Міністерство внутрішніх справ України
Одеський державний університет внутрішніх справ

Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави

Матеріали
XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

26 березня 2020 року

Одеса
ОДУВС
2020

УДК 351.74
Р68

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали XII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, 26 березня 2020 р. Одеса: ОДУВС, 2020. 268 с.
Р68
УДК 351.74

© ОДУВС, 2020

Шановні учасники конференції!

Дозвольте привітати Вас з початком роботи XII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави».

В умовах демократичних перетворень, реформ у правоохоронній сфері невідкладним завданням є розбудова громадянського суспільства та правової держави. Це передбачає, насамперед, створення нових інститутів і реформування існуючих органів влади, покликаних забезпечити інтереси людини, держави та суспільства.

У системі державного апарату України правоохоронні органи покликані виконувати важливі завдання, що зумовлює забезпечення належної якості їх організації та діяльності, у тому числі і на місцевому рівні. Існуюча система правоохоронних органів вирішує проблеми впровадження нових принципів її діяльності, але при цьому потребує суттєвих змін, які випливають зі змісту Конституції та зумовлюються прийняттям низки нових законів.

В сучасній європейській практиці демократичного державотворення спостерігається цілком закономірний і очевидний процес, який характеризується посиленням гуманізації державно-суспільних відносин, виведенням їх на рівень всебічної співпраці, коли держава є зручною для особистості, покликана захищати її права і свободи.

Такий підхід загалом є домінуючим у всіх державних устроях країн розвинутої демократії. Саме він дозволяє розвивати державно-суспільні відносини на засадах гармонійного поєднання інтересів індивідуальності, суспільства та держави, де пріоритет надається виробленню та практичній реалізації універсальних систем захисту особистості, виведенню їх на вищий рівень у порівнянні з іншими державними устроями та системами.

Є цілком очевидним, що здійснення таких масштабних та довготермінових завдань, покладається крім законодавчої гілки влади, на органи охорони правопорядку, адже саме вони покликані наповнювати практичним змістом стратегію розбудови демократичного державо устрою в окресленій площині. Означене, без сумніву, актуалізується й політикою нашої держави щодо реформування правоохоронної системи, її орієнтування на європейські стандарти.

Слід наголосити на тому, що перебуваючи в процесі демократичного державотворення, Україна від самого свого постання як незалежної держави рішуче відмовилась від принципів, методів та засобів пережитого нею в XX столітті тоталітарного минулого, обравши шлях побудови державності на принципах гуманізму, демократії, захисту прав і свобод громадянина. Така стратегія і розуміння мети, засад та завдань органів охорони законності та правопорядку, визначає й перспективні положення подальшого розвитку української поліції.

Комплексний характер перетворень обумовлює різноплановість напрямів їх наукового обґрунтування. Такими, на наш погляд, виступають:

1. Соціально-правові та економічні проблеми розвитку держави: пріоритети та перспективи.
2. Актуальні проблеми адміністративного права та адміністративного процесу.
3. Актуальні проблеми адміністративної діяльності Національної поліції України.
4. Актуальні питання протидії наркозлочинності в Україні.
5. Актуальні проблеми кримінального провадження та оперативно-розшукової діяльності.
6. Актуальні проблеми кримінального права, кримінально-виконавчого права та кримінології.

На сьогодні важливим напрямком наукової діяльності нашого університету є наркозлочинності в Україні, оскільки наукові розробки у сфері знань про нові психоактивні речовини, виявлення та ліквідації підпільних нарколабораторій та місць немедичного вживання наркотиків, особливостей виявлення джерел і перекриття каналів витоку підконтрольних наркоречовин з об’єктів їх легального обігу, використання наркозлочинцями електронних інформаційних мереж та платіжних систем, питання міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній наркозлочинності, можливості використання кримінального аналізу у протидії наркозлочинності, мають не тільки теоретичне, а й практичне значення.

Маємо надію, що вирішенню означених питань сприятимуть Ваші наукові здобутки та пропозиції, висловлені під час роботи конференції.

Сподіваємось, що наукові здобутки, висвітлені Вами під час конференції слугуватимуть не лише викладенню останніх досягнень у царині юридичної науки, але й стануть підґрунтям у збагаченні всіх галузей права новими науковими ідеями, у розвитку національного законодавства та формування єдиної правоохоронної практики.

Дякую за увагу!

Аброськін В. В., ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СЕКЦІЯ 1.
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.

Алєєв О. О.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ПРОТИДІЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Останніми роками в Україні визнано поширення в освітній практиці такого негативного соціального явища, як шкільний булінг. Слід відзначити, що ця соціальна проблема є проблемою всього світу протягом останніх ста років, але ще й досі залишається не до кінця вивченою та подоланою.

Для українців поняття «булінг» було чимось незнайомим, проте не всі догадувалися, що булінг – це агресивне цькування (травля) окремих учнів у школі. Такі знущання можуть включати в себе як найпростіші образи так і постійний психологічний або фізичний тиск, що має інколи наслідком доведення особи до самогубства.

Останнім часом подібні прояви агресії все більше та більше стають поширеними серед підлітків в Україні. Булінг в школах сягає загрозливих масштабів, становлячись однією з соціальних проблем, основними негативними наслідками якої є руйнування особистості дитини тавиникнення складнощів у її адаптації до соціуму.

Існуютьрізнінаукові підходи до визначенняпоняття «булінг». Булінг (від англ. bully – хуліган, задирака, грубіян, «tobully» – задиратися, знущатися) – тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, агресивної поведінки, щоб заподіяти шкоду, викликати страх, тривогу або ж створити негативне середовище для людини [1].

Законодавець устатті 173-4 «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу» КУпАПпід поняттям «булінг», пропонує розуміти «цькування, тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [2].

Існують різні форми булінгу: шкільне насильство (фізичне, економічне, психологічне),кібербулінг, безпосередній (прямий) та опосередкований (непрямий) булінг.

За результатами дослідження проведеного Дитячим фондом ООН (UNICEF) станом на липень 2017 року понад 67% дітей в Україні у віці від 11-17 років стикалися з проблемою булінгу протягом останніх трьох місяців, 24% дітей цькували, а 48% дітей, відповідно до того ж опитування, ніколи не розповідали про випадки насильства в закладі освіти, а 25% – говорили про це не з дорослими, а з другом, братом чи сестрою. З тих, хто мовчать, – 40% соромляться про це говорити, а 22% заявили, що це нормальне явище [3].

Аналізуючи наведену статистику,можна зробити висновок що ситуація у нашій країні відносно агресивної поведінки дітей стає дедалі гіршою, тому потрібно вживати певних організаційно-правових заходів щодо протидії проявами подібної агресії. Вирішення даної проблеми передбачає застосування комплексного підходу, а саме: участь самих здобувачів освіти; залучення батьків, педагогічних керівників і громади; взаємозв'язок політики, законодавства та практики; визначення індикаторів насильства і дотримання принципів прав людини з урахуванням їх універсального характеру і культурних традицій.

На наш погляд, важливе місце у подоланні цієї проблеми повинні займати інформаційно-профілактичні заходи з боку педагогічних колективів шкіл. Вчителям треба проводити більше виховних занять з учнями та батьками,пояснювати їм яким чином можна визначити у дитини наявні якості буллера або жертви, як треба правильно реагувати на прояви булінгу.

Дослідження показують, що кількість осіб які займаються булінгом лише 5% від загальної кількості учнів, а тих, на кого він спрямований – близько 10%. Решта – це ті особи, хто або мовчки схвалює такий стан речей, або ті, хто ще й піддакує та знімає ці цькування на мобільний телефон[4].

Тому на нашу думку, саме з цією категорією осіб педагогам та правоохоронцям слід проводити найбільш активну профілактичну роботу.

Сьогодні, керівництвом МОН України пропонується створення відомчої системи запобігання булінгу до якої пропонується включити наступні заходи: 1) започаткувати масову публічну кампанію в навчальних загальноосвітніх закладах, яка буде спрямована на змінення рівня шкільної культури; 2) розробити відповідний дистанційний курс для дітей та вчителів, що міститиме рекомендації по протидії булінгу; 3)організувати навчання шкільних психологів новим методикам розпізнавання «дітей-жертв насильства»

та надання їм необхідної ефективної допомоги;4) розробити систему оціночних критеріїв роботи вчительських колективів, де б одним з критеріїв була ефективність діяльності з протидії шкільному боулінгу [5].

На думку правників та педагогів в суспільстві давно назріла потреба у закріпленні відповідальності за булінг в нормах діючого адміністративного законодавства. З цією метою 10 липня 2018 року у Верховну раду України був внесений законопроект №8584 «Про протидію булингу» [2], який передбачає чітке визначення поняття булінгу та встановлює адміністративну відповідальність за його вчинення. А вже в грудні 2018 року були внесені зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУПАП),шляхом прийняття нової статті 173-4, яка встановила адміністративну відповідальність за булінг, а також за приховування випадків булінгу працівниками навчальних закладів.

Тобто, сьогодні особа – правопорушник буде відповідати згідно з КУпАП за моральне або фізичне насильство та агресію у будь-якій формі шляхом накладення на неї штрафу у сумі від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або нести стягнення у вигляді громадських роботи на строк від двадцяти до сорока годин, при повторному вчинення правопорушення протягом року – санкція збільшується і становить від ста до двох сотне оподатковуваних мінімумів доходів громадян, а терміни громадських робіт збільшуються на строк від сорока до шістдесяти годин.

Стягнення від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин може бути застосоване до батьків кривдника, якщо він де досяг віку адмінвідповідальності (16-ти років) [2].

Було також встановлено відповідальність вчителів - за приховування фактів булінгу у школі, вони тепер несуть адміністративну відповідальність у вигляді штрафу у розмірі від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправних робіт на строк до одного місяця з відрахуванням до двадцяти процентів заробітку [2].

Слід відзначити, що також були внесені зміни до закону«Про освіту», якими був чітко прописаний механізм протидії дитячому насильству і агресії. Зокрема, керівників освітніх установ зобов'язали контролювати ситуацію з булінгом,розглядати заяви про випадки цькування від учнів і їх батьків та проводити з дітьми профілактичні бесіди [6].

На наш погляд, чітке розуміння юридичної відповідальності забулінг, може стати запобіжником від проявів підліткової агресії, а встановлення відповідальності батьків буде сприяти підвищенню рівня їх відповідальності за належне виховування своїх дітей.

Висновки. Окреслені нами організаційні та правові заходи з запобігання та протидії дитячому насильству і агресії – булінгу дозволять суспільству якщо не подолати, то хоча б зменшити негативний рівень проявів цього небезпечного соціального явища.

Література

1. Методичні рекомендації щодо запобігання та протидії насильству у 2018/2019 н.р. : Лист МОН від 18.05.2018 № 1/11-5480 [Електронний ресурс]. Режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** Назва з екрану

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 № 8073-Х [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

3. Булінг – важлива проблема для дітей в Україні. ЮНІСЕФ розпочинаєкампаніюпротибулінгу. [Електронний ресурс] Режим доступу: https: // www. unicef.org/ukraine/ukr/media_31252.html. Назва з екрану.

4. 67% дітей в Україні зазнали цькувань у попередні 2-3 місяці [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://humanrights.org.ua Назва з екрану

5. **Гриневич Л. Навчання без страху. Як попередитибулінг у школі. [Електронний ресурс]-Режим доступу: https://nv.ua/ukr Назва з екрану.**

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): закон України від 18.12.2018 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** Назва з екрану.

Андрієнко І. С.,
к.ю.н., доцент, професоркафедрицивільно-правовихдисципін ОДУВС

ЩОДО СУТНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У ст. 46 Конституції України закріпила право кожного на соціальний захист, що включає право на забезпечення у разі втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, у старості та інших випадках, передбачених законом. Однак соціальний характер держави полягає не лише в проголошенні себе такою

та закріпленні в Конституції основних соціальних прав, але й в гарантованості цих прав та ефективному їх захисті.

Хоча останнім часом певна увага держави і була приділена соціальному захисту найбільш вразливих категорій громадян, прийнята низка нових законодавчих актів, програмних документів, передбачені нові види соціального забезпечення, проте вирішити всі назрілі питання соціальної сфери, на жаль, поки що не вдається.Непослідовність та хаотичність розвитку законодавства у сфері соціального захисту України знижує ефективність регулювання соціально-забезпечувальних правовідносин, а тому задекларовані соціальні права залишаються слабо захищеними та нереалізованими. У зв'язку з цим актуальним є питання розробки та вдосконалення механізмів, які забезпечують примусове виконання своїх обов'язків суб'єктами відносин у сфері соціального захисту, зокрема, юридичної відповідальності.

Слід нагадати, щосфера соціального забезпечення являє собою комплекс різноманітних відносин, що мають різну правову природу: фінансову, управлінську та власне розподільчу. Законодавство в сфері соціального забезпечення маючи в своєму складі адміністративне, фінансове,та власне законодавство права соціального забезпечення є комплексним правовим утворенням. Відповідно норми про юридичну відповідальність за порушення соціальних прав громадян мають різну галузеву належність. З огляду на це, винна особа несе кримінальну, адміністративну, цивільно-правову, матеріальну, дисциплінарну відповідальність. Фрагментарно норми про юридичну відповідальність містяться і в джерелах права соціальногозабезпечення. Однак,більшість законів та підзаконних нормативно-правовихактів, які є джерелами права соціального забезпечення, висвітлюючи питання юридичної відповідальності, мають включно бланкетний характер. Наприклад, ст. 14 ЗаконуУкраїни «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» [1] встановлює, що посадові особи, винні у порушенні законодавства про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім`ям, несутьвідповідальністьзгідно з законом. Окрім того, право соціального забезпечення досі не має кодифікованого акта, що встановлював би загальнотеоретичні підходи щодо правової відповідальності, тому відповідно інститут юридичної відповідальності у галузевій науці значного розвитку не набув.

В традиційному розумінні юридична відповідальністьє застосування до правопорушника передбачених санкцією юридичної норми заходів державного примусу, що виражаються в позбавленні особистого, організаційного чи майнового характеру. Вона здійснюється або може здійснюватись від імені держави шляхом державного примусу. В окремих випадках відшкодування збитків може відбуватись добровільно, без державного втручання.

Загалом юридичній відповідальності у праві соціального забезпечення, з одного боку, притаманні всі ознаки правової відповідальності як такої, а саме: є державно-владним засобом пригнічення негативних вольових прагнень окремих суб'єктів для забезпечення їх підпорядкування нормам права; тягне за собою встановлення для правопорушника певних негативних наслідків, тобто примусових заходів (санкцій), які застосовуються державою в разі порушення норми права; підставою відповідальності є правопорушення (юридичний факт), тобто невиконання постанов, що містяться в чинному законодавстві незалежно від того, відомо чи ні про порушення компетентним органам і особам; змістом правової відповідальності, з одного боку, є можливість уповноваженого органу влади (посадової особи) застосовувати заходи відповідальності до правопорушника, з іншого – обов'язок осіб, які скоїли правопорушення, відповідати за свою поведінку і зазнавати певних обмежень.

Однак,в системі соціального забезпечення юридичну відповідальність відрізняє також ряд особливостей, зумовлених специфікою взаємозв'язку і взаємодії між суб'єктами правових відносин, що реалізуються в системі соціального забезпечення.

Особливість предмета права соціального забезпечення, з точки зору фахівців, зумовлена наступним: відносини в праві соціального забезпечення мають розподільчий характер;навіть у випадку відсутності рівності сторін правовідносин, сторони не несуть одна перед одноюправової відповідальності; отримувач матеріальних благ в системі соціального забезпечення є економічно залежною стороною, що обмежує його майнову відповідальність; в праві соціального забезпечення широкого поширення мають набути саме відновлювальні майнові санкції [2].

Нагадаємо, що предмет права соціального забезпечення складають матеріальні, процедурні та процесуальні правовідносини. В рамках матеріальних правовідносин реалізуються соціальні права громадян - вони отримують пенсії, допомоги та інші блага. Саме правопорушення у даній сферімають найбільш небезпечний характер і заходи юридичної відповідальності повинні бути передбачені за найменше порушення з боку зобов'язаних органів. Водночас правопорушення в рамках процедурних правовідносин також можуть мативагомий характер для одержувачів благ за системою соціального забезпечення.

У праві соціального забезпечення за правопорушення до винних осіб застосовуються,в основному, правовідновлюючі та обмежуючі санкції. При застосуванні правовідновлюючих санкцій відбувається, наприклад, відшкодування незаконно виплаченої пенсії. Зокрема, ст. ст. 101-103 Закону України «Про пенсійне забезпечення» передбачається матеріальна відповідальність підприємств, організацій і окремих осіб, при

цьому передбачається повний розмір відшкодування, а порядок стягнення спрощений, лише відповідно до рішення органу, який призначає пенсію [3]. Особливою рисою відновлюючих санкцій є те, що вони, гарантуючи відшкодування заподіяної шкоди, передбачають його відшкодування у повному обсязі. Водночас, повний обсяг не означає повне відшкодування збитків, як передбачено, наприклад, цивільним правом.На відміну від вищезгаданого закону розділ 14 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» передбачає відповідальність у цій сфері у вигляді фінансових санкцій, які складаються із штрафу та пені [4]. Тому абсолютно виправданою є точка зору за якої відновлення права як вид санкції повинно передбачати ще й додаткову компенсацію на користь особи, що складається не тільки в компенсації моральної шкоди, а й виплату відсотків за несвоєчасне надання відповідного виду соціального забезпечення [5].

Слід звернути увагу на те, що у науковій літературі розглядають два терміни «юридична відповідальність у праві соціального забезпечення», що включає тільки галузеву відповідальність та «юридичну відповідальність у сфері соціального забезпечення», що включає, крім галузевої відповідальності, й інші види юридичної відповідальності, а саме, цивільно-правову, адміністративно-правову та кримінально-правову.

З позиції Б. І. Сташківа [6] під юридичною відповідальністю у праві соціального забезпечення слід розуміти передбачені галузевими нормами заходи, що спрямовані на позбавлення особи благ особистого, організаційного чи майнового характеру за порушення чи неефективне використання соціально-забезпечувальних норм. Суб'єктамисоціально-забезпечувальнихправовідносинвиступаютьнадавачі і отримувачісоціальних благ. Відповідальність, згідно з нормами права соціальногозабезпечення, несутьфізичні особи, якіпретендують на певнівидисоціальногозабезпеченнячиотримуютьїх.

З точки зору фахівця, досоціально-забезпечувальної відповідальності слід відносити, наприклад, припинення виплати пенсії, якщо пенсія призначена на підставі документів, що містять недостовірні дані або в разі неотримання призначеної пенсії протягом 6 місяців підряд,деякі випадки припинення виплати допомоги по безробіттю(зокрема, припинення виплати на підставі документів, що містять неправдиві відомості, або зняття з обліку за невідвідування без поважних причин державної служби зайнятості 30 і більше календарних днів чи відмови безробітного від двох пропозицій підходящої роботи тощо), також відмова в наданні допомоги по тимчасовій непрацездатності в зв'язку з наявністю обставин, що трапились з вини особи.

Таким чином, юридичну відповідальність в системі соціального забезпечення слід розглядати як відповідальністьу сфері наданняособі соціальних прав і пов'язаних з ними матеріальних і нематеріальних благ, яка спрямована на забезпечення її правового захисту, а також нормативно встановленого в цій сфері правопорядку.

Література

1. Про державнусоціальнудопомогумалозабезпеченимсім'ям: Закон України від 1 черв. 2000 р. № 1768. *Голос України.* 2000. 21 липн.

2. Маслов С.С. Понятие и виды юридической ответственности субъектов правоотношений по социальному обеспечению: автореф. дис. канд. юр. наук: 12.00.05. Москва, 2007. 30 с.

3. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 5листоп. 1991 р. № 1788.*ВідомостіВерховної Ради України.*1992. №3, ст. 10.

4. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9лип. 2003 р. № 1058. *ВідомостіВерховної Ради України.*2003. №№ 49-51, ст.376.

5. Буянова М.О. Право социального обеспечения:учебное пособие. Москва: Проспект, 2006. 328 с.

6. Сташків Б.І. Право соціальногозабезпечення. Загальначастина :навчальнийпосібник.Чернігів : ПАТ "ПВК "Десна", 2016. 692 с.

Антоненко О. А.,
к. ю. н., доцент кафедри трудового, земельного та господарського права ОДУВС

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ПОСТАВКИ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Початок законодавчому регулюванню у повному обсязі оперативно-розшукової діяльності був покладений прийняттям Верховною Радою України Закону «Про оперативно-розшукову діяльність». Прийняттю означеного закону сприяла наукова діяльність у багатьох галузях юридичної науки.

Уперше, контрольована поставка як міжнародна операція була розроблена та здійснена у 70-х роках минулого століття співробітниками Інтерполу. На сьогодні цей захід є в арсеналі правоохоронних органів багатьох країн світу. Міжнародно-правові засади контрольованої поставки як метода виявлення правоохоронними органами різних держав осіб, які беруть участь у незаконному обігу наркотиків, визначені в Кон-

венції ООН «Про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин» від 20 грудня 1988 року. В ст. 11 вказаної Конвенції зазначається, що:

-«сторони, якщо це дозволяють основні принципи їх національних правових систем, вживають у межах своїх можливостей необхідних заходів, які передбачають належне використання контрольованих поставок на міжнародному рівні на основі взаємоприйнятних угод або взаємних домовленостей з метою виявлення осіб, які беруть участь у правопорушеннях, визнаних такими… та їх кримінального переслідування;

-рішення про використання контрольованих поставок приймають у кожному окремому випадку, враховуючи фінансові домовленості та взаєморозуміння у здійсненні юрисдикції, досягнуті відповідними Сторонами;

-незаконні партії, контрольовані поставки яких здійснюються згідно з досягнутими домовленостями, за згодою Сторін можуть бути перехоплені і залишені для подальшого перевезення із збереженням або вилученням чи повною або частковою заміною наркотичних засобів або психотропних речовин» [1].

Таким чином, крім вказаної конвенції, правовою основою проведення контрольованої поставки на території декількох держав є двосторонні або багатосторонні договори про надання правової допомоги, а також міждержавні, міжурядові і міжвідомчі угоди про взаємодію у боротьбі зі злочинністю.

На першому етапі становлення української державності проведення контрольованої поставки регламентувалося тільки Митним кодексом України. Так згідно зі ст. 456 Митного кодексу України «Відповідно до законів України митні органи з метою виявлення джерел і каналів незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, осіб, які беруть участь у цьому, разом з іншими державними органами, що мають право здійснювати оперативно-розшукову діяльність, можуть використовувати метод контрольованої поставки зазначених засобів, речовин і прекурсорів».Тобто, метод контрольованого постачання дозволяє допускати під своїм контролем ввезення в Україну, вивезення з України або транзит через її територію наркотичних засобів та психотропних речовин, включених в незаконний обіг.

Крім цього, у ст. 457 Митного кодексу України зазначається, що «З метою виявлення та притягнення до відповідальності осіб, причетних до вчинення контрабанди, а також з метою вилучення товарів, щодо яких є підозра в незаконному переміщенні через митний кордон України, переміщення таких товарів може здійснюватися під негласним контролем та оперативним наглядом правоохоронних органів. Порядок проведення контрольованої поставки визначається Митним кодексом України і відповідним нормативно-правовим актом центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері захисту державного кордону, погодженим із Генеральною прокуратурою України та зареєстрованим у Міністерстві юстиції України [2].

Слід зазначити, що до 2001 р. не існувало іншої законодавчої норми, яка б надавала право проводити контрольовані поставки з метою вирішення всього спектра завдань оперативно-розшукової діяльності [3].

Тільки з внесенням змін до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» у п. 2 ст. 8 було визначено право підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, проводити постачання товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь [4].

Після внесення змін до оперативно-розшукового законодавства та надання контрольованому постачанню правового статусу в відомчих інструкціях з'явились спроби охарактеризувати визначення та виділити суб'єктів здійснення контрольованого постачання. Проведення контрольованої поставки здійснюється згідно з положеннями статті 271 Кримінального процесуального кодексу України.

Література

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин від 20 грудня 1988 року // Законодавство у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів: Зб. нормат. актів: У 2 ч. К.: КНУВС, 2006. Ч. 1. С. 191-231.

2. Митний кодекс України [Текст] : закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua. Назва з екрана.

3. Албул С. В. Контрольоване постачання в практиці правоохоронних органів: досвід правової регламентації // Організаційно-правові засади протидії правопорушенням на транспорті : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 9-10 жовтня 2009 р.). [С.В. Албул] Одеса: ОДУВС, 2009. С. 28-31.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. // ВВР. 1992. № 22. Ст. 303; Із змінами ВВР. 2002. № 11. Ст. 72.

Афанасенко С. І.,
к.ю.н., доцент, викладач циклу державно-правових дисциплін «Академії поліції»

ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: РОЛЬ ТА МІСЦЕ

Функціонування українського суспільства в якісно новому стані відбувається за постійних економічних і соціально-політичних змін, що передбачає необхідність забезпечення охорони громадського порядку, особистої безпеки громадян, усіх форм власності та життєво важливих інтересів суспільства й держави.

Саме тому місце правоохоронних органів в Україні визначається їх функціональною спрямованістю, а саме: на захист прав і свобод людини й громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України; на запобігання порушенням прав і свобод людини й громадянина та сприяння їх поновленню; на здійснення оперативно-службової діяльності відповідно до Конституції України, законодавства, міжнародних стандартів у цій галузі; на поліпшення й подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини й громадянина; на забезпечення рівності всіх перед законом та запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод; на сприяння правовій поінформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу [1].

Фактично всі внутрішні й зовнішні функції держави безпосередньо або опосередковано спрямовуються на забезпечення, реалізацію та вдосконалення загально-соціальних гарантій прав громадян. Тому певні державні органи та інші владні суб'єкти держави в процесі здійснення ними своєї діяльності зобов'язані більш конкретно й предметно реалізовувати положення, що містяться в нормах Конституції України [2].

Особливе місце в системі забезпечення, реалізації, охорони й захисту прав і свобод громадян посідають правоохоронні органи. Правоохоронні органи – це система державних та уповноважених державою громадських формувань, основною функцією яких є боротьба зі злочинністю та іншими правопорушеннями. До правоохоронних органів належать прокуратура, суди, органи Міністерства юстиції України, органи Міністерства внутрішніх справ України, Служба безпеки України, адвокатура, нотаріат, податкова міліція, різні державні комісії та комітети, які здійснюють правозастосовну або правоохоронну діяльність [3].

Сфера діяльності правоохоронних органів має складну й багатопланову структуру. Вона включає в себе певні групи суспільних відносин, які пов'язані із захистом особи й держави від злочинних та інших протиправних посягань, забезпеченням громадського порядку та громадської безпеки, захистом об'єктів незалежно від форм власності, розкриттям і розслідуванням злочинів, забезпеченням дотримання правил перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства тощо. Хоча ці види суспільних відносин є взаємопов'язаними, вони не є ідентичними й характеризуються специфічними рисами та ознаками. Це у свою чергу визначає відмінності в основних напрямах діяльності правоохоронних органів (адміністративній, оперативно-розшуковій, кримінально-процесуальній, виконання покарань) та в різновиді складових системи правоохоронних органів. Правозахисна орієнтація більшості функцій правоохоронних органів зумовлюється пріоритетністю охоронних завдань [4].

Рівень розвитку свободи й демократії в суспільстві визначається не лише формальним визнанням владою прав і свобод громадян, у тому числі офіційним приєднанням до міжнародно-правових документів, що їх регламентують, а й багатьма іншими факторами. Одним із найважливіших серед них є наявність дієвого, ефективного соціально-юридичного механізму реалізації прав і свобод, що містить гарантії їх забезпечення та захисту. У цьому механізмі, згідно зі специфікою діяльності, вагоме місце посідають правоохоронні органи, зокрема органи внутрішніх справ. Причому слід зазначити, що органи внутрішніх справ – це особливий, цілком конкретний соціальний інститут, призначення якого практично завжди залишається незмінним – захищати права й свободи людини, забезпечувати її майнову безпеку, бути сприйнятим суспільством та опорою влади в державі [5].

Проблема забезпечення, реалізації, охорони й захисту прав, свобод і законних інтересів громадян на сучасному етапі розбудови держави набула особливої актуальності. Конституцією України гарантується державний захист прав і свобод людини й громадянина. Для правоохоронних органів виконання зазначеного положення Основного Закону України держави є одним із головних і першочергових завдань [6].

Аналіз завдань і функцій, які виконуються різними правоохоронними органами України, свідчить, що в діяльності правоохоронних органів питання забезпечення, реалізації, охорони й захисту прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина займають особливе місце.

Важливо, що вирішення цих завдань щодо забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх прав і законних інтересів, своєчасного запобігання правопорушенням, забезпечення громадської безпеки, захисту власності від протиправних посягань, надання правової та організаційної допомоги громадянам, посадовим особам та іншим суб'єктам у здійсненні їх законних прав та інтересів пов'язане із задоволенням різноманітних потреб та інтересів кожної людини, оскільки дотримання вимог закону, правопорядок і його захищеність є ва-

жливими умовами реальності свободи особи в суспільстві, гарантіями здійснення всієї системи її прав і свобод. Таким чином, гарантія прав та свобод громадян правоохоронними органами реалізується через виконання ними своїх головних функцій. У підсумку всі інші завдання є похідними від головного – забезпечення захисту прав і свобод людини й громадянина в комплексі з інтересами суспільства [7].

Правоохоронна діяльність повинна будуватися на засадах законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з громадськими організаціями та населенням. Правоохоронні органи покликані приводити в дію механізм правової охорони. Вони мають забезпечувати застосування заходів державного примусу, маючи на меті усунення перешкод для реалізації людиною й громадянином своїх прав та виконання обов'язків, поновлення їх порушених прав, свобод чи законних інтересів, притягнення винних осіб до юридичної відповідальності.

Конституційні норми, спрямовані на забезпечення державою реалізації, охорони й захисту прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина, вимагають від правоохоронних органів послідовно спрямовувати свою правозастосовну діяльність на забезпечення добробуту людини, ґрунтуючись при цьому на принципі верховенства положень, закріплених в Основному Законі України, дотримання якого є однією з головних умов створення демократичної, соціальної, правової держави[8]. Його реалізація пов'язується з втіленням у життєдіяльність суспільства формули «дозволено все, що не заборонено законом».

Забезпечення, гарантованість, реалізація, охорона й захист прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина передбачають не лише відповідну діяльність державних органів, а й активні дії в межах закону самого носія гарантованих Конституцією України прав і свобод із поновлення ним свого порушеного права без звернення до компетентних органів. Правоохоронні органи повинні сприяти реалізації цього положення.

Проблема захисту прав і свобод людини від протиправних посягань різко загострилася. Сучасний стан злочинності, її негативний вплив на всі сфери суспільного життя потребують вжиття дієвих заходів для зміни ситуації, що склалася, посилення соціальної ролі правоохоронних органів у захисті прав і свобод громадян, охороні громадського порядку, боротьбі зі злочинністю, особливо з її організованими, агресивними й насильницькими формами.

Згідно із чинним законодавством України правоохоронні органи повинні гарантувати громадянам України та всім, хто перебуває на її території тимчасово, забезпечення відповідних умов реалізації їх прав і свобод. Гарантувати їх використання означає забезпечувати сприятливі умови, за яких закріплений у законі статус людини та громадянина набуває не лише юридичного, а й фактичного змісту для кожної особи. Держава має гарантувати основні права, свободи людини, що означає забезпечувати належні умови для користування ними, а також захищати їх від правопорушень. Правоохоронні ж органи повинні виконувати свої завдання неупереджено, у точній відповідності до закону. Жодні виняткові обставини або вказівки посадових осіб не можуть бути підставою для будь-яких незаконних дій чи бездіяльності.

Зростання злочинності, збільшення фактів порушень громадського порядку, корупції, режим антитерористичної операції на фоні безперервного спаду виробництва та зростаючого безробіття породжують у громадян невпевненість, зневіру в тому, що правоохоронні органи, особливо міліція, можуть забезпечити нормальні умови для життя, праці й відпочинку громадян. Це вимагає пильної уваги до вдосконалення роботи правоохоронних органів, протиставлення кримінальному свавіллю й беззаконню не лише авторитету та сили права, а й переконання громадян у необхідності та глибокій зацікавленості в зміцненні правопорядку й законності, забезпеченні ділових стосунків між працівниками правоохоронних органів і громадянами. Правоохоронні органи вирішують широке коло завдань, пов'язаних із захистом прав, свобод і законних інтересів громадян. Із сутності права постає, що реалізація конституційних прав і свобод громадян не можлива без забезпечення цих прав організаційно-виконавчою діяльністю державних органів та посадових чи службових осіб, оскільки діяльність останніх є свідченням реальності свободи особи, необхідним фактором переходу правових можливостей користування благами, закріпленими в Конституції України, у практику життєдіяльності кожної людини, громадянина в нашій державі. Тому дуже важливо визначити роль і значення держави в цілому, окремих її органів у забезпеченні реалізації конституційних прав і свобод громадян. У цьому важливу роль відіграє ефективна діяльність правоохоронних органів. Їх функції в механізмі реалізації прав і свобод громадян, як уже зазначалося, є різноманітними: від створення гарантованих умов їх реалізації в громадських місцях до захисту злочинно порушених таких умов із застосуванням найсуворіших за законом примусових заходів.

Література

1. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : [підручник для слухачів та курсантів вузів МВС України] / за ред. І.П. Голосніченка, Я.Ю. Кондратьєва. К. : КМУЦА, 1999. – 178 с.

2. Адміністративне право України : [підручник для юрид. вузів і фак-тів] / за ред. Ю.П. Битяка. Х. : Право, 2000. 520 с.

3. Захист прав, свобод і законних інтересів громадян України в процесі правоохоронної діяльності : матер. міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 27 квітня 2001 р.) / гол. ред. І. Г. Кириченко. Донецьк : ДІВС, 2001. 656 с.

4. Ануфрієв М.І. Органи внутрішніх справ на рубежі тисячоліть / М.І. Ануфрієв // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. 2000. No 1. С. 3-5.

5. Негодченко О.В. Забезпечення прав та свобод людини органами внутрішніх справ України : [монографія] / О.В. Негодченко. Д. : Поліграфіст, 2002. 416 с.

6. Ануфрієв М.І. Проблеми реалізації норм Конституції України в діяльності органів внутрішніх справ / М.І. Ануфрієв // Конституція України – основа модернізації держави та суспільства : матер. наук. конф. (м. Харків, 21–22 червня 2001р.) / упоряд. : Ю.М. Грошевий, М.І. Панов. Х. : Право, 2001. С. 80-5.

7. Кононова Л.Н. Некоторые аспекты уважения прав граждан в деятельности органов внутренних дел / Л.Н. Кононова // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ : зб. наук. праць. 2002. № 1(7). С. 154–160.

8. Букач В.В. Особливості забезпечення міліцією конституційних політичних прав та свобод громадян / В.В. Букач // Захист прав, свобод і законних інтересів громадян України в процесі правоохоронної діяльності : матер. Міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 27 квітня 2001 р.) / гол. ред. І.Г. Кириченко. Донецьк : ДІВС, 2001. С. 594-02.

Балтовский О. А.,
д. тех. н., доцент, професор кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення
Сіфоров О. І.,
к. тех. н., доцент, професор кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Вступ. Сучасні тенденції розвитку економічної ситуації в Україні і в світі вимагає нових підходів до управління: на перший план виходять економічні, політичні, соціальні критерії ефективності функціонування в умовах зміни зовнішнього середовища. Науково-технічний прогрес і динаміка зовнішнього середовища змушують сучасні підприємства і організації трансформуватися у більш складні системи, для яких необхідні нові методи управління. Посилення ринкової орієнтації, різкі зміни зовнішнього середовища викликають необхідність розробки конкурентоспроможних систем управління, покликаних приймати комплексні управлінські рішення, а, отже, і більш ефективні підходи і алгоритми розв'язання задач великої розмірності.

Аналіз останніх досліджень. В даний час одним з основних і найбільш ефективних підходів до вирішення завдань управління великої розмірності є декомпозиція [1,2]. Цей підхід об'єднує групу методів, заснованих на розташуванні вихідної задачі великої розмірності на підзадачі, кожна з яких істотно простіше вихідної і вирішується незалежновідінших підзадач. Зв'язок між окремими підзадачамиздійснюється за допомогою «координуючого» завдання, якетежпростішевихідного. Для цьогозавданняуправлінняприводять до вигляду, щозадовольняєвимогамдекомпозіруемості, основними з яких [3,4] є: адитивність(сепарабельність) цільовоїфункції; блоковий характер обмежень; наявністьблоковихзв'язків. Однак при вирішенніпрактичнихзавдань синтезу оптимального управліннявеликоїрозмірностідоволі часто складно задовольнитиперерахованимвимогам.Наприклад, якістьроботивиробничої системи може оцінюватися критерієм вельми загального типу, який може бути несепарабельним по відношенню до завдань управління окремими підсистемами. Тому при проведенні початкового завдання управління до виду, щозадовольняєвимогамдекомпозируємості, неминучі як різні спрощення, апроксимації, так і різні варіанти розбиття завдання на локальні підзадачі, тобто блоків обмежень і міжблочних зв'язків. Всі ці фактори впливають як на якість рішення, так і на складність розрахунків при пошуку оптимального рішення. Неминучі,як різніспрощення, апроксимації, так і різні варіанти розбиття завдання на локальні підзадачі, тобто блоків обмежень і міжблочних зв'язків. Всі ці фактори впливають як на якість рішення, так і на складність розрахунків при пошуку оптимального рішення.

Зважаючи на відсутність до теперішнього часу способів якісної оцінки впливу перелічених чинників на якість рішення буде актуальна розробка такого способу вирішення завдання великої розмірності, який би залишав певну свободу у виборі структури локальних задач, а також задовольняв і оцінюваввпливрізнихспрощень на якістьрішень.

З аналізулітературнихджерел [5] відомо, щоприйнятнічисельні методи рішення нелінійних задач оптимізації пов'язані зі значними витратами машинного часу і пам'яті, а використання лінеаризації призводить до втрат

якості управління. Тому доцільно, щоб майбутній новий метод розв'язання задачі зберігав її нелінійний характер, а оптимальне управління визначалося в рамках децентралізованої обчислювальної структури.

Об'єктом дослідження є алгоритми вирішення задач управління великої розмірності.

Предметом досліджень є розробкапідходу, заснованого на ідеї еквівалентності або квазі еквівалентності вихідної задачі великої розмірності і відповідної блокової декомпозиційної задачі.

Наукова задача полягаєурозробціалгоритмів, використанняякихзабезпечувало б оптимальне управління в рамках децентралізованої структури, без необхідності ітераціонного обміну інформацією між рівнями управління.

Метою роботи є розробка та доповнення елементів прикладної теорії і проблемно-орієнтованого інструментарію оптимізації завдань управління великої розмірності.

Наукова новизна полягає у розробці підходу до синтезу алгоритмів оптимізації завдань управління великої розмірності в рамках децентралізованої обчислювальної структури, при якій відпадає необхідність в організації ітераційного процесу між рівнями управління.

Основнийматеріал

Нехай, розглянута задача оптимального управліннябезперервноїдинамічної системи, визначаєтьсядиференціальнимрівнянням

$$\dot{x} = \frac{dx}{dt} = f[x(t), U(t)], \quad x(t_0) = x_0 \quad (1)$$

за критерієм

$$I[U(x)] = \int_{t_0}^{t_f} W[x(t), U(t)]dt, \quad (2)$$

$$f[x(t), U(t)] = 0 \text{ при } X^T = [0,0,...,0], \quad U^T = [0,0,...,0]$$

де $x(t) \in X$ - n - мірний вектор управління; $U(t) \in X$ - m - мірний вектор управління; $f[.,.]$ - n - мірнафункція, складоваякоїбезперервно дифференцируємащодоаргументів; $W(\cdot)$ - дифференцируєм скалярнафункція; t_0 , t_f - заданівідповіднопочатковий і кінцевий момент часу.

З метою представлення об'єкта управління (1) у вигляді ряду взаємодіючих підсистем розкладемо (1) в ряд Тейлора щодо точки рівноваги

$$\dot{x} = A^* x(t) + B^* U(t) + f[x(t), U(t) - A^* x - B^* U,$$

де $A^* = \left[\frac{\partial f^T}{\partial x}\right]_{\substack{x=0 \\ u=0}}, B^* = \left[\frac{\partial f^T}{\partial U}\right]_{\substack{x=0 \\ u=0}}$

або

$$\dot{x} = Ax(t) + BU(t) + D[x(t), U(t)], \quad (3)$$

У виразі (3) A і Bявляють собою блочно-діагональнічастиниматриць A^* і B^* відповідно, з блоками $A_i(m_i \times n_i)$ і $B_i(n_i \times m_i)$.

$$D[x(t), U(t)] = C_1 x(t) + C_2 U(t) + f[x(t), U(t) - A^* x(t) - B^* U(t),$$

а C_1 і C_2 - недіагональнічастини A^* і B^* відповідно.

Висновки. У роботі представлено розроблений підхід по організації синтезу алгоритмів оптимізації завдань управління великої розмірності в рамках децентралізованої обчислювальної структури яка функціонує в умовах невизначеності і зміни зовнішніх факторів, при якій відпадає необхідність в організаціїітераційногопроцесуміжрівнямиуправління.

Література

1. Живоглядов В. П. Автоматизированный синтез алгоритмов активно-адаптивного управления // Изд. АН Беларусь. Физ.-техн. и матем.науки. 2007. № 2. С. 33-40.

2. Сельвестров А. Н., Папченко О. М. Многократно адаптивные системы идентификации. К.: Техника, 2013. 111 с.

3. Математическое моделирование и методы оптимизации: Межвуз. сб. научн. ст. / Государств. ун-т им. Н. И. Лобачевского; под ред. А. В.Сергиевского. - М: Б.и., 2009. – 160 с.

4. Батурин А. Н., Тихомиров А. А. Моделирование макроэкономических систем (целевой подход). М.: Изд-во Московского ун-та, 2007. 86 с.

5. Оптимизация: модели, методы, решения. Сб. научн. тр. / Рос. АН СО. Сибир. энерг. ин-т. Отв. ред. В.П. Булатов. Новосибирск: Наука, 2002. 357с.

Баськов В. В.,
викладач кафедри тактико-спеціальної,вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

СИСТЕМА ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ЩОДО ПРИПИНЕННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ В УМОВАХ МІСТА

У попередніх дослідженнях нами було відзначено, що останнім часом спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості виявлених злочинів у громадських місцях, скоєних саме у містах. При цьому, на жаль, спостерігається зростання тяжких та особливо тяжких злочинів. Відповідно до виявлених тенденцій останнім часом перед органами і підрозділами МВС України постають все більш складні завдання щодо забезпечення громадської безпеки та охорони громадського порядку. Найчастіше ці завдання виконуються в умовах надзвичайних ситуацій соціального техногенного або природного характеру, наслідки яких є небезпечними для життя і здоров'я і поліцейських, і громадян. У зв'язку із цим діяльність органів та підрозділів МВС України потребує високого рівня спеціальної фізичної та бойової підготовки серед особового складу.

Результативність тактичних дій органів Національної поліції України залежить не тільки від кількості задіяних сил, а й значною мірою від їх оснащеності необхідними спеціальними засобами, а також від уміння поліцейських обґрунтовано і професійно грамотно застосовувати їх в конкретних ситуаціях.

Тактичні способи дій під час охорони громадського порядку можна умовно розділити на: контактні і безконтактні. Безконтактні способи передбачають вплив сил правопорядку на натовп на відстані за допомогою застосування спеціальних технічних та інших, передбачених законодавством засобів: водометів, газів, звукопідсилюючого обладнання, гумових куль та ін. слід відзначити, що позитивною стороною безконтактних способів є те, що припинення масових заворушень досягається з мінімальними втратами.

Позитивною стороною безконтактних способів є те, що припинення масових заворушень в умовах міста може бути досягнуто з мінімальними втратами серед населення та серед сил правопорядку (НПУ, НГУ та інших формувань). Відомо, що при контактних способах припинення масових заворушень в умовах міста неминучим є рукопашна сутичка, що призводить до зростання агресії серед натовпу, тілесних ушкоджень тощо. На відміну, неконтактні способи не несуть у собі таких тяжких наслідків. Безумовно, за конкретних обставин, які можуть скластися в умовах міста, необхідно використовувати комбінацію прийомів і способів залежно від сформованої обстановки, характеру і масштабів масових заворушень.

Однак на практиці, особливо в умовах міста, часто відбуваються такі випадки, коли безконтактний спосіб впливу на учасників масових заворушень не привів до позитивного наслідку, відповідно за наказом керівника проведення зазначеними заходами, відбувається перехід до застосування контактних способів. Такий перехід залежить від конкретної ситуації, яка склалася в умовах міста під час масових заворушень.

Відомо, що вітчизняна практика йде шляхом широкого застосування контактних способів, які полягають у введенні спеціалізованих груп безпосередньо в натовп з метою її поділу, а також розосередження і розсіювання.

З метою припинення масових заворушень можуть застосовуватися наступні види тактичних прийомів: оточення, блокування, розосередження натовпу, затримання активних учасників масових заворушень [1, с. 80]. Прийоми, які здійснюється спеціально створюваними групами, на чолі зі старшим командиром, виконують відповідні тактичні прийоми. Вважаємо за необхідне розглянути більш детально основні з них.

Кожна із зазначених вище груп зобов'язана виконувати передбачені для неї завдання. Так завдання групи оточення передбачають наступні дії: утворити режимну зону разом у місці проведення масових заходів з метою обмеження доступу до неї активних учасників масових заворушень. Оточення здійснюється нарядами Національної поліції та Національної гвардії України [2; 3], військовими із залученням громадськості з використанням огорожі, канатів, бар'єрів, автомашин та інших технічних засобів.

Завдання групи блокування передбачають: здійснення блокування району операції та припинення доступу до зони оточення сторонніх громадян і транспорту, відокремлення активних учасників від іншої частини натовпу і подальше їх блокування.

У свою чергу, завдання групи розсічення полягають у розділі на окремі групи з метою подальшого затримання; можуть бути застосовані разом із прийомом блокування і без нього. Відповідно із цими діями утворюється коридор для групи затримання.

Завдання групи розосередження передбачає роз'єднати учасників масових порушень громадського порядку і видалити їх з певного місця у межах міста.

Група затримання має своїм завданням виявлення, затримання і супровід до органів поліції активних учасників групових порушень громадського порядку.

Задачі групи вилучення та прикриття – це вилучення із натовпу найбільш активних учасників масових заворушень при проведенні спеціальної операції; прикриття групи під час здійснення фізичного опору учасників масових заворушень. З метою вилучення із натовпу активних правопорушників створюються

спеціальні групи вилучення, в яких повинні визначатися найбільш підготовлені у фізичному відношенні працівники органів та підрозділів МВС України. Група прикриття здійснює захист від ударів камінням, палками та іншими предметами.

Як правило, після ліквідації групових заворушень та порушень громадського порядку проводяться наступні заходи: збір особового складу після закінчення операції; його перевірка; огляд спорядження та спеціальних засобів; оточення району, де проводиться операція по припиненню масових заворушень, з метою ліквідації їх наслідків; організація охорони громадського порядку за посиленим варіантом патрульними групами; створення мобільних оперативних груп для запобігання повторного збору учасників масових заворушень; організація оперативно-розшукових заходів та затриманих учасників масових заворушень.

Водночас необхідно передбачити заходи щодо документування дій правопорушників з метою запобігання фактів безпідставного притягнення до відповідальності, а також забезпечити невідворотність справедливого покарання винних осіб. Із цією метою поряд із традиційними методами документування мають бути застосовані технічні засоби: фото і відео зйомка, а також використання у якості речових доказів предметів, які були вилучені у правопорушників. В обов'язковому порядку всі зазначені дії мають бути задокументовані.

Заходи щодо затримання правопорушників під час здійснення ними групових заворушень громадського порядку необхідно здійснювати рішучими діями, для того щоб не допустити можливість провокації зі сторони іншими учасників масових заворушень. З цією метою необхідно вивести затриманих із зони блокування у відповідному супроводі до спеціально відведених місць, так званих фільтраційних пунктів.

У випадку, якщо будь-які дії працівників поліції щодо затримання лідерів та активних учасників масових заворушень, пов'язані із значними труднощами, та можуть спровокувати масове незадоволення громадян, що приймають участь у зазначених заворушеннях і привести до небажаних результатів, відповідно, достатнього ретельно задокументувати протиправні дії зазначених осіб, а затримання та оформлення матеріалів необхідно здійснювати дещо пізніше, коли обстановка буде більш спокійна.

Разом з тим, поряд із затриманням істотну роль відіграє час і процесуально грамотно організовані особистий огляд правопорушників і огляд їх речей та документів, що стали знаряддям або безпосереднім об'єктом скоєного правопорушення.

Таким чином, успіх припинення масових заворушень в умовах міста багато в чому залежить від правильності швидких та узгоджених дій органів та підрозділів МВС України, а також їх взаємодії з іншими силовими структурами, що є неможливим без попереднього планування та практичної обробки цих дій, без спеціальної підготовки залучених сил і засобів, а також без утримування їх у стані постійної готовності.

Література

1. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. / [О.Г. Комісаров, А.О. Собакарь, Е.Ю. Соболь, О.С. Юнін та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с

2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. №17. Ст. 594.

3. Про Національну поліцію: Закон від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 40-1.

Будяченко О. М.,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін ОДУВС

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСУ

Одним із дискусійних питань у науковій площині є питання щодо можливості кваліфікації за сукупністю злочинів незаконної порубки лісу із наступним привласненням вирублених в лісі дерев. Окремі аспекти кваліфікації незаконної порубки лісу розглядалися О. Дудовим [4], М. Комарницьким [4], Є.О. Письменськиим [7], О.В. Скворцовою [11], О. Сторчоус [12] та іншими науковцями. Проте до цього часу відповідне питання не одержало однозначного вирішення у науковій площині.

Одні науковці вважають неконструктивним кваліфікацію окреслених діянь за сукупністю злочинів та відстоюють позицію про необхідність їх кваліфікації виключно за ст. 246 Кримінального кодексу України (далі - КК) [6], інші займають позицію про наявність у таких діяннях складу злочинів, які передбачені ст. 246 КК України та ст. 185 КК України.

Неможливість кваліфікації окреслених діянь за сукупністю злочинів - незаконна порубка лісу та розкрадання майна, вчені аргументують наступним. Так, П.Бурлака та О. В.Кисилевич, О.Сторочус вважають, що обов'язковим елементом крадіжки є вилучення майна із законного володіння його юридичного власника, чого при незаконній порубці дерев не відбувається; згідно зі ст.13 Конституції України, ст. 148

Господарського кодексу України, ліс на корені є природним ресурсом, тому при самовільній рубці дерева та чагарники вилучаються з природного середовища свого зростання, а не зі сфери власності [2,с.49; 5, с. 369; 12, с. 53].

Звісно, при порубці лісу дерева та чагарники вилучаються з природного середовища свого зростання, поряд із цим, у випадку наступного заволодіння ними, вони вилучаються із сфери володіння їх власника.

Поряд із цим, О. Сторочус висловлює досить спірну позицію, адже спочатку відзначає, що злочин, передбачений ст. 246 КК України вважається закінченим з моменту відокремлення дерева від стовбура, із іншого боку заявляє, що якщо лісопорушник вчинив першого дня порубку дерев, однак вивіз їх із лісу через декілька днів, всі його дії у будь-якому випадку кваліфікуються за ст. 246 КК України за умови, якщо за цей час працівниками лісної охорони не було їх виявлено та оприбутковано. Отже, на думку науковця заволодіння зрубленим лісом жодним чином не впливає на кваліфікацію дії порушника за ст. 246 КК України. На наш погляд, такий підхід виключає кваліфікацію таких злочинних дій, як заволодіння зрубленими деревами чи чагарниками, що є недопустимим.

Набуття окресленими об'єктами статусу майна пов'язує із їх оприбуткуванням уповноваженими працівниками лісових господарств і О. Дудов та М. Комарницький, адже стверджують, що незаконна порубка лісу може бути кваліфікована одночасно із злочином проти власності у випадку заволодіння винним деревами або чагарниками, незаконно зрубаними ним і надалі оприбуткованими уповноваженими працівниками лісових господарств [4, с. 63].

Подібною є аргументація М. Панова, який уточнює, що задля визнання предметів, що знаходяться у природному середовищі, у якості майна, тобто предмету злочинів проти власності, необхідно, щоб ці предмети були вилучені із даного середовища цілеспрямованою працею людини, її трудом та включені до фондів власника, як майно [9, с. 292].

З огляду на викладене варто погодитись із Л.Д. Демидовою, яка обґрунтовуючи можливість кваліфікації посягань на довкілля за сукупністю, зазначає, що природні ресурси можуть бути предметом злочинів як проти довкілля, так і проти власності залежно від їх: 1) введення в цивільно-правовий або (та) економічний обіг без відокремлення від екосистеми (наприклад, земельна ділянка чи ліс передається у власність фізичної особи, але ця земля чи ліс залишаються складовою екосистеми); 2) належності до екосистеми без введення в обіг [3, 270].

О.В. Скворцова також переконана, що незаконна порубка лісу та наступне злочинне заволодіння об'єктами природи повністю охоплюються ознаками ст. 246 КК України, предметом незаконної порубки лісу є дерева і чагарники в лісі як елементи довкілля в природному стані, що не мають вартості [11, с. 135].

О.А. Сасов не визнає можливість кваліфікації окреслених дій за сукупністю із злочинами проти власності із тих підстав, що у КК України у статтях, які регламентують злочини проти власності довкілля не передбачено як додатковий об'єкт, а у статтях КК України щодо злочинів проти довкілля не передбачено власність як додатковий об'єкт; КК України визнає ліс тільки як природний ресурс, а не майно [10, с. 1]. На наш погляд, кожний із наведених злочинів має свій об'єкт і як вже було відзначено, ліс, як природний ресурс є таким об'єктом до моменту втрати ним зв'язку із довкіллям.

Аргументи більшості вчених обумовлені двооб'єктністю незаконної порубки та крадіжки зрубаних дерев, зокрема, у випадку незаконної порубки об'єктом злочину є відносини із охорони та раціонального використання лісових насаджень, у випадку крадіжки зрубаних дерев - відносини із охорони власності [8, с. 189]. М. Арманов стверджує, що саме двооб'єктність таких дій зумовлює особливість його кваліфікації, адже «кваліфікація посягань, яке одночасно заподіює чи створює реальну загрозу заподіяння шкоди двом об'єктам, здійснюється за сукупністю норм, якими ці об'єкти поставлені під охорону. Власність Українського народу, об'єктами якої є природні ресурси, підлягає кримінально-правовій охороні на рівних умовах з іншими формами власності. Це детермінує кваліфікацію незаконної порубки лісу за сукупністю ст. 246 КК України та відповідної статті Розділу VI Особливої частини «Злочини проти власності» Кримінального кодексу України» [1, с. 84].

Проведене дослідження не вичерпує всіх проблемних аспектів кваліфікації злочину за незаконну порубку лісу, що обумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напряму.

Література

1. Арманов М. Проблеми кваліфікації незаконної порубки лісу *Вісник прокуратури*. 2016. № 9. С. 80-85.

2. Бурлака П. Відмежування незаконної порубки лісу від деяких інших кримінальних правопорушень. *Вісник прокуратури України*. 2018. № 10. С. 43-53.

3. Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок) : теорія, закон, практика : монографія. Харків: Право, 2013. С. 270.

4. Дудов О. Комарницький М. Відмежування злочинів проти довкілля від злочинів проти власності. *Вісник Національної академії прокуратури України.* 2014. № 3 (36). С. 61-70.

5. Кисилевич О.В. Стаття 246 Кримінального кодексу України та реалії її ефективності. *Молодий вчений*. 2019. № 4 (68). С. 366-370.

6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341 *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

7. Кримінально-правова кваліфікація незаконної порубки лісу : практ. пос. / О.О. Дудоров, Є.О. Письменський ; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. Сєвєродонецьк : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2017. 213 с.

8. Марец Б.М. Сукупність злочинів при незаконній порубці лісу та крадіжці деревини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 4. С. 187-190.

9. Панов М. І., Олійник П.В. Проблеми відмежування злочинів проти власності від злочинів проти довкілля. *Право України.* 2014. № 2. С. 291-299.

10. Сасов О.А. Кримінально-правова охорона лісу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. 17 с.

11. Скворцова О.В. Розмежування незаконної порубки лісу із суміжними складами злочинів. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. 2007. Том 20 (59). № 2. С. 129-135.

12. Сторчоус О. Кримінальна відповідальність за самовільні порубки лісу: Навч.посіб. Київ. ВАІТЕ, 2012. 116 с.

Бурангулов А. В.,
викладач кафедри тактико-спеціальної,вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПЕРЕМОВНИКІВ У РЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ ТА ЙОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Як було нами зазначено у попередніх дослідженнях, починаючи з 70-х років минулого сторіччя у більшості розвинених країн світу функціонує інститут перемовників. Ця діяльність широко використовується не лише у випадках захоплення заручників, а й під час нейтралізації небезпечних дій терористів, які пов'язані з можливістю використання ними радіоактивних та хімічних засобів, вибухових пристроїв та зброї, що може привести до значних людських жертв. Так, у США при ФБР щорічно готується близько 600 фахівців переговорного процесу.

Аналіз розвитку антитерористичної діяльності у світі показує, що в ієрархії засобів вирішення конфліктних ситуацій переговори займають важливе місце, випереджаючи снайперську роботу і штурм. Так світовий досвід демонструє, що до 80 % насильно утримуваних осіб були звільнені в результаті переговорів [1, с. 42].

Переговори з терористами вважаються у світі змушеною, але припустимою мірою. Так у Сполучених Штатах Америки офіційною доктриною влади вважається позиція – «ніяких поступок терористам». Однак, уряд заявляє, що, виходячи з тактичних розумінь, «буде розмовляти з будь-якою особою і використає будь-які доступні засоби для звільнення американських громадян, взятих у заручники». Твердої позиції в цьому питанні дотримуються Ізраїль, Йорданія, Сирія, Ірак, Аргентина, Колумбія, Уругвай і інші держави, що вважають, що ні в які переговори з терористами вступати не слід, та віддають перевагу проведенню негайних поліцейських чи військових операцій [2; 3, с. 16].

Слід відзначити, що у цьому напрямку розвинені країни Західної Європи та США мають також фундаментальний досвід, де переговорний метод дуже активно використовується під час проведення спеціальних операцій, а також під час попередження правопорушень. Досить вдалим буде згадати американського фахівця Л. Томпсона, автора книги «Антитерор: керівництво по звільненню заручників», на думку якого основним завданням парламентера є наближення ситуації із захопленням заручників до мирного вирішення шляхом спілкування та налагодження із злочинцями певних відносин [4]. Щорічно у розвинених країнах Західної Європи із державного бюджету виділяються кошти, спрямовані на підготовку професійних перемовників, участь яких необхідна при проведенні спеціальних операцій правоохоронними органами. Перемовники у зазначених країнах проходять підготовку на високому рівні, що у подальшому на практиці дозволяє реалізувати досвід ведення переговорів на всіх трьох етапах розвитку процесу переговорів зі злочинцями, серед іншого, які захопили заручників.

Відповідно до викладеного, враховуючи досвід європейських країн, в Україні у сучасних умовах назріла до вирішення проблема створення в системі, зокрема Національної поліції України, окремих підрозділів, які б виконували функції професійних перемовників, при чому не тільки особисто вступаючи у перемовини із злочинцями, але й дистанційно керуючи процесом перемовини за допомогою засобів зв'язку. У цьому напрямку нашою пропозицією є створення відділу професійних перемовників при центрі проведен-

ня спеціальних операцій. Вважаємо, що в Україні впровадження такого досвіду є можливим за допомогою пілотних проектів.

Варто звернути особливу увагу на те, що метод застосування переговорів при охороні правопорядку було розроблено більше десяти років тому в Німеччині та Швеції, він зараз широко застосовується в країнах Європейського Союзу як ефективний засіб зменшення потенційного насильства під час великого скупчення людей, наприклад, під час демонстрацій або футбольних матчів. Цілком погоджуючись з нагальністю, виправданістю та актуальністю застосування розглянутого вище сучасного методу ведення переговорів у формах діалогу, консультацій і, зокрема, переговорів, вважаємо, що дані методи та форми можуть бути використані не тільки під час підготовки перемовників для створення успішного діалогу між поліцією і громадянами, але й з метою професійної підготовки перемовників під час проведення спеціальної операції органами та підрозділами МВС України.

Окрім професійної підготовки перемовників, на нашу думку, при здійсненні співробітництва МВС України з органами поліції зарубіжних держав у сфері боротьби із злочинністю, зокрема під час проведення спеціальних операцій органами та підрозділами МВС України, слід приділити пріоритетну увагу, таким його формам як: постійний обмін інформацією, що стосується кримінальних проявів та боротьбі з ними, в межах, припустимих українським законодавством; обмін повинен стосуватися оперативних даних щодо можливих контактів злочинців різних країн, що представляють взаємний інтерес; спільне дослідження питань, що стосуються організації та проведення спеціальної операції; обмін оперативною інформацією та досвідом щодо захисту осіб і майна від різного роду злочинних посягань; проведення взаємних консультацій з питань, що стосуються удосконалення організації проведення спеціальних операцій; постійний обмін досвідом організації та тактики проведення спеціальних операцій; організація спільних зустрічей, нарад, семінарів, вебінарів з найважливіших проблем щодо організації проведення спеціальних операцій органами та підрозділами МВС України; обмін правоохоронцями для участі в курсах підвищення кваліфікації (можливе й стажування за кордоном) та ін.

Водночас у рамках досліджуваного питання Українській державі необхідно приймати конструктивну участь у підготовці та укладенні з іноземними державами договорів про правову допомогу у боротьбі з кримінальними явищами, в роботі з приєднання до міжнародних конвенцій у галузі протидії злочинності та з'ясування відповідних змін і доповнень до чинного законодавства України.

Таким чином, проведене дослідження зарубіжного досвіду застосування поліцейських сил в структурі правоохоронних органів розвинених країн світу вказує на існування спеціальних підрозділів, які забезпечують проведення різних спеціальних операцій на високому професійному рівні. При цьому для їх професійної підготовки характерною є підготовка професійних перемовників. У якості пропозиції можна запропонувати адаптацію програм підготовки професійних перемовників, які запроваджені у розвинених країнах США та Європи, в Україні.

Література

1. Саакян М. Б. Операція як організаційна форма реалізації поліцейських функцій. *Вісник Одеського юридичного інституту ХНУВС*. 2003. № 1. С. 41-46.

2. Бандити в Україні стали більш цинічними. URL: https://ukr.segodnya.ua/ukraine/bandity-v-ukraine-stali-cinichnee-1153685.html (дата звернення 21.02.2018).

3. Бандурка О. М. Основи управління органами внутрішніх справ. Харків: «Основа», 1996. 398 с.

4. Петров М. Н. Как уничтожать террористов. Действия штурмовых групп (Практическое пособие). URL: http://coollib.com/b/266884/read (дата звернення 28.05.2018).

Вайда Т. С.,
к. пед. н., доцент, завідувач кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультетуОДУВС
Кузнєцов О. І.,
викладача кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовкиОДУВС

МІКРОТАРГЕТИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ЗАЛИШЕНИМИ КОРИСТУВАЧЕМ «ЦИФРОВИМИ СЛІДАМИ» У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ (ІНШИХ КОМП'ЮТЕРНИХ РЕСУРСАХ) ДЛЯ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБУ

Актуальність проблеми. Конституція України як соціальної і правової держави (стаття 1) визначає недоторканність і безпеку людини найвищою соціальною цінністю (стаття 3) [1]. Безпека громадянина як універсальна категорія характеризує сприятливі умови його існування, коли дія перш за все зовнішніх факторів не призводить до значного погіршення життєдіяльності особи в цілому, не перешкоджає досягнен-

ню бажаних для неї життєвих цілей. Даний підхід повністю розповсюджується й на взаємодію сучасної людини з інтернет-ресурсами, без котрих неможливо уявити собі її середовище існування.

Під інформаційною безпекою людини нами розуміється перш за все стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечується конфіденційність, доступність і цілісність інформації, її використання й розвиток в інтересах громадян, а також комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захищеності інформації особи від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки запису чи знищення (у цьому значенні частіше використовують термін «захист інформації») [2].

Разом з тим користувачі комп'ютерних систем та мережі інтернет-ресурсів в цілому залучені до різнобічних відносин з багатьма суб'єктами, часто оцінюють своє ставлення до них чи вподобаної інформації «лайками» (зокрема, через соціальні мережі – Facebook, Instagram, Twitter, Telegram, Messenger, Imo, Viber та ін.), щодня значна кількість людей користуються пошуковою стрічкою різних браузерів (Mozilla Firefox, Internet Explorer, Google та ін.) для знаходження необхідного довідкового матеріалу тощо. При цьому багато користувачів неодноразово ставали свідками ситуації, коли після роботи в інтернет-мережі у стрічці новин сайту особи майже моментально з'являються публікації з подібної за змістом тематики, пропонується реклама аналогічного товару «по максимально зниженій ціні», хоча людина спеціально запит про це в соціальній мережі не розміщувала. Навіть пізніше соціальна мережа періодично надсилає для огляду десятки матеріалів на подібні теми.

Враховуючи вищезазначені та інші втручання в особистий простір користувача інтернету у вітчизняному законодавстві передбачено заходи щодо захисту персональних даних – відомостей чи сукупності відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [3].

За результатами проведеного аналізу можемо стверджувати, що досить розповсюдженими є способи несанкціонованого збору інформації про особу різними суб'єктами господарювання з метою покращення умов реалізації своєї продукції. Facebook, Twitter, Amazon та багато інших крупних IT-компаній по крупинкам збирають інформацію про кожного користувача (так звані «цифрові сліди»), тому й знають про сучасну людину набагато більше, ніж би вона цього хотіла. Результати цієї аналітики досить точні: з невеликою похибкою вищезазначені інтернет-компанії мають уявлення про те, скільки коштів людина заробляє, коло її інтересів, віросповідання особи, сімейний стан, сексуальна орієнтація тощо.

Як стверджують деякі вчені (наприклад, професор Стенфордського університету М. Косинскі), зібрана інформація може бути використаною проти людини не тільки у комерційних цілях. Зокрема, декілька років тому вчені стали відкрито обговорювати технології цілеспрямованої реклами як одну з найбільш небезпечних і одночасно корисних для людства [4]. Згодом саме нею стали користуватися приватні компанії, котрі займаються аналізом й збором електронної інформації та стратегічними передвиборчими технологіями.

Також вчені (М. Косинскі та ін.) працюють над дослідженням нової інтернет-технології, здатної тільки за фотографією або відеоматеріалом розпізнати схильність людини до гомосексуальності, педофілії, а також прорахувати потенційного масового вбивцю чи насильника. Вищезазначений вчений за результатами проведеного дослідження та оприлюднення відповідних результатів стверджує, що уряди деяких країн вже почали застосовувати подібну систему, тому все більше сумнівів та наукових дискусій стали викликати такі питання, як: 1) поява загрози особистій приватності; 2) достовірність, істинність та відповідність реальності добутої у комп'ютерних мережах інформації про «портрет» окремої людини, 3) забезпеченість можливості користувача приховати свої життя та діяльність (купівлі-продажі дорогих об'єктів, відвідання різних місць, ставлення до різних об'єктів через висловлювання в соціальних мережах тощо), котрі одразу ж фіксуються зацікавленими електронними ресурсами.

Результати дослідження. Соціальна природа людини у повсякденному житті підштовхує її до спілкування, будь-яка особа прагне бути комунікативною. Разом з тим користувач інтернету кожним своїм «лайком» добавляє штрих до власного *цифрового портрету*. Багато користувачів соціальних мереж стверджують, що поставили «подобається» щоб підтримати своїх друзів, а не тому, що їм насправді цікава чи корисна стаття або новина, котрі опубліковані їх знайомими. Насправді людина тільки думає, що такий вибір робить випадково. Психологічна наука стверджує, що це неправда, і особа все-таки «лайкає» невипадкові речі. Якщо подивитися, наприклад, на католиків чи християн, то у них у всіх загальна модель поведінки, загальний шаблон дій; якщо подивитися на геїв чи інших представників сексменшин, то ситуація аналогічна. У суспільстві провладні і опозиційні сили мають своїх прихильників, а ті в свою чергу − характерні риси поведінки (дій) для цих спільнот на основі стійких ціннісних орієнтацій. Важливо не стільки знати, за якого кандидата голосують люди: для їх загальної характеристики перш за все потрібно знати їх лексикон, надання переваги певній системі соціальних цінностей (за користуванням специфічними блогами, книгами, фільмами, картинами живопису тощо). Все це у свою чергу складає так звану *повторювану модель поведінки особи* з дуже тонкими штрихами. Наприклад, людина при безпосередньому живому спілкуванні не може визначити за декількома реченнями соціальну особливість свого респондента − провла-

дно налаштована перед ним особа чи прихильник опозиції, особливо якщо зміст розмови не має відношення до політики. У свою чергу комп'ютерний алгоритм робить такий аналіз з дуже високою точністю. Для того, щоб мати доволі чітке уявлення про особу, не потрібно багато «лайків» – достатньо 10 для повної характеристики системою людини (більше, ніж знають про неї колеги по роботі); 50 «лайків» дозволяють комп'ютерному аналізу взнати інформацію про людину на рівні партнера або члена сім'ї. 200 «лайків» достатньо, щоб розповісти про всі таємні пристрасті людини так само детально, якби це зробили її чоловік чи дружина після багатьох років шлюбу [4].

Особистісні профілі користувачів є не тільки у Фейсбуці, але й у інших глобальних інтернет-мережах: Netflix, Amazon, Google, Twitter и Uber. Всі вони вимірюють та порівнюють зроблені покупки користувача інтернету (фіксують поїздки, книги і фільми тощо) з попереднім досвідом особи та пропонують користувачеві нові варіації пропозицій для задоволення потреб.

Зазначимо, що соціальними мережами (наприклад, Facebook) зібрана інформацію вигідно використовується. Facebook – це ідеальна база для рекламодавців, котрі, в свою чергу, можуть додатково користуватися й іншими джерелами. Компанії, що займаються вивченням кредитних рейтингів, купляють або напряму отримують цю інформацію з інших доступних інтернет-джерел, а потім переводять її у потрібну для себе «мову»: 1) скільки грошей у користувача дійсно є, скільки людина витрачає, скільки заробляє, скільки кредитних карт у особи тощо. Все це трансформується у кредитний рейтинг − тобто визначається надійність і спроможність особи повертати борги. Багато крупних компаній діють аналогічно – наприклад, кредитні установи збирають інформацію про наступне: 1) які саме речі купляв користувач інтернету (споживач), 2) час, коли була здійсненна купівля товару, 3) скільки особа потратила грошей, 4) як швидко користувач виплатив борг – і переводить цю інформацію про користувача інтернету у досьє особи-споживача. Цю інформацію пізніше можна буде продати іншим компаніям. Є дуже простий спосіб перевірити, чи була інформація користувача продана або передана іншим стороннім компаніям або джерелам – якщо людина не платить за продукт або послугу, значить, вона і є продуктом.

Разом з цим розмістити рекламу у соціальній мережі може будь-який користувач Фейсбуку з кредитною картою, має можливість відправляти її людям з визначеними психологічними, демографічними і географічними характеристиками. Можна робити рекламу таргетованою – пропонувати товари в залежності від віку, кольору шкіри, геолокації, політичної орієнтації, статі, вартості будинку і рівня доходів.

Більше того, зацікавлені компанії можуть піти ще далі і направляти рекламу тим групам користувачів, котрих об'єднують загальні інтереси, які мають подібні хобі. Можна гіпотетично уявити собі ситуацію, коли компанія володіє сотнями тисяч електронних адрес, що мають відношення до політики, релігії або сексменшин − вона завантажує всі ці електронні адреси у Фейсбук і ставить завдання соціальній мережі віднайти ще більше людей з подібними інтересами та показати їм рекламу певного виробника [4].

Користувачі з певним набором соціальних цінностей у соціальній мережі ведуть себе однаково. І навіть якщо окремий користувач ніколи не висловлювався у мережі про те, що він є прихильником певних політичних ідеалів, або він є геєм, до всіх цих людей надійде реклама виробника, якщо скористатися подібним інструментарієм. Це можна назвати соціально-виробничим шпіонажем або *мікротаргетингом*, котрий більшість рекламодавців вже використовує у соціальних мережах. На практиці це означає, що продукти, котрі користувач бачить у рекламі, запропоновані йому сервіси або ідеї, статті на політичні або кулінарні теми чітко відображують попередні «лайки» користувача, прийняті ним рішення та особливості поведінки, вік користувача, економічне благополуччя, статус, рід занять, релігійну приналежність, сексуальні переваги, дохід та сотні інших маленьких штрихів.

З глобальної точки зору *мікротаргетинг* – це рекламна стратегія, котра може бути корисною кожному інтернет-користувачеві, оскільки спрямована персонально на конкретну людину та її особистісні потреби. У такому випадку маркетологи, політики можуть бути впевнені, що ті посили, котрі вони відправляють своїм покупцям або виборцям, є дійсно релевантними (міра відповідності отримуваного результату бажаному – *уточнено нами*) [5]. У цій технології є багато переваг, особливо у політичному контексті. Наприклад, якщо політик буде краще розуміти свого виборця, врахувати його соціальний статус і фінансові можливості, то він зможе донести до його свідомості інформацію про ті аспекти своєї передвиборчої програми, котрі важливі саме для конкретної особи. Це допоможе виборцям стати більш наближеними до політика та його політики, а фактично – входити в коло впливу кандидата в депутати, через опосередковане політичне управління ним економічними чи соціальними процесами в майбутньому (підготовка законопроектів, їх лобіювання у Верховній Раді та прийняття в цілому). Користь від цієї технології нам вбачається перш за все у дієвому підвищенні рівня інтересу особи до політики, до громадського життя, що в цілому є позитивним явищем для демократії в Україні.

З іншого боку, ця соціальна техніка персональної роботи з користувачами інтернету може призвести до негативних наслідків, особливо якщо громадяни мають справу з нечесними, аморальними політиками, які відверто брешуть своїм виборцям, хочуть ними маніпулювати, відбити у населення бажання голосувати.

Для таких політиків мікротаргетинг – це додатковий дієвий засіб, з допомогою котрого можна досягти неетичних цілей.

Комп'ютерні алгоритми з кожним днем стають все досконалішими, їх прогнози – більш точними (дозволяють накопичувати всі цифрові відбитки про приватні транзакції, котрі особа залишає в інтернет-мережі, в дуже акуратні патерни (набори стереотипних поведінкових реакцій або послідовностей дій (*психол.*) – *уточнено нами)* [6]). З допомогою «лайків» користувача у Фейсбуці можна визначити політичні погляди, релігійні вірування – з допомогою Твіттера, а сексуальну орієнтацію просто прочитати на обличчі або по фотографії. Будь-яка особа при користуванні комп'ютерними технологіями залишає неймовірну кількість цифрових слідів, знаходячись онлайн в інтернет-мережі. Людина «відмічається», заходячи в магазин, аптеку, АЗС і т.д. та оплачуючи покупку кредитною картою, викликає таксі через додаток смартфону – ще один слід і т.д.

На даний момент приватності стає все менше: всі ці інтернет-технології – зручні і часто використовуються людьми, вони роблять життя людини більш комфортним, довговічним, здоровим. Спробувати переконати людей перестати користуватися ними марно, а якщо б так і відбулося – це була б справжня трагедія. Без пошукових систем, мобільного банкінгу, платіжних карт, освітніх онлайн-курсів і електронної пошти постраждає не тільки особисте життя більшості жителів Землі, але й економіка. Якщо об'єднати все це разом, то отримаємо наступну ситуацію: з кожним днем у людини стає менше особистого простору, якщо він залишився взагалі. Публічність не завжди робить людину щасливою. Тому дуже важливо зрозуміти, яким чином можна цей процес зупинити.

І навіть якщо у світі не залишиться будь-якої приватності, найменшої ділянки особистого простору, то мета, заради котрої вчені продовжують свої дослідження у цьому напрямі – це ствердження терпимості один до одного. Нетерпимість у світі, в котрому не існує приватності, дуже складно приховати. Важко уявити собі неосвічених бідних людей, які вбивають і калічать один одного через релігійні розбіжності, політичні орієнтації і питання сексуальності. До речі, заможні суспільства також можуть робити такі вчинки через ненависть і нетерпимість.

Висновки. Аналіз об'єктивних процесів залучення все більшої кількості жителів Землі до користування інтернет-ресурсами свідчать, що соціальні мережі володіють значним масивом даних про своїх користувачів завдяки «цифровим» слідам, котрі люди залишають у процесі своєї роботи.

Розповсюдженість в сучасних умовах інтернет-технологій, їх проникнення у всі сфери життя суспільства та окремої людини в свою чергу викликає все більше наукових дискусій щодо забезпечення її особистої приватності, довіри до здобутої у комп'ютерних мережах інформації про «портрет» окремого громадянина, гарантій можливості дотримання комерційної таємниці при здійсненні фінансово-господарської діяльності тощо.

Застосування мікротаргетингу варто розглядувати як простий і дешевий інструмент, котрий дозволяє суб'єктам господарювання чи окремим політикам економити значні кошти, а також забезпечувати людей необхідною інформацією. Суть мікротаргетингу як технології базується на задоволенні зацікавленими корпораціями чи політиками особистісних потреб інтернет-користувачів через пропоновану їм рекламу, опирається на попередніх дослідженнях інформації про особу. Зазначена інтернет-технологія має ряд переваг, особливо у політичному контексті, робить життя людини більш комфортним.

Разом з тим, ця соціальна техніка персональної роботи з користувачами інтернету може призвести до негативних наслідків, особливо якщо громадяни мають справу з недобросовісними політиками чи підприємцями (додатковий дієвий засіб досягнення неетичних цілей).

Внаслідок зменшення приватності при відслідковуванні «цифрових слідів» особи-користувача нами вбачається пріоритетним напрямом для подальших досліджень вченими питання щодо формування терпимості суб'єктів суспільства один до одного. Нетерпимість у сучасному світі за відсутності приватності дуже складно приховати.

Література

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року (із змінами, внесеними Законом України від 02 червня 2016 року № 1401-VIII). URL: http:// zakon0.rada.gov.ua/ laws/show/254к/96-вр (дата доступу: 08.03.2020).

2. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII (із змінами та доповненнями). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2657-12 (дата звернення: 08.03.2020).

3. Про захист персональних даних: Закон України від 01 червня 2010 року № 2297-VI. URL: http:// zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення: 08.03.2020).

4. Специалисты объяснили, почему соцсети знают о вас больше, чем друзья. URL: http:// itechua.com/gadgets/4489 (дата звернення: 18.02.2020).

5. Релевантність. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%BB% D0%B5%D0% B2% D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C (дата звернення: 29.02.2020).

6. Патерни. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1% 80%D0% BD (%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F) (дата звернення: 29.02.2020).

Великий В. М.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійних та спеціальних дисциплін ХФ ОДУВС

РИЗИКИ ВІДНОШЕННЯ ДО ЗМІН, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРОЦЕСОМ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Позитивне відношення персоналу до інновацій є важливим чинником їх успішності, однак вивчення даної проблеми по відношенню до реформаторських змін, які відбуваються в Національній поліції України висвітлюється недостатньо. Перед новою поліцією України стоять досить серйозні задачі, у вирішенні яких є як позитивні так і негативні моменти.[1,2]

Радикальне реформування Національної поліції України та зміни у безпосередній діяльності поліцейського інколи призводять до психотравмуючих ситуацій, що виходять за межі звичайного людського досвіду і загрожують психофізичній цілісності суб'єкта. Особливо характерним це є для фахівців двох протилежних груп: тих, які лише адаптуються до професійної діяльності та тих, які протягом тривалого часу звикли до стандартних та стабільних умов. Так, крім об'єктивно притаманної цим категоріям працівників поліції напрузі, пов'язаної з реформаційними процесами у правоохоронній сфері, психотравмуюче на них діє безкінечний ланцюжок нових викликів, завдання, неочікуваних проблем, нагромаджень масивів інформації.

Діяльність в умовах інтенсивних нововведень, змін може породжувати значні переживання, стрес і, що є небезпечним, викликати пролонговані стани напруги, що перевищує ту, яку фахівець відчував у безпосередній момент травмуючої події.

Прогнозуючи для себе можливі позитивні та негативні наслідки змін у професійній діяльності працівники поліції інколи, не оцінивши їх належним чином, ставляться до них вороже.

Негативне відношення, а часом і активний спротив змінам може стати небажаним явищем і, як свідчать дослідження, він проявляється у більшості, кого торкаються зміни. Адже за багатьма дослідженнями лише близько 2% людей позитивно і конструктивно реагують на інновації, їх навіть навпаки напружує надмірна стабільність в особистому та професійному житті [3].

Серед можливих реакцій особи на зміни виокремлюються і такі, як імітація змін, явна або прихована протидія їм.

Зазвичай сила опору залежить від міри руйнування життєвих засад, традицій, звичок, принципів і норм; швидкості і інтенсивності процесу змін; характеру імасштабів загроз статусу, довіри до ініціаторів і керівників, які проводять зміни; розуміння необхідності змін.

Опір змінам посилюється, якщо вони на думку підлеглих необґрунтовані і незрозумілі, здійснюються поспіхом, надто радикальні, чинять негативну та несприятливу дію на людей, особливо у світлі наявногоу нихдосвідупопередніх невдалих змін, які не привели до позитивних результатів.

Посиленню негативного відношення сприяють і такі обставини, як наявна стабільність задовільних результатів службової діяльності, що дозволяє тривалий час «спочивати на лаврах», а це у свою чергу призводить до закостенілості, рутині, зниження прагнення підвищувати свою кваліфікацію і високій плинності кадрів, нездоровому соціально-психологічному кліматові, панування авторитарних методів керівництва.

Головні причини опору змінам працівниками поліції можна розділити на кілька груп, до першої з яких варто віднести економічні,пов'язані з потенційною можливістювтрати доходу, позбавлення пільг, переходу на неприйнятний графік роботи, інтенсифікації праці.

До організаційних причин можна віднести небажання руйнувати систему стосунків, інтересів, розстановки сил та ролей, що склалися,оскільки більшість змін часто відбуваються на чиюсь користь і, разом з тим, можуть підривати інтереси інших.

Особисті причинипов'язані переважно з психологічними особливостями і звичками людей, серед них можна виокремити:

- Небажання порушувати звичайний хід подій, інерційність, страх перед новим, незвіданим - на небезпеки і загрози люди, як правило, реагують втратою гнучкості мислення і у міру розвитку реформ та змін стають усе більш агресивними і відсталими. В процесі змін неминуче виникає загроза посаді, особистій владі, статусу, положенню в колективі, повазі в очах керівництва і колег, майбутній кар'єрі.
- Невідповідність інтересів - власні, часом особисті меркантильні інтереси окремих працівників поліції або цілих структурних підрозділів. Такі інтереси часто суперечать цілям організаційних змін.

- Розбіжності в сприйняття нововведень різними категоріями працівників поліції: досвідченими і молодими, керівниками і підлеглими, співробітниками різних підрозділів. Підлеглі можуть опиратися змінам тому, що вони не погоджуються з оцінкою керівників ситуації, що склалась та результатів діяльності, або просто сприймають та оцінюють її інакше.
- Усвідомлення своєї некомпетентності, нездатності освоїти нові види діяльності, невпевненість у власних силах.
- Небажання долати труднощі, брати на себе додаткові обов'язки, самостійно думати і працювати.

Нарешті, можна виділити групусоціально-політичних причин опору, серед яких виокремлюються:

- Відсутність у людей переконання в необхідності перетворень. Воно багато в чому обумовлене слабкою інформованістю про цілі, очікувані результати і можливі втрати.
- Невизначеність. Можливо це найважливіша причини негативного відношення до змін. Напередодні змін співробітники стають занепокоєними, знервованими, часом впадають у апатію та депресію. Вони занепокоєні щодо своїх можливостей виконувати нову роботу, можливого переведення в інший підрозділ, скорочення тощо.
- Невдоволення методами здійснення змін: несподіваністю, нав'язуванністю тощо.
- Недовіра ініціаторам змін; прагнення зберегти «старі добрі» порядки, упевненість, що зміни відбуваються виключно в інтересах керівництва.
- Відчуття втрат. Організаційні зміни, як правило, порушують соціальні взаємозв'язки, що вже склалися в колективі, руйнують міжособистісні відносини в організації. Структурні зміни загрожують втратою влади, зміною посади або статусу в колективі тощо.

Висновок. Проведення будь яких реформаторських змін вимагає виявлення, аналізу та оцінки особливостей відношення працівників поліціїдо них, розробки технологій корекції цього відношення як важливого чинника успішності реформ.

Література

1. Стратегія розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р: URL: http: // zakon.rada,gov.ua/laws/show
2. Основні здобутки та провали реформи поліції// Розбудова цілісності і доброчесності під час реформування поліції. Досвід України: аналіт. доп. та матер. спеціаліз. Міжнародної конференції (17 квіт. 2019 р., м. Київ) [за ред.. О.Д.Маркеєвої та Л.І. Полякова]; Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 2019. - С.61-67.
3. Роджерс, Е. М. Диффузіяінновацій.– К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 591 с.

Войтов Г. В.,
Суддя Київського районного суду міста Одеси
Бааджи Н. А.,
викладач кафедри мовної підготовки ОДУВС

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ: ПРОБЛЕМИ ДИСКРЕЦІЇ У ПРАВОЗАСТОСУВАННІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Ключовим учасником державної управлінської діяльності в України є органи публічної адміністрації. Саме їх діяльність відіграє визначальну роль при прийнятті управлінських рішень, суттєвовпливаючи на обсяг прав фізичних та юридичних осіб. Сумлінне виконання органами публічної адміністрації своїх обов'язків направлено на дотримання балансу між двома незалежними один від одного, хочай взаємопов'язаними,цілями управління – забезпечення публічного інтересу в процесі управління та захисту прав і законних інтересів осіб від неправомірного обмеження їх прав та свобод.

Обсяг прав, наданих органу публічної адміністрації для здійснення правозастосовної діяльності, залежить від форми і виду управлінської діяльності, при здійсненні якої надана певна свобода поведінки. В ідеалі, вибір органом публічної адміністрації форми поведінки повинен бути обумовлений ефективністю управління і спрямований на встановлення забезпечення правопорядку. Право вибору поведінки з усіх можливих варіантів, наданих правозастосовнику законом, безумовно, буде правомочним, але не завжди може бути справедливим і добросовісним.

За слушним твердженням Т.Т. Полянського, нічим не обмежена свобода вибору поведінки може привести до того, що будуть обмежені інтереси інших осіб, ускладнена або унеможливлена реалізація ними своїх прав, і в цьому випадку право перестає бути мірою рівною для усіх сторін, що виступають об'єктами управління,свободи [1, с. 23].

Основні правові приписи про межі здійснення прав органами публічної адміністрації закріплені в ч.1. ст.33, ч.4 ст.34, ч.2 ст.35, ч.1 ст. 36, ч.2 ст.39, ч.1 ст.64та інших частинах Конституції України, зміст яких зводиться до того, щоконституційні права і свободи людини і громадянина можуть бути обмежені лише в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя, увипадках передбачених Конституцією та законами України [2].

За своєю суттю зазначені норми права вимагаютьвід органів публічної адміністрації не зловживати правом під час правозастосування, здійснювати свої права і повноваження таким чином, щоб уникати порушення прав і законних інтересів інших осіб, що відповідає універсальному соціальному принципу «перш за все не нашкодь» (лат. prímumnólinocēre).

Необхідність закріплення таких,на перший погляд,вельми загальних норм з оціночними поняттями обумовлена тим, що сукупність суспільних відносин, врегульованих правом, настільки мінлива, що законодавець не може передбачити і визначити межі можливої поведінки правозастосовника. При цьому його поведінка, яка хоча й реалізується у межах визначених законом прав, але спрямована на обмеження можливості здійснення своїх прав третіми особами, є формою зловживання правом.

У зв'язку з цим питання співвідношення меж адміністративного розсуду з правами інших учасників управлінських правовідносин потребує детального дослідження.

Проблеми зловживання правом досить глибоко досліджені в рамках науки цивільного права, та усіх галузей процесуального права, а в ході історичного розвитку цього явища у юридичній літературі сформувалася така конструкція, як шикана – це особливий вид зловживання правом, що здійснюється з прямим умислом та єдиною метою завдати шкоди іншій особі [3, с.19].

В цілому зловживання правом полягає в тому, що особа, якій формально належить суб'єктивне право, неправомірно його здійснює. Вважається, що уповноважена особа допускає зловживання правом у випадку, коли дії такої особи ґрунтуються на її суб'єктивному праві, передбачають недозволене використання свого права, порушують міру і вид поведінки, визначені законом, посилаючись при цьому на формально належне їй суб'єктивне право [4, с. 81].

Зловживання правом володіє характерними ознаками. Перш за все – це діяння особи. По-друге, на думку більшості дослідників, воно можливе лише за прямого умислу [5, с. 134], проте деякі автори допускають наявність непрямого умислу або необережності [6, с.65]. По-третє, порушення меж здійснення права відбувається в процесі його безпосереднього правозастосування. По-четверте, правовими наслідками зловживання правом є заподіяння шкоди іншій особі. Окремі дослідники вбачають ще одну ознаку зловживання правом, це наявність намірів завдати шкоди іншій особі [7, с. 168].

Механізм запобігання цьому явищу знаходить відображення у вітчизняному законодавстві. Неприпустимість зловживання процесуальними правами обумовлено в усіх процесуальних законах, а також у ст.13 Цивільного кодексу України. У правових дослідженнях запобігання зловживанню правом висвітлюється як принцип права, якийсягає корінням у Римське право, де зустрічається як формулювання «хто використовує своє право, не порушує прав будь-кого» (лат. *qui jure suo utitur, nemini facit injuriam*) [8].

Механізм зловживання дискреційним правом зводиться до того, що правозастосовник, який прагне вирішити адміністративну справу, здійснює дії (бездіяльність), які подібні до юридичних фактів, з якими нормативно-правовий акт пов'язує настання певних юридичних наслідків.

За загальним правилом правозастосовник, наділений правом адміністративної дискреції, може здійснювати розсуд при виборі варіантів рішення, незважаючи на те, що в результаті такого здійснення може виникнути шкода для іншого. Однак, зазначений принцип визначає межі свободи застосування адміністративного розсуду, закладеної у дискреційному праві, вихід за які приводить правозастосовника до зловживання правом.

Література

1. Полянський Т.Т. Феномен зловживання правом (загальнотеоретичне дослідження) / Т.Т. Полянський // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України / Редкол.: П.М. Рабінович (голов. ред.) та ін. – Серія І. Дослідження та реферати. Вип. 25. Львів: Галицький друкар, 2012. 456 с.

2. Конституція України: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

3. Ляшенко Р.Д. Шикана, як особливий вид зловживання правом / Р.Д. Ляшенко, К.І.Бальковська // Вісник Запорізького національного університету. Серія: Юридичні науки. 2014. №2, С. 15- 21.

4. Майданик Р.А. Проблеми довірчих відносин в цивільному праві. К.: Київський університет, 2002. 502 с.

5. Шашерина Е.П. Шикана как форма злоупотребления правом / Е.П. Шашерина // Юридические науки: проблемы и перспективы: материалы III Междунар. науч. конф. (г. Казань, май 2015 г.). Казань: Бук, 2015. vi, 136 с. С.133-135.

6. Губарь А.С. Шикана как особая форма злупотребтребления гражданским правом / А.С. Губарь // Вестник Пермского университета, - 2012. - №4(18). С.64-72.

7. Попова Е.А. К вопросу о значении понятия «шикана» / Е.А. Попова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского, - 2013. - №3. С.167-169.

8. Аурика Луковкина. Латинский словарь крылатых выражений. URL: https:// fictionbook.ru/author/aurika_lukovkina/latinskiyi_slovar_kryilatyih_vyirajeniyi/read_online. html?page=0

Геращенко О. С.,
к. ю. н., доцент кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС
Конєв О. Ю.,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

ЛІКВІДАЦІЯ БІОЛОГІЧНИХ НЕБЕЗПЕК

Біологічні небезпеки можуть справляти на людину різну дію (механічну, хімічну, біологічну та інше). Наслідком біологічних небезпек є різні хвороби, травми різної важкості, у тому числі смертельні. Актуальність теми ліквідації біологічних небезпек наразі викликана пандемією COVID-19

Спалахи особливо небезпечних інфекцій, а також інфекційних хвороб, природа яких не встановлена, потребують введення режиму карантину або обсервації на певній адміністративній території.

Карантин – це комплекс ізоляційно-обмежувальних, правових, адміністративних, санітарно-гігієнічних та протиепідемічних заходів, спрямованих на попередження виносу збудника інфекції за межі епідемічного осередку та підвищення ефективності заходів для його локалізації і ліквідації.

Карантин запроваджується органами виконавчої влади за поданням органів охорони здоров'я.

Запровадження карантину передбачає:

- введення комендантської служби;
- озброєну охорону осередку та заборону в'їзду і виїзду з нього без спеціального дозволу;
- заборону вивозу будь якого майна без попередньої дезінфекції;
- закриття дитячих дошкільних установ, шкіл, кінотеатрів, бібліотек, навчальних закладів тощо;
- заборону проведення масових заходів, максимальне обмеження контакту між людьми;
- проведення санітарної обробки, дезінфекції одягу і взуття;
- проведення заходів з дезінфекції, дезінсекції та дератизації;
- проведення активного медичного огляду населення, виявлення, ізоляція і лікування інфекційних хворих;
- розташування на в'їзді та виїзді із зони карантину контрольно-пропускних (КПП) та санітарно-контрольних пунктів (СКП);
- проведення санітарно-освітньої роботи.

Режим карантину скасовується після завершення терміну, який дорівнює максимальному інкубаційному періоду інфекційного захворювання з моменту виявлення і госпіталізації останнього хворого і проведення заключної дезінфекції.

Обсервація – це комплекс ізоляційно-обмежувальних, протиепідемічних, санітарно-гігієнічних та адміністративних заходів медичного спостереження за ізольованими здоровими людьми, які мали контакт з інфекційними хворими, або тими, які покидають зону карантину.

Введення режиму обсервації передбачає:

- обмежене пересування населення в зоні обсервації;
- контроль за харчуванням та водопостачанням;
- медичне спостереження за населенням та негайну ізоляцію підозрілих або хворих осіб;
- проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних та інших робіт.

З метою раннього і активного виявлення інфекційних хворих медичні працівники організують щоденні відвідування населення в зоні обсервації з обов'язковим вимірюванням температури тіла.

Необхідною умовою якісного санітарно-гігієнічного забезпечення в зоні карантину і обсервації є суворий санітарний контроль за епідемічно небезпечними об'єктами, до яких належать:

- системи водопостачання та каналізації;
- об'єкти харчової промисловості, торгівлі, тимчасові пункті харчування;
- підприємства комунального обслуговування;
- потенційно небезпечні об'єкти (СДОР, РР, БЗ);
- лікувально-профілактичні заклади та їх харчоблоки;
- маршрути евакуації та місця тимчасового розселення населення;
- пункти санітарної обробки.

Для проведення санітарної обробки населення використовують всі наявні засоби комунально-технічної служби (лазні, санітарні пропускники, душово-дезінфекційні камери на автомобілях).

До визначення виду збудника проводиться екстрена неспецифічна профілактика антибіотиками широкого спектру дії. Після його лабораторної ідентифікації організується специфічна профілактика (сироватки, вакцини, анатоксини).

В залежності від конкретної епідемічної обстановки обмежувальні режими можуть зніматися поступово з окремих населених пунктів або одразу з усієї зони.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 року Електронний ресурс http://zakon2.rada.gov.ua/

2. Закон України від 06 квітня 2000 року «Про захист населення від інфекційних хвороб» Елетронний ресурс https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175 «Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру» Електоронний ресурс https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 №368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» Електоронний ресурс https://zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/368-2004-%D0%BF

5. Наказ Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 року «Національний класифікатор України. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010» Електронний ресурс http://consultant.parus.ua/ ?doc=071YW6CD06.

Головко В. М.,
викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ТА РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ЗДОРОВ'Я ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

Рухова активність є провідним фактором оздоровлення поліцейського, тому що спрямована на стимулювання захисних сил організму, на підвищення потенціалу рівня здоров'я. Повноцінна рухова активність є невід'ємною частиною здорового способу життя, що впливає практично на всі сторони його життєдіяльності та організму в цілому.

Відомо, щорух є основним стимулятором життєдіяльностіорганізмулюдини. При недостатнійкількостірухівспостерігаються, як правило, ослабленняфізичнихфункцій, знижується тонус і життєдіяльністьорганізму. Тому фізичнівправи є засобомнеспецифічноїпрофілактикицілого ряду функціональнихрозладів та захворювань. М'язовадіяльність, яка активізується при фізичнихвправах, змушуєпрацювати з додатковимнавантаженнямсерце, легені і іншіорган і системинашогоорганізму, тим самим підвищуючифункціональніможливостілюдини, йогоопірністьнесприятливимвпливомзовнішньогосередовища. При застосуванніфізичнихвправ, окрімнормалізаціїреакціїсерцево-судинної, дихальної та інших систем, відновлюєтьсяпристосуванняорганізму до кліматичнихфакторів, підвищуєтьсястійкістьлюдини до різнихзахворювань, стресів й т.п.

Фізичні вправи допомагають привести у оптимальний стан нервову систему, активізувати дихання і кровообіг, «розігріти» м'язи і «прокрутити» суглоби. В результаті поліцейський краще орієнтується в просторі, його рухи стають більш чіткими, економними, внутрішні органи і системи знаходять здатність витримувати режимфізичних і нервово-емоційних навантажень. Легка пробіжка або прискорена ходьба тонізують організм в цілому. Обертання і махи руками, повороти та нахилиголови і тулуба, присідання, махи і

випади ногами, енергійні підскоки або ритмічні підйоми на носках детально пророблюють опорно-руховий апарат. Імітація наступних рухів як би програмує роботу нервово-м'язового комплексу.

Ранкова гігієнічна гімнастика сприяє більш швидкому приведенню організму в робочий стан після пробудження, створює бадьорість, хороший настрій, підвищуєапетит, профілактично діє проти цілого ряду захворювань. Ранкову гімнастику бажано проводити на свіжомуповітріабо в кімнаті з відкритимвікном та побільшеоголюватитіло, щободночасноприймити і повітряніванни. При виконанні вправи необхідно дотримуватись правильного ритму дихання – дихатиглибоко, спокійно.

Не меншважливими для здоров'яполіцейського є оздоровча ходьба та оздоровчий біг. Ходьба давно використовується як ефективний оздоровчий засіб. Природна і посильна ходьба благотворна для усіх життєвих функцій організму. Під час ходьби працюють усі м'язи, добре вентилюються легені. Прискорений крок – основа тренувального ефекту ходьби. Систематичні прогулянки (2-3 рази в тиждень) сприяють зниженню частоти серцевих скорочень, нормалізують сон, покращують травлення й т.п..Спостереження показують, що систематичн ізаняття бігом уповільнюють процеси старіння. Корисно знати, щотривалість, а не швидкістьбігу приносить найбільшукористь.

Одним із природних видів рухової активності для поліцейського є плавання. Різницяміж температурою води і тіла людини дає чудову можливість для загартування. У воді понижується чутливість шкіри, зменшуються больові відчуття. При короткочасномуподразненні теплою або холодною водою настаєз будження, а при тривалому впливі – гальмування. Саме з цим пов'язаний заспокійливий вплив води на нервову систему. Лікувальне плавання вирішує також завдання за гартування організму та зміцнення загального фізичного стану.

Ходьба на лижах – як різновид рухової активності корисний людям різноговіку і професій, в тому числі і поліцейському. Значна роль тут належитьприродним факторам. Поєднання морозу і сонця виявляє тонізуючий вплив на нервову і особливо ендокринну системи, апараткровообігу. Для морозного повітря характерний підвищений вмісткисню. У зимовому повітрі вища кількість від'ємних іонів, які тонізуюче і протиспастичнодіють на нервову і серцево-судинну системи.

Ще одним важливим видом рухової активності та фізичного навантаження для поліцейського є велоспорт. Велосипед з кожним роком завойовує все більшу популярність у всьомусвіті як один із засобів фізичної культури в боротьбі за довголіття. Велосипед простий, надійний, спортивний, демократичний, економічний і тому вічний. Є думка, щоїзда на велосипеді знімає утомленість, є як би джерелом енергії, маючи на увазі, звичайно, прилив емоцій та поліпшення настрою.

Здоровий спосібжиття, відпочинок, пізнання світогляду, спорт, естетичне виховання – все це входить в соціальні функції занять оздоровчою фізичною культурою поліцейського. Фізичне виховання, спорт й заняттям оздоровчою фізичною культурою є найкращою профілактикою таких захворювань, як атеросклероз, гіпертонія, ішемічна хвороба серця тощо. За зневагу до фізичної культури, за невміння й небажання рухатися поліцейський розраховується передчасною втратою та погіршенням свого здоров'я.

Література

1. Про Національнуполіцію : Закон Українивід 2 лип.2015 р. № 580-VII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст.379

2. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ МВС України від 26.01.2016 р. № 50 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/go/z0260-16

3. Бутов С. Є. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ: навч.посіб ./ за заг.ред. Я. Ю. Кондратьєва та Є. М. Моісеєва. Київ: Нац. Акад. внут. Справ України, 2003. 338 с.

4. Дідковський В. А. Фізична підготовка працівників Національної поліції України: навч. посіб. / В. А. Дідковський, В. В. Бондаренко, О. В.Кузенков. Київ : Нац. акад. внутр. справ, ФОП Кандиба Т. П. 2019. 98 с.

Гомон Д.О.,
к. ю. н., ОДУВС

ПРОФІЛАКТИЧНА МЕДИЦИНА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЦІЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Економічна криза, складна політична ситуація в Україні і вкрай недостатнє фінансуванням системи охорони здоров'я призвели до того, що показники стану здоров'я населення України упродовж останніх десятиріч набули досить серйозних негативних тенденцій. Саме тому, на сучасному етапі суспільного розвитку здоров'я нації належить до найбільш вагомих і серйозних проблем, оскільки є провідним чинником

продуктивності праці та сприяє економічному розвитку держави [1]. Стратегічною метою державної політики у сфері охорони здоров'я є підвищення рівня здоров'я, поліпшення якості життя і збереження генофонду українського народу. Саме тому, реалізація такого важливого напряму державної політики в сфері охорони здоров'я, як профілактика захворювань громадян набуває особливого значення.

Профілактична медицина дозволяє попередити багато захворювань, а також своєчасно їх виявити і вилікувати. У радянський період територіальні органи охорони здоров'я в обов'язковому порядку проводили на підприємствах комплексне медичне обстеження громадян в певному віці, що дозволяло вчасно виявляти початкові форми захворювань, ставити хворих на облік і проводити подальше обстеження і лікування. У розвинених країнах Заходу і США первинна профілактика як економічно невитратний метод збереження здоров'я населення і сьогодні має величезне значення.

Проте сьогодні в чинних нормативно-правових актах відсутні елементи мотивації громадян до участі в профілактичних заходах. До того ж далеко не всі працівники повинні проходити медичні обстеження - у чинному законодавстві України чітко визначено категорії працівників, наведено перелік професій, видів діяльності, виробництв і організацій, співробітники яких підлягають обов’язковим медичним оглядам, а відповідно і не всі працедавці зобов’язані звільнити свого працівника від роботи на час, необхідний для проходження медичного обстеження.

Так ст. 169 Кодексу законів про працю України та ст. 17 Закону України «Про охорону праці» встановлено, що роботодавець зобов’язаний за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов’язкового медичного огляду осіб віком до 21 року [269]. Також ст. 21 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» від 6 квітня 2000 р. № 1645-III, передбачено групу працівників окремих професій, виробництв та організацій, діяльність яких пов’язана з обслуговуванням населення, які зобов’язані проходити профілактичні медичні огляди з метою уникнення поширення інфекційних хвороб. Такі медогляди відповідно до чинного законодавства мають проходити працівники харчових підприємств, підприємств роздрібної торгівлі та громадського харчування, оздоровчих закладів для дітей, лікувально-профілактичних закладів для дорослих, працівники лазень, саун, готелів, гуртожитків, спортивно-оздоровчих комплексів, закладів культури (театри, цирки, клуби, будинки культури тощо), розважальних закладів, підприємств фармацевтичної промисловості, аптек та їх структурних підрозділів, працівники підприємств та об’єктів водопостачання і каналізації, метрополітену, транспортно-дорожнього комплексу, рибного господарства, суб’єкти господарювання, що займаються розведенням, вирощуванням і реалізацією тварин, особи, які надають приватні послуги вдома, та інші [270].

В зв'язку з цим ми вважаємо, що для належного забезпечення виконання профілактичних заходів необхідно внести в КУпАП України норму про адміністративну відповідальність працедавця за невиконання обов'язків по створенню умов для проходження диспансеризації його працівниками, незалежно від того, чи підлягає обов’язковим медичним оглядам категорія його працівників, доповнивши КУпАП статтею: «Відмова в наданні працівникам можливості проходження диспансеризації», яка передбачить відповідальність у вигляді штрафу, за відмову працедавця звільнити працівника від роботи на час, необхідний для проходження диспансеризації, із збереженням на час проходження диспансеризації місця роботи (посади) і середнього заробітку за місцем роботи відповідно до трудового законодавства.

Розмір адміністративного штрафу в даному випадку повинен забезпечити мотивацію працедавця до дотримання вимог даних правових норм.

Вважаємо, що встановлення пропонованого складу адміністративного правопорушення дозволить забезпечити неухильну реалізацію законодавчих гарантій для всіх працюючих громадян, незалежно від того, чи підлягають вони обов’язковому проходженню медичного огляду відповідно до чинного законодавства, та сприятиме їх стимулюванню до проходження диспансеризації, а також підвищення ефективності і результативності даних заходів, формування в українському суспільстві культури профілактичної медицини.

Література

1. Петрова С.В. Державна політика України у сфері охорони здоров’я в контексті реформи медичного обслуговування [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe? C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD= 1&Image _file _name =PDF/Ttpdu_2014_2_14.pdf

2. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2694-12

3. Про захист населення від інфекційних хвороб: Закон України від 6 квітня 2000 р. № 1645-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1645-14

Гоштинар С. Л.,
к.ю.н., доцент кафедри трудового, земельного та господарського права ОДУВС

ДОСВІД ІСПАНІЇ ТА ФРАНЦІЇ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РИНКУ ЗЕМЛІ

Місце України у глобальному рейтингу орних земель у їх співвідношенні до загальної площі займаної території – найвище із результатом 71,87%. Для України, яка задекларувала європейський вектор побудови внутрішньої та зовнішньої політики, корисним буде розгляд досвіду тих країн, які за кількісними характеристиками земельних ресурсів на європейському континенті найбільш подібні до нас. Серед країн-учасниць Європейського Союзу до двадцятки найбільш багатих на орні землі держав світу належать Франція та Іспанія. Тому цікаве розглянути досвід регулювання земельного ринку саме в цих країнах.

Серед країн-членів ЄС у загальносвітовому рейтингу орних земель Іспанія посідає 16 місце, а за співвідношенням орних земель до загальної площі країни – 2 місце із показником 62,83%, тобто більш ніж половина території цієї країни – найцінніший земельний ресурс.

Щодо форм власності на землю, то в Іспанії, яка характеризується найбільшими показниками нерівномірності володіння земельними ресурсами в Європі, майже 70% сільськогосподарських земель, за даними звіту Міністерства сільського господарства, рибальства і продовольства за 2018 р., належать фізичним особам, 7,43% – державі, 11,14% – комерційним компаніям, 2,61% – кооперативам [1].

Ринок земель сільськогосподарського призначення в Іспанії регулюється загальнонаціональним законодавством і земельним законодавством автономних регіонів. Згідно ст. 148 Конституції Іспанії, питання землеробства і розвитку земельних ділянок віднесено до компетенції автономних співтовариств [2] (за формою територіально-державного устрою Іспанія є державою автономій, яких налічується сімнадцять). У зв'язку з цим, як справедливо зазначає М. М. Авер'янова, «основою формування конституційних моделей земельно-правового устрою зарубіжних країн виступає та суспільно-економічна формація, яка склалася в державі, оскільки земельні відносини, насамперед право власності на землю і гарантії його реалізації, безпосередньо пов'язані із політичним та економічним устроєм, який встановлений у тій чи іншій державі на тому чи іншому етапі її історичного розвитку» [3, с. 29].

Основою земельного законодавства Іспанії щодо врегулювання питань права власності на землю є Королівський законодавчий декрет № 7/2015 від 30 жовтня (його ще називають Земельним законом №7/2015) [4], який регулює права і обов'язки, що випливають із землекористування, і є обов'язковим на всій території Іспанії. Державна політика щодо регулювання ринку землі в Іспанії спрямована, перш за все, на запобігання надмірної концентрації землі і не допущення надмірного подріблення ділянок землі. Відповідно до Земельного закону Іспанії, забороняється отримувати в оренду понад 50 га зрошуваних земель або 1 тис. га екстенсивних пасовищ. В оренді перебуває майже 20% земельних ділянок, мінімальний термін оренди становить 6 років, максимальний – 15 років. Розмір орендної плати орієнтований на стандарти, встановлені владою. Особлива увага при купівлі/продажу приділяється питанням збереження цільового призначення земель сільськогосподарського призначення, також висуваються професійні вимоги до власників земель. В Іспанії право на земельні ділянки реєструється у Поземельному реєстрі, але перехід цього права, як і у Франції, здійснюється за допомогою договору, а не реєстрації права.

Питання оподаткування земельних відносин віднесені до компетенції муніципальних органів. З п'яти податків, які формують дохідну частину муніципальних бюджетів, два безпосередньо пов'язані з землею: податок на нерухоме майно та податок на приріст вартості земельних ділянок у межах міста. Так, в Іспанії з несільськогосподарських земель сплачують поземельний податок у розмірі 0,4% від їх вартості, з сільськогосподарських земель – 0,3%. Що стосується формування в Іспанії цін на землі сільськогосподарського призначення, то середня ціна у 2017 р. складала 10082 євро/га (у 2012 р. – 9700 євро/га), при цьому розподіл цін на землю серед територіальних співтовариств нерівномірний.

Що стосується прав іноземців на купівлю земель сільськогосподарського призначення, то іспанське законодавство у цьому питання громадянам та іноземцям надає рівні права. Однак існують певні обмеження, оскільки, наприклад, на прибережну зону поширюється виняткове право державної власності, тобто ці ділянки землі повинні знаходиться не ближче, ніж за 150 метрів від берега моря.

Франція серед країн-членів ЄС у загальносвітовому рейтингу площі орних земель посідає 15 місце, а за співвідношенням орних земель до загальної площі країни – 3 місце із показником 57,90%. Площа використовуваних сільськогосподарських угідь Франції складає близько 30 млн. га, або 0,5 га на кожного громадянина.

Основою земельного законодавства Франції є Цивільний кодекс, Кодекс навколишнього середовища, Податковий кодекс, закон «Про орієнтацію сільського господарства» 1960 р., «Хартія французького сільського господарства» 1962 р. (так званий Сільськогосподарської кодекс), згідно з якими власність на земельні ресурси може бути приватною, державною і муніципальною. Також у Франції діє складна система регіональних нормативно-правових актів (у країні 96 муніципальних утворень) з багатьох питань володіння, користування і розпорядження землею, що знаходиться у приватній власності.

У законодавстві Франції земля як об’єкт права власності відноситься до нерухомого майна. Право власності на землю поширюється на те, що знаходиться над землею та під нею. Власник земельної ділянки має право висаджувати на власний розсуд аграрні культури, зводити будівлі та споруди на поверхні землі, а також під землею, здійснювати виїмку ґрунту, за умови дотримання встановлених правил про надра та обмежень у цій сфері. У зміст права власності на землю у Франції входить також так зване право придбання, суть якого полягає у тому, що право власності на землю поширюється також на усе, що вона виробляє, на усі речі штучного і природного походження (ст. 516 ЦК Франції) [5, с. 104]. Нині існує два права власності: повне володіння і власність шляхом розчленування. Нове право власності, що відокремлює будинок від землі, було реалізовано шляхом прийняття у 2019 р. відповідного закону. Таким чином, людина може володіти стінами свого будинку, але не землею, на якій він побудований.

Будь-які договори купівлі/продажу чи оренди земельних ділянок у разі зміни землекористувача передбачають отримання спеціального дозволу, при цьому акцент робиться саме на фактичному землекористуванні. Так, у разі, коли змінюється власник землі, а орендар залишається тим же, дозвіл не потрібен, а якщо змінюється орендар, а власник залишається, то дозвіл навпаки, потрібен. У 2018 р. у Франції було зафіксовано рекордну кількість продажів земельних ділянок – 90810, що еквівалентно 404400 га. ЦК Франції передбачає можливість вилучення у власників земельних ділянок, які не використовуються або нераціонально використовуються з виплатою компенсації. Така система контролю за зміною фактичних землекористувачів забезпечує збереження їх цільового використання. У Франції, як і в Іспанії, умовою створення нового фермерського господарства є наявність у фермера досвіду роботи та відповідної кваліфікації.

Право іноземців на набуття ними права власності на землі сільськогосподарського призначення у Франції майже не обмежується, виключенням є лише землі виноградників, які визнані загальнодержавним надбанням та є виключною власністю держави і продажу на підлягають, та договори щодо продажу земельних ділянок, вартість яких перевищує 38 млн. євро, що потребує дозволу SAFER.

Роздуми щодо того, чи є корисним для України досвід країн, які мають дещо інші традиції землеробства і нині перебувають в іншому соціально-економічному становищі, дозволили сформулювати відповідь на це питання – так, це є необхідним. І цьому є пояснення. Перш за все, Франція і Іспанія пройшли тривалий шлях у побудові сучасної моделі земельних відносин, при цьому слід зазначити, що приватна власність на землю у цих країнах існувала завжди. Результатом розвитку цих відносин є як позитивні, так і негативні тенденції. При проведенні земельних перетворень необхідно, очевидно, більшою мірою, звертати увагу на негативні тенденції, оскільки це дозволяє вчиться на чужих помилках з метою уникнення власних.

Література

1. Informe Anual de la publicación Análisis y Prospectiva serie_Indicadores correspondiente al año 2018 / Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. 2019. Madrid, 220 p. URL: https:// www.mapa.gob.es/es/ministerio/servicios/analisis-y-prospectiva/informe_anual_indicadores2018__tcm30-513683.pdf (дата звернення: 19.02.2020).

2. Конституция Испании от 27.12.1978 г. URL: http://vivovoco.rsl.ru/VV/LAW/SPAIN.HTM (дата звернення: 10.02.2020).

3. Аверьянова Н. Н. Конституционное регулирование земельных отношений в зарубежных странах. *Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения*. 2016. № 6. С. 29–34.

4. Ley de Suelo y Rehabilitación Real Decreto Legislativo 7/2015, de 30 de octubre de 201. URL: https://www.boe.es/boe/dias/2015/10/31/pdfs/BOE-A-2015-11723.pdf (дата звернення: 19.02.2020).

5. Чаплин Н. Ю. Основы правового регулирования земельних отношений в России и зарубежных странах. Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. 2019. № 3. С. 98–112.

Григорецька І. І.,
к. ю. н., доцент кафедри трудового, земельного та господарського права ОДУВС

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ УКРАЇНИ

Розвиток сучасного суспільства та процеси урбанізації насьогодні є парарельними процесами, які інтенсивними темпами відбуваються в Україні. Проте процес урбанізації спонукають до прояву факторів екологічного ризику, зокрема збереження стану пам’яток культури, що перебувають на державній охороні, погіршення екологічної обстановки, проблеми видалення відходів, забруднення атмосферного повітря, тощо.

Відповідно до ст.16 Конституції України - забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави [1]. Екологічна безпека населених пунктів в Україні, це найважливіша складова забезпечення сталого розвитку та безпечного для життя та здоров'я навколиш-

нього природного середовища. Згідно із Концепцією сталого розвитку населених пунктів [2] основними напрямами державної політики щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів є: узгодженість соціального, економічного, містобудівного і екологічного аспектів розвитку населених пунктів та оточуючих територій та раціональне використання земельних, водних, рекреаційних та інших природних ресурсів, створення умов для їх відновлення.

Стан забезпеченості екологічної безпеки в України, досить низький через великий антропогенний вплив. Основною причиною погіршення екологічного стану міст є недосконале планування та розміщення у житловій зоні промислових підприємств, відсутність транспортних розв'язок, внаслідок чого відбувається забруднення повітря викидами стаціонарних і пересувних джерел, а також низький відсоток зелених насаджень, шумове, електромагнітне забруднення, забруднення ґрунтів, поверхневих і ґрунтових вод. Під впливом антропогенних чинників у містах збільшується захворюваність населення [5, с. 89].

Нормативною базою, яка на-сьогодні регламентує планування та забудову населених пунктів України є переважно численні нормативні акти містобудівного законодавства, яке в більшості випадків не відповідає вимогам земельного та екологічного законодавства, через неузгодженість їх положень.

Про це вказує, той факт, що розпорошеність правових норм, які регулюють відносини в сфері забезпечення екологічної безпеки містобудівної діяльності по різних нормативних актах, відсутність між ними внутрішнього зв'язку та діалектичної єдності, а також низький рівень структуризації та конкретизації в регулюванні правовідносин даного виду екологічної безпеки.

Так, наприклад аналіз земельного та містобудівного законодавства, вказує на те, що на сьогодні недостатньо закріплено основи та принципи регулювання планування та розвитку території з урахуванням раціонального землекористування. Закріплено лише основні вимоги до містобудівної діяльності, такі як раціональне використання земель та територій для містобудівних потреб, підвищення ефективності забудови та іншого використання земельних ділянок. Чинне земельне законодавство не містить програм чи основ планування та використання й охорони земель при здійсненні містобудівної діяльності, що є запорукою раціонального землекористування.

На наш погляд, поряд з існуючими формами планування використання земель, можна виділити ще одну: екологічне зонування, що являє собою поділ територій відповідно до їх особливих природоохоронних, екологічних, естетичних, рекреаційних, історико-культурних цінностей з урахуванням передбачених законом обмежень на їх планування, забудову та іншого використання, з метою збереження та екологічно збалансованого використання земельних ресурсів. Правовою основою, для такого висновку, служить аналіз положень Закону України «Про екологічну мережу» [3]. Так відповідно до ст.ст. 4, 5, 14, 15, 18, 20, 21 – формування, збереження та використання екомережі здійснюється за принципом удосконалення складу земель України шляхом забезпечення науково – обґрунтованого співвідношення між різними категоріями земель. Проектування екомережі передбачає визначення територій, що мають особливу природоохоронну, екологічну, наукову, естетичну, рекреаційну, історико-культурну цінність з урахуваннямпередбачених законом обмежень на їх планування, забудову та інше використання. Зведена схема формування екомережі України, регіональні та місцеві схеми формування екомережі, програми у сфері формування, збереження та використання екомережі є основою для розроблення усіх видів проектної документації при здійсненні землеустрою, розробці містобудівної документації а також здійснення господарської та іншої діяльності.

Тому, в сучасних умовах, на нашу думку, першим кроком до забезпечення належного рівня забезпечення екологічної безпеки у населених пунктах, буде внесення змін до чинного законодавства, зокрема до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [4], передбачивши в ньому окремий розділ про забезпечення екологічної безпеки у плануванні та забудові населених пунктів, де передбачити загальні принципи і пріоритети екологічної безпеки у плануванні і забудові міст України, закріпити вимоги екологічної безпеки в цій галузі та ефективний механізм правового забезпечення останньої.

Закріплення такого правового інституту як екологічне зонування сприятиме дотриманню вимог екологічної безпеки у плануванні та забудови населених пунктів та сприятиме створенню нового концепту правової урбоекології. Так, в сучасних умовах, урбоекологія розглядається, як галузь знань, що вивчає комплекс містобудівних, медико-біологічних, географічних, економічних і технічних наук, які в рамках екології людини вивчають взаємодію виробничої і невиробничої діяльності людини з навколишнім природним середовищем на території населених місць і їх систем.

На нашу думку, створення окремої комплексної правової підгалузі права екологічної безпеки, урбоекологічного права, систематизує законодавство у сфері екологічної безпеки населених пунктів України та дозволить зробити перші кроки на шляху удосконалення правового механізму в сфері забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96- ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 12.04. 2012 р. № v009p710-12. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua. Назва з екрана.

2. Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів [Текст] : постанова Верховної Ради України від 24. 11. 1999 р. № 1359-XIV // Офіційний Вісник України. 2000. № 1. Ст. 34.

3. Про екологічну мережу [Електронний ресурс] : закон України від 24. 06. 2004 року № 1864-IV із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 18. 11. 2012 р. № 5456-17. Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua. Назва з екрана.

4. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : закон України від 25. 06. 1991 р. № 1264-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 18.11. 2012 р. № 5456-17. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua. Назва з екрана.

5. Т.В. Прилипко, Т.Е. Потапова, О.Ю. Скрипник, В.Ю. Мельник. Екологічна безпека міської забудови [Текст] // Науково-технічний збірник «сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві». 2013. № 1. С.88-95.

Дрішлюк В. І.,
к.ю.н., доцент, т.в.о. завідувача кафедри трудового, земельного та господарського права ОДУВС

УНІФІКАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ПОДАЧІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЗАЯВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ТА ІНШИХ ВИДАХ СУДОЧИНСТВА

Весь час з моменту проголошення незалежності Україна наполегливо працює над питанням забезпечення справедливого та ефективного судочинства, забезпечення прав учасників судового процесу в Україні. Переорієнтування України на європейські цінності і дотримання прав людини призвело до прийняття якісно інших законодавчих актів. Процедури уніфікації здійснення процедури судового провадження активно обговорюються в останні роки. Прийняття змін до Господарського процесуального кодексу України в 2017 році стало логічним продовженням судової реформи, а господарські процесуальні відносини сьогодні регулює по суті новий процесуальний кодекс.

Відповідно до ст. 42 Конституції України кожному гарантується право на здійснення підприємницької діяльності. Відповідно до ст. 124 Конституції України [1] та Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [2] в Україні діє система господарських судів, на яку покладено вирішення судових спорів, що виникають між суб'єктами господарювання.

Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у господарському суді, до юрисдикції якого вона віднесена законом. Юридичні особи та фізичні особи - підприємці, фізичні особи, які не є підприємцями, державні органи, органи місцевого самоврядування мають право на звернення до господарського суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав та законних інтересів у справах, віднесених законом до юрисдикції господарського суду, а також для вжиття передбачених законом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. До господарського суду у справах, віднесених законом до його юрисдикції, мають право звертатися також особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Відмова від права на звернення до господарського суду є недійсною. Жодна особа не може бути позбавлена права на участь у розгляді своєї справи у визначеному законом порядку [3].

Одночасно положення Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу України про адміністративне судочинство та Господарського процесуального кодексу максимально наближені за своїм змістом.

Господарське процесуальне законодавство традиційно містило норму, яка зобов'язувала учасника процесу самостійно надсилати копію позовної заяви та доданих документів відповідачу та надавати до суду докази такого надсилання. Відповідно до ст. 172 ГПК України позивач, особа, яка звертається з позовом в інтересах іншої особи, зобов'язані до подання позовної заяви надіслати учасникам справи її копії та копії доданих до неї документів листом з описом вкладення. Такий самий обов'язок покладається на позивача у разі залучення судом до участі у справі іншого відповідача, заміни неналежного відповідача, залучення або вступу у справу третьої особи. Аналогічний обов'язок покладений на учасника процесу, що подає апеляційну скаргу (ст. 259 ГПК України), касаційну скаргу (ст. 291 ГПК України) чи заяву за нововиявленими або виключними обставинами (ст. 322 ГПК України).

Кодекс адміністративного судочинства містить відповідний обов'язок лише для суб'єкта владних повноважень при подачі позовної заяви (ст. 161 КАСУ) [4]. У випадку інших видів проваджень адміністративний суд сам надсилає відповідні копії процесуальних документів, а закон лише покладає на учасника процесу обов'язок надати до суду відповідну кількість процесуальних документів залежно від кількості учасників справи.

В цивільному процесі традиційно обов'язок надсилання копій документів покладався на суд, а учасник процесу повинен лише надати відповідну кількість документів залежно від кількості учасників процесу ст. 177 ЦПК України, ст. 356 ЦПК України, ст. 392 ЦПК України, ст. 426 ЦПК України [5].

Сучасна судова практика, які цілком узгоджується з позицією Європейського Суду з прав людини, зобов'язує учасника процесу цікавитися процесом розгляду та результатами вирішення судової справи. Така вимога представляється абсолютно обґрунтованою, створює умови для запобігання зловживанню процесуальними правами, економії процесуальних сил та засобів.

Обов'язок швидкого здійснення правосуддя покладається, в першу чергу, на відповідні державні судові органи. Розумність тривалості судового провадження оцінюється в залежності від обставин справи та з огляду на складність справи, поведінки сторін, предмету спору. Нездатність суду ефективно протидіяти недобросовісно створюваним учасниками справи перепонам для руху справи є порушенням ч. 1 ст. 6 даної Конвенції (рішення Європейського суду з прав людини від 08.11.2005 року у справі «Смірнова проти України») [6, с. 103].

Принцип пропорційності є одним із проявів принципу верховенства права, який полягає забезпеченні балансу приватних та публічних інтересів, допущенні необхідного державного впливу у приватні відносини. В зв'язку з цим допускається обмеження певних прав з огляду на істотні цілі таких обмежень. Такі обмеження запроваджуються на підставі обґрунтованих заходів таким чином, щоб мінімально торкатися прав особи, яка піддається такому впливу.

В той же час покладання обов'язку щодо надсилання копій процесуальних заяв та доданих документів на учасника господарського процесу виглядає не зовсім логічним. Відповідно до Закону України «Про судовий збір» [7] ставки судового збору у господарських справах вище, аніж у цивільних чи адміністративних спорах і розходи на поштові пересилання апріорі можуть бути включені у витрати суду в зв'язку із здійсненням судочинства. Крім того, схожість процедур подачі заяв у різних видах судового провадження сприятиме виробленню єдиної юридичної практики.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року //Відомості Верховної Ради України 2010. № 44-45. Ст. 529.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. №6. ст.56.
4. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України 2005. № 35-36. Ст. 446.
5. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2004. №40-41. Ст.492.
6. Селіванов В.М. Неявка позивача як підстава для залишення позову без розгляду // Вісник Харківського національного університету ім. Каразіна. № 26. 2018. С. 101-103.
7. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. 2012. №14. Ст. 87.

Дужак О. В.,
інспектор з ювенальної превенції Костянтинівського відділення поліції Бахмутського відділу поліції ГУНП в Донецькій області,
координатор Костянтинівської ланки громадської організації «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських»
Скуменко А. О.,
учениця школи № 8 м.Костянтинівка, учасниця громадської організації «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських»
Шаповалов Д.О.,
учень школи № 16 м. Костянтинівка, учасник громадської організації «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських»
Булгакова С.В.,
курсант 1-го курсу Одеського державного університету внутрішніх справ, учасниця громадської організації «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських»

ПРОФІЛАКТИКА БЕЗВІСНОГО ЗНИКНЕННЯ ДІТЕЙ – ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ ДІЯЛЬНОСТІ «МОЛОДІЖНОЇ ЛІГИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ»

З 2015 року за ініціативою керівництва Головного управління поліції в Донецькій області в населених пунктах Донецької області діє громадська організація дітей-патріотів «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських», учасники якої допомагають поліцейським у проведенні профілактичної діяльності [3]. Так, в ст.11 Закону України «Про Національну поліцію» зазначено, що діяльність поліції здійснюється в тісній

співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб [2]. Громадська організація «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських» керується у своїй діяльності Конституцією України, Законами України «Про громадські об'єднання», «Про молодіжні та дитячі громадські організації», іншими законодавчими актами України, Статутом та має статус молодіжної. Згідно до Статуту громадської організації «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських» та «Програми Ліги», одним з напрямків діяльності «Ліги» є сприяння поліцейським в роботі по попередженню бездоглядності і правопорушень серед підлітків і молоді, а також залучення молоді до практичної правозахисної роботи [3]. Відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Керуючись цією правовою доктриною, учасники Костянтинівської ланки «Молодіжної Ліги майбутніх поліцейських» допомагають поліцейським Костянтинівського відділення поліції проводити потужну профілактичну діяльність щодо запобігання безвісному зникненню дітей. Робота у даному напрямку завжди проводилася поліцією Донеччини. І з моменту створення «Ліги майбутніх поліцейських» лігівці також активно стали допомагати поліцейським проводити такі профілактичні заходи. Проте у червні 2017 року на Донеччині сталася трагічна подія : у м.Гірник Селидівського району Донецької області зникла 6-річна дівчинка Васютіна Аліна, яка вдень пішла з дому по морозиво та не повернулася [4]. Надвечір того ж дня її батьки звернулися до поліції, і на пошуки дитини було задіяно 200 співробітників поліції зі всієї області, кінологи, співробітники ДСНС, нацгвардійці, місцева влада, комунальники, звичайні мешканці. Було створено штаб пошуків дитини. На восьму добу дитину Васютіну Аліну було знайдено вбитою в покинутій будівлі в її рідному місті Гірник [5]. І попри те, що злочинця, який вчинив цей страшний злочин, було в найближчі дні затримано поліцейськими «по гарячих слідах» та він представ перед судом, але ця трагічна подія поставила перед поліцейськими пріоритетне завдання : знайти найдієвіші та найактивніші методи задля запобігання випадків безвісного зникнення дітей, і зокрема – малолітніх.

На виконання цього завдання костянтинівська команда «Ліги майбутніх поліцейських» разом з координатором «Ліги» проводили загальні обговорення з метою пошуку найефективніших сценаріїв щодо профілактики безвісного зникнення малолітніх дітей. Крім того, стривоженість щодо безпеки дітей влітку не є безпідставною, адже діти під час літніх канікул багато часу проводять без догляду батьків, які працюють. Також діти влітку не перебувають під наглядом вчителів, бо влітку немає шкільного навчального процесу. Так, у результаті обговорень костянтинівською командою «Ліги майбутніх поліцейських» разом з координатором було винайдено цікаве та, як з'ясувалося з подальшого досвіду – дуже ефективне рішення : це сценарій, який лігівці назвали «Казка навчає». Суттю даного сценарію «Казка навчає» є проведення різноманітніх ігрових заходів з малечею за допомогою казкових сюжетів. Адже загальновідомим є той психологічний факт, що діти якнайкраще вивчають та запам'ятовують різні правила безпеки за допомогою ігор та казок. Про цю вікову дитячу особливість зазначають психологи, які досліджують вікову психологію дитини та психологію дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Дійсно, гра для дитини – це не тільки задоволення та радість, що само по собі дуже важливо. У грі дитина закріплює навички та розвиває найважливіші комунікації. Граючи, діти пізнають навколишній світ та адаптуються до різноманіття людських відносин [6]. Наприклад, прослуховування казок розвивають у малюків такі комунікативні здібності, за допомогою яких діти можуть моделювати ситуації, в яких вони самі не бували. Беручи до уяви ту чи іншу казкову роль, малюк засвоює і необхідні для виконання цієї ролі норми поведінки. Так, наприклад, прослуховуючи казку про Колобка, дитина здатна не тільки прослухати історію про пригоди персонажа Колобок, але й може змоделювати ситуацію, як слід робити, щоб не сталося такого лиха, коли Колобка з'їла лисиця. Тобто діти, слухаючи казку, розуміють модель правильної та неправильної /тобто в даному контексті - небезпечної/ поведінки, і як слід – самотужки приходять до висновків, як саме треба вчиняти, щоб не потрапити у небезпечну та лиху ситуацію. Саме тому з малюками та дітьми молодшого шкільного віку костянтинівськими лігівцями та поліцейським-координатором костянтинівської команди «Ліги» було запроваджено сценарій «Казка навчає» на попередження безвісного зникнення дітей. Під час цих заходів лігівці долучають до проведення з дітьми книжки з казками або розмальовки, або розігрують вистави. Такі спектаклі є ефективними не тільки за казкою «Колобок», але й за такими відомими дітям та їхніми улюбленими казками : «Гуси-лебеді», «Івасик-Телесик», бо в цих казках персонажі вчиняють дії, які наглядно показують, як не треба робити, а саме: персонаж Колобок неправильно вчиняє, тікаючи з дому, Івасик невірно поступає, що йде додому до злої Зміївни, а персонажі Оленка та її братик Іванко йдуть по темного лісу за відсутності батьків та сідають на крила гусів-лебедів, які уносять Іванка. За допомогою казки «Гуси-лебеді» дуже влучно можна розтлумачити дітям молодшого віку, що небезпечно сідати до чужих людей до автівок, використовуючи алегорію «білі гуси-лебеді» - «красива автівка». Казка «Івасик-Телесик» розповідає дітям, скільки небезпеки є у такому вчинку, як піти з незнайомцем до чужого будинку або чужої квартири. Саме цю небезпеку дитина може змоделювати у своїй уяві, коли послухає казкову історію, як Зміївна повела Івасика-Телесика до себе додому та хотіла його з'їсти. Казка «Вовк і семеро козенят» дітей може дуже переконливо навчити, що неможна нікому відкривати двері, коли ти знаходишся вдома

один /наприклад, коли мама пішла до магазину за хлібом і сказала, щоб нікому двері не відчиняти/. Тобто, цей сценарій «Казка навчає» дуже вдало допомагає розповісти дітям про небезпеку спілкування з незнайомцями. Сценарій «Казка навчає» можна реалізовувати у різний спосіб з метою якнайцікавішої подачі дітям цього навчального матеріалу щодо профілактики безвісного зникнення дітей. Такими методами можуть бути : дитяча постановка вистава /спектакль/; ігрові заходи із залученням аплікацій або розмальовок; читання казок вголос; вивчення тематичних плакатів та роз'яснення тематичних сюжетів на таких плакатах; огляд мультиплікаційних фільмів за сюжетами зазначених казок; вікторини про казкових персонажів; конкурсні завдання на Інтернет-сторінках «Ліги майбутніх поліцейських». Усі ці методи в рамках сценарію «Казка навчає» є ефективними для розуміння дітьми і дозволяють в невимушеній формі донести до дітей молодшого віку тему безпеки. Костянтинівські учасники «Ліги майбутніх поліцейських» успішно запроваджують даний придуманий сценарій «Казка навчає» для дітей дошкільного віку в дитячих садках та школах Костянтинівки та Костянтинівського району. З учнями старших класів тему профілактики безвісного зникнення дітей найефективніше можна проводити під час дискусій та диспутів щодо дитячої безпеки. Особливої значущості ці заходи набувають перед канікулами та під час канікул, зокрема літні канікули, коли діти багато часу проводять без догляду батьків /через зайнятість батьків на роботі/. Своїм досвідом щодо виховної дієвості сценарію «Казка навчає» костянтинівські лігівці завжди діляться з іншими командами «Ліги майбутніх поліцейських» Донеччини. Також цей сценарій «Казка навчає» як ефективний метод профілактичної діяльності задля безпеки дітей було презентовано костянтинівською командою «Ліги майбутніх поліцейських» в м.Кам'янець-Подільський для молодіжних організацій України, і зокрема для підлітків молодіжного руху Хмельниччини «ХОМА», що є абревіатурою «Хмельницьке об'єднання молодих та активних». Ці презентації викликали велику зацікавленість щодо профілактики безвісного зникнення дітей під час обговорення питань дитячої безпеки на «Круглому столі» на Всеукраїнському форумі «Молодіжні сходини в Кам'янець-Подільській фортеці» в вересні 2019 року.

Отож, слід підсумувати. Задля проведення заходів з профілактики безвісного зникнення дітей слід враховувати вікові особливості для якнайкращого сприйняття цієї теми. Сценарій «Казка навчає», який було розроблено костянтинівською командою «Молодіжної Ліги майбутніх поліцейських», є зрозумілим для дітей молодшого віку та у такий ігровий спосіб може переконливо довести дітям, як запобігти різноманітних небезпек. Саме у ігровій формі про казкових персонажів діти можуть закріплювати навички безпечної комунікації для профілактики безвісного зникнення дітей.

Література

1. Конституція України – Київ, юридичні видання «Правова єдність», 2019. 4 с.

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII [Електронний ресурс]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/ show/580-19 (дата звернення: 25.03.2020 р.).

3. Статут громадської організації «Молодіжна Ліга майбутніх поліцейських» [Електронний ресурс]. URL: http://liga-police.com.ua/about (дата звернення: 16.03.2020 р.).

4. «На Донеччині тривають пошуки зниклої дитини» – офіційний сайт Поліції Донеччини [Електронний ресурс]. URL: http://police.dn.ua/news/view/na-donechchini-trivayut-poshuki-znikloi-ditini (дата звернення: 16.03.2020 р.).

5. «Зникла у Гірнику 6-річна Аліна була вбита. Поліція затримала зловмисника» - офіційний сайт Поліції Донеччини [Електронний ресурс]. URL: http://police.dn.ua/news/view/znikla-u-girniku-6-richna-alina-bula-vbita-politsiya-zatrimala-zlovmisnika (дата звернення: 16.03.2020 р.).

6. «Гра в житті дитини» [Електронний ресурс]. URL: http://lastivka-vin.dytsadok.org.ua/gra-v-zhitti-ditini-17-04-02-23-06-2018/ (дата звернення: 27.03.2020 р.).

Дулгер В. В.,
к. ю. н., завідувач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

ГЕНЕЗА ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ

Проблема цивільно-військових відносин має тривалу історію. Ще мислителі давнини приділяли багато уваги взаємодії цивільних і військових людей. Змінювався суттєвий зміст відносин, але їх роль як чинника сталого розвитку суспільства, його стабільності й безпеки, ніколи не втрачала свого значення.

Цивільно-військові відносини є складною системою взаємозв'язків і взаємовпливів громадянського суспільства і військової організації держави, виступають у формі соціального феномена, маючи характер

цілісного явища і свою специфіку. Такий підхід до розуміння даного феномена в широкому розумінні. У вузькому розумінні їх сторонами прийнято називати цивільних і військових як носіїв певного соціального представництва. Таке розуміння демонструють зарубіжні дослідники проблеми [4]. Категорії «цивільні» і «військові» вони доводять до абсолютного протиставлення, уважаючи, що вони відображають різні світи: «світ цивільних» і «світ військових», сфери цивільного і військового життя. Не можна не враховувати історичної тенденції: військові виникають із цивільних і потім повертаються в їхню структуру. Взаємодія цивільних і військових засад суспільного життя має бути підпорядкована інтересам розвитку суспільства, держави та особистості, їхньої безпеки. Застосовуючи принцип системності до аналізу військової сфери, можна зробити висновок про те, що вона органічно вплетена в усі сфери суспільного життя.

Як переконливо показано в доповіді «Реформа демократичного цивільного контролю над Збройними силами та іншими військовими формуваннями в Україні: наступні кроки», підготовленій у 2018 р. співробітниками Інституту Євро-Атлантичного співробітництва [3], цивільно-військові відносини зазнають найбільш сильних змін, деформацій за надзвичайних умов. Їх головним джерелом розвитку є постійний процес вирішення суперечностей у сферах військово-політичної дійсності, військово-політичної практики держави, реальних відносин у суспільстві і військовій організації, а рушійними силами – потреби, мотиви, інтереси і цілі безпечного розвитку державної системи, забезпечення територіальної цілісності країни. Серед інших можна виділити суперечність нормативно-правового характеру - одне з найбільш небезпечних явищ, оскільки використання військової сили поза межами концепції і законів держави виводить її з правового поля, не забезпечує, а, навпаки, підриває військову безпеку держави [6].

Проблеми законодавчого забезпечення цивільно-військових відносин дуже різноманітні. Стан законодавства в секторі безпеки та оборони України характеризується тим, що за останні п’ять років були прийняті і вступили в силу багато основоположних нормативних актів. У 2015 р. було ухвалено необхідні концептуальні документи стратегічного рівня (Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина України). Також прийнято нові та вдосконалено існуючі законодавчі акти у сферах регуляції загальнодержавних процесів координації та управління у секторі безпеки, здійснення адміністративного контролю на територіях, суміжних із зоною конфлікту та покращення управлінських механізмів під час особливого періоду: закони України «Про військово-цивільні адміністрації», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». Однак сьогодні законодавство в галузі оборони країни ще не є єдиною цілісною системою. У ньому мають місце прогалини, суперечності, відсутні або є в недостатній кількості норми прямої дії.

У 2015 р. було ухвалено необхідні концептуальні документи стратегічного рівня (Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина України). Також прийнято нові та вдосконалено існуючі законодавчі акти у сферах регуляції загальнодержавних процесів координації та управління у секторі безпеки, здійснення адміністративного контролю на територіях, суміжних із зоною конфлікту та покращення управлінських механізмів під час особливого періоду: закони України «Про військово-цивільні адміністрації», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». Однак сьогодні законодавство в галузі оборони країни ще не є єдиною цілісною системою. У ньому мають місце прогалини, суперечності, відсутні або є в недостатній кількості норми прямої дії.

Підсумовуючи, слід наголосити, що найбільш очевидним вираженням зрілості громадянського суспільства, виходячи з проведеного аналізу, є його ефективний контроль над військовою організацією держави (сектором безпеки і оборони) і системою національної безпеки країни в мирний час. Водночас здатність громадянського суспільства підпорядковуватися вимогам надзвичайних правових режимів в особливий період засвідчує його готовність адекватно сприйняти певні обмеження, якщо цього вимагають національні інтереси.

Необхідно підкреслити, що основними критеріями функціонування цивільно-військових відносин і реалізації системи державного контролю в галузі безпеки і оборони повинні бути національні інтереси України і стабільне функціонування військової сфери, усієї системи національної безпеки держави.

Безумовно, кожен елемент управління в особливий період має військову складову і безпосередньо впливає на розвиток і функціонування цивільно-військових відносин. При детальному аналізі взаємозв'язків у рамках цивільно-військових відносин необхідно розглядати всі істотні зв'язки і відносини, що впливають на сектор безпеки і оборони держави та функціонування всієї системи забезпечення національної безпеки. Тому метою подальшого дослідження є аналіз методологічних основ діяльності військово-цивільних адміністрацій як унікальної складової системи забезпечення національної безпеки в особливий період, а також у вивченні специфіки їх функціонування в Україні.

Література

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII// Відомості Верховної Ради. 2018. № 31. Ст. 241.

2. Кузніченко С.О. Військово-цивільні адміністрації в Україні: досвід комплексного дослідження [Текст] : монографія / С.О. Кузніченко, В.Й. Шевченко; Ін-т законодавства Верховної Ради України. Одеса, 2017. 182 с.;

3. Аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки». К. : НІСД, 2014. 148 с.

4. Скворцов В. Цивільно-військові відносини і тенденції світового політичного процесу [Текст] / В. кворцов // Політичний менеджмент. 2008. № 6. С. 97-04.

5. Козій І. Реформа демократичного цивільного контролю над Збройними силами та іншими військовими формуваннями в Україні: наступні кроки [Текст] / І. Козій, Л. Поляков. К. : Інститут Євро-Атлантичного співробітництва, 2018. 39 с.

6. Шамрай В.О. Державне управління військовими формуваннями воєнної організації: стан та тенденції розвитку в сучасній Україні : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.03 «Орг. і упр. в держ. установах». К., 1999. 38 с.

7. Цивільно-військове співробітництво за стандартами НАТО [Текст]: навч. посіб. К.: Національний університет оборони України імені Івана Черняховського, 2015. 87 с.

8. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/141-19.

Евдохова Л. Н.,
к. тех. н., доцент, доцент кафедры уголовного процесса и криминалистики
УО «Могилевский институт Министерства внутренних дел Республики Беларусь»

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТОВАРОВЕДНЫХ ТЕРМИНОВ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СУДЕБНОЙТОВАРОВЕДЧЕСКОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ

В настоящее время в ходе расследования ряда преступлений (хищений, путём злоупотребления служебным положением, мошенничество, взяточничество и т.д.) зачастую приходится сталкиваться с необходимостью проведения идентификации товароведных характеристик товаров, в том числе и пищевых продуктов.

Данный вид идентификации проводится в рамках уголовного дела, и следовательно подчиняется всем процессуальным моментам которые характерны для расследования уголовного дела. Так, например, для проведения идентификации товаров, необходимо следователю либо лицу проводящему дознание вынести постановление о назначении экспертизы. В судебной практике в таком случае используется термин «товароведческая экспертиза». Именно товароведческая экспертиза отвечает за оценку потребительских и товароведных характеристик товара. К сожалению, зачастую данную экспертизу расценивают в судебных кругах, как экспертизу стоимости товара. Однако идентификационная товароведческая экспертиза имеет возможности гораздо шире, чем просто определение стоимости товара.

В тоже время, термин «криминалистическая идентификация» не всегда можно использовать в рамках проведения судебной идентификации пищевых продуктов. Так например, в криминалистической литературе дают следующее определение идентификации: «Криминалистическая идентификация представляет собой, процесс установления тождества объекта самому себе по присущим только ему индивидуальным свойствам и качества, отобразившимся в признаках или следах» [1, с. 17]. В криминалистике идентификацию проводят чаще всего в отношении искомого объекта.

Для пищевых продуктов используют такое определение: «Идентификация пищевой продукции это установление соответствия конкретной продукции образцу и (или) ее описанию» [2, с. 4]. В понятие описания продукции входит набор признаков, параметров, показателей и требований, характеризующих продукцию, установленных в соответствующих документах, чаще всего в различных стандартах на данный вид продукции. По результатам идентификации пищевых продуктов эксперт говорит о соответствии либо не соответствии исследуемой продукции образцу и (или) ее описанию.

Таким образом, можно выделить следующие черты, отличающие криминалистическую идентификацию от идентификации товаров:

- криминалистическая идентификация обращена в прошлое для установления искомых объектов в различных их состояниях и проявлениях в заданный момент и в определенный промежуток времени;

- криминалистическая идентификация направлена на установление конкретных единичных объектов, обладающих совокупностью индивидуальных свойств и качеств.

Если говорить об идентификации товароведческой пищевых продуктов, то нельзя сказать, что в разрезе судебной идентификации проводится идентификация единичных объектов. Чаще всего проводится товароведная идентификация партионная идентификация, либо идентификация по установлению принадлежности продукции к ее определенной классификационнойгруппировке. То есть в таком случае, уже проводятся «идентификационные товароведные классификационные исследования». Для товароведной идентификации данное понятие не характерно, а используется понятие «ассортиментной идентификации - установление тождественности и/или подлинности продукции ее наиболее существенным признакам ассортиментных характеристик» [3, с. 273]. В товароведении ассортиментная характеристика предполагает принадлежность товаров (продукции) к определенному виду либо классификационной группировке. Поэтому при проведении ассортиментной идентификации используют следующие понятия:

- групповая идентификация - установление тождественности оцениваемого товара с товарами однородной группы и/или подгрупп.

- видовая идентификация - установление тождественности оцениваемого товара с товарами определенного вида и/или подвида [3, с. 273].

Групповая идентификация продукции более широкая, чем видовая (исследуемая продукции масло сливочное или спред). В видовой идентификации продукции более узкая, она не выходит за рамки своего вида (исследуемая продукция масло сливочное 60% жирности или 82%).

Если рассматривать установление групповой принадлежности с точки зрения криминалистики, то «установление групповой принадлежности – это процесс определения класса, рода, вида к которой относится исследуемый объект по общим признакам» [1, с. 30]. Суть этого процесса заключается в отнесении исследуемого объекта к конкретной группе объектов, схожих с ним по общим признакам. Кроме того, разновидностью установления групповой принадлежности в криминалистике является определение общего источника происхождения объектов.

В криминалистике говорят о проведении групповой идентификации в том случае, когда проведение индивидуальной идентификации не представляется возможным.

Таким образом, при проведении товароведческих идентификационных исследованиях пищевой продукции (в рамках расследования уголовного дела), логичнее говорить о товароведческой групповой идентификации пищевой продукции, так как, чаще всего идентифицируются признаки, отвечающие за принадлежность продукции к однородной группе и/или подгруппе либо к определенному виду и/или подвиду.

Литература

1. Общая теория криминалистики и криминалистическая техника : курс лекций / В.Л. Григорович. Минск :Тетралит, 2014. 304 с.

2. Идентификация продукции пищевой промышленности и сельскохозяйственного производства. Общие требования: ГОСТ 33373-2015. - Введ. 01.01.2016. Минск: Государственный комитет по стандартизацииРесп. Беларусь, 2016. 8 с.

3. Товарная экспертиза: учебное пособие для студентов учреждений высшего образования по специальности "Товароведение и экспертиза товаров" / Л. Н. Евдохова., С.Л. Масанский. Минск: Вышэйшая школа, 2013. 332 с.

Жогов В. С.,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблемних питань кримінального аналізу ОДУВС

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

Соціальні мережіз кожним днем стають все більш популярними.Одним з результатів взаємодії людей за допомогою таких мереж є отримання величезної кількості інформації різних форматів: тексти, зображення, аудіо, відео та багато іншого. До найбільших соціальних мереж за кількістю користувачів відносяться Facebook, LinkedIn, ВКонтакте, Twitter, Одноклассники,YouTubeта ін [1].

*Facebook.*Мережа заснована в 2004 році Марком Цукербергом . За даними нагрудень 2019 року, аудиторія Facebook становить близько 2,5 мільярдакористувачів. Facebookдозволяє створити профіль з фотографією та інформацією про себе, запрошувати друзів, обмінюватися з ними повідомленнями, змінювати свій статус, залишати повідомлення на своїй та чужій стінах, завантажувати фотографії та відеозаписи, створювати групи (спільноти за інтересами).

YouTube. Сервіс, що надає послуги відеохостингу, заснований в 2005 році. Користувачі можуть додавати, переглядати та коментувати ті чи інші відеозаписи, додавати анотації і титри до відео, а також виста-

ляти рейтинг переглянутих відео, якщо таку можливість їм надав автор. Завдяки простоті та зручності використання YouTube став одним із найпопулярніших місць для розміщення відео файлів.

LinkedIn. Соціальна мережа була заснована Рідом Хоффманомв грудні 2002 року, запущена в травні 2003 року. В основному мережа використовується для пошуку тавстановлення ділових контактів. Трохи менше половини користувачів LinkedInє жителями США.

ВКонтакте. Мережа заснована в 2006 році Павлом Дуровим. Подібно Facebook, користувачі ВКонтактеможуть обмінюватися повідомленнями приватно (через особисті повідомлення) та публічно (за допомогою записів на стіні, а також через механізм груп і зустрічей), відстежувати через стрічку новин активність друзів і спільнот. У мережі є можливість обміну і завантаження файлів досить великого обсягу, так як використовується технологія розподіленого поширення файлів BitTorrent, що робить ВКонтактеодним з найбільших медіа-архівів.

*Twitter.*Створено в 2006 році Джеком Дорсі. Система дозволяє відправляти короткі текстові повідомлення (до 140 символів), використовуючи веб-інтерфейс, SMS, засоби миттєвого обміну повідомленнями або сторонні програми-клієнти. Відмінною особливістю Twitterє публічна доступність розміщених повідомлень, що дозволяє називати його мікроблогом.

*Одноклассники.ru.*Проект запущений в 2006 році, його автором є російський веб-розробник Альберт Попков.Особливість цієї мережі в тому, що кожен користувач бачить імена всіх, хто заходив подивитися на його сторінку, всі публічні дії користувачів (повідомлення в форумах, додавання друзів, завантаження фотографій) відображаються в доступній іншим користувачам стрічці активності. Є російськомовним аналогом американської мережі Classmates.com.

*Flickr.*Створено в 2004 році. Сервіс, призначений для зберігання та подальшого використання користувачем цифрових фотографій та відеороликів, є одним з перших Web 2.0 сервісів. Є можливість до кожної фотографії додати назву, короткий опис та ключові слова (тег) для подальшого пошуку.

З вищезазначеного можна зробити висновокпро наявність великої кількості соціальних мереж, а також, що найголовніше, великої кількості користувачів, щодозволяє при правильному підході аналізувати процеси, що протікають в суспільстві, прогнозувати поведінкукористувачів, моделювати соціальну взаємодію, адже кожен користувач – це джерело інформації, як особистої, так і загальної.

В аналізі соціальних мереж можна виділити чотири основніпідходи досліджень: структурний, ресурсний, нормативний та динамічний [2].У кожному з них вирішується досить велике колозавдань та застосовуються методи з різних областей знань.

У *структурному підході* всі учасники мережі розглядаються як вершини графа (сукупність об'єктів із зв'язками між ними), які впливають на конфігурацію ребер та інших учасників мережі.Основна увага приділяється геометричній формі мережі та інтенсивності взаємодій (вазі ребер), тому досліджуються такі характеристики, як взаємне розташування вершин, центральність, транзитивність взаємодій.

При структурному аналізі та аналізі поведінки зв'язків використовуються методи статистичного аналізу, визначення спільнот, алгоритми класифікації.Вивчається поведінка вершин в процесі кластеризаціїта типових тимчасових характеристик соціальних мереж.Наприклад, як змінюється структура мережі в процесі росту або як змінюється поведінка та розподіл зв'язкових компонентів графа.

Велике значення надається визначенню спільнот в соціальних мережах. Мета – спробувати визначити регіони мережі, всередині якихвідбувається активна взаємодія учасників.Алгоритмічно це завдання можна віднести до задачі про розподіл графів [3]. Необхідно розділити мережу на щільні регіони на основі поведінки зв'язків між вершинами.Комп'ютерні соціальні мережі динамічні, що призводить до ускладнень з точки зору виявлення спільнот.У деяких випадках вдається інтегрувати інформаційний вміст мережі в процес визначення спільнот.Тоді контент є допоміжним засобом для виявлення груп учасників зі схожими інтересами.

Ресурсний підхід розглядає можливості учасників по залученню індивідуальних та мережевих ресурсів для досягнення певних цілей та диференціює учасників, які перебувають в ідентичних структурних позиціях соціальної мережі, за їх ресурсами.В якості індивідуальних ресурсів можуть виступати знання, престиж, багатство, раса, стать.Під мережевими ресурсами розуміються вплив, статус, обсяг та характер інформації.Основним показником, який визначає відмінності в ресурсах учасників мережі, є сила структурної позиції учасника.

Нормативний підхід вивчає рівень довіри між учасниками, а також норми та правила, що впливають на поведінку учасників в соціальній мережі та процеси їх взаємодії.В цьому випадку аналізуються соціальні ролі, які пов'язані з даними користувачами мережі, наприклад, відносини керівника і підлеглого, дружні або родинні зв'язки.Так як в основі соціальних мереж лежить взаємодія між різними учасниками, природно припустити, що ця взаємодія впливає на учасників в термінах їх поведінки.Питання цього напрямку: як моделювати вплив на основі інформації про учасників;як моделювати поширення впливу;хто з учасників найбільш впливовий в процесі поширення.

Динамічний підхід – ценапрямок у вивченні соціальних мереж, в якому об'єктами досліджень є зміни в мережевій структурі з часом: з'являються нові учасники, деякі учасники припиняють взаємодію, виникають нові зв'язки, деякі зв'язки старіють, так як учасники перестають взаємодіяти.Це призводить до змін в структурі соціальних мереж в цілому та в окремих спільнотах.При цьому виникаютьпитання: яким чином відбуваються довгострокові зміни між великими спільнотами в соціальних мережах, чи існують якінебудь стаціонарні конфігурації соціальної мережі, як розвиваються самі спільноти в часі, які зміни можуть відбуватися, як можна відстежити і представити їх.

Важливим завданням є прогноз формування зв'язків в соціальних мережах.У більшості додатків для аналізу соціальних мереж зв'язки вважаються динамічними і можуть змінюватися з плином часу.В процес прогнозування зв'язків можуть бути залучені як структура мережі, так і інформація про особливості різних користувачів.Для вирішення таких завдань пропонується будувати різноманітні структурні та реляційні моделі.

Для аналізу соціальних мереж існує безліч додатків для моделювання взаємодій і процесів в мережі, для обчислення певних параметрів мережі і для візуалізації графа мережі.

До найбільш відомих засобів автоматичного аналізу соціальних взаємодій відносяться Popsters, AgoraPulse, Hootsuite, quintly, Pajek, SimplyMeasured, Socialbakers та ін. Для подібних додатків важливою вимогою є можливість обробляти дуже велику кількість даних.

Існують програми, які моделюють «теорію шести рукостискань», тобто вибудовують ланцюжок з зв'язків (друзів) між двома користувачами мережі. Ці ланцюжки, як правило, дійсно виходять невеликої довжини [4].

На закінчення слід зазначити, що існування різних підходів до аналізу соціальних мереж призводить до проблеми об'єднання результатів, отриманих в ході досліджень. Тому до актуальних проблем мережевого аналізу можна віднести наступні: необхідність створення єдиної системи аналізу соціальних мереж, створення універсального набору заходів, що дозволяють визначати ступінь близькості між користувачами мережі, а також проблему систематизації різних заходів повноти мереж.

Література

1. Какиесоциальные сети популярны в мире: Інтернетвидання про маркетинг та технології для бізнесу, стартапів і підприємців «Marketer». URL: https://marketer.ua/top-social-media-2018/;

2. BonchiF., CastilloC., GionisA., JaimesA.Social Network Analysis and Mining for Business Applications. URL: https://www.researchgate.net/publication/220527460_Social_ Network_Analysis_and_Mining_ for_ Business_Applications;

3. Charu C., Social network data analytics. URL:https://books.google.com.ua/books? id= SE2iRgeYYwcC&pg =PA79&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false;

4. 35 инструментов для аналитики социальных сетей: Веб-сервіс аналітики контентусоціальних мереж«Popsters». URL:https://popsters.ru/blog/post/35-instrumentov-dlya-analitiki-socsetey.

Журавель А. В.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри трудового, земельного та господарського права ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕХНОПАРКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інноваційна діяльністьу сучасних умовах господарювання виступає одним із ключових факторів, що визначають перспективи соціального та економічного розвитку кожної держави.

В Україні проблема ефективного економічного розвитку на основі розвитку інноваційної діяльності, росту інноваційних розробок є сьогодні дуже актуальною. Так, ще у 1998 році указом Президента України було затверджено «Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу» [1], де зазначено, що Україна обрала курсна розвиток національної економіки за інноваційною моделлю, тобто здійснення структурних змін в економіці України та підвищення її технологічного рівня. Саме інноваційний розвиток країни надасть конкурентні переваги в умовах сучасного європейського і світового ринків.

Актуальність інноваційної діяльності продовжує зростати, оскільки активізація інноваційної діяльності могла б та й досі може стати рушійною силою забезпечення розвитку промислових підприємств через удосконалення існуючих виробничих процесів, підвищитиефективність всіх аспектів виробничої та господарської діяльності, допомогти у виявленні нових перспективних форм і напрямів ведення бізнесу.

Останнім часом в Україні з'являються все нові урядові програми, у яких декларується перехід економіки на інноваційний шлях розвитку, державна підтримка інноваційної діяльності; розглядається проект інноваційного кодексу України; обговорюється створення Національної венчурної компанії. Попри те, що і Український уряд, і науковці сходяться на думці, що інноваційний процес знаходиться в незадовільному стані, суттєвих зрушень у цій сфері вже протягом багатьох років не відбувається.

При цьому, протягом останніх 15 років істотно зростає використання результатів наукових досліджень вітчизняних учених у сфері інноваційної діяльності сусідніх держав, зменшуються обсяги використання можливої бази об'єктів інноваційної діяльності в Україні та знижується кількість інноваційно активних підприємств. Зазначимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26% і Греція – 29%, але навіть ці показники удвічі вищі, ніж в Україні. А в порівнянні з країнамилідерами, такими як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%) та Ірландія (74%), цей розрив з Україною складає майже п'ять разів [2].

Досвід передових країн світу доводить, що одним із ключових факторів активізації інноваційної діяльності є інноваційні структури, які об’єднують в єдину систему процеси вироблення, передачі, трансферу та комерціалізації знань. Такими інноваційними структурами виступають технологічні парки, бізнес-інкубатори, інноваційні центри, технополіси – інноваційні підприємства, які утворюють організаційну систему зв’язків між наукою, освітою та промисловістю. Діяльність інноваційних підприємств безпосередньо відноситься до економічної сфери, яка пов’язана з використанням накопичених знань, розробкою та впровадження нових технологій.

Але при відсутності цільових державних програм, відповідної інноваційної інфраструктури, прозорості умов для бізнесу на перспективу, новаторські ідеї залишають на рівні лише ідей, які часто реалізовуються поза межами України. Оскільки, функціонуючі спеціальні зони, технополіси,технопарки, інноваційні фонди переслідують різноманітні цілі, які часто не мають жодного стосунку до бізнесрезультату та не можуть бути належним чином реалізовані, при відсутності відповідних законодавчих умов.

Інноваційні підприємствавбагатьох розвинутих країнах світу працюють вже тривалий час та зарекомендували себе як потужний рушій розвитку держави.

В Україні існують інноваційні підприємства, але процеси становлення їх тривають та потребують окремого вивчення. А так, як Україна взяла курс на розвиток економіки за інноваційною моделлю, то правове регулювання діяльності технопарків, що є одним знайефективніших видів інноваційних підприємств, залишаються актуальними й сьогодні.

Законодавче регулювання діяльності технопарків в Україні здійснюється такими нормативно-правовими актами, як: Господарський Кодекс, Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р., Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р., Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 р., Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 04.07.2002 р., Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 р, Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 р. та інші [3]. Вказані акти досить давно ведені в дію, але при цьому мають як певні неузгодженості, так і перестають відповідати часу, а тому не можуть ефективно регулювати відносини в сфері здійснення діяльності технопарків.

Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [4] від 16 червня 1999 року визначається, що технологічний парк - юридична особа або об’єднання що діє на основі договору про спільну діяльність юридичних осіб (учасників), головним завданням яких є діяльність з виконання інвестиційних та інноваційних проектів, впровадження наукоємних розробок, високих технологій і виробництво конкурентоздатної на світових ринках продукції.

В свою чергу, визначення, яке сформульоване у Міжвузівській науково-технічній програмі «Технопарки та інновації» є більш повним. В ньому зазначається, що технопарк - це організація, яка є юридичною особою або виконуюча за дорученням правомочності юридичної особи, що має тісні зв’язки з одним або кількома вищими навчальними закладами та/або науковими центрами, промисловими підприємствами, регіональними та місцевими органами влади та управління і здійснює діяльність, щодо формування сучасного інноваційного середовища з метою підтримки інноваційного підприємництва шляхом створення матеріально-технічної, соціально-культурної, сервісної, фінансової та іншої бази для ефективного становлення, розвитку, підтримки і підготовки до самостійної діяльності малих і середніх інноваційних підприємств, комерційного освоєння наукових знань, винаходів, ноу-хау і наукомістких технологій та передачу на ринок науково-технічної продукції з метою задоволення потреби в цій продукції регіону та країни [5, С.45].

Таким чином, на підстави цих двох визначень, слід відмітити, що в законодавстві не має єдиного визначення поняття технологічних парків.

Окрім того, Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [4] у своїй преамбулі говорить про те, що він визначає правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків.

Вказаний режим фактично полягає в отриманні технопарками, їх учасниками та спільними підприємствами певних пільгових умов для здійснюваної ними інноваційної діяльності. Відповідно до ч. 1 ст. 3 зазначеного Закону спеціальний режим інноваційної діяльності запроваджується для технопарку строком на 15 років і діє при виконанні його проектів[4].

Однак такий режим де-факто розповсюджується не на всю діяльність технопарків, їх учасників та спільних підприємств – він стосується лише умов виконання конкретного, зареєстрованого проекту технологічного парку[6, С.12]. Іншими словами, спеціальний режим надається не інноваційній діяльності технопарку та виконавцям його проекту в цілому, а лише відповідному проекту, який пройшов експертизу та на який отримано свідоцтво про його державну реєстрацію. І таким чином фактично мову слід вести не про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарку, а про спеціальний режим виконання певного інноваційного проекту останнього.

Крім того, користування умовами спеціального режиму при реалізації інноваційних проектів обмежено для технопарку 15-річним терміном. Однак при цьому свідоцтво про реєстрацію проекту технопарку, який є підставою запровадження спеціального режиму, чинне на протязі строку реалізації проекту технопарку, але не більше 5 років. Слід відзначити, що вищезгаданим Законом України не передбачена можливість продовження дії свідоцтва або отримання нового у разі, якщо реальний строк виконання проекту перевищує п’ятирічний термін, а термін діяльності технопарку ще не вичерпаний. Вважаємо, що доцільно було б узгодити строк користування умовами спеціального режиму при реалізації інноваційних проектів технопарком та строк реалізації проекту технопарку, а також визначити умови подовження цих строків.

Зазначене положення не змінилося і у зв’язку з прийняттям Податкового кодексу України [3], а ще більше ускладнило ситуацію, оскільки відсутністьв Податковому кодексі положень щодо такого елемента інноваційної інфраструктури, як технологічні парки, не дають можливість налагодити взаємодію малих підприємств, які використовують спрощену систему оподаткування, та інших юридичних суб'єктів при здійсненні останніми інноваційної діяльності.

Окрім того, існують певні протиріччя стосовно визначення організаційно-правової форми технопарку. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» [7], Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [4], Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів» [8] - технопарк є або юридичною особою (інноваційним підприємством), або групою юридичних осіб, що діють відповідно до договору про спільну діяльність. Але відповідно до статті 403 Господарського Кодексу України [9] та статті 3 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [10] технопарк відноситься до одного із типів вільної економічної зони, тобто території зі спеціальним режимом діяльності. Тому, вважаємо, що взагалі доцільно визнати, що технопарк є самостійною юридичною особою, тобто інноваційним підприємством.

Таким чином, технопарки України є відносно молодими інноваційними структурами, котрі створюють новий формат взаємодії бізнес-структур, наукових та інноваційних осередків, органів місцевої та регіональної влади, застосування фінансових інструментаріїв[6, С.12].

Недосконаліть законодавства і неефективнійого зміни, відсутність системної державної підтримки (фінансової та щодо реєстрації інноваційних проектів) – фактори, що уповільнюють розвиток та діяльність таких структур, як технопарки та у сучасних економічних умовах нівелюють тенденції до зростання інноваційної діяльності в нашій країні. Окрім того, в нормативно-правові акти, які регулюють діяльність технопарків, неодноразово вносилися численні зміни та доповнення, які то скасовували, то знову поновлювали надані цим структурам пільги, але істотно не узгодили існуючі розбіжності, щоне сприяє нормальному та повноцінному функціонуванню вказаних суб’єктів. Тому, нормативно-правова база, що регламентує діяльність технопарків, в сучасних умовах, потребує більшої уваги зі сторони законодавця.

Література

1. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента України від 11.06.1998 № 615/98 // Офіційний вісник України. 1998. № 24. ст. 870 (утратив чинність).

2. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Стратегія інноваційного розвитку України на 20102020 роки в умовах глобалізаційних викликів": Постанова ВР України // Відомості Верховної Ради України. 2011. No 11.

3. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://rada.gov.ua.

4. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 № 991-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. Ст. 363.

5. Тараненко О.М., Корновенко С.В. Технопарки в Україні як елементи інноваційної структури / О.М. Тараненко, С.В. Корновенко // Теоретичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2014. Вип. 1 (2) С. 44-48.

6. Уханова І.О. Розвиток та функціонування технопарків: світовий досвід та специфіка в Україні. Монографія. Одеса. 2012. 131 с.

7. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266.

8. Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів: Постанова Кабінету Міністрів України від № 549 від 22.05.1996 р. // Зібрання постанов Уряду України. 1996. № 12. Ст. 340.

9. Господарський Кодекс від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.

10. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992 № 2673-XI // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 50. Ст. 676.

Ісмайлов К. Ю.,
к. ю. н., завідувач кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення ОДУВС
Яцковина В. В.,
к. ю. н., заступник декана факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції ОДУВС

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СТРОКОВОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЛІЦЕЙСЬКИХ БАЗАХ ДАННИХ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ

Сьогодні інформація відіграє важливу роль в житті кожного громадянина в будь-якій країні світу, а питання збору інформації про людину (персоналізовану інформація) має на перший погляд чітку регламентацію як у міжнародному так і національному законодавстві, але з розвитком технологій як то зберігання, аналіз або поширення інформації, в практиці застосування законодавства різними країнами виникає питання щодо знаходження того справедливого балансу між державними та приватними інтересами щодо їх обробки.

Для більш детального з'ясування питання щодо законодавчого регулювання обробки персональних даних необхідно визначитися з основоположними міжнародними нормативно-правовими актами, які регулюють зазначені правовідносини.

Так, до основного міжнародного нормативно-правового акту в сфері обороту персональної інформації відноситься Конвенція Ради Європи «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних»та Додатковий протокол до неї, яку Україна ратифікувала в 2010 році та відповідно до якої взяла на себе зобов'язання забезпечити дотримання прав і свобод людини. Зазначена Конвенція визначила дотримання прав й основоположних свобод для кожної особи, незалежно від її громадянства або місця проживання у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, що її стосуються, зокрема її права на недоторканість приватного життя[1, ст.1].У цьому контексті також слід виділити ст. 5 (е) Конвенції, яка передбачає, що персональні дані, які піддаються автоматичній обробці, повинні зберігатися у формі, яка дозволяє ідентифікувати суб'єктів даних не довше, ніж потрібно для тих цілей, для яких вони потрібні [1, ст. 5].

Відповідно до ст. 5 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» кожна особа має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом [2, ст. 5]. Також ст. 8 цієї ж Конвенції врегульовано, що органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [2, ст. 8].

До міжнародного права також необхідно віднести практику Європейського суду з прав людини, яка в останні роки, требо відмити, схиляється більш в сторону дотримання демократичних принципів свободи особистості, чим до забезпечення безпеки громадян правоохоронними органами, шляхом використання поліцейськими накопиченої в базах даних персональної інформації.

Особливо цікава в контексті розгляду нашого питання є справа *«Gaughran V. theUnitedKingdom»*. З матеріалів справи ми бачимо, що Ф. Гогран поскаржився до суду, щодо видалення його профілю ДНК, відбитків пальців та фотографії відповідно до політики безстрокового зберігання особистих даних будь-якої особи, засудженої за правопорушення, що записується, являє собою непропорційне та невиправдане втручання у право на повагу його приватне та сімейне життя, передбачене ст. 8 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод». Так, в рішенні національного суду від 13 листопада 2012 року зазначено, що зберігання біометричних даних заявника поліцією є втручанням у його права в розумінні ст. 8 Конвенції, але таке втручання було пропорційним правопорушенню та суд відзначив, що фотографія заявника зберігається в окремій базі даних, яка не використовується для зіставлення осіб за допомогою технології розпізнавання чи іншим чином, а також суд навів 11-ть причин, які це виправдовувало, наведемо деякі з них:

1. Створення бази даних з інформацією про осіб, засуджених за злочини, є дуже корисним та перевіреним ресурсом у боротьбі зі злочинністю.
2. Права та очікування засуджених суттєво відрізняються від прав незасуджених осіб.
3. Особа може бути ідентифікована лише за відбитками пальців та зразком ДНК експертом з використанням спеціального обладнання.
4. Законодавство жорстко обмежує використання даних, які знаходяться в базі.
5. Збереження даних слугує додатковою метою - відмовитися засудженого до повторного вчинення злочину.

Але згідно рішення Європейського суду з прав людини по зазначеній справівід 13.02.2020 № 45245/15 щодо того, чи були причини, викладені національними органами для обґрунтування міри безстрокового утримання, «релевантними та достатніми», Суд зазначає, що чим більше даних зберігається, тим більше злочинів розкриваються, що підтверджується статистикою. У зв'язку з цим Суд вважає, що прийняття такого аргументу в контексті схеми безстрокового зберігання на практиці було б рівнозначним обґрунтовуванню зберігання інформації про все населення та їх померлих родичів, що, безумовно, було б надмірним та неактуальним. Також Суд встановлює, що безрозбірливий характер повноважень щодо збереження профілю ДНК, відбитків пальців та фотографії заявника як особи, засудженої за правопорушення, навіть якщо вони проведені, без посилання на серйозність правопорушення або необхідність безстрокового утримання та за відсутності реальної можливості перегляду не вдалося досягти справедливого балансу між конкуруючими державними та приватними інтересами. Також Суд нагадує свій висновок про те, що держава зберегла дещо ширшу оцінку щодо збереження відбитків пальців та фотографій. Однак цього розширеного запасу недостатньо для того, щоб зробити висновок, що збереження таких даних може бути пропорційним за обставин, які включають відсутність будь-яких відповідних гарантій, включаючи відсутність реального перегляду. Таким чином, держава-відповідач перевищила прийнятну оцінку в цьому плані, і затримка, що склалася, є непропорційним втручанням у право заявника на повагу до приватного життя і не може вважатися необхідним у демократичному суспільстві, відповідно було порушено ст. 8 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод»[3].

Наведемо деякі приклади регулювання збереження біометричних даних в інших країнах. Так само як Англія - Уельс, Північна Ірландія, Ірландія та Шотландія передбачають безстрокове утримання персональних даних. Однак є кілька держав, які передбачають утримання такої інформації до смерті особи. Це Австрія: через п'ять років після смерті або у віці 80 років; Данія: через два роки після смерті або у віці 80 років; Естонія: через десять років після смерті; Фінляндія: через десять років після смерті; Литва: 100 років після включення або десять років після смерті; Люксембург: через десять років після смерті; Нідерланди: через десять років після смерті, і через 80 років після засудження проти неповнолітніх; Румунія через п'ять років після смерті або в віці 60 років; Словаччина: 100 років після дати народження.

Де що інша форма застосовується в таких країнах: Бельгія: через 30 років після розміщення даних; Франція: через 40 років після відбування покаранняабо після 80 років; Угорщина: через 20 років після відбування покарання; Латвія: у віці 75 років; Польща: 35 років після засудження; Німеччина: ДНК-профілі переглядаються через десять років, а видалення залежить від рішення суду; Італія: через 20 років після інциденту, але жоден профіль не може зберігатися більше 40 років; та Швеція: через десять років після вироку [4].

Таким чином, в різних країнах існує свій підхід до регулювання строковості збереження персональних даних в поліцейських базах. У той же час правоохоронні органи повинні виконувати свої обов’язки в спосіб, сумісний з правами та свободами осіб. Требо констатувати, що зміни в законодавстві країн відбуваються в бік обмеження строків знаходження інформації в поліцейських базах даних та диференціації інформації з огляду на характер злочину, вік особи, час, який минув і поведінку особи.

Література

1. Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних: Конвенція від 28.01.1981 № 108 ратифікована законом України від 06.07.2010 № 2438-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950 ратифікована законом України від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Справа «Gaughran v. the United Kingdom» від 13.02.2020 № 45245/15URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-200817%22]}
4. ЄСПЛ указав на неприпустимість безстрокового зберігання в поліцейській базі біометричних даних. URL: https://zib.com.ua/ua/141566-bezstrokove_zberigannya_v_policeyskiy_bazi_biometrichnih_ dan.html? fbclid = IwAR07Aa0UW53Mn-p55nfsSmaiB4eVOgmhRGElizxiIKK1_mCGGWd97ad2tgk

Калаянов Д. П.,
д.ю.н., професор, завідувач кафедри державно-правових дисциплін ОДУВС
Іванова М. М.,
аспірант ОДУВС

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ УСИНОВЛЕНИХ ДІТЕЙ

Здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей сприяє належному функціонуванню інституту усиновлення в цілому, а також забезпечує врахування найкращих інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, однак, на жаль, кількість правопорушень, які вчиняються як на етапі проходження процедури усиновлення, так і після того, як дитина влаштована в сім'ю усиновителів, залишається значною.Подекуди, окремі громадяни намагаються розв'язати свої матеріальні проблеми за рахунок дитячих грошей, що виплачуються державою на усиновлених дітей.

Юрист Валерій Шевченко взагалі стверджує, що в Україні налагоджена схема із заробляння грошей на прийомних дітей:"Після того як було вирішено, що при усиновленні нові батьки отримують виплати як при народженні дитини (45 тисяч гривень), то, наприклад, в Закарпатті молоді мами ромської національності стали частенько відмовлятися від своїх новонароджених дітей. А їх бабусі стали відразу всиновлювати новонароджених, тому що вони при усиновленні отримують більше, ніж при народженні.Але мабуть не тільки роми цим користуються. Нерідко нові батьки намагаються взяти з дитячого будинку малюка з невеликими відхиленнями, а потім намагаються виставити йому який-небудь важкий діагноз, щоб отримувати щомісяця виплати".На жаль, соціальні служби у цьому плані практично не справляються, належним чином і у встановлені строки не перевіряють умови, в яких живуть діти, не реагують на відповідні повідомлення, звідси і такі жахливі випадки.

Непоодинокі і випадки жорстокого знущання над усиновленими дітьми та навіть вбивств. Так, прийомна мати чотири роки безкарно знущалася над маленьким хлопчиком, жорстоко била, колола голками.Дитина була настільки залякана, що могла кілька годин сидіти не рухаючись, аби не розсердити "маму". Соціальні служби вважали, що хлопчик всього лише фантазує і наговорює на прийомну матір, доки він не опинився в реанімації з жахливими побоями.Мати-героїня з Луганської області вбила двох усиновлених дітей: першу дівчинку 3-х років мати побила до смерті в лютому 2011 року. Коли стало зрозуміло, що дитина мертва, вона разом зі своєю 22-річною донькою і чоловіком поклала тіло дитини в сумку, а донька з чоловіком вивезли тіло на дачу в селище Краснодон і спалили. У листопаді 2011 року вона побила другу усиновлену дівчинку 4-х років, теж до смерті. Чому так відбувається в Україні і хто повинен відповідати за безпеку дітей.

В Україні передбачений контроль держави за дітьми до 18 років незалежно від того, в якому віці дитина всиновлена. Цей контроль полягає у тому, що в сім'ю приходять представникислужби у справах дітей-протягом перших трьох років після усиновлення дитини і перевіряють умови проживання та виховання усиновленої дитини, а в подальшому - один раз на три роки до досягнення дитиною вісімнадцяти років.

Разом з тим, виникає питання, наскільки фахівець може під час свого візиту у сім'ю визначити, що там якісь негаразди, якщо періодичність між такими перевірками, як бачимо, є досить тривалою. Звісно, що під час перевірки один раз на рік, а потому - одинраз у три роки, ніхто ж не скаже, що в сім'ї погано, всі будуть запевняти, що все гаразд. Це можна зробити тільки тоді, коли фахівець постійно у контакті з сім'єю, коли усиновлена дитина звикає і має певну довіру до тієї людини.

Сьогодні служба у справах дітей здійснює нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені і проживають в Україні. Нагляд за дотриманням прав дитини, яка усиновлена, здійснюється до досягнення нею

повноліття, що відповідає Закону України "Про охорону дитинства" [1].Вказівка на те, що обов'язки, пов'язані зі здійсненням нагляду за дотриманням прав дітей, які усиновлені і проживають в Україні, покладається на службу у справах дітей, пояснюється насамперед тим, що дана служба здійснює провадження діяльності з усиновлення.

Нагляд за умовами проживання і виховання усиновлених дітей, які проживають на території України, здійснюється службою у справах дітей за місцем проживання усиновлювачів до досягнення дітьми вісімнадцяти років [2].У разі усиновлення одним з подружжя дитини другого з подружжя нагляд за умовами проживання і виховання усиновленої дитини не проводиться, хоча тут теж виникає питання - чому ні?

Перевірка проводиться зі збереженням таємниці усиновлення, тобто таким чином, аби ні дитина, ні, наприклад, сусіди не змогли зрозуміти, з якою метою прийшли спеціалісти служби до цієї сім'ї.За результатами перевірки складається звіт, в якому зазначаються відомості про стан здоров'я, фізичний та розумовий розвиток дитини, стосунки в родині. Форма звіту про умови проживання та виховання усиновленої дитини, вимоги до його складення встановлюються Мінсоцполітики.

Звіти зберігаються службою у справах дітей за місцем проживання усиновлювачів протягом трьох років після досягнення дитиною вісімнадцяти років, після чого знищуються із складенням відповідного акта.

Відомості про усиновлену дитину та інформація про результати нагляду за умовами її проживання і виховання заносяться до Книги обліку усиновлених дітей, за умовами проживання і виховання яких здійснюється нагляд.У разі виявлення фактів порушення прав дитини служба у справах дітей протягом місяця повинна вжити заходів щодо їх усунення.

Якщо протягом місяця не вдається усунути причини, що призводять до порушення прав дитини, районна, районна у мм. Києві та Севастополі держадміністрація, виконавчий орган міської, районної у місті ради за клопотанням служби у справах дітей звертається до суду з позовом про скасування усиновлення, визнання усиновлення недійсним або позбавлення усиновлювачів батьківських прав.

Про зміну місця проживання усиновлювачів та дитини служба у справах дітей протягом місяця письмово повідомляє службу у справах дітей за місцем її нового проживання для організації нагляду за умовами проживання і виховання дитини. До повідомлення додається копія рішення суду про усиновлення дитини, копії звітів про результати перевірок умов проживання усиновленої дитини.

Тобто, де-юре - закон є, закон працює, де-факто - жахливі наслідки через занадто слабкий контроль за умовами проживання і виховання усиновлених дітей, відтак - необхідно збільшити кількість перевірок службами у справах дітей як мінімум протягом перших трьох років поквартально, а в подальшому - два рази на рік до досягнення дитиною вісімнадцяти років.

Маємо надію, що здійснення жорсткого контролю за станом утримання та вихованням усиновлених дітей дозволить запобігти смертності і травматизації дітей внаслідок жорстокого поводження та неналежного догляду за ними.

Література

1. Про охорону дитинства: Закон України № 2402-III від26.04.2001 р. **(***Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 30, ст.142.

2. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійсненнянагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова КМУ від 8 жовтня2008 р. № 90.

Карагіоз Р. С.
к. політ. н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ПОЛІТИЧНИЙ РИЗИК ЯК КЛЮЧОВЕ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ПРОЦЕСУ

У теперішній час проблеми сталого розвитку країн, як ніколи раніше, відносяться до ключових питань політико-правового простору. І в цьому аспекті базовим виступає поняття ризику адекватної чи неадекватної можливості відповіді на внутрішні та зовнішні виклики сучасності.

Для адекватного аналізу цього ключового поняття необхідне проведення детальних досліджень окремих регіонів (чи груп регіонів), урахування відносної ваги кожного регіону або політичної групи, включення регіональних індикаторів в загальну схему оцінки ризику країни.

Політичнийризиксьогоднірозуміється як непереборнийелемент будь-якогополітико-правового процесу. Вінпороджуєтьсяневизначеністюполітичногосередовищата норм законотворчості, і характеризуєтьсяособливим типом взаємозв'язкуоб'єктивноїполітичноїситуації та правового простору. Під невизначеністю в даному випадку розуміється відсутність чітких формальних процедур, які є загальноприйнятими методами ведення справ як у політичному, так і правовому аспектах.

Ризик у політико-правовій практиці означає міру очікуваної невдачі в тій чи іншій сфері діяльності. Під політичним ризиком частіше всього розуміється вірогідність неспріятливих наслідків політичних рішень, що ухваліваються в умовах невизначеності, дефіциту ресурсів (часу, інформації тощо) [1].

На сучасному етапі політичний ризик обумовлюється безліччю факторів,якіумовно можна поділити наінформаційні, соціальні, правові, економічні тощо.Найбільшу увагу привертає, звісно, правові фактори, коли політичний ризик виникає внаслідок правового і морального нігілізму, невиконання прийнятих умов політичних взаємодій і комунікацій, порушення вимог закону і норм угод, які мають морально-політичних характер.

Щодо політичного ризику, то його визначення є вкрай суб'єктивним, тому що залежить не тільки від об'єктивних обставин середовища, в якому він формується, але й від суб'єктивного сприйняття та інтерпретації отриманої інформації або подій.Даний вид ризику може виступати як самостійний фактор політики або бути елементом інших видів ризику – соціального, комерційного, інвестиційного, екологічного тощо. У цьому виявляється багатоплановість політичного ризику [2].

Одними з головних симптомів політичного ризику можна назвати рівень суспільних заворушень, стабільність / нестабільність уряду, політичний плюралізм, ступінь етнічних і релігійних протиріч, роль примусу при утриманні влади, вплив ззовні, спадкоємність, анти конституціональні дії та соціальні конфлікти. Але підґрунтям для всіх зазначених явищ є правова невизначеність чи суперечливість законодавчої бази, що дозволяє діяти без кримінальної чи навіть моральної відповідальності.

Безумовно,зовнішні економічні фактори – високий ступінь залежності і значний розмір зовнішньої заборгованості посилюють ризик втручання уряду в будь-яку діяльність, авторитарний стиль прийняття рішень в усіх сферах суспільної життєдіяльності. Тому, без сумніву, при певних умовах зовнішня політична обстановка може зіграти роль каталізатора усіх типів ризиків в тій чи іншій країні.

Щодо нашої країни, то прояви і визначення політичного ризику має свої специфічні властивості. Це стосується таких аспектів як політична традиція, недосконаліть демократичних інститутів і, найголовніше, недосконала правова база та правові норми політичної діяльності в соціумі.

Отже, швидкість змін в політиці, соціальній сфері, економіці підвищує ймовірність непередбачених подій й спірність та альтернативність прийнятих рішень, тобто підсилює політичний ризик. Оцінка й управління ним дозволяють передбачати події, заздалегідь приймати відповідні заходи і уникати катаклізмів. Це свідчить про актуальність та своєчасність звернення до тематики оптимізації правового обґрунтування політичного ризику та його детального аналізу як в теоретичній, так і практичній площині.

Література

1. Енциклопедичний словник-довідник: за наук. ред. Н. М. Хоми. Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. С. 577-579

2. Кривошеїн В. В.Ризик як атрибут політики. *Політичний менеджмент*. 2004. № 6 (9). С. 38-47.

Колесник С. П.,
здобувач кафедри тактико-спеціальної вогневих та фізичної підготовки ОДУВС

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Згідно Конституції України людина, її життя іздоров’я, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Це визначає зміст та спрямованість діяльності правоохоронців щодо реалізації обов’язків держави перед людиною(ст.ст.3, 27) [1].

Від початку проведення антитерористичної операції в Україні допрофільних нормативно-правових актів внесено низку змін, якими були врегульовані окремі проблемні питання усфері боротьби з тероризмом.Водночас нові гібридні виклики ізагрози,що постали перед нашою державою, свідчать про необхідність подальшого удосконалення державної системи протидії тероризму затакими напрямами: 1) оновлення концептуальних засад; 2) уточнення профільної нормативно-правової бази (ут.ч. щодо визначення окремих термінів, процедур тощо); 3) удосконалення організаційного забезпечення (ут.ч. порядку взаємодії сил ізасобів урамках проведення антитерористичних операцій, інформаційного забезпечення, взаємодії згромадянами ісуспільством тощо).

Ситуація, що склалася сьогодні в Україні, свідчить про необхідність створення ефективного правового механізму протидії тероризму, який посягає на права, свободи і законні інтереси населення України та її державний суверенітет.

Наразі у чинному законодавстві не існує досконалого механізму для боротьби з тероризмом, що призводить до відсутності взаємодії та координації між органами виконавчої влади і управління в частині її організації та проведення заходів, спрямованих на протидію терористичним проявам.

На теперішній час вбачається відсутність взаємодії та координації між суб'єктами щодо боротьби з тероризмом таких рівнів: а) суб'єкти, які безпосередньо здійснюють боротьбу з тероризмом у межах своєї компетенції; б) правоохоронні органи та центральні органи виконавчої влади, які залучаються до заходів, пов'язаних з антитерористичною операцією в разі необхідності; 3)недержавні суб'єкти реалізації правоохоронної функції держави - органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, підприємства, установи, організації (їх посадові особи) незалежно від форм власності, окремі громадяни [2].

До основних засобів боротьби з тероризмом належать: 1) загальнодержавні засоби економічного, політичного і військового порядку; 2) засоби законодавчого правового порядку, що визначають правовий статус суб'єктів боротьби з тероризмом, їх повноваження, функції та завдання у боротьбі з тероризмом; 3) діяльність державних органів, громадських організацій з виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню терористичних дій.

Наразі вУкраїні діє Концепція боротьби зтероризмом, ухвалена Указом Президента України від 05 березня 2019 р. № 53/2019 відповідно доякої основну загрозу для України становитьагресивна політика Російської Федерації, спрямована на дестабілізацію ситуації в державі, в тому числі шляхом всебічної підтримки диверсійно-терористичної діяльності державних утворень на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях [4]. Дії незаконних збройних формувань «ДНР» та «ЛНР», зокрема, обстріли цивільних об'єктів та інфраструктури, що спричиняють численні жертви серед цивільного населення, здійснення диверсій, створення перешкод у роботі спостерігачів міжнародних організацій, загроз їх життю і здоров'ю, характеризуються у міжнародній правоохоронній практиці як терористичні.

В Україні процес оптимізації нормативно-правової бази з протидії тероризму гальмується переважно за браком оперативного розгляду та затвердження на законодавчому рівні необхідних змін та доповнень до чинних законів. Це стосується Закону України «Про боротьбу з тероризмом» та необхідності внесення відповідних змін у частині розширення кола суб'єктів антитерористичного реагування, уточнень щодо визначення понять «тероризм» і «терористична діяльність», «протидія тероризму» тощо [2].

Слід зазначити, що світова спільнота своєчасно та впевнено рухається до комплексного сприйняття тероризму і механізмів протидії йому, що, зокрема, знаходить відображення у змінах понятійно-категоріального апарату. Активного вживання та законодавчого закріплення набув термін «протидія тероризму», який охоплює широкий спектр заходів, спрямованих, у першу чергу, на запобігання тероризму та профілактику причин його виникнення силами не тільки спеціальних служб, а й органів державної влади, місцевого самоврядування, неурядових організацій, громадян. Отже, понятійний апарат основоположного закону держави «Про боротьбу з тероризмом» має орієнтувати на забезпечення відповідності норм права і суспільних реалій, що потребують правового коригування.

У статті 3 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» закріплено принципи законності та неухильного додержання прав і свобод людини ігромадянина;комплексного використання з цією метою правових, політичних, соціально-економічних, інформаційно-пропагандистських та інших можливостей; пріоритетності попереджувальних заходів;невідворотності покарання за участь утерористичній діяльності; пріоритетності захисту життя іправ осіб, які наражаються на небезпеку внаслідок терористичної діяльності; поєднання гласних інегласних методів боротьби з тероризмом; нерозголошення відомостей про технічні прийоми ітактику проведення антитерористичних операцій, атакож про склад їх учасників; єдиноначальності вкерівництві силами ізасобами, що залучаються для проведення антитерористичних операцій;співробітництва усфері боротьби зтероризмом зіноземними державами, їх правоохоронними органами іспеціальними службами, атакож зміжнародними організаціями, які здійснюють боротьбу з тероризмом [2]. Тобто ми бачимо, що в нашій державі передбачені в законному порядку принципи боротьби з терористичними актами.

Важливою проблемою розвитку інституціональної бази протидії тероризму є комплекс питань щодо визначення ролі громадських організацій, підприємницьких структур у цій сфері, формування механізмів їх залучення до запобігання терористичним проявам. Згідно з Законом України «Про національну безпеки України», неурядові, громадські організації є суб'єктами забезпечення національної безпеки, які активно впливають на ухвалення державних рішень стосовно стратегії стабільного й безпечного суспільного розвитку, що є необхідною умовою мінімізації причин поширення ідеології тероризму[3].

Таким чином, заходи щодо протидії тероризму в Україні спонукають до подальших пошуків теоретичних узагальнень та вироблення практичних заходів, спрямованих на ефективну боротьбу з тероризмом:проведення соціально-економічної політики, яка зменшує наміри терористів щодо вчинення терористичних актів; звернення уваги на фінансування терористичних організацій; проведення антитерористичних операцій; використання Збройних сил України для захисту її територіальної цілісності та населення; підготовка спеціальних підрозділів та окремих груп населення з метою залучення їх до протидії тероризму; приведення у відповідність національного законодавства в частині протидії тероризму; формування доказової бази та показів свідків терористичних актів.

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-ВР (дата звернення: 03.03.2020).
2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 бер. 2003 р. № 638-IV. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15/ed20090611(дата звернення: 03.03.2020).
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червн. 2018 р. № 2469-VIII. URL:https:// zakon.rada.gov.ua/laws/card/2469-19(дата звернення: 03.03.2020).
4. Концепція боротьби з тероризмом: Указ Президента України від 05 березня 2019 р. № 53/2019. URL: https: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019 (дата звернення: 03.03.2020).

Коломієць Ю. М.,
ст. викладач тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки
Зазеріна М. С.,
викладач тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки

ПРОБЛЕМИ ПАРТНЕРСТВА ТА ВЗАЄМОДІЇ НАСЕЛЕННЯ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Останні два десятиліття стали періодом пожвавлення у сфері правоохоронних органів, появою нової парадигми правоохоронних органів, яка охоплює прийняття рішень, що приймаються на основі даних відпартнерських стосунків з громадою. Багато країн визнають дійсний прогрес виявлення та попередження злочинів завдяки вмінню взаємодіяти органам правопорядку з громадянським суспільством. У таких країнах як США, Німеччина, Франція, Великобританія, Австрія, Бельгія, Італія, Японія та інші вважається, що взаємодія поліції з населенням є необхідною умовою ефективної роботи правоохоронних органів. Відомі західні програми взаємодії поліції з населенням – «Сусідська допомога», «Зупини злочинця», «Громадський патруль». «Адміністративнадопомога», «Команди не розкритих справ», «Допомога жертвам правопорушень», створенняоперативнихгруп з охоронипублічного порядку та боротьби з правопорушеннями, утвореннянаукових та педагогічнихорганізацій, якіпередаютьполіціїрезультатисвоєїроботи та надаютьрекомендації по підвищеннюефективностіроботиправоохороннихорганів[1].

Одним із визначальних положень Закону України «Про Національну поліції» полягає у тому, що саме рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Така позиція законодавця виглядає цілком закономірною, адже повсякденна діяльність поліції протікає на очах у населення, і авторитет та довіра поліції багато в чому залежить від поведінки її співробітників при спілкуванні з людьми.Важливим завданням формування партнерських відносин між Національною поліцією і населенням є раціоналізація такої взаємодії на засадах довіри, прозорості, взаємодопомоги в боротьбі зі злочинністю [2].

З метою здійснення своїх повноважень більш ефективно тазадля задоволення потреб громадськості, органи Національної поліції співпрацюють та взаємодіють з населенням, територіальними громадами та громадськими об’єднаннями. Офіцер поліції, повинен також бути ознайомленим з різними організаціями та установами всередині самої громади та встановлювати з ними ефективні стосунки.

Щодня поліцейський вирішує складні професійні завдання, розв’язує непрості ситуації та конфлікти й не має права помилятися. Адже Закон визначає Національну поліцію як «орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку». За таких умов, виправдовуючи соціальне призначення поліції як сервісної служби, персонал поліції першочергово має орієнтуватися на реалізацію стратегії CommunityPolicing – «партнерство заради спокою» (стратегії, апробованої в країнах англосаксонської правової системи), а також виявленні інноваційних форм діяльності поліції щодо формування безпечного суспільного простору [3].

Проте, враховуючи низький рівень професіоналізму та проблему боротьби з корупцією, владні структури зустрічаються з перешкодами на шляху до ефективного втілення ідеї служіння поліції населенню. До того ж потрібновраховувати той факт, щонаселення не маєвідповідногорівнядовіри не тільки до правоохоронихорганів, а й до влади в цілому. А єдиним способом налагодженняпартнерськихвідносин з громадами є довіра, тому без неїспівпрацянеможлива.

Організаціяроботиполіції при підтримцігромадськості повинна бути направлена на вмінніполіціїзабезпечитирівеньдовіри та комунікативнийзв'язок з населенням. Останнім часом працівники громадських організацій розширюють нагляд за правоохоронними органами у повсякденному житті та перетворюють соціальні проблеми на проблеми поліції або взагалі, намагаються принизити правоохоронні органи різними способами, не рідко доводячи ситуацію до абсурду.

Ще одним недоліком для громадськоїдіяльності є забезпечення того, абиправильні люди вміливзаємодіяти з населенням. Основнаувага повинна бути на забезпеченніпідтримкигромадського контролю та наданнядопомогинаселенню, а не використанняпрограми, такої як CommunityPolicing, для просуваннявласноїособистоїкар'єри. Ось чому, такіпрограми, можуть бути регресивними.

Хоча, перевагивпровадженнявзаємодії та партнертстваполіції з населенням все щепереважаютьнедоліки, протедіяльністьгромади повинна бути більш активною та сама сприятирозвиткуданоїдіяльності.Наявністьбільшостінаселення на сторонівзаємодії з правоохоронними органамиможедопомогтиполіціїне лише у наданнідопомогидля контролю та запобіганнязлочинності. Цеможестатися в тому випадку, якщо і поліція, і громада готовідокластизусилля, час та терпіння,якінеобхідні при здійсненніпрограмипартнерства та взаємодії.

Література

1. Андросюк В.Г., Волошина О.В. та ін..Зарубіжнийдосвідефективноїкомунікаціїполіцейських (Аналітичнийогляд). Київ: 2018. 31 с.

2. Про Національнуполіцію: Закон Українивід 02.07.2015 // ВідомостіВерховної Ради України. 2015. №40-41. ст.379.

3. Логвиненко Б. О., Кравченко І. С. Взаємодіяполіції та суспільства на засадах партнерства в діяльностіпідрозділівпревентивноїдіяльності: Методичнірекомендації. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 20 с.

Косаревська О. В.,

к. пед. н., доцент, провідна співробітниця відділу організації наукової роботи ОДУВС

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЮ РОБОТОЮ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

В сучасних умовах трансформації всієї національної системи вищої освіти до Європейських стандартів якості освіти в теорії і практиці управління поширюється проблема розвитку організаційно-культури в закладах і установах освіти.

Огляд сучасної наукової думки, а саме робіт авторів: А.В. Бритова, Л.М. Калініної, А.М. Карамушки, Н.В. Кузнецової, А.В. Погодиної, С.Д. Крилової, Н.П. Макаркіна, О.Б. Томіліна, дає підставу наголосити, що система організаційної культури закладів вищої освіти представлена інтеграційним поєднанням функцій, які випливають на організаційний розвиток закладу вищої освіти, а саме :

-організаційної;

-нормативно-регулятивної;

-комунікативної;

-ціннісно-формувальної;

-стабілізаційної тощо.[3, с. 9-14]

Заклади вищої освіти з особливими умовами навчання є самостійним осередком в системі вищої юридичної освіти в Україні, в яких освітньо-виховний процес нерозривно поєднується з елементами науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти під час їхнього навчання в цих навчальних закладах. Тому, **організаційна культура** суб'єктів управління в сфері науково-дослідної роботи курсантів та студентів в закладах вищої освіти з особливими умовами навчання, на нашу думку, являє собою своєрідну систему взаємопов'язаних елементів до яких слід віднести наступне.

1) Визначення переліку ціннісно-орієнтованих завдань кожного суб'єкту в організації науково-дослідної роботи певного навчального закладу.

2) Актуалізація професійної орієнтації майбутнього фахівця правоохоронної сфери діяльності в організації навчально-виховного процесу та науково-дослідної діяльності курсантів та студентів.

3) Створення дієвого механізму організації персоніфікованого навчання активу наукового товариства курсантів та студентів.

4) Узгодження стратегії комунікації між суб'єктами організації науково-дослідної роботи курсантів, студентів, аспірантів, магістрантів, докторантів, молодих вчених.

Розглянемо більш детальніше вище зазначені елементи.

По-перше, для визначення системи керуючих органів та їх взаємодії з членами наукових товариств ЗВО з особливими умовами навчання слід детально ознайомитись та відредагувати основні нормативні документи(статути, положення) стосовно науково-дослідної роботи студентів, курсантів і молодих вчених з подальшим їх затвердженням на засіданні Вченої ради відповідного ЗВО. При встановленні форм управ-

лінських правовідносин між суб'єктами організації науково-дослідної роботи(керівництво університету, начальники, декани факультетів, науково-педагогічний склад кафедр, навчально-методичний центр навчальних установ, начальники та куратори відділів: організації наукової роботи, зв'язків з громадськістю, міжнародних зв'язків, завідуючі загальної та спеціальної бібліотеки, відділення соціально-гуманітарної роботи ВКЗ) та членами наукового товариства (члени Ради НТ, старости на секретарі гуртків, особовий склад наукових курсантсько-студентських гуртків при кафедрах, відповідальні від органів курсантсько-студентського самоврядування)слід чітко визначити їх функції (загальне керівництво, організаційно-розпорядчі функції, науково-методичне керівництво, загально-організаційні функції, координуючі функції тощо).

По-друге, проблема професійної орієнтації в закладах вищої освіти останнім часом залишається актуальною для науковців-педагогів. Так, на думку автора Є.О. Клімова професійна орієнтація - це комплекс соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-фізіологічних задач, мета яких - формування в особистості професійного самовизначення, яке відповідає індивідуальним особливостям кожної особистості та кадровому запиту суспільству.

Відповідно до рекомендацій «Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти»(ESG) система підготовки у ЗВО потребує «використовувати більш студентоцентрований підхід до навчання і викладання». [5]

Одним із дієвих заходів стосовно профорієнтації майбутніх абітурієнтів є наступні форми профорієнтаційної роботи: професійна інформація, професійна консультація, професійна адаптація. [4, с. 93-98]

Основним завданням спрямування курсантів та студентів у напрямку розвитку особистих якостей майбутнього правоохоронця, на нашу думку, є їх залучення (особливо на початковому етапі навчання) до науково-дослідної та іншої творчої діяльності в межах функціонування Наукового товариства ЗВО.

По-третє, дуже важливим аспектом, на наш погляд, посідає формування лідерських якостей серед активу Наукового товариства курсантів та студентів.

Як доводять дослідження авторів, що опікується проблемою лідерства у студентському віці, а саме: Є. А. Зеленова, А. В. Зоріної, Н. Л. Рудої, Н. В. Нагорної, Л. І. Скібіцької, лідерські якості особистості можна поділити на окремі підгрупи:

-організаторські якості:активність, ініціативність, практичність та глибина розуму, наполегливість та самовладання, товариськість та спостережливість [2];

-ознаки певного лідерства в групі: орієнтованість на партнерство, здатність ділитися повноваженнями, ефективно розподіляти керівництво, які, на думку Є.А. Зеленова, є проявом глобальної тенденції демократизації всіх сторін життя планетарної цивілізації та ознакою демократичного суспільства. [1, с. 70-78]

Запорукою досягнення позитивного результату по визначенню лідерських якостей серед членів наукових гуртків курсантів та студентів повинні стати: окремі тематичні методичні заняття по ознайомленню з методологією наукових досліджень (в рамках напрямку наукового пошуку відповідної кафедри, де створено гуртки), обмін інформацією між співробітниками відділу організації наукової роботи, керівниками гуртків, психологами, (що здійснюють безпосередній психологічний супровід особового складу), про стан морально-психологічного клімату та особистісні якості курсантів та студентів.

По-четверте, ураховуючи багаторічний педагогічний досвід в організації роботи наукових гуртків та на підставі додержання загально-організаційних принципів діяльності Наукового товариства курсантів, студентів та молодих вчених університету, а саме: свободи наукової творчості, добровільності, колегіальності, рівності членів, відкритості нами було розроблено стратегію комунікації Ради наукового товариства Одеського державного університету внутрішніх справ у сфері науково-дослідної діяльності, в основу якої було покладено новітню систему розподілу обов'язків між членами наукової Ради курсантів та студентів за наступними секторами

- **Сектор зв'язків з ЗВО юридичного спрямування** (плануємі заходи): встановлення комунікативних зв'язків по обміну досвідом проведення новітніх освітніх технологій з іншими ЗВО юридичного спрямування; моніторинг наукових здобутків студентів та курсантів; інніціонування перед керівництвом ОДУВС (сумісно з ВОНР) кандидатур членів НТ для відрядження, з метою обміну досвідом в організації наукової роботи курсантів та студентів; сумісно з активом самоврядування курсантів та студентів, відділом громадських зв'язків ОДУВС ознайомлення з формами роботи молодіжних організацій Одещини з проблем молоді та встановлення зв'язків взаємодії.
- **Сектор зв'язків з правоохоронними органами України** (плануємі заходи): ознайомлення з формами впровадження сучасних інформаційних технологій у боротьбі зі злочинністю в діяльності : практичних підрозділів Національної поліції України та інших провідних фахівців правоохоронної сфери; наукових установ та наукових лабораторій правоохоронного спрямування; вивчення міжнародного досвіду поліцейських структур іноземних держав у боротьбі зі злочинністю;участь у проведенні право-виховної профілактичної роботи з формування правової культури та правової свідомості молоді у сфері протидії злочинності.

- **Сектор методичної роботи з активом НТСКСАДмВ** (плануємі заходи):створення на базі Одеського центру первинної професійної підготовки «Академія поліції» та загальної бібліотеки ОДУВС «Кутка молодого науковця» з добором методичних матеріалів (зразків оформлення наукових тез, статей тощо); організація та проведення методичних семінарів та консультацій науковими співробітниками відділу організації наукової роботи, відділу докторантури та аспірантури, членами Ради НТСКСАДмВ та співробітниками бібліотеки курсантів, студентів, магістрів, аспірантів, з питань організації наукової роботи; проведення науково-виховних заходів з популяризації наукових видань та проведення тематичних виставок, конкурсів, вікторин тощо.
- **Сектор культмасової роботи та патріотичного виховання** (плануємі заходи): сумісно з відділенням соціально-гуманітарної роботи ВКЗ університету, кураторами взводів (груп), керівництвом факультетів організовувати зустрічі з ветеранами системи МВС, провідними фахівцями НПУ, діячами культури і мистецтва, з метою продовження славетних традицій працівників правоохоронних органів та розвитку національної культури у формуванні майбутнього фахівця-правоохоронця нової формації.

На підставі вище зазначеного ми дійшли наступних висновків

1) Організаційна культура, як соціальне явище притаманне діяльності будь-якого закладу вищої освіти та є системою цінностей, переконань, а також норм поведінки суб'єктів організації навчально-виховного процесу та науково-дослідної діяльності.

2) Організаційна культура в сфері управління науково-дослідної роботи курсантів та студентів може відбиватись у різних вимірах за критеріями:

«гнучкість/індивідуальність», «стабільність/контроль».

3) Рівень організаційної культури залежить від стану узгодженості управлінських функцій та виховних задач всього науково-педагогічного складу вищого навчального закладу в сфері реалізації єдиної стратегії взаємодії та взаємодопомоги у формуванні особистості майбутнього правоохоронця нової формації.

Література

1. Зеленов Є. А. Формування лідерських якостей як завдання планетарного виховання студентської молоді. *Духовність особистості: методології, теорія і практика*. №5 (80). 2017. С.70-78.

2. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера. К.: Центр учбової літератури 2009. 192 с.

3. Калініна Л. М. Стратегії в контексті організаційної культури. Механізми управління розвитком організаційної культури загальноосвітнього навчального закладу.К.: Арт Економі, 2013. С. 9-14.

4. Погидина А. В., Крылова С. Д. Модели корпоративной культуры вузов. Психологическая наука и образование.2008 №5.С.93-98

5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). Київ.: ТОВ «ЦС», 2015.

Кузніченко О. В.,
к. ю. н.,доцент, доцент кафедрицивільно-правовихдисциплін ОДУВС
Панченко К. Ю.,
курсант ФПФОДРОДУВС

ДОБРОВІЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Незважаючи на те, що медіація є одним із необхідних чинників побудови громадянського суспільства в Україні та загальновизнаним фактором встановлення соціальної злагоди в країні, трудове законодавство України ніколи не ставило за мету створити належну систему врегулювання індивідуальних трудових спорів поза юрисдикційними процедурами.

Підписання та ратифікація Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі - ЄС) актуалізувала роботу із запровадження в Україні інституту медіації. Результатами цієї роботи повинна стати не формальна гармонізація національного законодавствадо законодавства ЄС, зокрема, відповідно до Директиви №2008/52/ЕС Європейського парламенту та Ради Європи «Про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах» [1], а й реальне забезпечення доступу до позасудових способів вирішення спорів.

Одним з основних принципів медіації визначають добровільну участь сторін у процесі медіації.

Добровільність медіації наряду з процедурними принципами (конфіденційності інформації щодо медіації, співробітництва та рівності сторін, а також самостійності, активності та самовизначення сторін) є організаційним принципом здійснення медіації. До складу останніх переважно включаються також принципи добровільної участі, незалежності, нейтральності та толерантності медіатора [2]. Добровільність є ос-

новоположним, засадничим, фундаментальним принципом здійснення медіації [3, с.178], оскільки добровільність медіації відображає концептуальну ідею медіації - саму ідею примирення. Принцип добровільності повинен відслідковуватися на всіх етапах здійснення процедури медіації та щодо кожної зі сторін та учасників медіації.

Медіаційна процедура не є змагальним процесом, спрямованим на визнання правоти тільки однієї зі сторін спору та подолання споручерез застосування державного примусу до іншої сторони.

Завдання медіації - відшукання консенсусу, як правило, через взаємні поступки та примирення сторін конфлікту. Таким чином, принципи, що властиві юрисдикційним процесам, не можуть у повному об'ємі та змісті проявитись у сфері медіації.

Здійснений аналіз можливих проявів добровільності в діях (бездіяльності) сторін та учасників медіації під час врегулювання індивідуальних трудових спорів дозволяє визначити таку специфіку змісту принципу добровільності медіації у сфері найманої праці:

1. Добровільність досягнення згоди щодо можливого (на майбутнє) застосування процедури медіації під час виникнення індивідуального трудового спору.

Ця риса проявляється ще на стадії формування сторонами трудового договору змісту та подальшого укладання окремої угоди про медіацію або включення відповідного медіаційного застереження до змісту трудового договору. Угоди про застосування процедури медіації або медіаційні застереження можуть мати місце як на стадії укладання трудового договору так і в подальшому. Медіаційне застереження слід віднести до складу факультативних умов трудового договору. Також вважаємо, що є всі підстави вважати цю умову лише моральними зобов'язаннями сторін трудового договору (як, наприклад, встановлений ст. 139 КЗпП України обов'язок найманих працівників працювати чесно й сумлінно). Виконання встановлених медіаційним застереженням обов'язків є виключно деклараціями сторін трудового договору, невиконання яких, у свою чергу, не призводить до будь-яких негативних юридичних наслідків для сторони, що відмовилась від його виконання.

2. Добровільне досягнення сторонами індивідуального трудового спору згоди щодо безпосереднього застосування медіації та добровільне укладення угоди про застосування процедури медіації.

Слід зазначити, що угода про застосування процедури медіації може бути як двостороння, так і тристороння (за участю сторін та медіатора). Важливого значення набуває письмова форма цієї угоди (у протилежному випадку будуть поставати питання щодо конкретних обов'язків сторін у процедурі медіації), яка за бажанням сторін може бути також нотаріально посвідчена. Найбільш прийнятною формою є тристороння угода, оскільки при цьому формалізується волевиявлення всіх учасників медіації. Угода про застосування процедури медіації може мати місце як за наявності угоди про медіацію або медіаційного застереження, так і бути окремим юридичним фактом, що започатковує процедуру медіації.

3. Добровільне визначення строків медіації, питань, що будуть обговорюються на медіаційних засіданнях, стадій та інших умов і способів здійснення медіації.

Відзначимо, що проявляється така ознака медіації, як її неформальний характер. Відсутнє детальне нормативне врегулювання стадій та процедур медіації, а також дій сторін та учасників медіації на той чи іншій стадії.

4. Добровільність входження медіатора до процедури медіації та можливість медіатора відмовитись від участі в процедурі медіації на будь-якій її стадії.

Отже, це є проявом так званого «широкого» розуміння принципу добровільності медіації [4, с. 32] та розповсюдження відповідних ознак добровільності й на поведінку медіатора. Принцип добровільності ґрунтується в цьому випадку на нейтральності та професіоналізмі медіатора. Відмова медіатора від участі в медіаційній процедурі (особливо це стосується професійних медіаторів) повинна бути обґрунтованою та мати місце виключно в разі, якщо медіатор не впевнений, що зможе зберегти нейтралітет, і якщо вважає, що не має достатніх навичок для врегулювання конфлікту.

5. Можливість зміни питань до обговорення, що були поставлені в медіаційній процедурі.

Зазначимо, що використовується саме термін «питання до обговорення», а не вимоги сторони конфлікту, оскільки останні являють собою категоричну позицію сторони, що не є властивим призначенню медіації. Вимоги мають місце вже зі стадії виникнення індивідуального трудового спору. Таким чином, не є доцільними також використовувати під час характеристики цього аспекту добровільності медіації процесуально-правового терміну «відмова від заявлених вимог». Відмова позивача від вимог призводить до неможливості подальшого подання позову з тотожними вимогами до того ж відповідача. Зняття стороною медіації з обговорення заявленого нею раніше питання не позбавляє її права захищати відповідні права або інтереси іншими способами, у тому числі в суді.

6. Можливість в одноосібному порядку на будь-якій стадії медіації повністю відмовитись від участі в медіації або проведенні окремих медіаційних заходів.

7. Добровільність прийняття кожною зі сторін медіації рішення про укладання медіаційної угоди (угоди про вирішення індивідуального трудового спору шляхом медіації) та формуванні змісту медіаційної

угоди.Медіаційна угода не може порушувати правові норми та навіть етичні й моральні норми, що діють у суспільстві. Необхідно більш лояльно ставитися до змісту медіаційних угод та виходити з принципу власного розуміння сторонами медіації необхідного для них об'єму відновлення їх порушених прав. Зазначена проблематика активно розробляється в межах інституту мирових угод у галузі цивільного процесу [5].

8. Презумпція добровільності згоди кожної зі сторін медіації з результатами медіації, зафіксованими в медіаційній угоді, та презумпція добровільності виконання кожної зі сторін медіації медіаційної угоди.

Слід зазначити, що під час виконання медіаційної угоди добровільність означає, що самі сторони медіації несуть відповідальність за її фактичне здійснення та реальне виконання. Медіаційна угода позитивно виконується в силу того, що вона повністю відповідає інтересам обох сторін індивідуального трудового спору та її розумно й вигідно виконати.

Добровільність участі сторін у медіації повинна перевірятись медіатором на стадії укладання угоди про здійснення медіації (у разі її нотаріального засвідчення також додатково нотаріусом) та підтверджуватися сторонами письмово (заявами всіх сторін у тексті угоди про здійснення медіації).

Найближча перспектива законодавчого регулювання медіації в Україні закликає до кропіткого попереднього вивчення теоретичних засад цієї процедури взагалі й особливостей її застосування під час вирішення трудових конфліктів (спорів) зокрема.

При цьому впровадження медіації як нового альтернативного способу врегулювання трудових спорів (конфліктів) є питанням не тільки процедурного характеру. Медіацію варто розглядати як комплексний науковий напрям й окремий інститут, що вимагає детального вивчення фахівцями матеріального права, у тому числі й галузі трудового права України.

Подальше включення медіації в систему врегулювання індивідуальних трудових спорів буде сприяти підвищенню стабільності трудових відносин і стимулювати працівників та роботодавців до пошуку ефективного балансу інтересів у взаємовідносинах.

Література

1. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a95.

2. Измухамбетов Б.С. Принципымедиации в РоссийскойФедерации и Республике Казахстан. Правозащитник. 2014. № 1. [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://pravozashitnik.nct/ru/2014/l/21.

3. Огренчук Г.О. Добровільність та конфіденційність як основоположні принципи медіації. Наше право. 2014. № 10. С. 177-183.

4. Калашникова С.И. Медиация в сферегражданскойюрисдикции / С.И. Калашникова. М. ; Берлин : ИнфотропикМедиа, 2011. 284 с.

5. Гончарова Г.С. Мирова угода як спосіб врегулювання трудових спорів на основі взаємних поступок. Право України. 2011. № 11-12. С. 176-181.

Кузніченко С. О.,
Перший проректор ОДУВС, д. ю. н., професор
Стариченко А. О.,
ад'юнкт ОДУВС
Шильник І. І.,
вчитель Дрогобицької гімназії №1, м. Дрогобич

ДО ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ, НАПРАВЛЕНИХ НА ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ВІД ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ

Епідемії вважаються одним з надзвичайно згубних для людини небезпечних природних явищ. Історичні джерела доносять до наших часів описи катастрофічних пандемій, які приводили до загибелі мільйонів людей, спустошуючи величезні території більш тотально ніж війни.

Зниження рівня захворюваності на інфекції в країні, смертності та інвалідності внаслідок інфекційних хвороб шляхом профілактики інфекційних хвороб створює умови для ліквідації найпоширеніших інфекційних хвороб та для забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя держави, і є стратегічно важливим пріоритетним завданням галузі охорони здоров'я.

Найбільшим викликом на сьогоднішній день є поширення короновірусу [1].

Основними нормативно-правовими актам, направленими запобігання поширення епідемій інфекційних хвороб, як складової забезпечення санітарного благополуччя населення України, є Закони України «Про

захист населення від інфекційних хвороб» та Правила санітарної охорони території України, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 24 квітня 1999 р. №696, на виконання яких Постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. №211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» з 12 березня до 3 квітня 2020 р. на усій території України встановлено карантин, заборонивши: відвідування закладів освіти її здобувачами; проведення всіх масових заходів, у яких бере участь понад 200 осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Спортивні заходи дозволено проводити без участі глядачів (уболівальників) [2].

Популярна лексикографічна література пояснює поняття «карантин» (від італ. quaranta giorni – 40 днів), як тимчасова ізоляція заразних хворих, а також осіб, що контактували з такими хворими. Також, – пункт санітарного огляду прибулих з місцевості ураженої епідемією [3, с.260]. Його нормативне визначення подано в Законі України «Про захист населення від інфекційних хвороб»: карантин – адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб [4].

У юридичній літературі ми можемо зустріти інші визначення, які більш повно розкривають поняття «карантин», наприклад, комплекс режимних, адміністративних, санітарних і протиепідеміологічних заходів, направлених на попередження поширення інфекційних хвороб і ліквідацію джерела ураження [6, с.107].

Карантин встановлюється на період, необхідний для ліквідації епідемії чи спалаху особливо небезпечної інфекційної хвороби. На цей період можуть змінюватися режими роботи підприємств, установ, організацій, вноситися інші необхідні зміни щодо умов їх виробничої та іншої діяльності.

Введення карантину означає здійснення широкого комплексу обмежувальних правових, адміністративно-господарських, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних, протиепідемічних заходів, обсяг і характер яких визначаються видом інфекції.

Додатково під час режиму карантину визначених територій крім заходів обсервації та знезараження уповноважені органи публічної адміністрації здійснюють організацію служби забезпечення правил карантину, охорону джерела ураження та встановлення строгого режиму поведінки.

Експоненціальна швидкість поширення коронавірусу COVID-19 та досвід країн, які раніше зіштовхнулися з проблемою, вказує на можливе застосування більш жорсткого правового режиму, який би зміг зменшити контактну комунікацію населення, - основного шляху поширення вірусу. Таким правовим режимом виступає адміністративно-правовий режим надзвичайного стану, до впровадження аналогів яких вдались уряди Китаю, Італії, Чехії, Ісландії, Болгарії, Естонії, Румунії, США та інших.

Саме в умовах правового режиму надзвичайного стану, у порівнянні з правовим режимом карантину територій, забезпечується детальна регламентація діяльності органів публічної адміністрації; обмежується поведінка індивідуальних суб’єктів правовідносин; встановлюється особливий контроль за належним порядком виконання правил поведінки; застосовуються різних видів державного примусу за порушення режимних норм.

Виникає питання, як під час реалізації засобів правових режимів забезпечуючи захист населення від інфекційних хвороб, що являється головним публічним інтересом, та мінімізувати іншу суспільну шкоду, яка виникає у наслідок запобігання та протидії інфекційним захворюванням? У нашому випадку – забезпечити право на освіту громадян та зберегти неперервність каналу зв'язку між викладачем і учнем (студентом) в умовах тимчасової соціальної ізоляції.

Міждисциплінарний механізм подолання проблем обмеження прав на освіту, що неминуче під час застосування обмежувальних приписів правових режимів карантину територій та надзвичайного стану, обумовлює пошук відповідей від юристів, перш за все фахівців адміністративного права, а також фахівців управління освітньою галуззю, та педагогів.

Однією з форм забезпечення навчального процесу це застосування дистанційного навчання (від лат. distantia – відстань) – міжнародний термін, що має трактування як освіта на відстані, та означає цілеспрямоване і методично організоване керівництво навчально-пізнавальною діяльністю осіб, які перебувають на віддалі від освітнього закладу і тому не вступають в постійний контакт з його викладацьким складом [6, с.350].

Закон України «Про освіту» частиною 4 статті 9 визначив дистанційну форму здобуття освіти як індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [7].

О.Г. Корбут пояснює дистанційну освіту сукупністю технологій, що забезпечують доставку учням (студентам) основного обсягу навчального матеріалу, інтерактивна взаємодія учнів (студентів) і викладачів у процесі навчання, надання учням (студентам) можливості самостійної роботи з навчальними матеріалами, а також у процесі навчання [8].

Інші автори пояснюють, що дистанційне навчання – це аналог традиційного навчання (тобто взаємодії студента і викладача), при якому контакт між учасниками навчального процесу опосередкований іншими каналами зв'язку [9].

На думку К.Г. Вержбицького дистанційне навчання – це освітня система на основі комп'ютерних телекомунікацій з впровадженням сучасних педагогічних та інформаційних технологій, таких як електронна пошта, телебачення і Internet. Це отримання освітніх послуг без відвідування навчального закладу [10, с.78].

Важливою ознакою дистанційного навчання є його функціонування в умовах єдиного інформаційного освітнього простору, який включає сукупність технічних, програмних, телекомунікаційних і методичних засобів, що дозволяють застосовувати в освітньому процесі нові інформаційні технології і здійснювати збір, зберігання і обробку даних системи освіти.

Таким чином, дистанційне навчання слід визначити як комплекс освітніх послуг, що надаються учням (студентам) за допомогою спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища, що базується на засобах обміну навчальною інформацією на відстані, використовуючи:

- методи навчання за допомогою взаємодії слухача з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача;
- методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємини одного учня (студента) з одним викладачем чи одного учня (студента) з іншим учнем (студентом).
- методи, в основі яких лежить надання учням (студентам) навчального матеріалу викладачем, при якому учні (студенти) не відіграють активної ролі у комунікації;
- методи, для яких характерна активна взаємодія між всіма учасниками навчального процесу.

Усі методи, властиві традиційній освітній системі, одержують новий розвиток на базі сучасних інформаційних технологій, за допомогою як мобільних комунікаційних пристроїв (телефон, смартфон), так і персональних комп’ютерів з використанням електронна пошти, чи комунікаційних програм skupe, Viber, Wotsapp; telegram та інших

Для розвитку цих методів характерний мультимедійний підхід, коли за допомогою засобів цифрових технологій створюються навчальні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж.

Література

1. Шмигаль: Коронавірус – проблема номер один. URL: https://ua.interfax.com.ua/ news/ general/ 645305.html

2. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19 : Постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. №211. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zapobigannya-poshim110320rennyu-na-teritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19

3. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. 4-е изд., доп. М.: А ТЕМП, 2006. 944 с.

4. Про захист населення від інфекційних хвороб Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1645-14

5. Скобелева М.В. Особенности действий сотрудников ОВД при чрезвычайных ситуациях, связанных с распространением эпидемических заболеваний / М.В. Скобелева // Проблемы современной науки и образования. 2016. №33(75). С.106-108.

6. Андреев А.А. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация / А.А. Андреев, В.И.Солдаткин. М.: Изд-во МЭСИ, 2000. 350 с.

7. Про освіту : Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

8. Корбут О.Г. Дистанційне навчання: моделі, технології, перспектив / О.Г. Корбут // Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі. XI Міжнародна науково-практична конференція. URL: http://confesp.fl.kpi.ua/node/1123

9. Аветіков Д.С., Яценко І.В., Локес К.П., Ставицький С.О. Дистанційне навчання як нова технологія практичної підготовки і контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах. URL: http://elib.umsa.edu.ua/jspui/bitstream/umsa/7069/1/Dvornik%202018-3.pdf

10. Вержбицкий К.Г. Дистанционное образование в России и за рубежом: информационно-аналитический аспект / К.Г. Вержбицкий. М.: РИЦ «Альфа» МГОПУ, 2001. 78 с.

Маковій В. П.,
доцент, завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін ОДУВС
Москалюк Х. І.,
студент 2-го курсу магістратури факультету № 1 ННІПК ОДУВС

ВПОРЯДКУВАННЯ РОБОТИ СУДІВ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ У КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Три роки тому в Україні була проведена судова-правова реформа, метою якої було наближення українських судів до моделі Європейського суду, надання кожному громадянину права на проведення судового провадження і вирішення його конфліктної ситуації в суді, а також забезпечення більш якісної реалізації міжнародно-правових зобов'язань нашої держави з питань захисту прав та свобод людини. В результаті цієї реформи, було трансформовано тактико-юридичні основи існування вітчизняної судової системи, значно скорочено штат її працівників, змінено принцип роботи всіх судів України починаючи від регіональних та закінчуючи вищими інстанціями аж до Верховного Суду. Кардинальні зміни відбулися в сфері цивільного судочинства завдяки істотному редагуванню цивільно-процесуального кодексу України (надалі – ЦПК України).

В результаті було переглянуто механізм провадження апеляційної інстанції та роботи касаційних судів, таким чином, щоб в разі складних конфліктів або відсутності гарантії неупередженості суддів, справа стала розглядатися Верховним судом, а не відкладатися, завдяки чому, в перспективі має покращитися число вирішених справ. Передбачені особливі механізми щодо осіб, поведінка яких перешкоджає можливості ходу судового розслідування та проведення судового процесу, що сприяло усуненню конфліктних ситуацій між сторонами та їх представниками за таких обставин. Така конструкція нарешті віднайшла відтворення в ЦПК України і полягає в тому, що при зловживанні процесуальними правами однією зі сторін, остання може позбутися права захист у відповідному судовому провадженні, а при уповільненні проведення судового розслідування або створенні перешкод у роботі суду з представника конфліктних сторін за наведених обставин стягується штраф, а також за певних обставин таку особу може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності. При цьому були переглянуті строки проведення судового провадження, у зв`язку з тим що попередні не відповідали вимогам сучасності і вимагають окремого розгляду з урахуванням особливостей кожного випадку. Однак при зловживанні процесуальними правами, і явного відтягування рішення, застосовуються наведені механізми.

У перспективі дані нововведення вирішують проблему незадоволення права на судове провадження для всіх громадян і знімають загальне навантаження на суддю. Однак у зв'язку зі зменшенням штату співробітників всіх судів, а також деякими недоліками в роботі через суттєві редагування процесуального законодавства, перехід судової системи на новий рівень стосунків, розглядається тенденція збільшення кількості невирішених справ у порівнянні з 2014-им роком на 80 відсотків, а також загальне збільшення завантаженості суддів [1].

Наведене стало передумовою до запровадження у цивільному процесі так званої присудової медіації або розгляду справи за участю судді. Кроки впровадження медіативних технологій чітко простежуються у Цивільно-процесуальному кодексу Франції, у Законі Німеччини «Про підтримку медіації та інших форм позасудового врегулювання конфліктів», Законі Румунії «Про медіацію в цивільних спорах», законах про медіацію Білорусії, Болгарії, Казахстану та інших країн. Серед перших кроків у цій сфері є прийняття наказу Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 року № 892 «Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги посередництва», спільного наказу Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України від 21.01.2019 року № 172/5/10 «Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину»», а також сукупності норм процесуального законодавства, що за галузевим принципом вводять до вітчизняного правового поля елементи активної (присудової) медіації за участю судді, наприклад глава 4 Розділу ІІІ ЦПК України. За цими положеннями судді мають можливість допомагати сторонам вирішувати конфлікт мирно до стадії розгляду справи по суті, розповідати про факти, які стосуються справи сторін, однак так як судді не мають права давати юридичних порад сторонам, а також повинні зберігати загальну приватність розслідування, виникає конфліктна ситуація, до того ж яка в деяких випадках, не знімає навантаження з суддів, а навпаки уповільнює роботу судового процесу. І якщо одна зі сторін порушує процесуальні норми, суддя може відмовитися, від даної можливості, а також застосовуються механізми описані вище, що створює негативні чинники в умовах сучасності, як наслідок певна частина суддів відносяться до цієї можливості з побоюванням і упередженням, у зв'язку з вузькістю і можливістю виникнення конфліктів.

З переходом України з чотирьох інстанційної системи до трьох ланкової, зменшилася складність судового процесу, що однозначно призвело до поліпшення виконання права громадян до захисту своїх прав, а також якості судового процесу, завдяки поділу касаційного судового процесу між різними гілками. Також,

це було зроблено за зразком права Європейського Союзу, що наблизило Україну до європейської якості судочинства. Однак для оптимізації даного процесу виникла потреба введення так званих процесуальних фільтрів, і для касаційних судів в тому числі. Так в зв'язку з екстраординарністю даного процесу справа допускається до касаційного розгляду тільки при дотриманні принципу інстанційного розгляду, після винесення кінцевого рішення, до того ж за наявності обставин для безпосереднього виконання касаційним судом своєї функції щодо захисту прав і законних інтересів сторін.

Однак, на думку Д.Д. Луспенника, це не реалізує спрощення спроб громадян на реалізацію права доступу до суду. А також, дробить справи за класифікаціями аж до введення нових понять, таких як «малозначність». Так, наприклад існує проблема в тому, що касаційний суд може відхилити за малозначимістю справу, якщо сума позову становить менше ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що не відповідає дійсності, так як наприклад, в Польщі сума мінімального позову набагато менше при значно вищому прожитковому мінімумі. А в разі відхилення касаційної скарги, помилки або затримки для перегляду, може не дотримуватися закон про дотримання розумних часових строків на розгляд кримінальних, цивільних прав судами [2].

Тоді маємо наступне – у I півріччі 2017 року до Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ надійшло майже 31,9 тис. касаційних скарг, справ, заяв, клопотань, що на 17,7% менше порівняно з I півріччям 2016 року (I півріччя 2016 року – 38, 7 тис., I півріччя 2015 року – 39 тис.) [3].

Поряд з цим, існує думка про необхідність світових судів, функцією яких було б рішення конфліктів до судового провадження, проте це вимагає додаткової витрати фінансів і звернення уваги законодавця. Водночас, існує ідея про створення приватних світових судів, що зняло б відповідне навантаження і б сприяло вирішенню спорів в тих випадках, коли державні суди не користуються у громадянина авторитетом. Однак така діяльність важко піддається врегулюванню і поки не зрозуміло, яку юрисдикцію матимуть такі судові інстанції [4].

Таким чином, перспективним є те, що Україна наближується до моделі Європейського суду і більше дотримуєтеся конвенції про права людини. Позитивною є реформа система судів України від місцевої до вищої інстанції. Створення касаційних фільтрів створює передумови до зменшення навантаження на Верховний Суд, а також прискорює виконання частини судових рішень. Разом з тим після їх появи у сторони немає можливості оскаржити рішення апеляційного суду.

Створення правового механізму розгляду справи за участю судді надає можливість реалізовувати в межах цивільного процесу процедуру присудової медіації, як наслідок, допомагає вирішувати спори мирно без надання відповідних порад, забезпечує збереження загальної приватності розслідування, що створює передумови до вирішення на майбутнє відповідних наслідків конфліктної ситуації.

Після деякого часу правотворчої діяльності було переглянуто механізм розгляду апеляцій та роботи касаційних судів, як наслідок, у випадку складних конфліктів та неоднозначних ситуацій або відсутності гарантії неупередженості суддів, справа стала розглядатися вищою судовою інстанцією – Верховним судом в особі Великої Палати.

Викладене актуалізує подальші розвідки у питанні впливу судової реформи на роботу судів цивільної юрисдикції.

Література

1. Судова реформа 2015-2019 в Україні: наскільки виправдане її проведення? URL: https:// sud.ua/ru/news/blog/146653-sudova-reforma-v-ukrayini-naskilki-vipravdane-yiyi-provedennya (дата звернення 03.02.2020).

2. Конституційна реформа у сфері правосуддя та подальше реформування цивільного процесуального законодавства. URL: https://zib.com.ua/ua/134331_yaki_same_i_yak_noveli_civilnogo_ procesu_ vplinuli_ na_sudovu_(дата звернення 03.02.2020).

3. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 08 вересня 2017 року № 2. URL: https://search/ligazakon.ua/1_doc2.nsf1/link1/VRR00233.html (дата звернення 03.02.2020).

4. Конституційна реформа у сфері правосуддя та подальше реформування цивільного процесуального законодавства. URL: https://zib.com.ua/ua/yaki_same_i_yak_noveli_civilnogo_procesu_vplinuli_na_sudovu (дата звернення 03.02.2020).

Маркіна Т. Г.,
к. ю. н., доцент, кафедра трудового, земельного та господарського права ОДУВС

ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ СУБ'ЕКТИВНИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ

Принцип забезпечення права кожного на захист його прав і свобод втілюється в нормах трудового законодавства, спрямованих, насамперед, на захист працівника як більш економічно і соціально слабкішої сторони трудового договору. Але при цьому законодавчі акти трудового права України мають суперечливі висновки щодо можливості громадян виставити вимогу про визнання свого права на захист відповідних суб'єктивних прав.

Це ніяк не можна визначити задовільним, оскільки забезпечення реалізації суб'єктивних прав сторін трудового договору робить правове регулювання трудових відносин ефективним і створює умови для належного функціонування суспільства в цілому з огляду на те, що організація суспільства взагалі передбачає перш за все його трудову організацію. Мова йде про одну з центральних проблем трудового законодавства і трудового права.

Тому створення необхідних умов для функціонування суб'єктів господарської діяльності та стану трудових правовідносин на сучасному етапі значною мірою залежить від правового забезпечення трудових прав. Оскільки значний час працівники знаходяться в трудових відносинах з роботодавцем – велике значення має їх соціальний стан, державний захист прав та соціальних гарантій, встановлених чинним законодавством України.

В силу комплексу об'єктивних і суб'єктивних причин держава проводить ліберальну соціальну політику, прагнучи не втручатись у відносини працівників і роботодавців. Але без встановлення правопорядку у сфері трудових відносин неможливий подальший розвиток економіки країни, підвищення добробуту населення. Саме тому найважливішим завданням держави є доведення правових стандартів регулювання трудових відносин в Україні до рівня „соціальної держави", проголошеної Конституцією України і характерною для благополучних у соціальному відношенні європейських держав. При цьому держава повинна забезпечити працівникам правову і фактичну можливість ефективної боротьби за свої права та економічні інтереси, діючи при цьому в рамках законності, створити адекватні правові форми (процедури та інститути) і гарантії їх ефективного використання.

Повсякденний досвід українських громадян свідчать, що зазначене завдання не розв'язане належним чином. Широко розповсюджені грубі порушення трудового права. Працівники, у свою чергу, в багатьох випадках не використовують існуючих правових форм боротьби за свої права та інтереси, не без підстав побоюючись переслідувань з боку роботодавців.

За таких обставин не можна очікувати серйозних позитивних змін ані в соціально-трудовій сфері, ані в сфері економічного розвитку, оскільки економічне благополуччя в масштабах країни неможливе без підвищення рівня життя її населення. Вказані несприятливі явища в житті українського суспільства пояснюються частково недосконалістю трудового законодавства, яке покликано захищати інтереси працівника.

При цьому слід враховувати особливості сучасного етапу розвитку трудового законодавства про захист трудових прав працівників. Ці особливості полягають у такому: майже не існуючий механізмповноваження профспілок щодо захисту трудових прав, неефективні КТС і тривалий розгляд справ у судах; нові механізми захисту трудових прав та інтересів працівників взагалі не існують. А отже, основним результатом цього є несприятливі умови праці, які стримують формування споживчого ринку і розвиток української економіки.

Слід зазначити, що в українському законодавстві відсутнє визначення понять „спосіб захисту трудових прав" і „форма захисту трудових прав". У наукових публікаціях поняття „спосіб захисту трудових прав" визначається шляхом перерахування суб'єктів захисту, що не зовсім правильно. Способи розрізняються не суб'єктами, що їх застосовують, а самим змістом дій, які безпосередньо спрямовані на досягнення конкретного результату. У зв'язку з цим до способів захисту трудових прав можна віднести: 1) встановлення чи відновлення трудових правовідносин; 2) зміна трудових правовідносин; 3) припинення трудових правовідносин; 4) грошове стягнення на користь працівника; 5) визнання права або факту; 6) виконання зобов'язання; 7) визнання недійсним нормативно-правового акту; 8) припинення правопорушення; 9) попередження правопорушення тощо.

Що стосується форм захисту трудових прав, то їх можна визначити як усталені, що склалися історично, механізми захисту трудових прав в діяльності конкретних суб'єктів захисту, з характерними для них способами, засобами захисту і правилами процедури. До системи форм захисту трудових прав входять державні форми захисту, колективні форми захисту, самозахист трудових прав і міжнародні форми захисту. До існуючих в Україні форм захисту трудових прав та інтересів працівників належать: 1) захист трудових прав працівників в суді за позовами, що пред'являються до роботодавців; 2) захист трудових прав праців-

ників в суді шляхом оскарження неправомірних дій (бездіяльності) державних органів і посадових осіб; 3) захист трудових прав працівників в суді шляхом оскарження нормативних правових актів; 4) прокурорський нагляд за дотриманням трудових прав працівників; 5) адміністративний нагляд і контроль за дотриманням норм трудового права; 6) адміністративна відповідальність за порушення трудових прав працівників; 7) кримінальна відповідальність за порушення трудових прав працівників; 8) захист трудових прав та інтересів працівників профспілками; 9) захист трудових прав та інтересів працівників під час розгляду колективних трудових спорів; 10) захист трудових прав та інтересів працівників в КТС; 11) захист трудових прав працівників роботодавцем; 12) самозахист трудових прав працівників; 13) захист трудових прав працівників у міжнародних органах.

Формування ефективної конструкції трудових відносин у сучасних умовах передбачає необхідність вироблення найбільш оптимальних механізмів реалізації, гарантування та захисту трудових прав, зокрема, врегулювання можливих спорів, що виникають у відносинах між окремими працівниками та роботодавцем, які зазвичай називають індивідуальними.

З урахуванням такого становища можна стверджувати, що першочерговими завданнями в розвитку трудового права є: 1) прийняття нового Трудового кодексу України; 2) прийняття Трудового процесуального кодексу України; 3) забезпечення реального захисту трудових прав працівників, встановлення правопорядку у сфері трудових відносин; 4) надання працівникам гарантій ефективної боротьби за свої права.

Будь-яка норма трудового права повинна бути прив'язана до такого правового регулювання процедурно-процесуальним приписом, який би надавав можливість працівнику реально захищати свої трудові права, інакше вона стає декларативною. В діючому Кодексі законів про працю можна знайти матеріальні норм такого характеру. Наприклад, ст. 184 забороняє відмовляти жінкам у прийнятті на роботу і знижувати їм заробітну плату з мотивів, пов'язаних з вагітністю або наявністю дітей віком до трьох років. Відмову у прийнятті на роботу може бути оскаржено у судовому порядку. Але механізму реалізації цієї матеріальної норми трудовим і цивільним процесуальним правом не передбачено. Так, не зрозуміло, що може зробити суд у тому випадку, коли на місце, на яке претендувала жінка, за час розгляду справи в суді прийнято іншого працівника чи робоче місце або посада за цей час були скорочені.

Щодо встановленого Кодексом законів про працю України, правового захисту від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення. Однією з правових гарантій від незаконного звільнення є встановлені законом обмеження щодо розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Так, відповідно до статті 43 КЗпП України звільнення працівника з роботи з ініціативи роботодавця допускається лише за попередньою згодою профспілкового органу.

Винятки з цього правила наведені у статті 43-1 Кодексу законів про працю України. Зокрема, звільнення працівника без згоди профспілкового органу допускається, якщо він не є членом професійної спілки, що діє на підприємстві, в установі, організації, або коли професійної спілки взагалі немає.

Згідно із зазначеними положеннями Кодексу законів про працю України згода на звільнення з роботи працівника дається лише професійною спілкою, що діє на підприємстві, в установі, організації і утворена відповідно до Конституції та законів України. Конституція України не містить обмежень щодо утворення професійних спілок громадянами, які працюють на одному підприємстві, в установі, організації.

Відповідно до статті 12 Кодексу законів про працю України та статей 3, 4 Закону України "Про колективні договори і угоди" від 1 липня 1993 року колективний договір укладається між роботодавцем з однієїсторони і одним або кількома профспілковими органами, а у разівідсутності таких органів - представниками працівників, обраними і уповноваженими трудовим колективом з іншоїсторони. Сторонами колективних угод є сторони соціального діалогу, склад яких визначається відповідно до законодавства про соціальний діалог. Право на ведення переговорів і укладення колективних договорів, угод надається сторонам соціального діалогу, склад яких визначається відповідно до законодавства про соціальний діалог.

За наявності на підприємстві кількох профспілок чиїх об'єднань або інших уповноважених трудовими колективами на представництвоиорганів вони повинні сформувати спільний представницький орган для ведення переговорів і укладення колективного договору.

Таким чином, всі професійні спілки, що діють на підприємстві, в установі, організації, мають право брати участь в укладанні колективного договору, угоди.

Із змісту частини третьої статті 36 Конституції України випливає, що всі професійні спілки, які утворені і діють згідно з їх статутами на підприємствах, в установах, організаціях, мають гарантовані Конституцією України рівні права для захисту трудових і соціально-економічних прав та інтересів своїх членів, в тому числі й для надання згоди на розірвання трудового договору з працівником – членом професійної спілки відповідно до Кодексу законів про працю України.

Це означає, що згоду на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця надає лише професійна спілка, що діє на підприємстві, в установі, організації, членом якої є працівник і стосовно якого вирішується питання про звільнення, незалежно від того, чи брала ця профспілка участь в укладанні колективного договору, угоди.

Захист суб'єктивних прав працівників можна визначити як юридичну дію, спрямовану на поновлення порушеного трудового права, усунення перешкод на шляху його реалізації, відшкодування або компенсацію шкоди, завданої порушенням цього права, а також на попередження порушень трудових прав.

МедведенкоН. В.,
к.ю.н, інспектор факультету підготовки фахівців для підрозділів досудового слідства ОДУВС
Медведенко С. В.,
аспірант кафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС,
т.в.о. декана факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності, ї

ДОСВІД ДАНІЇЩОДО СПІВПРАЦІ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ.

Сучасні умови, та стан розвитку суспільства вимагають актуальних підходів щодо поліцейської діяльності. Досвід інших країн у здійсненні правоохоронної діяльності, взаємодії та співпраці з громадськістю, залученні населення до забезпечення правопорядку та безпечного середовища є цінним джерелом, яке не лише можливо, а й потрібно використовувати, відібравши найбільш вдалі та придатні для умов і особливостей нашої країни форми та методи. Однією з таких країн Європи, досвід якої можливо використати в діяльності правоохоронних органів України є Данія.

Основні завдання, які стоять перед поліцією Данії є: 1) попередження кримінальних правопорушень; 2) запобігання порушень громадського спокою та порядку, загрози особистій та публічній безпеці; 3) припинення злочинної діяльності, розслідування та кримінальне переслідування злочинців; 4) надання громадянам допомоги в небезпечних ситуаціях [1].

В Данії існує 14 поліцейських округів разом з Фарерськими островами та Гренландією, в кожному з яких створено окружну Раду з питань діяльності поліції. До складу Ради входять керівник поліції та мери муніципалітетів, які є складовою округу.

Окружна Рада, збираючись не менше 4 разів на рік, обговорює та вирішує питання загального характеру, щодо діяльності сил поліції, попередження злочинності, а також співробітництва між поліцією і місцевим громадою. Щорічно керівник поліції звітує перед окружною Радою про виконану роботу. Рада з питань діяльності поліції може рекомендувати керівнику поліціїприділити особливу увагу вирішенню певних завдань, пов'язаних з підтриманням безпеки і порядку в окрузі. Також Рада інформує громадськість округу про діяльність поліції.

Кожного року керівник поліції готує план співробітництва між поліцією і муніципалітетами, іншими державними органами, зацікавленими організаціями, асоціаціями тощо. Після попереднього обговорення в окружній Раді план співробітництва офіційно публікується, чим підтримується імідж поліції, шляхом здійснення дистанційного контролю за діяльністю поліції з боку громади.

Налагодження співпраці між поліцією і муніципалітетами округу, соціальними органами, школами та громадамиз питань профілактики правопорушень є одним з обов'язків керівника поліції [2].

В Данії не має детальної регламентації взаємодії поліції з громадськістю та громадянами.Головною умовою в діяльності поліції є дотримання принципів законності, прозорості судочинства, служіння людям, не втручання в життя громадян, так само як і застосування заходів примусу лише для попередження та припинення порушення громадського спокою і порядку, злочинної діяльності; з метою перевірки наявності або носіння зброї; в рамках розслідування та переслідування кримінальних злочинів, надання допомоги іншим органам влади; при виконанні контрольно-наглядових завдань; а також для оцінки стану особи (п'яний, хворий або безпорадний) і надання відповідної допомоги [3].

Органи місцевої влади не тільки співпрацюють з поліцією, надають допомогу, а й виступають посередником між поліцією та громадянами.

Щорічно проводяться незалежні опитування громадян, щодо ефективності діяльності поліції, рівня довіри для визначення майбутніх планів та кроків.Також поліція регулярно аналізує співвідношення витрачених зусиль, часу та отриманого результату щодо різних ситуацій к округах та його окремих районах. Результати аналізу розглядаються на засіданнях консультативних груп громадян цих районів для визначення подальшого шляху вирішення проблемних питань. Тут використовується реактивна (адаптаційна) модель регулювання, яка дозволяє швидко та гнучко реагувати на зміни ситуації та враховувати специфіку конкретного району, чи менталітету, звичаїв їх мешканців, інших особливостей. Це дозволяє уникнути розчарування будь-якої з сторін, що витрачені зусилля не допомагають змінити ситуацію чи вирішити проблему. Використання такої моделі допомагає забезпечити і результати, і задоволення від їх отримання.

В Данії, існує neighbourhoodwatch (сусідська варта), що є однією з форм взаємодії, яка активно використовується громадянами для забезпечення безпеки та запобіганню правопорушенням.

Поліція Данії активно використовує принцип «запобігання замість реагування», місцеві поліцейські сили задіяні в проекті у форматі SSP (школи, соціальні служби, поліція) та є учасником взаємодії та обміну інформацією в рамках проекту. Така схема обміну інформацією ефективна вже тому, що не потребує (або майже не потребує) додаткових коштів і дає змогу зосередити зусилля на широкому колі питань. Оцінка поведінки молодих людей відбувається за їх відсутності, однак інколи необхідно заслуховувати членів їхніх сімей. Робота з молоддю – у форматі SSP проводиться з особами до 18-річного віку, а у форматі SSP + – до 23-річного віку.

Корисним для перейняття досвідом Данії є використання поліцією аналізу співвідношення витрачених зусиль, часу та отриманого результату щодо різних ситуацій в округах та його окремих районах на засіданнях консультативних груп, мешканців цих районів для визначення подальшого шляху спільного вирішення проблемних питань (моментів). В правоохоронній діяльності Данії використовується реактивна (адаптаційна) модель регулювання, яка дозволяє швидко та гнучко реагувати на зміни ситуації та враховувати специфіку конкретного району, чи менталітету, звичаїв громадян, інших особливостей. Зазначене можливо використати для вдосконалення взаємодії Національної поліції України та громадськості.

Література

1. LBK nr 956 af 20/08/2015 Gældende(Politiloven). Justitsministeriet URL: https://www.retsinformation.dk/forms/ r0710.aspx?id=143225(last accessed: 17.02.2020)

2. LOV nr 538 af 08/06/2006 Gældende(Politi- ogdomstolsreformen) Offentliggørelsesdato: 09-06-2006 Justitsministeriet URL: https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=2367(last accessed: 17.02.2020).

3. LBK nr 956 af 20/08/2015 Gældende(Politiloven) Offentliggørelsesdato: 25-08-2015 Justitsministeriet URL: https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=143225(last accessed: 17.02.2020).

Меркулова Ю. В.,
к. ю. н., доцент, професор кафедри криміналістики та психології ОДУВС

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ УСУНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ВИНИКНЕННЯ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У КЕРІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Системна криза в країні призвела до різкого падіння соціальної захищеності, рівня і якості життя громадян. У зв'язку з цим проблема соціально-психологічного та правового захисту працівників, зокрема керівників правоохоронних органів набуває надзвичайного державного значення. Тривале функціонування в умовах екстремальності фактично обмежує права і свободи працівників правоохоронних органів, тому вони потребують конкретних заходів, спрямованих на їх компенсацію у вигляді пільг, привілеїв і соціальних гарантій. І як би не змінювалася суспільно-політична система в країні, особливе місце працівників правоохоронних органів в суспільстві, визначене значимістю служби, залишалося б високим і престижним завдяки соціально-правовим гарантіям і визнанню його державою.

Основні соціальні гарантії, правові пільги, компенсації для працівників правоохоронних органів визначені Конституцією України [1], Законами України «Про Національну поліцію» [8], «Про прокуратуру» [8], «Про Службу безпеки України» [9], «Про Національне антикорупційне бюро України» [6], «Про Державне бюро розслідувань» [3], «Про Державну прикордонну службу України», «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України»[2], «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» [5], «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [4], «Про оперативно-розшукову діяльність» [7] та іншими законами. Проголошені цими актами соціальні права виявилися недостатніми для забезпечення гідного статусу матеріального становища працівників в суспільстві, яке переживає глибоку економічну і політичну кризу.

Правова захищеність - це стан гарантованості правового статусу, яке має місце після створення і закріплення гарантій захисту в правових нормах до їх застосування, а також стан, який настає після застосування юрисдикційними органами встановлених гарантії по конкретній справі і видання по ньому акту застосування права. Правова захищеність - це наявність діючих гарантій, але, крім гарантованості, вона включає в себе ще й діяльність по встановленню або застосування цих гарантій. Іншими словами, правова захищеність особистості є складовою частиною процесу її правового захисту.

Розглядаючи правовий захист необхідно як процес, що має початок і кінець. При цьому утворюється наступна циклічність його розвитку:

нормотворча діяльність уповноважених органів по виданню норм права, в яких закріплюються гарантії захисту правового статусу особистості, встановлюються повноваження суб'єктів правовідносин, порядок здійснення захисту прав, а також відповідальності в разі їх порушення (перший етап правового захисту);

дія правової норми щодо абстрактного суб'єкта правового захисту, в результаті чого дані суспільні відносини виявляються в стані абстрактної правової захищеності (другий етап правового захисту);

правозастосовна діяльність державних органів по реалізації правових гарантій, а також прийняттю індивідуальних правозастосовних актів, тобто настання реальної правової захищеності (третій етап правової захисту) [10].

Правовий захист працівників правоохоронних органів в залежності від органів, що здійснюють захист, може реалізовуватися в чотирьох формах: правотворчій, судовій, адміністративній та громадській.

Рівень правової і соціальної захищеності працівників правоохоронних органів прямо впливає на ефективність правоохоронної діяльності в різних напрямках:

- від нього залежить, зокрема, ступінь реалізації однієї з основних внутрішніх функцій держави по охороні правопорядку, прав і свобод громадян;
- він служить необхідною умовою, елементом і об'єктивною передумовою для практичного вирішення оперативно-службових, кадрових та інших завдань особового складу правоохоронних органів;
- недостатній рівень захищеності працівників правоохоронних органів призводить до їх пасивності і нерішучості в діяльності по виконанню покладених на них функцій, до різкого зниження їх стійкості до стресу [11, с. 33].

В результаті цих дій правоохоронні органи втрачають наступальний характер, а це не тільки завдає шкоди авторитету держави, але і нерідко є умовою перетворення самих працівників на об'єкти посягання з боку злочинців.

Високий рівень загибелі працівників правоохоронних органів, випадки самогубства в останні роки, отримання тілесних ушкоджень пояснюються не однією причиною - слабкою правовою захищеністю. В цілому можна умовно виділити цілий ряд факторів ризику розвитку психічної дезадаптації, які діють у взаємозв'язку [12, с. 47].

Соціальні, обумовлені кризовими явищами в соціально-економічній (прогресуюче зниження матеріального становища), політичній, духовно-моральній та інших сферах життєдіяльності суспільства. Їх можна визначити як опосередковані, оскільки вони переломлюються через мотиваційну сферу свідомості працівників і впливають на їх поведінкові реакції і стресостійкість.

Психологічні: відсутність цілеспрямованої підготовки, методичної бази, відповідних фахівців. Звідси низька психологічна стійкість до стресів, незнання прийомів психологічного самозахисту, перехід до саморуйнівних прийомів захисту.

Професійні: безпосередні причини, зумовлені якістю професійної підготовки. І в першу чергу - якістю бойової, вогневої - в цілому техніко-спеціальної підготовки; недосконалістю і браком озброєння, засобів активної оборони та індивідуального захисту; наявністю інших недосконалих гарантій особистої безпеки, які в екстремальних ситуаціях викликають розвиток високого ступеня тривоги і страху і зниження стресостійкості; недоліками в організації несення служби, низьким рівнем дисципліни та ін [13, с. 146].

Соціальна захищеність знаходиться в органічній єдності з державно-правовим трактуванням соціальної політики, яка, ґрунтуючись на закріплених в правових нормах гарантіях соціального захисту, покликана забезпечити реалізацію одного з основних принципів правової держави - соціальну справедливість. Основне призначення соціальних прав полягає в тому, що вони повинні забезпечувати задоволення соціальних, життєвих потреб суспільства.

Соціальний захист працівників правоохоронних органів здійснюється закріпленими в нормах права гарантіями захисту соціальних прав. Отже, соціальний захист працівників є одним з напрямків їх правового захисту.

Закріплені в законі гарантії соціального захисту особового складу правоохоронних органів, зокрема їх керівників, покликані компенсувати як важкі умови праці їх професії, так і встановлені законом правообмеження, створюючи загальний баланс прав і обов'язків у порівнянні з іншими категоріями працівників.

У кодексі честі працівників поліції США сказано наступне: «Співробітник поліції діє як офіційний представник державної влади, якому ставиться в обов'язок і довіряється працювати в рамках закону. Повноваження і обов'язки покладені на співробітника законом ... » [14, с. 55]

В умовах сьогодення працівники правоохоронних органів не відчувають себе в правовому і соціально-психологічному плані захищеними від такого, що принижує їх честь і гідність, коли вони захищають «права і свободи громадян ... інтереси суспільства і держави». Все це сприяє підвищеній стресогенності багатьох життєвих ситуацій, з якими стикаються працівники. Накопичення таких життєвих моментів, з одного боку, і постійну участь в стресогенних ситуаціях, з іншого, сприяє формуванню у них посттравматичного стресового розладу і їх інвалідизації. Наприклад, поліцейський, який знайшов зброю у злочинця, повинен ще довести, що це дійсно так, інакше злочинець може сказати в суді, що зброю (або наркотики) йому підклали.

Співробітникові ФБР в США в суді вірять як незаперечному авторитету, представнику державної влади, чиє слово не піддається сумніву. У сучасних поліцейських на збір цих доказів йдуть не тільки час і фізичні сили, а й психологічно поліцейський не відчуває себе особою, що охороняє закон.

Випадки, коли поліцейському довелося застосувати зброю з незалежних від нього обставин, є для нього настільки стресогенним, що багато з них потребують психокорекції стану, поки доводиться законність його дій.

У нашій країні зараз взагалі не враховуються можливості розвитку у працівників, які застосовують зброю за службовим обов'язком, гострих посттравматичних розладів не тільки після і під час функціонування в екстремальних умовах, а й після конфліктів та інших психотравмуючих ситуацій, що розвиваються на службі [15, с. 48].

Психологічні дослідження західних авторів спрямовані на пошуки приватних причин соціально-психологічних проявів стресу і знаходять ці причини в недосконалості людської особистості. Прагнучи до задоволення своїх біологічних і соціальних потреб, людина не встигає адаптуватися до дуже швидко розвиваючих соціальних змін, що стає підставою для хвороб стресу.

Особовий склад правоохоронних органів, крім цього, ще зобов'язаний нести відповідальність в екстремальних умовах за життя і благополуччя населення. Багато хто бачить шляхи виправлення цієї ситуації в поліпшенні умов служби, охорони здоров'я та гуманізації суспільства.

Таким чином, актуальність правового та соціального захисту працівників правоохоронних органів в сучасний період обумовлюється необхідністю:

а) соціального забезпечення працівників і членів їх сімей, щоб під час несення служби думки особистого складу не були зайняті побутовими проблемами;

б) створення стабільного професійного ядра працівників і скорочення плинності кадрів;

в) формування у працівників твердої впевненості в тому, що законне використання ними своїх владних повноважень під час оперативної, оперативно-розшукової та слідчої діяльності отримає повну підтримку і правовий захист керівництва при безпідставних кримінальних переслідуваннях, скаргах громадян, наклепі в засобах масової інформації.

При виробленні заходів правового і соціального захисту правоохоронців французькі фахівці виходять з того, що всебічне забезпечення прав офіцерів має велике значення для зміцнення військової дисципліни, поліпшення морально-психологічного стану особового складу, а значить, і підвищення стійкості до стресу і боєздатності.

Соціальна захищеність правоохоронців - поняття комплексне. Французькі експерти включають в нього дві головні сторони: політико-правову і матеріальну. Основна складність полягає в тому, що надання прав працівникам правоохоронних органів як повноправним і ініціативним членам суспільства не повинно порушувати порядок і організованість в правоохоронних органах, послаблювати дисципліну і відповідальність кожного, хто вступив в їх ряди.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішення Конституційного Суду : за станом на 21.02.2019, - 2680-VIII Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua. Назва з екрана.

2. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України [Електронний ресурс] : закон України від 07.03.2002 № 3099-III із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 28.12.2015, 901-VIII. – Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua Назва з екрана.

3. Про Державне бюро розслідувань [Електронний ресурс] : закон України від 12.11.2015 № 794-VIII із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 28.08.2018, 2475-VIII. –Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua Назва з екрана.

4. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів [Електронний ресурс] : закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 05.08.2018, 2509-VIII Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua Назва з екрана.

5. Про Державну кримінально-виконавчу службу України [Електронний ресурс] : закон України від 23.06.2005 № 2713-IVіз змін., внес. згідно із законами України : за станом на 01.01.2019, 2629-VIII. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua - Назва з екрана.

6. Про Національне антикорупційне бюро [Електронний ресурс] : закон України від 14.10.2014 № 1698-VII із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 28.08.2018, 2475-VIII. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua Назва з екрана.

7. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18.02.1992р. № 2135 XII із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 02.08.2018, - 2505-VIII Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua Назва з екрана.

8. Про прокуратуру [Електронний ресурс] : закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 28.08.2018, 2475-VIII. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua Назва з екрана.

9. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс] : закон України від 25.03.1992р. № 2229 XII із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 28.12.2015, 901-19. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua Назва з екрана.

10. Дорош І. М., Дорош О. І. Правові засади регулювання стресових ситуацій в державних організаціях та установах. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 1. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1173 (дата звернення: 30.01.2019).

11. Боровенська Т. А. Особливості професійного стресу у працівників ДСНС України / Т. А. Боровенська // Проблеми екстремальної та кризової психології. 2013. Вип. 13. С. 29-39.

12. Барко В. І. Інформаційний порадник з питань формування прихильності до здорового способу життя і безпечної поведінки серед військовослужбовців та працівників правоохоронних органів : практич. посібник / В. І. Барко, О. В. Бойко, Е. С. Литвиненко. К.: К.І.С., 2008. 142 с.

13. Бандурка А.М. Профессионализм и лидерство / А.М. Бандурка, С.П. Бочарова, Е.В. Землянская. – Харьков : ТИТУЛ, 2006. 578 с.

14. Валуйко О. М., Гошкодеря О. В. Управління професійним стресомкерівників органів внутрішніх справ: навч. посібник. К.: Видавничий дім«Скіф», КНТ, 2008 106 с.

15. Вассерман Л.И. Совладание со стрессом: теория и психодиагностика: учебно-методическое пособие / под науч. ред. проф. Л.И. Вассермана. СПб.: Речь, 2010. 192 с.

Мирза С. С.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ОДУВС

ПОСЛУГА З УПРАВЛІННЯ БАГАТОКВАРТИРНИМ БУДИНКОМ ЯК РІЗНОВИД ЖИТЛОВОЇ ПОСЛУГИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Згідно із Законом України «Про житлово-комунальні послуги» від 9 листопада 2017 року послуги з управління багатоквартирним будинком віднесено до житлових послуг, які передбачають: утримання спільного майна багатоквартирного будинку, зокрема прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, виконання санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньобудинкових систем (крім обслуговування внутрішньобудинкових систем, що використовуються для надання відповідної комунальної послуги у разі укладення індивідуальних договорів про надання такої послуги, за умовами яких обслуговування таких систем здійснюється виконавцем), утримання ліфтів тощо; купівлю електричної енергії для забезпечення функціонування спільного майна багатоквартирного будинку; поточний ремонт спільного майна багатоквартирного будинку [1]. До речі, купівля електричної енергії для забезпечення функціонування спільного майна багатоквартирного будинку включена до чинного закону вперше, оскільки попередній закон «Про житлово-комунальні послуги» такого не визначав.

Інакше послугу з управління багатоквартирним будинком можна назвати результатом діяльності, спрямованої на задоволення власників, співвласників в ефективному управлінні належним їм майном, підтримання об’єкта в належному технічному стані, задоволенні потреб споживачів у житлово-комунальних послугах. Проведені попередні дослідження дають нам можливість сформувати поняття послуг з управління багатоквартирним будинком, під яким слід розуміти діяльність, відповідно до якої власник або юридична особа, що утримує на балансі певне майно, а також веде бухгалтерську, статистичну та іншу передбачену законодавством звітність, здійснює розрахунки коштів, необхідних для своєчасного проведення капітального і поточного ремонтів та утримання, а також забезпечує управління цим майном і несе відповідальність за його експлуатацію згідно з чинним законодавством.

У системі чинного законодавства нечітко визначені єдині критерії для класифікації житлово-комунальних послуг, а також визначення та розмежування понять «житлово-комунальні» та «комунальні» послуги. Слід відзначити, що новий закон «Про житлово-комунальні послуги» надає наступне поняття комунальних послуг – це послуги з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами.

Водночас через невідповідність класифікації житлово-комунальних послуг в різних законодавчих актах як наслідок випливає неоднозначність в правовій оцінці їх надання при укладенні відповідних договорів. Враховуючи те, що послуга з управління багатоквартирним будинком є різновидом житлово-комунальних послуг, уважаємо за необхідне розмежувати поняття «житлові послуги» та «комунальні послуги». Це також є необхідним для уточнення структури цих категорій з метою аналізу правової природи житлово-комунальної послуги з

управління будинком. Водночас проведений аналіз надасть можливість отримати повну уяву про весь цикл діяльності, що забезпечує кінцевий результат – реалізацію послуги з управління багатоквартирним будинком замовнику – і охоплюється поняттям житлово-комунальної послуги [2, с. 353].

Існує розгорнута та визначена класифікація житлово-комунальних послуг, яка міститься у різних джерелах. Так, житлово-комунальні послуги можна поділити за суб'єктами, що їх надають. Відповідно існують послуги, які надаються управителем, балансоутримувачем, об'єднанням багатоквартирного будинку, іншими особами. Регулювання питань правового статусу **ОСББ** покладено загалом на відповідний Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку»[3, с. 33].

Також, на нашу думку, житлово-комунальні послуги можна класифікувати за двома критеріями: по-перше, за функціональним призначенням, по-друге, за порядком затвердження тарифів. Так, за функціональним призначенням вони поділяються на: комунальні послуги та житлові послуги.

Уважаємо за необхідне охарактеризувати кожний із перерахованих видів житлово-комунальних послуг і більш детально зупинитися на послугах з управління багатоквартирним будинком.

Перший вид житлово-комунальних послуг за критерієм функціонального призначення – це послуги з утримання спільного майна багатоквартирного будинку, зокрема прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, виконання санітарно-технічних робіт, обслуговування внутрішньобудинкових систем (крім обслуговування внутрішньобудинкових систем, що використовуються для надання відповідної комунальної послуги у разі укладення індивідуальних договорів про надання такої послуги, за умовами яких обслуговування таких систем здійснюється виконавцем), утримання ліфтів тощо [11].

Другий вид послуг за зазначеним нами критерієм – це послуги з поточного ремонту спільного майна багатоквартирного будинку, які являють собою господарську діяльність, спрямовану на задоволення потреб споживачів у технічному обслуговуванні та ремонті елементів жилих будинків, споруд, приміщень. Отже, даний вид послуг передбачає заміну та підсилення елементів конструкцій та внутрішньобудинкових мереж, арматури на них, приладів та обладнання, засобів обліку та регулювання споживання житлово-комунальних послуг, які знаходяться в межах будинку, споруди, їх реконструкція, відновлення несучої спроможності несучих елементів конструкцій тощо.

Під таким видом послуг, як управління багатоквартирним будинком слід розуміти діяльність, відповідно до якої власник або юридична особа, що утримує на балансі певне майно, а також веде бухгалтерську, статистичну та іншу передбачену законодавством звітність, здійснює розрахунки коштів, необхідних для своєчасного проведення капітального і поточного ремонтів та утримання, а також забезпечує управління цим майном і несе відповідальність за його експлуатацію згідно з чинним законодавством.

Уважаємо за необхідне додати, що, як було нами зазначено вище, послуга з управління багатоквартирним будинком включає в себе і утримання зазначених об'єктів, і поточний ремонт, і купівлю електричної енергії.

За своєю правовою природою житлово-комунальна послуга з управління будинком також пов'язана із житловими правами фізичних осіб. Зазначена послуга виникає з приводу управління, експлуатації та схоронності житлового фонду, а також майна власників (співвласників) багатоквартирного будинку, що належить їм на праві спільної сумісної власності. Виникнення та існування житлово-комунальної послуги з управління багатоквартирним будинком пов'язане з появою об'єднань співвласників багатоквартирних будинків. Відповідно до цього у сфері житлово-комунального господарства почали відбуватися корінні зміни. У співвласників багатоквартирного будинку виникла потреба в управлінні майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності. Поряд із потребою виникла дилема: самостійно здійснювати управління зазначеним майном через статутні органи чи передати всі або частину функцій з управління юридичній особі за договором. Отже, управителем може бути не тільки об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, але й організації, статут яких передбачає право займатися обслуговуванням житлового комплексу [3, с. 4].

Таким чином, на підставі викладеного можна зробити наступні висновки. По-перше, згідно із чинним законодавством управління багатоквартирним будинком є житловою послугою. По-друге, за загальним правилом під наданням послуги з управління багатоквартирним будинком слід розуміти виконання певних дій або здійснення діяльності, спрямованих на задоволення потреб співвласників, які є замовниками цієї послуги.

Література

1. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09. 11. 2017 р. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 1. Ст. 1.

2. Мирза С.С. Щодо питання про визначення поняття житлово-комунальної послуги. *Вісник Національного університету внутрішніх справ.* 2004. № 27. С. 351-354.

3. Калюжна В.В. Цивільно-правова характеристика об'єднання співвласників багатоквартирного будинку як юридичної особи особливого виду. *Прикарпатський юридичний вісник.* 2018. Вип. 3 (24). С. 33-37.

Моісеєнко О. Г.,
методист відділення післядипломної освіти Херсонського базового медичного коледжу, викладач загальної та медичної психології

ВПЛИВСОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА, ЯК ВАЖЛИВУ СКЛАДОВУ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

Традиційно виділяють 4 основні сфери суспільного життя:
-*соціальну* (народи, нації, статевовікові групи та інші)
-*економічну* (виробничі сили, виробничі взаємовідносини)
-*політичну* (держава, партії, суспільно – політичний рух)
-*духовну* (релігія, мораль, наука, мистецтво, освіта).

Всі ці сфери тісно взаємодіють між собою в нашому житті. Центральне місце серед них займає людина.Соціальна сфера в одному із своїх значень – галузь, яка пов'язана із економічною та політичною сферою життя суспільства. Вона є необхідною для перерозподілу доходів держави на користь нужденним.

Політична сфера, яка торкається безпосередньо теми конференції, це взаємовідносини людей, пов'язаних із владою, які забезпечують загальну безпеку. В неї входять політичні організації та інститути, політичні норми та комунікація, політична культура та **ідеологія.**

Духовна сфера – передача і засвоєння духовних цінностей (знань, норм поведінки, художніх образів та інше). Людина може спрямовувати свої сили на задоволення конкретних побутових потреб (їжа, одяг, житло та інше), але духовна сфера життя людини спрямована на задоволення потреб в розвитку свідомості, світогляду, різних духовних якостей.

Духовні потреби, на відміну від матеріальних не закладені біологічно, а формуються і розвиваються в процесі соціалізації особистості. Безумовно, людина здатна прожити без задоволення цих потреб, але тоді її життя буде мало відрізнятися від життя тварин. Духовна діяльність спрямована на зміну індивідуальної та суспільної свідомості. Проявляється в мистецтві, релігії, науці, освіті, вихованні, самоосвіті та в іншому. Духовна діяльність може бути продуктивною та споживацькою. Духовне виробництво спрямоване на процес формування і розвитку свідомості, світогляду, духовних якостей. Основними механізмами є освіта, наука, релігія.

«*Відмінність державного діяча від політика в тому, що політик орієнтується на майбутні вибори, а державний діяч – на майбутнє покоління*», слова У. Черчилля залишаються актуальними і в наш час. Питання розбудови держави та формування справжньої демократії в країні дуже важливі. Виконувати ці завдання можливо, спираючись на свідомість суспільства і кожного громадянина зокрема. Питання виховання, культури і освіти викликають багато дискусій. Державні органи мають бути зацікавлені в вихованні суспільства та підвищенню рівня культури громадян. Фінансування цих галузей, робота громадських організацій має сприяти підвищенню свідомості громадян.

Одним із важливих питань соціальної та духовно ї сфери є створення соціальної реклами. Соціальна реклама має охоплювати різні сфери нашого життя культуру, поведінку, освіту, медицину. Причинами девіантної поведінки в суспільстві є недостатній рівень виховання, помилкове формування соціальної поведінки. Батьки багато часу приділяють матеріальним аспектам життя, забуваючи про духовні питання, справжні родинні стосунки і поступово втрачають зв'язок і взаєморозуміння із своїми дітьми. Уряди різних країн, тримають ці питання на контролі. Елементарні правила поведінки, які несе соціальна реклама, допомагають регулювати взаємовідносин і виховувати громадян. Бути ввічливими, поважати один одного, допомагати тим хто цього потребує, відповідати нормам соціальної поведінки. Кіноіндустрія, яка демонструє правильну поведінку в родині, взаємовідносини в родині, школі, соціумі – важливі аспекти виховання суспільства. Фільми та матеріали засобів масової інформації, що демонструють правильну і професійну поведінку правоохоронних органів, які працюють, захищаючи громадян і суспільство – все це підвищує рівень довіри до правоохоронних структур та держави в цілому.

«Культура – це міра людяності в людині» - К.Маркс.

Соціальна реклама є частиною маркетингу в державній діяльності та суспільних сферах. Її рівень розвитку та ефективностізалежить від того, наскільки в державі розвинутий маркетинг державних та суспільних організацій. На ринках які розвиваються, а до них ми можемо віднести і Україну, державний маркетинг не достатньо структурований і соціальної реклами недостатньо. Необхідно розуміти, що через ірраціональність поведінки людей, їх необхідно підштовхувати до «правильної» та вигідної для них поведінки або притягнути увагу до проблем соціуму. Якщо «підштовхування» не має, люди часто роблять неправильний вибір. Тому велику роль в позитивному підштовхуванні грає соціальна реклама, яку можна використовувати для залучення суспільства в соціально важливі процеси.

Коли ми говоримо про створення громадянського суспільства, про виховання демократичних принципів, плюралізму, толерантності, то початковим кроком до цих понять є виховання цих якостей.

Соціальна реклама відрізняється від комерційної наступними характеристиками:

-метою соціальної реклами є спрямування уваги та формування певного відношення суспільства до соціальних та державних проблем;

-спрямована соціальна реклама на все суспільство чи його значну частину, на відміну від комерційної реклами, яка спрямована на вузьку групу людей;

-соціальна реклама не веде до отримання комерційного зиску, збільшення рівня продажу;

-соціальна реклама спрямована на зміну поведінки суспільства. Зиск від неї отримають люди, на яких вона спрямована. Це може бути збільшення людей, які будуть займатися спортом, дотримуватися чистоти на вулицях, менше курити чи пити, обережніше кермувати авто та інше.

Аналіз ефективності соціальної реклами ускладнюється відсутністю комерційної складової та відстроченням результату ефекту. Проблемою сприймання соціальної реклами займалися дослідники, які прийшли до висновку, що необхідно використовувати емоційну подачу інформації. Широко використовується метод шоку чи іронічного підтексту. Мета будь – якої реклами – викликати певні емоції, які б сприяли більш ефективному сприйманню інформації. Використання інформації яка шокує, легко пояснюється економічною доцільністю – досягнути більшого ефекту з меншими вкладеннями, за рахунок використання більш сильних хвилювань. Реклама яка шокує, швидко викликає бажані емоції, зазвичай – переляк. Іронічна реклама менш використовується в силу своєї складності виробництва креативного повідомлення. Викликати переляк в людини значно простіше, ніж посмішку. Тому часто соціальна реклама є дуже емоційно впливовою.

В Росії було проведено дослідження впливу реклами, пов’язаною з безпекою на дорогах. В опитуванні прийняли участь 80 людей у віці від 18 до 55 років. У 40% з них були діти. Дослідження впливу соціальної реклами щодо безпеки на дорозі встановило, що 30% учасників опитування почали знижувати швидкість перед зеброю, 17% - частіше використовувати ремінь безпеки, уважніше відноситися до безпеки мотоциклістів на дорогах, більш розумніше поводитися під час руху, відповідно до вимог ПДР. На 23% реклама не вплинула.

Іронічна реклама виявилася більш популярною і її помічають більшість людей, але в той же час менша кількість людей звернули б на неї увагу. Протилежна ситуація із рекламою яка шокує – її знають і пам’ятають менше, але вона може привернути увагу більшої кількості людей. За результатами досліджень така реклама викликає сильніше бажання замислитися над своєю поведінкою та змінити її. В цілому, соціальна реклама впливає на поведінку суспільства.

Для сучасного молодого покоління соціальна реклама стала, свого роду, візуальним матеріалом, світом ідей та цінностей, демонструючи типові приклади соціальної взаємодії. В наш час все більш очевидною стає важлива роль молоді, як важливої соціальної групи в розвитку держави та суспільства. Від покоління сучасної молоді залежить не лише доля держави, але й наша сучасність. Сучасна молодь відрізняється станом здоров’я, інтелектуальною активністю, мобільністю, легкістю сприймання сучасних технологій. Вікові межі сучасної молоді від 13 – 14 до 30 – 35 років – цей період її необхідно підтримувати та розвивати в усіх сферах діяльності. Сучасна соціальна реклама повинна виконувати функцію формування особистісного світогляду. Молодь позитивно її сприймає, вона сприяє до аналізу свого відношення до життя та життєвих цінностей. А в перспективі – створити нові соціальні типи поведінки. Тому соціальна реклама – це мова, на якій держава спілкується із народом, незалежно від соціального статусу, ця мова зрозуміла для всіх. Вона спрямована на оздоровлення свідомості суспільства. Сучасна практика рекламного мистецтва демонструє, що реклама може сформувати не лише вимоги, але й виховувати, навіювати соціальні стереотипи. Вона адаптує людину до нових соціальних ролей та цінностей, способам регуляції поведінки в різних ситуаціях. Соціальна реклама як рятувальний човен для батьків, які недостатньо сил доклали у виховання своїх дітей.

Необхідність вивчення і проникнення в суть проблеми, дає молоді індивідуальне розуміння виникнення гострих соціальних питань в житті людей. Стаючи на бік боротьби за здоровий спосіб життя, екологічної безпеки планети, морального та толерантного відношення один до одного, тим самим вони вже вирощують в собі необхідні всім нам принципи гуманізму. А гуманізація молоді сьогодні дуже важлива, в Інтернеті багато роликів із жорстокими сценами бійок та знущання школярів. Якщо раніше шкільними хулиганами були старшокласники, які знущалися над молодшими та слабкими, то сьогодні до них приєдналися дівчата. І часто насилля дівчат сильніше та агресивніше ніж у хлопців, це приклад нездорового суспільства та сумна тенденція. Тому соціальна реклама є важливою формою та інструментом оздоровлення суспільства та розбудови демократичної держави.

Мосузено В. Ю.,
викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

КАСИФІКАЦІЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В УКРАЇНІ

Життя сучасної людини зазнає впливу значної кількості різноманітних небезпек. При цьому небезпеку для людини може становити що завгодно: предмети побуту, засоби виробництва, продукти праці, дії людей, природно-кліматичне середовище, соціальні явища та ін. Крім того, вони здатні призвести до будь-яких негативних наслідків, наприклад можуть зруйнувати матеріальні й природні цінності, викликати деградацію особистості людини тощо. Таким чином, на сьогодні номенклатура небезпек, яких може зазнати людина у процесі життєдіяльності, нараховує значну кількість найменувань. У зв'язку з цим виникла необхідність класифікувати небезпеки за різними ознаками.

Слід зазначити, що на сьогодні єдиного чіткого поділу небезпек відповідно до їхніх ознак у світі не існує. Така ситуація склалася через відсутність однозначного ставлення до небезпек, бо те,що одна країна розцінює як загрозу, для іншої не має ніякого значення. Обумовлено це багатьма факторами: різними рівнями економічного й політичного розвитку країн, існуванням культурних традицій, особливостями географічного розташування та інше. Проте, в узагальненому вигляді небезпеки можна класифікувати таким чином:

- **за природою походження**: природні, техногенні, соціальні, комбіновані;
- **за характером впливу на організм людини**: фізичні, хімічні, біологічні, психофізіологічні;
- **за локалізацією**: пов'язані з літосферою, атмосферою, гідросферою, космічним простором;
- **за часом прояву негативних наслідків**: імпульсні й кумулятивні;
- **за спричиненим збитком**: технічні, моральні, соціальні, екологічні, економічні та інші види збитків;
- **залежно від наслідків впливу вражаючих факторів на організм людини**: шкідливі, небезпечні.

Національний класифікатор ДК 019:2010 «Класифікатор надзвичайних ситуацій» залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, визначає такі види надзвичайних ситуацій:

- техногенного характеру;
- природного характеру;
- соціального характеру;
- воєнного характеру.

Надзвичайна ситуація техногенного характеру – порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті унаслідок транспортної аварії (катастрофи), пожежі, вибуху, аварії з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин, раптового руйнування споруд; аварії в електроенергетичних системах, системах життєзабезпечення, системах телекомунікації, на очисних спорудах, у системах нафтогазового промислового комплексу, гідродинамічних аварій тощо.

Надзвичайна ситуація природного характеру – порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, пов'язане з небезпечним геофізичним, геологічним, метеорологічним або гідрологічним явищем, деградацією ґрунтів чи надр, пожежею у природних екологічних системах, зміною стану повітряного басейну, інфекційною захворюваністю та отруєнням людей, інфекційним захворюванням свійських тварин, масовою загибеллю диких тварин, ураженням сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками тощо.

Надзвичайна ситуація соціального характеру – порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування або пов'язане із зникненням (викраденням) зброї та небезпечних речовин, нещасними випадками з людьми тощо.

Надзвичайна ситуація воєнного характеру – порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене застосуванням звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення, що її визначають в окремих нормативних документах. У цьому класифікаторі НС воєнного характеру не подано в подробицях, а лише зазначено на найвищому рівні деталізації з кодом 40000.

Залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, кількості постраждалих і загиблих, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації її наслідків, визначають такі **рівні надзвичайних ситуацій**:

- державний;
- регіональний;
- місцевий;

– об'єктовий.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 №368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» з метою визначення рівня надзвичайної ситуації встановлено такі критерії:

1) територіальне поширення та обсяги технічних і матеріальних ресурсів;

2) кількість людей, які внаслідок дії уражальних чинників джерела надзвичайної ситуації загинули або постраждали, або нормальні умови життєдіяльності яких порушено;

3) розмір збитків, завданих уражальними чинниками джерела надзвичайної ситуації, розраховується відповідно до Методики оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175.

Державного рівня визнається надзвичайна ситуація:

1) яка поширилась або може поширитися на територію інших держав;

2) яка поширилась на територію двох чи більше регіонів України (Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та м. Севастополя), а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих регіонів, але не менш як 1 відсотку від обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація державного рівня за територіальним поширенням);

3) яка призвела до загибелі понад 10 осіб або внаслідок якої постраждало понад 300 осіб (постраждалі - особи, яким внаслідок дії уражальних чинників джерела надзвичайної ситуації завдано тілесне ушкодження або які захворіли, що призвело до втрати працездатності, засвідченої в установленому порядку) чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 50 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби);

4) внаслідок якої загинуло понад 5 осіб або постраждало понад 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності понад 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки (оцінені в установленому законодавством порядку), спричинені надзвичайною ситуацією, перевищили 25 тис. мінімальних розмірів (на час виникнення надзвичайної ситуації) заробітної плати;

5) збитки від якої перевищили 150 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

6) яка в інших випадках, передбачених актами законодавства, за своїми ознаками визнається як надзвичайна ситуація державного рівня.

Регіонального рівня визнається надзвичайна ситуація:

1) яка поширилась на територію двох чи більше районів (міст обласного значення) Автономної Республіки Крим, областей, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують можливості цих районів, але не менш як 1 відсоток обсягу видатків відповідних місцевих бюджетів (надзвичайна ситуація регіонального рівня за територіальним поширенням);

2) яка призвела до загибелі від 3 до 5 осіб або внаслідок якої постраждало від 50 до 100 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 1 тис. до 10 тис. осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

3) збитки від якої перевищили 15 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Місцевого рівня визнається надзвичайна ситуація:

1) яка вийшла за межі територій потенційно небезпечного об'єкта, загрожує довкіллю, сусіднім населеним пунктам, інженерним спорудам, а для її ліквідації необхідні матеріальні і технічні ресурси в обсягах, що перевищують власні можливості потенційно небезпечного об'єкта;

2) внаслідок якої загинуло1-2 особи або постраждало від 20 до 50 осіб, чи було порушено нормальні умови життєдіяльності від 100 до 1 000 осіб на тривалий час (більш як на 3 доби), а збитки перевищили 0,5 тис. мінімальних розмірів заробітної плати;

3) збитки від якої перевищили 2 тис. мінімальних розмірів заробітної плати.

Об'єктового рівня визнається надзвичайна ситуація, яка не підпадає під названі вище визначення.

Надзвичайна ситуація відноситься до певного рівня за умови відповідності її хоча б одному із значених критеріїв.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 року Електронний ресурс http://zakon2.rada.gov.ua/

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175 «Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру» Електоронний ресурс https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 №368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» Електоронний ресурс https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/368-2004-%D0%BF

4. Наказ Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 року «Національний класифікатор України. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010» Електронний ресурс http://consultant.parus.ua/ ?doc=071YW6CD06.

Мох Т. П.,
викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки

ПРАВОВА ДЕРЖАВА В УКРАЇНІ

Найбільша цінність правової держави полягає у визнанні суверенітету народу, який є джерелом влади. Правова держава базується на принципі гарантування прав і свобод особи, підпорядкування владних структур нормам права. Ідею правової держави обґрунтував Платон, який писав, що він бачить близьку загибель тієї держави, де закон не має сили і перебуває під владою [3, 56]. Схожі думки висловлювали як стародавні філософи: Сократ, Платон, Аристотель, Цицерон, так і сучасні науковці: О.В. Петришин, О.Ф. Скакун, В.Я. Таційй.

З огляду на появу цілого ряду цікавих і змістовних наукових досліджень феномену правової держави та її окремих принципів, які з'явились в Україні останнім часом, зберігає свою актуальність і значущість проблема наукового осмислення тих фундаментальних ідей і положень, які лежать в основі як самої моделі правової держави, так і процесу її формування й розвитку в тих чи інших конкретних політичних, культурно-національних, економічних та історичних умовах. Це питання привертає до себе увагу з причини, що ті неузгодження й прорахунки в діяльності Української держави, які часто змушують говорити юристів, політиків, пересічних громадян країни про її «неправовий характер», часто пов'язані саме з тим, що спотворюється зміст тих принципів, які взагалі уможливлюють наукове застосування такого поняття, як «правова держава». З огляду на це випливає те, що якими б досягненнями не пишалась Українська держава і якими б плідними не були її дії в тій чи іншій сфері державного управління, допоки вона не забезпечуватиме реалізацію таких принципів, як верховенство права, законність, пріоритет прав людини й громадянина, реальність прав і свобод людини, поділ державної влади тощо, вона не зможе серйозно претендувати на те, щоб об'єктивно називатись правовою державою.

Доволі часто зазначені принципи досліджуються відокремлено один від одного. Це дає змогу значно глибше розкрити зміст кожного з них і продемонструвати їх специфічну роль у становленні правової держави. На наше переконання, не варто забувати про те, що всі ці принципи становлять цілісну систему. Більше того, часто реалізація одного з них передбачає паралельне забезпечення інших принципів.

Так само справедливою є зворотна теза: спотворення змісту одного з перелічених принципів може мати своїм наслідком перетворення правової держави на свою протилежність, на державу, в якій відсутній дух права, а його місце посіла формальна буква закону. Разом з тим, ставлячи питання про окремі складові елементи загальної моделі правової держави, не можна залишити поза увагою те, як саме ці елементи реалізуються й забезпечуються на практиці. Така постановка питання видається цілком коректною з огляду на те, що всі ми живемо не в певній теоретичній моделі, яка може бути більш або менш досконалою, а в реальному просторі суспільних відносин, які пронизують повсякденність усіх без винятку громадян, у реальній державі, яка через відповідні органи державної влади, службових і посадових осіб взаємодіє з людиною та суспільством.

Правовий характер Української держави виявляється насамперед у визначеному ст. 8 Основного Закону України принципі верховенства права. Серед останніх досліджень, в яких подається його всебічний аналіз, є фундаментальна праця С.П. Головатого «Верховенство права», яка вийшла в трьох книгах у 2006 р. Справді, принцип верховенства права, який традиційно пов'язують із ідеями панування права в життєдіяльності громадянського суспільства, нині залишається одним з найбільш прогресивних здобутків цивілізаційної історії людства у сфері регулювання соціальних відносин. У цьому сенсі можна погодитись з Б. Тамангою, який констатує, що одностайність у підтримці верховенства права є безпрецедентним явищем в історії людства й жоден інший політичний ідеал ніколи не здобував такої підтримки в усьому світі [6, 10].

Щоправда, досліджуючи принцип верховенства права в цьому контексті, слід зазначити, що поняття «право», яке застосовується в словосполученні «верховенство права», передбачає те, що воно має безпосередній зв'язок з тим, що в суспільстві визнається не лише як належне, а і як справедливе. Тобто право, яке згодом набуває втілення в правових законах, – це не лише нормативний, а й ціннісний регулятор суспільних відносин. У результаті цього, особливо якщо розглядати його крізь призму законів та інших нормативно-правових актів, воно набуває своєї легітимації. Згодом право проникає в суспільну свідомість і в культурне життя, утворюючи такі специфічні форми, як правова культура і правова свідомість. Фактично саме на рівні правової культури й у правовій свідомості громадян правовий закон набуває тієї «верховності», яка дозволяє йому підноситись над державою, адже й сама держава тлумачиться не як вища стосовно людини сила, а виключно як інструмент забезпечення потреб людини, що сприяє мирному співіснуванню, безпеці та зростанню добробуту громадян.

Згідно з закріпленим у Конституції України принципом верховенства права основою законотворення мають бути загальновизнані принципи справедливості, гуманізму, пріоритету особи, громадянина й гро-

мадянського суспільства перед державою, забезпечення вільного користування властивими людині від природи правами й свободами, їх захист від усіляких посягань з боку інших громадян, юридичних осіб, державних органів і посадових осіб [5, 130]. Тобто верховенство права визначається пріоритетністю права щодо держави, політики, економіки, культури та інших інститутів держави, а також щодо інших регуляторів суспільних відносин – моралі, звичаїв, традицій тощо. У цьому сенсі заслуговує уваги думка О.В. Петришина, який зазначає що «з позицій сучасного стану правової науки запровадження верховенства права в національну правову систему передбачає насамперед висвітлення правової проблематики в контексті суспільства загалом, а не лише його державно-владної організації, що тільки й здатне створити можливості для більш повного розуміння принципу верховенства права» [4, 25].

Дійсно, правова держава, як не парадоксально це може сприйматися, – це насамперед не держава сама по собі, якою б вона не була і яким би способом не була організована державна влада, а ті люди та їх об'єднання, чиї права, свободи й законні інтереси утворюють основу й так би мовити «внутрішній каркас» права, що у свою чергу підноситься над державою, визначає її цілі й специфіку функціонування та встановлює межі її діяльності. Тому цілком логічно, що одним із перших питань, які постають у контексті аналізу практичної реалізації принципів правової держави, а також встановлення рівня відповідності того, що ми маємо на практиці з тим загальним образом правової держави чи ідеальною моделлю, яку може запропонувати юридична наука, є питання про здійснення захисту прав людини. Як справедливо зазначає В.Я. Тацій, «процеси, які відбуваються в нашій державі, свідчать про необхідність подальшого реформування законодавства в контексті визначеного міжнародним правом і Конституцією України належного рівня забезпечення прав людини як необхідної умови функціонування Української держави» [7, 7]. Погоджуючись з цією думкою, слід водночас наголосити на тому, що проблема забезпечення прав людини в Україні наразі пов'язана не стільки з визначенням того, наскільки розвиненою є Україна як правова держава, а з тим, чи можна взагалі вважати Україну як таку правовою державою. З огляду на зазначене, на нашу думку, правильніше ставити питання не про те, якою мірою ми просунулися на шляху втілення ідеалів і принципів правової держави, а про те, чи можна взагалі на основі об'єктивного аналізу ситуації в правовій сфері (насамперед у частині забезпечення принципу верховенства права) вважати Україну такою державою, яка реально, а не декларативно, стала на цей складний шлях.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. С. 141.
2. Закон України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 11. С. 143.
3. Марченко М.Н. Сравнительное правоведение. Учебник для юридических вузов. / М.Н. Марченко. М.: Издательство «Зерцало», 2001. 560 с.
4. Петришин О.В. Верховенство права в системі правового регулювання суспільних відносин/ О.В. Петришин // Право України. 2010. № 3. С. 25.
5. Скрипнюк О.В. Соціальна правова держава в Україні: проблеми теорії і практики./ О.В. Скрипнюк //До 10-річчя незалежності України: моногр., 2000. С. 130.
6. Таманага Б., Іщенко А. Верховенство права: історія, політика, теорія / Браян Таманага, пер. з англ. А. Іщенко. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 174 с.
7. Тацій В.Я. Людина і правова держава: проблеми взаємовідносин і взаємодії/ В.Я. Тацій // Вісник Академії правових наук України. 2008. № 2 (53). С. 7.

Надибська О. Я.,
д.філос.н., професор, ОДУВС
Пальшков К. Є.
к.політ.н., ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІКУРСАНТІВ ПОЛІЦІЇ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Підготовка людини до професійної діяльності завжди була соціально-педагогічним завданням, від вирішення якого залежить економічний й культурно-технічний розвиток суспільства. Питання правового регулювання суспільних відносин завжди брала на себе держава. Саме тому, сьогодні, коли пріоритетом є безпека особистості, зростають вимоги до рівня правової підготовки. Відповідно, ефективно сприяти на здобуття студентів (курсантами) сучасних веріфікованих знань може тільки той педагог, який має розвинутий світогляд, досвід методологічних дискурсів, який опирається на сучасні наукові дослідження, глибоко і всебічно розбирається у питаннях педагогіки і психології вищої школи й передбачає що, держава,

як інститут суспільних відносин повинна впливати на освітній процес на законодавчому рівні, що в свою чергу забезпечує та створює умови для продуктивного навчання студенті.

Формування правової компетентності фахівців є актуальним для сучасного українського суспільства. Цей процес, як вважають дослідники може відбуватися як на макро-, так і на мікрорівні. На макрорівні (рівень держави) – це вплив на особистість, майбутнього фахівця, всіх умов соціального середовища, що можуть включати як позитивні, так і негативні чинники, походження яких пов'язане насамперед із правовою та політичною системами суспільства. На макрорівні (рівень системи професійної освіти) – процес цілеспрямованої й організованої фахової підготовки курсантів поліції.

Формування у курсантів навиків правової компетентності є складним процесом, обумовленим взаємодією всіх складових професійної підготовки у закладах вищої освіти. Тому важливим є вивчення існуючого у професійній освіті педагогічного досвіду з формування готовності майбутніх працівників правоохоронної діяльності. Підготовка курсантів за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» здійснюється за державними стандартами вищої освіти. У практиці світової юридичної освіти діють сформовані загальні стандарти соціальних професій (правила поведінки та етики працівників поліції) і стандарти підготовки бакалавра з галузі знань 26 «Цивільна безпека».

Так, підготовка особового складу співробітників поліції у США передбачає формування лідерських якостей офіцера поліції, заснованих на його високій професійній та мовленнєвій культурі, виховання фахівця, «здатного силою ідей, характеру, духу, силою волі або адміністративним умінням спонукати і направити поведінку підлеглих на виконання поставлених завдань» [2, 76]. Тому у підготовці багато часу приділяється вивченню гуманітарних дисциплін (філософії, соціології, психології, управлінню, педагогіки тощо).

Одним із способів досягнення зазначеної мети було запровадження в навчальні програми дисциплін трьох типів:

1) Дисциплін, що забезпечують традиційну кваліфікацію випускників (основні курси).

2) Дисциплін для підвищення знань і досвіду в одній або декількох галузях, охоплених основними курсами. Великою популярністю користується курс управління, що має на меті вдосконалення навичок професійної комунікації, тобто вирішення бойових завдань засобами мовленнєвої взаємодії офіцерів поліції і підлеглого особового складу.

3) Дисциплін, вивчення яких сприяє підвищенню кваліфікації офіцерів у спеціальній галузі (спеціальні курси) [1, 87].

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що в командно-штабних коледжах США здійснюється перехід від навчання, орієнтованого на вирішення простих комунікативних завдань, до навчання з більш високим інтелектуальним змістом, спрямованого на формування офіцера, здатного не тільки виконати наказ керівництва, але й активно брати участь у розробці і здійсненні планів роботи підлеглого особового складу.

Сьогодні в Україні підготовка майбутнього фахівця підрозділів превентивної діяльності відбувається за освітньо-професійними програмами двома шляхами:

- ступенево, що передбачає завершення особою навчання, державну атестацію на певному освітньо-кваліфікаційному рівні, подальшу професійну діяльність, а згодом – здобуття за освітньо-професійною програмою наступного, більш високого освітнього ступеня;
- неперервно, коли підготовка триває без періоду професійної діяльності, але може допускати завершення навчання та проходження державної атестації на кожному етапі.

Підготовка курсантів поліції включає не тільки сукупність фахових та методичних знань, умінь і навичок, а й сформованість професійно значущих якостей особистості, таких як: інтуїція, емпатія, працелюбність, справедливість, уміння аналізувати правову/кримінальну ситуацію, прогнозувати наслідки правоохоронної діяльності, передбачати вплив на особистість правопорушника/потерпілого, емоційно-професійна усталеність, тощо.

Правова підготовка – це організований, систематичний та цілеспрямований процес формування професійно-правових знань, умінь і навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Правова підготовка неможлива без сформованої правової компетентності.

Отже, професійно-правова підготовка становить систему взаємопов'язаних та взаємозумовлених підходів: системного та компетентнісного. Зміст професійно-правової підготовки складають загальнонаукові та теоретичні засади педагогічної, соціальної, психологічної та мовленнєвої науки як підґрунтя правової підготовки курсантів поліції.Правова підготовка буде організована як діяльність, у процесі якої кожен курсант протягом усього навчання систематично й послідовно «проходить» через розв'язання правових завдань, що ускладнюються, і виконання різних функцій готовності до виконання професійних завдань відповідно до його можливостей та здібностей, набуваючи досвіду проведення правоохоронної діяльностіПідготовку курсантів поліції розглядаємо як цілісний цілеспрямований, довготривалийнавчально-

педагогічний процес, спрямований на формування у курсантів поліції системи необхідних знань, умінь і навичок з правової компетентності.Компетентнісний підхід пов'язаний важливими орієнтирами реформування освітнього процесу, тому є системним і міждисциплінарним. *Професійна компетентність*, є складовою результату професійної підготовки, відповідна до переліку вимог, які пред'явлені даній професії. *Правова компетентність* реалізується через підготовку фахівця, здатного реалізувати свій правовий потенціал, що визначається необхідним обсягом і рівнем правових знань і досвіду у відповідному виді діяльності. *Подальшу роботу*автори вбачають у розробці педагогічних умов формування правової компетентні курсантів поліції у фаховій підготовці.

Література

1. Карпова Т. А. Педагогические основы гуманитарной підготовки офицерских кадров в вузах США: Дисс...канд. пед. наук / Т. А. Карпова. М., 2000. С. 86-89.

2. Костин К. К. Некоторые пути совершенствования профессиональной підготовки личного состава в армияхзарубежныхстран: Материалы международной научно-практической конференции / К. К. Костин. Рязань: РВВДКУ, 2006. С.75-79.

Нівня Г. О.,
к. філос. н., доцент кафедри соціально-економічних дисциплін ОДУВС

ІНІЦІАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОЦЕДУРИ ПРИСЯГИ ПРАЦІВНИКІВ ОВС

Області закону, права, міфу та ритуалу з давніх-давен існували в синтезі. Сучасне право будується на принципах раціональності, однак певні юридичні сценарії зберігають елементи стародавніх обрядів. Таким чином, сучасні правові процедури є певною мірою ритуалізованими.

Невід'ємною ознакою будь-якого ритуалу ми вважаємо наявність зіткнення з сакральними об'єктами, інакше кажучи, комунікацію з областю сакрального. Тому, коли йдеться про юридичні процедури, як правило ми маємо справу лише з ритуальною поведінкою.

Присяга, що являє собою стародавній ритуал, має велике поширення в сучасному українському праві. З позицій загальнотеоретичної юриспруденції присяга являє собою юридичний факт, який є "ухваленням офіційної клятви (урочистої обіцянки) дотримуватися і виконувати права і обов'язки відповідно до обійнятої посади [1, с. 18], що здійснюється «в особливому ритуальному порядку на основі спеціалізованих символічних дій» [3, с. 6]. В Україні здійснення ритуалу присяги є обов'язковою умовою для вступу на державну службу, службу у судових органах. Принесення клятви лікаря є юридичним обов'язком кожного випускника медичного навчального закладу. Також, присяга є центральним елементом ритуалу інавгурації Президента України [1, с. 18-19].

Для працівника органів внутрішніх справ ритуал присяги є обов'язковою процедурою, без якої неможливо набути відповідний правовий і соціальний статус та приступити до виконання службових обов'язків. Таким чином, можливо говорити про певне ініціаційне навантаження даного феномену. В даному випадку йдеться про посвяту в спільноту поліцейських, що має специфічні правила та традиції.

Як і будь-яка ініціація в спільноту, вступ до соціальної професійної групи поліцейських є оборотним та зумовлюється вільним вибором конкретного індивіду. Проте слід зазначити, що невиконання особою службових обов'язків, що випливають з набутого статусу, передбачає юридичну відповідальність [3, с. 1]. Отже присяга виступає в ролі смислового ядра ініціації працівника поліції.

Аналогами священних об'єктів для правоохоронця є держава, народ і закон. Згідно з текстом присяги, посвячуваний обіцяє служити українському народові, дотримуватися Конституції та охороняти честь держави [2]. Отже, можна сказати, що ілокутивний аспект ритуалу присяги, втілений в урочистій клятві, затверджує індивіда в новій соціальній ролі. Втім, розглядаючи подібні процедури, слід брати до уваги суб'єктивний чинник, адже далеко не всі громадяни, які складають присягу, повністю усвідомлюють приховані в цьому ритуалі глибокі смисли, справді вважають державу та Конституцію священними. Отже, нерідко принесення присяги є для майбутнього правоохоронця формальною дією, і тут можна говорити лише про ритуальну поведінку.

Явище присяги сприяє збереженню традиції та підтримці спадкоємності, що також є характерним для ритуалу ініціації. Присягаючи, неофіт приймає цінності, значущі для спільноти поліцейських. Так, у тексті сучасної присяги відсутній ідеологічний зміст, що зумовлено орієнтацію на багатопартійність та ідеологічне різноманіття. Основний же акцент спрямовується на відповідальність особи, що складає присягу за доручену їй справу. Емоційний вплив присяги пов'язаний з урочистістю даної процедури, зумовлює такі

важливі наслідки як формування у неофітів почуття відповідальності та ідентичності зі спільнотою правоохоронців [3, с. 7].

Отже, процедура присяги в сучасній Україні має суттєве ініціаційне навантаження. Набуття соціально-правового статусу поліцейського відбувається у формі ритуалу, що актуалізує значущі для приймаючої спільноти цінності. Урочиста клятва утверджує особу в новій соціальній ролі. Держава, закон та народ України в даних умовах виступають в ролі священних об'єктів, що сприяє формуванню високих моральних якостей правоохоронця.

Література

1. Завальнюк В. В Ірраціональні аспекти правової реальності у світлі юридичної антропології / В. В. Завальнюк // *Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр.* 2013. вип. 48. с. 11–22.

2. Закон України Про Національну поліцію (Електронний ресурс): Закон від 02.07.2015 № 580-VIII: документ 580-VIII, чинний, поточна редакція – редакція від 13.02.2020 / Верховна Рада України // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (Дата звернення: 06.03.2020).

3. Маськовіта М. М. Присяга працівника ОВС України: історико-правовий вимір: авторефер. дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. Наук: спец. 12.00.01 «теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Маськовіта М. М. Львів, 2018 20 с.

Павлютін Ю. М.,
к. ю. н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

НОРМАТИВНО–ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

В Україні яка рухається шляхом європейської інтеграції захист суверенітету і територіальної цілісності, забезпечення економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Нормативно-правове регулювання економічної безпеки в державі потребує систематизації нормативних актів за ієрархією юридичної сили.

Визначимо поняття економічної безпеки як стану національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [3].

Скакун О.Ф. під нормативно правовим регулюванням розуміє регламентацію загальних суспільних відносин правовими нормами, закріпленими в нормативно-правових актах, нормативно-правових договорах та інших формах права, які (норми) розраховані на багаторазове застосування за наявності передбачених ними обставин [4].

Слід зауважити, що нормативну базу економічної безпеки України становлять джерела різної юридичної сили, тому, їх можна класифікувати за вісьмома рівнями, виходячи з основного та значимого для практики критерію їхньої юридичної сили.

Вісім рівнів:

1. Конституція України та рішення Конституційного Суду України.
2. Джерела міжнародного-права та рішення Європейського суду з прав людини.
3. Кодифіковані (кодекси) нормативні акти та Закони України.
4. Укази та розпорядження Президента України.
5. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України.
6. Відомчі та міжвідомчі акти органів виконавчої влади.
7. Постанови Пленуму Верховного Суду України та Пленуму Верховного спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.
8. Джерела роз'яснювально-рекомендаційного характеру.

Перший рівень складає Основний Закон, що закріплює суспільний і державний устрій країни, функції органів державної влади, основні права та обов'язки громадян, це Конституція України. В статті 17 Конституції України зазначено, що забезпечення економічної безпеки є найважливішою функцією держави [1].

Конституційний Суд України є єдиний орган конституційної юрисдикції, він приймає рішення та дає висновки у справах.

Другий рівень становлять ратифіковані міжнародно-правові джерела та рішення, під ратифікацією розуміють, затвердження, прийняття, приєднання - залежно від конкретного випадку форма надання згоди України на обов'язковість для неї міжнародного договору. В статті 19 Закону України «Про міжнародні

договори України» вказано, що якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору) [2].

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод ратифікована ВРУ проголошує постулати які визнані світовим товариством і є взірцем основоположних свобод нашої держави.

Європейський суд з прав людини це міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється на всі держави члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод і включає всі питання які стосуються тлумачення і застосування, включаючи міжнародні справи і скарги окремих осіб.

Третій рівень, представлений кодифікованими нормативними актами та Законами України. Кодекси це єдиний, зведений, юридично і логічно цілісний, внутрішньо узгоджений нормативно-правовий акт, що забезпечує регулювання суспільних відносин у відповідній галузі чи підгалузі законодавства і є найбільш уживаним видом кодифікованого акта, детально і конкретно регулює певну сферу відносин і підлягає безпосередньому застосуванню, представлений кримінальним, кримінально-процесуальним, цивільним, господарським, бюджетним та іншими кодексами України.

Четвертий рівень складається із сукупності указів та розпоряджень Президента України, які безпосередньо врегульовують певні суспільні відносини у сфері у тому числі правоохоронної діяльності.

П'ятий рівень становить нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, якими затверджено низку розпоряджень, постанов, інструкцій, правил, котрі регламентують різні аспекти.

Шостий рівень складають відомчі та міжвідомчі акти органів виконавчої влади (накази, інструкції, правила, положення та ін.). На цьому рівні потрібно відмітити наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» який розроблений з метою визначення рівня економічної безпеки в Україні як однієї з основних складових національної безпеки держави і визначають перелік основних індикаторів та стану економічної безпеки України, їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки [3].

Сьомий рівень складають керівні роз'яснення Пленуму Верховного Суду України та Пленуму Верховного спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ.

Восьмий рівень складають джерела не нормативного, а роз'яснювально-рекомендаційного характеру методичні рекомендації міністерств і відомств, тлумачення навчального, консультативного характеру, що мають також вигляд наукового роз’яснення, до них належать підручники, посібники, монографії, методичні рекомендації професіоналів та інше.

В матеріалах розглянуто вісім рівнів джерел нормативно-правового регулювання економічної безпеки України, виходячи з основного та значимого критерію їх юридичної сили Конституції України та рішень Конституційного Суду України та закінчуючи джерелами роз'яснювально-рекомендаційного характеру.

Література

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Зі змінами та доповненнями. №27 від 03.09.2019, ВВР, 2019, № 38.

2. Про міжнародні договори України: закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. № 1906 -15. Зі змінами та доповненнями. № 113 від 19.09.2019, ВВР, 2019, № 42.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс]: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. №1277 N 1242. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу: http: // http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm. Назва з екрана.

4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : Підручник / Пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с.

Пальшков К. Є.

к. політ. н., доцент кафедри філософії та соціально-економічних дисциплін ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ НА ПЕРЕХІДНОМУ ЕТАПІ

З огляду на історичне минуле, стає очевидним, що визначаючим фактором більшості хвороб української політики є вкрай низький рівень ціннісної системи громадян. Виховане в умовах багатовікового утримання у складі ментально протилежних імперських держав, українське населення характеризується підданською та фрагментарною політичною культурою, цінність якої, ще більш девальвується тоталітарними

схильностями, амбівалентністю, невірою у власні сили, популізмом, інертністю, патерналізмом, політико-світоглядною некомпетентністю тощо.

Ціннісна система із приведеним набором ущербних практик, приречена деструктивно відображатися на формуванні як державних інститутів, як-то президент, парламент, уряд, судова система тощо, так і тих, де вплив влади має бути помірним.

Глобальною стала проблема амбівалентності «радянського українця» [1, с. 141-145], для якого цілком доречно одночасно висловлюватись «за демократію» та потребу у «сильній руці, яка б навела лад у країні», або вимагати від держави вже згаданої опіки над собою та, в той же час скаржитися на зменшення «зайвого» державного контролю та тиску у різних сферах життя людини як-то військовий обов'язок, податкові зобов'язання, обмеження у сфері моралі тощо. Зовнішньо видаваний інтерес до сфери політику на повірку виявляється не підкріпленим найменшою компетентністю та знанням правил гри. Пересічний українець хоче мати вплив на прийняття політичних рішень, однак, не горить бажанням бути членом певної політичного руху або партії.

Ціннісна оболонка українського суспільства продовжує лишатися сповненою популізму, показового критиканства, а не рідко й відвертої демагогії. Більшої стурбованості додає факт розуміння того, що наведені дешеві форми апелювання властиві суспільствам із прогалинами у свідомості та вихованні. Отже, саме через активну просвітницьку діяльність слід застерігати суспільство від наведених деконструктивних форм політичної критики.

Деструктивний вплив чинить й така негативна ознака пострадянської людини, як звичка бути веденим у держави, яка «зобов'язана» вирішувати низку економічних, соціально-побутових, культурних тощо питань такої людини, в той час як остання має поступитися у різних політичних правах та свободах. Згубність даного явища міститься в тому, що відповідні патерналістські настрої українського електорату дають підстави для спекуляції українськими політиками звичними обіцянками соціально-економічного змісту, замість конструктивного дискурсу. При цьому, дивіденди від такого маніпулювання продовжують залишатися значно високими, адже, і сьогодні обіцянки «золотих гір» для великої частки електорату виглядають значно привабливішими ніж, наприклад, заклики до праці.

Очевидний, і подальший успіх таких застосованих елітами технологій як заграваннялідерів із суспільством, популістські заклики, спроби сподобатись всім групам населення тощо, адже в суспільства відсутній імунітет проти них [2, с. 207].

Великою мірою ціннісні засади українського суспільства зумовлені впливом протягом тривалого періоду провладної політичної культури, існування якої у чистому вигляді, є характерним для тоталітарних держав, та у менш концентрованій субстанції для авторитарних суспільств. Для політичної культури даного типу природно практично безапеляційне сприйняття громадянами владних настанов та приписів. Суспільство слухняно засвоює ціннісні стереотипи, що нав'язуються монопольною владою.

В той час як за СРСР ціннісні засади суспільства визначала лише держава-партія, що давало підстави говорити про підданський тип політичної культури, незалежність істотно розширила коло суб'єктів, що формують ціннісну оболонку та якими сьогодні є влада, опозиція, партії, інші об'єднання громадян, ЗМІ тощо. Разом із тим, ціннісний рівень самих наведених суб'єктів залишається невисоким, що, однак, не дивно з огляду на тоталітарне минуле.

Сьогодні слід говорити про те, що в Україні повільно, але відбувається становлення антиподу провладної – опозиційної політичної культури, що якісно відрізняється від першої за змістом, а її наявність у розвинутому вигляді у певній державі є характеристикою демократичного громадянського суспільства. Загалом же затвердження опозиційної культури з метою її повноцінного існування поруч із провладною має відбуватись паралельно із фактичним зміцненням цінностей, які у свою чергу самі виступають супутниками розвинутих правових суспільств. Мова йдеться про функціонування прозорої та незалежної виборчої системи, розвинутої опозиції, якій гарантовано певний набір повноважень, дію принципу розподілу влад, незалежне місцеве самоврядування, розвинута мережа ЗМІ, зріла партійна система тощо. В той же час, говорячи про Україну, слід відзначити те, що реалізація наведених постулатів все ще викликає багато питань, але очевидно й те, що певний рівень суспільство вже подолало. Зокрема, долається комплекс інертності суспільства, успадкований з радянських часів, коли затвердився стереотип про те, що від людини нічого не залежить, адже, «як вирішить держава-партія, так воно і буде». Разом із тим, доки відсоток ураження суспільства цією «недугою» буде залишатися на високому рівні, його будуть неодмінно супроводжувати й проблеми із осмисленням індивідуальної та національної ідентичності.

Отже, повільно, але все ж відбувається процес переходу від системи цінностей, що була властива тоталітарному суспільству до її демократичного типу. Та у реальності і демократична модифікація на сьогодні зберігає за собою статус певної ідеалізованої цілі, досягти якої українському суспільству, вдасться не одразу.

Література

1. Кіянка І. Політична еліта у контексті трансформаційних процесів українського суспільства / І. Кіянка // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: Зб. наук. пр. 2008. № 20. С. 68-70.
2. Редькіна Г.М. Посткомуністична трансформація як чинник впливу на розвиток національної свідомості населення України / Ганна Михайлівна Редькіна // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв: Щоквартальний науковий журнал. 2009. № 4. С. 141-145.

Пащенко О. М.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри трудового, земельного та господарського права ОДУВС

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Ключові слова: державне управління у сфері сільського господарства та продовольчої безпеки держави; система органів державного управління у сфері сільського господарства; правовий статус центрального органу виконавчої влади, що формує та реалізує державну аграрну політику.

Постановка проблеми. Базовими принципами, на яких ґрунтується ефективність державного управління у сфері сільського господарства та продовольчої безпеки держави є:

- системність (наявність чітко структурованої системи органів державної влади, які комплексно реалізують єдину державну аграрну політику, забезпечують продовольчу безпеку держави, сприяють розвитковi сільськогосподарського товарного виробництва тощо);
- диференційований підхід до державного управління у сфері сільського господарства (правове забезпечення управління має здійснюватись з урахуванням пріоритетних напрямів, стратегії та механізмів розвитку у відповідних сферах та галузях сільського господарства);
- наукова обґрунтованість прийняття управлінських рішень (ефективність аграрних перетворень безпосередньо залежить від науково обґрунтованої концепції їх впровадження). Органи державної влади зобов'язані дотримуватись зазначених принципів, реформуючи аграрні правовідносини, позаяк вони несуть безпосередню відповідальність за соціальні, економічні, екологічні й інші наслідки своїх рішень і дій.

З урахуванням того, що дію положень Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [1] а також Єдиної комплексної стратегії та плану дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки (проект Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2015 р.) фактично не було пролонговано, одними з основних чинників, які негативно впливають на розвиток аграрних відносин є:

-відсутність системоутворюючого програмного нормативно-правового атку, яким би визначались основні напрями державної аграрної політики, склад та обсяги першочергових і перспективних заходів з розвитку аграрного виробництва, сільських територій тощо;

-недосконаліть державного управління у сфері сільського господарства та продовольчої безпеки держави;

-надмірне державне регулювання у сфері сільського господарства. Наявність необґрунтованих нормативно-правих актів та процедур, які ускладнюють ведення господарської діяльності (обмеження кількості дозвільних документів, повноважень державних органів, перегляд нормативно-правових актів, технічних регламентів, адміністрування податків), а також не відповідають стандартам ЄС) тощо.

Виклад основного матеріалу. На тлі зазначених проблем Кабінетом Міністрів України було прийнято постанову «Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 2 вересня 2019 р. № 829 [2]. Відповідно до даної постанови Міністерство аграрної політики та продовольства (Мінагрополітики) було реорганізоване шляхом приєднання до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (МЕРТ), а Міністерство екології та природних ресурсів (Мінприроди), до повноважень якого безпосередньо належить реалізація державної політики у сфері раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, зокрема відтворення та охорони земель сільськогосподарського призначення, - шляхом приєднання до нього Міністерства енергетики та вугільної промисловості.

За словами Міністра МЕРТ Тимофія Мілованова, рішення було обґрунтоване необхідністю пришвидшення наступних ключових реформ: приватизація державних підприємств; запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення; детінізація аграрних ринків та земельних відносин; лібералізація трудових відносин; розширення міжнародних ринків; перезавантаження системи професійного навчання; модернізація підходів до наукових досліджень та запровадження інновацій в аграрному секторі.

Таким чином, можна стверджувати, що ініційована Кабінетом Міністрів «оптимізація системи центральних органів виконавчої влади» не враховує таких стратегічних цілей державної агарної політики, як: збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності нації; комплексний розви-

ток сільських територій та розв'язання соціальних проблем на селі (ст. 2 Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року»).

Висновки. Аналіз змін (оптимізації) у організаційній структурі державного управління у сфері сільського господарства та продовольчої безпеки держави, а також дослідження функцій та мети діяльності зазначених центральних органів виконавчої влади дає всі підстави стверджувати про наступне:

1. державна політика у сфері сільського господарства та продовольчої безпеки держави є несистемною і непослідовною. Розвиток аграрних управлінських відносин на сучасному етапі свідомо ототожнюється лише з потребами розвитку великого аграрного бізнесу і не враховує потреб збереження селянства, а також комплексного розвитку сільських територій та розв'язання соціальних проблем на селі;

2. сучасні зміни у системі державного управління у сфері сільського господарства та продовольчої безпеки створюють реальну небезпеку у таких сферах реалізації державної аграрної політики, як:

- дестабілізація управлінського процесу в агропромисловому комплексі. Сталий розвиток аграрного сектору економіки є стратегічно важливим, адже галузь є лідером і забезпечує 17% ВВП та 40 % валютної виручки для країни, а також забезпечує зайнятість населення і розвиток сільських територій;

- належне впровадження ринку сільськогосподарських земель. Ліквідоване Мінагрополітики було профільним протягом всього часу реалізації земельної та аграрної реформ;

- виконання угоди про асоціацію з ЄС. План адаптації був прив’язаний до конкретних міністерств, зокрема Мінагрополітики. Стандарти та уніфікація українського законодавства із законодавством ЄС, де кількість вимог та обмежень на продовольчому ринку суттєво перевищує решту в інших секторах економіки, є колосальною роботою, яку вкрай важко буде вчасно і ефективно виконувати силами лише частини департаменту МЕРТ. Важливою функцією Мінагрополітики була легалізація (просування) української сільськогосподарської продукції на світових продовольчих ринках, де зусиль виключно бізнесу недостатньо;

- сфера міжнародної торгівлі. Україна має експортно-орієнтоване сільське господарство для якого життєво важливим фактором є «відкриття» нових міжнародних ринків. Тепер діалог на рівні аграрних міністрів інших країн для України стає неможливим, адже головним представником країни стає заступник міністра МЕРТ або голова департаменту;

- загроза відходу від Єдиної сільськогосподарської політики ЄС, пріоритетом для якої, крім власне розвитку аграрного бізнесу, є концепція пріоритетності розвитку сільських територій. Наслідком буде спад самозайнятості на селі, спад виробництва сільськогосподарської продукції особистими селянськими, сімейними, малими фермерськими господарствами, які сьогодні забезпечують левову частку виробництва картоплі (97%), овочів відкритого ґрунту (89%), овочів закритого ґрунту (63%), продовольчих баштанних культур (90%), плодово-ягідних культур (84%), молока (80%), м’яса великої рогатої худоби (75%), м’яса свиней (59%), м’яса овець (94%).

Література

1. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18 жовтня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 1. Ст. 17.

2. Деякі питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2019 р. № 829 // Офіційний вісник України. – 2019. № 71. Ст. 2508.

Проскурня Є. Є.,
ст. викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС
Ком`яга А. В.,
ст. викладач кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ГИРЬОВИМ ФІТНЕСОМ СЛУХАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІЗОЛЯЦІЇ

У березні 2020 року наша країни зіштовхнулася зі страшною недугою - коронавірусною інфекцією (COVID-19). Усі заклади освіти було переведено на дистанційну форму навчання. У зв'язку з цим постала проблема неможливості проведення занять зі спеціальної фізичної підготовки слухачів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання.

У цій статті описано можливість занять спеціальною фізичною підготовкою за допомогою гирьового фітнесу в домашніх умовах, розкриваються особливості виконання основних вправ з гирями та планування навантажень.

Ключові слова: гирьовий фітнес, ізоляція, кросфіт, спеціальна фізична підготовка, заклади вищої освіти зі спеціальними умовами навчання.

Гирьовий фітнес - це напрям, який містить комплекси вправ, що виконуються циклічно, переважно в аеробно-анаеробному режимі, спрямованих на опрацювання основних м'язових груп організму.

Питання фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів із застосуванням гирьового фітнесу знайшли відображення в багатьох наукових працях В. Н. Балакшина [1], Г. П. Грибана [3], С. В. Моренченка [1], В. В. Пронтенка [4], К. В. Пронтенка [2], [4], [7], С. В. Романчука [4], [7]. Автори описують методику та організацію занять гирьовим фітнесом у вишах, дають методичні вказівки для студентів, які займаються даним напрямом, тощо.

Слід зазначити, що, незважаючи на споконвічно слов'янське коріння, заняття з гирею як фітнес-напрям бере свої витоки із Заходу. Західні фахівці в області фітнесу швидко визначили, що гиря, як жодне інше спортивне знаряддя, здатна разом охопити практично всі групи м'язів людини, забезпечуючи чудові результати в зниженні ваги, а також у приведенні тіла в підтягнутий, атлетичний стан. Крім того, при певній спрямованості тренувань, гиря з легкістю допомагає значно підвищити функціональні кондиції спортсмена. Саме тому такий популярний наразі спортивний напрям, як кросфіт, постійно використовує гирю як невід'ємну частину тренувальних комплексів.

Гирьовий фітнес бере свої витоки з гирьового спорту. У зв’язку з цим серед вправ з гирею досить велике місце займають вправи, так чи інакше пов'язані із вправами змагального гирьового спорту: поштовх, ривок, поштовх довгим циклом. Основою успішних занять з гирею є правильний підбір потрібних вправ і вибір оптимальної інтенсивності їхнього виконання.

Переваги. Чим гарне таке спортивне знаряддя, як гиря, так це можливістю його використання в різних варіаціях під час виконання вправ, спрямованих на опрацювання тієї чи іншої групи м'язів. Так, у змагальному гирьовому спорті, з огляду на специфіку виконуваних вправ, навантаження розподіляється на всі основні групи м'язів.

Зрозуміло, як і в будь-якому іншому фітнес-напрямі, заняття з гирею повинні бути систематизовані й розплановані залежно від бажаного результату. Не секрет, що залежно від потрібного результату будується й програма тренувань. Тренінг з гирею відноситься до циклічного тренінгу, оскільки для досягнення більшого ефекту тренування має будуватися за принципом виконання певної роботи за певний проміжок часу. Саме такий підхід дозволить ефективно спалювати підшкірний жир, збільшувати функціональні можливості організму і, як наслідок, приводити в тонус м'язову систему.

Виходячи із циклічної складової тренування з гирею, ефективність виконуваної роботи можна пов'язати з частотою серцевих скорочень під час виконання роботи. Загальновідомим є той факт, що для того, щоб організм почав використовувати як джерело енергії запаси жиру, спортсмен повинен працювати протягом, скажімо, 20 хвилин з частотою серцевих скорочень на рівні 120 ударів на хвилину. А для збільшення функціональних можливостей потрібно працювати на пульсі 140-170 ударів на хвилину. Відповідно, для ефективного спалювання підшкірного жиру тренувальне навантаження потрібно підібрати так, щоб робота проводилася у зазначеному пульсі.

Аналогічну рекомендацію можна дати й для збільшення функціональних можливостей того, хто тренується. Як було сказано вище, гиря - універсальне спортивне знаряддя, яке дозволяє опрацьовувати одночасно різні групи м'язів. Це досягається шляхом правильного підбору вправ, компонуванням окремих вправ у зв'язки.

Методика тренувань. Виходячи з циклічної спрямованості, фітнес-тренування з гирею доцільно будувати за цим принципом. Це, на наш погляд, дозволить найбільш ефективно використовувати знаряддя при його одиничності, тобто при відсутності інших пристосувань.

Основними вправами з гирями є: свінг, армійський жим, гоблет присід, станова тяга, жим лежачи, турецький підйом, гало, оверхед присід. Правильність виконання вправ доступно описується багатьма авторами з гирьового фітнесу [5].

Під час складання комплексу тренувань керуйтеся наступним принципами:

- охоплення всіх м'язових груп;
- найбільш оптимальний підбір схеми верх – низ, або ж з верху вниз, або з низу доверху;
- кількість повторів не перевищує 12-15, чітка техніка;
- навантаження визначається за такими пунктами – кількість кіл, – час виконання кола, – час відпочинку між колами.

Приклади комплексів.

1. Верх – низ: гало, гоблет присід, армійський жим, свінг, оверхед – присід.
2. З низу доверху: гоблет присід, свінг, оверхед присід, ривок, армійський жим, гало.
3. З верху вниз: гало, армійський жим, ривок, свінг, гоблет присід.

Розмаїття вправ з гирями дуже велике: від вправ, що копіюють виконання вправ зі штангою та тренажерами, до суто специфічних вправ, які можна виконувати тільки з гирями та змагальних вправ. Треба експериментувати з вправами та планувати навантаження, спираючись на основні принципи побудови тренування.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок:

1. У сучасних умовах ізоляції, коли всі заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання переведені на дистанційну форму навчання, велику роль покликані відіграти ті види фізичного навантаження, які не вимагають великих фінансових витрат і доступні широкому колу для самостійних занять.Одним з таких засобів, що сприяють вирішенню завдання зміцнення здоров'я, фізичного розвитку, формування потрібних у житті рухових умінь і навичок, цілеспрямованості, витримки, морально-вольових якостей і зростання показників рухової підготовленості, є гирьовий фітнес.

2. Гирьовий фітнес – це напрям, який містить комплекси вправ, що виконуються циклічно, переважно в аеробно-анаеробному режимі, який дозволяє опрацьовувати одночасно різні групи м'язів. Це досягається шляхом правильного підбору вправ, компонуванням окремих вправ у зв'язки.

Література

1. Балакшин В. Н., Моренченко С. В. Физическое воспитание : учеб. пособие по атлетической гимнастике и гиревому спорту для студентов всех специальностей. Саратов, 2001. 66 с.
2. Пронтенко К. В. Вимоги до розвитку основних фізичних якостей спортсменів, які спеціалізуються у гирьовому спорті / К.В. Пронтенко та ін. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків : ХДАДМ (ХХПІ). 2007. № 6. С. 235-238.
3. Гирьовий спорт у вищих навчальних закладах : навч. посіб. / Г. П. Грибан та ін. Житомир, 2014. 400 с.
4. Організація та методика проведення занять з гирьового спорту / Романчук В.М., Романчук С.В., Пронтенко К.В., Пронтенко В.В. : навч.-метод. посібник. Житомир : ЖВІ НАУ, 2010. 196 с.
5. Проскурня Є.Є. Гирьовий спорт та гирьовий фітнес [Електронний ресурс] / Євгеній Євгенійович Проскурня. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://youtu.be/WYccKHkY5gg.
6. Проскурня Є.Є., Ком`яга А.В. Вплив занять з гирьового спорту на загальну фізичну підготовку курсантів закладів освіти зі спеціальними умовами навчання. Проблеми реабілітації : Збірник наукових праць. Одеса : Південноукраїнський національний університет імені К.Д. Ушинського, 2019. С. 197-202.
7. Романчук С.В., Пронтенко К.В. Організація загальної фізичної підготовки курсантів ВВНЗ з використанням засобів гирьового спорту : навч.-метод. посіб. Житомир : ЖВІНАУ, 2008. 184 с.

Прудка Л. М.

к. псих. н., доцент кафедри психології та педагогіки ОДУВС

ФЕЙК ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ СВІДОМІСТЬ

У перекладі з англійської мови термін «fake» означає «фальшивий, несправжній», а в просторіччі - «липовий». Найчастіше термін перекладають як іменник, і точно так само він несе в собі негативну конотацію, оскільки означає «підробку, фальшивку».

Не випадково, що до недавнього часу поняття «фейк», як правило, відносили найбільше до сфери візуальної комунікації.

Прийнято розрізняти наступні типи фейків:підроблені фотографії, що пройшли обробку у відповідних комп'ютерних програмах зміни зображення з метою підвищення їх уявної достовірності;відеоролики, змонтовані з уже використаного вихідного матеріалу, неавтентичні за часом і місцем подій, які вони покликані ілюструвати в журналістських матеріалах;будь-які фальшиві новини, як правило, ті, що мають неаутентичні відеоілюстрації;особисті сторінки в соціальних мережах, створені від імені інших людей з неодмінним використанням фотозображення «господаря» сторінки;фальшиві аккаунти в твіттері, для яких також характерна наявність запозиченого фотопортрета.

Існують шахрайські прийоми використання фейків. Так, наприклад, власники шахрайського сайту можуть розмістити на ньому десятки фальшивих коментарів від неіснуючих «користувачів» із захопленими «відгуками», з метою заманити наївних людей скачати вірус або відправити СМС на короткий номер, задля наживи.

Треба зазначити, що сьогодні в Україні інформаційно-комунікаційний простірпривертає до себе чималу увагу. Якісно оптимальнимсередовищем для функціонування і розвитку суспільних відносин іпроцесів є саме засоби масової інформації, роль і впливаких зростає в сучасному українському суспільстві.ЗМІ є інструментом, за допомогою якого відбувається безпосереднє формування громадської думки, а також вони є важелем участі в соціальному управлінні. ЗМІ мають маніпулятивно-управлінський потенціал, змінюючи установки, моделі поведінки та сприйняття дійсності, в тому числі за допомогою фейкових новин [1, с.136].

Раніше фейки існували як якісь екзотичні приклади недобросовісної і непрофесійної роботи журналістів, зараз це явище набуло якісно інший статус.

На сьогодні, саме в сфері інформації, фейк як спосіб її презентації виявився в максимальному ступені затребуваності і впровадження в практику ЗМІ всіх типів і видів, не кажучи вже про їх національну приналежність, форму власності, політичну орієнтацію і характер відносин з владою.

Фейк є однією з форм інформаційно-психологічного впливу і сьогодні тісно пов'язаний з іншими видами глобальних загроз, таких як крах держави, соціальна нестабільність, масштабні інтернет-атаки, міжнародні конфлікти. Проблема соціально-психологічних механізмів дезінформації стає все більш актуальною в зв'язку з ростом числа інформаційних загроз для національної безпеки України.Випадки використання елементів психологічної операції в Facebook виявлено в ході президентської компанії в США в 2016 р [2, с.501]. У тій операції звичайні і соціальні медіа використовувалися для обміну інформацією, викраденої з інших джерел, в тому числі даних про облікові записи, викрадених з електронної пошти з метою нанесення шкоди політичній діяльності. У цих інцидентах застосовувався відносно простий, але навмисний алгоритм дій:особиста і / конфіденційна інформація була доступна і викрадена з систем і служб (за межами Facebook); реєстрація хостингів сайтів з цією інформацією;створення «фейковий користувачів» Facebook, масове поширення посилань і ампліферов цієї інформації;створення акаунтів і сторінок соцмереждля масового поширення новини та напрямки людей до викраденої інформації; поширення повідомлень і інформації через вихідні групи і мережі.

Треба відзначити, що отримавши помилкову інформацію через ЗМІ або в мережі, користувачі продовжують вірити в неї навіть після того, як вона буде офіційно спростована, якщо початкові повідомлення відповідали їхнім переконанням.

Одним з ключових соціально-психологічних феноменів, які полегшують поширення фейкової інформації, є так звані «ехо-камери» - однорідні за складом інтернет-спільноти, учасники яких слухають тільки собі подібних і стають нечутливими до альтернативних точок зору. Дослідження показують, що віртуальні дискусії в таких спільнотах, незалежно від їх тематики, підвищують вираженість негативних емоційних станів і зрушують учасників до крайніх, радикальних оцінок. Учасники таких «ехо-камер» характеризуються рядом рис: високою емоційною стабільністю і високою відкритістю до нового в поєднанні з низькою екстраверсія, низькою доброзичливістю і низькою свідомістю [2, с. 499].

Поширенню фейків через астротурфінг, а саме через тролів і ботів, сприяють кілька психологічних ефектів: множинність джерел, невизначеність, сприймається подібність і мотивація користувачів, недовіра до традиційних ЗМІ. По-перше, різні аргументи від різних користувачів сприймаються особистістю як більш вагомі, ніж один і той же аргумент від різних джерел або різні аргументи від одного користувача. По-друге, користувачі більш схильні до інформаційного впливу під час обговорення питань, за якими ще не склалася однозначна громадська думка. По-третє, інтернет-користувачі більш схильні до впливу з боку подібних собі і при відсутності у них високої мотивації розібратися у відповідному питанні. По-четверте, користувачі, які прагнуть через низьку довіру до ЗМІ уникнути «масової маніпуляції» в мейнстрімових новинах, черпають інформацію з альтернативних джерел [3].

Незважаючи на те, що фейки мають тривалу історію, їх вплив ще ніколи не був настільки визначальним, як сьогодні. Будучи опубліковані в соціальних медіа неправдиві новини поширюються дуже швидко. Це перетворює їх в унікальний засіб впливу на розум великої кількості людей і цілеспрямованої маніпуляції ними.

Технологія фейковий новин функціонує так добре і тому, що професійно створені фейки дуже нагадують справжні новини.

Способи маніпуляції інформацією змінюються і еволюціонують, але є декілька сучасних способів, за якими можна відрізнити правдиву і збалансовану інформацію від маніпулятивної.

Вчені вже розробили алгоритми, які можуть ідентифікувати вірусні новини в Facebook, Twitter та інших соціальних мережах - і так швидше перевірити повідомлення на правдивість [4].

Ще одним із сучасних способів протистояння фейковим новинамє комп’ютерна програма, яку створили німецькі вчені на чолі з Ульріхом Шаде (UlrichSchade) з Фраунгоферовського інституту комунікацій, обробки інформації та ергономіки в Вахтберг. Їх алгоритм розпізнає новини, які мають типові ознаки неправдивих повідомлень.

Щоб розробити свого автоматичного «ловця» фейкових новин, вчені спочатку зібрали численні приклади таких серйозних текстів, які користувачі вважали фейковими новинами. Цей матеріал використовували як навчальний для копьютерної програми, здатної до самонавчання [4].

Таким чином алгоритм вивчив, що саме може викрити помилкові новини. Це можуть бути наприклад певні формулювання або поєднання слів, а також лінгвістичні помилки. Адже часто фейкові новини створюють не носії мови, повідомили Шаде з колегами. У таких випадках неправильні тире, орфографія, відмінок або побудова пропозиції можуть вказувати на те, що повідомлення може бути фейковим. Також ознакою фейкових новин можуть бути недоречні висловлювання і занадто детальні формулювання.

Однак програма вчених вивчає не тільки текст - вона аналізує також метадані, які можуть видати фейк: коли певний твіт опублікували і як часто певний відправник робить нотатки. Так, час публікації може вказувати, наприклад, на те, з якої країни або в якому часовому поясі його відправили. Висока частота публікації може вказувати на бота - це підвищує ймовірність того, що опублікована ним новина виявиться фейком.

Крім того, нова програма розпізнає так звану мову ненависті - висловлювання, що принижують людей, нацьковують один на одного або закликають до ненависті і насильства. Вчені повідомляють, що такі повідомлення часто посилаються на фейкові новини. «Тут важливо розробити класифікатор, який би ідентифікував однозначні випадки. Такі наприклад вираження «політичний непотріб» або «нігер».Вчені сподіваються, що їх інструмент в майбутньому допоможе відстежувати в мережі вигадані новини і перекручені факти [4].

Отже, можна зробити висновок, що при більш ретельному дослідженні фейків, є більша вірогідність вплинути на їх розповсюдження шляхом впровадження ефективних способів їх протистоянню.

Література

1. Прудка Л.М. Роль ЗМІ в діяльності Національної поліції: [Тези] // І Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Сучасні проблеми прикладної юридичної психології» (Мінськ, 23 листопада 2017 р.). Мінськ Республіка Білорусь, 2017. С. 136-143.

2. Шляхова Є.В. Соціально-психологічні чинники медіадоверія // Довіра і недовіра в умовах розбудови громадянського суспільства / Відп. ред. А.Б. Купрейченко, І.В. Мерсіянова. М .: Видав.дім НДУ ВШЕ, 2013. С. 485-508.

3. Mocanu D, Rossi L, Zhang Q Karsai M, Quattrociocchi W Collectiveattentionintheageof (mis) information [Электронный ресурс] // ComputersinHumanBehavior. 2014. Vol. 1. P. 1198-1204.

4. SoftwareerkenntFakeNews https://www.scinexx.de/news/technik/software-erkennt-fake-news/

Ростомова Л. М.,
к. псих. н., доцент кафедри мовної підготовки ОДУВС

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ЕТИКЕТУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Донедавна посади речників та прес-секретарів у різних відомствах не були надто поширені. Політика гласності змусила політиків, міністрів, керівників різного рангу повідомляти громадськість про стан справ, відповідати на запитання журналістів і це в них виходило не завжди добре. Хтось не міг сформулювати думку або просто не мав такої, хтось – видавав бажане за дійсне або відверто брехав. Така недолуга комунікація підриває авторитет та довіру не тільки до конкретної особи, а й до відомства загалом. Страх сказати щось не те чи не так змушує працівників міліції або тікати від журналістів, або відсилати зацікавлених осіб до «речників», уповноважених надавати коментарі, проте їх неоперативність, заангажованість, непереконливість часто псує враження, що не сприяє створенню позитивного іміджу служби [1, 2].

Щоб уникнути подібних наслідків, керівництво МВС [3] включило до Комплексного плану заходів із формування позитивного іміджу органів внутрішніх справ України пункт 3.7, яким передбачається ведення в системах службової підготовки і підвищення кваліфікації циклу занять із розвитку загальної, мовної культури особового складу, формування навичок публічних виступів, спілкування з громадянами та журналістами».

Правозахисна діяльність відноситься до професіям з підвищеною мовної відповідальністю. Зв'язок між словом та правом. Словами та діями зафіксоване у латинському вислові juris dicere (jus – право + dico – говорити), тобто проголошувати правильно. Володіння усним і письмовим словом – істотна ознака професійної працівника Національної поліції. Сьогодні рядових працівників та сержантів майже не вчать вмінню породжувати і виражати думки в словах – письмово або усно. Значно краще організовано підготовку правознавців у класичних університетах.

Інструкції Міністерства внутрішніх справ вимагають від працівників Нацполіції бездоганної тактовні при поводженні з громадянами й високої культури мовлення. М.Бахтін зауважував, що мовлення людини відверто розкриває її професію. Професійна мовна культура – це володіння всіма засобами системи мови і вміння оптимально вживати їх у відповідних комунікативних умовах монологу, діалогу, полілогу, враховуючи завдання професійного спілкування.

Головне призначення етикету, в тому числі й мовленнєвого, – встановлення продуктивних контактів між людьми, регулювання взаємин на основі правил ввічливості. Адже мета спілкування – вплив однієї людини на іншу, регуляція поведінки об'єкта спілкування суб'єктом може бути досягнути за умов дотримання цих правил. Без знання прийнятих у суспільстві правил мовного етикету, не володіючи вербальними формами вираження ввічливих взаємин між людьми, особистість не зможе з найбільшою користю для себе і для оточуючих здійснити сам процес спілкування.

Існують формули мовного етикету. Відомо, що спілкування можливе за наявності: мовця, адресата, до якого звернена мова; мети і теми мовленнєвої діяльності. Схематично код мовленнєвої ситуації можна зобразити так: "хто – кому – чому – про що – де й коли". Етикетною вважається тільки та ситуація, для якої суттєвими є відмінності між мовцями (їхній вік, соціальний статус, стать тощо).

Структуру мовного етикету визначають такі основні елементи комунікативних ситуацій, які властиві всім мовцям: звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка, побажання, прохання, знайомство, поздоровлення, запрошення, пропозиція, порада,інформування згода, відмова, співчуття, комплімент, обіцянка, похвала тощо. З поміж них вирізняють ті, що вживаються при зав'язуванні контакту між мовцями – формули звертань і вітань; при підтриманні контакту – формули вибачення, прохання, подяки та ін.; при припиненні контакту – формули прощання, побажання тощо. Цим питанням варто приділити особливу увагу при викладанні іноземних мов.

Названі елементи мовного етикету покликані репрезентувати насамперед увічливість співбесідників. Дотримуючись правил мовного етикету, ми передусім засвідчуємо свою вихованість, шану і увагу до співрозмовника, привітність, приязнь, доброзичливість, делікатність.

Педагогічна модель формування професійної мовної культури включає:

- техніку мовлення, тобто опанування голосом, зміцненні його сили (командний голос), виразності (поліпшенні дикції), відпрацювання оптимального темпу та гучності мови. Ці властивості мови формуються в результаті тривалої роботи, виконання голосових і артикуляційних вправ. Техніка мовлення, як елемент моделі професійної мовної культури не може бути освоєна без цілеспрямованої праці. Удосконалюючи дикцію, кожен досягне бажаних результатів. Оволодіти технікою мови неможливо, ознайомившись лише з теоретичними положеннями,. Освоюючи техніку мови , кожен повинен якомога більше виступати перед аудиторією.

- правильність (нормативність) мови – її відповідність мовним нормам: орфоепічним (вимова), лексичним (влучність, доречність слів) і граматичним (морфологічна й синтаксична узгодженість). Відбір правильних мовних форм повинен здійснюватися з опорою на літературні джерела та культурної традиції, в тому числі й пара лінгвістичним супроводження мови (міміка, жести).

Важливе значення для навчання має систематичний зворотний зв'язок, оцінювання викладачем і одногрупниками всіх аспектів комунікації – від змістовних до формальних, адже ми настільки викаємо до свої вимови, що не помічаємо її недоліків, завжди розуміємо себе й не розуміємо, чому це нас не розуміють інші. Активна й систематична рефлексія, усвідомлювання того, що і як ми говоримо – дуже важливі. Не менш важливо зрозуміти, чому та за яких умов працівники Національної поліції втрачають самоконтроль, вдаються до вербальної та фізичної агресії [4]. В силу специфіки професії, їм доводиться спілкуватися у конфліктних ситуаціях, мати справу з людьми агресивними, які висловлюють незгоду, чинять опір, провокують. До цього треба бути готовим. Проти звичка до грубощів правопорушників не є підставою для власних грубощів.

Працівникам Національної поліції треба вчитися прогнозувати поведінку громадян, мати готові «мовні заготовки», які придатні для різних типажів та ситуацій, на різних мовах, а не тільки на рідній. Психологами експериментально доведено, що грубе слово як негативний подразник діє тільки кілька секунд, але реакція на нього триває години і навіть днів. Як наслідок – порушення нервової та серцево-судинної діяльності людини, її хвороба, а іноді й смерть.

Література

1. Казанчук І.Д. Паблік рілейшнз в діяльності органів внутрішніх справ: Монографія / За редакцією доктора юридичних наук, професора О.М. Бандурки. Х.: Основа, 2002. 198 с.
2. Пащук Р.І., Поліщук Н.М., Таран Н.Є. Ділове мовлення правоохоронця: Навч. посіб. / Луганський інт внутрішніх справ. – Луганськ : РВВ ЛІВС МВС України, 2001. 218с.
3. Проект Комплексного плану заходів з формування позитивного іміджу органів внутрішніх справ України на 2013-2014 роки. – Див.: http://mvs-er.org.ua/ua/proekt_kompleksnogo_planu_ zahodv _formuvanya_pozitivnogo_imidzhu
4. Щербина Ю.В. Вербальная агрессия. Изд. 2-е. М.: Изд-во ЛКИ, 2008. 360 с.

Ситько О. М.,
к. філол. н., доцент, професор кафедри іноземних мов ОДУВС

ДО ПИТАННЯ ПРО СКЛАДОВІ ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРНОЇ БЕЗПЕКИ

Культурна безпека є відносно новою концепцією, хоча історія засвідчує реальністьїї існування з давніх часів. Загрози для культури існували століттями (а, можливо, і тисячоліттями) і були наслідком збройних вторгнень, колоніальних завоювань, які часто призводили до культурного домінування та знищення куль-

тур, не обов'язково таких, що мали нижчий рівень розвитку, проте не володіли військовою силою. В останні десятиліття у питаннях сприйняття загроз національній безпеці держав зокрема та міжнародній безпеці взагалівідбулася переоцінка.Етнічні та релігійні конфлікти, поширення внутрішніх конфліктів, тероризм та міжнародна злочинність стали домінуючими загрозами й викликами.

Агресія проти України, яка отримала назвугібридноївійни,змінила наш погляд і ставлення до поняття безпеки та її складових. У контексті гібридної війни, за висновками науковців,відбувається і війна різних цінностей та категорій буття,що покликана змінювати ціннісні орієнтири населення, пропагує йому інший сенс буття. Інформаційні та смислові війни спрямовані на руйнування узвичаєного сприйняття світу крізь призму культури [1]. Це означає, що крім системного інформаційного впливу можуть здійснюватися ще й точкові інформаційні атаки залежно від культурного контексту ситуації.

Виходячи з наведеного, можна стверджувати, що чим вищий рівень розвитку культури суспільства, яке протистоїть агресії, тим менше шансів у ворога перемогти у «гібридній війні». Цепов'язано з тим, що агресор намагається вплинути на культурні, правові, політичні, ціннісні основи життєдіяльності суспільства та особистості, його завданням є змінити (деформувати) світогляд людини на свою користь за допомогою засобів масової комунікації [2]. Тобтозгадані події підкреслили важливість зміцнення культурних (у тому числі етнічних, мовних, релігійних) основ безпеки.

Відповідно проблема гарантування культурної безпеки починає входитидо сфери діяльності та компетенції державних органів і державної політики, а офіційні доктрини національної безпеки також почали приділяти увагу таким загрозам (Закон України «Про національну безпеку» від 21 червня 2018 року, Стратегія національної безпеки України, затверджена указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішнадержава», схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів Українивід 17 липня 2019 р. № 596-р).

Про культурну безпеку у світі дедалі частіше говорять, ураховуючи також негативні наслідки глобалізації. Ця проблема стала предметом вивчення наукових праць, об'єктом обговорення конференцій і симпозіумів, предметом виступів політиків. Тому й поняття «культурна безпека» науковці стали розглядати у зв'язку із загрозами культурній ідентичності, а отже, і загрозами культурній безпеці нації. Фахівці з теорії безпеки класифікують культурну безпеку на основі об'єктивного критерію як один із видів безпеки, крім таких типів держави, як політична, військова, економічна, соціальна, ідеологічна та екологічна безпека [3]. Спроби визначити культурну безпеку виокремили декілька важливих елементів для цієї категорії: збереження культурної ідентичності, чистоти мови, культури, національних звичаїв та релігії. Деякі визначення підкреслюють важливість свободи думки, способу життя, етнічної належності. Іноді наголошується на загрозі культурній ідентичності, яка розглядається як порушення прав етнічної групи, культурних прав та інших гарантованих прав. Підкреслюєтьсятісний взаємозв'язок між культурною безпекою і правами та свободами людини[4]. Проте більшість визначень пов'язує культурну безпеку з національною безпекою. Деякі з них поєднують культурну безпеку із захистом культурної спадщини нації. Багато визначень стосуються культурної безпеки прав людей, а також етнічних груп та націй, організованих у національній державі.

Колективну спробу визначення культурної безпеки було здійснено групою вчених на конференції в Берліні в 1999 р. За словами учасників конференції: культурна безпека – цевимірбезпеки людини, який часто недооцінюється. Він складається з індивідуальної безпеки та почуття колективної ідентичності, які так характерні для нашого постмодерністського світу. Він включає – хоча й не обмежується цими аспектами – свободудумки, совісті, слова, способу життя, етнічної належності, статі, почуття належності до асоціацій, спілок та включає культурну та політичну конкуренцію [5].

У Сполучених Штатах, де для захисту від загроз національній культурі та небезпек, що виникають через культурні загрози, було створено спеціальнуорганізацію (ідеться про Homel and Security Cultural Bureau що діє в складі The Office of Homel and Security), культурну безпеку визначають як здатність суспільства захищати свій специфічний характер у мінливих умовах перед реальними чи уявними загрозами. Безпека пов'язаназ підтриманням міцності традиційних мовних зразків, культури, асоціацій, ідентичності, національних звичаїв та релігійних практик, ураховуючи зміни, які відповідають цим принципам і можуть бути прийняті.

Ураховуючи наведені міркування щодо концептуальних аспектів, висловлених у науковій літературііз цього приводу, а також офіційні доктрини щодо цього явища, культурну безпеку можна визначити культурну безпекуяк стан захищеності національної соціокультурної ідентичності конкретної особистості, культурні блага та національну спадщину сучасного суспільства та держави в цілому від внутрішніх і зовнішніх загроз. Численні дослідження безпеки суспільства крізь призму культурної безпеки допомагають пояснити багато суперечливих процесіву сучасному культурному житті суспільства і виводять концепт національної безпеки країни на новий культурний рівень свого осмислення і визначення проблемної сфери.

Культурна безпека, що розуміється таким чином, включає такі фактори:

- захист духовних культурнихцінностей, що відповідають національній ідентичності (мова, релігія, звичаї, історичні традиції, література, філософія, ідеологія тощо);

- охорона матеріальних культурних цінностей та спадщини (національні пам'ятки, об'єктиі комплекси, що вважаються частиною світової спадщини, твори мистецтва та художніх промислів та інші об'єкти, що мають особливу цінність);

- почуття культурної безпеки стосується як нації, так і окремих людей та етнічних груп. Виразником цього є виникнення права на культуру, а також права людини у сфері прав третьогопокоління;

-концепція відкритості культури, надзвичайно важлива для її історичного розвитку, ґрунтується насамперед на підтриманні рівноваги між її внутрішнім розвитком, заснованим на місцевих цінностях, і захистом від небажаних впливів та одночасною інтернаціоналізацією послідовних елементів. Цей баланс має вирішальне значення для безпеки в галузі духовної культури;

- важливим фактором культурної безпеки є проведення зовнішньої культурної політики, розрахована з одного боку на просування власної культури та країни, з іншого – настворення сприятливих зовнішніх умов для її розвитку;

- культурна безпека, що розуміється таким чином, тісно пов'язана з внутрішньою і зовнішньою політикою держави, а також політикою та стратегією національної безпеки.

Питання визначення обсягу поняття «культурна безпека», безумовно, потребує подальшого опрацювання й нормативного закріплення, оскільки саме відсутність єдиного підходу до категоріального апарату призводить до термінологічної плутанини.

Література

1. ГорбулінВ. П. Світова гібридна війна: український фронт. К. : Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2017. 496с.

2. МануйловЄ. М., ПрудниковаО. В. Інформаційно-культурна безпека України в умовах «гібридної війни» // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2017. № 32. Т. 1. С. 26-36.

3. Ігнатченко І. Засади публічного адміністрування у сфері культурної безпеки України як складники адміністративно-правового регулювання // Підприємництво, господарство і право. 2018. № 4. С. 135 142.

4. Борканюк А. Культурна безпека особистості як мета культурної політики держави // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Філософія. 2011. Вип. 9. С. 81-86.

5. www.toda.org/conferences/berlin/papers/tehranian.html

Солопова І. В.,
к.ю.н., доцент, Одеський національнийморський університет

ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ І ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі, з одного боку, глобалізованому, а з іншого – децентралізованому, постійно відбуваються процеси, що прискорюють або уповільнюють розвиток окремих країн, суспільств, націй та окремих осіб (громадян) на багатьох рівнях соціального, економічного та політичного життя. Постійні зміни, що відбуваються в цій галузі, незалежно від їх еволюційного чи детермінованого характеру, викликають трансформацію конкретних понять, структур, інститутів, правових та моральних норм, що, як наслідок, означає необхідність нового визначення певного порядку.

Забезпечення внутрішньої безпеки як своєрідної характеристики і необхідної умови життєдіяльності людей, суспільства та держави в цілому є невід'ємним складником державної політики, тобто однією з найбільш важливих функцій держави.

Метою цієї доповіді є з'ясування взаємозв'язків між поняттями внутрішньої безпеки та громадської безпеки. Це дозволить критично переглянути сучасний стан знань про внутрішню безпеку та громадську безпеку в контексті їх сумісності та взаємодоповнюваності. Тому проблема дослідження полягає у взаємозв'язку між внутрішньою безпекою та громадською безпекою. Науковці розрізняють два взаємопов'язані види національної безпеки: внутрішню та зовнішню [1].

Але у вітчизняному законодавстві немає визначення цих понять. Водночас робиться акцент на внутрішніх аспектах забезпечення національної безпеки: у Стратегії національної безпеки України, затверджені Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, ідеться про докорінні зміни у внутрішньому безпековому середовищі України, які обумовлюють необхідність створення нової системи забезпечення національної безпеки України. Загрози внутрішній безпеці проявляються в різних сферах життєдіяльності суспільства і держави: політичній, економічній, соціально-гуманітарній, екологічній, техногенній тощо.

У науковій літературі, присвяченій національній безпеці та її детермінантам, можна помітити досить неоднорідний підхід до визначення та характеристики категорій внутрішньої безпеки та громадської без-

пеки, часто наголошуючи на виникненні ряду умов, що дозволяють вважати вищезазначені категорії однаковими, конвергентними чи синонімічними. Безумовно, такий стан речей не сприяє відображенню проаналізованих категорій національної безпеки як термінів, відокремлених один від одного та різних за тематикою. Аналогічно, у випадку розбіжностей щодо розгляду внутрішньої безпеки і громадської безпеки в контексті їх ієрархії, специфічного переважання однієї категорії над іншою. Як результат, наразі немає уточнень щодо того, чи є внутрішня безпека поняттям більш широким, ніж громадська безпека, або навпаки. Це питання важливе, оскільки в науковій літературі можна зустріти різні підходи.

У дослідженні Г.О. Пономаренко [2] з'ясовано сутність та особливостігарантування внутрішньої безпеки держави як виду адміністративно-політичної діяльності, визначено особливості управління в цій сфері, з'ясовано його принципи, правові засади та систему, характеристику державно-службових відносин у сфері внутрішньої безпеки держави, уточнено систему суб'єктів загальної компетенції, які здійснюють управління вцій сфері. Уточнюються напрями забезпечення внутрішньої безпеки держави, з'ясовуються їхні сутність та особливості, характеризується система спеціальних суб'єктів управління залежно від конкретного напряму забезпечення внутрішньої безпеки, аналізуються їхні завдання, функції та повноваження, характеризуються правові та організаційні засади такого управління.

О.І.Нікітенко [3] характеризує особливості правоохоронної діяльності із забезпечення внутрішньої безпеки країни, взаємодію правоохоронних органів з органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськими організаціями та громадянами.

Деякі вчені вважають, що внутрішня безпека – це міра (рівень) захищеності життєво важливих національних цінностей та інтересів від загроз, джерелами яких є процеси, юридичні та фізичні особи, які знаходяться на території держави [4].

Питання якісного формування безпеки держави, досліджують процес формування теоретичної бази і правових основ забезпечення внутрішньої безпекирозглядаютьС.М. Домбровська, С.Т.Полторак [5].

Таким чином на підставі аналізу можна виділити декілька підходів до співвідношення внутрішньої безпекиі громадської безпеки:

- по-перше, виокремлення внутрішньої безпеки як однієї з категорій національної безпеки (поруч з економічною, військовою, політичною, соціальною, інформаційною, культурною та екологічною безпекою) без виділення громадської безпеки як окремої категорії;

- по-друге, визначення внутрішньої безпеки і громадської безпеки як рівнозначних категорій для політики безпеки (крім зазначених типів, також згадуються національна, фінансова, енергетична, екологічна, культурна, інформаційна, кібернетична та транскордонна безпека);

- по-третє, розгляд категорії громадської безпеки як підкатегорії внутрішньої безпеки, тобто одну із її складових.

Отже, слід уважніше розглянути вказану категоризацію, тим більше, що вона дозволяє набагато ширше розглядати питання внутрішньої безпеки.

Внутрішня безпека традиційно визначається як такий стан функціонування держави, який передбачає запобігання, усунення чи обмеження загроз, джерелами яких є процеси, явища, події тощо, а також дії (бездіяльність) юридичних та фізичних осіб, які перебувають на території держави і є під її юрисдикцією.Питання громадського інтересу в контексті аналізованого питання тут є вирішальним, оскільки певним чином воно визначає характер цього забезпечення. Незалежно від прийнятого критерію поділу внутрішня безпека також може розглядатися як процес досягнення конкретного стану громадської безпеки та публічного порядку, який певним чином є результатом вищезазначеного визначення. Тому передбачається, що громадська безпека не є окремою категорією для внутрішньої безпеки, ані її елементом, а скоріше специфічним станом, який може бути досягнутий шляхом реалізації політики щодо забезпечення внутрішньої безпеки. Іншими словами, громадська безпека є результатом зусиль із забезпечення внутрішньої безпеки.

Отже, внутрішня безпека постає тут як стан, що пов'язаний з реалізацією внутрішньої функції держави (гарантування безпеки і порядку відповідними службами, установами, органами управління та управління самоврядування та судовою владою), що виконується в рамках політики національної безпеки, спрямованої, зокрема, на захист конституційного ладу держави, громадської та загальної безпеки (у вузькому розумінні) та життя, здоров'я, майна громадян, державної власності проти незаконної діяльності та наслідків стихійних та технічних катастроф (у широкому розумінні).

Література

1. Ситник Г. П. Державне управління національною безпекою України: монографія. К.: Вид-во НАДУ, 2004. 408 с.

2. Пономаренко Г. О. Адміністративно-правові засади управління у сфері забезпечення внутрішньої безпеки держави: дис. … д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. Харків, 2008. 443 с.

3. Нікітенко О. І. Правоохоронна діяльність щодо забезпечення внутрішньої безпеки держав. Право і суспільство. 2015. № 3. С. 98–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ Pis_2015_3_20.

4. Ситник Г. П. Національна безпека України / Г. П. Ситник, В. М. Олуйко, М. П. Вавринчук. К.: Конкорд, Хмельницкий, 2007. С. 94.
5. Домбровська С. М., Полторак С. Т. Механізми формування безпеки держави. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2015. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_1_21

Тарасенко Л. Б.,
к. іст. н., доцент, професор кафедри теорії та філософії права ОДУВС

НАЦІОНАЛІЗМ І ДЕРЖАВНА САМОСТІЙНІСТЬ У РОЗУМІННІ М. МІХНОВСЬКОГО

Ім'я Миколи Міхновського, його діяльність та творчий спадок і в наш час викликають багато дискусій. Ідеї Миколи Міхновського щодо державної самостійності України і в його час були незрозумілими для багатьох його сучасників, значно випереджаючи час, а на сьогодні вони залишаються злободенними для розуміння карколомних подій сучасної української історії.

У 18 років Міхновськийстав одним із ініціаторів створення таємного «Братства тарасівців» у 1891 р., діяльність якого було припинено репресивними заходами самодержавства. На Шевченківських святах 19 лютого 1900 р. в Полтаві та 26 лютого 1900 р. в Харкові М. Міхновський, якому було лише 27 років, виголосив промови, що були покладені в основу програмної політичної декларації Революційної української партії «Самостійна Україна» і містили обґрунтування ідеї незалежної української держави.

Ідеї, що проголошувалися в «Самостійній Україні», вносили революційний перелом у політичну думку тогочасного активного українства. Ідея самостійності української держави М. Міхновськогог не в'язалася з «законами суспільної еволюції», а обґрунтовувалася ним, виходячи з історичних традицій української нації, її інстинкту самозбереження, невід'ємних прав українського народу на незалежне життя.

М. Міхновський виступав за повернення українцям прав, визначених Переяславською радою 1654 р., з розширенням впливу на етнографічну українську територію: «Одна, єдина, нероздільна, вільна самостійна Україна від Карпат аж по Кавказ».Державну самостійність М. Міхновський вважав головною умовою існування нації, а національну незалежність – національним ідеалом у сфері міжнаціональних відносин. На думку Міхновського, самостійність можна було вибороти силою зброї. Він виступив проти марксистської теорії класової боротьби, наголосивши, що не класи, а нації стають до революційних змагань.

Це було шокуюче: у тодішній колонії двох імперій більшість українських інтелектуалів (і деякий час навіть Леся Українка і Дмитро Донцов!) вірили в соціалізм і сподівалися на майбутню демократичну федеративну Російську республіку. Як бачимо, політична думка Миколи Міхновського линула набагато попереду думок його сучасників, навіть багатьох однопартійців, які згодом виступили із критикою брошури М. Міхновського, вважаючи її твердження помилковими та шкідливими, «надиханими крайнім шовінізмом» [1].

Міхновський розглядав українську національну ідею як самодостатню, відокремлену від загальноросійської, вважав за необхідне здобуття Україною політичної незалежності та досягнення соборності без огляду на можливі конфлікти і в якнайшвидший час, лідерство української інтелектуальної еліти в боротьбі (коли треба, то й збройній) за державну незалежність. На думку М. Міхновського, «народмаєправожититількитоді,коливінмаєсилужити».

На перший погляд, Міхновський проголошує ідеї, близькі до націонал-соціалізму, наприклад: «Україна для українців...».Проте це гасло необхідно розуміти не з позиції сьогодення, а того часу, оскільки тоді український народ – один із найбільших народів Європи – не мав власної державності та був розірваний між імперіями. Гасло «Україна для українців» має не реакційний і не ксенофобський, а національно-захисний характер. Інша річ, що, на думку багатьох великих «інтернаціоналістів», українці не мають ніякого права захищати свої національні інтереси, бо це може спричинити певні труднощі для тих, що звикли розглядати їх як покірну робочу худобину, котра має право жити і їсти, щоб могла працювати на чергового «благодійника», але ж не більше [2].

У праці «Націоналізм і космополітизм»(1905 р.)Міхновський наголошує на відмінності націоналізму (національного шовінізму) пануючих націй як системи винародовлення і націоналізму гноблених народів, який він розглядає як захист права боротися за своє людське «Я». На думку Міхновського, націоналізм пануючих націй під гаслами космополітизму відбирає останні сили з націй поневолених – їхню інтелігенцію, націоналізм поневолених націй є джерелом історичної творчості, несе в собі зародки народної свободи, має своїм продовженням і розвитком ідеї гуманізму й космополітизму. Здоровий націоналізм, стверджував Міхновський, покликує до історичного життя нові народи, веде до розпаду приречених історією імперій. У бракові такого націоналізму серед широкого загалу українців Міхновський бачить основну причину нещасть своєї нації. Головними опонентами Міхновського є не «чужинці», а «українофіли, що

виробили релігію лояльності», українська інтелігенція, яка в попередніх своїх поколіннях не узгоджувала свої інтереси з інтересами народу, зраджувала, покидаючи його в найгірші часи. Її репрезентанти «надали українофільству характер недоношеної розумом етнографічної теорії». Саме «українофіли» зробили український рух чимось смішним і ганебним і тим самим відштовхнули від українства «цілу молоду Україну». Без інтелектуального та чуттєвого резонування чергового молодого покоління на політичний зміст національної ідеї державне унезалежнення України неможливе[3, с. 161-162].

Для тодішнього українського суспільствасамостійництво Міхновського було незрозумілим. По-перше – своєю увагою до української державницької традиції, до свободи і прав особи, до «стародавньої культурності української нації». По-друге – своєю подібністю до тодішніх національних рухів в інших центральноєвропейських колоніях чотирьох імперій. Власне, «Самостійна Україна» і починається констатацією переходу тих визвольних рухів до свого завершального етапу – «уоружених повстань зневолених націй проти націй-гнобителів»[1].

Міхновський зазначав: «Ми йдемо до повстання, до оружногоповстання за визволенняукраїнського народу з підекономічного та національного рабства, – говориться в праці. –...Ми виходимо на боротьбу за інтересивського народу українського… Повстання се єдинанаша оборона і… ми тількиборонимось, а не нападаємо, …бо ми підтоптані й поневолені,бонашомужиттю, цілійбудутччинінашого народу загрожує смерть… тоді, коли чужинці,пани наші аж тонуть у розкошах та в золоті». У нас «віднято право на працю, право наосвіту на мовінашій, право на розвиткультурний». Причини зневоленогостановленняукраїнцівМіхновськийбачив в експлуатаціїчужинців, яким належали «всі добра на Україні». «Цілакупа народів: москалі, ляхи, німці, мадяри, – відзначала «Самостійна Україна», – сидять нанашому народові як паразити, їдять хліб, зароблений кривавим його потом, розкошують україні, де тубольців повернуто в рабів – цілий нарід рабів – і не хочуть признати заукраїнцями їхніх прав, крім права вмерти»[4, с. 36].

У Києві у липні 1917 року під проводом М. Міхновського почалося повстання «самостійників», яких обурив зміст II Універсалу Української Центральної Ради.Вони вимагали від Центральної Ради негайного проголошення незалежності України. Але Центральна Рада не лише відкинула цю вимогу, але й за допомогою російських військ придушила повстання «самостійників», про що Володимир Винниченко – голова Генерального Секретаріату доповів російському Тимчасовому уряду. Частина «самостійників» була ув'язнена, а частина, у тому числі й Міхновський, відправлена на фронт. А вже в січні 1918 р. та ж сама Центральна Рада проголосила незалежність України, але було вже пізно: армії радянської Росії захопили Донбас, Слобожанщину і загалом мало не все Лівобережжя.

Міхновський вважав, що головна причина нещастя нашої нації – це брак націоналізму (тобто національної свідомості, самоповаги, власної гідності, гордості тощо) в українському суспільстві.Націоналізм – це велетенська і непоборна сила, яка надто яскраво почала проявлятися з XIX віку. Під її могутнім натиском ламаються, здається, непереможні кайдани, розпадаються великі імперії і з'являються до історичного життя нові народи, Що до того часу покірно несли свої рабські обов'язки при чужинцях-переможцях[5].На його думку, уникаючи національного шовінізму пануючих націй, треба плекати здоровий націоналізм поневолених народів, бо він є джерело творчості, і тільки в тому заховуються зародки народної свободи і ясної будучності.

У зв'язку з цим потрібно вказати на те, що нерідко вороги української державності та незалежності порівнюють сучасних українських патріотів та захисників України з фашистами, нацистами тощо. Г. Касьянов науково некоректним вважає об'єднувати різні націоналізми з різними особливостями «під однією парасолькою». Використовувати щодо українського націоналізму поняття на кшталт«фашизм», «нацизм» та «інтегральний націоналізм», притаманні для Італії, Німеччини та Франції 20-30-х років XX ст. недопустимо, бо вони не відображатимуть суті явища[6, с. 326].

І вся наша сучасна українська історія це доводить.

Література

1. Пономарьов В. Нероздільна, вільна, самостійна. URL:https://zbruc.eu/node/58778. Дата звернення: 28.02.2020.

2. Іванишин В. Нація. Державність. Націоналізм. Дрогобич: вид-во «Відродження»,1992. 176 с.

3. Міхновський М. Націоналізм і космополітизм у кн. Націоналізм: антологія / Наук. т-во ім. В'ячеслава Липинського; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; літ. ред. Л. Білик. Київ: Смолоскип, 2000. 858 с.

4. Міхновський М.І. Самостійна Україна. К.: Діокор, 2002. 80 с.

5. Міхновський М. Націоналізм – всесвітня сила. URL: https://bandera.lviv.ua/mykola-mihnovskyj-nacionalizm-vsesvitnja-syla/. Дата звернення: 25.11.2019.

6. Касьянов Г. Теоріянації та націоналізму. К.: Либідь, 1999. 352 с.

Ташматов В. А.,
доцент кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

АЛГОРИТМ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПОЖЕЖІ

Національна поліція України - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Поліція України надає ряд поліцейських послуг у сферах: забезпечення публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Поліцейські, під час несення служби, забов'язані реагувати на всі повідомлення щодо виникнення надзвичайних ситуацій. Це стосується, в тому числі, і реагування на виклики про пожежі. Реагування поліцейськими на пожежі може відбуватися на всіх етапах пожежі. Дільничний офіцер поліції, патрульний поліцейській можуть прибути на місце пожежі першими, навіть раніше прибуття рятувальників Державної служби з надзвичайних ситуацій. Слідчий може прибути на пожежу в момент її локалізації або ліквідації та проводити необхідні слідчі дії(огляд місця події).

Нам необхідно розробити алгоритм дій поліцейського під час реагування на повідомлення про пожежі. Для цього ми повинні розуміти, що незважаючи на обов'язок щодо охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, поліцейські повинні завжди пам’ятати про пожежну небезпеку, а також небезпечні і шкідливі фактори пожежі.

Слід зазначити, що пожеж безпечних не буває. Якщо вони й не створюють прямої загрози життю й здоров'ю людини (наприклад, лісові пожежі), то наносять значний матеріальний збиток. Коли людина перебуває в зоні пожежі, то він може потрапити під вплив наступних небезпечних і шкідливих факторів: токсичні продукти згоряння; вогонь; підвищена температура середовища; дим; недолік кисню; руйнування будівельних конструкцій; вибухи, витікання небезпечних речовин; паніка. Пожежна небезпека - можливість виникнення й (або) розвитку пожежі в будь-якій речовині, процесі, стані.

Токсичні продукти згорання являють найбільшу загрозу для життя людини, особливо при пожежах у будинках. Адже в сучасних виробничих, побутових і адміністративних приміщеннях перебуває значна кількість синтетичних матеріалів, що є основними джерелами токсичних продуктів згоряння. Так при горінні пінополіуретану й капрону утвориться ціаністий водень (синильна кислота), вініпласту - хлористий водень і окис вуглецю, лінолеуму - сірководень і сірчистий газ і т.д. Найбільше часто при пожежах відзначається високий зміст у повітрі окису вуглецю. Так, у підвалах, шахтах, тунелях, складах його вміст може становити від 0,15 до 1,5 %, а в приміщеннях - 0,1-0,6 %. Слід зазначити, що окис вуглецю - це отрутний газ і вдихання повітря, у якому його вміст становить 0,4% - смертельно.

Вогонь - надзвичайно небезпечний фактор пожежі, однак випадки його безпосереднього впливу на людей досить рідкі. Під час пожежі температура полум'я може досягати 1200-1400 °С і в людей, що перебувають у зоні пожежі випромінювання полум'я можуть викликати опіки й болючі відчуття. Мінімальна безпечна відстань (у метрах), на якому людина ще може перебувати від полум'я приблизно становить R=1,6H, де Н - середня висота смолоскипа полум'я (у метрах).

Небезпека підвищеної температури середовища полягає в тім, що вдихання розігрітого повітря разом із продуктами згоряння може призвести до враження органів дихання чи смерті. В умовах пожежі підвищення температури середовища до 60 °С уже є небезпечним для життя людини.

Дим являє собою велику кількість найбільш дрібних часточок незгорілих речовин, які перебувають у повітрі. Він викликає інтенсивне подразнення органів дихання й слизуватих оболонок (сильний кашель, сльозотеча). Крім того, у задимлених приміщеннях внаслідок погіршення видимості вповільнюється евакуація людей, а іноді провести її зовсім неможливо. Так, при значній задимленості приміщення видимість предметів, освітлюваних лампочкою потужністю 20 Вт, становить не більше 2,5 м.

Недолік кисню обумовлений тим, що в процесі горіння відбувається хімічна реакція окислювання палаючих речовин і матеріалів. Небезпечної для життя людини вже вважається ситуація, коли зміст кисню в повітрі знижується до 14% (норма 21 %). При цьому губиться координація рухів, з'являється слабість, запаморочення, загальмовується свідомість.

Вибухи, витікання небезпечних речовин можуть відбутися в результаті розгерметизації ємностей і трубопроводів з небезпечними рідинами й газами або їхнім нагріванням під час пожежі. Вибухи збільшують площу горіння й можуть привести до утворення нових вогнищ. Люди, що перебувають поблизу, можуть потрапити під вплив вибухової хвилі, дивуватися уламками, що розлітаються.

Руйнування будівельних конструкцій відбувається внаслідок втрати ними несучої здатності під впливом високих температур і вибухів. При цьому люди можуть одержати значні механічні травми, виявитися під уламками конструкцій, що завалилися. До того ж, евакуація може бути просто неможлива, внаслідок руйнування шляхів евакуації.

Паніка, в основному, виникає в результаті швидких змін психічного стану людини, як правило, депресивного характеру в умовах екстремальної ситуації (пожежі). Більшість людей попадають у складні й неординарні умови, якими характеризується пожежа, уперше й не мають відповідної психічної стійкості й достатньої підготовки. Коли вплив факторів пожежі перевищує границю психофізіологічних можливостей людини, то може наступити паніка. При цьому люди втрачають розважливість. Їхні дії стають неконтрольовані й неадекватними виниклі ситуації. Паніка - це дуже небезпечне явище, здатне привести до масової загибелі людей.

Горіння - це екзотермічна реакція окислювання речовини, що супроводжується виділенням диму й (або) появою полум'я й (або) світіння. Горіння може виникнути під впливом тепла, удару, стиску, тертя й світла. Для виникнення горіння необхідна наявність горючої речовини, окислювача й джерела запалювання. Розрізняють два види горіння: повне - при достатній кількості окислювача, і неповне - при його недостачі. Продуктами повного горіння є двоокис вуглецю, азот, сірчаний ангідрид і ін. При неповнім горінні утворяться горючі й токсичні продукти (окис вуглецю, альдегіди, смоли, спирти й ін.).

Небезпечні фактори пожежі, які впливають на людей, це:

1) відкритий вогонь та іскри;
2) підвищена температура навколишнього середовища, предметів і т.п.;
3) токсичні продукти горіння і термічного розкладу;
4) дим;
5) понижена концентрація кисню;
6) частини будівельних конструкцій, що падають, агрегатів, установок і т.п.;
7) небезпечні фактори вибуху;
8) враження електричним струмом;
9) токсичні речовини, що застосовуються для гасіння пожежі.

Виявивши пожежу або загоряння, при прибутті першим на місце пригоди, поліцейському необхідно:

1. Повідомити оперативному черговому по територіальному підрозділу поліції про подію та викликати пожежно-рятувальну команду ДСНС;
2. У разі пожежі в будівлі, організувати негайну евакуацію людей. Вхід до палаючої будівлі категорично забороняється.
3. При наявності потерпілих викликати швидку медичну допомогу та вжити заходів по наданню домедичної та медичної допомоги;
4. При пожежі в будівлі вжити заходів по від’єднанню від електроживлення та, за необхідності, газопостачання;
5. До прибуття пожежно-рятувальних підрозділів, за можливості, залучити громадян до гасіння пожежі наявними засобами, особисто брати участь у гасінні пожежі;
6. Організувати охорону майна, яке виноситься із об'єкта, що зайнявся, а також із об'єктів, які знаходяться під загрозою пожежі;
7. Вжити заходів щодо припинення намагань проникнути в приміщення, яке зайнялося, сторонніх осіб, що не залучені до гасіння пожежі, з'ясування причин і виявлення винних у виникненні пожежі;
8. Припинити паніку і порушення публічного порядку на місці пожежі;
9. У разі наявності підстав підозрювати, що мало місце підпалювання, організувати охорону слідів злочину та інших речових доказів, вжити заходів щодо затримання злочинця;
10. Про подію і вжиті заходи доповісти письмовим рапортом на ім'я начальника територіального органу поліції.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 року Електронний ресурс http://zakon2.rada.gov.ua/
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 05.07.2015 року Електронний ресурс zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19.
3. Наказ Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 року «Національний класифікатор України. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010» Електронний ресурс http://consultant.parus.ua/?doc=071YW6CD06.

Тягнирядно Є. В.,
к. пед. н., доцент, доцент ОДУВС

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Під спілкуванням у психології розуміється процес встановлення і підтримки цілеспрямованого, прямого або опосередкованого тими чи іншими засобами контакту між людьми, так чи інакше пов'язаними один із одним у психологічному відношенні [4]. Юридична діяльність відноситься до суб'єкт-суб'єктної діяльності, тобто досягнення її цілей відбувається в системі „людина-людина". Відповідно успішність такої діяльності багато в чому визначається умінням грамотно і професійно будувати своє спілкування.

Без знань глибинних закономірностей важко розраховувати на його ефективність. Ці знання дають наукову основу для здійснення практичних виховних дій.

Закономірність - це впорядкованість явищ, відносна сталість стійких, впливових чинників, систематичних зв'язків між об'єктами.

Закономірності спілкування - це стійкі, повторювані, об'єктивно існуючі суттєві зв'язки між суб'єктами спілкування, реалізація яких сприяє забезпеченню ефективності діяльності. Закономірності професійного спілкування описують внутрішні його суттєві суперечності, зв'язки та взаємозв'язки.

Суттєве місце в організації професійного спілкування процесом відіграють принципи спілкування.

Принцип - керівна ідея, вимога до діяльності та поведінки, вихідне положення, що випливає на спілкування із встановлених закономірностей, яке передбачає врахування внутрішніх та зовнішніх зв'язків процесу.

Принципи професійного спілкування - це загальні вихідні положення, у яких виявлені основні вимоги до змісту, стилів, організації спілкування та діяльності. Принципи мають об'єктивну основу - закономірні зв'язки у професійному спілкуванні, певну спрямованість і базуються на діалектико-матеріалістичній концепції людини, відповідають потребам її самореалізації.

Ефективність процесу спілкування залежить від таких закономірностей:

- відповідність мети й організації діяльності. Під „організацією" розуміють усю сукупність змісту, впливів, відносин, умов, форм і методів;
- узгодженість професійним діям, об'єктивним і суб'єктивним чинникам. До суб'єктивних чинників належать: виховання, освіта, взаємодія, відносини, які склалися, стилі спілкування і т.п. До об'єктивних чинників належать умови спілкування (матеріально-технічні, соціальні, санітарно-гігієнічні, психологічний клімат в колективі і т.п.);
- залежність від відносин, які склалися. У ході процесу спілкування поступово формуються погляди людини, її життєва позиція, мотиви поведінки; інтенсивність і якості взаємин; активність учасників професійної взаємодії; єдність зовнішньої і внутрішньої культури особистість розглядається як цілісне утворення (система мотивів, потреб, емоцій, інтелекту), інтенсивність впливу на „внутрішню сферу" інтенсивності і якостей чуттєвого сприйняття, логічного осмислення сприйнятого і практичного вживання осмисленого. Потрібно з'єднати розум, емоції і дію;
- управління процесом. Ефективність залежить від інтенсивності зворотних зв'язків між співрозмовниками, а також від характеру й обґрунтованості корегувальних впливів.

Мета, характер і зміст професійного спілкування зумовлюються об'єктивними потребами професійної діяльності, інтересами, інтелектуальними, соціокультурними, етичними та естетичними нормами й традиціями професійного середовища, передбачає невід'ємний зв'язок з культурними надбаннями організаційного середовища [2, с. 23] Ефективність професійного спілкування визначається ступенем власної активності особистості, змістом і способами організації діяльності, до якої вона включена, мотивами участі в діяльності, характером керівництва діяльністю, суб'єкт-суб'єктних стосунків у взаємодії; атмосфери інтелектуальної єдності, співпраці, співтворчості: порушення закритих питань; порушення проблемних питань; зіставлення різних міркувань, фактів, позицій, включення діалогу; емоційної єдності, атмосфери співпереживання - особистісна забарвленість інформації; модальність і персоніфікація (звернення до власного досвіду, досвіду інших) .

Принцип особистісного орієнтування передбачає виявлення глибокої поваги, визначення природного права кожної особи на свободу вибору, наголошує на створенні відносин довіри, заснованих на емпатійному ставленні, співпереживанні, вірі в здібності співрозмовника; підтримці ініціативи та самостійності. Реалізація означеного принципу передбачає врахування здібностей, індивідуальних особливостей властивостей, психічного, фізичного, соціального, а також естетичного розвитку особистості і на цій основі моделювання індивідуального стилю спілкування.

Принцип суб'єкт-суб'єктної взаємодії, забезпечення прийняття спільної мети (мотивація); рівність позицій, забезпечення активності на всіх етапах: під час порушення проблеми, корекції думок, аналізу роботи; поліфонія - звучить голос кожного; взаємна повага до думок кожного, толерантність, прагнення до співучасті, спільності. Визнання цього принципу означає наявність діалогічної взаємодії. Діалог базується

на існуванні загальнолюдських цінностей і ідеалів. Через діалог і за його допомогою здійснюється самовизначення, самосвідомість і самоутвердження особистості. Діалог - це дія, яка дає можливість кожному партнерові для самовираження в спілкуванні.

Урахування вікових та індивідуальних особливостей - вимагає вивчення й знання особливостей темпераменту, характеру, поглядів, смаків, звичок, урахування реального рівня сформованості якостей особистості (спосіб мислення, мотиви, інтереси, установки, спрямованість, ставлення до праці, ціннісні орієнтири).

Принцип гуманістичної спрямованості - вимагає гуманного ставлення до особистості, поваги її прав і свобод, відмови від принизливих особистісних форм, видів, стилів, методів, подання до неї посильних і розумно сформульованих вимог;

зумовлена моральними нормами і цінностями, доброзичливим ставленням до людей, колективу, живих істот, суспільства, взаємодопомогою, співучастю, співпрацею, гармонією колективного, культурою людських відносин і культурою розуміння ролі своєї особистості в цих відносинах.

Принцип опори на позитивне визначається досягненням відчуття насолоди або задоволення від діяльності і спілкування, які, зумовлені гармонійним співвідношенням здібностей та вимог діяльності. Коли здібності перевищують потреби, завдання вбачаються занадто простими й швидко набридають; коли вимоги самої діяльності перебільшують реальні здібності та готовність до її виконання - виникає відчуття тривоги та напруги. Внутрішня мотивація до творчої діяльності виникає в разі гармонії здібностей та потреб. Виникненню внутрішнього задоволення сприяє відчуття власної компетентності (від гідних результатів творчої діяльності, схвалення та нагороди) - „від успіху крила ростуть" - стверджує прислів'я; вільний вибір діяльності, відчуття внутрішньої свободи, особистісна смислова значущість інформації.

Принцип діяльнісного підходу - вимагає відповідності логіці діяльності (цілей, мотивів, дій, операцій, засобів, результатів). Важливою умовою є її активність. Активність виявляється в діях, пізнанні навколишньої дійсності, у спілкуванні, впливі на оточення й на самого себе, активності самовиховання, саморозвитку: фізичному, інтелектуальному, психологічному, професійному самовизначенню.

Принципи демократичності стосунків суб'єктів на основі демократичного стилю спілкування, важливий для збереження щирості висловлення особистих суджень та оцінок, стимулювання висловлень партнерів у процесі комунікації, яка визнає право людини на особисту думку, сприяє формуванню самооцінки та віри в себе, дозволяє об'єднати групу, з'ясовувати слабкі та сильні позиційні сторони кожного з учасників у діалогічних дискусіях.

Принцип співробітництва - це принцип демократичності стосунків, партнерства у відносинах, принцип активізації морально-вольових сил і інтересу до справи. Дозволяє активізувати процес спілкування, потребує подолання авторитарного стилю. Співпраця орієнтує на пріоритетне застосування дискусійних, діалогічних методів, співбесід, інтерактивної гри, забезпечує позитивну та творчу психологічну атмосферу комфорту, упевненості, свободи.

Принцип цілісності підходу, передбачає врахування багатогранної, цілісної природи особистості: її анатомо-фізіологічні, психологічні, вікові, генетичні, національні, інтелектуальні, комунікативні характеристики, визнання неповторності, творчої індивідуальності, допомагає самореалізуватися у взаєминах з середовищем.

Культуровідповідність. Передбачає органічний зв'язок з культурним, загальнолюдським надбанням народу, культурними традиціями і звичаями.

Основні вимоги до принципів:

Обов'язковість - вони вимагають обов'язкового й повного втілення в практику.

Комплексність - передбачає їх одночасне, не ізольоване вживання на всіх етапах виховного процесу.

Рівнозначність - серед них немає головних і другорядних.

На підставі викладеного матеріалу приходимо до висновку, що за родом своєї діяльності юрист повинен не просто контролювати процес спілкування, а ще й аналізувати його, враховуючи виділені специфічні характеристики професійного спілкування у сфері юридичної діяльності. Це припускає прораховування цілей співрозмовника (як явних, так і замаскованих), його психологічних ролей, виходячи з чого, юрист визначає тактику і керує ходом спілкування. Зробити контрольоване спілкування „природним" можна за допомогою оволодіння психологічною технікою спілкування, яка може включати в себе: техніку психологічного впливу; психотехніку визначення внутрішнього стану людини за зовнішніми ознаками поведінки; техніку встановлення психологічного контакту і довірливого спілкування; психотехніку конфліктної взаємодії. У подальшому доцільно розробляти психологічний інструментарій професійного спілкування (методи, прийоми, техніки) й уміння його творчого застосування в професійній діяльності юриста.

Література

1. Коваль М.С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони: Дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1998. – 173 с.

2. Кузин Ф.А. Культура делового общения: Практическое пособие для бизнесменов. М.: Ось89, 1996. 354 с.
3. Куницына В.Н., Казаринова Н.В., Погольша В.М. Межличностное общение: Уч. для вузов. С.-Пб.: Питер, 2001. 544 с.
4. Леонтьев А.А. Психология общения. М.: Наука, 1997. С. 62.
5. Мишаткина Т.В., Бороздина Г.В. Культура делового общения: Уч. пособие. Минск: Изд-во Союза НПК РБ, 1997. 364 с.

Удренас Г. І.,
к. ю. н., доцент кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

БІОЛОГІЧНІ НЕБЕЗПЕКИ

Всі об'єкти живого світу можна умовно розділити на кілька груп, а саме, мікроорганізми (protista), гриби (fundi, mycetes), рослини (plantae), тварини (ansmalia), люди (homosapiens).

Живий світ дуже різноманітний. Але є одна загальна дуже важлива властивість усіх живих істот - це їх клітинна будова. Клітини - це цеглинки, з яких складаються всі живі істоти, їх тканини, органи та організми в цілому.

Рослини, тварини, люди є багатоклітинними, а мікроорганізми, як правило, істоти одноклітинні. Між різними живими істотами іде постійна боротьба. У цій боротьбі людина не завжди виходить переможцем.

Носіями, або субстратами, біологічних небезпек є всі середовища життя (повітря, вода, ґрунт), рослинний і тваринний світ, самі люди, штучний світ, створений людиною та інші об'єкти.

Біологічні небезпеки можуть справляти на людину різну дію (механічну, хімічну, біологічну та інше). Наслідком біологічних небезпек є різні хвороби, травми різної важкості, у тому числі смертельні.

Виходячи з принципу доцільності, домінуючого у природі, можна стверджувати, що всі живі істоти виконують певну призначену їм роль. Але по відношенню до людини деякі з них є небезпечними. Знання біологічних небезпек - це одна з умов успішного захисту людини від небезпек взагалі, біологічних зокрема.

Мікроорганізми - це найменші, здебільшого одноклітинні істоти, яких можна побачити тільки у мікроскоп, характеризуються величезною різноманітністю видів, здатних існувати у різних умовах.

Мікроорганізми виконують корисну роль у круговороті речовин у природі, використовуються у харчовій та мікробіологічній промисловості, при виробництві пива, вин, ліків. Деякі види мікроорганізмів є хвороботворними або патогенними. Вони викликають хвороби рослин, тварин та людини. Такі хвороби як проказа, чума, тиф, холера, малярія, туберкульоз та багато інших у далекі часи забирали тисячі життів, сіючи забобони та страх серед населення. Людство довгий час не знало, що ці хвороби викликаються мікроорганізмами. Не було і засобів боротьби із заразними хворобами. Тому інфекційні захворювання людини іноді набували масового розповсюдження, яке називається епідемією, або пандемією.

Широке розповсюдження заразних хвороб тварин називається епізоотією, а рослин – епіфітотією.

Мікробіологія вивчає мікроорганізми, їх систематику, морфологію, генетику, роль у круговороті речовин у природі, патогенну дію, що призводить до хвороб людини, тварин та рослин.

Мікроорганізми дуже різноманітні. Їх іноді називають просто мікробами (від mikros – малий та bios – життя). Виходячи з самої назви, мікроорганізми дуже маленькі об'єкти. Тому мікробіологи використовують дрібні одиниці, такі як мікрометр, нанометр і навіть ангстрем. Більшість бактерій мають величину 0,5-1 мкм, гриби дріжджів – 5-10 мкм. Найдрібніші бактерії мають в діаметрі близько десятої мікрометра. Окремі види бактерій та грибів досягають у довжину кількох міліметрів та навіть сантиметрів. Але, як правило, мікроорганізми – це живі істоти дуже малих розмірів, які людина без допомоги мікроскопа побачити не може.

Серед патогенних мікроорганізмів розрізняють *бактерії, віруси, рикетсії, спірохети, найпростіші*.

Найпростіші складаються з однієї клітини. Частіше всього вони мешкають у водоймищах. Приклади найпростіших тварин: амеба, радіолярія, грегарина, евглена, трипаносома, міксоспоридія, парамеція.

Незважаючи на свою назву, найпростіші мають будову навіть складнішу, ніж окрема клітина. Вченими встановлено, що такі тяжкі захворювання як малярія, сонна хвороба, які переслідували людину з давніх часів, викликаються найпростішими паразитами.

Бактерії – типові представники мікроорганізмів. Бактерії, що мають форму правильних кульок, називають коками. Групи коків називають стафілококами або стрептококами. До коків відносять збудників різних інфекційних хвороб. Дуже багато бактерій мають форму паличок, наприклад кишкова паличка, що мешкає в нашому організмі (Escherichа coli), збудник тифу (Salmonella typhi), дизентерії (Shigella dysenteriae). Бактеріальними захворюваннями є чума, туберкульоз, холера, правець, проказа, дизентерія,

менінгіт та ін. Від чуми в середні віки загинули десятки мільйонів людей. Ця хвороба наводила на людей панічний жах. Вважається, що у XX ст. небезпека чуми зникла.

Віруси (від лат. virus – яд) – найдрібніші неклітинні частинки, що складаються із нуклеїнової кислоти (ДНК або РНК) та білкової оболонки (кансиду). Мають вигляд палички, сферичні тощо. Розмір від 20 до 300 нм і більше. Віруси – внутрішньоклітинні паразити: розмножуючись тільки у живих клітинах, вони використовують їх ферментативний апарат і перемикають клітину на синтез зрілих вірусних частинок – віріопів. Віруси дрібніші бактерій у 50 раз. Їх не видно у світловому мікроскопі. Вони не затримуються найтоншими фарфоровими фільтрами. Віруси розповсюджені повсюди. Викликають хвороби рослин, тварин і людини. Вивченням вірусів займається наука вірусологія.

Віруси, на відміну від бактерій, не здатні існувати та розмножуватися самостійно. Кожна бактерія являє собою клітину, що має свій обмін речовин. Бактерії здатні рости та розмножуватися в штучних поживних середовищах. Віруси, як справжні клітинні паразити, повністю залежать від обміну речовин у клітині-хазяїці. «Підкорена» клітина змушена синтезувати складові речовини вірусу, з яких незабаром монтуються нові вірусні частинки.

Вірусними захворюваннями є віспа, сказ, грип, енцефаліт, кір, свинка, краснуха, гепатит та ін.

У 1981 р. у Сан-Франциско (США) були виявлені люди, хворі незвичайними формами запалення легенів та пухлин. Захворювання закінчувалося смертю. Як виявилося, у цих хворих був різко послаблений імунітет (захисні властивості) організму. Ці люди стали гинути від мікробів, які викликають у звичайних умовах тільки легке нездужання. Хворобу назвали СНІД – синдромом набутого імунодефіциту.

Вірус СНІДу було одночасно відкрито у 1983 р. біологами у Франції та США. Встановлено, що вірус СНІДу передається під час переливання крові, нестерильними шприцами, статевим шляхом, а також при вигодовуванні дитини грудним молоком.

Перші півроку – рік, а іноді і протягом кількох років після зараження у людини не помітно ніяких ознак хвороби, але вона є джерелом вірусу і може заразити людей навколо себе. До цього часу ліків проти СНІДу не знайдено. СНІД називають «чумою XX сторіччя».

Рикетсії (за ім'ям американського вченого Ricketts) – дрібні хвороботворні бактерії, розмножуються у клітинах хазяїна (так само як віруси). Збуджують рикетсіози (висипний тиф, Ку-лихоманку та ін.) у людини та тварин.

Рикетсіоз це те саме, що й Ку-лихоманка. Ку-лихоманка (рикетсіоз Q) – гостре інфекційне захворювання людини та тварин, викликане рикетсіями. Ознаки захворювання: головний біль, слабкість, безсоння, біль у м'язах. У тварин хвороба протікає без симптомів. Людина заражається від тварин.

Спірохети – мікроорганізми, клітини яких мають форму тонких звивистих ниток. Мешкають у ґрунті, стоячих та стічних водах. Патогенні спірохети – збудники сифілісу, тифу, лептоспірозу та інших захворювань. Спірохетози – захворювання людини й тварин, викликані патогенними спірохетами.

Актиноміцети – мікроорганізми з рисами бактерій та найпростіших грибів. Розповсюджені у ґрунті, водоймищах, повітрі. Деякі види є патогенними, викликають такі захворювання, як актиномікоз, туберкульоз, дифтерію та інше. Деякі актиноміцети утворюють антибіотики, вітаміни, пігменти тощо. Використовуються у мікробіологічній промисловості.

Причиною загибелі бактерій є несприятливі умови середовища:

1) звичайно мікроорганізми нормально живуть при температурі 0-90° С. Для деяких видів ця межа набагато ширша: від – 270 до + 400° С;

2) прямі промені сонця для більшості бактерій згубні;

3) мікроорганізми життєздатні в умовах дуже низького тиску (всього 5 мм рт. ст.) та дуже високого (більше 5 атм.);

4) на життєздатність мікроорганізмів впливає реакція середовища pH. Найсприятливіше нейтральне (pH = 7) або лужне (pH> 7) середовище.

Субстратами (носіями) біологічних небезпек можуть бути елементи середовища мешкання (повітря, вода, ґрунт), рослини, тварини, люди, обладнання, інструменти, сировина, переробні матеріали та інше.

Бактерії живуть у воді, у тому числі також у гарячих джерелах, у льодах, у повітрі на різній висоті від Землі. Особливо багато бактерій у ґрунтах. У 1 г орного ґрунту міститься від 1 до 20 млрд. мікробів. Мікроби супроводжують людину все життя. Без мікробів життя неможливе. Але патогенні мікроби для людини небезпечні. Тому людина наполегливо шукає способи захисту від патогенних мікробів.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 року Електронний ресурс http://zakon2.rada.gov.ua/

2. Закон України від 06 квітня 2000 року «Про захист населення від інфекційних хвороб» Елетронний ресурс https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 175 «Методика оцінки збитків від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру» Електоронний ресурс https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/175-2002-%D0%BF

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2004 №368 «Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій за їх рівнями» Електоронний ресурс https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF

5. Наказ Держспоживстандарту України № 457 від 11.10.2010 року «Національний класифікатор України. Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010» Електронний ресурс http:// consultant.parus.ua/?doc=071YW6CD06.

Ульянов О. І.,

к. ю. н., доцент, професор кафедри тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб визначається Законом України « Про правовий режим воєнного стану».

Відповідно до ст.1 вказаного закону воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [1]

Серед основних повноважень поліції закріплених у законі України «Про Національну поліцію» зазначено сприяння забезпеченню відповідно до закону правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України або в окремій місцевості. [2]

Під час дії воєнного стану Міністерство внутрішніх справ України та підпорядковані йому структури здійснюють свої безпосередні повноваження, у тому числі беруть в межах свої компетенції участь у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану, відповідно до вимог чинного законодавства.

Для координації роботи усіх органів системи МВС та моніторингу ситуації створюється оперативний штаб.

Для координації дій створюються оперативні штаби у територіальних органах системи МВС.

Особовий склад підрозділів МВС переводиться на посилений варіант несення служби.

Наказом МВС України від 10.12.2015 №1560 затверджена Інструкція „Про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності”в якій зазначено,що посилений варіант службової діяльності - комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов’язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами і засобами, що безпосередньо залучені до забезпечення публічної безпеки і порядку у повсякденному режимі несення служби, їх виконати неможливо [3].

Залежно від обставин, що склалися, посилений варіант може бути оголошений як для всіх працівників органів поліції, так і для її окремого органу або відокремленого підрозділу.

Метою введення посиленого варіанта є найшвидша нормалізація оперативної обстановки та відновлення правопорядку, усунення загрози життю чи здоров’ю громадян, створення умов для нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших соціальних інститутів суспільства.

Переведення на посилений варіант здійснюється шляхом видання наказу і доведення його до відома підпорядкованих поліцейських.

У наказі про переведення на посилений варіант зазначаються:

1) обґрунтування необхідності переведення;

2) час, з якого вводиться посилений варіант, і строк, на який він вводиться;

3) межі території, на якій вводиться посилений варіант;

4) забезпечення поліцейських вогнепальною зброєю, оснащення їх спецзасобами та засобами зв'язку;

Важливе значення в діяльності органів та підрозділів Національної поліції при виконанні покладених завдань під час дії воєнного стану має взаємодія між цими органами та підрозділами.

З метою організації належної взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України, їх структурних та відокремлених підрозділів під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану наказом МВС України від 31.10 2016 №1129 затверджено Інструкцію «Про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану".Відповідно до зазначеної Інструкції відокремлені підрозділи міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України в межах своєї компетенції:

1) інформують територіальні органи поліції та їх відокремлені підрозділи (за місцем дислокації) про виявлені ознаки загрози виникнення або повідомляють їм інформацію про реальне виникнення надзвичайних ситуацій та можливі передумови виникнення підстав для виконання спеціальних службових завдань;

2) забезпечують за напрямами діяльності участь в охороні публічного порядку, забезпечують безпеку дорожнього руху, охорону в установленому порядку об'єктів державної, комунальної та приватної власності, протидію злочинності та участь у виконанні завдань територіальної оборони;

3) надають допомогу місцевим органам державної влади, органам місцевого самоврядування, органам військового управління, територіальним органам поліції у проведенні відселення людей з місць, небезпечних для проживання;

4) беруть участь у забезпеченні реалізації спеціального перепускного режиму на межах районів виникнення надзвичайних ситуацій (пожеж, радіоактивного, хімічного, бактеріологічного (біологічного) зараження), районів проведення антитерористичних заходів, а також під час їх ліквідації і супроводження аварійно-рятувальної та іншої спеціальної техніки до осередків зон надзвичайних ситуацій;

5) організовують у межах компетенції регулювання дорожнього руху на маршрутах евакуації, охорону публічного порядку на збірних та приймальних евакуаційних пунктах, пунктах посадки (висадки) на маршрутах евакуації і в районах (пунктах) розміщення евакуйованого населення;

6) планують та здійснюють необхідні заходи щодо захисту життя і здоров'я поліцейських від негативних чинників надзвичайних ситуацій;

7) здійснюють заходи щодо посилення охорони та уведення в дію (за необхідності за окремим наказом) планів оборони адмінбудівель відокремлених підрозділів міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України;

8) здійснюють інші заходи, передбачені законодавством України.[4]

Слід звернути увагу на те, що відповідно до наказу МВС України від 22.08.2016 №859 затверджено Інструкцію „Про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події" яка визначає порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України під час виконання спільних заходів із запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події.[5]

Вважається доцільним розробити та затвердити Інструкцію щодо взаємодії між Національною поліцією України, Національною гвардією України та Державною службою України з надзвичайних ситуацій в умовах дії воєнного стану.

Література

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/389-19

2. Про Національну поліцію Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст. 379).

3. Наказ МВС України від 10.12.2015 №1560 „Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності".

4. Наказ МВС України від 31.10 2016 №1129 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку уведення правового режиму воєнного чи надзвичайного стану."

5. Наказ МВС України від 22.08.2016 №859 „Про затвердженя Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події".

Федоряєва К. О.,
слухач магістратури факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС
Коломієць Ю. М.,
ст. викладач кафедри Тактико-спеціальної, вогневої та фізичної підготовки ОДУВС

КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Актуальність і важливість пошуку актуальних правових засад здійснення контролю за діяльністю вищих навчальних закладів України обумовлюють, з одного боку, реалізація сучасної політики і стратегії держави, які спрямовані на подальшу розбудову національної системи вищої освіти, її адаптацію та інтеграцію у європейське і світове співтовариство, з одного боку та, з другого боку, відсутність ефективної системи контролю за діяльністю вищих навчальних закладів тавідповідних наукових досліджень з цієї проблематики.

Як свідчить зарубіжний досвід і аналіз чинного українського законодавства, контроль з боку держави, суспільства і особи за діяльністю вищих навчальних закладів може бути достатньо ефективним лише за умов використання комплексного підходу до його організації. Що ж стосується безпосередньо контролю, це означає тісну взаємодію і розмежування сфер відповідальності трьох гілок влади, особливо законодавчої і виконавчої. Функціонування вищих навчальних закладів будь-якої держави повинно базуватися на принципі суворої відповідності нормам Конституції та інших законодавчих актів, водночас перебуваючи під пильним контролем державних органів. На сьогодні, незважаючи на чисельні наукові праці, у науковій літературі нагальною є проблема відсутності єдиного визначення поняття контролю, що значно ускладнює процедуру його здійснення.

Загалом, в науковій юридичній літературі термін «контроль» означає перевірку чи спостереження з метою перевірки. Отже, можна стверджувати, що слово «контроль», окрім значення перевірки, нагляду з метою перевірки, у своєму змісті має також значення протидії чомусь небажаному. Утакому контексті термін контроль слід розглядати як перевірку, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, для виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки [1, с. 43].

Щодо безпосередньо контролю, то В. М. Гаращук наголошує, що «контроль – явище соціальне, неоднозначне, яке з позицій більш філософських, аніж правових можна визначити як сукупність різних за формою дій, що здійснюються …» [2, с. 46] з метою: «застосування заходів щодо попередження правопорушень (з правом прямого втручання в оперативну діяльність об’єкта контролю); надання допомоги підконтрольній структурі в поновленні законності і дисципліни; встановлення причин і умов, що сприяють порушенню вимог правових норм; вжиття заходів щодо притягнення до правової відповідальності винних осіб» [2, с. 141].

Таке ж об’ємне за формою, проте, дещо інше за змістом поняття державного контролю наводить Т. Маматова. Вона вказує, що «державний контроль (правовий компонент) – це реалізація функції втручання держави в діяльність організацій будь-яких сфер діяльності у разі виникнення загрози безпеці (людини, держави, навколишнього середовища); державний контроль (функціональний компонент) – це процес вироблення коригувальних дій, що базується на порівнянні фактичного та заявленого стану об’єкта відповідно до визначених критеріїв; державний контроль (інформаційний компонент) – це виявлення фактів або намірів, що можуть призвести до виникнення загрози безпеці (людини, держави, навколишнього середовища)» [3, с. 23–26].

На мою думку, перший підхід доцільно використати для визначення контролю у вузькому значенні, а саме – як контрольної діяльності лише державних органів (органів законодавчої, виконавчої та судової влади). У передбачених законом випадках державний контроль (у вузькому значенні) можуть здійснювати органи місцевого самоврядування та громадські організації, проте, лише за умови делегування їм державою (насамперед, органами виконавчої влади) відповідних функцій та повноважень, під якими в Концепції адміністративної реформи розуміються «функції, повноваження (права і обов’язки), що їх набуває певний суб’єкт (орган чи посадова особа) шляхом передачі йому для виконання від іншого суб’єкта за власним рішенням останнього або на підставі норми закону».

«Делегування» означає, як правило, передачу функцій, повноважень на певний час із збереженням у делегуючого суб’єкта права повернути їх до власного виконання. Водночас, делегуючий суб’єкт набуває права контролю за станом і наслідками виконання делегованих функцій, повноважень; він може також фінансувати із власних коштів їх здійснення, передавати у користування необхідні для цього майнові об’єкти [4, с. 32].

Результати контролю за діяльністю вищих навчальних закладів виражаються як в забезпеченні стабільного розвитку освіти в Україні, такі в забезпеченні дотримання встановлених нормативів щодо: втілення державної політики у галузі вищої освіти, дотримання нормативно-правових актів провищу освіту в усіх вищих навчальних закладах незалежно від форми власності і підпорядкування; навчальних планів, які визначають графік навчального процесу, перелік, послідовність та час вивчення навчальних дисциплін, фо-

рми навчальних занять та терміни їх проведення, а також форми проведення підсумкового контролю; дотримання вимог стандартів вищої освіти; фінансово-господарської діяльності вищого навчального закладу; умов, передбачених рішенням про заснування вищого навчального закладу. Безумовно, слід зазначити, що в управлінській діяльності контроль за діяльністю вищих навчальних закладів виступає як самостійна функція процесу управління і як один з елементів організації виконання рішення.

Література

1. Кичилюк Т. С. Державний контроль за використанням та охороною земель сільськогосподарського призначення : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2007. 232 с.

2. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.

3. Маматова Т. Трактування поняття «державний контроль» у сучасному законодавстві України та його уточнення. Вісник державної служби України. 2004. № 1. С. 23–26.

4. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98. Офіційний вісник України. 1999. № 21. С. 32.

Церковна О. В.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ОДУВС

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ БАТЬКІВ, ЯК УЧАСНИКІВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Відповідно до статті 141 Сімейного кодексу України (далі СК України) мати, батько мають рівні права та обов’язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони в шлюбі між собою.

Зазначене положення має глибоке історичне коріння. Принцип рівності прав та обов'язків батьків щодо дитини став результатом розвитку суспільства та ґрунтується на загальнодемократичному принципі рівності усіх людей за їх гідністю та правами, який проголошений статтею 1 Загальної декларації прав людини.

Історія права знає й інші способи розподілу прав та обов'язків між батьками дитини. Так, протягом всієї римської історії відносини між батьками і дітьми визначалися ідеєю patria potestas, патріархальної і односторонньої влади батька. Мати по відношенню до своїх дітей від того ж шлюбу ніяких батьківських прав не мала – не тільки за життя чоловіка, але і після його смерті.

Історично склалось так, що території, які належать сучасній Україні, в різні проміжки часу відходили до тієї чи іншої держави. Так, наприклад, у XV–XVI столітті частина українських земель була під владою Великого Князівства Литовського. Перша редакція основного джерела права того часу – Статуту Великого Князівства Литовського – почала діяти в 1529 році і містила, в основному, земські привілеї разом із стародавніми руськими звичаями. Разом з тим, певною мірою Статут регулював особисті немайнові права дітей та батьків. Так, неабияка увага зверталась на обов’язок дітей поважати своїх батьків. За порушення цього обов’язку, що виражався б в образі, батьки мали право позбавити дитину спадку. До речі, окрема увага приділялась визначенню законності народження дитини. Позашлюбною вважалась дитина, що була народжена поза шлюбом та народжена у шлюбі, але яка була визнана позашлюбною у заповіті батька або оголошена батьком такою привселюдно.

Дослідженням різних аспектів немайнових прав батьків приділяли увагу такі вчені, як: Калітенко О., Кидалова А., Красицька Л., Ольховик Л., Ромовська З. та інші. Незважаючи на наявність широкого кола досліджень, питання батьківських прав на сьогодні не позбавлене наукових обговорень.

Розвиток суспільства зумовив розвиток особистих немайнових прав та обов’язків батьків і дітей, а також зміну суті взаємовідносин між ними.

Так, на сьогодні в нашій державі принцип рівності прав та обов'язків батьків та дітей ґрунтується на нормах Конституції України, які проголошують, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ст. 24). Також в Конституції містяться норми, відповідно до яких кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї (ст. 51).

Вказані положення знайшли своє втілення також і у нормах СК України. Так, відповідно до ч. ч. 5 та 6 ст. 7 СК учасник сімейних відносин не може мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками. Жінка та чоловік мають рівні права і обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї. Крім того, ч. 2 ст. 54 СК надає жінці та чоловікові право усі

найважливіші питання життя сім'ї вирішувати спільно, на засадах рівності, а також право противитися усуненню їх від вирішення питань життя сім'ї.

Закріплені в СК України особисті немайнові права мають свою специфіку. По-перше, зазначені права позбавлені економічного змісту і відповідно не можуть мати грошової оцінки. По-друге, вони належать усім батькам, не залежно від того, чи знаходяться вони в шлюбі, та дітям, на залежно від того чи народжені вони у осіб, які перебувають у шлюбі чи не перебувають у такому, у рівному обсязі. По-третє, загалом дані права є природними правами людини і виникають з моменту народження людини. По-четверте, вони є особистими, а це означає, що зазначені права нерозривно пов'язані з особою їх носія.

Згідно зі ст. 121 СК України права та обов'язки матері, батька і дитини ґрунтуються на походженні дитини від них, засвідченому державним органом реєстрації актів цивільного стану. Відповідно, юридичною підставою відносин між батьками та дітьми є кровне походження дітей від певних осіб (матері та батька), яке засвідчене державним органом реєстрації актів цивільного стану. Сама наявність фактичного складу, який утворюється сукупністю двох юридичних фактів: події – народження дитини та дії – реєстрації народження органом реєстрації актів цивільного стану, є підставою виникнення правовідносин між дітьми та їх батьками.

Народження фізичної особи та визначення її походження належать до актів цивільного стану, що підлягають державній реєстрації (ст. 49 ЦК України). В зазначених випадках державна реєстрація є зовнішнім вираженням існування певної обставини. Державна реєстрація має правовстановлюючий характер, оскільки є підставою виникнення права й одночасно породжує це право. Отже, в сфері сімейного права походження дитини від певних батьків стає юридичним фактом лише за умови його посвідчення компетентним державним органом – органом реєстрації актів цивільного стану.

Батьки дитини мають як рівні права щодо неї, так і несуть рівною мірою відповідальність за протиправну поведінку дитини. У разі притягнення батьків до відповідальності за шкоду, завдану їхньою малолітньою (ст. 1178 ЦК України) чи неповнолітньою (ст. 1179 ЦК України) дитиною, до відповідальності повинні притягуватися обидва батьки дитини, незалежно від того, проживають вони спільно чи окремо від дитини, перебувають у шлюбі чи шлюб батьків розірваний. Але, оскільки кожний з батьків несе відповідальність за наслідки власної винної поведінки, їхня відповідальність носить солідарний характер.

Так, О. Оніщук називає наступні, ключові моменти, які визначають особливості батьківських прав. По-перше, батьківські права носять строковий характер, оскільки виникають із моменту народження дитини або з моменту прийняття дитини на виховання у прийомну сім'ю та припиняються у зв'язку з настанням обставин, прямо передбачених СК України, таких як: досягнення віку 18-ти років, коли обсяг батьківських прав змінюється, вступ неповнолітньої особи у шлюб, отримання неповнолітньою особою повної цивільної дієздатності та в разі позбавлення батьківських прав. По-друге, закріплена на рівні норм СК України рівність батьківських прав, які визначаються незалежно від наявності офіційно зареєстрованого шлюбу. По-третє, батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. При цьому під час здійснення батьківських прав потрібно дотримуватися пріоритету інтересів дитини. По-четверте, батьки мають переважне право на виховання своїх дітей. Винятком є випадки порушень інтересів дитини. Дослідниця також веде мову про те, що ключовим у розумінні батьківських прав є той факт, що здійснення батьками батьківських прав є одночасно і їхнім обов'язком, за невиконання якого встановлюється передбачена законом відповідальність.

Тож, аналізуючи вищенаведене, можна підсумувати, що особисті немайнові права батьків мають строковий характер, це пов'язано з тим, що вони належать батькам до досягнення дітьми повноліття або до набуття дітьми повної цивільної дієздатності. При здійснені особистих немайнових прав поєднуються інтереси батьків та дітей. Особливостями суб'єктивних прав та обов'язків батьків щодо виховання дітей є те, що від здійснення права чи виконання обов'язку неможливо відмовитися і поряд з цим, закон не допускає можливості передачі зазначених прав та обов'язків іншим особам.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002р. № 2947–III. *Відомості Верховної Ради України.* 2002. № 21-22. Ст. 135.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. №435-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 461.
4. Бевз Г. Охрана и защита ребенка в условиях современного права: взгляд психолога. *Право України*. 2013. № 10. С. 152-159.
5. Дутко А. Загальна характеристика правовідносин батьків і дітей. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. 2015. № 827. С. 99-102.
6. Калитенко О. История и современность правового регулирования неимущественных отношений в сфере семейного права. *Право України*. 2013. № 10. С. 66-76.

7. Кидалова А. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей: характеристика їх окремих видів. *Право України*. 2003. № 5. С. 51.

8. Красицкая Л. О понятии родительских прав. *Право України*. 2012. № 8. С. 227-23.

9. Оніщук О. Поняття та особливості батьківських прав. *Підприємництво, господарство і право*. – 2019. – 10. – С. 26-30.

10. Ромовська З.В. Сімейний кодекс України : Науково-практичний коментар. К. : Правова єдність, 2009. С. 214-265.

11. Стефанчук Р.О. Система особистих немайнових прав фізичних осіб в сфері сімейних відносин: до питання вдосконалення. *Університетські наукові записки*. 2006. № 2 (18). С. 107-111.

12. Леонтович Ф.И. «Русская Правда и Литовский Статут». Антологія української юридичної думки. В 6 Т. Редкол. : Ю.С. Шемшученко (голова) та ін. Том 2: Історія держави і права України: Руська Правда. Упорядники: І.Б. Усенко, Т.І. Бондарук, І.В. Музика, О.О. Самойленко; відп. редактор І.Б. Усенко. К. : Видавничий дім «Юридична книга», 2002. 592 с.

13. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т.1. Уклад. : Ю.В .Білоусов, І.Р. Калаур, С.Д. Гринько та ін. ред.: Р.О. Стефанчук, М.О. Стефанчук. К. : Правова Єдність, 2009. 1168 с.

Шаповаленко Н. М.,
доцент кафедри мовної підготовки ОДУВС

ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Юридичний термін (від лат. terminus – межа, кордон) – слово або словосполучення, що виражає поняття з правової сфери суспільного життя і має визначення (дефініцію) у юридичній літературі (законодавчих актах, юридичних словниках, науково-правових працях).

Юридичний термін співвідноситься з правовим поняттям як першоелементом правового знання і слугує його знаковою (мовною) моделлю, репрезентованою у звуковій і літерній формах. Поняття, його внутрішній зміст, обсяг і структура є логіко-смисловою основою для побудови термінологічного значення у вигляді дефініції, яка узагальнює найістотніші ознаки і взаємозв'язки правового явища. Поняттєва сутність зумовлює місце і статус юридичного терміна в терміносистемі, його категорійні та класифікаційні ознаки.

Термін права може характеризуватись як загально-юридичний (поширений в усіх галузях права), галузевий (присутній лише в певній галузі права), міжгалузевий (відомий у двох або декількох галузях права), суміжний з іншими галузями діяльності.

За наявності визначення у нормативно-правових актах термін вважається кодифікованим. Він є нормою, еталоном для використання у всіх подальших законодавчих і підзаконних актах, діловій документації та сфері усної правової комунікації.

Термін, який створюється і функціонує у правовій науці, може не фіксуватися в законах, а мати власне науковий характер (аномія, нормотворчість, правосвідомість, правова система, диспозиція правової норми). У науковій літературі, яка віддзеркалює процес формування правового знання, такий юридичний термін може мати декілька наукових дефініцій, які презентують різні наукові підходи і школи, різні аспекти вивчення одного й того ж правового поняття.[1]

Юридичний термін є одиницею термінологічної системи права, через яку входить до загального термінологічного фонду національної мови. Належність до літературної частини словника зобов'язує його відповідати правилам і нормам певної мови.

Сучасне термінознавство визначає специфічні ознаки терміна, які в сукупності відрізняють його від загальновживаних слів: системність, точність, прагнення до однозначності, відносна незалежність від контексту, наявність дефініції, функційна усталеність, конвенціональність, офіційність, стандартизованість, лаконічність, сувора нормативність, стилістична нейтральність, відсутність експресивності, коректність. Їх важливо враховувати для формування уявлення про нормативні і ненормативні терміноживання у юридичному мовленні. [4]

Поряд з власне юридичними термінами, які є узагальненим позначенням правового поняття (арбітраж, віндикація, неосудність, позов, правомочність, правовідносини, законодавча влада), у юридичних текстах широко використовується номенклатура – система специфічних назв конкретних правових об'єктів: державних і міжнародних органів, установ та організацій, посад, документів, державних нагород (Апеляційна палата, Європейський суд з прав людини, Верховний комісар ООН з прав людини, Закон України "Про Національний банк України", Заслужений юрист України).

Кожен юридичний термін характеризується за походженням, семантикою, системними зв'язками, граматичною структурою, способомтерміновореннятафункційнимипараметрами.

За походженням він може бути питомим (держава, відповідач, закон, заповіт, злочин, кара, право, правосуддя, суд, уряд) або запозиченим (абандон (франц.), авізо (італ.), вексель (нім.), бюджет (англ.), евтаназія (грец.), омбудсмен (швед.), юриспруденція (лат.), гетьман (польс.). На основі поєднання національних та запозичених термінів і терміноелементів утворено значну кількість термінологічних одиниць (векселедавач, нормотворчість, кримінально-виконавче право, експертний висновок, імунітет свідка, латентна злочинність).

Особливий тип запозичень — інтернаціональні терміни латинського і грецького походження (адвокат, акт, алібі, делікт, екстрадиція, інавгурація, конституція, політика, факт, юстиція), які були засвоєні багатьма мовами. Скопійовані засобами рідної мови іншомовні терміни права є кальками (демократія —> народовладдя, інтернаціональний – міжнародний). Найбільш поширені терміни й усталені словосполучення не перекладаються іьпередаються за допомогою транслітерації: ад хок, де-факто, де-юре, еквітас, екс екво ет боно, персона нон грата. Інтернаціоналізми слід відрізняти від екзотизмів, які означають специфічні явища правового побуту, звичаїв, державного устрою, назви органів, посад, законодавчих актів окремих країн: альтинг (ісланд.), фолькетинг (датськ.), кнесет (ізраїл.), кортес (ісп.), муфтій, шейх (араб.), судебник (рос.), хурал (монг.), панчаят (інд.).

За семантикою юридичний термін може бути однозначним або багатозначним. Давні терміни права протягом своєї еволюції використовувались для найменування декількох, як правило, суміжних понять (д.-р. судъ "процес", "судова справа", "дізнання", "закон", "судовий орган", "вирок", "пеня", покарання"). І хоча загальною є тенденція позбавлення від багатозначності, низка складних за внутрішнім змістом термінів зберігає декілька значень: конвент (5), аболіція, конституція, право (4), вина, континуїтет, кредит, суд(3)таін.[3]

Терміни у межах терміносистеми права вступають у певні системно- смислові зв'язки: родо-видові (юрист – адвокат; акт – акт законодавчої влади – акт органу виконавчої влади й управління); синонімічні (правознавство – юриспруденція; кримінальний – карний; правовий – правничий – правний – юридичний); антонімічні (обвинувачення – захист; законно – незаконно; об'єктивне право – суб'єктивне право). Абсолютно тотожні за значенням терміни є дублетами (апатриди – аполіди; позивач – позивальник – позовник). За структурою терміни можуть бути простими (слово) або складеними (словосполучення).

Термінологічні сполучення складаються із стрижневого і залежних (атрибутивних) компонентів, які уточнюють, конкретизують значення основного терміна (сімейне право, право на життя, право законодавчої ініціативи). Вони мають достатньо високий класифікаційний потенціал, виділяючи позначуване з ряду аналогічного за диференційними або додатковими ознаками і здійснюючи систематизацію понять за родо-видовим принципом. Наприклад, родова назва право (сукупність правових норм) – видова характеристика (сфера правового регулювання) п. держане, адміністративне, цивільне, кримінальне, конституційне, трудове, сімейне, земельне, фінансове, екологічне, міжнародне та ін. [4]

Література

1. Конституція України (чинна з 1996 р.).
2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». 25 квітня 2019
3. А. Волченко. Конституції України// Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. К.:Парламентськевидавництво,2011. с. 354
4. Юридичні терміни. Тлумачний словник/ Ю70 В.Г. Гончаренко, П.П. Андрушко, Т.П. Базова та ін.; за ред. В.Г. Гончаренка. 2-ге вид.,стереотипне.К.:Либідь, 2015. 320с.
5. Вербенєц М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування: К., 2014. 15 с.

Шмаленко Ю. І.,
к. політ. н., доцент кафедри соціально-економічних дисциплін, доцент,

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК

Сучасне право розвивається стрімкими темпами. При цьому в кожній державі правова система має свої особливості. Це залежить від правової сім'ї, в яку входить конкретна країна, особливостей прийняття нормативно-правових актів, їх ієрархії тощо.

Студенти юридичних закладів вищої освіти повинні мати гарну теоретичну та практичну підготовку вже на етапі закінчення університету, щоб бути конкурентоспроможними та мати більш високі шанси на працевлаштування.

Юридична клініка є однією з небагатьох реальних можливостей отримання студентами практичних навичок юридичної діяльності. Світова практика показує, що робота юридичних клінік сприяє професійній

орієнтації, адаптації та спеціалізації студентів. Саме через роботу з реальними юридичними документами та через вирішення правових ситуацій клініцист набуває досвід, який виявиться корисним для нього вже в процесі роботи за юридичною спеціальністю.

Надаючи безкоштовну юридичну допомогу, клініка переслідує ще одну важливу мету – захист прав та законних інтересів соціально незахищених громадян (малозабезпечених, пенсіонерів, дітей-сиріт тощо) Однією з інноваційних форм захисту прав та законних інтересів суб'єктів правових відносин є медіація. Медіація – це технологія вирішення конфліктів. Медіатор допомагає сторонам у вирішенні конфлікту, будучи третьою, нейтральною та неупередженої стороною. Так як більшість громадян, які звертаються в клініку, – це громадяни, які перебувають у конфлікті, то проведення процедури медіації в юридичній клініці є найбільш розумною та затребуваною процедурою.

Медіація як позасудовий засіб вирішення конфліктів в Україні робить тільки перші кроки у своєму розвитку. Вона застосовується у вирішенні корпоративних, трудових, сімейних та інших цивільно-правових конфліктах.

Хотілося б відзначити, що рівень правової поінформованості громадян про процедуру медіації залишається досить низьким. Для громадян медіація є маловідомим способом вирішення конфліктів. Однак саме вона дозволяє сторонам отримати той результат, яким будуть задоволені обидві сторони. При зверненні до медіатора, для нього стає найважливішим визначити істинні інтереси сторін, а не їх правові позиції. Також важливим виступає і те, що конфліктуючі сторони спільно працюють над вирішенням суперечки.

Діяльність в Юридичній клініці Одеського державного університету внутрішніх справ безпосередньо пов'язана з вирішенням конфліктів та суперечок, що виникають у громадян, за допомогою надання їм правової допомоги. Необхідність впровадження інституту медіації в роботу юридичної клініки може посприяти популяризації даного інституту як альтернативного способу вирішення конфліктів.

Для більш ефективного вирішення спорів студентам-консультантам необхідно використовувати більш широкий спектр способів для детального вивчення питання громадян при їх зверненні до юридичної клініки. На наш погляд, таким способом може послужити медіація. Медіація потрібна та вигідна всім: конкретній людині і суспільству в цілому. Навчити людей розмовляти, слухати один одного і самим вирішувати свої проблеми – це вища мета медіації.

Одним з нових напрямків роботи по освіті майбутніх юристів у сфері альтернативного вирішення спорів та медіації є навчання студентів консультантів прийомам медіації. За кордоном широко поширена практика, коли в рамках юридичних клінік під керівництвом професійних медіаторів діють центри медіації. Наприклад, в США громадянам, які звертаються за наданням юридичної допомоги, надається додаткова можливість використовувати процедуру медіації для вирішення своїх суперечок.

Мета навчання медіації студентів-консультантів повинна полягати в формуванні додаткових професійних навичок та можливості використання отриманих знань в процесі надання правової допомоги громадянам, а також у виробленні практичних навичок та умінь для проведення примирної процедури в ролі медіатора на непрофесійної основі. Для досягнення цієї мети необхідно викладати інформацію в доступній для студентів формі про техніки роботи та про етапи здійснення медіації, а також використання інтерактивних приймів, які дозволять забезпечити знайомство студентів з основними прийомами медіації. Ключовим моментом навчання студентів може бути підготовка медіативної угоди під керівництвом професійного медіатора. Контроль медіатора-викладача дозволить підтримати високий рівень якості проведеної процедури, а також дасть можливість контролювати роботу студента.

Але під час навчання медіації можуть виникнути труднощі з впровадженням медіації в структуру юридичної клініки. Це пошук та підготовка відповідних кураторів викладачів, які будуть володіти необхідними знаннями в сфері медіації та права, і які зможуть донести цю інформацію до студентів в короткі терміни. Також налагодження співпраці з місцевими судами, організаціями, які надають допомогу в області альтернативного вирішення спорів, в яких студенти клініки могли б отримати практичні навички медіаторів, забезпечуючи тим самим безкоштовну правову допомогу у формі посередництва людям, які цього потребують.

Таким чином, основне завдання медіації в юридичній клініці – це формування необхідних професійних навичок, а також популяризація даного інституту в суспільстві. Запровадження медіації у роботі юридичних клінік допоможе громадянам усвідомити, що зал судового засідання – це не єдиний спосіб для вирішення суперечок.

Література

1. Юридичні клініки – агенти популяризації медіації як способу вирішення спорів. Режим доступу: https://legalclinics.in.ua/yurydychni-kliniky-agenty-populyaryzatsiyi-mediatsiyi-yak-sposobu-vyrishennya-sporiv/. – Дата доступу : 20.03.2020.

2. Медиативные клиники // Центр медиации и права [Электронный ресурс]. 2017. Режим доступа : http://www.mediacia.com/medclinic.htm. Дата доступа : 17.03.2020.

Юрченко М. М.,
к. політ. н., доцент, завідувач кафедри конституційного та міжнародного права ОДУВС

РОЛЬ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

В умовах політичної глобалізації інститут місцевого самоврядування відіграє важливу роль, зокрема в силу того, що функціонує на певній території національної держави, в межах якої здійснює та реалізує свої настанови публічна влада.

В умовах економічної глобалізації інституту місцевого самоврядування є важливим суб'єктом економічного життя, що зацікавлений в економічному виробництві, яке завжди носить локально-територіальний характер, системно організує та реалізує його у вигляді локального системно-колективного економічного комплексу, що складає соціально-економічне підґрунтя існування, функціонування і розвитку людської територіальної спільноти.

В умовах правової глобалізації місцеве самоврядування набуває статусу об'єктів-суб'єктів міжнародно-правової нормотворчості, зокрема стає повноцінним об'єктом міжнародно-правового регулювання (наприклад, Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року) [1]; також є активним суб'єктом глобалізаційних нормативних процесів, що розгортаються навколо нього та за його активної участі.

Основоположну роль в інтенсифікації зазначених процесів відіграє аксіосфера сучасного муніципалізму. На слушну думку О.В. Батанова, аксіологічна складова сучасного муніципалізму розкриває його ціннісний потенціал як політико-правової ідеології, що являє собою систему ідеалів та ідей про фундаментальні цінності муніципальної демократії та прав людини (їх генезис, систему, форми вираження, методи та ступінь реалізації і захисту) та генетично пов'язана з феноменом муніципальної влади, в основі якої знаходиться симбіоз муніципально-правової теорії та практики. Так, наприклад, свобода, солідарність, рівність, моральність, альтруїзм, самоорганізація, самодисципліна, самовідповідальність, субсидіарність є сенсоутворюючими цінностями демократії, прав людини та сучасного муніципалізму. [2]

Такий підхід характеризується не тільки могутнім гуманістичним, методологічним та гносеологічним, а й суттєвим державотворчим та глобалізаційним потенціалами:

- по-перше, тут фундаментальні цінності муніципальної демократії поєднуються з правами людини, причому саме в контексті їх сумісного генезису, системи, форм вираження, методів та ступенів реалізації і захисту;
- по-друге, аксіологія муніципалізму генетично пов'язується з феноменом муніципальної влади, в основі якої знаходиться симбіоз муніципально-правової теорії та практики, що також підкреслює конструктивність доктринального підходу до інституціоналізації місцевого самоврядування як рівня публічної влади в державі;
- по-третє, виходячи з міжнародно-правового «наповнення» інституту місцевого самоврядування, це свідчить про становлення системи дихотомії локального і глобального чинників, – більш того, в розумінні становлення процесів глобалізації та в контекстуалізації існування територіальних спільнот (громад), що переважно існують тільки через застосування інституту місцевого самоврядування, вибудовується просторово-процесуальний ланцюжок, що дає розуміння прямих і опосередкованих зв'язків, що існують між сучасними учасниками міжнародних відносин, які відносяться до різних рівнів управління, а саме: «локально-топусний рівень» – «субрегіональний рівень» – «регіональний рівень» – «державний рівень» – «міждержавний рівень» – «глобальний рівень» – саме на цих наведених рівнях існують та функціонують органи публічної влади, включаючи й органи місцевого самоврядування (на перших трьох рівнях), що об'єднані загальними завданнями і функціями в рамках профільної компетенції щодо забезпечення прав і свобод людини, починаючи з локального, і завершуючи глобальним рівнями;

Досліджуючи вплив локального й глобального чинників, що є дихотомічною квінтесенцією місцевого самоврядування в глобальному конституціоналізмі, який сьогодні найбільш ефективно розуміє та нормативно вимірює глобалізацію, і особливо глобалізацію правову, – що, безумовно, впливає на стабільне існування та функціонування територіальної громади в сучасних умовах, – можна розкрити потенціал місцевого самоврядування в умовах глобалізації.

Насамперед відносно локального чинника, слід особливо підкреслити роль саме територіальної спільноти (громади) в становленні особистості людини. Саме в її рамках, відповідно до принципу «людиноугідності», людина має право дивитися на світ через призму своїх здорових прагнень, інтересів, потреб й запитів, приймати за цінності те, що їм відповідає, формуючи систему таких ціннісних інтересів на локальному рівні свого існування, та облаштовуватися в своєму локальному житті, орієнтуючись на них. В цьому сенсі, найбільш цікавим в профільному застосуванні виступає загальний феномен культури. Виявляючи в культурі номологічний (від грец. nomos – закон, logos – слово, вчення, наука – тобто такий, що має відношення до загальних законів природи [4], технологічний і ціннісний елементи, С.М. Халін обґрунтовано підкреслює, що їх «гуманістична характеристика ... передбачає відому розвиненість кожної складової

і, перш за все, з точки зору їх ... відповідності благу людини завжди, звичайно, історично конкретного і тому в тій чи іншій мірі відносного ... Сам гуманістичний підхід до культури і в культурі ми пов'язуємо зі зростанням, розвитком і, в кінцевому підсумку, переважанням вищої значущості (цінності, бажаності) людини в самій сфері цінностей, витісненням з неї антигуманних залежностей». [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**] Економічне і юридичне забезпечення прав і свобод людини ґрунтується на вловлюванні провідними суб'єктами здорових прагнень, потреб, інтересів людей.

Враховуючи той факт, що основним локальним колективним носієм культури та акультурації (acculturare – від лат. ad – до і cultura – утворення, розвиток) – процес взаємовпливу культур, сприйняття одним народом повністю чи частково культури іншого народу, [6] а в нашому випадку – сприйняття локальною спільнотою глобальних цінностей (права людини у всьому їх розмаїтті, цінності демократії тощо) виступає територіальна спільнота (громада), що складається з невизначеної кількості неперсоніфікованих суб'єктів, її роль в становленні, продукуванні, множинності, розвитку та вдосконалені локального чинника – не має альтернативи.

Звідси, не виникає заперечень в тому, що феномен територіальної спільноти, яка складається з людей, став не тільки одним з суттєвих факторів і трендів сучасної правової та демократичної державності, а й демонструє той факт, що така державність здійснюється на колективістських та колаборайційно-технологічних засадах, демонструючи участь широких верств населення у формуванні та здійсненні публічної влади на різних її рівнях – публічної державної влади та публічної самоврядної (муніципальної) влади, а також на багатосторонньому співробітництві навколо питань реалізації такої форми публічної влади, що надає їй суттєву підтримку та формує її організаційно-технологічний потенціал через механізми демократичної участі (партисипаторна демократія).

Слід погодитись з думкою М.О. Баймуратова в тому, що цей, здавалось би суто локальний суб'єкт, який виникає на локальному рівні функціонування соціуму та включає до свого складу тільки жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці держави, що мають різний правовий стан (громадяни, іноземні громадяни, апатриди, біженці тощо), несе в собі потенційний заряд глобальності та впливає на неї суттєвим чином. [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]

Виходячи з наведеного вище, можна дійти висновку, що місцеве самоврядування як суто самоврядний інститут публічної влади характеризується не тільки могутнім гуманістичним, методологічним та гносеологічним, а й суттєвим державотворчим та глобалізаційним потенціалами.

Саме в межах місцевого самоврядування фундаментальні цінності муніципальної демократії поєднуються з правами людини, причому саме в контексті їх сумісного генезису, системи, форм вираження, методів та ступенів реалізації і захисту, що підтверджує наукову якість доктринальних підходів відносно розуміння сутності локальної демократії і конституювання муніципальних прав людини, – тобто визнання прав людини та муніципальних прав людини як форми їх природного та єдиного технологічно можливого існування, функціонування та реалізації в умовах глобалізації.

Література

1. Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 року. Рада Європи, 2010. 16 с.

2. Батанов О.В. Аксіосфера сучасного муніципалізму: політичні та правові аспекти // Вісник Донецького національного університету. Сер.: Політичні науки. 2016. С. 7.

3. Номологический // Национальная психологическая энциклопедия [Електронний документ]. Режим доступу: https://vocabulary.ru/termin/ nomologicheskii.html

4. Халин С.М. Культура: знания, технологии, ценности (знания, воления, умения – гуманистический подход) // Первый Российский философский конгресс. Т.VI. Философия культуры. СПб., 1997. С. 195-196.

5. Акультурація // Вікіпедія. Вільна енциклопедія [Електронний документ]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0% BA%D1%83% D0%BB%D1%8C%D1% 82%D1% 83%D1% 80%D0%B0%D1%86%D 1 %96%D1%8F

6. Баймуратов М.О. Територіальна громада та органи місцевого самоврядування України у локальній системі зовнішньоекономічної діяльності / М.О. Баймуратов, Є.О. Васильєв. Одеса: Фенікс, 2017. С. 21.

Ясинська А. В.,
студент 4 курсу Херсонського факультету ОДУВС
Науковий керівник: ***Кузьменко Ю. В.,*** *д. пед. н.,*
професор Херсонського факультету ОДУВС

УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ

Одним із важливих елементів договірного праває договірні відносини публічних закупівель. Укладення договору про публічні закупівлі актуальна проблема сучасної економіко-юридичної науки та практики,

оскільки не одноразово привертало до себе увагу через неоднорідність своєї структури, адже завжди йде протистоянням публічного та приватного інтересу, обмеженням принципу свободи договору, зміною стандартизованого порядку укладення договору.

Метою роботи є огляд механізму укладення договору про публічні закупівлі.

Укладення договору з обов'язковим дотриманням певних процедур, що передбачається законом, зумовлене необхідністю здійснювати публічні закупівлі. Водночас варто зазначити, що укладення договору про публічні закупівлі здійснюється з обмеженням дії принципу свободи договору.Укладення договору про закупівлю за проведених торгів, є завершальною стадією всього процесу проведення процедури закупівлі.

На порядок укладення договору про закупівлю за результатами торгів розповсюджуються норми Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України, з урахуванням особливостей, передбачених законом України «Про публічні закупівлі».

Укладення договору про закупівлю за проведених торгів, є завершальною стадією всього процесу проведення процедури закупівлі. Замовнику та учаснику – переможцю процедур закупівель, варто бути уважними на цій стадії та приділити максимальну увагу питанню укладення договору, оскільки від цього залежить як цей договір буде виконуватись, чи може він в подальшому бути визнаний недійсним і т.д.

Також, від того, які умови договору будуть прописані при його підписанні (в т. ч. і штрафні санкції) багато в чому залежить ефективність виконання договору.

Законом «Про публічні закупівлі» передбачені такі строки для укладення договору про закупівлю:

Відкриті торги – договір по даній процедурі укладається не раніше ніж через 10 календарних днів з дати оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір про закупівлю та не пізніше ніж через 20 (двадцять) календарних днів з дня прийняття рішення Замовником про намір укласти договір про закупівлю.

«Порядком здійснення допорогових закупівель» передбачений такий строк для укладання договору:договір за результатами цієї закупівлі підписується між Замовником та Переможцем не раніше ніж через 2 робочих дні після оприлюднення рішення про Переможця закупівлі, але не пізніше ніж 30 календарних днів після закінчення строку подання пропозицій.

Закупівлі для потреб оборони регулюються законом «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони», передбачений строк укладання договору про закупівлю. Договір укладається у строк не раніше ніж через чотири робочі дні та не пізніше ніж через 10 робочих днів з дня оприлюднення на веб-порталі Уповноваженого органу повідомлення про намір укласти договір про закупівлю.

Закон містить загальне правило, що істотні умови договору не повинні змінюватись після його підписання до виконання зобов'язань сторонами його умов, та містить вичерпний перелік з 8-ми підстав для внесення змін до договору про закупівлю, які зазначені в ч. 4 ст. 36 закону.

Також варто зазначити, що при цьому, закон не містить обмежень щодо внесення змін до неістотних умов договору про закупівлю.

Для внесення змін до договору про закупівлю потрібно:мати документи щодо підтвердження таких змін;належно оформити внесення змін до договору;правильно вибрати підставу для внесення змін.

Зміна ціни – одна з найчастіших підстав змін умов договору. У цьому випадку, замовнику та учаснику на стадії укладення договору важливо правильно прописати порядок (механізм) зміни ціни предмета закупівлі, а також, мати підтвердження даних змін (наприклад, що ціна предмета закупівлі має валютну складову).Також, Законом передбачено, що договір можна продовжувати на наступний календарний рік на строк, достатній для проведення процедури закупівлі в новому році, та в обсязі, що не перевищує 20% від загальної суми договору, якщо видатки на цю мету затверджені в установленому законом порядку.

У разі відмови переможця торгів від підписання договору про закупівлю замовник відхиляє тендерну пропозицію цього учасника та визначає переможця серед тих учасників, строк дії тендерної пропозиції яких ще не минув. При цьому, у разі якщо умовами документації було передбачено надання тендерного забезпечення пропозиції, то таке забезпечення цьому учаснику не повертається.

Нормативно-правові акти у цій сфері встановлюють обов'язок для контрагентів укладати договори про публічну закупівлю у певному порядку, у визначеній формі та з дотриманням встановлених вимог, що не завжди корелює із загальними засадами укладення договору. Процедури укладення договорів про публічну закупівлю товарів, у тому числі робіт, послуг, не є новими для договірного права.

Так, були прийняті Постанова Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 року № 694 «Про організацію та проведення торгів (тендерів) у сфері державних закупівель товарів (робіт, послуг)», Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 1997 року № 1058 «Про створення єдиної системи закупівель товарів (робіт, послуг) за рахунок коштів державного бюджету та іноземних кредитів, що залучаються під гарантії Кабінету Міністрів України», Постанова Кабінету Міністрів України від 01 вересня 1998 року №

1369 «Про здійснення торгів (тендерів) у будівництві». Проте рівень дотримання вимог цих постанов з моменту їх прийняття є досить низьким.

Наприклад, у процесі здійснення заходів щодо інформатизації державних структур протягом 1998–1999 років лише 2% державних закупівель товарів, робіт і послуг було проведено згідно з вимогами Постанови Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 року № 694 «Про організацію та проведення торгів (тендерів) у сфері державних закупівель товарів (робіт, послуг)»

Підсумовуючи, слід зазначити, що проблема укладання договору про публічні закупівлі, по-перше окреслена динаміка законодавства, що регламентує укладання договору про публічні закупівлі, по-друге, виявлена можливість зміни істотної умови, договору про публічні закупівлі на підставі п.2 ч.4 ст 36 Закону України «Про публічні закупівлі» навіть у разі коли здійснюється закупівля робіт або послуг. По-третє, норми п. 2 ч.4 ст. 36 Закону України «Про публічні закупівлі» не містять заборони змінювати ціну за одиницю товару декілька раз. Причому базою для обрахунку встановлення нової ціни за одиницю товару завжди виступає «діюча» ціна, тобто ціна, що визначена чинними умовами договору.

Література

1. Про приєднання України до Угоди про державні закупівлі: Закон України від 16 березня 2016 р. № 1029-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 1029-19 (дата звернення: 03.05.2019).

2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/922-19 (дата звернення 08.05.2019).

3. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 10 квітня 2014 р. № 1197-VII URL: https: //zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1197-18 (дата звернення: 09.05.2019).

Бабчук А. Д.,
аспірант заочної форми навчання кафедри адміністративного права та адміністративного процесу

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СУДОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Створення та забезпечення ефективного функціонування незалежної системи органів судової влади, є одним з найголовніших завдань формування правової та демократичної держави в Україні. Одним з елементів незалежної системи органів судової влади є проходження державної служби в судових органах. Важливою проблемою в цій сфері яка є викликом сьогоденню є правовий статус державних службовців в судових органах, особливо такого його різновиду як адміністративно-правовий статус.

Зазначимо, що правовий статус відповідного суб'єкта визначає його місце в суспільстві та органах влади і характеризується певною сукупністю елементів, серед яких найважливіше місце займають права, обов'язки, гарантії їх забезпечення та відповідальність. Серед окремих різновидів суб'єктів, що характеризуються специфічним правовим статусом є державні службовці. Окремим різновидом таких суб'єктів є державні службовці судових органів.

Адміністративно-правове регулювання статусу державних службовців судових органів здійснюється, в першу чергу, законами України «Про судоустрій та статус суддів» та «Про державну службу». Перший визначає особливості організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні [1]. Другий стосується принципів, правових та організаційних засад забезпечення публічної, професійної, політично неупередженої, ефективної, орієнтованої на громадян державної служби [2].

Виходячи з положень ч. 2 ст. 1 Закону України «Про державну службу» державний службовець - це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [2]. Оскільки мова в нашому випадку йде про судові органи, то це визначення обмежується лише державними службовцями в судових органах. Проте в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» відсутнє поняття судового органу, проте по тексту закону зустрічається твердження, що суд є органом державної влади. А оскільки державна служба здійснюється в державних органах та їхньому апараті, то можна зробити висновок про наявність державної служби в судових органах.

Більш ґрунтовно ця теза розкривається різними вченими. Так, наприклад, Я. С. Золотарьова вважає, що державній службі в судових органах, як різновиду державної служби, притаманними є такі риси: проходження служби в органі державної влади; професійна діяльність; отримання заробітної плати за рахунок державного бюджету; виконання завдань та функцій держави [5, с. 172]. Таким чином, державна служба в судових органах України є професійною діяльністю осіб, що займають посади в судових органах, яка спрямована на практичну реалізацію здійснення судами суспільно важливих функцій та завдань, установлених державою.

Залежно від завдань і функцій судової влади Р.З. Голобутовський виокремлює такі види публічної служби: а) служба на посаді судді; б) служба в органах, що забезпечують діяльність судів і суддів; в) служба в державних органах та установах системи правосуддя [3, с. 128]. Статус таких службовців передбачає, по-перше, наявність владних повноважень як внутрішньо-організаційного, так і зовнішнього характеру; по-друге, можливість виступати в межах своєї компетенції від імені держави під час здійснення нагляду за додержанням і правильним застосуванням законів органами державної влади та органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, підприємствами, установами та організаціями; по-третє, наявність встановлених обмежень як під час вступу на державну службу, так і під час її проходження; по-четверте, наявність гарантій соціально-правового захисту; по-п'яте, підвищену відповідальність як за власні дії, так і за діяльність (бездіяльність) підлеглих їм працівників [4, с. 82].

Найчастіше вчені питання адміністративно-правового регулювання статусу державних службовців судових органів України пов'язують з особливостями проходження державної служби в цих органах. Так, наприклад, Я. С. Золотарьова виокремлює дві складові такого проходження: правову, яка складається із системи правових норм адміністративного характеру, які регулюють державно-службові відносини, пов'язані з прийняттям на державну службу в судові органи, її проходженням та припиненням; організаційно-управлінську, яка включає в себе правовий статус посади, відносини між органами управління про-

ходженням державної служби, керівниками та посадовими особами, з приводу проходження державної служби [5, с. 173]. В основі ж безпосередньо діяльності державних службовців в судових органах лежать адміністративні процедури, які регламентують реалізацією права на державну службу, обов'язків та повноважень учасників державно-службових відносин, вирішення індивідуальних адміністративних справ з моменту прийняття і до моменту припинення державної служби.

Таким чином, адміністративно-правове регулювання статусу державних службовців судових органів України здійснюється Законами України «Про судоустрій та статус суддів» та «Про державну службу». В цих нормативно-правових актах які визначають статус таких службовців (права, обов'язки, гарантії, відповідальність), а також адміністративні процедури проходження державної служби.

Література

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 31. Ст. 545

2. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.

3. Голобутовський Р.З. Публічна служба в органах судової влади як адміністративно-правова категорія / Р.З. Голобутовський // Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №1. С. 127-129.

4. Золотарьова Я. С. Адміністративно-правовий статус державних службовців судових органів: теоретичний аспект / Я. С. Золотарьова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. Вип. 34(2). С. 80-83.

5. Золотарьова Я. С. Особливості проходження державної служби в судових органах / Я. С. Золотарьова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. 2015. Вип. 3(2). С. 87-91.

Баранов С. О.,
к. ю. н., доцент, професор кафедриадміністративного права та адміністративного процесуОДУВС

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПРИВАТНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ

Важливим завданням оновленої влади в України на сучасному етапі залишається остаточне формування та подальша реалізація ефективної антикорупційної політики як в публічному, так і в приватному секторі.

На шляху руху України до Європейських стандартів у сфері протидії корупції державою було здійснено низка організаційно-правових заходів - прийнято спеціальний антикорупційний закон та де-кілька інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому суспільному злу тощо. Однак, ці та інші, здійснювані в державі та суспільстві, заходи не дали відчутнихпозитивнихрезультатів у справіпротидіїкорупції.

За даними Міжнародної антикорупційної організації TransparencyInternational в оприлюдних на початку 2020 року в дослідженні «Індекс сприйняття корупції-2019» Україна дещо покращила свої показники у протидії корупці її результат склав 30 балів, що визначило 126 місце серед 180 країн світу [1]. Ці наведені данні свідчать, про необхідність подальшої активізації діяльності у цьому напрямі держави та усього українського суспільства.

Слід відзначити, що останнім часом все більшої актуальноатінабуває протидія корупції в приватній сфері, зокрема у сфері економічної діяльності.

Правова регламентація запобігання корупції у приватному секторі закріплена була у законах України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014–2017 роки» від 14.10.2014 року та «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року, Кримінальному кодексі України від 05.04.2001 року. В Антикорупційній стратегії запобігання корупції в приватній сфері є окремо виділеною проблемою, визначаються мета та заходи для її подолання [2]. Розділ X Закону «Про запобігання корупції» має назву «Запобігання корупції у діяльності юридичних осіб» і передбачає основні заходи протидії корупції [3].

Найбільш негативною властивістю корупції є те, що вона проникає в усі сфери суспільного життя і стосується більшості суспільних відносин, перш за все тим, яким властиві дозвільно-розпорядчі ознаки. Йдеться про сферу адміністрування економічною діяльністю: цивільні, господарські та інші відносини, які можна об'єднати з допомогою поняття «приватність».

Корупція у бізнес-середовищімає два аспекти: корупція у відносинах з посадовцями органівпублічної влади та корупція у самому приватному секторі.

Приватна сфера - цесукупністьсуспільнихвідносин, яка складаєтьсясередокремихосіб (юридичнихабофізичних) з приводу реалізаціїприватнихінтересів. На відмінувідприватноїсфери, публічна сфера передбачаєобов'язковунаявність державного абосуспільногоінтересу[4, с. 191].

У приватних комерційних підприємствах керуючі використовують свою дискреційну владу при укладанні контрактів, наймі нових працівників, нагляді над підлеглими. Це відкриває можливості для дій з метою отримання особистої вигоди, які при цьому можуть наносити економічні збитки власникам, або акціонерам компанії.

Таким чином об'єктом корупції у приватному секторі виступають три окремі групи суспільних відносин: перша група – це суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень державними службовими особами та службовими особами місцевого самоврядування (інтереси публічної служби); друга – це суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень іншими службовими особами (інтереси приватної служби); третя – суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень особами, які надають публічні послуги.

Негативний вплив корупції в приватному секторі має два основні напрямки: 1) заважає становленню нормального бізнессередовища, 2) сприяє корупційним угодам у приватному секторі шляхом розвитку неофіційних зв'язків між бізнесменами та державними службовцями.

Сьогодні хабарі, «відкати», уникнення встановлених процедур вважається «нормальною» бізнесовою практикою. В результаті широкого розповсюдження «тіньової економіки» неформальні угоди, недобросовісна конкуренція та підміна нормальних етичних стандартів кримінальними «поняттями» є достатньо поширеними явищами у приватному середовищі.Існування потужних неформальних зв'язків між бізнесменами, політиками, державними службовцями та правоохоронцями приводить, як мінімум, до конфлікту інтересів і нерідко до системної корупції.

За експертними оцінками, у приватному секторі найчастіше зустрічаються такі форми корупції, як: хабарі за працевлаштування (33 %), купівля інсайдерської інформації (37 %), змови щодо утримання цін на певному рівні (38 %), купівля інформації по тендерах (34 %), «відкати» (46 %)[5].

До цих видів також можна додати ще фаворитизм (практика надання несправедливих преференцій одній особі або групі осіб за рахунок інших), непотизм (форма фаворитизму, заснована на наданні переваг близьким родичам) та кронизм («панібратство» – практика надання переваги друзям або колегам; різновид фаворитизму), виникнення конфлікту інтересів у працівників приватного підприємства, отримання подарунків та привілеїв, порушення етичних правил поведінки. Слід відзначити, що суспільна небезпека корупції в діяльності приватних підприємств проявляється у тому, що фінансові ресурси, які циркулюють поза державним і громадським контролем, мають підвищений корупційний потенціал.

Запобігання корупції у приватному секторі розглядається однією з важливих складових частин функціонування загальної системи запобігання корупції в Україні. Проте, в цілому,запобіганнякорупції у приватному секторі на сьогоднізнаходиться у зародковомустані.

Проблемою в сучасному економічному житті України залишаються випадки зрощення бізнесу та влади, що створює перешкоди для провадження господарської діяльності іншим суб'єктам господарювання. Подолання зазначеної проблеми повинно здійснюватися шляхом ліквідації корупційних схем, запровадження чітких процедур участі суб'єктів господарювання та інших організацій у розробленні актів законодавства, удосконалення антикорупційного законодавства в частині обмеження доступу юридичних та фізичних осіб, причетних до корупційних правопорушень, до ресурсів, що надаються державою (отримання державних кредитів, субсидій, субвенцій, податкових пільг, участь у публічних закупівлях), а також застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб.

В 2017 році НАЗК затвердило«Типову антикорупційну програму юридичної особи», якабула розроблена спільно з представниками національного і міжнародного експертного середовищата передбачалаобов'язкову для юридичної особи вимогу розробки та впровадженнякомплексу заходів, які є необхідними та достатніми для запобігання і протидії корупції.

Насамперед, до таких заходів належить періодична оцінка корупційних ризиків у діяльності юридичної особи, а саме: внутрішня, (яка проводиться щонайменше один раз на рік) та зовнішня оцінка корупційних ризиків, (яку проводять організації, що надають аудиторські, юридичні чи консалтингові послуги, або незалежні експерти).Ч. 2 ст. 62 Закону України «Про запобігання корупції» [3]визначає перелік юридичних осіб, для яких Антикорупційна програма затверджуються в обов'язковому порядку це: 1)державні, комунальні підприємства, господарські товариства (в яких державна або комунальна частка перевищує 50%), де середньооблікова чисельність працівників за фінансовий рік перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт,послуг) за цей період перевищує 70 млн грн; 2) юридичні особи, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про публічні закупівелі», якщо вартістьзакупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 млн грн. [6].

Антикорупційних програми для юридичних осіб повинні містити у собі чіткий переліккомплаєнс-процедур.

Також не слід забувати про такиймеханізмпротидіїкорупції як антикорупційністандарти.Стандарт ISO 37001вимагає того, щоб юридичні особи вжили низку заходів, що відповідають їхнім особливостям для запобігання можливого хабарництва. Вони містять:схвалення антикорупційної політики;призначення відповідального співробітника з питань дотримання вимог;перевірку та навчання співробітників;проведення оцінки корупційних ризиків;впровадження фінансового та комерційного контролю;стимулювання процедур звітування та проведення досліджень;інформування про політику, процедурах і вимогах до всього штату, підрядникам, постачальникам і іншим третім особам.

Вважаємо що, одним із шляхів поліпшення ефективності протидії корупції у приватному секторі є підвищення рівня поінформованості суб'єктів господарювання про доброчесність ведення бізнесу. Підтримка ділової репутації, удосконалення стандартів доброчесності відповідно до найкращих міжнародних практик, протидія корупції, послаблення регуляторного тиску, полегшення доступу до кредитування, а також сприяння виходу на міжнародний ринок можливе через участь бізнесу у Всеукраїнській мережі доброчесності.

Популяризації доброчесного ведення бізнесу серед суб'єктів господарювання сприятиме створення реєстру, основною метою якого стане формування переліку суб'єктів господарювання, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Автор підтримує думку більшості вчених, про необхідність запровадження Кодексів етики юридичної особи, які є важливою складовою у протидії корупційним правопорушенням у приватному секторі, вони сприяють відкритості компанії як для її співробітників, так і контрагентів, регуляторів, допомагають співробітникам чітко зрозуміти, яка поведінка від них очікується та підтримується керівництвом та акціонерами компанії.

На наш погляд, подальшої активізації потребує робота з формуваннянегативного ставлення громадян до корупції. Для реалізації цієї функції уповноваженим підрозділам рекомендовано здійснювати наступні заходи: 1) системно розміщувати у засобах масової інформації публікації або відповідні повідомлення; 2) проводити комунікативні заходи з питань реалізації державної антикорупційної політики, зокрема періодичні (щомісячні, щоквартальні); 3) розміщувати тематичні виступи в аудіовізуальних засобах масової інформації; 4) проводити тренінги, семінари, круглі столи, конференції, навчання тощо.

На нашу думку, запобіганню корупції у приватному секторі також буде сприяти посилення юридичної відповідальності керівника підприємства або відповідального за протидію корупції за невиконанняАнтикорупційної програми, а саме: 1) до адміністративної відповідальності у вигляді збільшення розміру штрафу в три рази, з наявних 2040 - 6800 гривень до 3400 -17000 гривень; 2) до кримінальної відповідальності у вигляді таких альтернативних покарань: штраф до 2000 н.м.д.г., або виправні роботи - до 2 років, або обмеження волі -до 3 років, з позбавленням права обіймати певні посади - до 5 років.

Сподіваємося, що реалізація запропонованих нами заходів дозволить суттєво знизити рівень та ризики корупції в приватній сфері.

Література

1. Індекс сприйняття корупції - 2019. URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.** 9 (дата звернення: 03.03.2020).

2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1699-VII. // Відом. Верхов. Ради України (ВВР), 2014, №46, ст. 2047.

3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1700-VII. //Відом. Верхов. Ради України, 2014, №49, ст. 2056.

4. Тихомиров Ю.О. Современное публичное право: монографический учебник. Москва: Эксмо, 2008. 446 с.

5. Корупція в приватному секторі.URL:http://91.142.175.4/ nazk_files/doslidzhennya/8.pdf. С. 7. (дата звернення: 03.03.2020)

6. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року №992 VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1916, №9, ст. 89.

Берендєєва А. І.,
к.ю.н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ КАРАНТИНУ

На сьогодні важко знайти більш актуальну тему, ніж тематика, пов’язана зі світовою епідемією. Як відомо, 11 березня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила про пандемію коронавірусної хвороби COVID-19 у світі. З огляду на це, країни, в тому числі і Україна, почали запроваджувати за-

ходи щодо боротьби з цим явищем.Було прийнято закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», який, зокрема, передбачає внесення до Кодексу України про адміністративні правопорушення статті 44-3 «Порушення правил щодо карантину людей»[1]. В умовах сьогодення подібна стаття, безумовно, необхідна та своєчасна, але потребує деяких роз'яснень.

Через правову невизначеність та можливість множинного тлумачення понять, що містяться в цій статті, виникають складнощі з кваліфікацією діянь, тобто встановленняоб'єктивної сторони цього правопорушення. Це відбувається через те, що правова норма статті 44-3 КУпАП має бланкетний характер, тобто відсилає до інших нормативно-правових актів, а отже встановити конкретний перелік протиправних діянь неможливо. Оскільки ця стаття нова, суб'єкти правозастосування можуть тлумачити її на власний розсуд, що в деяких випадках може призвести до негативних наслідків.

Однією з проблем є те, що не завжди можливо чітко зрозуміти, за які саме діяння особи можуть нести відповідальність за цією статтею. На сьогодні термін «карантин людей» не має юридичного закріплення. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб» визначає карантин як адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб [2], а безпосередньо поняття «карантин людей» цей закон не містить.

Також є питання щодо суб'єкту правопорушення. Стаття 20 закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб»містить ряд зобов'язаньдля осіб, які хворіють на інфекційні хвороби чи є бактеріоносіями. На них, зокрема, покладається обов'язок вживати рекомендовані медичними працівниками заходи для запобігання поширенню інфекційних хвороб. Таким чином, відповідно до цього закону, суб'єктом порушення зобов'язань, передбачених статтею 20 закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб»,може бути тільки або особа, що хворіє інфекційною хворобою, або ж особа, яка є бактеріоносієм. Стаття 1 цього ж закону встановлює, що бактеріоносій – це носій збудника інфекційної хвороби, тобто людина, в організмі якої виявлено збудників інфекційної хвороби при відсутності симптомів цієї хвороби. Таким чином, зобов'язання покладаються виключно на осіб, в яких діагностовано наявність інфекційної хвороби або ж збудника такої хвороби. Інші категорії осіб, відповідно до закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», не підлягають таким зобов'язанням.

Зараз в ЗМІ з'являється велика кількість інформації, зокрема щодо можливості притягненняособи, яка повернулася з-за кордону, до адміністративної відповідальності за порушення правил самоізоляції. Ця теза не має жодного правового підґрунтя, оскільки на законодавчому рівні не передбачена обов'язкова самоізоляція таких осіб. А оскільки не має юридичного зобов'язання, то не має і юридичної відповідальності. Необхідно пам'ятати про принцип свободи, який закріплений статтею 19 Конституції України - правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством[3].Тож примушувати осіб дотримуватися правил ізоляції, звичайно крім тих осіб, які, відповідно до законодавства, зобов'язані це зробити, - порушення прав людини. Відповідно до статті 64 Конституції України, конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України [3]. Стаття 33 Конституції України гарантує кожному право на свободу пересування, і, відповідно до вже згадуваної статті 64 Конституції України, може бути обмежено лише в умовах воєнного або надзвичайного стану із зазначенням строку дії цих обмежень[3].

Тож, правових підстав притягати до відповідальності за статтею 44-3 КУпАПза порушення правил карантину людей осіб, яким офіційно не встановлений діагноз щодо захворювання інфекційною хворобою, або яка не є бактеріоносієм, не можна через те, що в їх діях немає складу правопорушення. І навіть підписання жодних зобов'язань щодо дотримання правил самоізоляції не буде мати ніякої юридичної сили. Що стосується самоізоляції особи, яка потенційно може бути носієм інфекційної хвороби, - це питання її соціальної відповідальності та правової свідомості. Нажаль, для частини громадян України характерний низький рівень правосвідомості. Правовий нігілізм призводить до того, що значна кількість українців не дотримується рекомендацій, спрямованих на зменшення темпу поширення інфекційної хвороби. До цього ще додається суперечлива інформація у ЗМІ, у соціальних мережах, що заважає об'єктивно сприймати ситуацію і впливає на свідомість людей.

Якщо ж говорити про інші діяння, за які можна притягнути до відповідальності за статтею 44-3 КУпАП, то на сьогодні правовою підставою притягнення до відповідальності за цією статтею є постанова Кабінету міністрів України від11 березня 2020 р. № 211 «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»[4]. В цій постанові визначені прямі заборони, за порушення яких працівники поліції можуть притягати до адміністративної відповідальності за статтею 44-3 КУпАП.

З приводу притягнення до відповідальності за порушення вимог, встановленихзазначеною постановоюКабінету Міністрів України,особливих складнощів не має.Але деякі питання потребують тлумачення. Наприклад, вказаною постановою заборонені регулярні та нерегулярні перевезення пасажирів автомобі-

льним транспортом у приміському, міжміському внутрішньообласному і міжобласному сполученні[4]. Хто буде суб'єктом даного правопорушення? На наш погляд, необхідно притягати до відповідальності як водія транспортного засобу, який здійснював таке перевезення, так і особу, яка була відповідальною за випуск на лінію цього транспортного засобу. Або ж подібне питання: хто несе відповідальність за порушення зазначеної у вказаній постанові заборони відвідування закладів освіти її здобувачами? Ми вважаємо, що до відповідальності необхідно притягати як здобувача освіти, який порушив цю заборону, так і особу, яка допустила цього здобувача на територію закладу освіти.

Зрозуміло, з часом буде вироблена практика застосування статті 44-3 КУпАП, але на сьогодні важливо не допустити порушення прав людини у разі неправомірного застосування законодавства.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 17.03.2020 № 530-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20 (дата звернення: 23.03.2020).
2. Про захист населення від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 № 1645-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14 (дата звернення: 23.03.2020).
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https: // zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 23.03.2020).
4. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету міністрів України від11.03. 2020 № 211 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF(дата звернення: 23.03.2020).

Буров Д. В.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Проблема застосування адміністративний примусу як методу публічної управлінської діяльності є актуальною на сьогодні в Україні, оскільки в державі відбуваються процеси реформування у багатьох сферах суспільного життя.

Метод примусу відіграє специфічну роль у практичному вирішенні питань управління, оскільки він найпослідовніше відображається через механізм прав та обов'язків, відносин типу «влада - підпорядкування».

Правильне застосування саме методу примусу в процесі державного управління забезпечує найбільшу ефективність управлінської діяльності, її максимальну ефективність, раціональне функціонування всіх адміністративно-правових інститутів, непохитність правових устроїв публічного управління.

У правовій науці, термін «метод» у загальноприйнятому значенні уявляє собою спосіб чи прийом здійснення чого-небудь, засіб досягнення поставленої мети.

Відповідно до цього, методи державного управління – це сукупність засобів здійснення управлінських функцій держави, впливу суб'єктів публічного управління на об'єкти.

Адміністративний примус – як вид примусу,що застосовуються відповідними публічними органами(посадовими особами)до юридичних та фізичних осіб з метою припинення, запобігання правопорушення або притягнення винних осіб до відповідальності.

Насильство як форма примусу більшою чи меншою мірою притаманне будь-якому суспільству. Зазвичай воно розглядається як об'єктивна реальність соціального існування людини, яку суспільство повинно вміти контролювати і примушувати.

Вирішення проблеми примусу і насильства залежить від багатьох факторів. Так, державне управляння і застосовує примус, і сприяє його правомірному застосуванню. Межі примусу, умови його застосування, правові відносини, що при цьому вникають, визначаються нормативно-правовими актами держави [1, с. 104].

Особливе місце в державно-управлінській діяльності посідають адміністративні методи, що містять у собі способи, прийоми, дії прямого й обов'язкового визначення поведінки і діяльності людей з боку відповідних управлінських компонентів держави. Їх ознаки: а) прямий вплив публічного органу або посадової особи на волю виконавців шляхом становлення їхніх обов'язків, норм поведінки і видання конкретних команд; б) однобічний вибір способу вирішення завдання, варіанту поведінки, однозначне вирішення ситуації, що підлягає обов'язковому в конанню розпоряджень; в) безумовна обов'язковість розпоряджень і вказівок, невиконання яких може тягнути різні види юридичної відповідальності [2, с. 250–251].

В будь-якій юридичній науці всі визначення права містить вказівку на його обов'язкову ознаку – примусову забезпеченість з боку держави. Саме тому примус, який здійснює держава в межах та на засадах, чітко визначених законодавством, можна вважати засобом забезпечення правопорядку, дотримання вимог, визначених нормами права [3, с. 64].

Функції держави здійснюються у певних формах шляхом використання в межах публічного механізму спеціальних прийомів і методів. Правовими формами діяльності держави та її механізму є визначений законом порядок здійснення компетентними органами та особами юридично значущих дій, спрямованих на здійснення функцій держави.

Особі надається нормативно-регламентована й гарантована можливість вільного вибору варіанту поведінки, однак у разі недотримання нею загальнообов'язкових правил і норм її дії створюють деяку небезпеку (шкідливий вплив) для суспільства.

З огляду на той факт, що такі випадки можуть мати непоодинокий, а можливо, й масовий характер, повинен існувати чинник стабілізації належної поведінки особи, забезпечення громадського порядку і розвиток держави. Таким фактором може виступати адміністративний примус, який застосовується на базі адміністративного законодавства.

Отже, адміністративний примус є обов'язковим, об'єктивно обумовленим методом, способом здійснення публічної виконавчої діяльності, чинником забезпечення публічного порядку, публічної безпеки, правопорядку в державі, недооцінювати роль якого в сучасних умовах не можна.

Адміністративний примус завжди відрізнявся від інших видів державного примусу, високою мобільністю і здатністю адаптуватися до конкретних умов і потреб держави та права, що і стало основою для роботи багатьох учених-адмінстративістів у поглибленому вивченні його потенціалу.

Примус,як правило, пов'язаний із державною владою і визначає якість цієї влади. Будь-яка галузь містить у собі можливість застосування примусових заходів і у своїй регулюючій дії на суспільні відносини не може обійтися без державного примусу.

Примус допускає заперечення волі підвладної особи і вплив на її поведінку. Невиконання розпорядження керуючого суб'єкта зумовлює тиск останнього на майнову, моральну, організаційну, фізичну сферу підвладної особи з метою перетворення її волі таким чином, щоб забезпечити підпорядкування волі керівника.

Метод регулювання суспільних відносин, характерний для тієї чи іншої галузі права, неможливо прирівнювати до одного з юридичних засобів впливу. Адже він розуміється як поєднання юридичних засобів впливу на суспільні відносини і розкриває: а) порядок встановлення прав і обов'язків; б) ступінь визначеності наданих прав і «автономності» дії її суб'єктів; в) взаємне положення суб'єктів правовідносин; г) наявність або відсутність конкретного юридичного між суб'єктами прав і обов'язків; д) шляхи і засоби забезпечення встановлених суб'єктивних прав..

Для методу примусу є обов'язковим підкорення поведінки волі індивідів не власній волі, а волі держави, у разі переконання такого підкорення немає.

Так, на думку С. В. Ківалова, серед методів адміністративного права виокремлюють імперативний і диспозитивний, при цьому перший «поступово віддає частину свого впливу іншому». Окрім загальних методів, для адміністративного права є характерним і наявність «спеціальних методів – субординації, координації та реординації» [4, с. 10].

Категорії форми та методу управління необхідно розглядати у нерозривному зв'язку. Традиційно виділяється три універсальних методи публічного управління: переконання,примусу та заохочення. Саме ці методи у своєму взаємозв'язку становлять систему засобів держави, який забезпечує від повідний порядок діяльності суспільства загалом та правову поведінку громадян.

Адміністративний примус, як складову публічного управління, слід розглядати як один з невід'ємних елементів здійснення державної влади. Примус є наслідком певної поведінки різних соціальних суб'єктів, поведінки, яка віхиляється від вимог правових норм, становить загрозу відносинам, що цими нормами регулюються й охороняються, і застосовується з метою усунення такої протиправної поведінки.

Адміністративний примус застосовується уповноваженими на те органами та посадовими особами. Метою його застосування є забезпечення законності, державної дисципліни, правопорядку.

Влада через норми права здійснює примус і цей примус є невід'ємною рисою права, неодмінна і фундаментальна умова права в будь-якому суспільстві – це легітимне застосування фізичного примусу з боку суспільного уповноваженого органу. Неможливо виконувати право і дотримуватись його без публічних, демократичних органів примусу, без органів, які будуть це право захищати, відтворювати.

У цьому разі таким суб'єктом виступає держава (або влада). У державі наявні органи (звичайно, якщо держава досконала) публічного примусу і влади, через які вона проваджує право в суспільство, регулює відносини між людьми лише правом і тільки ним. Характер взаємовідносин влади і права може залежати також від того, яка в країні за своїм режимом встановлена влада. Якщо влада свавільна, вона обходиться без права, якщо влада організована, то право є її обов'язковим атрибутом

Ознаками адміністративного примусу є: 1) він є об’єктивно необхідним методом, цілеспрямованим способом поведінки, набором певних дій і засобів, які повторюються й сприяють вирішенню завдань соціального, державного управління, застосовуються на базі переконання у сфері реалізації виконавчо-розпорядчої діяльності держави. 2) він має офіційний, державно-владний характер, застосування його здійснюється лише від імені держави уповноваженими публічними органами та їх посадовими особами в процесі реалізації ними державно-владних повноважень, звідси й впливає характер примусової діяльності [5, с. 112].

Примус, як нам уявляється, є додатковим методом публічного управління, що являє собою психологічний чи фізичний вплив державних органів або суб’єктів управління на певних осіб (об’єкти управління) з метою змушення виконувати приписи правових норм. Такий метод публічного управління проявляється в двох формах: судовій і адміністративній та ґрунтується на авторитеті держави і сили закону. Метод примусу спрямований на вироблення окремих форм поведінки, а також підтримання суспільної дисципліни.

Вказаний метод належить до найбільш жорстких та незаперечних засобів впливу, тому в діяльності органів управління та їх посадових осіб примус застосовується, як правило, у поєднанні з іншими управлінськими прийомами

Висновок. Примус є одним із атрибутів державної влади. Виступає знаряддям виконання правових норм усіма членами суспільства та є необхідним методом для охорони членів суспільства,прав та інтересів громадян,а також водночас він виступає як авторитарне явище.

Адміністративний примус виступає як метод публічної влади і використовується лише в результаті певної поведінки суб’єкта,яка не відповідає правовим нормам,застосовується з метою усунення такої поведінки і збереження нормальних соціальних відносин.

Література

1. Тимошенко В. Примус як мотив поведінки / В.Тимошенко // Право України. 2007. № 6. С.104-107.

2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекцій. / Г. В. Атаманчук. 2-е изд. М. : Омега-Л, 2004. 580с.

3. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід, та практика реалізації : [моногр.] / Коломоєць Т.О. Запоріжжя: Поліграф, 2004. 404 с

4. Административное право Украины: [учебник] / [под. общ. ред. С.В. Кивалова]. Х. : Одиссей, 2004. 880с.

5. Старилов Ю. Н. Курс общего административного права. В 3т.: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция / Ю. Н. Старилов. М. : Издательство Норма. 2002. 600 с.

Вдовиченко О. М.,
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИОРІТЕТНИЙ НАПРЯМ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

На сьогодні одним із важливих напрямів діяльності держави є правоохоронна діяльність. Саме із ефективністю діяльності органів, що реалізують цей напрям, пов’язується стан забезпеченості прав і свобод людини і громадянина. Слід зауважити, що протягом останніх десяти років в Україні проведено не одне дослідження, об’єктом яких є суспільні відносини в сфері правоохорони. Найбільша увага приділена вітчизняною наукою теоретико-правовим, конституційно-правовим і кримінально-правовим засадам діяльності суб’єктів правоохорони. Водночас не можемо не вказати, що залишаються невисвітленими окремі аспекти правоохоронної діяльності, зокрема адміністративно-правові.

Як відомо, згідно з ч.2 ст. 3 Основного закону України «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави», відповідно до ч. 2 ст. 19 «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України», а п.п. 1, 12, 14, 17 і 22 ст. 92 передбачають, що «виключно законами України визначаються: права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики; судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури; основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку; засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них».

Наведені положення Основного закону дозволяють зробити висновок про важливість конституційних і адміністративних аспектів діяльності правоохоронних органів, про значимість дотримання принципу законності.

Правоохоронна діяльність має розглядатися саме через призму адміністративного права. Адже, саме норми цієї галузі права регулюють управлінські відносини. «Адміністративне право як галузь права - це галузь права (сукупність правових норм), що регулює з метою реалізації завдань і функцій держави суспільні відносини управлінського характеру, які складаються у сфері виконавчої влади, внутрішньоорганізаційній діяльності інших державних органів, а також у процесі здійснення громадськими організаціями, їх органами зовнішніх юридично-владних повноважень. Інакше кажучи, адміністративне право - це управлінське право, яке відрізняється від інших галузей права специфікою предмета, методу регулювання та структурними особливостями» [2].

А правоохоронна діяльність в юридичній науці розглядається як «професійна діяльність спеціально уповноважених державою органів та організацій, що здійснюється на підставі закону та відповідно до закону, а у випадках встановлених законом – у відповідній процесуальній формі із застосуванням правових засобів й спрямована на охорону прав та свобод людини і громадянина, законності та правопорядку, усіх встановлених та врегульованих правом суспільних відносин» [3, с. 199].

Поширеним є визначення правоохорони як різновиду правозастосування, особливістю якого є виявлення правопорушень, розгляд відповідних юридичних справ, запропонованого Ю. А. Ведєрніковим, В. К. Шкарупою та В. К. Карпунчевим: «... під правоохоронною діяльністю слід розуміти правозастосовчу діяльність з охорони права спеціально уповноважених на те органів за встановленою в законі процедурою, що полягає в розгляді юридично значущих справ, виявленні правопорушень та обвинуваченні осіб, винних у їх вчиненні, у застосуванні до правопорушників примусових заходів регламентованих законом, а також у представництві й захисті прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» [4, с. 111].

Зважаючи на те, що однією з ознак правоохоронної діяльності є те, що вона «реалізується на підставі та відповідно до закону і, переважно, у відповідній процесуальній формі» [1, с. 68], важливим є саме адміністративно-правове регулювання правоохоронних процедур. Хоча на перший погляд це здається не зовсім правильним, адже є кримінально-процесуальні відносини, в межах яких реалізується значна частина повноважень суб’єктів правоохоронної діяльності. Однак, в демократичній, соціальній, правовій державі на перше місце має стати не каральна функція, а превентивна. Відтак, перевага має надаватися адміністративно-правовим засобам правового регулювання. Зауважимо, вже тривалий час у вітчизняній юридичній науці вказується на необхідність переосмислення кримінально-правової парадигми, зокрема у сфері покарання. Нова парадигма повинна мати гуманістичний характер і передбачати інші, ніж позбавлення волі, покарання, в тому числі частина діянь має бути декриміналізована і, переважно, набуває характеру адміністративного проступку.

На сьогодні необхідною є зміна і адміністративної парадигми у частині розуміння владних відносин. У сучасному суспільстві, яке отримало назву інформаційного, основою владовідносин є інформація, знання. Так, розглядаючи метаморфози влади, відомий зарубіжний мислитель сучасності Елвін Тофлер вказує, що з часу виникнення і розвитку суспільства відносини влади ґрунтувалися на трьох явищах: спочатку це була сила (відтак, влада була у руках фізично сильнішого), згодом, у «еру фабричних труб» влада почала ґрунтуватися на грошах (відтак, влада була у руках багатих), сучасна влада ґрунтується на інформації, знаннях.

Правоохорона має розглядатися саме як управлінська діяльність. Охороняючи громадський порядок, правоохоронні органи здійснюють вплив на поведінку громадян, не допускаючи вчинення правопорушень останніми (реалізується функція загальної превенції). В цьому випадку чітко простежується відсутність жорстко визначених «управлінських» зв’язків, однак мета управління досягається – створюється режим законності і, як наслідок, правопорядок. Що і є основною метою правоохоронного напряму діяльності держави.

Отже, все зазначене вище дозволяє зробити такі основні висновки, що мають скласти зміст сучасної парадигми правоохоронної діяльності: правоохоронна діяльність є основним напрямом діяльності органів державної влади в межах якого реалізується правоохоронна функція держави; зважаючи на те, що одним з важливих принципів діяльності державних органів у демократичній, соціальній, правовій державі є принцип законності, а також той факт, що суб’єкти правоохоронної діяльності в переважній більшості є органами, на яких покладається передусім завдання організації та виконання приписів чинних законів (при цьому надається право видання відповідних організаційно-розпорядчих та правових актів), правоохоронна діяльність має розглядатися як діяльність управлінська. Відтак, дослідження цього правового явища має здійснюватися через адміністративно-правову призму. А це, в свою чергу, потребує розроблення / удосконалення відповідних адміністративних процедур цієї діяльності.

Література

1. Кучук А.М. Теоретико-правові засади правоохоронної діяльності в Україні: дис. …канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кучук Андрій Миколайович. – Київ, 2007. – 213 с.
2. Алфьоров С.М. Адміністративне право [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/14631004/pravo/ponyattya_administra-tivnogo_prava
3. Кучук А.М. Сучасна парадигма правоохоронної діяльності / А.М. Кучук // Держава і право: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Спецвипуск. – К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2005. – С. 199-203.
4. Ведєрніков Ю.А. Щодо визначення поняття правоохоронної діяльності / Ведєрніков Ю.А., Шкарупа В.К., Карпунчев В.П.// Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2001. – № 3. – С.102–111.

Веселова Л. Ю.,
к. ю. н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ЩОДО ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Перш за все, необхідно зазначити, що поняття «адміністративно-правова охорона у сфері забезпечення кібербезпеки» не має законодавчо визначеної дефініції. Поряд з тим, у теорії адміністративного права достатньо широко висвітлюються питання щодо загального тлумачення поняття «адміністративно-правова охорона». Крім того, достатньо широко досліджуються вченими адміністративістами особливості адміністративно-правової охорони самих різних об’єктів та у самих різних сферах суспільних відносин. Саме тому, аналіз поняття та особливостей кібербезпеки як об’єкта адміністративно-правової охорони є важливим, що потребує як теоретичного осмислення, так і оцінювання прикладних аспектів правого регулювання.

Правову основу забезпечення кібербезпеки України становлять Конституція України, закони України щодо основ національної безпеки, засад внутрішньої і зовнішньої політики, електронних комунікацій, захисту державних інформаційних ресурсів та інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, цей та інші закони України, Конвенція про кіберзлочинність, інші міжнародні договори, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України [1]. Крім того, як це передбачено Конституцією України, якщо міжнародним договором України, згоду на обов’язковість якого надано Верховною Радою України, передбачено інші правила, ніж втзначені законодавством, застосовуються положення міжнародного договору України.

Конституції України є основним джерелом національної правової системи. Так, у статті 3 Конституції вказується, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Тобто наявність адміністративно-правового механізму охорони кібербезпеки та інших подібних об’єктів є проявом виконання державою своїх обов’язків з приводу забезпечення життєдіяльності населення країни [2].

Сутність терміну «адміністративно-правова охорона» розкривається повною мірою у поєднанні з певним благом, на яке спрямовано дію з охорони. Саме тому, в науковій літературі зустрічаються терміни: «адміністративно-правова охорона прав інтелектуальної власності», «адміністративно-правова охорона прав на об’єкти промислової власності», «адміністративно-правова охорона майнових та немайнових прав власності», «адміністративно-правова охорона надр та вод» тощо.

Однак, це не свідчить про те, що термін «адміністративно-правова охорона» не розглядається самостійно у сучасному науковому середовищі. Вирішення проблем, які виникають у сфері адміністративно-правової охорони, значною мірою пов’язане з дослідженням механізму правового забезпечення розвитку вказаної сфери, а також з пошуком шляхів його оптимізації та вдосконалення [3, с.71].

У свою чергу, Харитонов О.І. акцентує увагу на явищі адміністративно-правової охорони, що є окремим правовим інститутом. Свою думку доводить тим, що порушення встановлених законодавством правил поведінки тягне за собою припинення дії регулятивних правовідносин, замість яких виникають охоронні (регулятивні трансформуються в охоронні), підставою до чого є припис норми права та вчинення адміністративного делікту. У цьому випадку йдеться вже не про реалізацію встановлених адміністративно-правових регулятивних норм, якими були визначені вимоги до поведінки зобов’язального суб’єкта, а про реалізацію положень охоронних адміністративно-правових норм, які передбачають встановлення нових прав і обов’язків [4, с. 38].

Отже, підсумовуючи наукові погляди, ми можемо зробити висновок про те, що адміністративно-правова охорона у сфері забезпечення кібербезпеки – це адміністративно-правове явище, зміст якого базується на впорядкованій нормами адміністративного права діяльності суб'єктів забезпечення кібербезпеки, що спрямована на забезпечення прав і свобод громадян, суспільства та держави у кіберпросторі, запобігання їх порушення, виявлення кіберзлочинів та відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів осіб, що здійснюються засобами адміністративного права з можливістю застосування заходів адміністративного примусу та притягнення винних до адміністративної відповідальності.

Література

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05 жовт. 2017 р. №2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19.

2. Конституція України: закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Чукава А.В. Адміністративно-правова охорона права на об'єкти промислової власності в Україні: дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: 12.00.07. Київ, 2009 . 217 с.

4. Харитонова О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: дис. … доктора юрид. наук: 12.00.07. Одеса: Нац. ун.-т «Одеська юридична академія», 2004. 328 с.

Денисова А. В.,
д. ю. н., доцент, завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС
Слаблюк Н. С.,
аспірант кафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС

ЗУСТРІЧНА ЗВІРКА ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

На даний час актуальним є питання щодо правового забезпечення отримання, обробки та використання податкової інформації наданої від платників податків контролюючим органам. Дотримання вимог чинного законодавства при оформленні результатів наданої платниками податків податкової інформації - є запорукою ефективного виконання Державною податковою службою України своїх завдань. Податкова інформація являє собою документовані або публічно оголошені відомості, що стосуються адміністрування або виконання внутрішнього законодавства у сфері оподаткування. [1, с. 93]

Відповідно до п.п. 73.5 Податкового кодексу України, з метою отримання податкової інформації, необхідної у зв'язку з проведенням перевірок, контролюючі органи мають право здійснювати зустрічні звірки даних суб'єктів господарювання щодо платника податків. За результатами зустрічних звірок складається довідка, яка надається суб'єкту господарювання у десятиденний термін. Важливим аспектом є те, що зустрічні звірки не належать до перевірок і проводяться в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. [2, с.56]

Порядок проведення контролюючими органами зустрічних звірок затверджений у Постанові Кабінету Міністрів України № 1232 від 27.12.2010 року «Про затвердження Порядку проведення контролюючими органами зустрічних звірок». Форма запиту контролюючого органу на проведення зустрічної звірки також закріплена на законодавчому рівні, а саме: Наказом Міністерства фінансів України № 299 від 28.02.2017 року «Про затвердження форми запиту контролюючого органу на проведення зустрічної звірки». Наявність нормативно-правових актів, в яких деталізується один із способів отримання контролюючими органами податкової інформації безумовно є позитивним явищем.

Згідно із п.7 Порядку проведення контролюючими органами зустрічних звірок, за результатами проведеної зустрічної звірки складається довідка, або акт про неможливість проведення зустрічної звірки суб'єкта. Негативним є те, що вищевказаний порядок не містить загальнообов`язкової встановленої форми довідки та акту про неможливість проведення зустрічної звірки суб'єкта. Форма цих документів закріплена в Наказі Державної фіскальної служби України № 511 від 17.07.2015 року «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організації та проведення органами державної фіскальної служби зустрічних звірок, обміну податковою інформацією при здійсненні податкового контролю». Варто зауважити, що форми документів закріплених вищезазначеним Наказом мають рекомендаційний характер, а тому у разі відступлення від порядку оформлення цих документів – юридичні наслідки не настають.

Слід зазначити, що виникають ситуації, в яких довідки про результати проведення зустрічної звірки, складені посадовими особами Державної податкової служби України, окрім співставлення даних первин-

них бухгалтерських та інших документів суб'єкта господарювання, також містять в собі висновки щодо дотримання платником податків податкового законодавства, що не відповідає правовій природі проведення зустрічної звірки. Оскільки зустрічна звірка - це виключно співставлення даних первинних бухгалтерських та інших документів суб'єкта господарювання, а висновки про нікчемність, або фіктивність господарських операцій Державна податкова служба України може робити виключно в рамках перевірки, де у платників податків більше можливостей для захисту. [3, с.198]

Отже підводячи підсумки, можна зробити висновок, що при проведенні зустрічних звірок посадовими особами Державної податкової служби України, виникає потреба у чіткому закріпленні форм документів. Враховуючи те, що довідка, або акт про неможливість проведення зустрічної звірки суб'єкта, складені посадовими особами Державної податкової служби України за результатами зустрічної звірки можуть мати подальші юридичні наслідки для платників податків при проведенні податкових перевірок - у затверджених формах вищевказаних документів слід закріпити виключний перелік питань, коло яких охоплено довідкою, або актом про неможливість проведення зустрічної звірки суб'єкта. Важливо організувати затвердження форм довідки та акту про неможливість проведення зустрічної звірки суб'єкта - саме шляхом внесення доповнень до Постанови Кабінету Міністрів України № 1232 від 27.12.2010 року «Про затвердження Порядку проведення контролюючими органами зустрічних звірок», адже форми цих документів повинні нести не рекомендаційний, а загальнообов`язковий характер.

Література

1. Долматова Г. Сучасне підґрунтя поширення міжнародного обміну податковою інформацією // Економічний аналіз. 2008. Вип. 3 (19). С. 93-95.

2. Селезень П. О. Обмін податковою інформацією в договорах України про уникнення подвійного оподаткування / П. О. Селезень // Юрид. Україна. 2010. № 8. С. 54-59.

3. Мандзюк О. А. Правовий режим податкової інформації в Україні відносин: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 /Олег Андрійович Мандзюк Запоріжжя, 2014. С. 198.

Десятник А. А.,
завідувач відділення моніторингу відділу кадрового забезпечення,
доцент кафедри адміністративної діяльності ОДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АРЕШТУ ПО ЗАКОНОДАВСТВУ УКРАЇНИ

Здійснення побудови демократичної, правової держави, відповідно до вимог ст. 1 Конституції України [1], відбувається у нелегких умовах, коли потрібно поєднувати вдосконалення національного законодавства відповідно до загальновизнаних світових стандартів з належною практикою його застосування. Іншими словами, за наявністю доброго законодавства, воно не може у повній мірі бути реалізованим, не досягаються його цілі, які визначені у цьому законодавстві, якщо відсутні умови для застосування законодавства.

Так, згідно ст. 1 завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення [2] (далі – КУпАП) є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством.

Стаття 23 КУпАП [2] передбачає, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

Одним з найбільш важких з видів адміністративних стягнень є адміністративний арешт, який установлюється і застосовується лише у виняткових випадках за окремі види адміністративних правопорушень на строк до п'ятнадцяти діб. В той же час застосування адміністративного арешту останнім часом ускладнено з технічної та організаційної точки зору. Так, наприклад на території ГУНП в Одеській області в теперішній час функціонує всього 9 ізоляторів тимчасового тримання (далі – ІТТ), в яких правопорушники можуть відбувати стягнення у вигляді адміністративного арешту.

Така ситуація склалася після того, як в більшості районних відділах (відділеннях) поліції ІТТ були закриті, останні були залишені тільки в базових органах поліції. Внаслідок вказаних структурних змін, віддалені територіальні підрозділи поліції вимушені везти осіб для поміщення до ІТТ для відбуття стягнення

у вигляді адміністративного арешту на відстань до 120 км. в один бік, що ускладнює функціонування відповідного підрозділу поліції.

На наш погляд, складнощі у перевезенні адміністративно заарештованих зв'язує ініціативу працівників поліції (працівників відповідних служб та їх керівництво) у складанні протоколів про адміністративне правопорушення, санкції яких передбачають адміністративний арешт. Також, знаючи труднощі у перевезенні адміністративно заарештованих осіб, окремі судді можуть уникати накладанню стягнення у вигляді адміністративного арешту на осіб, які, враховуючи обставини адміністративної справи, можуть заслуговувати на вказане стягнення.

Відповідно, протягом останніх років простежується тенденція до зниження накладених стягнень у вигляді адміністративного арешту.

Як наслідок, можуть виникати два варіанти розвитку подій:

1. Правопорушник не притягується до адміністративної відповідальності у вигляді адміністративного арешту за наявності формальних підстав для такої санкції;

2. Правопорушник, у відношенні якого застосована санкція у вигляді адміністративного арешту, несвоєчасно його відбуває.

Зазначене тягне за собою те, що у правопорушника складається враження вседозволеності, а в населення (особливо сільських районів) відчуття безкарності правопорушників, зниження рівня захищеності з боку органів поліції.

Тим самим, не виконуються положення ст. 23 КУпАП [2]в частині того, що адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами.

При цьому загальновизнаним фактом є те, що притягненням до адміністративної відповідальності здійснюється профілактика вчинення кримінальних правопорушень.

Враховуючи викладене, пропонуємо здійснити необхідних організаційних, практичних засобів для поновлення функціонування ІТТ в кожному районному відділі (відділенні) поліції ГУНП в областях з метою виконання положень адміністративного законодавства, які були частково розглянуті вище.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради. України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради (ВВР). 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

Домброван Н. В.,
к. ю. н., начальник відділу організації наукової роботи ОДУВС

ВПРОВАДЖЕННЯ СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Антидержавні прояви різного характеру завжди негативно впливають на життя країни в цілому, а соціально-політичні кризисні ситуації мають найбільший негативний ефект. Масові безладдя здатні підірвати економіку країни, похитнути політичну ситуацію, викликати страх у населення та недовіру до органів влади але в кінцевому випадку страждає населення країни, а в заворушеннях травмуються люди, псується майно. Тому протидія масовим заворушенням є однією з головних задач правоохоронних органів.

Масові заворушення - злочин проти громадської безпеки, що полягає в організації та участі в масових заворушеннях, що супроводжуються насильством, погромами, підпалами, знищенням майна, застосуванням вогнепальної зброї, вибухових речовин або вибухових пристроїв, а також наданням збройного опору представникові влади.

Форми участі в масових заворушень:

Організація масових заворушень - дії, спрямовані на збір натовпу, доставка і поширення в натовпі зброї, розпалювання в натовпі агресивних настроїв, керівництво натовпом в ході погромів, підпалів, застосування насильства, опору органам влади і управління.

Участь у масових заворушеннях - безпосередня участь в масових заворушеннях, тобто вчинення погромів, підпалів, актів насильства особисто.

Масові заворушення відносяться до числа надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру, слід зазначити, що відповідальність за ці дії передбачена ст. 294 Кримінального кодексу України яка на-

лежить до розділу XII, Особливо її частини "Злочини протигромадського порядку та моральності". Закон визначає масові заворушення як дії невизначеної кількості людей – натовпу, із вчиненням насильства над особою, погромів, підпалів, вибухів, нищення майна, захоплення будівель або споруд, інших дій руйнівного характеру, опору представниками влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовуються як зброя. До кримінальної відповідальності за вчинення масових заворушень притягуються як їх організатори, так і ті, хто був виконавцем підпалу, руйнування або інших подібних дій чи чинив збройний опір владі. Просте ж перебування в натовпі при масових заворушеннях не вважається злочином. Складом масових заворушень охоплюються й дії, що полягають у їх підготовці: виготовлення й поширення листівок, інших друкованих видань, публічні виступи, заклики, спрямовані на те, щоб зібрати натовп і схилити його до здійснення погромів, руйнувань, підпалів й інших подібних дій. Ст. 295 КК України визнається злочином і підбурювання до масових заворушень.

В результаті проведеного анкетування у 2008-2019 роках з працівниками правоохоронних органів різних підрозділів з різних регіонів України було встановлено що правоохоронці очікують нових знань та вмінь у цій сфері. 87.4% опитуваних вказало на недостатність знань та вмінь. Необхідність більш суттєвого розгляду цього питання підтверджує і факт залучення працівників міліції до блокування або ліквідації масових заворушень. І якщо після 1 року служби приблизно 20% опитуваних приймали в цих заходах участь, то вже при стажі роботи 4 роки – 76%, а після 10 років стажу роботи майже 100%. Всі опитуванні поставили на перше місце по ступеню небезпеки для поліцейських саме участь у ліквідації масових заворушень.

Велика кількість масових заворушень, участь в них мільйонів громадян щорічно у всьому світі призводять до великих матеріальних втрат, дестабілізації у суспільстві і державі, призводить до багатотисячних жертв і в кінцевому випадку несе деструктив для цивілізації. Тому задача правоохоронних органів - зберегти внутрішню безпеку, як окремої країни, так і міжнародний порядок у світі в цілому.

Про наявність та особливості скандинавської системи знає та мають недостатні практичні навички більшість працівників поліції, так заявило 87.4% опитуваннях. Тому необхідно подальша робота по популяризації та впровадження цієї моделі у діяльність Національної поліції України. Але найважчим є практичне опрацювання скандинавської моделі, взаємодія підрозділів, організація ефективного управління та командування силами та засобами Національної поліції.

Отже, існує безліч причин виникнення масових заворушень у світі, а кількісний аналіз особливостей кожної причини вказують на розгалужені закономірності в цій сфері. Тому тенденції в організації та проведені масових заворушень вказують на необхідність протидії на новому висококваліфікованому рівні. Основними вимогами протидії масовим заворушенням виступають поетапність, комплексність та алгоритмізація дій певних органів, служб та підрозділів.

Впровадження скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів у правоохоронну діяльність України є необхідною реальністю. Усі складові елементи скандинавської моделі повинні бути зрозумілими та опрацьовані всіма підрозділами Національної поліції. Необхідно після теоретичних занять провести тактико-спеціальні навчання з урахуванням виявлених недоліків та особливостей ситуацій, які виникають в нашій країні.

Ефективна протидія масовим заворушенням потребує подальших глибоких досліджень в цій сфері. Необхідно проаналізувати особливості організації, виникнення та проведення масових заворушень в Україні для корегування та удосконалення скандинавської моделі.

Література

1. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст. 131.

2. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. для працівників поліції / О.Ю. Прокопенко, І.В. Власенко, М.Ю. Крепакова; МВС України, Харк. нац.. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 364 с.

3. Наказ МВС України №706 від 23 серпня 2018 року «Про затвердження Концепції запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів»

4. Тактико-спеціальна підготовка (тактика професійної діяльності) [Текст] : навч. посіб. / [Ю. Б. Оболенський та ін.] ; за заг. ред. Пєткова В. П. ; Кіровогр. юрид. ін-т Харк. нац. ун-ту внутр. справ. К. : КНТ, 2010. 341 с.

5. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. /[О.Г.Комісаров, А.О.Собакарь, Е.Ю.Соболь, О.С.Юнін та ін.]; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с.

Ізбаш К. С.,
к. ю. н., доцент, ст. науковий співробітник відділу організації наукової роботи ОДУВС

ДОКАЗИ В СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Докази в справі про адміністративне правопорушення відіграють велике значення для повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, а також виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню адміністративних правопорушень. Належне підтвердження необхідних обставин гарантує особі додержання юрисдикційних гарантій захисту її прав, свобод та інтересів у разі їх порушення, невизнання або оспорювання. Повне з'ясування обставин кожної справи про адміністративне правопорушення є пріоритетом при її розгляді.

Питання доказів у справах про адміністративні правопорушення були предметом дослідження багатьох науковців, зокрема: О.М. Бандурки, В.М. Бевзенка, Є.В. Додіна, М.В. Джафарової, А.Т. Комзюка, Р.С. Мельника, В.П. Пєткова, О.П. Рябченко, В.К. Шкарупи та ін.

Відповідно до ст. 251 КУпАП, доказами в справі про адміністративне правопорушення є будь-які фактичні дані, на підставі яких, у визначеному законом порядку орган або посадова особа встановлює наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винність цієї особи в його вчиненні та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Ці дані встановлюються: 1) протоколом про адміністративне правопорушення; 2) поясненнями особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, а також потерпілих та свідків;3) висновком експерта; 4) речовими доказами; 5) показаннями технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі тими, що використовуються особою, яка притягається до адміністративної відповідальності, або свідками, а також працюючими в автоматичному режимі, які використовуються при нагляді за виконанням правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху; 6) протоколом про вилучення речей і документів; 7) іншими документами. Обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених ст. 255 КУпАП[1].

Предметом доказування у справі про адміністративне правопорушення є обставини, що підлягають з'ясуванню по цій справі. Відповідно до ст. 280 КУпАП орган або посадова особа під час розгляду справи про адміністративне правопорушення зобов'язані з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення; чи винна ця особа в його вчиненні; чи підлягає вона адміністративній відповідальності; чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність; чи заподіяно майнову шкоду; чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу; а також з'ясування інших обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

Суб'єкти адміністративної юрисдикції обов'язково проводять оцінку доказів у справі про адміністративне правопорушення. Ця оцінка є правовою і може даватися тільки суб'єктами, які уповноважені в цьому. Ст. 252 КУАП визначає, що орган або посадова особа оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом і правосвідомістю[1].

Особливістю доказів є те, що вони мають бути одержані в установленому законом порядку, в іншому разі вони не будуть мати доказової сили. Йдеться про передбачений в КУпАП порядок провадження у справі про адміністративне правопорушення. Наприклад, протокол, яким фіксується вчинення правопорушення, повинен бути складений за певною формою уповноваженою на те посадовою особою або представником громадськості (ст. 255 КпАП).

Правом надавати докази користуються особи, що беруть участь у провадженні у справі (особа, що притягується до відповідальності, потерпілий, законні представники, адвокат), та інші особи. Докази можуть бути витребувані органом або посадовою особою, що розглядає справу, від підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян за клопотанням учасників процесу або за власною ініціативою.

Встановлений законом порядок збирання, одержання доказів є надійною гарантією їх істинності, достовірності. Порушення або недодержання цього процесу може викликати лише сумніви в достовірності доказів та в обґрунтованості зроблених за їх допомогою висновків.

На думку, Є.В. Додіна, докази представляють собою різновид юридичних доказів, бо їх знаходження, використання та оцінка регламентуються законодавцем на підставі єдиних принципів доказового права, що визначаються характером держави[5, С. 208].

На думку Д.М. Бахраха, доказами є фактичні дані, інформація, на основі яких встановлюються обставини справи[4, С. 356]. Головна функція будь-яких доказівобґрунтувати рішення шляхом встановлення об'єктивної істини, що приймається. Докази у справах про адміністративні правопорушеннямають специ-

фічні ознаки, які випливають з їх джерел. Наприклад, у провадженні протокол про адміністративне правопорушення є не тільки джерелом доказів, але й виступає як акт, що свідчить про порушення справи та являєтьсяобов'язковим процесуальним документом і займає ключове положення серед інших джерел. Протокол у справі про адміністративне правопорушення є комплексним джерелом доказової інформації.

Від доказів як фактичних даних слід відрізняти їх джерела, що являють собою засоби збереження та передачі інформації; засоби, за допомогою яких вона залучається до сфери провадження у справах про адміністративні правопорушення. Наразі слід зазначити, що у правовій науці і на практиці, докази нерідко розцінюють і як саму інформацію, і як джерело відомостей.

Інформація може розглядатися, як доказ, за наявності двох умов: по-перше, якщо вона містить дані про наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винності особи в його скоєнні та інших обставинах, що мають значення для правильного вирішення справи; по-друге, якщо вона одержана в порядку та з джерел, передбачених законом[2, С. 54; 3, С. 281].

Вивчення справи та оцінка доказів здійснюється з метою виявлення наявності у них юридичної сили, виявлення характеру порушення закону (наприклад, випадки проведення адміністративного розслідування неуповноваженою особою; недотримання тих чи інших термінів провадження; складання протоколу про адміністративне правопорушенняособою, яка не уповноважена його складати; ігнорування обґрунтованих зауважень особи, стосовно якої складається протокол про адміністративне правопорушення та ін.) і якщо такі є - за можливості їх усунення.

У вивченні матеріалів орган та посадова особа, яка приймає рішення по справі, має звернути особливу увагу на те, чи правильно складені протокол про адміністративне правопорушення, а також чи правильно оформлені інші матеріали справи. Тому необхідно з'ясувати, чи існують обставини, що виключають провадження у справі про адміністративне правопорушення, повний список яких міститься в ст. 247 КУпАП. Фактично у вивченні справи орган та посадова особа має звернути увагу на достатність наявних у справі матеріалів для розгляду її по суті. Під достатністю слід розуміти, як повноту змісту документів, матеріалів, так і здійснених дій, спрямованих на доказ винності або невинності особи, щодо якої було складено протокол про адміністративне правопорушення.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/80731-10 (дата звернення 02.02.2020).
2. Адміністративне право України : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 84 с.
3. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В.М. та ін. Вид. 2-ге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.
4. Бахрах Д.Н. Административное право : учебник. Изд. 3-е, перераб. и доп. Москва : Норма, 2007. 816 с.
5. Додин Е.В. Сборник научных трудов: в 2-х т. Одесса: Полиграф, 2006. Т.1. 372 с.

Ковальова О. В.,
к.ю.н., с.н.с., професор кафедри адміністративної діяльності ОДУВС

ДИТИНА-СВІДОК ЯК ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ОСОБА

Найважливішийперіод у життілюдини – цедитинство. Саме в цейперіод вона формуєтьсяфізично, психічно, інтелектуально, набуваючивсіхнеобхіднихзнань, умінь і навиків. Важливе завдання кожної держави – забезпечити умови для розвитку дитини, однією із яких є забезпечення безпеки дітей, зокрема захист їх від насильства.Особливого значення це завдання набуває, коли дитина потребує захисту від найближчих людей, зокрема членів родини. Усвідомлюючи, що руйнівний вплив на становлення особистості дитини здійснює не лише безпосереднє застосування насильства щодо неї, а й спостерігання неюнасильства між найближчими для неї людьми – членами родини, законодавець закріпив в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (далі – Закон) положення, що дитина, яка стала свідком (очевидцем) домашнього насильства, є постраждалою від домашнього насильства дитиною [1]. Однак, чи реалізується дана норма на практиці, чи не залишається вона декларативною, зважаючи на суперечність законодавства та практики його реалізації, а також наявність «типових помилок» під час складення та розгляду матеріалів справ про вчинення домашнього насильства.

Перш за все звертає на себе увагу, що законодавець не визначив, постраждалою від якої саме форми домашнього насильства є дитина, яка стала свідком (очевидцем) домашнього насильства. При цьому в протоколі про адміністративне правопорушення обов'язково має бути розкрита суть правопорушення, тобто має бути зазначена в тому числі і форма домашнього насильства. Скоріш за все така дитина є пост-

раждалою від домашнього насильства психологічної форми. Однак, дана форма домашнього насильства потребує доведення наслідків, які настали в результаті вчинення домашнього насильства, до яких зокрема відносяться: побоювання за свою безпекучибезпекутретіхосіб, спричиненняемоційноїневпевненості, нездатностізахистити себе абозавданняшкодипсихічномуздоров'ю особи[1]. Зрозуміло, що поліцейські не можуть самостійно визначити наявність чи відсутність зазначених наслідків для особи і в даному випадку необхідним є заключення чи висновок або психолога, або медичного працівника. Без доведеності настання одного із зазначених наслідків юридичний склад домашнього насильства є відсутнім. Отже, розроблення місцевих алгоритмів збору доказової бази у випадках домашнього насильства, зокрема щодо дітей, має бути одним із важливих завдань координаційних рад або міжсекторальнихробочих груп з питань запобігання та протидії домашньому насильству.

По-друге, на практиці виникає питання оформлення матеріалів справ у випадку, коли дитина є свідком (очевидцем) домашнього насильства. Як правило, у фабулі протоколу про адміністративне правопорушення поліцейські додають, що правопорушення було вчинено «в присутності дитини». Однак, враховуючи, що результативність справ про адміністративні правопорушення за вчинення домашнього насильства (кількість справ, у яких кривдник притягнений до відповідальності)в середньому складає 30% [2], вірогідність того, що права дитини-свідка будуть захищені, а кривдник притягнений до відповідальності, є незначною.Особливо вражає факт закриття деяких проваджень у зв'язку із малозначністю правопорушення, навіть якщо воно вчинено у присутності дитини. Наприклад, у справі № 206/5564/19, відповідно до фабули якої чоловік нанісдружинітелесніушкодження та виражався нецензурною лайкою в присутностінеповнолітніхдітей, Самарський районний суд м. Дніпро, посилаючись зокрема на те, що потерпіладружина в судовому засіданні просила закритипровадження по справі, при цьомузазначила, щопретензій до свогочоловіка не має, звільнив чоловіка від адміністративної відповідальності у зв'язку із малозначністю вчиненого правопорушення [3]. Виходить так, що мама з татом помирились, або можливо тато погрозами змусив маму в суді сказати, що вона претензій не має, а думку дітей, на очах яких одна найрідніша людина застосувала насильство щодо іншої близької особи, ніхто не дізнався. Чи дійсно малозначними будуть наслідки цієї ситуації для розвитку дитини; чи не буде дитина звинувачувати себе у тому, що відбулось; чи не сприймає дитина за норму поведінки насильство по відношенню до близьких осіб; чи не стане дитина повторювати сценарій батьківських відносин у власному особистому житті; чи буде хтось із уповноважених фахівців в подальшому надавати психологічну та соціальну допомогу, а також захищати права дитини, яка стала очевидцем домашнього насильства? Всі ці питання залишаються без відповіді під час розгляду даної справи. При цьому Закон в ч.2 ст. 4 наголошує, що уразіякщопостраждалою особою є дитина, будь-якідії, щовчиняютьсящодонеї, базуються на принципах, визначених Конвенцією ООН про права дитини, Конвенцією Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Європейською конвенцією про здійснення прав дітей та законодавчими актами України у сфері захисту прав дитини[1]. В ст. 3Європейської конвенції про здійснення прав дітейзазначається, що дитина, яка внутрішнімзаконодавствомвизнається такою, щомаєдостатнійрівеньрозуміння, під час розглядусудовим органом справи, щостосуєтьсяїї, наділяється правами: отримувати всю відповіднуінформацію; отримуватиконсультацію та матиможливістьвисловлюватисвої думки; бути поінформованою про можливінаслідкиреалізаціїцих думок та про можливінаслідки будь-якогорішення[4].Однак, на практиці ми спостерігаємо нехтування даними правами дітей, які стали свідками (очевидцями) домашнього насильства, і відповідно до законодавства є постраждалими особами. Іншими словами – дорослі «помирились», а думку дітей ніхто навіть не спитав. Деякі фахівці апелюють до того, що Закон передбачає добровільністьотриманнядопомогипостраждалими особами. Це так, однак відповідно до п.7 ч.1 ст. 4 це правило не розповсюджується надітей та недієздатнихосіб.Більш того, Закон підкреслює, що діяльністьсуб'єктів,спрямована на запобігання та протидіюнасильству,ґрунтується на врахуванніособливих потреб та інтересівпостраждалихосіб, зокремадітей, а також врахуваннінепропорційноговпливунасильства на дітей та дорослих.Тому на наш погляд, рішення про малозначність домашнього насильства, яке вчинено в присутності дітей, має виноситись лише при детальному дослідженні думки самих дітей та можливих наслідків такого діяння на їх розвиток.

По-третє, звертає на себе увагу можливий різний підхід на практиці у взаємодії суб'єктів запобігання та протидії домашньому насильству, якщо дитина безпосередньо постраждала від домашнього насильства і якщо вона є постраждалою особою як свідок (очевидець) такого насильства. У першому випадку, кожен із суб'єктів, який виявив такий факт, обов'язково протягом доби повідомляє службі у справах дітей та уповноваженим підрозділам поліції. Чи завжди такі повідомлення надходять, якщо дитина є свідком (очевидцем) домашнього насильства? Відповідно ч.3 ст.22 Закону захист прав та інтересівпостраждалоїдитини, у тому числізвернення до суду, представництвоїї прав та інтересів у суді, крімбатьків та іншихзаконнихпредставниківдитини, можутьздійснюватиродичідитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачухаабовітчимдитини, якщо вони не є кривдникамидитини, а також орган опіки та піклування[1]. Однак, для того, щоб захищати права дитини, важливо, щоб інформація про те, що дитина є постраждалою внаслідок

того, що стала свідком (очевидцем) домашнього насильства, надійшла до уповноважених суб'єктів. Ґрунтовні дослідження цього питання відсутні, однак статистичні дані, які наводяться зокрема поліцейськими, ставлять під сумнів даний факт. Так,в середньому частка дітей, які постраждали від домашнього насильства, від загальної кількості постраждалих від такого насильства осіб складає менше 10%, що ставить під сумнів включення до цієї кількості дітей, які стали свідками (очевидцями) домашнього насильства. Це питання потребує додаткового дослідження та врегулювання. Відповідно до п.10 Постанови Кабінету міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року виявленнядітей, якіпостраждаливіднасильства, приймання та розглядзвернень і повідомлень про вчиненнянасильствастосовнодітей, організаціянадання таким дітямсоціальногозахистуздійснюютьсязгідно з порядком, затвердженимКабінетомМіністрівУкраїни[5]. Однак, й досі такий порядок не визначений.

Отже, недосконаліть чинного законодавства, відсутність роз'яснень з питань його застосуванняпризводять до «невидимості» дітей-свідків (очевидців) домашнього насильства та відсутності дієвого захисту їх прав і своєчасно наданої допомоги. Дане питання потребує подальшого глибокого наукового дослідження з метою вироблення пропозицій щодо напрямів удосконалення чинного законодавства та практики його реалізації.

Література

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII.URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19.

2. Постол Е.И., Ковалева Е.В. Административнаяответственность за совершениедомашнего насилля. *Международныйнаучно-практический журнал «Legeasiviata»*. – май 2019. - №5/2. С. 83-87.

3. Єдиний державний реєстр судових рішень. Рішення у справі № 206/5564/19. URL: http:// www.reyestr.court.gov.ua/Review/85089682.

4. Європейськаконвенція про здійснення прав дітей. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135.

5. Про затвердження Порядку взаємодіїсуб'єктів, щоздійснюють заходи у сферізапобігання та протидіїдомашньомунасильству і насильству за ознакоюстаті: Постанова Кабінету міністрів України № 658 від 22 серпня 2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF/print.

Кондатюк А. П.,
сухакч магістратури «ПД» ОДУВС

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКАМИ

Проблема вчинення правопорушень та злочинів підлітками існувала завжди. Це визначається рядом особливостей даної вікової категорії.

По-перше, це внутрішні труднощі перехідного віку. До них відносяться: психогормональні зміни, які проявляються в підвищеній збудженості, емоційній нестійкості, непередбачуваності настрою, дратівливості, що призводить до складнощів у взаєминах, конфліктів, різним видам агресії; статеве дозрівання, яке викликає серйозні проблеми в сфері міжособистісних взаємовідносин, може служити поштовхом до асоціальних проявів в сексуальному житті підлітку; прискорений і нерівномірний розвиток організму підлітку в період статевого дозрівання, в зв'язку з чим зміни в організмі (зовнішні і внутрішні) тягнуть за собою й відповідні зміни в психіці.У зв'язку з цим може виникнути синдром дісморфобії, що виявляється в тому, що власний фізичний недолік (найчастіше вигаданий) ясно усвідомлюється і піддається фрустрації особистості. Під дією синдрому виникають характерологічні зміни, які викликають проблеми в спілкуванні і адаптації. Дезадаптація – одна з основних причин формування протиправної поведінки. Ряд комплексів неповноцінності, що формуються під впливом синдрому дісморфобії, призводить до виникнення у підлітка невпевненості в собі, зниження самооцінки і викликає появу ряду негативних якостей; проявляється прагнення до спілкування з однолітками, підвищена увага до їхньої думки, потреба в самоствердженні в цьому середовищі.

По-друге, статусно-рольова невизначеність неповнолітнього: за біологічними даними підліток досягає параметрів дорослої людьми, а його соціальні і психологічні можливості обмежені. Тобто у нього майже відсутній життєвий досвід, не склався світогляд, не сформовані захисні механізми і стратегії адаптації, немає в наявності форм і механізмів поведінки необхідних для вирішення численних зовнішніх і внутрішніх конфліктів. Це викликає невідповідність між рівнем домагань і психологічними можливостями підлітка. Прагнення подолати цю суперечність може призводити до прийняття зовнішніх атрибутів дорослості таких, як куріння, вживання спиртних напоїв та ін., аж до вчинення злочинів і правопорушень.

По-третє, протиріччя, зумовлені перебудовою механізмів соціального контролю: дитячі форми контролю, засновані на дотриманні зовнішніх норм, слухняності, вже не діють, а дорослі способи, які передба-

чають свідому дисципліну і самоконтроль, які засновані на внутрішніх нормах, ще не склалися або не зміцніли [2, с. и64].

На думку К. Левіна найважливішими процесами перехідного віку підлітка єотримання ним певного життєвого досвіду, колойого спілкування, груп приналежності, на які він орієнтований, так як його поведінка визначається насамперед маргінальністю, невизначеністю його ставлення. Левінвиходив з того, щолюдськаповедінкавиступаєфункцієюособистості, з одного боку, а з іншого – навколишнєсередовище. Властивостіособистості і середовищавзаємозалежні[1, с. 211].

На його думку, рання початкова антисоціальна поведінка є наслідком особливостей дитини та бідного сімейного та соціального середовища. До ознак, які підвищують ризик антисоціальної поведінки у дитини, відносяться складний темперамент, когнітивний дефіцит, розвиток рухових затримок і гіперактивність. Також на поведінку підлітка можуть вплинути слабкі або розірвані сімейні зв'язки, бідність, погані батьківські стосунки та напружені відносини з вчителями та однолітками.

Ганна Фрейд вважає головною особливістю підліткового віку особистісну нестабільність. Вона відзначає, що підлітки винятково егоїстичні, вважають себе центром Всесвіту і єдиним предметом, гідним інтересу. У той же час ні в одному з наступних періодів свого онтогенезу вони не здатні на глибоку відданість і самопожертву. З одного боку, підлітки з ентузіазмом включаються в життя суспільства, а з іншого боку – вони наділені прагненням до усамітнення. За її спостереженням підлітки аскетичні, вони можуть раптово занурюватися в розбещеність самого примітивного характеру. Іноді їх поведінка по відношенню до інших груба і безцеремонна, хоча й самі вони неймовірно емоційно ранимі. Їхній настрій коливається між сяючим оптимізмом і самим похмурим песимізмом [3, с.86].

Антисоціальна поведінка підлітків вважається для них нормальною, оскільки вона є засобом, за допомогою якого молодь встановлює незалежність від оточуючих. [4, с. 234].

Отже, психологічна характеристика особистості неповнолітнього злочинця потрібна в першу чергу для розкриттязлочинів, вчинених ним, оскільки передбачає отримання значущоїінформації про неї, що включає в себе відомості про притаманні їй анатомічні, біологічні, психологічні та соціальні властивості, якіє необхідними для ідентифікації особи, вирішення тактичних завдань та встановленняфактичної картини події злочину в процесійого розкриття та розслідування. Дослідження особистості злочинця спрямовано на отримання даних про особу, таких, що характеризують їїсоціальну сутність, злочинний професіоналізм, та інші дані, що можуть сприяти упошуку та встановленні підозрюваної особи,прогнозуванні можливих слідчих ситуаційрозслідування та визначенню заходів для їхвирішення. [4, с. 263]

По-друге, це потрібно для вдосконалення профілактичної роботи. Перспективним напрямком запобігання злочинності у цьому контексті є профілактика девіацій на їх ранніх етапах, яка може здійснюватися на засадах проактивного управління криміногенною ситуацією як на загально-державному, так і на місцевому рівнях, яка повинна бути скерована на певні прошарки населення, популяції.

Література

1. Левин К. Временная перспектива и преодоление трудных ситуаций. // Психология личности / под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, А.А. Пузырея, В В. Архангельской. М.: АСИ: Астрель, 2009. С. 200-210.

2. Меркулова Ю.В. Запобігання делінквентній поведінці підлітків: психологічний аспект. Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. 136 с.

3. Фрейд А. Психология «Я» и защитныемеханизмы. М., 1993. 326 с.

4. Шнайдер Л.Б. Девиантное поведение детей и подростков. М.: Академический проект. Трикста, 2005. 336 с.

Корнієнко М. В.,
к. ю. н., доцент, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ВИЗНАЧЕННЯ НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО МАЛОЛІТНІХ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Вивчаючи питання відносно насильства щодо малолітніх потрібно спочатку визначитися з термінологією, в зв’язку з тим що термінологічний аналіз зазвичай наповнений чітким змістом. Серед найбільш важливих понять, які потребують первинного вивчення, слід виділити такі, як «насильство» та «малолітній», необхідно усунути наявні протиріччя в їх тлумаченні.

Насильство це застосування силових методів, або психологічного тиску за допомогою погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір. Тобто, будь-яке застосування сили щодо беззахисних. Вчені згодні в тому, що насильство було притаманне людям завжди. При цьому є археологічні свідчення, що показують: миролюбність для доісторичних людей була настільки ж характерною, як і спа-

лахи насильства. Є також дослідження, що доводять люди мають безліч природних механізмів, спрямованих на кооперацію, стримування агресії і мирне вирішення конфліктів, і що ці механізми настільки ж природні, як і агресивні нахили.

Аналізуючи історичні джерела, варто відзначити, що Платон закликав «не забувати про те, що насильство над людиною, небезпечне саме по собі, призводить до тяжких наслідків», а філософ Аристотель наголошував що: «Насильство породжує насильство». Чезаре Беккаріа насильство звів до злочину проти людини і запропонував заходи попередження такого насильства, під злочином в даному випадку він також мав на увазі і вбивство.

Жан-Поль Марат, в своїй праці «План кримінального законодавства», опублікованому в другій половині XVIII ст., визначає класову природу злочинності і в зв'язку з цим пише про «панування сили однієї людини (злочинця) над іншим (потерпілим), про владу одного (ката) над іншим (винним) в злочині». Однак діапазон міркувань Жан-Поля Марата досить широкий: він писав про насильство, починаючи від «тиску (придушення) словом» і кінчаючи силою політики. Будь-яка «фізично-силова» або «словесно-силова» влада одних над іншими, в розумінні політика і філософа, є дуже небезпечна для суспільства форма «соціального насильства». До речі, термін «соціальне насильство», вперше використав саме Жан-Поль Марат.

Родоначальник антропологічного напряму в науці відомий італійський судовий психіатр та кримінолог Чезаре Ломброзо шукає вирішення питання про насильство в конкретних злочинах проти людини. У своїй відомій книзі «Злочинна людина, вивчений на основі антропології, судової медицини і тюрьмоведенія» (друга половина XIX століття), узагальнивши багаторічні дослідження злочинців, Чезаре Ломброзо висловив думку про те, що злочинна людина - це тип, має ряд фізичних і психічних рис, які зближують його з дикунами, первісними людьми і навіть з тваринами. Злочинці, відмічав вчений це двоногі тигри серед людей, це хижаки, котрі не можуть пристосуватися до звичайних людських умов і в силу своїх психофізичних якостей здатні лише вбивати, грабувати і ґвалтувати. Це, звичайно, власні дослідження науковця, але, як пише Аванесов Г. А., Чезаре Ломброзо був першим, хто використав емпіричні методи для вивчення злочинності і особистості злочинця. І багато хто з його висновків, на думку вченого, витримали перевірку часом. Всі основні праці Чезаре Ломброзо червоною ниткою проходить ідея насильства, а вивчаються в цих працях такі насильницькі злочини, як зґвалтування, розбій і вбивство, котрі, в свою чергу, досить часто відбуваються у відношенні малолітніх [6].

Теорія Зигмунда Фрейда ґрунтується на тому, ніби сутність психіки людини є результат впливу вроджених, архаїчних статевих і агресивних інстинктивних імпульсів. В основі всього, писав Зигмунд Фрейд, лежить особистість з її агресивною реакцією на «інстинктивні освіти», коли насильство і жорстокість знаходять «сферу докладання». Якщо такого не відбувається, виникає невротичний конфлікт, зовнішнім проявом якого є відповідний злочин, як правило, пов'язаний з насильницькими діями сексуального характеру. Це, по суті, теорія сексуальності за Зигмундом Фрейдом, відносно неї людина від природи наділена руйнівним, агресивним інстинктом, і тому деякі люди ґвалтують і вбивають [7].

Адольфом Кетле, вивчаючи всі види насильства, брав за основу роль громадських явищ, а вже у тридцятих роках минулого століття дослідження проблем злочинності, в тому числі що стосуються насильства, припинилися і оповилися лише на початку шістдесятих років, по суті, з виходом у світ книги Сахарова А.Б. 1961 році, а потім і книги Герцензона А.А. у 1965 році. У цих працях, а слідом за ними і в книгах Карпеця І.І., Кудрявцева В.Н., Шляпочнікова А.С. та багатьох інших вчених проблеми злочинності вивчаються досить широко, а в зв'язку з злочинною поведінкою, особистістю злочинця, конкретними злочинами досліджуються і питання насильства [8].

Багато вчених пишуть про політичне насилля включаючи вплив на державу економічних санкцій з боку інших держав, воєнні конфлікти, захват території іншої держави, анексія території. Однак всі ці різновиди насильства призводять до «соціального насильства» яке пов’язано з протиріччями і конфліктами. Найбільш ширше поняття насилля розглядається тільки в соціальному контексті, коли спливають соціальні протиріччя і конфлікти.

Особливим об'єктом дослідження стають насильницькі злочини, які, однак, до теперішнього часу не були об'єктом самостійного криміналістичного дослідження щодо малолітніх. Дана обставина, пов'язана насамперед з тим, що проблема насильства завжди набувала особливого значення в період різних політичних, економічних, соціальних поворотів у розвитку нашого суспільства.

Однак всі ці різновиди насильства укладаються в рамки єдиного поняття «соціальне насильство», яке пов'язане з відповідними протиріччями і конфліктами. Саме широке розуміння насильства може розглядатися в соціологічному контексті, коли проявляються громадські протиріччя і конфлікти. На це ж вказують і інші автори. На думку Адамова І. М., будь-які різновиди насильства можуть вивчатися лише в рамках широкого соціалогіческого поняття. Це, як пише Адамов І. М., дає можливість, по-перше, виявити особливості того чи іншого насильства, по-друге, співвідносити його поняття з загальносоціалогічним визначенням. Однак вчений досліджує при цьому не тільки, як він сам пише, широку соціальну сферу, а й психологічні проблеми. Адамов І.М. в одному випадку пише про широку соціальну сферу вивчення насилля,

а в іншому, конкретизуючи поняття, звертає увагу на «психологічне (або психічне) насильство», орієнтуючи вже не на суспільство, а на особистість [9].

Більш конкретно з приводу соціального насильства висловлюється Раска Е.Е.: джерела соціального насильства йдуть углиб громадських ставлень. Він, як і Штракс Г.М., пов'язує це з соціальними протиріччями і конфліктами. В цьому плані Раска Е.Е. як би виводить на вивчення різновидів насильства; він вказує на суперечності і конфлікти в сфері політики та економіки. Тут думка автора цілком зрозуміла, тобто поняття соціального насильства поглинає і галузеві поняття, залишаючи за ними самостійність.

Зараз важко знайти авторів, які, займаючись проблемами насильства, не писали б про те, що насильство завжди набуває особливої значущості в періоди загострення соціальних суперечностей, що призводять до соціальних конфліктів, негативні наслідки яких призводять до погіршення соціальних умов життєдіяльності людей. У сучасний період в нашій країні у всіх сферах соціальної дійсності, а особливо сімейно-побутовий, коли спостерігається перехідні періоди розвитку суспільства, проблема насильства по відношенню до дітей висуваються на перший план. При цьому насильство проявляється по-різному: від залишення малолітньої дитини без допомоги, коли він приречений на голодну смерть, і незабезпечення малолітніх належною увагою і відповідними джерелами для існування, в результаті чого вони потрапляє в кримінальне середовище, до прояви сили по відношенню до дитини з боку як родичів, так і інших дорослих, від звичайних сімейних покарань до конкретних злочинних насильницьких діянь. При цьому об'єктом виступають життя і здоров'я малолітньої дитини. Саме в зв'язку з цим зараз багато говориться в засобах масової інформації про дитяче насильство з боку дорослих у школі чи інших установах, що пов'язано в основному з фізичною перевагою по відношенні до дитини; про насильство в сім'ї, коли проблема пов'язана головним чином зі ставленням до дитини як до власності, що належить батькам, з якої можна робити все що завгодно. Зараз важко назвати який небудь насильницький злочин, який би не був скоєний щодо малолітніх. У засобах масової інформації неодноразово висвітлювалися приклади насильницьких дій стосовно малолітніх, скоєних при різних обставинах.

Потрібно відмітити, що насильство стрімко проникає в сферу освіти, побуту і дозвілля, а особливо в сім'ю, в зв'язку з чим з'являються окремі дослідження проблем соціології насильства. Як пишуть деякі автори, соціальне насильство в цілому протидіє процесам вдосконалення суспільних відносин, розвитку суспільства, а суспільство поки ще обороняється. Необхідно, однак, не оборонятися, а наступати, застосовувати всі засоби, в тому числі силу на законодавчому напрямку.

Варто визнати, що насильство по відношенню до малолітніх притаманне будь якому суспільству, хоча самі форми прояву такого насильства, рівень насильства того чи іншого суспільства будуть різними. Це залежить від систем сталих в суспільстві відносин і соціальних протиріч. Будь-яке вольове, насильницьке втручання в природний процес розвитку малолітньої дитини, підміна саморегулювання в окремих випадках не справжньою, штучною «системою» і спроби все переробити часом за певним планом, доцільність якого сумнівна, неминуче призводять до непередбачуваних наслідків і все частіше до злочинних. У зв'язку з порушенням нормального психічного і фізичного розвитку малолітнього неможливо сформувати особистість, тим більше, якщо при цьому основним засобом служить насильство. Батькам або іншим дорослим особам, зацікавленим в вихованні дітей, не слід переробляти дітей.

Насильство по відношенню до малолітніх є закономірним наслідком перманентного насильства, що здійснювався тоталітарною державою протягом майже восьмидесяти років свого існування. Неповага до життя і здоров’я людини сталася ще на ранніх етапах будівництва соціалістичного суспільства. Саме при соціалізмі міцно і надовго серед певних верств населення утвердилася установка на насильство, під якою слід розуміти вираз ціннісної орієнтації і схильності особистості до заздалегідь визначеного відношенні, позиції, до вибору насильства як засобу реалізації своїх інтересів та задоволення потреб. Справа, однак, не тільки в соціалізмі і його соціальних наслідків. Справа ще й в сучасних соціальних умовах, в яких живуть і працюють люди. Не можна ігнорувати той факт, що соціальне насильство, всі його різновиди в чималому ступені пов'язані зі зміною характеристик українського суспільства і державної політики.

Можна визначити насильство як стандартний процес соціальної реальності. Такий соціологічний підхід дає можливість розкрити соціальну сутність насильства по відношенню до малолітніх та його залежність від характеру умов соціального життя суспільства. Крім того, він дозволяє впритул наблизити дослідження до політичних, економічних, демографічних, психологічних і правових проблем. Потрібно вирішити ряд питань, пов'язаних з соціальною сферою та умовами життя людей, соціальною структурою суспільства; який заряд несуть соціальні компоненти суспільства, пов'язані з політикою і економікою. Потрібно вирішити як і в якому напрямку змінюються громадські та міжособистісні відносини як оцінюється наше суспільство з точки зору способу життя його членів, їх поведінки, ставлення до норм моралі і права та нарешті, яка політична і економічна ситуація в країні і які перспективи розвитку держави.

Насильству як правило завжди потрібна соціальна база у вигляді проблем, що вражають суспільство. При таких проблемах проявляються особливі форми поведінки, такі як насильницькі дії проти особистості, а самі незахищені в цьому сенсі є малолітні діти. Виникає орієнтація на такі форми поведінки, які не-

можливі без насильства, такі як вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень, зґвалтування та інші насильницькі дії. Поширюючись ці форми поведінки проникають в усі сфери життєдіяльності людей, а особливо в сферу побуту і дозвілля, в сферу сімейних відносин.

Суспільство виявляється під впливом процесів розвитку побутового насильства. В людських відносинах починає превалювати ставлення до насильства як до норми. Сьогодні насильство проникає в усі сфери життєдіяльності людей. Існує проблема дітей, що живуть в не благополучних сім'ях, які отримують не належне виховання і ведуть аморальний спосіб життя, держава не завжди може надати своєчасну допомогу і захист. У зв'язку з цим для них, з урахуванням умов їх життя, виникає досить складна ситуація фізіологічного виживання. Неминуче призводить до криміногенної адаптації як способу соціальної адаптації, коли насильство призводить до насильства. На насильство діти відповідають насильством і тому є різні обставини, бути першим, або щоб вижити і захистити себе, хоча ми не говоримо про вимушену злочинну діяльність. Неможна взагалі виправдовувати злочини і злочинну поведінку.

Таким чином, досліджуючи проблеми насильства щодо малолітніх, можна виділити різні його види. Можна говорити про насильство з боку дорослих у дитячому садку, школі, інших дитячих установах, а також необхідно звернути увагу і на насильство в сім'ї. Все це поглинається поняттям соціального насильства. Але про яких би різновидах не йшлося, завжди враховуються і форми прояву насильства: фізичне і психологічне, причому як на громадському, так і на індивідуальному рівнях.

Виходячи з поняття насильства, визначено в юридичних словниках, насильство по відношенню до малолітнього може виражатися як обтяжуюча відповідальність обставина; спосіб вчинення злочинів вбивств, залишення в небезпеці та інше або кваліфікуюча ознака складу наприклад, зґвалтування. Під насильницькою злочинністю зазвичай мають на увазі сукупність таких злочинів, при скоєнні яких насильство є елементом мотивації, а не тільки просто засобом досягнення злочинних цілей.

Також потрібно чітко визначити поняття малолітній, в українському законодавстві є деякі невизначеності в цьому питанні. Неповнолітніми вважаються особи, що не досягли 18 років, тобто віку, з досягненням якого закон пов’язує настання повної дієздатності. Неповнолітні, котрі не досягли 16-и років відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення є малолітніми і до адміністративної відповідальності не притягуються, оскільки визнаються державою нездатними правильно усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними.

Відповідно до міжнародно-правових стандартів особи, які не досягли 18 років є неповнолітніми і належать до категорії «діти».

Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 року передбачає, що неповнолітніми визнаються громадяни віком до 18 років. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 року визначає термін дитина - особа віком до 18 років (повноліття).

Кримінальний кодекс України поняття неповнолітнього не надає. Але стаття 6 Сімейного кодексу України визначає, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття, тобто вісімнадцяти років. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. Відповідно до ст.ст. 31, 32 Цивільного законодавства України, повна дієздатність особи настає з вісімнадцяти років.

Кримінальний процесуальний кодекс у п.п.11,12 ч.1 ст.3 визначає, що малолітня особа це дитина до досягнення нею 14 років; неповнолітня особа – малолітня особа, а також дитина в віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Інструкція МВС України з організації роботи у справах дітей зазначає що «дитина - правовий статус особи до досягнення нею повноліття. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років».

Чинне законодавство України передбачає осіб які не досягли 14 річного віку називати – малолітніми, а з 14 до 18 років – неповнолітніми.

Юридичне визначення поняття «діти» містить у собі поняття особи, яка не досягла повноліття. Тому можна вважати термін «неповнолітні» та «діти» синонімами за винятком тих випадків, коли термін «діти» застосовується щодо осіб, які досягли встановленого законом віку повноліття (наприклад, у цивільному та сімейному праві діти є спадкоємцями своїх батьків незалежно від віку).

Підсумовуючи сказане відзначимо, що термінологічний аналіз понять, які використовуються в даному матеріалі, є одним з початкових напрямків досліджуваних явищ властивих насильницьким злочинам, що вчиняються стосовно дітей. У зв'язку з цим під насильницьким діянням, що здійснюються щодо дітей, слід розуміти фізична або психічна дія, що здійснюється по відношенню до особи, яка не досягла на момент скоєння злочину чотирнадцятирічного віку, і порушує гарантоване йому право на особисту недоторканність.

Література

1. Кримінальний кодекс України, прийнятий сьомою сесією Верховної Ради України 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради. 2001. № 25 26. ст.131. Із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. Електронний ресурс: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон від 13.04.2012 № 4651-VI. Із наступними змінами та доповненнями. Електронний ресурс: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X Із наступними змінами та доповненнями. Електронний ресурс: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10
4. Закон України «Про охорону дитинства» Із наступними змінами та доповненнями. Електронний ресурс: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14
5. Наказ МВС України від 19.12.2012 № 1176 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів кримінальної міліції у справах дітей» Електронний ресурс: http:// zakon3.rada.gov.ua/ laws/show/z0121-13
6. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення // Збірник наукових праць за метеріалами науково – теоретичної конференції. К. 2016.
7. Зігмунт Фрейд Введение в психоанализ // Мировая классика. АТК. 2017. 448 с.
8. Сахаров А.Б. Личность преступника и причины преступности в СССР. М., 1961. 281 с.
9. Адамов И.Н. Наука психология и социологические понятия. К., 1992.

Кубаєнко А. В.,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національний університет «Одеська юридична академія»

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У РОЗГЛЯДІ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ

Однією з найактуальніших загроз за рівнем руйнівного впливу на суспільство є корупція. Пояснити це можна тим, що правопорушення корупційної спрямованості здійснюють негативний вплив, ними підривається віра громадян у справедливість, породжується соціальна напруженість, створюється перешкода для стійкого і поступального розвитку країни. Розмах корупції в Україні відзначений міжнародними організаціями, наприклад, «Transparency International», яка відносить Україну до списку країн з високим рівнем корумпованості та не приймають належних заходів по боротьбі з корупцією, а також вітчизняними вченими, громадськими та державними діячами.

В умовах реформування правоохоронної системи перед державою стоїть важливе завдання розробки ефективних засобів протидії корупції.

Відповідно до національного законодавства прокуратура є спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції. Тому актуальним сьогодні є дослідження проблемам участі прокурора у розгляді справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією на прикладі Одеської області.

На підставі звіту органів прокуратури Одеської області за підсумками роботи протягом 9 місяців 2019 року встановлено, що за вказаний період правоохоронцями області складено та направлено до суду 823 протоколи, пов'язані з корупцією. За результатами розгляду 563 протоколів, до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу притягнуто 271 особу та закрито 292 справи.

Більшість протоколів, пов'язаних з корупцією закрито за порушення вимог фінансового контролю (ст. 172-6 КУпАП) - 264, за порушення вимог щодо врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172-7 КУпАП) закрито - 27 протоколів та 1 протокол - за ст. 172-5 КУпАП [1].

Основною причиною для закриття судами проваджень за порушення вимог фінансового контролю у зв'язку із відсутністю складу правопорушення є недоведеність суб'єктивної сторони правопорушення (відсутність прямого умислу).

Вказана практика суддів сформована з урахуванням листа Вищого спеціалізованого суду України (надалі ВССУ) з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-943/0/4-17 від 22.05.2017 «Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією» [2].

Так, постановою Березівського районного суду Одеської області від 29.07.2019 року провадження у справі №494/824/19 про адміністративне правопорушення пов'язане з корупцією стосовно депутата Березівської районної ради за ч. 2 ст. 172-6 КУпАП закрито, у зв'язку із відсутністю у його діях складу адміністративного правопорушення [3].

Відповідно до п. 2 листа ВССУ з розгляду цивільних і кримінальних справ № 223-943/0/4-17 від 22.05.2017 «Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією» суб'єктивна сторона правопорушення характеризується наявністю вини у формі прямого чи

непрямого умислу; вчинення цього діяння через необережність виключає притягнення особи до адміністративної відповідальності[2].

Водночас, позиція окремих суддів, згідно якої про умисел особи свідчить корисливий чи інший особистий інтерес, не відповідає зазначеному вище листу ВССУ.

Так, з указаних вище підстав Суворовським районним судом м. Одеси закрито провадження (№523/5544/19) стосовно начальника відділу організаційної роботи та зв'язків з громадськістю Суворівської райдержадміністрації Одеської міської ради, яка внесла завідомо недостовірні відомості до щорічної декларації [4]. Обґрунтовуючи рішення, судом заначено відсутність умислу та відповідного корисливого або іншого особистого інтересу особи чи інтересу третіх осіб, як обов'язкових ознак корупційного правопорушення.

Іншою є практика окремих судів, які під час закриття адміністративних справ за ч.ч. 1, 2 ст. 172-6 КУпАП вказують про відсутність повноважень у працівників Управління стратегічних розслідувань в Одеській області (надалі УСР в Одеській області) на складення протоколів за відсутності попередньої перевірки та відповідного висновку Національного агентства з питань запобігання корупції (надалі НАЗК).

У листі НАЗК до голови Національної поліції України від 06.02.2019 за № 44-01/8418/19 [5] зазначено, що Закон України «Про запобігання корупції» не передбачає затвердження НАЗК обґрунтованого висновку або повідомлення із встановленим фактом порушення вимог фінансового контролю у разі виявлення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцію, за ч.ч. 1,2 ст. 172-6 КУпАП.

Статтею 255 КУпАП визначено, що особами, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, передбачені ст.ст. 172-4 - 172-9 КУпАП, є уповноважені на те посадові особи Національної поліції [6].

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 251 КУпАП обов'язок щодо збирання доказів покладається на осіб, уповноважених на складання протоколів про адміністративні правопорушення, визначених ст. 255 цього Кодексу.

Ще однією причиною закриття адміністративних справ, пов'язаних з корупцією, є закінчення на момент розгляду справи строків, передбачених ст. 38 КУпАП (п. 7 ст. 247 КУпАП).

Під час закриття справ у зв'язку із закінченням строків накладення стягнення деякі судді вважають моментом виявлення правопорушення рапорт оперативного працівника та перший запит уповноваженої особи на збір доказів та складення протоколів. Закриття судами справ з указаних підстав стало можливим через невизначеність у законодавстві поняття «моменту виявлення правопорушення»[7].

Водночас, аналіз положень ст. ст. 38, 254 та інших норм КУпАП дає підстави для висновку, що законодавець пов'язує початок обчислення строку з моментом, коли у діях особи встановлено та підтверджено склад правопорушення.

Процесуально цей висновок оформлюється протоколом. Дії особи, що має право складати протокол, спрямовані на збір доказів, свідчить про виявлені окремі ознаки правопорушення. Але факт вчинення правопорушення (встановлення об'єкта, об'єктивну сторону, суб'єкта, суб'єктивну сторону) зазначається тільки при складанні протоколу і саме з дати його складення рахується строк накладення стягнення.

Зазначена позиція викладена у роз'ясненні Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 11.09.2018 № 04-18/10-1584 [8] та листі Національного агентства з питань запобігання корупції від 21.03.2019 № 44-06/21566/19 [9].

У протоколах працівники УСР в Одеській області вказують часом виявлення правопорушення дату складення протоколу. Таку ж позицію висловлює прокурор під час судового розгляду справи. Однак не всі судді враховують дану позицію.

Так, Київським районним судом м. Одеси справу № 520/1357/19 [10] стосовно старшого державного виконавця Першого Київського відділу державної виконавчої служби м. Одеси Головного територіального управління юстиції в Одеській області закрито у зв'язку із закінченням строків накладення стягнення. Датою встановлення моменту виявлення правопорушення суддею зазначено повідомлення начальника Головного територіального управління юстиції в Одеській області про факт несвоєчасного подання декларації, яке скеровано до НАЗК.

Разом з цим встановлено, що дану адміністративну справу суддею призначено до розгляду та прийнято рішення за протоколом через 3 місяці з дати надходження його до суду, що є грубим порушенням ст. 277 КУпАП. Крім того, в порушення вимог ст. ст. 250, 268 КУпАП, справу розглянуто без обов'язкової участі особи, стосовно якої складено протокол та прокурора. Вказані порушення залишено без реагування прокурора.

З огляду на викладене, необхідно вжити вичерпних заходів до ефективного застосування повноважень, якими наділені органи прокуратури згідно з вимогами Закону України «Про запобігання корупції» та норм КУпАП. Одним із спірних питань у теорії і практиці здійснення провадження у справах про правопорушення, пов'язані з корупцією, є невизначеність законодавства та позиції суддів щодо повноважень прокурора оскаржувати постанови судів у цих справах.

Проведений аналіз застосування норм антикорупційного законодавства дає підстави стверджувати, що сьогодні відсутня усталена практика судового розгляду справ про правопорушення, пов'язані з корупцією

та наявна проблема в забезпеченні уніфікації тлумачення та застосування адміністративно-правових заборон. Тому необхідним сьогодні залишається формування та узагальнення єдиної судової практики щодо справ відповідної категорії з роз'ясненням питань застосування законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією.

Потребують змін і норми Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині визначення повноважень прокурора щодо оскарження рішень судів першої інстанції у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. Відповідні зміни сприятимуть однаковому застосуванню судами норм матеріального та процесуального права антикорупційного спрямування та ліквідують суперечність конституційним принципам змагальності судочинства та процесуальної рівності учасників судового провадження.

Література

1. Лист-орієнтування щодо участі прокурора у судовому розгляді справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупціє: прокуратура Одеської області від 30.10.2019 року №05/4-1026-19hux-303
2. Інформаційний лист ВССУ «Щодо притягнення до адміністративної відповідальності за окремі правопорушення, пов'язані з корупцією» від 22 травня 2017 р. № 223-943/0/4-17
3. Постанова Березівського районного суду Одеської області від 29.07.2019 року по справі №494/824/19 *[Електронний ресурс]*. *Режим доступу*: http://reyestr.court.gov.ua/Review/83653987
4. Постанова Суворовського районного суду м. Одеси від 13.06.2019 року по справі №523/5544/19 *[Електронний ресурс]*. *Режим доступу*: http://reyestr.court.gov.ua/Review/82333057
5. Лист НАЗК до голови Національної поліції України від 06.02.2019 за № 44-01/8418/19
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.
7. Загорська О.І. Темпоральні особливості притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2017. 46 № 2 (14). С. 68–75. URL: http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/2- 2017/zagorska.pdf
8. Роз'яснення Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 11.09.2018 № 04-18/10-1584
9. Лист Національного агентства з питань запобігання корупції від 21.03.2019 № 44-06/21566/19
10. Постанова Київського районного суду м. Одеси від 22.04.2019 року по справі № 520/1357/19 *[Електронний ресурс]*. *Режим доступу*: http://reyestr.court.gov.ua/Review/81315704

Москалюк Х.,
студент 2-го курсу магістратури факультету №1 ННІПК
Науковий керівник: ***Баранов С. О.,*** *к.ю.н., доцент, професоркафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС*

ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Глобалізація світової економіки викликала активізацію міграційних процесів. Сьогодні економічні демографічні і соціальні процеси, що відбуваються в Україні потребують проведення більш детального аналізу сучасних тенденцій міграційних процесів в Україні, а також більш детальне вивчення питання нелегальної міграції з'ясування її причин та масштабів.

Над проблемами нелегальної міграції працювали як вітчизняні вченіО.Ю. Бережна, В.Т. Васільєв, О.М., Джужа, В.О. Іващенко, В.В. Коваленко, В.І. Кривенко, О.В. Кузьменко, В.М. Куц, О.А. Малиновська, О.В. Надьон, В.Г. Никифоренко, А.М. Черняк, М.О. Шульга.

Слово мігрант походить від - (лат. migrantis- переселенець, той хто переселяється) – це особи, які здійснюють міграцію, тобто перетинають державні або адміністративно-територіальні кордони з метою зміни місця проживання назавжди або на певний час [1, с.61].

Як вже відмічалося, наш час характеризується тим, що кожного року збільшуються масштаби нелегальних міграційних процесів у світі, що пов'язано з розширенням та розвитком економічних та соціальних зв'язків між країнами.

Україна завдяки своєму територіально вигідному положенню стала зручна для нелегальної міграції у країни ЄС, адже у нашої країни є спільні сухопутні кордони з Румунією, Польщею, Словаччиною та Угорщиною, які простягаються на сотні кілометрів.

Вартозазначити, що у 80% випадках незаконна міграція через територіюУкраїни не є стихійною, навпаки, це добре організованийі з роками налагодженийбізнес. В забезпеченні логістичних послуг активну участь приймають міжнародні транснаціональні організовані кримінальні угруповання.

Як свідчить кримінологічна статистика, вартість такої послуги коливається від чотирьох до семи тис. доларів, в залежності від різних обставин, наприклад: країни походження,маршруту, кількості посередників під час переправи.

Найкращим варіантом для шукачів притулку, є знаходження варіантів які найменш затратними та ризикованими. До таких маршрутів належать міграційні канали, що проходять через територію України. Якщо вдається відкрити туристичну або навчальну візу до України, в такому разі залишається подолати лише один кордон - Україниз суміжною країною ЄС.

Нелегальна міграціяявляє собою не тількипорушеннямміграційного та трудового законодавств (незаконнепроживання та працевлаштування), а й порушенняподатковогозаконодавства. Зважаючи на це, нелегальнепрацевлаштуваннятрудовихмігрантів не приносить державіподатковихнадходжень, сприяєкорупції в органах, якімаютьрегулюватиситуацію у ційсфері, зростаннютіньового ринку праці. Крім того, нелегальний статус мігрантівпозбавляєїхможливості у повніймірізахиститисвої права у випадкуїхпорушень. Додатковимиабопобіжниминаслідкаминелегальноїміграціїможуть бути незаконневвезення товару, зброї, наркотиків, торгівля людьми, сексуальна експлуатаціяжінок.

Незахищеністькордонівпризводить до неконтрольованоїміграції, яка, у свою чергу, – до проявів сепаратизму та діяльностітерористичнихгруп на територіїУкраїни. У цьомувипадку нелегальна міграціяможе стати однією з головнихзагрознаціональнійбезпецінашоїдержави [2, с.34].

На наш погляд, зростанню процесів нелегальної міграції в Українісприяє:

-«прозорість» державних кордонів та «м'якість» візової політики України, що дає можливість вільно, на законних підставах в'їжджати в Україну іноземцям, які мають намір мігрувати до країн Західної Європи;

-наявність неоголошеної війни на Сході України, яка не дозволяє мати належний контроль над чотирьохсот кілометровою ділянкою державного кордону;

-неналежна якість контролю за діяльністю юридичних та фізичних осіб, які запрошують і приймають в Україну іноземців. На сьогодні нормативно неврегульованим залишається питання, щодо порядку оформлення запрошення іноземців в Україну в службових справах;

-високий рівень корупції у сфері міграційних відносин;

- низький рівень контролю за іноземцями, які не маютьабовтратилизаконніпідстави для перебування в Україні;

- відсутністьдійовогомеханізмувидворення та депортаціїіноземців з України. Через брак коштів інституції МВС України, на яких законом «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» покладенозавданнящодоїхвидворення, фактичнойого не здійснювали [3, с.5].

На підставіпроведеного дослідження, можнавнести наступні пропозиції щодо протидіїнелегальніймігрpreції в Україні та подаланняїїнегативнихнаслідків в сучаснихумовах, а саме:

-виявилення та перекриття найбільш небезпечних каналів міграції в Україну, шляхом удосконалення візової політики та якості прикордонного контролю;

-виявлення та викриття на території України злочинних угруповань, а також окремих осіб які займаються організацією переправлення нелегальних мігрантів, виготовленням і забезпеченням їх підробними документами;

-створеннядійовогомеханізмувидворенняелегальнихмігрантів до місцьїхпостійногопроживанняабо до країн, з яких вони прибули. Для цьогонеобхідноукластивідповідніміжнародніугоди, створити правові, організаційні та фінансові умови для їхньої реадмісії;

-посилення санкцій адміністративної та кримінальної відповідальності у відношенні державних установ, юридичних та фізичних осіб, які запрошують і приймають іноземців, за порушення останніми правил перебування на території України;

-підвищення якості контролю з боку Держміграцслужби, Держприкордонслужби та Нацполіції за перебуванням іноземних громадян в Україні та своєчасним їх виїздом за межі країни;

-забезпечення організаційного та оперативного перекриття підрозділамиДержміграцслужби, СБУ та Нацполіції діяльності усіх підприємств, навчальних закладів і організацій, які використовують працю іноземців або надають туристичні чи освітні послуги. Оскільки, для деяких з них, переправка за кордон нелегальнихмігрантів сталадодатковим видом бізнесу;

-створеннядійовогомеханізму контролю за випускникамивищихнавчальнихзакладів, які не є громадянамиУкраїни і повинніповертатисясвоєчасно на батьківщинупіслязакінченнянавчання.

Таким чином, нелегальна міграція в Україні залишається для держави гострою проблемою, що впливає на стан правопорядку, економічну ситуацію, і на міжнародний імідж. Вона є соціально небезпечним, шкідливим, протизаконним явищем, яке реально загрожує економічним інтересам і громадській безпеці нашої держави. Вона є однією з причин зростання злочинності, поширення небезпечних захворювань, розвитку підпільного ринку праці, виникнення напруженості у відносинах між багатьма державами.

Література

1.Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика): Енциклопедія / Упоряд. Ю. Римаренко. За редакцією Ю.Римаренка. К.: Довіра, 1998 135 с.

2. Нелегальнатрудоваміграція в Україні: підходи до розуміння.// Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Право. 2015. Випуск 33. Том 2. С.33-37.

3. Васильєв В.Т. Організаційно-правове регулювання протидії нелегальній міграції в системі забезпечення національної безпеки України. URL: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2018-1/doc/7/01.pdf

Мукоіда Р. В.,
к. ю. н., доцент, професор кафедри адміністративної діяльності поліції ФПФППД ОДУВС

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Впродовж 2018 рік до Національної поліції України надійшло 89,5 тисяч заяв, повідомлень від жінок про вчинені правопорушення та інші події, пов’язані з домашнім. Також надійшло 1,5 тисяч заяв, повідомлень від дітей про вчинені правопорушення та інші події, пов’язані з домашнім насильством. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачає створення в Україні Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, до якого вноситимуться дані про кожен зафіксований у державі випадок такого насильства.

І. О. Ієрусалимов та В. І. Ієрусалимов вважають, що даний вид насильства зазвичай відбувається на системній основі, коли насильник має повну владу та контроль над жертвою, і дії насильника направлені проти близької людини і повторювані у часі. Крім того, якщо вже є одна з форм домашнього насильства, висока ймовірність того, що й інші форми насильства можуть розвиватися. Тому, важливо сформувати актуальний та дієвий механізм щодо виявлення, фіксування та дослідження даних щодо злочинів, які пов’язані з насильством в сім’ї[1].Недосконаліть системи збору даних за необхідними показниками є однією з основних причин домашнього насильства та насильства за ознакою статі відповідно Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року.

Інформаційне забезпечення якісно і ефективно реалізується тільки в умовах наявності достатнього адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій. Розробка й впровадження адміністративно-правового регулювання використання інформаційних технологій сприяють переходу до нової суспільної формації - інформаційного суспільства. Таким чином, адміністративно-правове регулювання використання інформаційних технологій забезпечує ефективне державне управління на всіх рівнях.

Належне інформаційне забезпечення органів влади дозволяє реалізовувати нові форми організації їх діяльності, забезпечувати якісно новий рівень оперативності й зручності отримання інформації про результати цієї діяльності.

В даний час простежується тенденція трансформації терміну «інформаційне забезпечення», під яким розуміється діяльність уповноважених суб'єктів, пов'язану з наданням, отриманням, обробкою і розміщенням відповідної інформації своєчасно і в установленому порядку, в терміни «інформаційно-комунікаційне забезпечення», «інформаційно-аналітична робота »,« інформаційно-аналітичний пошук ».

Необхідно відзначити, що в цьому дослідженні обрано саме термін використання інформаційних технологій, а не який-небудь інший, наприклад, застосування. Пов'язано це з тим, що термін «використання» в лексичному сенсі містить вказівку на користь, вигоду об'єкта, в той час як «застосування» передбачає лише вживання даного об'єкта в практиці, не завжди з користю для справи. Ми виходимо з того, що використання інформаційних технологій в державному управлінні має приносити користь, тобто використовуватися. При цьому слід враховувати, що використання інформаційних технологій в діяльності державних органів є предметом адміністративно-правового регулювання як різновид поведінки людей (службовців, посадових осіб державних органів, громадян та інших фізичних осіб).

На даний час, до запровадження Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі реєстрація заяв і повідомлень про насильство, внесення інформації про заходи, вжиті суб’єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству, визначеними статтею 6 Закону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”, до постраждалих осіб та кривдників, проводиться шляхом внесення відповідних відомостей до журналів реєстрації заяв (повідомлень) про вчинення насильства та узагальнення (зведення) даних журналів згідно з Порядком взаємодії суб’єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 658 [4].

Відповідно до частини одинадцятої статті 16 Закону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” Кабінет Міністрів України затвердив постановоювід 20 березня 2019 р. № 234 «Порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі» [3].

Пропонований Порядок визначатиме процедуру формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.Установлено, що Реєстр - автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передання), знеособлення і знищення визначених Законом "Про запобігання та протидію домашньому насильству" даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Статтею 16 Закону передбачено, що саме Кабмін визначає порядок формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі[2].Реєстр формуватиметься з метою захисту життєво важливих інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей; запобігання повторним випадкам насильства; забезпечення здійснення заходів у сфері запобігання та протидії насильству; обліку випадків насильства, узагальнення та аналізу інформації про нього; надання комплексної та своєчасної допомоги постраждалим особам; координації діяльності суб'єктів через оптимізацію інформаційної взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії насильству.

Держателем Реєстру визначено Мінсоцполітики, яке здійснюватиме розроблення нормативно-правової бази для функціонування Реєстру та його методичне забезпечення; організовуватиме взаємодію між інформаційними системами Мінсоцполітики, МВС, Генпрокуратури, ДСА, уповноважених органів з питань пробації та інформаційними системами інших центральних органів виконавчої влади з питань запобігання та протидії насильству.

Адміністратором Реєстру буде державне підприємство, визначене Мінсоцполітики, що належить до сфери його управління.

Суб'єктами інформування визначено суб'єктів, які інформують реєстраторів про факти надходження заяв (повідомлень) про насильство, ухвалення судових рішень щодо насильства, згідно з Порядком взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, для внесення відповідних даних до Реєстру.

Реєстр формуватимуть окремо за кожним випадком насильства шляхом внесення до нього відповідної інформації суб'єктами з урахуванням особливостей, передбачених Законом про запобігання та протидію домашньому насильству.

До Реєстру вноситимуться відомості (окремо за кожним випадком) про випадок насильства, постраждалу особу та вжиті заходи з надання їй допомоги, кривдника.

Електронні примірники судових рішень і відомості, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень у справах про адміністративні правопорушення та про притягнення осіб до кримінальної відповідальності за рішеннями суду, що набрали законної сили, надаватимуться адміністратором Реєстру в електронній формі відповідно до порядку інформаційної взаємодії, визначеного ДСА та Мінсоцполітики.

Підставою для внесення до Реєстру відомостей про постраждалу особу буде отримання реєстратором Реєстру заяви чи повідомлення про вчинення насильства; надходження до реєстратора Реєстру відомостей від суб'єкта інформування (після перевірки на предмет повторного внесення до Реєстру одного випадку різними реєстраторами Реєстру).

Відомості про постраждалу особу вноситимуть до Реєстру за наявності документа про її добровільну поінформовану згоду, крім випадків вчинення насильства стосовно дітей і недієздатних осіб або виявлення фактів насильства кримінального характеру, коли така згода не вимагається.

Відомості щодо кривдника вносяться до реєстру за наявності обґрунтованих підозр здійснення ним насильства. Персональні дані про кривдника зберігаються: у разі відсутності кримінального провадження, рішення суду про застосування обмежувального припису або накладення адмінстягнення, вироку суду – протягом року з дня надходження інформації про вчинення насильства; у разі порушення кримінального провадження – протягом періоду розслідування кримінального провадження; у разі ухвалення рішення суду, що набрало законної сили, про застосування обмежувального припису або накладення адмінстягнення – протягом трьох років; у разі винесення вироку суду про визнання кривдника винуватим з відбуванням покарання – 10 років з дня закінчення строку відбування покарання; у разі винесення вироку суду про визнання кривдника винуватим без відбування покарання – протягом 10 років. У разі спростування факту вчинення насильства, а також після закінчення строку зберігання такі дані підлягають видаленню або знищенню.

До цього реєстру доступ надається лише: працівникам спеціально уповноважених органів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству; координаторам з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі місцевих держадміністрацій та рад; працівникам відповідальних структурних підрозділів місцевих держадміністрацій та рад; праців-

никам Національної поліції; працівникам служб у справах дітей – у частині випадків насильства, в яких кривдниками або потерпілими особами є діти.

Доступ до реєстру здійснюється з використанням електронного цифрового підпису. Національна поліція отримує право контролювати поведінку кривдника, щоб не допустити повторного насильства, також можуть стежити, щоб порушник дотримувався накладених на нього тимчасових обмежень і виконував певні обов'язки, крім того, проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Література

1. Ierusalymov I., Ierusalymov V. This is an open access article under the CC BY license (http://creativecommons.org/licenses/by/4.0).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон Українивід 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19 (датазвернення: 03.02.2020).

3. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234. Офіційний Вісник України. 2019. № 26. Ст. 906.

4. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018%D0%BF (дата звернення: 04.09.2019).

Пишна А.Г.,
к.ю.н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА ЯК СПЕЦІАЛЬНА ФОРМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Проблема домашнього насильства тривалий час вважалась суто особистою справою кожної окремої сім'ї, вважалось недоцільним втручання держави в особисте та приватне життя осіб. Однак сучасна правова доктрина, міжнародне право та практика Європейського суду з прав людини, проголошують, що основоположними правами людини і громадянина є невід'ємне право на життя, свободу та особисту недоторканність, повагу до її честі та гідності, а заборона тортур, примусової праці та дискримінації становить основу правового статусу людини в цивілізованому суспільстві. Це означає, що будь-яка особа незалежно від статі, віку, стану здоров'я чи будь-яких інших чинників має право на ефективний захист від усіх форм та проявів насильства, у тому числі захист від насильства, що вчиняється з боку членів сім'ї чи інших близьких осіб.

Порушенням прав людини у вигляді вчинення насильницьких дій присвятили свої дослідження такі науковці, як Ю.М. Антонян, В.М. Бондаровська, К.А. Гурковська, Н.А. Джужа, Я.І. Гілинський, В.С. Малишев, Ю.І. Саєнко, Т.А. Сидоренкова, В.М. Кудрявцев, Г.О. Христова, Н.Б. Шамрук. Питання домашнього насильства вивчалося низкою зарубіжних авторів: А. Робертс, Д. Доджл, М. Росс та ін.

Не зважаючи на те, що терміновий запоронний припис отримав свій адміністративно-правовий статус та законодавчі підстави порівняно недавно, його застосування стало предметом наукових досліджень у галузі юриспруденції таких вчених-адміністративістів як К. Б. Левченко, М. М. Легенька, М.І. Репан, О.В. Ковальова.

Здійснювались науково-правові дослідження форм адміністративно-правового реагування, які передували терміновому заборонному припису. Так Г. О. Горбова аналізуючи проблеми адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, обґрунтовує оптимальність застосування таких адміністративно-запобіжних засобів адміністративного примусу, як офіційне попередження про неприпустимість учинення насильства в сім'ї, захисний припис і направлення на проходження корекційної програми осіб, схильних до таких дій [1]. О. Д. Коломоєць, досліджуючи проблеми адміністративно-правового регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, аналізує і механізм накладення адміністративних стягнень за невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми [2].

Статтею 25 Закону України від 07.12.2017 № 2229-VIII «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено застосування такої адміністративно-правової форми реагування на випадки домашнього насильства як терміновий заборонний припис стосовно кривдника [3].

З метою запобігання та протидії домашньому насильству, забезпечення вжиття заходів з негайного його припинення, недопущення продовження чи повторного вчинення наказом Міністерства внутрішніх

справ України від 01.08.2018 № 654 було затверджено Порядок винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника, який визначає процедуру винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника [4].

Терміновий заборонний припис стосовно кривдника (далі - припис) виноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України (далі - уповноважений підрозділ поліції) у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

Вперше на законодавчому рівні визначено, що Припис виноситься не тільки за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівника уповноваженого підрозділу поліції за результатами оцінки ризиків. Визначено, що Навіть

Порядок проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства було затверджено спільним наказом Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180 [5]. Цей Порядок визначає процедуру проведення оцінки вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи, з метою визначення ефективних заходів реагування, спрямованих на припинення такого насильства та попередження його повторного вчинення.

Фактори небезпеки/ризику щодо вчинення домашнього насильства визначаються за результатами оцінки дій кривдника, які свідчать про ймовірність настання летальних наслідків у разі вчинення домашнього насильства, і представлені у формі оцінки ризиків вчинення домашнього насильства у вигляді питань, на які відповідає поліцейський уповноваженого підрозділу поліції за результатами спілкування з постраждалою особою, та загальної оцінки ситуації вчинення домашнього насильства з метою виявлення вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті такої особи.

Визначено, що у зв'язку з тим, що кожна окрема ситуація може мати унікальні чинники/обставини, які впливають на рівень небезпеки та ризик летального випадку, пов'язаного з насильством, не передбачені формою оцінки ризиків вчинення домашнього насильства, поліцейський уповноваженого підрозділу поліції на власний розсуд може оцінити рівень небезпеки як високий, якщо він/вона вважає, що постраждала особа перебуває в потенційно небезпечній ситуації або яка може спричинити смерть особи або інші тяжкі наслідки.

Під час вирішення питання про винесення припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Зазначена вимога поширюється також на місце спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення.

Припис може містити такі заходи: зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Терміновий заборонний припис виноситься строком до 10 діб. Але дія Припису припиняється у разі застосування до кривдника судом адміністративного стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у кримінальному провадженні.

Якщо домашнє насильство вчинено кількома особами, працівник уповноваженого підрозділу поліції виносить припис стосовно кожного кривдника окремо.

Якщо від домашнього насильства постраждало декілька осіб, працівник уповноваженого підрозділу поліції виносить припис кривднику щодо кожної постраждалої особи.

Припис не може містити заходів, передбачених пунктами 1 і 2 частини другої статті 25 Закону, якщо кривдником є особа, яка на день винесення припису не досягла вісімнадцятирічного віку та має спільне місце проживання (перебування) з постраждалою особою. Але щодо неповнолітньої особи можливо застосувати такий захід як заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою. Це питання є дискусійним, оскільки не має чіткого визначення яким чином обмежити спілкування з постраждалою особою, якщо дитина-кривдник продовжує проживати разом з потерпілими членами родини.

Не можу погодитись с думкою С. Влад та О. Хрущ, які зазначають що ст. 25 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», є прямим порушенням чинних норм ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 13 Загальної декларації прав людини, ст. 41, 47, 64 Конституції України. Тобто, з практичної точки зору, кривдник – власник житлового приміщення – вчинив дії по відношенню до членів своєї родини, які не є власниками житлового приміщення, а користуються ним відповідно до чинного законодавства, повинен бути виселений строком на 10 діб без рішення суду та без надання з боку держави альтернативних умов проживання, оскільки законодавець не передбачив випадків відсутності у кривдника альтернативного житла. Кількість таких винесених обмежень законодавцем теж не регламентується [6].

Кривдник, стосовно якого винесено припис, згідно з яким він повинен залишити місце спільного проживання (перебування) з постраждалою особою, зобов'язаний повідомити про місце свого тимчасового

перебування уповноважений підрозділ поліції за місцем учинення домашнього насильства. Повідомлення кривдника до уповноваженого підрозділу поліції про місце свого тимчасового перебування фіксується в журналі реєстрації повідомлень про місце тимчасового перебування кривдника, якому винесено терміновий заборонний припис стосовно кривдника. Але не визначено у який термін особа-кривдник повинна повідомити про місце свого перебування. Натомість статтею 173-2 КУпАП передбачено адміністративну відповідальність за невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення [7]. Вважаю доцільним визначити певний термін повідомлення про місце перебування кривдника, що допоможе притягнути його до відповідальності

Передбачено можливість оскарження термінового заборонного припису в судовому порядку на загальних підставах оскарження дій чи бездіяльності органів державної влади.

Таким чином терміновий заборонний припис стосовно кривдника дійсно є дієвою формою адміністративно-правового реагування уповноважених підрозділів національної поліції на вчинення домашнього насильства, негайного його припинення та недопущення продовження чи повторного вчинення, особливо у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи.

Література

1. Горбова Г. О. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 17 с.

2. Коломоєць О. Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2010. 20 с.

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 5. Ст. 35.

4. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: Наказ МВС України від 01.08.2018 № 654. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18.

5. Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства: наказ Міністерства соціальної політики України та Міністерства внутрішніх справ України від 13.03.2019 № 369/180. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0333-19.

6. С. Влад та О. Хрущ Неконституційність закону україни «про запобігання та протидію домашньому насильству». Підприємство, господарство і право. № 2. 2019.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n2398.

Позігун І. О.,
аспірант кафедри, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ: СТАН СУЧАСНОГО НАУКОВОГО РОЗКРИТТЯ ПРОБЛЕМАТИКИ

Недостатня дослідженість принципів права, невідповідність існуючого наукового доробку про принцип верховенства права та його реалізованість у межах адміністративного процесу є фактором відсутності комплексних досліджень окресленої тематики. Водночас, вітчизняними науковцями напрацьовано низку положень в межах об'єкту нашого пізнання, які були покладені в основу цього дослідження. Крім цього, особливу значимість для гносеології верховенства права як принципу адміністративного процесу мають і ідеї зарубіжних авторів, зокрема, європейських, які дозволяють зрозуміти зміст та сутність верховенства права.

Означене дозволяє класифікувати наукові джерела, об'єктом пізнання яких є принцип верховенство права та окремі аспекти його реалізації у межах адміністративного процесу, на наступні групи.

Першу групу складають наукові роботи, предметом пізнання яких є принципи права. Важливим внеском у розробку цієї тематику стали праці таких вітчизняних науковців як С. Бобровник, С. Головатий, О. Грищук, М. Козюбра, А. Колодій, А. Кучук, А. Мелешевич, С. Перепьолкін, С. Погребняк, А. Пухтецька, О. Тихомиров та ін.

Чи не першим у межах вітчизняної правничої науки комплексним дослідженням принципів права стала дисертація А. Колодія «Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання)» у якій автор з'ясовує ознаки принципів права, наводить авторську дефініцію, проводить класифікацію принципів права України [1]. Однак, у контексті досягнень правничої науки на сьогодні можна стверджувати, що ця робота багато у чому базувалась на превалюючому на той час позитивістському розумінні принципів права.

Доволі системно сутність та ознаки принципів права висвітлили А. Кучук і С. Перепьолкін. Вітчизняні правники урахували як національний, так і міжнародний аспект досліджуваного явища, проаналізували енциклопедичну літературу щодо предмету пізнання. На думку А. Кучука і С. Перепьолкіна, яку я підтримую, принципам права властива імперативність, комплексність і рівнозначність, нормативність. Учені наголошують, що абстрактність відображеного у принципі права положенні не є перешкодою для його безпосереднього застосування, для іманентності принципам нормативності [2, с. 24].

Усе зазначене вище дозволяє погодитись з тезою М. Козюбри відносно того, що принципи права не можна зводити до форми їх об'єктивації зовнішньо виражених знакових форм, що існують незалежно від людини, – їхня природа складніша (так само як і природа права, яке не можна сприймати суто як замкнуту, логічно несуперечливу систему норм, сформульованих у законах та інших державних нормативних актах [3, с. 144]. У цьому контексті не можемо не відзначити тенденцію сучасної вітчизняної правничої науки розглядати право не лише з підходу раціонального, але і ірраціонального (хоча ще в давні часи був сформульований відомий афоризм: jus est ars boni et aequi»), що цілком відповідає сприйняттю права як соціокультурного явища, а не як прескриптивного тексту, результату діяльності органів публічної влади.

Другу групу складають наукові роботи, предметом пізнання яких є принципи юридичного процесу загалом та адміністративного процесу, зокрема. Важливим внеском у розробку цієї тематику стали праці таких вітчизняних науковців як К. Бережна, М. Бояринцева, О. Гоптарєв, О. Корчинський, М. Лученко, О. Мілієнко, А. Пахлеванзаде, С. Потапенко, А. Пухтецька та ін.

Дисертація О. Корчинського присвячена правовим засадам організації адміністративного судочинства в Україні. Зауважимо, що хоча принципи уже усталено у вітчизняній правничій науці інтерпретуються як основоположні ідеї та сприймаються як синонім до терміну «засади». При цьому під поняттям «правові засади організації адміністративного судочинства в Україні» означений науковець розуміє «сукупність адміністративно-правових норм, в яких закріплені єдині цілі та завдання, принципи організації та діяльності, функції, основні суб'єкти, механізми та взаємозв'язки адміністративних судів, які лише у сукупності та взаємодії дозволяють забезпечити охорону та захист прав і законних інтересів людини і громадянина в публічно-правовій сфері» [4, с. 3]. Аналіз наведеної дефініції дозволяє зробити висновок про те, що термін «засади» є ширшим за змістом, ніж термін «принципи». Однак, у висновках О. Корчинський зазначає, що «засади організації та функціонування адміністративного судочинства визначаються передбаченими Конституцією України та Кодексом адміністративного судочинства України принципами» [4, с. 156].

Принцип гласності та відкритості в адміністративному судочинстві, досвід його реалізації у державах-членах Європейського Союзу, механізми імплементації цього досвіду в українську систему права стали предметом пізнання О. Мілієнко. У контексті предмету нашого дослідження варто відзначити положення, отримані указаним автором, які були нами ураховано та проаналізовано. Зокрема, О. Мілієнко наводить авторську дефініцію поняття «принципи адміністративного судочинства»: це «стійкі абстрактні правила поведінки, які втілюють цінності, на яких має ґрунтуватись адміністративне судочинство, визначаючи цим зміст і спрямованість правового регулювання адміністративного судочинства, впливають на зміст багатьох норм про адміністративне судочинство, виступають підґрунтям для їх тлумачення, а також інструментом для заповнення прогалин та усунення колізій» [5, с. 11].

Третю групу складають наукові роботи, предметом пізнання яких є верховенство права як принцип загалом і адміністративного процесу, зокрема. Важливим внеском у розробку цієї тематику стали праці таких вітчизняних науковців як С. Головатий, К. Горобець, М.Козюбра, М. Костицький, А. Кучук, А. Мелешевич, С. Погребняк, А. Пухтецька, П. Рабінович, М. Савчин, В. Тертишник та ін.

Таким чином, зазначений огляд дозволяє зробити висновок про відсутність комплесного дослідження такого принципу адміністративного права як верховенство права, яке б ураховувало сутнісну характеристику явища, що позначається терміно-поняттям «the rule of law», що посилює актуальність даного матеріалу.

Література

1.Колодій А.М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02. Київ., 1999. 36 с.

2. Кучук А.М., Перепьолкін С.М. Принципи права як категорія внутрішньодержавного й міжнародного права. Право і суспільство. 2015. № 3. Ч. 3. С. 22-26.

3. Козюбра М.І. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізацій них трансформацій. Право України. 2017. № 11. С. 142-164.

4. Корчинський О.І. Правові засади організації адміністративного судочинства в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2018. 185 с.

5. Мілієнко О.А. Принципи гласності і відкритості в адміністративному судочинстві України: теорія, досвід реалізації та адаптації до європейських стандартів: автореф. дис.канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2016. 18 с.

Сірко В.,
к. ю. н., викладач кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу ОДУВС

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Визначальною рисою сучасного етапу розвитку України є перебування нашої держави на шляху реформ, що здійснюються в різних сферах соціального життя, в тому числі в секторі національної безпеки. Міністерство внутрішніх справ України й органи, діяльністьякихвонокоординує (Національна поліція, Національнагвардія, Державнаприкордонна служба, Державнаміграційна служба України), є важливими складовими. Задачі, якісьогодні стоять перед органами системи МВС, безпосередньопов'язані з їх спроможністю забезпечити захист конституційних прав і свобод громадян, здатністю протистояти злочинності й іншим негативним соціальним проявам.

Згідно з статтею 3 Конституції України : Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Гарантування людині захисту є одна із приорітетних функцій держави.

Правоохоронна функція реалізується через правоохоронну політику держави, яка є складовою державної політики.

Правоохоронна політика – це окремий вид діяльності уряду та інших суспільних інституцій загальнонаціонального та місцевого рівнів, спрямований на:

- захист та охорону конституційних цінностей української держави та суспільства;
- забезпечення принципу верховенства права;
- захист встановлених Конституцією суспільного ладу, територіальної цілісності;
- захист прав і свобод людини, охорону правового порядку, відновлення порушеного права, виявлення й розслідування злочинів.

Гарантії прав людини та громадянина передбачають забезпеченість заходами, вказаними у внутрішньодержавному та міжнародному законодавствах. Внутрішньо державні інститути захисту прав громадян – це система соціально-економічних, культурних, політичних та правовихзасобіві умов, які забезпечують безпосередній захист прав людини та громадянина. Важливого значення у практичній реалізації прав і свобод громадянина набуває система спеціальних юридичних гарантій, серед яких провідне місце посідають адміністративно-правові. Отже, юридичні гаранти прав і свобод особи, як нормативно-правові засобиїх забезпечення, - це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих нормативно-правових та інституційно-організаційних гарантій забезпечення реалізації, охорони й захисту прав та свобод людини і громадянина.

Таким чином, узагальнюючи вищерозглянуті риси й властивості правоохоронної функції держави, можна виокремити такі її основні ознаки:

- правоохоронна функція становить комплексний пріоритетний напрямок державної політики ;
- зміст правоохоронної функції складає забезпечення охорони права і правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку;
- правоохоронну функцію характеризує цілісність і внутрішня узгодженість організованість і цілеспрямованість, стабільність і постійність, однорідність і різноплановість;
- правоохоронна функція ґрунтується на принципах верховенства права, законності, пріоритету прав і свобод людини і громадянина,самостійності,професійності, прозорості та ефективності;
- правоохоронна функція реалізується у відповідних правових і організаційних формах за допомогою державно-владних методів переконання та примусу;
- реалізація правоохоронної функції вимагає її своєчасного забезпечення достатніми матеріально-технічними, фінансовими та кадровими ресурсами формування адекватної нормативно-правової та організаційної основи правоохоронної діяльності.

Отже, ефективність державної правоохоронної політики залежить від взаємодії органів захисту правопорядку, об'єднання їх зусиль із боротьби зі злочинністю та з метою захисту прав і свобод громадян. Така координація правоохоронної діяльності – одна з управлінських функцій, що об'єднує й систематизує зусилля правоохоронних та інших державних і недержавних органів та установ для досягнення основних завдань із боротьби зі злочинністю. Сутність полягає в об'єднанні зусиль правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю, насамперед організованою, в запобіганні їй, в узгодженні дій, дотриманні законодавства. Виходячи з цього, можна сказати, що сутність правоохоронної функції держави полягає у забезпеченні точного і повного здійснення правових розпоряджень всіма учасниками правових відносин усереди-

ні держави, залученні до юридичної відповідальності правопорушників та у захисті прав і свобод громадян, які цього потребують.

Література

1. Конституція України // Президент України :офіц. інтернет-представництво. URL: https:// www.president.gov.ua/documents/constitution (дата звернення: 09.03.2020).

2. Григоренко І.А. Правоохоронна діяльність в Україні та Німеччині (порівняльно-правове дослідження): Автореф... дис. ... канд. юрид. наук (12.00.01)/ МВС України, НАВС. Київ, 2014. 123с.

3. Батраченко, О.В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку [Текст]: дисертація ... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.07 - 227 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Суми: СумДУ, 2017. 218 с.

4. Організація судових та правоохоронних органів : підручник / І. Є. Марочкін, Л. М. Москвич, М. П. Каркач та ін. ; за ред. І. Є. Марочкіна. – Х.: Право, 2014. 245 с.

5. Судові та правоохоронні органи України: навч. посіб. / М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, Ю. С. Назар, М. Т. Гаврильців, Г. Ю. Лук'янова; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 386 с.

Сорокін С. В.,
аспірант Одеського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ПРО ОБОВ'ЯЗКИ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПАСПОРТНО-РЕЄСТРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Адміністративна реформа, процеси децентралізації влади, переорієнтація органів державного управління із суто владно-розпорядчої діяльності на надання адміністративних послуг зумовили розширення кола суб'єктів адміністративно-правового регулювання у багатьох сферах суспільного життя, зокрема у сфері паспортно-реєстраційної системи України. До таких субє'ктів додались об'єднані територіальні громади, об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, центри надання адміністративних послуг тощо. Однак, ключовим суб'єктом адміністративно-правового регулювання у сфері паспортно-реєстраційної системи на сьогодні є Державна міграційна служба України (далі – ДМС).

Процес створення ДМС розпочався в Україні ще у 2002 році, коли у Плані дій «Україна-ЄС» в сфері юстиції та внутрішніх справ в розділі «Міграція і притулок» було зафіксовано завдання України створити Міграційну службу, яка б взяла на себе розробку всього комплексу завдань, які стоять перед українською міграційною політикою. Слід зазначити, що відповідно до європейських стандартів та рекомендацій кожна держава зобов'язана відповідати за створення окремого реєструючого органу, незалежного і окремого від поліцейських/військових органів влади, що виконуватиме окрему адміністративну задачу[1, с.12-13].У 2009 році була проведена спроба створення ДМС відповідно до Постанови КМУ №643 «Про утворення Державної міграційної служби України» від 24.06.2009 року[2], яка втратила чинність 16.07.2010 року згідно з Постановою КМУ №559 «Деякі питання державного управління у сфері міграції» від 07.07.2010 року [3], відповідно до якої нещодавно створена служба була ліквідована. Вже у 2011 році Президент України видає Указ № 405 «Питання Державної міграційної служби України» від 06.04.2011 року [4], яким було затверджено Положення про Державну міграційну службу України, а також Указ № 622 «Про Концепцію державної міграційної політики». В свою чергу 15.06.2011 року Кабінетом міністрів України було прийнято Постанову № 658 «Про утворення територіальних органів Державної міграційної служби» [5]. В 2014 році була прийнята Постанова КМУ № 360, якою затверджено Положення про Державну міграційну службу України (далі – Положеня) [6], а лише в 2019 році скасовано Указ Президента України № 405 від 6 квітня 2011 року [7].

Відповідно до Положення основними завданнями ДМС є:1) реалізація державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів;2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів[6].Отже, призначення ДМС полягає у реалізації державної політики у сферах: 1)міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції; 2) набуття та зміни громадянства України; 3) реєстрації місця проживання та перебування фізичних осіб.

Відповідно до покладених на неї завдань ДМС виконує певні обов'язки, які можна класифікувати за напрямами діяльності на:

1)ті, які стосуються загальних засад діяльності ДМС:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правових актів міністерств та в установленому порядку подає їх Міністрові внутрішніх справ;

- виконує функції замовника з виготовлення та постачання бланків документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, і документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, а також товарів, робіт і послуг для забезпечення створення і функціонування Єдиного державного демографічного реєстру;

- веде облік осіб, які отримали або які претендували на отримання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, осіб, які набули (припинили) громадянство України, та осіб, яким надано (скасовано) дозвіл на імміграцію в Україну, на всіх етапах проведення відповідних процедур;

- здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю ДМС, її територіальних органів та територіальних підрозділів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери її управління;

- надає в установленому законодавством порядку органам ведення Державного реєстру виборців та іншим органам виконавчої влади передбачені законодавством відомості;

- забезпечує створення, удосконалення, розвиток, супроводження та підтримку функціонування Єдиного державного демографічного реєстру, Єдиної інформаційно-аналітичної системи управління міграційними процесами, Національної системи біометричної верифікації та ідентифікації громадян України, іноземців та осіб без громадянства, розпорядником яких є ДМС, а також здійснює заходи із захисту інформації в них;

- надає послуги з видачі засобів електронного цифрового підпису в установленому законодавством порядку;

- забезпечує у межах повноважень, передбачених законом, формування інформаційних ресурсів (баз, банків даних) щодо персональних даних фізичних осіб (у тому числі їх біометричних даних, параметрів), інших інформаційних ресурсів, необхідних для виконання покладених на ДМС завдань;

- здійснює міжнародне співробітництво, бере участь у розробленні проектів та укладенні міжнародних договорів України з питань громадянства, міграції, біженців, осіб, які потребують інших форм захисту, реєстрації фізичних осіб та реадмісії, забезпечує в межах своїх повноважень виконання укладених міжнародних договорів України;

- оформлює, видає, обмінює, пересилає, вилучає, повертає державі, знищує документи з безконтактним електронним носієм;

- здійснює управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління ДМС;

- надає адміністративні послуги відповідно до закону;

- удосконалює процедури надання адміністративних послуг, у тому числі шляхом впровадження електронних сервісів, зокрема електронної черги, оплати вартості адміністративних послуг платіжними картками;

- взаємодіє з адміністратором Єдиного державного демографічного реєстру, у тому числі з питань, пов'язаних із забезпеченням належного функціонування та адміністрування Єдиного державного демографічного реєстру;

- формує державне замовлення на підготовку фахівців у відповідній сфері;

- виконує у межах повноважень, передбачених законом, правозастосовні і правоохоронні функції;

2)ті, які стосуються реєстрації місця проживання та перебування:

- контролює дотримання органами реєстрації законодавства з питань реєстрації місця проживання фізичних осіб;

- надає органам реєстрації методологічну та технічну допомогу у забезпеченні взаємодії між реєстрами територіальних громад;

3) ті, які стосуються міграції:

- проводить аналіз міграційної ситуації в Україні, проблем біженців та інших категорій мігрантів, розробляє поточні та довгострокові прогнози із зазначених питань;

- готує пропозиції щодо визначення квоти імміграції на календарний рік;

- приймає рішення про видачу дозволу на імміграцію, відмову в його видачі та скасування такого дозволу;

- бере участь у межах, визначених законодавством, у вирішенні питань трудової міграції та питань, пов'язаних із навчанням в Україні іноземців та осіб без громадянства;

- здійснює оформлення і видачу документів для тимчасового або постійного проживання в Україні, а також виїзду за її межі, вилучає такі документи та проставляє в документах, що посвідчують особу іноземців та осіб без громадянства, відмітки про заборону в'їзду в Україну в передбачених законодавством випадках;

- приймає рішення про продовження (скорочення) строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України, про добровільне повернення або примусове повернення іноземців та осіб без громадянства до країн їх громадянської належності або країн походження, звертається до судів

з позовами про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства, здійснює заходи, пов'язані з примусовим видворенням іноземців та осіб без громадянства з України;

- здійснює ідентифікацію осіб, в тому числі тих, які звернулися із заявами про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні, а також іноземців та осіб без громадянства, які втратили документи, що посвідчують особу, та підлягають видворенню або реадмісії;

- здійснює розроблення зразків заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та довідки про звернення за захистом в Україні;

- приймає рішення про визнання іноземців та осіб без громадянства біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, про втрату, позбавлення статусу біженця або додаткового захисту і про скасування рішення про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

- збирає та аналізує інформацію про наявність у країнах походження біженців та осіб, які потребують додаткового та тимчасового захисту в Україні, умов, за яких такий захист надається;

- надсилає компетентним органам влади інших держав запити щодо наявності в таких державах членів сім'ї осіб, які подали заяви про визнання біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, чи яких було визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, і правових підстав для возз'єднання сімей;

- розглядає скарги на рішення про відмову у прийнятті заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, і скасування зазначених рішень, якщо вони були прийняті з порушенням законодавства;

- вживає у межах компетенції заходів для сприяння реалізації прав біженців та інших категорій мігрантів;

- здійснює оформлення і видачу посвідчення біженця, посвідчення особи, якій надано додатковий захист в Україні, а також інших документів, передбачених законодавством для даних категорій осіб;

- видає проїзні документи іноземцям та особам без громадянства, яких було визнано біженцями іншими країнами;

- забезпечує функціонування пунктів тимчасового розміщення біженців та пунктів тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні;

- бере участь у реалізації державної політики у сфері волонтерської діяльності щодо надання допомоги біженцям;

- подає МВС для подальшого внесення Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо необхідності прийняття рішення про тимчасовий захист (припинення тимчасового захисту), веде реєстрацію осіб, яким надано такий захист;

- здійснює відповідно до закону заходи щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції, іншим порушенням міграційного законодавства;

- здійснює відповідно до закону державний контроль за дотриманням законодавства у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів у передбачених законодавством випадках, притягає порушників до адміністративної відповідальності;

4) ті, що стосуються набуття/припинення громадянства:

- здійснює у межах компетенції провадження з питань прийняття до громадянства України і про припинення громадянства України та подає відповідні документи на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства, а також забезпечує виконання рішень Президента України з питань громадянства;

- приймає відповідно до законодавства рішення про встановлення належності до громадянства України, оформлення набуття громадянства України та їх скасування;

- здійснює оформлення і видачу громадянам України документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство, тимчасово затримує та вилучає такі документи у передбачених законодавством випадках.

Слід відзначити, що наразі відсутній нормативно закріплений вичерпнийперелік обов'язків ДМС. Вважаємо, що до переліку наведених в Положенні обов'язків слід додати й такі, як: інформаційно-просвітницька діяльність із роз'яснення правил паспортно-реєстраційної системи і відповідальності за порушення законодавства у цій сфері; здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких законом покладено на ДМС тощо.

Література

1. Руководящие принципы в области регистрации населения. URL: http:// www.osce.org/ ru/ odihr/39497?download=true.

2. Про утворення Державної міграційної служби України: Постанова Кабінету міністрів України № 643 від 24.06.2009 року. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/643-2009-%D0%BF.

3. Деякі питання державного управління у сфері міграції: Постанова Кабінету міністрів України № 559 від 07.07.2010 року. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/559-2010-%D0%BF.

4. Питання Державної міграційної служби України: Указ Президента України № 405 від 06.04.2011 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/405/2011.

5. Про утворення територіальних органів Державної міграційної служби:Постанова Кабінету міністрів України № 658 від 15.06.2011 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/658-2011-%D0%BF.

6. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: Постанова Кабінету міністрів України № 360 від 20.08.2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF.

7. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких Указів Президента України: Указ Президента України № 419/2019 від 20.06.2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419/2019.

Франковський А. Л.,
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД В ЗАПОБІГАННІ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ

У більшості зарубіжних країнах відсутні кодекси про адміністративні правопорушення, правовою основою адміністративної діяльності тут поряд з іншими нормативними актами визнаються кримінальні та кримінально-процесуальні кодекси і тому компетенція поліції зарубіжних країн в ряді питань є ширшою, ніж в Україні.

Так розглядаючи досвід Федеративної республіки Німеччини «Закон Про порушення порядку» встановлює значну кількість обмежень для поліції, адміністративних органів і прокуратури порівняно з карною процедурою в застосуванні заходів примусу. Так, чиновники поліцейської служби, які призначені слідчими особами прокуратури, мають право приймати рішення про проведення вилучень, обшуків, обслідувань. Але не допускається поміщення в стаціонар особи, її арешт чи тимчасове затримання, вилучення поштових відправлень і телеграм тощо. Тільки за рішенням суду дозволяється здійснювати доставляння обвинувачених у вчиненні порушень порядку. Дозволяється навіть прийняття судом рішення про утримання під вартою свідка, який відмовляється надавати свідчення суду, з метою примушення його до свідчень. Строк цього утримання не може перевищувати шести тижнів. Такий самий строк арешту передбачається для осіб, які не сплачують штрафу відповідно до рішення, що набрало законної сили. В окремих випадках при сукупності вчинених порушень порядку строк арешту для примушення до сплати штрафу може становити 3 місяці (якщо особа свідомо відмовляється від сплати штрафу за наявності в неї майна чи грошових коштів) [2, с. 145]. Адміністративні органи за австрійським законодавством мають значні повноваження щодо застосування заходів примусу під час адміністративного карного переслідування, серед яких: примусовий привід особи, визначення обвинуваченому зобов'язання внесення будь-якого виду забезпечення з метою уникнення його ухилення від переслідування чи покарання [2, с. 150].

Карно-правова природа порушень порядку в Португалії зумовила поширення нормативних актів у сфері кримінального процесу і на процедуру стосовно порушень з деякими винятками та особливостями. Одним із дозволених заходів примусу є встановлення особи (її ідентифікація). З цією метою уповноважені представники мають право вимагати документи в особи. Під час цього заходу особу можуть також затримати на строк до 24 годин. Затримання дозволяється, якщо неможливо встановити особистість порушника, якого застали на місці вчинення діяння [2, с. 173]. В Україні законодавець для встановлення особи дає 3 години, це дуже мало, і завдяки цьому деякі порушники закону залишаються не покараними.

Цікавим є досвід деяких зарубіжних країн у сфері класифікації заходів запобігання правопорушенням. Так, законодавство Іспанії, як і більшості західноєвропейських держав, передбачає можливість застосування поряд з покаранням великої кількості додаткових заходів до осіб. Одним із різновидів цих заходів є заходи безпеки, які поділяються на такі, що стосуються позбавлення волі, та такі, що не стосуються позбавлення волі. Заходами безпеки з позбавленням волі є поміщення до психіатричного, відновлювального та спеціального виховного центру.

У Республіці Словенія та Республіці Сербія наслідком вчинення проступку є застосування до особи проступкових санкцій, які є таких видів: покарання, попередження, заходи безпеки і виховні заходи.

Заходами безпеки у випадку вчинення проступків є: вилучення майна, яке було використано або призначалося для вчинення проступку; заборона на здійснення певної діяльності; заборона юридичній особі здійснювати певну діяльність; заборона відповідальній особі виконувати певну роботу; заборона керувати транспортним засобом; обов'язкове лікування алкоголіків та наркоманів; заборона наближення до потерпілого, об'єктів чи місця вчинення проступку; публічне оголошення вироку; видалення іноземця з території країни.

Таким чином, у багатьох країнах Західної Європи адміністративно-деліктне право фактично відсутнє і питання попередження, запобігання та протидії правопорушенням регулюються нормами кримінального та кримінально-процесуального права, проте, як і в українському законодавстві, для громадян та громадських об'єднань діє принцип «дозволено те, що не заборонено законом». Тому громадяни та їх об'єднання

мають право ініціювати та впроваджувати в реальне життя будь-які засоби запобігання правопорушенням, які не суперечать чинному законодавству. А державні органи, в свою чергу, сприяють розвитку взаємодії правоохоронних органів із населенням в питаннях запобігання правопорушенням. Значні напрацювання у цьому напрямку мають Великобританія та США.

Охорона правопорядку з акцентом на попередження злочинів – основна мета будь-якого поліцейського департаменту в США. Загальновизнано, що без сприяння самого населення боротьба зі злочинністю не може мати успіху. Партнерські відносини поліції із суспільством посилюють довіру до неї громадян, підвищують ступінь їх задоволеності роботою поліції, спонукають надавати їй всебічне сприяння.

Ініціативи щодо попередження злочинності за участю населення заслуговують серйозної уваги. Їх число весь час зростає. Наприклад, в Англії – це програма «Спостереження за будинком сусіда», в якій беруть участь понад одного мільйона жителів Лондона, в США – це система «сусідського нагляду» (м. Фенікс, штат Арізона), сутністю яких є постійне спостереження жителів, які живуть поруч, за всіма злочинними проявами в їх районі. Крім того, в США здійснюється також програма Block Watch (спостереження з метою попередження небезпечних ситуацій та злочинності), коли громадяни повідомляють про все, що може асоціюватися з злочинністю [1].

Взаємодія поліції з населенням здійснюється також у вигляді залучення громадян до навчання в Народних поліцейських академіях. Їх мета – забезпечити свідомих громадян розумінням характеру і завдань поліцейської діяльності. Особи, які закінчили Народну поліцейську академію, краще розуміють роль і специфіку роботи поліції, більше допомагають поліцейським і швидше йдуть на контакт з ними.

Принципово по-новому будуються взаємини поліції із засобами масової інформації. Насамперед, засоби масової інформації використовуються поліцією в таких цілях: залучення населення до боротьби із злочинністю та її профілактики; створення у населення позитивного «образу» поліції.

Досягнення від практичного впровадження вище перелічених програм підтверджуються статистичними даними, що свідчать про зниження рівня злочинності, про зменшення кількості проявів насильства, про поліпшення взаємовідносин між органами влади та суспільством, зменшення числа скарг на службовців поліції [1].

Підсумовуючи вище викладене, слід зазначити, що багато чого позитивного з зарубіжного досвіду в питаннях запобігання правопорушенням, можливо використати в законодавстві України, в першу чергу ті аспекти які не в повній мірі не врегульовані в чинних нормативно правових документах законодавства України.

Література

1. Заросило В.О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції) : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 «адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / Воло- димир Олексійович Заросило ; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2012. – 250 с.

2. Адміністративне деліктне законодавство: Зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні / автор-упорядник О.А. Банчук. – К.: Книги для бізнесу, 2011. – 912 с.

Ярмакі Х.П.,
д. ю. н., професор ОДУВС

АДМІНІСТРАТИВНИЙ РОЗСУД ЯК ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Діяльність суб'єктів публічної адміністрації охоплює широкий сегмент суспільних відносин у різноманітних сферах життєдіяльності нашого суспільства. В сучасному періоді буває складно на нормативному рівні спрогнозувати розвиток суспільних відносин на довгостроковий період та врахувати можливі ризики чи ситуації, які необхідно буде оперативно та нестандартно вирішувати.

Зміни в державному устрої, поява нових організаційно-правових форм, інтеграційні процеси у світовому суспільстві у значній мірі відбиваються на результатах публічного адмініструванні суб'єктів публічної адміністрації.

Суб'єкти публічного адміністрування, реалізуючи свої повноваження, наділені правом використовувати адміністративний розсуд. У чому полягає зміст розсуду? У великому тлумачному словнику сучасної української мови розсуд визначається як «Рішення, висновок на свій, власний розсуд» [1].

У зарубіжних країнах існують різноманітні погляди на правову природу розсуду та його значення в публічному адмініструванні. Деякі дослідники вважають дискреційні повноваження суб'єктів публічної адміністрації порушенням принципу верховенства права, інші вважають, що названі повноваження є необхідними в силу сутності та правової природи публічного адміністрування.

Так, на думку британського професора А.В.Дійсеу, влада, яка заснована на свободі розсуду, буде приводити до свавілля[2]. Крім того вчений вказує, що ніхто не може бути покараний інакше ніж за порушення закону, і при цьому сам закон повинен бути визначеним та орієнтованим на майбутнє.

Лорд Томас Бінгхем, напроти, вважає, що при здійсненні публічних повноважень необхідна визначена свобода розсуду з боку державних посадових осіб, однак такий розсуд обов'язково повинен бути підконтрольним [3].

Авторський колектив підручника Адміністративне право України (повний курс) 2019 р. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. визначають адміністративний розсуд як визначені нормами адміністративного права межі щодо можливої адміністративної діяльності суб'єкта публічної адміністрації під час забезпечення прав, свобод і законних інтересів приватних осіб та публічного інтересу суспільства [4].

Більш змістовним є наступне визначення: адміністративний розсуд - це визначений нормою права певний ступінь свободи органу публічної адміністрації, його посадової чи службової особи у вирішенні підвідомчої йому справи або питання, яка надається з метою прийняття раціонального, оптимального та законного рішення у справі, в межах його компетенції та конкретної адміністративно-правової норми з урахуванням публічного та приватного інтересів.

Адміністративний розсуд в юридичній літературі поділяють на наступні види:

а) адміністративний розсуд імперативного типу. Він пов'язаний з ситуацією, коли адміністративно правова норма, установлюючи можливі варіанти рішень, залишає на розсуд суб'єктів публічної адміністрації вибір одного з цих варіантів;

б) адміністративний розсуд диспозитивного типу – такий стан, коли адміністративно-правова норма вповноважує суб'єктів публічної адміністрації діяти на власний розсуд під час реалізації наданих їм повноважень;

в) адміністративний розсуд інтерпретаційного типу – пов'язаний з оцінюванням публічного інтересу та суб'єктивною інтерпретацією оціночних понять, таких як «доцільність», «потреба», «з важливих підстав» тощо [5].

При застосуванні адміністративного розсуду суб'єкти публічного адміністрування на перше місце повинні ставити не приватний, а публічний інтерес. Відповідно всі управлінські рішення, що приймаються за розсудом, повинні бути доцільними і підконтрольними як державним органам і органам місцевого самоврядування, так і громадськості.

Однак посадові та службові особи, які приймають управлінські рішення, мають різний рівень компетенції, правосвідомості і правової культури у зв'язку з цим рішення що приймаються по різному інтерпретуються і мають свою аргументацію.

В останні роки часто призначають на високі посади осіб, які не мають необхідних знань і практичного досвіду у відповідній сфері, а адміністративний розсуд при прийняті управлінського рішення потребує високої кваліфікації, здатності прогнозувати на перспективу і правильно оцінювати ситуацію.

На розсуд посадових та службових осіб здійснюють вплив наступні фактори: традиції що склалися, менталітет, рівень правосвідомості, наявність особистих життєвих принципів. Так, чиновник, що має високий рівень освіти, досвід роботи в органах публічної адміністрації, однак в нього відсутні морально – етичні принципи, управлінське рішення приймає не на користь суспільства, а спрямовує це рішення на власний інтерес або інтерес наближених до нього осіб. На жаль дефіцит правосвідомості і моральності у владних суб'єктів відбивається на якості управлінських рішень, що приймаються та негативно впливають на якість надання адміністративних послуг, забезпечення захисту прав і законних інтересів приватних осіб, реалізації гарантій щодо захисту публічних інтересів.

В останні роки прийнята значна кількість нормативних актів, що містять етичні норми для посадових і службових осіб, що спрямовані на впровадження у професійне середовище морально-етичних принципів, розв'язання спірних питань, попередження зловживань посадовими особами, недопущення конфлікту інтересів. Разом з тим, як свідчить практика, рівень правосвідомості і правової культури чиновників змінюється не на краще, тому свобода в публічному адмініструванні повинна бути регульованою, спрямованою і контрольованою. Адміністративний розсуд повинен застосовуватись тільки в межах закону, оскільки законодавство визначає підстави та мету його здійснення, інакше діяльність суб'єктів публічної адміністрації переростає у свавілля.

Адміністративний розсуд пов'язаний з межами компетенції органів публічної адміністрації, чим більший обсяг компетенції, тим ширше межи адміністративного розсуду. Так, міністерства не тільки реалізують виконавчо-розпорядчі повноваження, ай здійснюють нормативно-правове регулювання у відповідних сферах суспільного життя. Разом з тим повноваження суб'єктів публічної адміністрації щодо застосування адміністративного розсуду обмежуються адміністративними процедурами.

Адміністративний розсуд спрямований на забезпечення гнучкого реагування на конкретні ситуації, що виникають у житті, розв'язання яких не може бути у повній мірі врегульовано законом. Адміністративний розсуд це механізм інтелектуально-вольової поведінки правозастосувача, у структуру якого включаються

наступні елементи: 1) правильно зрозумілий публічний інтерес і співвідношення з ним можливих дій і рішень у межах особистих повноважень; 2) розробка установки і формування відповідної мотивації; 3) оцінка альтернативи юридичних дій і рішень та обґрунтування їх вибору; 4) здійснення юридичних дій або їх не вчинення(якщо вони обумовлені рівнем компетентності), прийняття рішень; 5) прийняття по справі рішення на основі норм права, що відносять його прийняття до розсуду відповідного органу публічної адміністрації чи посадової особи.

Адміністративний розсуд спрямований на оптимальне рішення управлінських функцій з урахуванням публічного інтересу, законності і доцільності. При повній відсутності розсуду реалізація управлінських дій буде мати шаблонний характер.

Як свідчить практика, завищені межи адміністративного розсуду є джерелом корупції у різних сферах життєдіяльності нашого суспільства. Під межами адміністративного розсуду прийнято розуміти визначення меж вільних дій органів і посадових осіб публічної адміністрації, в рамках яких приймаються оптимальні рішення.

Сьогодні великий обсяг дискреційних повноважень має місце у внутрішньо організаційній діяльності органів публічної адміністрації, до якої відноситься кадрова робота, матеріально-технічна, фінансова, діловодство. Зазначена діяльність містить забезпечувальний характер та реалізується безпосередньо внутрішньо організаційними процедурами, які врегульовані підзаконними актами, містять допоміжний характер та мають спрощену процесуальну структуру.

Адміністративний розсуд у внутрішньо організаційних відносинах потребує значного наукового та законодавчого опрацювання у зв'язку із динамічністю і відсутністю законодавства, що регулює ці відносини. Адміністративний розсуд є важливим елементом публічного адміністрування, що дозволяє оперативно з урахуванням ситуації яка склалася і на основах чинного законодавства приймати управлінські рішення, спрямовані на захист публічних інтересів.

Надмірне розширення меж адміністративного розсуду тягне за собою підвищення рівня корупції, приводить до зловживань чиновників, підриває авторитет органів публічної адміністрації та негативно відбивається на реалізації конституційних гарантій прав приватних осіб.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Т.В.Бусел. К.; Перун. Ірпінь: 2002. с. 1065
2. Dicey A.V. Introduktion to the Studo of the law of the Constitution. London? 1885.
3. Bingham T. The Rule o Law. London. 2010.
4. Адміністративне право України, повний курс: підручник, друге видання / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін.: Херсон Олді Плюс. 2019., С. 18.

Бабійчук О. О.,
курсант 304 взводу факультету підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник: ***Крижановська О. В.,*** *к.ю.н.,*
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції,

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Україна це могутня держава, яка постійно удосконалюється та розвивається. Все це стало можливим через її народ, який усіма силами бореться за світле майбутнє та краще сьогодення.Саме із такою задумкою в нашій країні розвивається таке поняття як «громадський контроль».

В свою чергу, громадський контроль за діяльністю Національної поліції України є надзвичайно важливим та потрібним у будь-якій демократичній державі, а особливо в умовах перезавантаження, реформування та становлення Національної поліції.

Громадський контроль на рівні з іншими видами державного і міжнародного контролю є однією із форм контролюючої діяльності. Підтримуючи точку зору О.М. Музичука, який формою контролю називає зовнішнє вираження контрольних дій суб'єктів контролю, за допомогою яких здійснюються надані йому контрольні повноваження [1, с. 43].

Закономірним є те, що виникнення нових форм контролю є реакцією громадськості на результати діяльності органів примусу, свідченням підвищення зрілості суспільства, поглибленого усвідомлення демократичних цінностей широкими верствами населення.

Позитивний ефект від цього у XXI столітті очевидний, адже громадський контроль стимулює демократичні перетворення та є гарантією функціонування демократичних інституцій, визначення їх спрямованості щодо контролювання діяльності органів державної влади та реалізації прав і свобод людини і громадянина [2, с. 199].

Закріплена у Законі «Про Національну поліцію» система форм громадського контролю за діяльністю Національної поліції є закономірним запитом суспільства на налагодження ефективної публічної взаємодії із державними установами та, зокрема, правоохоронними інституціями.

Розділом восьмим Закону України «Про Національну поліцію» передбачений громадський контроль поліції, а саме звіт про поліцейську діяльність, який готується раз на рік та публікується на офіційних вебпорталах органів поліції. Щорічний звіт про діяльність поліції повинен містити аналіз ситуації із злочинністю у країні або регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, і результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією й територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями. Керівники зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні й аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних веб-порталах органів, які вони очолюють[3].

Отже, підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що громадський контроль за діяльністю органів Національноїполіціїє невід'ємною частиною нормального функціонування нашої держави, що виступає допоміжною силою, яка забезпечує прогрес взаємодії поліції та суспільства.

Література

1. Музичук О.М. Форми контролю за діяльністю правоохоронних органів *Адміністративне право і процес.* 2012. № 1. С. 41- 46.

2. Григоренко Є.І. Конституційні засади проходження військової служби громадянами України: проблеми теорії та практики: монографія*.Х.: «Право»,* 2010. 280 с.

3. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua

Браду Я. І.,
курсант 304 взводу факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник: ***Крижановська О. В.,*** *к. ю. н.,*
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Сьогодні в умовах соціально-економічного спаду, девальвації національної валюти, зростаючого безробіття, проблематика соціального забезпечення є дужеактуальною. Слід одразу відзначити, що проблема соціального забезпечення поліцейських тісно пов'язана з реалізацією ними права на працю.

Як справедливо відзначається у юридичній літературі праця виступає основною та неодмінною умовою людського буття. Впливаючи та змінюючи навколишнє середовище, люди створюють матеріальні й духовні цінності, призначені для задоволення власних потреб та потреб суспільства. Також роль праці в життєдіяльності суспільства виявляється й у розвитку самої людини, яка через діяльність розкриває свої здібності, поповнює знання та здобуває навички.

Конституційне право на працю може бути реалізоване в найрізноманітніших формах. Так, громадяни вправі займатися індивідуальною підприємницькою діяльністю без утворення юридичної особи, приймаючи на себе ризик і відповідальність за результати своєї діяльності. Вони мають право займатися підприємницькою діяльністю, наприклад, як учасники господарського товариства, члени виробничого кооперативу і т.д.

ГромадяниУкраїни можуть вступити на державну службу, стати найманим працівником і здійснювати свою діяльність в будь-якій з узаконених і існуючих організаційно-правових форм юридичних осіб. Вони можуть реалізувати своє право на працю в рамках цивільно-правових договорів.

В свою чергу, для осіб, які проходять службу в органах Національної поліції України характерним є підвищений ризик для їх життя та здоров'я, внаслідок як прямого контакту з агресивним злочинним середовищем, так і через напружену діяльність із забезпечення громадського порядку та охорони прав і свобод людини та інтересів держави, яка виявляється у службі в нічний час, вихідні та святкові дні, а також, як правило, не обмежується восьмигодинним робочим днем. Такий стан справ потребує встановлення додаткових посилених заходів соціального забезпечення.

Взагалі поняттясоціального забезпечення виникло в умовах становлення капіталістичного виробництва та пов'язане з боротьбою працюючих за свої соціально-економічні права. Яксвідчить практика,в житті кожної людини трапляються випадки, які можуть привести до тимчасової або постійної втрати працездатності, що в подальшомупризводить до втрати заробітної плати, яка для багатьох людей являється основним засобом для існування. До таких випадків відносяться: старість, хвороба, інвалідність, втрата годувальника, народження дитини та інші. Всі ці випадки,незважаючи на їх різнорідність,мають однакові соціальні наслідки для людини, ними обумовлюється потреба в отриманні джерел для життєзабезпечення.

Також слід відзначити, що Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб звільнених з військової служби та деяких інших осіб» встановлює максимальний розмір пенсії за вислугу років, за загальним правилом розмір пенсії для поліцейських не може перевищувати відсоток відповідних сум грошового забезпечення [2].

На наш погляд, є соціально несправедливим обмежувати максимальний розмір пенсії, оскільки протягом життя людина працювала, докладала багато зусиль, підіймалася «кар'єрними сходами», підвищувала свій соціальний статус та розраховувала на те, що чим вище буде її грошове забезпечення, тим більше буде йрозмір пенсії. Тому якщо Україна позиціонує себе соціальною та правовою державою, є необхідною умовою розглянути правову норму про максимальний розмір пенсії за вислугу років.

Література

1. Романенко М. В. Особливості соціального забезпечення поліцейських. *Право.* 2015. № 4. С. 35-39.
2. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб [Електронний ресурс] : закон України від 09.04.1992 № 2262-XII Електрон.дан. (1 файл). *Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua*

Іщенко І. В.,
к. ю. н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Дитина є об'єктом підвищеної уваги з боку родини, суспільства, держави. Внаслідок фізичної і розумової незрілості людина до набуття повноліття потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист з моменту народження. Дитина має бути повністю підготовлена до самостійного життя в суспільстві та вихована в дусі гуманістичних ідеалів, і особливо в дусі миру, гідності, терпимості, свободи, рівності і солідарності. Втім, ані родина, ані суспільство не завжди здатні створити відповідні умови розвитку та виховання неповнолітнього члена соціуму.

Сьогодні запобігання правопорушенням серед дітей та захист їх від різноманітних факторів небезпеки виконує ювенальна превенція, яка представлена системою відповідних суб'єктів публічного адміністрування та певною специфічною діяльністю цих органів. Це відносно новий соціально-правовий інститут для нашої країни, одним з провідних (спеціальних) суб'єктів якого є Національна поліція України, адміністративно-правові аспекти діяльності якої у зазначеній сфері на цей час недостатньо вивчені. Розгляд та використання міжнародного досвіду є вкрай важливо для роботи поліції.

Стратегія розвитку системи МВС України до 2020 року орієнтує на приведення діяльності органів поліції до рівня європейської держави, використання успішних міжнародних практик і сприяння реалізації пілотних проектів. Ця мета включає і вивчення позитивного досвіду роботи поліції інших країн світу у сфері ювенальної превенції. Розгляд цих аспектів варто почати з окреслення підрозділів поліції, які задіяні у виконанні завдань ювенальної превенції та з'ясування особливостей їх діяльності у системі правоохоронних органів та інших органів публічного адміністрування.

Наприклад, у Франції функції профілактичної роботи з дітьми виконують фахівці бригад з превенції злочинності серед неповнолітніх (далі – BPDJ (фр.)), які є спеціалізованими підрозділами французької жандармерії. Склад бригад утворює персонал (від 5 до 7 жандармів), який має спеціальні навички комунікативного і психологічного підходу до неповнолітніх. Такі бригади займаються профілактикою ювенальної злочинності та наданням допомоги тим дітям, які самі стали жертвами злочину або опинилися у складній ситуації. Фахівці бригад практикують самостійно або допомагають іншим підрозділам у відносинах з неповнолітніми, працюють спільно з соціальним працівником відомчої жандармерії групи «Gard» і з психологами медико-судової служби поліції. Жандарми BPDJ працюють в щільному контакті з соціальними службами округу, педагогами та адміністрацією навчальних закладів, батьками, втручаються у інциденти з приводу фактів насильства у школах, родинах; роз'яснюють фактори небезпеки комунікаційних технологій (GSM, Інтернет, соціальні мережі), вживання алкоголю, наркотиків, вчинення крадіжок, вимагання; проводять інтерв'ювання дітей, які вчинили правопорушення або стали їх жертвами, свідками, надають пояснення про хід розслідування, дають правові поради. BPDJ є атиповими підрозділами жандармерії (в діяльності інших служб превалюють репресивні методи роботи), головна місія яких полягає в тому, щоб бути уважними до молодих людей, надавати їм допомогу. Це також команда професіоналів, які допомагають батькам, часом безпорадними у зв'язку з багатофакторними проблемами, що зачіпають їхню дитину [4].

У Швейцарії (на прикладі м. Цюріха) при міській поліції діє спеціалізована служба, яка створювалася, виходячи з розуміння того, що для боротьби зі злочинністю серед неповнолітніх повинні використовуватися не лише репресивні способи, а й превентивні заходи. Служба міської поліції Цюріха у справах неповнолітніх відповідає за проведення слідчих дій щодо підлітків віком до 18 років, які вчинили злочин, щоправда, лише у тяжких та резонансних провадженнях. Простими правопорушеннями, як правило, займаються звичайні органи поліції. Крім того, до компетенції служби поліції у справах неповнолітніх належить робота з неповнолітніми та обробка відповідних звітів. Уся інформація, де підозрюваними у скоєнні злочину фігурують неповнолітні особи, потрапляють до компетентних органів саме через службу у справах неповнолітніх. Служба отримує інформацію про так звані «гарячі точки» злочинності, імена підлітків, які постійно вчинюють делікти, а також про поведінку і тенденції молодіжних угрупувань. До функцій служби поліції у справах неповнолітніх також належить розшук дітей, які втекли або зникли. Якщо з повідомлень громадян або інших підрозділів поліції стає відомо про загрозу інтересам дитини, зазначена служба відразу надсилає так зване «повідомлення про загрозу» з належною інформацією до відповідних соціальних установ. Крім репресивної роботи, служба поліції у справах неповнолітніх проводить і превентивну роботу. Вони практикують негласне (у цивільному одязі) патрулювання вулиць міста після 18.00 год. При цьому важливою складовою цього заходу є його періодичність. Важливою складовою превентивних заходів поліції є робота з громадськістю. Поліція Цюріха інтенсивно співпрацює з різними установами, зокрема зі школами, приймають участь у «круглих столах», співпрацюють зі ЗМІ тощо [2, с. 84]

В Угорщині у складі поліції не створено спеціалізованих підрозділів ювенальної превенції на кшталт Франції чи Швейцарії. Втім завдання щодо захисту дітей та молоді, запобігання домашньому насильству, проявів агресії в школі, підтримка потерпілих, компенсація, включаючи психологічну підтримку, профілактики наркоманії покладені на відділи превенції злочинності, які входять до складу директорату кримінальної поліції штаб-квартири поліції округів (медьє) Угорщини. Відділи превенції злочинності у своїй діяльності активно співпрацюють з місцевим урядом окружної ради, що значно підвищує ефективність профілактики. Головна мета відділу полягає в тому, щоб запобігти віктимізації уразливих категорій населення від протиправних дій, попередити нещасні випадки незалежно від віку, фінансового становища, етнічної належності тощо. Але, переглядаючи інформацію на веб-сайті поліції про заходи підрозділу, можна помітити, що значна увага у їх роботі приділяється саме такій віковій категорії як діти та молодь. Основними заходами є виступи з лекціями, зустрічі з дитячими колективами у навчальних закладах, таборах відпочинку і т. ін. [3].

Корисним є досвід цілого ряду країн, які взяли за основу боротьби з дитячою злочинністю модель ювенальної юстиції [1, с. 117]. І хоча багато аспектів цих відносин знаходиться на межі кримінально-правового регулювання (у разі вчинення злочинів), питання виховного або позасудового впливу на неповнолітніх осіб та їх батьків у нашому розумінні є об’єктом адміністративно-правового інтересу.

Багато заходів адміністративно-правового реагування, які використовує поліція інших країн у відносинах з приводу захисту дітей чи реагування на правопорушення з їх боку мають відповідні аналоги в діяльності української поліції, втім є такі заходи (повноваження поліції), які конче потрібні для виконання завдань у сфері ювенальної превенції, але законодавство України їх не передбачає, а отже є доцільним розглянути питання щодо їх скорішої імплементації.

Література

1. Бакаев А. А. Система профилактики правонарушений несовершеннолетних : моногр. М. : ВНИИ МВД России, 2003. 139 с

2. Штукер Рольф. Превентивні заходи поліції міста Цюріха в боротьбі зі злочинністю серед неповнолітніх. Відновне правосуддяв Україні : щоквартальний бюлетень. 2008. № 3 (11). С. 84–85. URL : http ://aau.edu.ua/static/lll/texts/mediation/RJU.Vol.11.pdf (05.07.2018).

3. A rendőrségi bűnmegelőzés. URL: http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/bunmegelozes/a-rendorsegi-bunmegelozes (Legutóbb elérhető: 06.07.2018).

4. B.P.D.J Brigade de Pr?vention de la D?linquance Juv?nile. URL: http://www.addictions-infos-gard.org/annuaire_addiction/fiche_detail.php?ref=22& titre=b-p-d-j-brigade-de-prevention-de-la-delinquance-juvenile (Dernier acc?s: 05.07.2018).

Колдорарь О. І.,
курсант 303 взводу факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Науковий керівник: ***Крижановська О. В.,*** *к.ю.н.*
викладач кафедри адміністративної діяльності поліції

ПОЛІЦІЯ І НАСЕЛЕННЯ: ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВПРАЦІ

Сучасний етап становлення України, як демократичної держави,пов’язаний з багатогранними процесами в сферах соціально-економічної та політичної життєдіяльності соціуму. В умовах радикального реформування здійснюється злом звичних стереотипів, поглядів на розуміння різних проблем суспільного життя.

Зміни відбуваються у всіх сферах життєдіяльності громадян, у томучислі і правоохоронній діяльності. У даних умовах особливо гостропостають питання щодо забезпечення громадської безпеки. При цьому найбільш широкий спектр їхніх рішень в силу функціональних обов’язків покладається на органи поліції, оскільки самеполіція постає тією складовою частиною єдиної централізованої системи державних органів виконавчої влади у правоохоронній сфері.

Дуже непростим для Міністерства внутрішніх справ України виявивсяперіод реформування системи правоохоронних органів, який спричинив значне скорочення чисельності особового складу органів внутрішніх справ.

У зв’язку з цим реальною й істотною допомогою оновленій поліції у справі боротьби зі злочинністю могли б стати громадяниУкраїни, об’єднані для цього в різні громадські формування правоохоронної спрямованості. Розуміння і згода в даному питанні породжує довіру між громадянами і державою,та сприяє відродженню громадських формувань правоохоронної спрямованості, а також підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю. При цьому відбувається поєднання особистих і державнихінтересів у справі зміцнення правопорядку, а таке поєднання на практиці є відмінним стимулом для здійснення якісної взаємодії.

Основною передумовою партнерства між поліцією і суспільством є нагальна необхідність підвищення рівня залученості суспільства в процес забезпечення безпеки та громадського порядку на вулицях, площах, стадіонах, у скверах, парках, на вокзалах та інших громадських місцях, а також вирішення проблеми злочинності в місцях проживання громадян, оскільки це завдання не може бути вирішене силами однієї лише поліції[1, с. 268].

Для досягнення подібних партнерських відносин, поліції необхідно: взаємодіяти з суспільством; зміцнювати свою легітимність засобами поліцейської діяльності на основі узгоджених дій та покращення якості послуг, які надаються суспільству. Таким чином, поліція повинна: бути доступною для населення; знати всіх мешканців на підвідомчій території та бути їм відомою; відгукуватися на потреби населення; прислуховуватися до проблем громадян; залучати і мобілізувати населення; звітувати про свої діїтарезультати перед населенням.

Слід визнати той факт, що на сьогодні взаємозв'язок між суспільством і правоохоронними структурами є доволі слабким, оскільки він завжди був одностороннім. Завдання поліції полягало і полягає в тому, щоб виконувати встановлені законом обов'язки, здійснювати свою діяльність на основі дотримання прав і свобод людини та громадянина, а завдання суспільства – в тому, щоб виконувати закони України і з повагою ставитися до поліції, як до вартового закону.

Розвинене громадянське суспільство є найважливішою передумовою побудови правової держави і його рівноправним партнером. Саме в такій державі всі члени суспільства приймаютьактивну участь у забезпеченні правопорядку. Нашій поліції необхідно зробити все аби змінити свідомість і розуміння громадян, що суспільство повинне взаємодіяти з поліцейськими.

Відповідно до Закону «Про Національну поліцію» для виконання покладених на неї обов'язків надані такі права:

-залучати громадян за їх згодою до позаштатного співробітництва;

-оголошувати про призначення винагороди за допомогу в розкритті злочинів і затриманні осіб;

-заохочувати громадян, що надали допомогу поліції у виконанні інших покладених на неї обов'язків;

-встановлювати негласне співробітництво з громадянами, які виявили бажання конфіденційно сприяти поліції на безоплатній або платній основі[2].

Взаємна довіра і співробітництво поліції та суспільства сьогодні є нагальною необхідністю, оскільки навіть незначні помилки можуть довести до злочину, а нерідко й до трагедії. Адже саме в цьому повиннаполягати взаємодія поліції і суспільства, де людинапостає невід'ємною частиною цієї системи.

В даний час відбуваються великі зміни, які стосуються,головним чином, відносин суспільства та правоохоронних структур, і ці взаємини становлять новий якісний рівень. Відомо, що негласне коло завдань поліції набагато ширше, ніж встановлені законом функції і, звичайно, робота в поліції нелегка. В свою чергу, працівники поліції нерідко виправдовуютьсвою бездіяльність недостатніми соціальними гарантіями, низькою заробітною платою, поганим матеріально-технічним забезпеченням і ін.

Література

1. Щеголева Н. В. Полиция и общество: система и люди.*Молодойученый*. 2013. № 2. С. 267–269.

2. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Ст. 11. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/

Коропатов О. М.,
к. ю. н., доцент, професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС
Медведенко С. В.,
ад'юнкт кафедри адміністративного права та адміністративного процесу ОДУВС, т.в.о. декана факультета підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний етап становлення України, як демократичної правової держави, пов'язаний з багатогранними процесами в сферах соціально-економічної та політичної життєдіяльності соціуму. В умовах радикального реформування здійснюється ломка звичних стереотипів, поглядів на розуміння різних проблем суспільного життя.

Зміни зачіпають усі сфери життєдіяльності громадян, у тому числі і правоохоронну діяльність. При цьому найбільш широкий спектр завдань, у силу функціональних обов'язків, покладається на правоохоронні органи, зокрема Національну поліцію України [1, с. 7].

Складним для Міністерства внутрішніх справ виявився період реформування підвідомчої правової системи, сталосяпомітне скорочення чисельності особового складу поліції. (з 172 тисяч в 2014 році до 128837 за підсумками 2018 року [2],а станом на 01 січня 2020 року загальна чисельність підрозділів Національної поліції склала 118,5 тисяч осіб) [3].

Наявна штатна чисельність Національній поліції України, стан укомплектованності посад, проблемні питання діяльності не дозволяють своєчасно та якісно надавати населенню необхідні сервісні послуги,зауважує Галунько В. М. [4].

У зв'язку з цим реальною опорою оновленій поліції може стати громадськість. Як підкреслює Гуменюк Л. Й., передумовою партнерства поліції і суспільства є нагальна необхідність підвищення рівня залученості представників громадськості до забезпечення безпеки та публічного порядку на вулицях, площах, на вокзалах та інших громадських місцях [5, с.20].

На нашу думку залучення представників громадськості до взаємодії можливо поділити на наступні етапи: 1) організаційний (підготовчий); 2) безпосередній (виконання завдань разом з представниками громадськості, або самостійно представниками громадськості); 3) заключний (підведення підсумків взаємодії; надання винагород; компенсація збитків).

Розглянемо більш детально кожний із етапів.

На першому етапі всі заходи органів поліції забезпечують спільну, погоджену діяльність, створюють для неї необхідні умови. Ці умови знаходять своє відображення в конкретних формах, таких, як прийняття нормативних актів з її правового забезпечення, проведення спільних організаційних заходів; розробка й прийняття планів і перспективних програм; розробка критеріїв оцінки спільної діяльності; популяризація діяльності й підняття авторитету поліції, збільшення кількості контактів з громадськістю.

На цьомуетапі здійснюється підбор суб'єктів для залучання до взаємодії в сфері правоохоронної діяльності.

У процесі організації залучання представників громади до взаємодії створюються спеціальні умови, які забезпечують максимальну ефективність спільної діяльності.

Першою основною умовою залучання до взаємодії з органами поліції є її правова регламентація: Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закони України, зокрема «Про Національну поліцію», «Про звернення громадян», «Про оперативно-розшукову діяльність» та ряд інших містять норми, якими закріплено основні засади взаємодії громадськості та Національної поліції України в правоохоронній діяльності.

Необхідно звернути увагу на відсутність чіткої регламентації обов'язків посадових осіб органів Національної поліції України щодо організації самого процесу залучення до взаємодії. На нашу думку основними суб'єктами залучення населення є: керівники територіальних підрозділів поліції, дільничні офіцери поліції, поліцейські офіцери громади, шкільні офіцери поліції, працівники підрозділів ювенальної превенції та ін.

Особливістю першого етапу є формування у представників громадськості усвідомлення необхідності соціально-правової активності.

Соціально-правова активність на думку Джафарової О. В. охоплює діяльність, яка спрямована на благо суспільства в таких організаційних формах, як помічники дільничних офіцерів поліції, загони сприяння діяльності поліції, громадські організації профілактичної спрямованості та ін. [6, с. 86].Прикладом соціально-правової активності представників громадськості може слугувати діяльність громадської організації «PITBUL» (м.Львів), яка виявляє водіїв-порушників, та у телефонному режимі, передає на лінію служби «102» інформацію щодо марки автомобіля і в якому напрямку рухається транспортний засіб [7, с. 38].

Другий етап – безпосередній, виконання завдань органами Національної поліції України разом з представниками громадськості, або самостійно представниками громадськості. Цей етап регламентується наступними нормативними актами: Законами України «Про адміністративний нагляд за особами звільненими з місць позбавлення волі»; «Про волонтерів пробації»; «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону»; «Про оперативно-розшукову діяльність».

Так, розміщення сил поліції й громадських формувань з охорони громадського порядку (далі – ГФ з ОГП) здійснюється з урахуванням «гарячих точок» патрульної ділянки, місць і часу найбільшого скупчення людей та ін. Визначення маршрутів патрулювання в зв'язку з цим проводиться з розрахунком можливого взаємопосилення нарядів у цих місцях, маневрування ними на суміжних, додаткових маршрутах У той же час маршрути патрулювання екіпажів на автомобілях прокладаються через найбільш криміногенні місця маршрутів піших нарядів, наявності поблизу штабів ГФ з ОГП. При такій організації практично підтримується безперервна цільова взаємодія між ними.

Одним з видів діяльності до якої залучаються представники громадськості є профілактична робота з правопорушниками.З метою забезпечення дієвого індивідуально-профілактичного впливу на правопорушника представники громадськості залучаються до:1) проведення індивідуальних профілактичних бесід з особами, схильними до вчинення правопорушень; 2) проведення індивідуально-виховних бесід з правопорушниками-дітьми та їх батьками; 3) доставлення (спільно з працівниками поліції) правопорушників до

органу Національної поліції; 4)перевірки осіб, які перебувають на обліку в органах поліції за місцем проживання чи роботи (навчання)тощо.

Проведення роботи щодо популярізаціїучасті громадськості в правоохоронній діяльності[6, с. 95-96].Таким прикладом слугує, проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військовопатріотичної гри «Сокіл» («Джура»), (19–24 червня 2017 р. турбаза «Карпати» с. Кам'янка, Сколівський р-н, Львівська обл.). Основною мето якої було національно-патріотичне виховання учнівської молоді. До проведення гри активно долучились громадські організації та представник Управління патрульної поліції у м. Львові [8, с.48].

Третій етап (заключний) пов'язаний з підведенням підсумків сумісної, або самостійної роботи представників громадськості.

Важливим інструментом залучення населення до участі в охороні правопорядку й профілактики правопорушень слугує система заохочень. Відповідно до Закону України "Про участь громадян в охороні громадського порядку й державного кордону" за активну участь представників громади у правоохоронній діяльності передбачає такі види заохочень: подяка, цінний подарунок, грошова винагорода. Право надання цих видів заохочень належить органам Національної поліції України, іншим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування. Додатково Закон надає право підприємствам, установам та організаціям за поданням керівних органів громадських формувань заохочувати членів цих об'єднань пільговими путівками до санаторію або будинку відпочинку, додатково сплачуваною відпусткою терміном до 5 діб та іншими видами заохочень і пільг, визначених зборами трудового колективу, за рахунок власних коштів.

За найбільш активну участь у охороні публічного порядку членам цих громадських формувань Закон надає переважне право на вступ до навчальних закладів системи МВС України й на прийняття на службу до поліції. На нашу думку таке право може бути надано і представникам громадськості, які не є члемани ГФ з ОГП, про що необхідно внести зміни до статті 55 закону України «Про Національну поліцію». А саме підпункт 4 пункту 5 пропонується викласти наступним чином: «особисто оцінюють рівень професійної компетентності претендентів, які відповідають умовам конкурсу, та визначають в особистому порядку їхній загальний рейтинг; при цьому обов'язково враховують наявність інформації (фактів) про активну участь та/або досягнення кандидата в правоохоронній діяльності».

За особливі заслуги під час виконання свого громадського обов'язку та виявлені при цьому мужність і героїзм представники громадськості у встановленому чинним законодавством порядку можуть бути нагороджені державними нагородами. Так, водій маршрутного автобусу, який перегородив своїм автомобілем рух транспортного засобу вбивці поліцейських у **м.**Дніпр**о,** Валерій Тимонін був нагороджений 26 вересня 2015 року Міністром внутрішніх справ Арсеном Аваковим нагородною зброєю – пістолетом "Форт -17", та мером міста, який вручив медаль «За заслуги перед містом» [9].

Крім того, Типовим статутом передбачено відшкодування витрат членам громадських формувань, пов'язаних з використанням приватних транспортних засобів, та відшкодування збитків, що заподіяні їх майну чи членам їх сім'ї у зв'язку з виконанням ними обов'язків з охорони громадського порядку [10].

В цілому система заохочень представників громадськості за досягнення всфері правоохоронної діяльності, а також їх відповідність здобуткам мають виконувати важливу роль у справі залучення населення до правоохоронної діяльності.

Ми погоджуємося з думкою Гуцмана М.С., що поліція для народу покликана змінити звички соціального сприйняття, що стосуються її ролі як важливого органу, що захищає інтереси громадян. Її основним завданням є забезпечення потреб населення, захист їх прав та інтересів, шанобливеставлення до кожного громадянина[11, с.23].

Історія та досвід людства в різних країнах неодноразово вказували на неможливість забезпечення правопорядку лише поліцейськими силами, без активної участі та допомоги суспільства неможливо забезпечити дійсно безпечне середовище та досягти високого рівня правопорядку в країні.

Література

1. Балинська О. М. Нормативна основа співпраці поліцейського та громадян в Україні / Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі: матеріали круглого столу, 23 листопада 2017 р. / упорядники З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 172 с.С. 7-12.

2. Звіт про результати аудиту ефективності використання бюджетних коштів, виділених на забезпечення діяльності підрозділів, установ та закладів Національної поліції України затверджено рішенням Рахункової палати від 11.04.2018 № 10-2 URL: http://search.ligazakon.ua/l_ doc2.nsf/link1/FN042831.html (дата звернення: 17.03.2020).

3. Штатна чисельність Національної поліції України. Офіційний сайт Національної поліції. URL: https://www.npu.gov.ua/about/struktura/shtat-ta-chiselnist.html (дата звернення: 17.01.2020).

4. Галунько В. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності поліцейських офіцерів громади в Україні Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2019. № 2. С. 25 – 29. DOI: 10.31733/2078-3566-2019-2-25-29

5. Гуменюк Л. Й. Поліція і населення: психологічна складова ефективності співпраці. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017.С. 19–22

6. Джафарова О. В. Правові основи партнерства міліції і населення : дис. … канд.. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2003. 206 с.

7. Сільченко О. О. Консолідація або об'єднання зусиль поліції, громадськості та змі для створення стратегії безпечного середовища для суспільства. *Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі*: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 37-40.

8. Франчук Н. О. Взаємодія відділу зв'язків з громадськістю УПП у м. Львові ДПП з громадськими організаціями щодо патріотичного виховання молоді та пропагування здорового способу життя. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 47–50.

9. Убивство патрульних в Дніпрі: Аваков вручив нагородну зброю водієві маршрутки, який намагався затримати Пугачова. URL: https://www.5.ua/suspilstvo/vbyvstvo-patrulnykh-v-dnipri-avakov-vruchyv-nahorodnu - zbroiu-vodiievi-marshrutky-iakyi-zatrymav-puhachova-126688.html.

10. Про затвердження Типового Статуту громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2000 року №1872 / База даних «Законодавство України» / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1872-2000-%D0%BF (дата звернення: 28.02.2020).

11. Гуцман М. С. Сучасні тенденції розвитку конструктивної взаємодії поліції та населення. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі: матеріали круглого столу, (м. Львів, 23 лис. 2017 р.). Львів : ЛьвДУВС, 2017. С. 22-25.

Крижановська О. В.,
к. ю. н., викладач кафедри адміністративної діяльності поліції ОДУВС

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Постановка проблеми. Домашнє насильство – найбільш розповсюджена форма порушення прав людини. Запобігання та протидія домашньому насильству стає все більш актуальною проблемою сучасного суспільства. Насильство щодо ближніх, особливо спрямоване на жінок, дітей, осіб похилого віку, людей з обмеженими можливостями, - не знає географічних кордонів. Ця проблема актуальна для всіх країн світу. Зростанню домашнього насильства сприяє не тільки те, що суспільство часто не готове відкрито обговорювати дану проблему, але й жертви насильства нерідко самі не схильні розголошувати подію, яка з ними сталася.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні визнано, що домашнє насильство порушує ряд прав людини: право кожного на рівний захист перед законом і відсутність дискримінації за ознакою статі; право не піддаватися жорстокому поводженню; право на життя і фізичну недоторканність; право на найвищі стандарти фізичного і психічного здоров'я [1].

В Європі, завдяки активним діям міжнародних правозахисних організацій, в останні роки істотно розширилися уявлення про дотримання прав людини, в тому числі змінилося розуміння відповідальності держави за домашнє насильство.

Під тиском громадськості в багатьох країнах Європи розпочалося державне субсидування кризових центрів і притулків для жертв насильства. Так як діючі нормативно-правові акти, не враховували специфіку та складність цього виду насильства, то пропонувалися різні додаткові заходи і поправки до адміністративного, кримінального та цивільного законодавства, а значна кількість держав почали розробляти спеціальні закони, мета яких полягала у створенні правової бази для реалізації комплексного підходу до вирішення проблеми домашнього насильства. Такі закони діють в більшості держав Європейського Союзу. Не є винятком у цьому відношенні і Німеччина, де проблема домашнього насильства актуальна як ніколи. Тому в числі своїх найважливіших завдань федеральний уряд називає ефективну боротьбу з насильством проти жінок, допомогу жертвам і послідовне покарання злочинців.

З 1 січня 2002 р. у Німеччині діє Федеральний закон «Про цивільно-правовий захист від насильства та переслідування». Поштовхом для прийняття даного нормативного правового акта стало прийняття ООН Модельного закону про насильство в сім'ї. Метою даного правового акта було подолання недосконалості існуючого законодавства та удосконалення наявних законів про насильство в сім'ї.

У Законі Німеччини про захист від насильства вперше було закріплено положення про те, що насильницькі дії в домашніх і сімейних умовах не є і не можуть бути приватною справою, і насильство однієї людини над іншою, навіть якщо воно відбувається за зачиненими дверима власної квартири (будинку), розглядається як

суспільно-небезпечне діяння, переслідуване за законом, що відповідає закріпленому в Основному Законі (Конституції) Німеччини принципу про те, що шлюб і сім'я знаходяться під особливим захистом держави.

З прийняттям Закону про захист від насильства всі федеральні землі Німеччини прийняли ряд законодавчих актів, у тому числі внесли відповідні зміни в земельне поліцейське право, розширивши права співробітників поліції, з тим щоб останні могли більш ефективно попереджати і припиняти правопорушення у сімейній сфері. Адже саме поліцейські першими стикаються з цим соціальним явищем і від того, як вони зреагують, залежить часом і життя людини. Тепер дії поліції більше не обмежуються разовим впливом на порушника - вони спрямовані на довготривалий захист його жертви [1, с. 423].

До найбільш часто вживаних заходів поліцейського впливу відносяться: видалення з квартири (будинку) небезпечної особи; заборона приходу в квартиру (будинок) небезпечній особі; видалення з певного місця небезпечної особи. В особливо важких випадках небезпечна особа береться під варту. Необхідно відзначити, що перераховані заходи, які становлять основу поліцейсько-наглядової діяльності, є тимчасовими і в кожній федеральній землі встановлені свої, максимальні терміни їх дії. Видалення з квартири (будинку) небезпечної особи як засіб поліцейського впливу на порушника, як правило, супроводжується забороною приходити в квартиру (будинок), але останній запобіжний захід може виноситися і окремо (самостійно), при цьому неважливо, хто є власником квартири (будинку). Заборона діє не тільки щодо самої квартири. Як правило, не можна з'являтися і в її околицях, тобто оголошується також заборона наближатися до неї ближче встановленої поліцією відстанню.

У порушника громадського порядку можуть бути відібрані ключі, які будуть зберігатися в поліцейській дільниці; він отримує можливість взяти з собою документи, особисті речі, предмети першої необхідності і гроші. Він повинен сам і за свій рахунок подбати про своє розміщення, наприклад, в готелі, у друзів, знайомих. Якщо порушнику пізніше знадобляться які-небудь речі, то він може відвідати квартиру (будинок) тільки у присутності поліцейського. Рішення про застосування зазначених заходів поліцейські приймають прямо на місці події, зафіксоване у письмовому вигляді. У таких випадках жертві насильства не потрібно писати будь-яких заяв або пояснень.

Потерпіла сторона може навіть і не просити про це поліцейських - вони самі мають право застосувати будь-який з цих 24 -х заходів, виходячи з оцінки ситуації. Крім того, поліція детально інформує постраждалу особу про можливості захисту в цивільному порядку на підставі Закону про захист від насильства і про подачу відповідних заяв до суду.

Таким чином, жертві не потрібно більше переховуватися у друзів або родичів. За ті дні, протягом яких буде діяти один із зазначених вище заборон, жінка здатна прийти в себе, в спокійній обстановці все обдумати і вирішити, як вчинити в подальшому. Заборона вступу в контакт означає перешкоджання особі, від якої виходить небезпека, вступати з постраждалою стороною в словесний контакт на вулиці, по телефону, факсом, надсилати листи, електронні повідомлення та ін. При цьому може бути також винесено заборону на контакт з дітьми. У випадку порушення особою хоча б однієї із винесених їй заборон, до неї в обов'язковому порядку застосовується арешт.

Необхідно відзначити, що в таких федеральних землях як, наприклад, Баварія, поліція окремо перевіряє, чи є необхідність для продовження винесеного запобіжного заходу, чи знаходиться жертва ще в небезпеці і скасовує свої заходи, якщо аналогічні заходи винесені судом. Крім того, такі заходи, як видалення з квартири (будинку) і заборона вступу в контакт, автоматично втрачають свою силу, якщо жертва насильства знову запустила особу, від якого виходила небезпека, у свою квартиру (будинок) або сама вступила з нею у контакт.

Для багатьох жінок, особливо у кого є діти, кращим вирішенням питання є залишення особою, яка застосовує насильство, спільного помешкання, але це відбувається дуже рідко. У цьому випадку можливий переїзд в Будинок захисту жінок. Адреси цих будинків тримаються, як правило, в секреті. Там працюють підготовлені й компетентні співробітники, які проконсультують жертву насильства і нададуть необхідну допомогу. Перебуваючи в Будинку захисту жінок, можна продовжувати працювати, підшукувати нове житло, а також налагодити відвідування дітьми школи [2, с. 384].

Висновки. Таким чином, враховуючи зарубіжний досвід боротьби з протидією та виявленням домашнього насильства, вважаємо за необхідне виділити деякі аспекти, які становлять інтерес для вдосконалення чинного законодавства у сфері протидії насильству, зокрема відповідальності за вчинення цього виду правопорушень:

- дії правоохоронних органів повинні бути направлені на вилучення із сім'ї насильника, а не жертви;
- скоординовані дії правоохоронних органів із організаціями у сфері надання необхідної психологічної, педагогічної, медичної та юридичної допомоги жертвам домашнього насильства, виховної роботи з агресором, яка спрямована на збереження сім'ї, в тому числі за допомогою низки корекційних заходів.

Важливо зазначити, що при вдосконаленні національного законодавства нашої держави щодо протидії домашнього насильства, через перейняття позитивного досвіду зарубіжного правотворення необхідно обов'язково враховувати специфіку та реальні потреби нормотворчої та правозастосовної діяльності.

Література

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 грудня 2017 року № 2229-VIII. Електрон. дан. Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua

2. Бекетов О. И., Майле, А. Д. Профилактические меры полицейского воздействия в системе мер противодействия домашнему насилию в государствах европейского сообщества. *Вестник Воронежского государственного университета*. 2009. № 1(6). С. 420-431.

3. Адміністративне деліктне законодавство. Зарубіжний досвід та пропозиції реформування в Україні [авт.-упоряд. О. А. Банчук]. К.*: Книги для бізнесу,* 2007. 912 с.

Нагорная Н. А.,
ст. преподаватель кафедры правовых дисциплин
Могилевского института МВД Республики Беларусь,
магистр юридических наук

РОЛЬ ПРЕЗУМПЦИИ НЕВИНОВНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ДОКАЗЫВАНИЯ

Республика Беларусь, будучи конституционно провозглашенной «унитарным демократическим социальным правовым государством» (ст. 1 Конституции Республики Беларусь)[1], стремиться в своей политике соответствовать мировым общечеловеческим и государственно-правовым ценностям. Гражданское общество любого государства, в том числе и нашей страны, нуждается в такой юридической системе, центром которой был, есть и будет – человек. И в этой юридической системе права человека должны быть не просто декларацией, а иметь четкий механизм своего воплощения в действительность. Нередко человек попадает в такие жизненные обстоятельства, которые не могут быть сразу однозначно разрешены, например, когда лицу предъявляется обвинение в совершении преступления. Согласно ч. 1 ст. 240 УПК Республики Беларусь (далее – УПК) следователь должен выносить мотивированное постановление о привлечении лица в качестве обвиняемого при наличии на то достаточных доказательств [2]. Но на практике, следователь не всегда основывает свое обвинение на прямых, неопровержимых доказательствах. В постановлении о привлечении в качестве обвиняемого им зачастую дается описание инкриминируемого лицу преступления с указанием обстоятельств, не подтвержденных прямыми доказательствами, а лишь предполагаемых и подлежащих в дальнейшем доказыванию. И, поскольку, одной из задач уголовно-процессуального закона является не только уголовное преследование, но и защита лиц, подозреваемых (обвиняемых) в совершении преступлений (ч.1 ст. 2 УПК), особую значимость в таком случае приобретает реализация принципа презумпции. Давно считается неоспоримым и бесспорным утверждение, условно принимаемое за истину о том, что презумпция не очевидна. Из всех существующих уголовно-процессуальных презумпций, презумпция невиновности, пожалуй, занимает центральное положение, так как оказывает существенное влияние на весь процесс доказывания. Вопросы о том, кем считается обвиняемый с момента привлечения его к уголовной ответственности до вынесения и оглашения приговора судом; кем признается гражданин, если органам, осуществляющим уголовное преследование и суду не удалось установить ни его невиновность, ни виновность, различны по своему содержанию и остаются до настоящего времени до конца не раскрытыми.

В настоящее время, несмотря закрепление понятия «презумпция невиновности» на международном и законодательном уровне Республики Беларусь, вопрос о роли презумпций продолжает привлекать внимание как зарубежных, так и белорусских ученых и практиков.

Среди белорусских ученых-правоведов, проводивших анализ и судебную практику реализации принципа презумпции невиновности в уголовном процессе, следует назвать таких как С. Г. Василевич [3], Р. Г. Зорин [4], В. С. Соркин [4], Г. А. Василевич[6] и др. В научной литературе справедливо указывается о том, что презумпция невиновности включает в себя как правило оценки доказательств, так и правило бремени доказывания.

Представляется абсолютистским понимание презумпции невиновности, так как вся суть презумпции невиновности сводится к тому, что без судебного разбирательства, без вступления в законную силу приговора, провозглашенного судом – нет и виноватого в совершении преступления. Данное в ст. 26 Конституции Республики Беларусь и ст. 16 УПК определение понятию «презумпция невиновности», вступает в противоречие с другими статьями УПК. Так, уголовно-процессуальный закон (ч. 2 ст. 9, ч. 1 ст. 11,ч. 1 ст. 18, ч. 2 ст. 102 УПК и др.) запрещает привлекать невиновных к уголовной ответственности. Если придерживаться правила о том, что лицо считается привлеченным к уголовной ответственности после вступления приговора в законную силу, то с таким требованием законодателя нельзя не согласиться. Если же закон считает обвиняемого невиновным, то, как объяснить положения УПК, допускающие применение к лицу, привлеченному в качестве обвиняемого (вероятно виновному, но не признанному еще в судебном порядке таковым) мергосударственного принуждения (например, мер пресечения – гл. 13 УПК). Доводы о том, что применение узаконенных мер принуждения

необходимо для решения поставленных перед уголовным процессом задач, которые без их применения невозможно решить, на наш взгляд не убедительны и не обосновывают факт их применения к лицу, которое презюмируется невиновным. Представляется, что это не совсем правильно.

Следует указать и на другое. Презумпция невиновности в уголовном процессе, действует не в полном объеме, нево всех уголовных делах. Закон предусматривает возможность прекращения производства по уголовным делам с вынесением органом уголовного преследования надлежащего постановления по нереабилитирующим основаниям (п. 3, 4, 11 ч. 1 ст. 29 УПК), а с согласия прокурора – по основаниям, предусмотренным ст. 30 УПК. Лицо, например, освобождается от уголовной ответственности, хотя его виновность в совершении преступления подтверждена собранными по делу доказательствами, в связи с деятельным раскаянием. За ним сохраняются обязательства по возмещению причиненного вреда – возместить убытки причиненные преступлением, компенсировать причиненный моральный вред и т. д. Вышеуказанные положения не соответствуют в полной мере нормам Конституции и международного права, где вопрос о невиновности лица ставится в прямую зависимость от вступления в законную силу приговора суда.

Среди процессуалистов существует мнение о том, что вопрос о виновности лица при прекращении производства по уголовному делу по нереабилитирующим основаниям законодательно не решается, так как орган уголовного преследования освобождает лицо от уголовной ответственности фактически не признавая его виновным. Такая позиция является надуманной и неубедительной, т.к. если лицо не признается виновным, то вопрос о его освобождении от уголовной ответственности вообще не должен возникать. Согласно закону невиновного человека нет смысла освобождать от уголовной ответственности: он не обязан ее нести и подлежит полной реабилитации. Вынесение органом дознания, следователем, прокурором постановления о прекращении производства по уголовному делу по нереабилитирующим основаниям означает окончательное его решение, по сути, в том числе и вопросов о факте совершения преступления и кем именно.

Говоря о роли презумпции невиновности в процессе доказывания, следует отметить, что она служит стимулом для органов предварительного расследования и суда к активной процессуальной деятельности, обязывающей их всесторонне, полно и объективно исследовать все обстоятельства совершенного преступления. Согласно содержанию принципа презумпции невиновности процесс доказывания должен на наш взгляд основываться на следующих правилах: 1) Лицо не обязано доказывать свою невиновность или меньшую вину; 2) Обвинение или подозрение не должны основываться на противоречивых доказательствах или же на предположениях; 3) Все сомнения, которые невозможно устранить, трактуются в пользу обвиняемого или подозреваемого; 4) Привлечение лица в качестве обвиняемого, избрание в отношении него меры пресечения в виде заключения под стражу или задержания лица по непосредственно возникшему подозрению в совершении преступления не должны расцениваться как доказательство его вины; 5) Недоказанная виновность лица означает его полную невиновность; 6) До вынесения постановления судом о виновности лица его не следует называть преступником и с ним не следует обращаться как с преступником. В противном случает к должностным лицам органов уголовного преследования и суда должны применяться положения, влекущие наступление ответственности, в частности, по ст. 939 Гражданского кодекса Республики Беларусь.

На основании вышеизложенного выскажем некоторые пожелания относительно подхода, предусмотренного ст. 16 УПК “Презумпция невиновности”. Обвиняемый не может считаться виновным иначе как по приговору суда, но обвиняемый до вынесения приговора не может считаться и невиновным, так как в отношении его имеются собранные достаточные доказательства, дающие основание для предъявления обвинения в совершении преступления. Следовательно, до вынесения приговора судом обвиняемый вероятно виновен, а значит и вероятно невиновен.

Литература

1. Конституция Республики Беларусь [Электронный ресурс] : Основной закон Республики Беларусь, 15 марта 1994 г.: в ред. 17.11.2004 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. Минск, 2020.

2. Уголовно процессуальный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 16 июля 1999 г., № 295-З : принят Палатой представителей 24 июня 1999 г.: одобр. Советом Респ. 30 июня 1999 г. : в ред. Закона Респ. Беларусь от 09.01.2019 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. Минск, 2020.

3. Василевич, С. Г. Презумпция невиновности как гарантия прав человека / С. Г. Василевич // Юстиция Беларуси. 2016. № 9. С. 41-45.

4. Зорин, Р. Г. Особенности реализации принципов презумпции невиновности, состязательности и объективной истины в ходе досудебного производства уголовных дел / Р. Г. Зорин, В. С. Соркин // Вестник Брестского университета. Серия 2. История. Экономика. Право. 2015. № 1. С. 173-178.

5. Василевич, Г. А. К вопросу о некоторых изъятиях из принципа презумпции невиновности / Г. А. Василевич // Борьба с преступностью: теория и практика: тезисы докладов VI Международной научно-практической конференции, посвященной 70-летию образования Могилевского института МВД (Могилев,

2-3 апреля 2018 года) / Министерство внутренних дел Республики Беларусь, учреждение образования «Могилевский институт МВД Республики Беларусь» ;редкол. : Ю. А. Матвейчев (отв. ред.) [и др.]. Могилев : Могилев. институт МВУД, 2018. С 18-21.

Твердохліб А. С.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Процес реалізації євроінтеграційної політики вимагає всебічного перетворення та удосконалення всієї правової системи нашої держави. Не оминув цей процес і реформування правоохоронних органів. Так, у 2015 році на зміну тогочасної міліції прийшли органи та підрозділи поліції, які хоча й виконували звичні для пересічних громадян функції, однак, новий Закон України «Про Національну поліцію» у ст.2, встановив, що завданнями поліції є надання поліцейських послуг у сферах:1) забезпечення публічної безпеки і порядку;2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;3) протидії злочинності;4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Таким чином, однією з головних сфер законодавець виділив «забезпечення публічної безпеки і порядку». Незважаючи на таку регламентацію, досі в жодному нормативно-правовому акту не надано офіційного тлумачення сфері публічної безпеки, то б то не визначені її правові межі.

Аналіз наявних правових джерел дозволяє визначити які ж повноваження мають в своєму розпорядженні органи та підрозділи Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки та порядку. В нормативно-правових актах сили органів та підрозділів поліції, що залучаються до забезпечення публічного порядку, під час, наприклад, введення посиленого режиму несення служби, поділяються на три групи: перша група - основні сили; друга група - додаткові сили, що виділяються за рахунок відокремлених підрозділів того самого регіону; третя група - сили, які залучаються за рахунок ГУНП інших регіонів (зведені загони) [1]. Приведена класифікація сил, вимагає конкретизації. В даному випадку слід використати поділ повноважень органів Національної поліції України в залежності до їх функцій з забезпечення публічного порядку, тобто, чи є вона для них головними (основними) або додатковими [2, с. 184].

До основних сил органів Національної поліції України, що залучаються до забезпечення публічної безпеки, на нашу думку, віднесено патрульну поліцію, а саме: відділ (сектор) превенції, сектори реагування патрульної поліції № 1-№4, стройовий підрозділ патрульної служби поліції особливого призначення.

Також, до основних сил що приймають участь у забезпеченні публічного порядку відносимо спеціальні моторизовані військові частини Національної гвардії України.

До додаткових сил, що приймають участь у забезпеченні публічного порядку і безпеки, слід віднести ті, для яких це завдання не є основним, а лише додатковим. До них відносяться, перш за все, державна служба охорони. Проте проблема надійного забезпечення публічної безпеки і порядку обумовлює систематичне залучення інших сил, а саме: співробітників апаратів МВС, ГУНП, територіальних підрозділів НП незалежно від лінії їх роботи, особовий склад вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, а також пожежні частини і підрозділи [3].

Особливість же компетенції саме органів та підрозділів Національної поліції України полягає в тому, що їх діяльність спрямована на виконання трьох векторів їх робота, а саме: попередження, припинення та притягнення винних до відповідальності (усунення негативних наслідків протиправного діяння).

Так, під час виконання перших двох векторів використовується чималий арсенал можливих поліцейських заходів, які знайшли свої правове закріплення у ст. 30 Закону України «Про Національну поліції» та мають відповідно поділ на поліцейські превентивні заходи та заходи примусу. Третій вектор – притягнення винного до відповідальності, відповідно до адміністративного законодавства, для співробітників поліції характеризується певною особливістю, а саме можливістю приймати рішення по певним категоріям адміністративних правопорушень (складання постанови про адміністративне правопорушення).

Таким чином, компетенція органів та підрозділів Національної поліції України, чимала, проте не весь її силовий потенціал закріплений в Кодексі України про адміністративні правопорушення та Законі України «Про Національну поліцію», багато норм також містяться правових формах адміністративної діяльності із забезпечення публічної безпеки (нормативні та індивідуальні акти; адміністративні договори; інші юридично значущі дії в системі правових форм забезпечення публічної безпеки).

Література

1. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності: Наказ МВС від 10.12.2015 № 1560URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws /show/z0012-16 (дата звернення 7.03.2019)

2. Панова О.О. Компетенція органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку і безпеки. Науковий вісник академії муніципального управління. Серія «Право». 2015. Вип. 1. С. 182-188.

3. Панова О.О., Карась О.В. Особливості компетенції та повноважень органів Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки. Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2016. №5. С. 213-215. URL: http://pap.in.ua/5_2016/64.pdf(дата звернення 7.03.2019)

СЕКЦІЯ 4.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.

Варинський В. О.,
к. політ. н., доцент кафедри соціально-економічних дисциплін ОДУВС

ПРОБЛЕМИ НАРКОМАНІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Масштаб трагедії, пов'язаної з вживанням наркотиків та їх незаконним обігом, на сьогодні є значним і становить серйозну загрозу інтересам усіх держав.

Згідно з Всесвітньою доповіддю про наркотики за 2019 рік, опублікованою Управлінням ООН з наркотиків і злочинності (УНЗ ООН), у 2017 році налічувався 271 мільйон чоловік (або 5,5 відсотка світового населення у віці 15-64 років), які вживали наркотики протягом попереднього року [1, 9], загинуло 585 000 чоловік в результаті вживання наркотиків та 42 мільйони років "здорового" життя було втрачено через передчасну смерть або інвалідність [1, 26-27]. Крім того, близько 35 мільйонів чоловік у всьому світі страждають від розладів, пов'язаних з вживанням наркотиків і потребують лікування, але тільки 1 з 7 її отримує.

З ростом числа осіб, які вживають наркотики, пов'язане збільшення числа хворих, уражених ВІЛ-інфекцією, гепатитом С, туберкульозом та іншими небезпечними захворюваннями. ООН відзначає й розширення психічних розладів.

Дані моніторингу національного звіту України щодо наркотичної ситуації у нашій країні також вражають своїм розмахом: "Станом на 1 січня 2017 р. в Україні під наглядом перебуває 694 928 осіб із розладами психіки та поведінки через уживання наркотиків і психоактивних речовин, або 1 631,6 на 100 тис. населення. Тільки впродовж 2016 р. зареєстровано 115 170 осіб, яким вперше в житті поставлено діагноз психічних та поведінкових розладів, пов'язаних з уживанням психоактивних речовин, що на 1,3 % більше, ніж у 2015 р." [2, 91]. У той же час, за оцінками експертів, "реальна цифра наркозалежних може сягати понад 2 млн осіб, що складає 5,5 % населення країни. Якщо врахувати той факт, що, за твердженням фахівців, у суспільстві починаються незворотні процеси деградації нації, коли кількість споживачів наркотиків перевищує бар'єр у 7,5 %, то Україна знаходиться на межі допустимого порогу вираженості населення наркоманією" [3, 17].

Фактичні дані щодо серйозних несприятливих наслідків вживання наркотиків для здоров'я не тільки окремих людей, а й суспільства в цілому, дозволяють віднести наркоманію до глобальних хвороб сучасності та актуалізують питання допомоги і захисту.

Допомога тим, хто її потребує, виявляє не тільки медичний аспект проблеми, але, насамперед, правовий. З однієї сторони, це злочини, пов'язані з поширенням наркобізнесу, який став одним з найбільш прибуткових видів злочинної діяльності, з іншої сторони, зростання злочинів під впливом вживання наркотиків.

Здійснений А.М. Бабенко кримінологічний територіально-просторовий аналіз злочинності свідчить, що поширення в Україні наркоманії та пов'язаної із нею злочинності набуває рис великомасштабного асоціального явища. На думку фахівців, "уживання наркотичних засобів є аморальним саме по собі: для наркомана поняття добра та справедливості втрачають свою значимість, він здатен на будь-яку брехню й обман, поведінка його в процесі поглиблення наркотичної залежності все більшою мірою спрямовується наркотичними інтересами, все меншою – моральними критеріями" [4, 40]. Таким чином, наркоманія "спричинює руйнування фізичного й морального здоров'я нації, завдає шкоду її генофонду, правопорядку, інтелектуальному та економічному потенціалу суспільства. На сьогодні наркоманія та пов'язана з нею злочинність стали джерелом зла для сучасного людства. За оцінками фахівців, вони перешкоджають прогресу суспільства, охоплюють всі верстви населення, спричиняють шкоду здоров'ю молоді, загрожують якості генофонду України, є криміногенними чинниками, що призводять до учинення інших злочинів" [3, 16].

Важливою передумовою успішного вирішення проблеми, насамперед, вважається розробка нормативно-правового інструментарію даної сфери на національному рівні та його узгодження з міжнародно-правовою базою щодо протидії поширенню наркотичних речовин. Боротьба з наркозлочинністю твердо спирається на верховенство права та належні процесуальні гарантії.

Закони України свідчать про поступовій перехід сфери національного законодавства в площину міжнародного права. У зв'язку з цим цілком логічною і доцільною є координація відповідної діяльності, що здійснюється ООН, зважаючи на її глобальність та універсальність. В її основі лежить раціональна ідея, що істотний прогрес в даній сфері можливий тільки за умови налагодження повномасштабного міжнародного співробітництва між усіма зацікавленими сторонами - державами, міжнародними організаціями, та широким спектром громадських груп і навіть приватних осіб з різних країн світу та реагування на будь-які виклики сучасності.

На сьогодні найбільшим викликом сучасності є пандемія COVID-19, яка загострює також і проблеми наркоманії. Попередження ООН щодо уразливих місць дає можливість завчасної протидії.

За станом на кінець дня 17 березня більш ніж 850 мільйонів дітей і молодих людей не мали можливості відвідувати навчальні заклади. 102 країни світу здійснили закриття шкіл в масштабах всієї країни, а ще в 11 країнах було здійснено закриття шкіл на місцевому рівні, навчання почало здійснюватися дистанційно. Таким чином, число учнів, які не змогли відвідувати освітні установи, подвоїлося, і очікується, що цей показник буде продовжувати рости. Нові реалії життя руйнують старі форми життєдіяльності. Очевидно, що не всі країни в однаковій мірі готові до організації онлайн-навчання, не у всіх дітей і вчителів є ноутбуки або смартфони, на які вони могли б завантажити відповідні додатки. І це не єдина проблема, що виникає в зв'язку з закриттям дитячих садків, шкіл та університетів. За відсутності альтернативних варіантів працюючі батьки часто залишають дітей самих, коли школи закриваються. Це може привести до ризикованої поведінки дітей, в тому числі до посилення тиску з боку однолітків і зловживання психоактивними речовинами [5].

Ключовим інститутом у боротьбі з наркоманією є діяльність правоохоронних органів, але у ситуації нових ризиків ООН робить акцент на інтегральній діяльності правоохоронних органів, освітян та та громадських організацій.

Література

1. Всемирный доклад о наркотиках, 2019 : UNODC. URL : https://wdr.unodc.org/ wdr2019/ prelaunch/WDR2019_B1_R.pdf (Дата обращения 19.03.2020)
2. Національний звіт за 2017 рік щодо наркотичної ситуації в Україні (за даними 2016 року) / Державна установа "Український монітоинговий центр з наркотиків та алкоголю Міністерства охорони здоров'я. Київ, 2017. - 228 с.
3. Бабенко А. М. Сучасний стан та тенденції наркозлочинності, вбивств та самогубств у містах і сільських районах України: кримінологічний вимір та запобігання // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: науковий журнал. – 2018. – Спеціальний випуск №1 (91) «Протидія наркозлочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення». – Д.: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. – С. 16–26.
4. Гладкова Є.О. Кримінологічні засади стратегії і тактики протидії наркозлочинності в Україні : дис. .. д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. 462 с.
5. Половина учащихся в мире не посещают школу. 19.03.2020. UNESCO : веб-сайт. URL : https://ru.unesco.org/news/polovina-uchashchihsya-v-mire-ne-poseshchayut-shkolu-yunesko-sozdaet-globalnuyu-koaliciyu-dlya (Дата обращения 19.03.2020)

Гросу О. В.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ПРОТИДІЯ НЕЗАКОНОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН

Українська державна політика в сфері обігу наркотичних і психотропних речовин реалізується в формі законодавчого регулювання суспільних відносин. Його відмінною рисою є те, що відповідні законодавчі норми розкидані по різних галузях права. Сюди входять різні кодекси (Кримінальний, про адміністративні правопорушення і т.д.), інструкції, які регламентують широкий спектр діяльності, так чи інакше пов'язаної з наркотичними речовинами, а також комплексні програми, прийняті Верховною Радою України.

У національному законодавстві в сфері обігу наркотичних і психотропних речовин передбачений пріоритет норм міжнародного права. Так, в ст. 3 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» сказано, що в разі якщо міжнародним договором України, ратифікованим Верховною Радою, передбачені інші правила, ніж ті, що диктуються згаданим законом, застосовуватися повинні саме міжнародні правила.

Важлива роль в боротьбі з поширенням наркоманії в Україні відведена закону «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживанню ними» [1]. Цей документ встановлює систему профілактичних заходів щодо незаконного використання наркотичних засобів на території нашої держави і діє паралельно з Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [2], а також кримінальним законодавством нашої країни і низкою інших нормативно-правових актів.

Так, відповідно до Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживанню ними», заходи з протидії зловживанню наркотичними препаратами здійснюються Міністерством охорони здоров'я України та іншими відповідними органами, установами, які при наявності в діях осіб ознак адміністративного правопорушення чи злочину уповнова-

жені направити інформацію або подати матеріали до правоохоронних органів, що ведуть боротьбу з незаконним обігом наркотичних, психотропних речовин і прекурсорів.

На сьогодні Україна, як і світове співтовариство, йде по шляху віднесення наркотичних засобів до предметів дозвільної системи, коли більшість операцій з ними заборонено, а дозволи поширюються на обмежене коло суб'єктів їх звернення.

Найбільш серйозні санкції передбачені за вчинення дій, що становлять особливу небезпеку для суспільства. Види корисного і необхідного використання наркотичних засобів жорстко регламентовані і повинні відбуватися з дотриманням суворих заходів контролю.

Конвенцією 1961 р. створена єдина міжнародна правова основа для контролю обігу наркотичних засобів. Цим документом створюються передумови для виведення з системи кримінально-правової юрисдикції правопорушників, які зловживають наркотичними засобами. Менш детально він регламентує перелік заходів щодо попередження (профілактики) зловживання наркотичними засобами. Таким чином, конвенція надає країнам самостійність в частині вибору форм лікування та профілактики наркологічних захворювань. Конвенція про психотропні речовини (1971 р.) [3] в основному дублює положення згаданого вище нормативно-правового акта.

Аналіз міжнародних документів дозволяє виділити пріоритетний напрямок української політики в цій сфері – рішуча жорстка боротьба з незаконним розповсюдженням наркотиків, а також введення в національне кримінальне законодавство численних складів злочинів, які передбачають відповідальність за операції з наркотиками.

Вивчення правової літератури, що стосується даного питання, аналіз експертних оцінок дозволяють зробити висновок, що вся історія боротьби з наркоманією в нашій країні характеризується посиленням суворості законодавства в цій сфері з метою забезпечення оптимальної протидії цьому негативному явищу.

Література

1. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та зловживанню ними. Закон України від 15.02.1995 № 62/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 10. Ст. 62.

2. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори. Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 10. Ст. 60.

3. Конвенція про психотропні речовини від 21.02.1971 // [Електронний ресурс] Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_176. Заголовок з екрану.

Косарвська О. В.,
к. пед. наук,доцент, провідна наукова співробітниця
відділу організації наукової роботи ОДУВС
Велетнюк Н. С.,
студентка 3 курсу Ф-1 ННІПК «Право»

ОКРЕМІ СОЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ

Огляд чинного законодавства України в сфері протидії наркозлочинності, а також аналіз сучасної юридичної, психологічної, медичної, педагогічної, кримінологічної, соціологічної думки, що відбилося в роботах вітчизняних та зарубіжних авторів: Ю.А.Алфьорова, Ю.М.Антоняна, Ю.В.Бауліна, В.А.Бублейника, М.Ю.Валуйської, В.В. Василевича,І.М.Даньшина, О.М.Джужи, А.Ф. Зелінського,В.Г. Козулі,Н.Ф. Кузнєцової,Ю.Г. Пономаренка, В.Г. Пшеничного, В.Є. Середи, О.С.Стеблинської, С.А. Шалгунової та інш., доводить,щопроблема протидії наркозлочинності є багатоаспектним соціальним явищем, яке з кожним роком, на жаль, не втрачає своєї актуальності, а навпаки поглиблюється.

На підставі цього ми розглянемо лише окремі аспекти, а саме поєднання соціально - медичних та соціально - кримінологічних факторів, що впливають на поширення наркозлочинності.

По-перше, з огляду соціально-медичного аспекту поширення наркозлочинності, на нашу думку, слід віднести наступні проблеми

1) Переважність серед молоді України форми **ін'єкційного вживання наркотиків**, що саме по собі збільшує ризики зараження небезпечними невиліковними хворобами , як : ВІЛ(СПІД), гепатитами В,С.

Так, за оціночними даними в України 346 тис. вживають ін'єкційні наркотики(здебільш це опіоїди або стимулятори).Шкідливість цього способу вживання полягає у підвищеному ризику фактів передозування, ускладнення загальної симптоматики, скоєння суїцидів на тлі недостачі необхідної дози наркотика.

2) Недостатній контроль з боку МОЗ та МВС за фактами нелегальногопродажу наркомісткихпрепаратів без рецептів приватними аптеками, що порушує не тільки нормативні приписи обігу цих апаратів, але й створює умови для уникнення контролю за їх якістю.

3) Слід звернути увагу на функціонування Центрів з небезпечних захворювань, які розташовані у кожному регіоні та мають конфіденційний характер звернення громадян(здебільш це вже інфіковані наркомани) і комбіновану форму фінансування, за участю міжнародних організацій в сфері медикаментозної(замісної) терапії. Так, великою проблемою зостається поширення останнім часом ВІЛ інфікованих, що потребує від МОЗ опрацювання нового медичного протоколу лікування ВІЛ- позитивних і хворих на СНІД українців, за рахунок фінансування медичних послуг цим громадянам не тільки за кошти МОЗ, а й за рахунок Міністерством фінансів України.

По-друге, розглянемо окремі соціально - кримінологічні фактори, які сприяють поширенню наркозлочинності.

З проголошенням у 1991 році незалежності Україна поряд з початком інтеграції у глобальні процеси світового співтовариства отримала поширення наркоманів та наркозлочинності, оскільки ввійшла в транзитну зону основних міжнародних наркотрафіків. [1,с.288]

Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року наголошувала на гуманістичній напрямок у сфері дотримання основних прав і свобод споживачів наркотиків, але, як доводить практика, особа, що вживає наркотикирозглядається як потенційний спеціальний суб'єкт скоєння злочинів.

За останні 10 років кількість зареєстрованих злочинів, пов'язаних із вживанням наркотиків зросла більше ніж у 4 рази, а кількість скоєних злочинів наркоманами зросла в 7,7 разів.

Так, за дослідженням Ю.Г Понамаренка, злочини у сфері незаконного наркообігу переважно вчиняють особи віком від 18 до 30 років- 51,9% від загальної кількості, з яких: молодь, яка не працює і не навчається- 78%; були раніше вже судимі- 39 %; 13% -групи мали ознаки організованості. [2,с.7,11]

За психологічними ознаками автор М.Ю. Валуйська виділяє наступні групи особи злочинців-наркоманів:

а) особи з рисами астенічного характеру;

б) злочинці з ознаками хронічної дезадаптації, яка є постійною властивістю особистості;

в)злочинці з наявністю рис егоїзму, роздратованості, емоційної нестійкості, легким виникненням реакцій тривоги та занепокоєння.[3,с. 46]

Автор І.М. Даньшин акцентує увагу на таких елементах соціально-психологічних якостей злочинця-наркомана, як :особливості особи, яка сформувалась на базі її психічних станів і процесів у ході власного соціального досвіду; спрямованості особистості, мотиваційної сфери, потреб, установок, інтересів тощо. [4, с. 288]

Окремо слід наголосити на зростання **полінаркотизму,** який становить 4,9 % від загальної кількості споживачів наркотичних препаратів. При цьому переважно вживаються наркотичні засоби, виготовленні кустарними методами, що створює загрозу отриманню пагубних наслідків: хронічні отруєння речовинами, прискорення фізичної та соціальної деградації наркоманів.

Згідно досліджень кримінологів до категорії осіб, які знаходяться в зоні ризику вживання наркотиків попадають:

- підлітки з неблагонадійних (антисоціальних) сімей;
- студентська молодь(здебільш «мажори»);
- особи, які працюють у секс-бізнесі;
- особи, які соціально-неохоплені працевлаштуванням або навчанням.

Прорахунки у сімейному вихованні підлітка напряму залежить від суб'єктів первинної соціалізації, в якості яких виступає «сім'я»(батьки, особи що їх заміщують); «школа»(навчально-освітні заклади, спеціалізовані інтернати тощо). Особливу турботу викликає гендерна спрямованість попиту на наркотичні речовини з боку осіб жіночої статті.

Так, у 2019 році за дослідженням ЮНІСЕФ -18,3 % дівчат-підлітків мали досвід вживання наркотичних речовин протягом життя(тоді як у 2015 році цей показник становив 11,9 %). Це, на наш погляд, створює загрозу майбутньому генофонду українців та висвітлює недоліки у моральному вихованню дівчат-підлітків стосовно їх головної соціальної функції- материнства.

Антисоціальні сім'ї, де виховуються діти-підлітки іноді криють також факти домашнього насильства, спонукання до заняття проституцією(як форми матеріального добробуту сім'ї), що також спрямовує шлях дитини до вживання наркотичних речовин.

Окремо, на наш погляд, слід окреслити латентну проблему морально-психологічного клімату у сім'ях, в яких діти проявляють схильність до наркотиків або вже мають наркозалежність.

З одного боку, такі особи скоюють злочини безпосередньо в сім'ї, а саме крадуть у батьків гроші, цінності, речі побуту, з метою їх реалізації та придбання необхідних наркотичних речовин. Практика протидії цим проявам доводить, що при таких ситуаціях батьки становляться заручниками обставин, за рахунок:

- небажання розповсюджувати інформацію, оскільки побоюються морального осуду свого оточення за місцем мешкання;
- зневіри у дієвість превентивнихзаходівпідрозділів Національної поліції на підставі (в окремих випадках) відкритого «відхрещення» від цих проблем.

На підставі вище зазначеного

Література

1. Стеблинська О.С. Кримінологічна характеристика окремих видів транснаціональної організованої злочинності:наркобізнес // Проблеми протидії транснаціональній організованій злочинності : наук.-практ. посіб. / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС, 2010. 288 с.
2. Пономаренко Ю.Г. Кримінологічна характеристика злочинності у сфері незаконного наркообігу : «кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» Ю.Г. Пономаренко. Харьків., 2004. 20 с.
3. Валуйська М.Ю. - Кримінологічне вчення про особу злочинця – основа ефективності попередження злочинності на індивідуальному рівні //Проблеми законності: – Харків: нац. юрид. акад. України, 2006. – вип. 81. 206 с. с. 136-143.
4. Даньшин І.М. - Кримінологія: Загальна та Особлива частини: [підручник] за заг. ред. В.В. Голіни. 2-ге вид. перероб. і доп. Харьків.: Право, 2009. 288 с.

Пашаєв А.З.
здобувач кафедри оперативно-розшукової діяльності ОДУВС

ПРОТИДІЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ ШЛЯХОМ НЕГЛАСНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Однією із серйозних проблем нашого суспільства є зростання так званої «наркозлочинності», тобто злочинності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що негативно впливає на криміногенну, політичну, соціальну, економічну та культурну ситуацію в нашій державі [1, с. 55]. Забезпечення кримінально-правового захисту здоров'я людей здійснюється в межах, передбачених у ст.ст. 305-327 розділу XIII «Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення» Особливої частини Кримінального кодексу України [2].

Використання негласних та «конфіденційних співробітників є одним із дієвих методів у протидії наркозлочинності – це показує, як вітчизняна практика правоохоронних органів так і зарубіжний досвід. Особи, які на конфіденційній основі співробітничають із правоохоронними органами спроможні надати якісну інформацію, прийняти участь у спеціальних операціях, викрити членів наркозлочинних організацій та інше» [3, с. 187].

У ст. 1 проекту Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначено що, негласне співробітництво – це спосіб залучення осіб до вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, спрямований на виявлення або запобігання правопорушенням, отримання інформації про злочини, що готуються або вчинені, розшуку осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування покарання, безвісно зниклих, оперативного перекриття певних територій, об'єктів або осіб, покращення оперативної обізнаності в інтересах громадян, суспільства, держави [4].

Негласний співробітник допомагає правоохоронним органам на добровільній основі у боротьбі зі злочинністю. При встановленні та подальшому використанні негласного співробітника з метою протидії наркозлочинності, насамперед враховуються його особисті та ділові якості, навики та вміння, розвідувальні можливості, серед яких важливими є:

– знання жаргону та сучасного сленгу представників наркозлочинності;
– знайомства серед осіб, які вживають наркотики;
– знання традицій та звичаїв, які поширені серед осіб, які вживають наркотики та осіб, які розповсюджують наркотики;
– володіння інформацією про ціни на наркотики, регіони їх надходження або продажу;
– орієнтування в питання про вживання наркотиків;
– знання способів контрабандного пересилання наркотиків.

Таким чином, негласний співробітник є одним з найбільш продуктивних і адекватних засобів оперативно-розшукової діяльності, який часто використовується оперативними підрозділами у випадках, коли необхідно вирішувати складні завдання щодо виявлення та запобігання наркозлочинності, отримання інформації про наркозлочини, що готуються або вчинені та оперативного перекриття певних територій, об'єктів або осіб причетних до наркозлочинності.

Література

1. Пашаєв А. З. о., Андрусенко С. В. Виявлення ознак наркозлочинів в мережі Інтернет шляхом конфіденційного співробітництва. *Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 19 жовтня 2018 р.): Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. Ч. 1. С. 54-57.

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 28.02.2020).

3. Пашаєв А. З. о., Андрусенко С. В. Використання конфіденційних співробітників DEA USA у протидії наркозлочинності. *Актуальні проблеми оперативно-розшукової протидії наркозлочинності*: матеріали ІІ міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, м. Одеса, 14 травня 2019 р. Одеса: ОДУВС, 2019. С. 187–189.

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Проект Закону України від 2 вересня 2019 року № 1229. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597 (дата звернення: 28.02.2020).

Ярмакі В. Х.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного та міжнародного права ОДУВС

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ

Побудова правової, демократичної, соціальної держави, що закріплено Конституцією України, вимагає неухильного дотримання державними органами та їх посадовими особами прав і свобод людини й громадянина, забезпечення законності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Однак поширення наркоманії, як у світі, так і в Україні, є однією з найгостріших суспільних проблем, не розв'язання якої призводить до заподіяння шкоди здоров'ю людини. За даними Управління ООН з наркотиків і злочинності у світі в 2010 р. нараховувалося близько 230 млн людей [1], а вже у 2013 р. – 246 млн, які мали досвід вживання наркотичних засобів чи психотропних речовин [2]. Станом на 2016 р. 110 млн осіб зловживають ними і 25 млн страждають наркотичною залежністю [3]. У Всесвітній доповіді ООН про наркотики за 2010 р. підкреслюється, що за споживанням опіатів Україна займає 3-тє місце в Європі [4].

Традиційне міжнародне право визнавало особливу небезпеку для світової спільноти та суспільства певних кримінальних правопорушень і необхідність застосування спільних заходів для їх попередження та знешкодження. Незаконне розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів поряд з певними іншими правопорушеннями кваліфікувалось як злочин міжнародного характеру, і держави брали на себе зобов`язання або покарати, або видати осіб, що скоїли ці злочини, незалежно від того, на території якої держави було скоєно злочин, проти кого він був спрямований і громадянином якої держави був злочинець.

В останні часи як нова галузь міжнародного публічного права знаходить своє визнання концепція міжнародного кримінального права. Відповідно до цієї концепції за однією із сучасних класифікацій незаконний обіг наркотичних засобів та психотропних речовин віднесено до окремого виду міжнародних злочинів – конвенційних злочинів [5, с.239]. Це міжнародне кримінальне правопорушення має свій склад злочину і свої особливості, які визначають обсяг, основні напрями та форми міжнародного співробітництва у протидії йому.

В сучасних умовах основні заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів відносяться до внутрішньої компетенції кожної окремої держави. Однак використання одних внутрішньодержавних заходів протидії цьому злочину міжнародного характеру не завжди є достатнім. Все більшого значення у цій боротьбі набуває міжнародне співробітництво держав. Необхідність такого співробітництва була визнана на початку XX століття і тільки після другої світової війни було сформовані певні напрямки та форми міжнародного співробітництва з протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин.

Міжнародне співробітництво в протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів – специфічна діяльність держав та інших учасників міжнародних відносин у сфері попередження цього злочину міжнародного характеру, боротьби з ним і поводження з правопорушниками.

Обсяг, основні напрями та форми зазначеного співробітництва визначаються особливостями цього злочину міжнародного характеру, а також національною політикою держави в боротьбі з даним видом злочинності.

Міжнародне співробітництво у згаданій сфері здійснюється на універсальному, регіональному та двосторонньому рівнях.

Міжнародне співробітництво в протидії незаконному обігу наркотичних засобів – це важлива складова міжнародного співробітництва в боротьбі із злочинністю в цілому і значна частка широкого міжнародного

співробітництва світової спільноти. В Статуті ООН (п.3 ст.1) була проголошена одна із цілей цієї організації – здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру. Ця мета згодом була конкретно сформульована в Декларації про принципи міжнародного права, що була схвалена на XXV сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 1970 р. [6, с.140], як один із десяти фундаментальних принципів сучасного міжнародного права.

Необхідність співробітництва держав у цій сфері обумовлена тим, що цей злочин несе в собі загрозу не тільки для певної країни, але й для світової спільноти в цілому. Форми наркозлочинності перманентно вдосконалюються, в протиправних цілях використовуються різні системи міжнародних комунікацій, досягнення науково-технічного прогресу тощо.

Кожна держава обирає власний шлях протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів з урахуванням історичних, соціально-культурних, економічних факторів, а також вимог ратифікованих міжнародних нормативно-правових актів. А за нормами міжнародного права держави зобов'язані вживати заходів для скорочення пропозиції та попиту на контрольовані речовини. При цьому вони повинні забезпечити, щоб ці зусилля гармонійно поєднувалися із зобов'язаннями щодо забезпечення наявності достатньої кількості контрольованих речовин для медичних цілей, і щоб такі заходи поєднувалися із зобов'язаннями держав у галузі прав людини.

Проблема протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів нажаль вельми актуальна і для України. На сучасному етапі розбудови української державності негативно позначається вплив таких негативних факторів суспільства, як зловживання наркотичними засобами і психотропними речовинами та поширення наркозлочинності. Україна приєдналася до всіх основних багатосторонніх міжнародних договорів щодо наркотичних засобів та психотропних речовин, боротьби з ними [7; 8; 9]. В цілому нашою державою ведеться послідовна робота у зазначеній сфері, вживаються відповідні заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів та психотропних речовин.

Але назвати цю роботу вкрай ефективною нажаль не представляється можливим, що викликає серйозне занепокоєння як органів державної влади, так і пересічних громадян України. Проблема «омолодження» наркоманії (рік першої спроби вживання наркотичних засобів і психотропних речовин серед підлітків від 13 до 15 років, а в деяких регіонах він ще молодший –від 9 до 12 років) викликає велику стурбованість і обумовлює необхідність плідної співпраці з іншими державами, міжнародними організаціями.

Підводячи підсумок можна сказати, що внесок міжнародної інституційної системи в загальну справу протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів з розвитком сучасного суспільства перманентно зростає, і це обумовлено низкою факторів об'єктивного і суб'єктивного характеру. По-перше це негативні сторони науково-технічного прогресу, результатом яких є виникнення нових видів наркотичних засобів і особливо психотропних речовин. По-друге, це постійне налагодження зв'язків між злочинними угруповуваннями для виготовлення, транспортування, перевезення і збуту наркотичних засобів та психотропних речовин. По-третє, вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів населенням, (а особливо підлітками), суттєво погіршує генофонд держав, значно підвищує криміногенну ситуацію на цих територіях. По-четверте, жодній державі не під силу самостійно ефективно протидіяти викликам транснаціональної злочинності.

Література

1. Всемирный доклад о наркотиках 2012 года. [Электрон. ресурс]. Режим доступа: http:// www.unodc.org/documents/data-and-analysis/WDR2012/ Executive_summary_russian.pdf
2. Всемирный доклад о наркотиках 2015 г.[Электрон. ресурс]. Режим доступа: http:// www.un.org/ru/development/surveys/drugs.shtml
3. Всемирный доклад о наркотиках 2016 года [Электрон. ресурс]. Режим доступа: http:// xn7sbabhak4bqktigbdqi0yka.xn--p1ai/images/documents/ megd_doc/ wdr_2016_exsum_russian.pdf
4. Всемирный доклад о наркотиках 2010 года [Электрон. ресурс]. Режим доступа: http:// www.un.org/ru/development/surveys/docs/drug2010.pdf
5. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть. Глава XV. / И.И. Лукашук. М.: Издательство БЕК, 1997. – 540 с.
6. Текст Декларації про принципи міжнародного права // "Международная жизнь". 1970. № 12. С.140-144.
7. Відомості Верховної Ради УРСР. 1964. № 3. Ст.53.
8. Відомості Верховної Ради УРСР. 1978. № 45. Ст.685.
9. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. № 24. Ст.633.

СЕКЦІЯ 5.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Бляшенко О. О.,
аспірант заочної форми навчання
докторантури та аспірантури ОДУВС

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ОСІБ ДО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

В сучасних умовах протидії злочинності, правоохоронні органи мають право на проведення спеціальних операцій, пов'язаних із таємним (негласним) перебуванням працівника правоохоронного органу або особи, яка із ним співробітничає, у кримінальному середовищі з метою викриття фактів протиправної діяльності. Вони закріплені у змісті деяких міжнародних нормативно-правових актів, а саме, Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН 15 листопада 2000 року, передбачає серед спеціальних методів розслідування здійснення спеціальних операцій компетентними органами з метою ефективної боротьби з організованою злочинністю. У ст. 20 цього документу йдеться про можливість проведення контрольованого постачання на міжнародному рівні, що може передбачати використання негласної допомоги конкретних осіб з метою супроводу вантажу (партій наркотиків, зброї тощо). При цьому допускається вивезення, провезення або ввезення на територію однієї або декількох держав незаконних або таких, що викликають підозри, партій вантажу з відома та під наглядом їхніх компетентних органів з метою розслідування будь-якого злочину і виявлення осіб, які беруть участь у вчиненні цього злочину [2, ст. 20]. Окрім цього в ст. 24 Конвенція вимагає від держав приймати відповідні заходи із захисту свідків, особливо агентів, спрямованих на забезпечення ефективного захисту від імовірної помсти або залякування щодо свідків (потерпілих), які беруть участь у кримінальному провадженні та дають свідчення у зв'язку зі злочинами, що охоплюються цією Конвенцією, і, у відповідних випадках, щодо їхніх родичів та інших близьких їм осіб [2, ст. 24].

У ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» в окремих правах оперативних підрозділів, вбачаються заходи з безпосереднім залученням конфіденційних співробітників, зокрема:

- проводити контрольовану поставку та контрольовану і оперативну закупку товарів, предметів та речовин, у тому числі заборонених для обігу, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форми власності з метою виявлення та документування фактів протиправних діянь;
- виконувати спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації [4, ст. 8].

Зазначені заходи відображені і у нормах діючого Кримінального процесуального кодексу як негласні слідчі (розшукові) дії [3, гл. 21]. Так, оперативна закупка та контрольована поставка визначаються КПК як форми контролю за вчиненням злочину, до проведення яких висуваються певні вимоги: здійснюються у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчинюється тяжкий чи особливо тяжкий злочин [3, ст. 271].

Також під час досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, який на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування. [3, ст. 272].

Що стосується використання конфіденційного співробітництва, то під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених КПК [3, ст. 275].

При проведенні зазначених НСРД важливо розуміти, яка загроза потенційно має місце по відношенню до тих громадян, які в негласній формі сприяють оперативним та слідчим підрозділам Національної поліції. Основна загроза полягає у розшифруванні злочинцями негласного співробітника, розголошенні відомостей про особу, яка приймала участь у проведенні НСРД. Таким чином, основна увага оперативних та слідчих працівників має бути спрямована на недопущення розголошення подібного роду відомостей.

Чинним національним законодавством передбачена можливість вжиття дієвих заходів безпеки, націлених на забезпечення конфіденційності відомостей про відповідних учасників кримінального судочинства, зокрема:

1) спрямованих на захист персональних даних взятих під захист осіб та іншої інформації, що може їх викрити:

- обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних [6, п. а) ст. 15];

- нерозголошення будь-яким способом дійсних анкетних даних про осіб, які взяті під захист і підлягають виклику в судове засідання [6, п. в) ст. 15];

- виклику до суду цієї особи виключно через орган, який здійснює заходи безпеки [6, п. г) ст. 15];

- накладення тимчасової заборони на видачу відомостей про особу, взяту під захист, адресними бюро, паспортними службами, підрозділами Державтоінспекції, довідковими службами АТС та іншими державними інформаційно-довідковими службами [6, п. д) ст. 15].

2) спрямованих на унеможливлення контактування взятої під захист особи з іншими учасниками під час кримінального провадження та її ідентифікації за зовнішніми ознаками:

- проведення упізнання особи поза візуальним та аудіо-спостереженням того, кого впізнають, з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства [6, п. б) ст. 15];

- проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування зі змінами зовнішності і голосу особи, якій забезпечується захист [3, ч. 1 ст. 232];

- судове провадження у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення зі змінами зовнішності і голосу особи, якій забезпечується захист [3, ч. 1 ст. 336];

- закрите судове засідання [6, ст. 16].

Отже, відносно осіб, які залучаються на негласній основі до проведення НСРД, оперативним (або слідчим) підрозділом повинні проводитися дієві заходи, спрямовані на недопущення розголошення відомостей про належність залучених осіб до правоохоронних органів під час проведення заходів із документування злочинної діяльності, правильної організації проведення цих заходів та використання напрацьованих тактичних прийомів, а також своєчасного вжиття у межах кримінального провадження заходів, спрямованих на забезпечення конфіденційності відомостей про відповідних учасників негласної слідчої (розшукової) дії.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

2. Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності від [Електронний ресурс] : Резолюція 55/25 Генеральної Асамблеї ООН від 15 листопада 2000 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : URL: http://zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

4. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. URL: http:// zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

5. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

6. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

Болтянська А. В.,
слухач магістратури факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС
Науковий керівник: ***Поляков Є.В.*** *к.ю.н., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності*

ПРОБЛЕМИПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ СТАТУСУ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

На сьогоднішній день триває реформуванняНаціональноїполіції, що змінює вектор репресивної моделі правоохоронних органів на демократичну. Поліція вже не вважається каральним та озброєниморганом. Наразі, основними завданням «нової поліції» є захист прав свобод і законних інтересів громадян, забезпечення публічної безпеки і порядку, надання послуг.[1] У процесі демократизації та гуманізації більшість норм національного законодавства зазнали часткових або кардинальних змін.

Так, у 2012 році вийшов у новій редакції Кримінальний процесуальний кодекс (далі КПК).[2] Він в достатній мірі відповідає нормам міжнародного законодавства. Однак, реалізуючи дані норми, багато з

практичних співробітників зіштовхнулись із колізіями, що заважають ефективній діяльності поліції та унеможливлюють здійснення поставлених завдань без порушенням принципу законності.

Невідповідність норм КПК із реаліями практичної діяльності, призводить до проблем, що виникають під час взаємодії працівників оперативних підрозділів та слідчих органів під час виявлення, розслідування та розкриття кримінальних правопорушень. Так, Глуховеря В.А. у своїй статті зазначив, що «…оперуповноважені карного розшуку фактично перетворились на помічників слідчого».[3]

До недосконалостей вищевказаного кодексу, що стосується діяльності підрозділу карного розшуку, можна віднести: відсутність кримінальної процесуальної регламентації статусу оперуповноваженого, його основних прав та обов'язків, прогалина у визначенні основних функції кримінальної поліції тощо.[4]

Першою хронологічною згадкою наявності оперативних підрозділів у кримінальному проваджені є п.5 ч.2 ст.36 КПК, в якому зазначено, що прокурор має право доручати проведення слідчих (розшукових) дій(далі С(Р)Д) та негласних слідчих (розшукових) дій(далі НС(Р)Д) відповідним оперативним підрозділам. Тобто, оперативні підрозділи віднесені до сторони обвинувачення.

У ст.ст.40, 41 КПК вказано, що слідчий також може доручати проведення С(Р)Дта НС(Р)Двідповідним оперативним підрозділам. Вони, у свою чергу, під час здійснення вищевказаних дій набувають повноважень слідчих.

Тобто, коло функцій, що мають виконувати оперуповноважені, звужено тільки до обов'язкового виконання доручень слідчого та прокурора на проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій.Згідно цим нормам, оперуповноважені мають право починати діяти тільки на стадії досудового розслідування та після внесення відомостей до ЄРДР.

Проте, досліджуючи главу 4 КПК та ч.2 ст.7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»(далі ЗУ «Про ОРД»)[5], можна зазначити, що оперативні працівники також приймають участь у процесі доказування та можуть ініціювати початок досудового розслідування.

Оскільки, ч.2. ст.99 КПК визначено, що матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог ЗУ «Про ОРД», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.[2; 6, с. 33]

ЗУ «Про ОРД» (ч.2 ст. 7) передбачено, що уразі виявлення ознак злочину оперативний підрозділ, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, зобов'язаний невідкладно направити зібрані матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, до відповідного органу досудового розслідування для початку та здійснення досудового розслідування в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України. [5]

У ч.3 ст. 281 КПУ зазначено, що здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам. [2] Тобто, оперуповноважений повинен здійснювати розшукові заходи щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного. Тарасенко В.Є. та Тарасенко Р.В. у монографії [4], аналізуючи судову практику Єдиного державного реєстру судових рішень, зазначають, що організація розшуку обвинуваченого (ч.1.ст 335 КПК), також покладається на працівників оперативних підрозділів.

Також слід вказати, що працівники кримінальної поліції залучаються слідчими до проведення затримання у межах кримінального провадження. Згідно результатів експертного опитування працівників органів досудового розслідування Національної поліції з'ясовано, що вони у більшості залучають працівників оперативних підрозділів до затримання осіб, які підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень. Даний вид затримання поширений у практичній діяльності.[4]

Отже, роблячи висновок, треба зазначити, що у КПК не міститься визначення статусу та однозначних повноважень оперативних підрозділівкримінальної поліції. Проте, дане нормативне закріплення у КПК, який є основою здійснення кримінальних проваджень, необхідне для ефективного виконання завдань кримінального судочинства.

Тому, необхідно закріпити все коло можливих повноважень оперуповноважених: здійснення та проведення С(Р)Д та НС(Р)Д за письмовим дорученням слідчого, прокурора; здійснення розшуку підозрюваного та обвинуваченого за постановою слідчого та прокурора, або ухвалою суду відповідно; проводити затримання осіб, що підозрюються у вчиненні кримінальних правопорушень; формувати та направляти матеріали оперативно-розшукової діяльності, що можуть використовуватись як докази та підстава для початку досудового розслідування; здійснювати оперативне супроводження матеріалів кримінальних проваджень тощо.

Література

1. Про Національну поліцію [Електронний ресурс]: Закон України від 02 липня 2015 року: станом на 13.02.2020 рік // Офіційний сайт Верховної Ради України.-Режим доступу : https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/580-19

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]: від 13 квітня 2012 року: за станом на 13.02.2020 рік // Офіційний сайт Верховної Ради України.-Режим доступу: https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/4651

3. ГлуховеряВ.А.Національна поліція: стан та проблеми реформування/ В.А. Глуховеря// Форум права.-2016.-№5[Електронний ресурс]-Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_5.pdf

4. Тарасенко В.Є. Правові засади діяльності кримінальної поліції в інтересах кримінального судочинства : монографія/ В.Є. Тарасенко, Р.В. Тарасенко.-Одеса : видавець ОДУВС, 2018.- С. 98-121

5. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 18 лютого 1992 року: станом на 02.01.2020 рік // Офіційний сайт Верховної Ради України.-Режим доступу : https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

6. Албул С.В. Роль оперуповноваженого карного розшуку в досудовому розслідуванні: навчальний посібник /С.В. Албул, Р.В. Мукоіда, Д.О. Ноздрін; За заг. ред. С.В. Албула. – Одеса: ОДУВС, 2017. – 130 с.

Гриньова К. Г.,
аспірант заочної форми навчання докторантури та аспірантури ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ ПОРЯДКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ

Незаконний обіг наркотиків активно поширюється серед різних прошарків населення, особливо серед молоді, містить в собі шкоду для здоров'я населення держави, а головне - виступає одним із головних чинників загострення оперативної обстановки в цілому. Велика кількість наркозлочинів вчинюються злочинними наркоугрупованнями, діяльність яких все більш спрямована на залучення до незаконного обігу наркотиків неповнолітніх, оскільки їх легше схилити до вживання наркотиків, а потім і до протиправної діяльності. Поширення незаконного обігу наркотиків серед неповнолітніх шкодить не тільки фізичному здоров'ю підлітків, але й впливає на генофонд нації.

Оскільки підлітки володіють ще несформованими життєдіяльнісними установками, то при застосуванні кримінально-процесуальних норм має бути враховано такі характеристики: незрілість мислення; брак достатнього соціального досвіду; нестабільність психіки; підвищену емоційність; підвищену навіюваність і самонавіюваність; схильність до фантазій.

Кримінальний процесуальний кодекс визначає, що кримінальне провадження щодо неповнолітніх здійснюється за загальними правилами, але з урахуванням особливостей передбачених законом. Порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх визначається главою 38 КПК [3, гл. 38]. Під час кримінального провадження щодо неповнолітнього, в тому числі під час застосування примусових заходів виховного характеру, слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд та всі інші особи, що беруть у ньому участь, зобов'язані здійснювати процесуальні дії в порядку, що найменше порушує звичайний уклад життя неповнолітнього та відповідає його віковим та психологічним особливостям, роз'яснювати суть процесуальних дій, рішень та їх значення, вислуховувати його аргументи при прийнятті процесуальних рішень та вживати всіх інших заходів, спрямованих на уникнення негативного впливу на неповнолітнього.

Під час досудового розслідування предметом особливої уваги повинна бути не лише законність прийнятих слідчим процесуальних рішень, а й правильність обрання ним тактики як у розслідуванні злочину в цілому, так і в проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Слідчий невідкладно у письмовій формі повідомляє прокурора про початок досудового розслідування за фактами незаконного обігу наркотиків, вчинених неповнолітніми, а також про підстави початку досудового розслідування та інші відомості, передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України. Прокурор, виходячи зі змісту наявних у нього наглядових повноважень, перевіряє законність та обґрунтованість внесення таких відомостей, їх повноту, наявність підстав для початку досудового розслідування, своєчасність та повноту проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій тощо.

Здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, прокурор уповноважений доручати слідчому, органу досудового розслідування, відповідним оперативним підрозділам проведення у встановлений прокурором строк негласних слідчих (розшукових) дій, давати вказівки щодо їх проведення [3, ст. 36; 4, п. 6]. Негласні слідчі (розшукові) дії проводяться у кримінальному провадженні виключно щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, у тому числі, за ст.ст. 305, 307, ч. 3 ст. 309, ч. 2 ст. 317 КК України [2], які безпосередньо передбачають відповідальність за незаконні дії з наркотичними засобами. Прокурор має право заборонити проведення або припинити подальше проведення негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 246 КПК України), якщо у зв'язку з їхнім проведенням існує загроза порушення вимог закону, прав та законних інтересів неповнолітньої особи.

Чинний КПК України не містить обмежень щодо процесуальної можливості складання повідомлення про підозру як слідчому за погодженням із прокурором, так і прокурору особисто. У випадках, коли по-

відомлення про підозру складається слідчим, прокурор реалізує свої наглядові функції у спосіб погодження такого повідомлення. Перед складанням повідомлення про підозру або його погодженням прокурор самостійно оцінює наявність відповідних підстав для цього, тобто: законність затримання неповнолітнього за протиправні дії, пов'язані з НОН; законність обрання до підлітка одного з передбачених КПК запобіжних заходів; наявність достатніх доказів для підозри у вчиненні кримінального правопорушення [3, п. 11 ст. 36, ст. 276]. При цьому прокурор або слідчий зобов'язані невідкладно повідомити підозрюваному про його права, передбачені КПК України.

За наявності підстав, передбачених законом, до неповнолітнього може бути застосовано один із запобіжних заходів. Але прокурор з урахуванням вікових та психологічних особливостей підлітка, роду занять повинен обґрунтувати їх існування та доцільність обрання конкретного їх виду. За результатами розгляду клопотання слідчий суддя постановляє ухвалу щодо застосування запобіжного заходу залежно від обставин, які під час розгляду довів прокурор.

Таким чином, під час нагляду за додержанням законів у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням щодо фактів незаконного обігу наркотиків, вчинених неповнолітніми, дозволяє прокурору за допомогою обов'язкових для виконання вказівок, доручень, процесуальних дій та рішень безпосередньо спрямовувати хід і перебіг кримінального провадження, дієво впливати на зміст та результати діяльності слідчих, а також виконання ними завдань кримінального судочинства, насамперед щодо охорони прав, свобод і законних інтересів неповнолітньої особи, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування кримінального провадження у розумні строки.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] : від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР : за станом на 21.02.2014 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III : за станом на 07. 03. 2018 р. № 2292-19. URL: http://zakon2.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 13 квітня 2012 р. : за станом на 21.12.2018 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

4. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 07. 07. 2017 р. № 575. URL: http://zakon3.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

Дьоров С. Л.,
ад'юнкт кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС
Науковий керівник: ***Албул С. В.,*** *к. ю. н., доцент,*
професор кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ» В ОПЕРАТИВНОМУ ПОШУКУ ЗЛОЧИННО-АКТИВНИХ ОСІБ

У сучасних умовах, коли обсяги оперативної інформації збільшуються і різко зростають потреби в ній, великого значення для працівників оперативних підрозділів правоохоронних органів набуває діяльність з якісного наповнення сучасних автоматизованих інформаційних систем і використання наявної оперативно-розшукової інформації під час оперативного пошуку злочинно-активних осіб[1, с. 42]. Відповідно до п. 18 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, мають право створювати і застосовувати автоматизовані інформаційні системи[4]. При цьому, автоматизована інформаційна система – це взаємопов'язана сукупність даних, обладнання, програмних засобів, персоналу, стандартних процедур, які призначені для збору, обробки, розподілу, зберігання, представлення інформації відповідно до вимог, які випливають з цілей організації[2, с. 211]. В Національній поліції України функціонує Інформаційно-телекомунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» (система ІПНП), яка призначена для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції, наповнення та підтримки в актуальному стані інформаційних ресурсів, що входять до Єдиної інформаційної системи МВС України (ЄІС МВС)[3]. Слід вказати, що серед наявних підсистем ІПНП воперативному пошуку злочинно-активних осіб підрозділами кримінальної поліції найчастіше використовуються наступні:

ІП «Єдиний облік» – автоматизований облік заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події, зареєстровані органами Національної поліції України.

ІП «Кримінальна статистика» – автоматизований облік відомостей про кримінальні правопорушення, осіб, які їх вчинили або підозрюються у їх вчиненні, досудове розслідування за якими здійснюється слідчими Національної поліції.

ІП «Адміністративне правопорушення» – автоматизований облік відомостей про зареєстровані в органах Національної поліції адміністративні правопорушення, осіб, що їх учинили, а також результати розгляду відповідних матеріалів про ці правопорушення.

ІП «Адміністративне правопорушення - штрафи»– автоматизований облік відомостей щодо сплати штрафів за вчинення адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі та обмін даними про виписки з рахунків надходжень державного бюджету щодо адміністративних штрафів між ІП «Бюджетна установа МВС» та ІПНП.

ІП «Корупція» – база даних, у якій обліковуються відомості про зареєстровані корупційні правопорушення, осіб, які їх вчинили, рішення судів щодо розгляду матеріалів про такі правопорушення.

ІП «Особа» – база даних, у якій обліковуються особи, які вчиняють протиправні діяння, стосовно яких здійснюється профілактична робота.

ІП «Особа» (трафік) – автоматизований облік відомостей щодо осіб, причетних до торгівлі людьми та осіб, причетних до нелегальної міграції із зазначенням характеристики вчинених правопорушень.

ІП «Розшук»– автоматизований облік відомостей щодо розшуку підозрюваних, обвинувачених (підсудних), осіб, які ухиляються від відбування покарання та безвісно зниклих осіб.

ІП «Розшук дітей» – спеціалізований інформаційних сервіс для надсилання, накопичення, оброблення відомостей про зниклих дітей, що відправляються ПрАТ «Київстар» для СМС-розсилки про зниклу дитину згідно визначеної геоінформаційної прив'язки до місцевості.

ІП «Гарпун» – автоматизований облік відомостей про транспортні засоби усіх типів та номерні знаки, що розшукуються у рамках кримінальних, виконавчих проваджень, проваджень у справах про адміністративні правопорушення, оперативно-розшукової діяльності, а також за ухвалою слідчого судді, суду.

ІП «Номерні речі» – автоматизований облік відомостей щодо номерних речей, викрадених, вилучених у громадян (належність яких не встановлена), інше майно, яке має ідентифікаційні ознаки, або речі, пов'язані із вчиненням правопорушення, відповідно до заяв громадян, знайдені, вилучені предмети і речі, у тому числі заборонені або обмежені в обігу, а також документи з ознаками підробки, які мають індивідуальні номери.

ІП «Культурні цінності» – автоматизований облік відомостей щодо викрадених, втрачених, вилучених або знайдених культурних цінностей, що належать до об'єктів духовної та матеріальної культури, мають історичне, художнє, етнографічне та наукове значення.

ІП «Кримінальна зброя» – автоматизований облік відомостей про зброю, викрадену, втрачену, знайдену, добровільно здану до органів Національної поліції, вилучену працівниками Національної поліції з числа тієї, що незаконно зберігалася, вогнепальної, пневматичної калібру понад 4,5 мм та швидкістю польоту кулі понад 100 метрі за секунду і холодної зброї, пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими метальними снарядами несмертельної дії, деталей зброї.

ІП «Зареєстрована зброя» – автоматизований облік інформації про вогнепальну та холодну зброю, яка зареєстрована та легально використовується фізичними та юридичними особами.

ІП «Домашній арешт» – автоматизований облік відомостей стосовно підозрюваних, обвинувачених щодо яких судом застосовано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту.

ІП «Втрачені документи» – автоматизований облік викрадених, втрачених, вилучених, знайдених документів (бланків документів), що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, документів (бланків документів), що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус, у тому числі такі, що визнано недійсними, документів осіб, які розшукуються, а також документів (бланків документів), що мають індивідуальні номери.

ІП «Цунамі» – автоматизована підсистема, яка забезпечує централізоване управління силами та засобами органів та підрозділів поліції для реагування на повідомлення про правопорушення та інші події. Ця підсистема здійснює інтеграцію прийнятих формалізованих повідомлень про правопорушення та інші події, інформацію про наявні сили поліції для реагування, їх взаємної геоінформаційної прив'язки, обміну інформацією з мобільними терміналами, що використовуються патрулями та іншими силами, інтерфейсів, аналітичних засобів для прийняття управлінських рішень диспетчерською службою.

ІП «102» – автоматизована підсистема прийому, фіксації, оброблення та реєстрації повідомлень на лінію «102» за допомогою телекомунікаційних систем, а також їх передачі до оперативно-диспетчерських служб для організації реагування на такі повідомлення.

ІП «HotLine» - Call-Центр Національної поліції – автоматизована система прийому, фіксації, обробленя, реєстрації звернень громадян на «гарячу» телефонну лінію Національної поліції України (0800-500202).

ІП «ДТП» – автоматизований облік відомостей про дорожньо-транспортні пригоди, у тому числі фото-відеозображення з місць події, фіксування координат події на картах (регіону, країни).

ІП «Кіберзлочин» – автоматизований облік відомостей щодо правопорушень та осіб, які причетні до вчинення злочинів у сфері інформаційних технологій, методів і засобів поширення шкідливих вірусів, зламу паролів, крадіжок номерів банківських карток і інших банківських реквізитів, фішинг, так і поширення протиправної інформації через Інтернет, а також шкідливе втручання в роботу різних систем через комп'ютерні мережі.

ІП «ТЗ, що розшукуються» – автоматизований облік відомостей про транспортні засоби, що розшукуються у зв'язку з незаконним заволодінням, безгосподарних ТЗ, викрадених, втрачених номерних знаків.

ІП «Драгер» – автоматизований облік спеціальних технічних засобів, якими здійснюється проведення оглядів водіїв транспортних засобів щодо стану алкогольного сп'яніння та облік інформації щодо осіб, які тестуються із зазначенням результатів такого тестування.

ІП «Затримані ТЗ» – автоматизований облік інформації про транспортні засоби, що евакуйовані до спеціальних майданчиків чи стоянок на підставі акту огляду та затримання ТЗ, що складено працівниками Національної поліції.

ІП «ІТТ-CustodiRecords» – автоматизований облік відомостей про роботу ІТТ та осіб, які в них утримуються.

ІП «Масові заходи» – автоматизований облік актуальної інформації про масові заходи та їх учасників, що плануються та здійснюються в межах держави.

ІП «Облік відеокамер» – автоматизований облік встановлених відеокамер.

Використання вищевказаних підсистем сприятиме досягненню позитивних результатів під час оперативного пошуку злочинно-активних осіб підрозділами кримінальної поліції.

Література

1. Албул С. В. Роль оперуповноваженого карного розшуку в досудовому розслідуванні: навчальний посібник /С.В. Албул, Р.В. Мукоіда, Д.О. Ноздрін; За заг. ред. С.В. Албула. Одеса: ОДУВС, 2017. 130 с.

2. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні: навчальний посібник / В.В. Аброськін, С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, І.Л. Форнальчук, Т.Г. Щурат; За заг. ред. В.В. Аброськіна. Одеса : ОДУВС, 2020. 400 с.

3. Про затвердження Положення про інформаційно-телекомунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України» : наказ МВС України від 03.08.2017 № 676 [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17 (дата звернення 24.02.2020).

4. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII [Електронний ресурс]. URL: http://zakon1.rada.gov.ua (дата звернення 24.02.2020).

Єгоров С. О.,
В.о. завідувача кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КИШЕНЬКОВИМ КРАДІЖКАМ

Питання захисту прав і свобод громадян в оперативно-розшуковій діяльності органів поліції завжди було актуальним. Вжиті державними органами України заходи щодо приведення законодавства у відповідність із міжнародними стандартами, забезпечення прав громадян у різних сферах правоохоронної діяльності можуть дати реальні результати лише при створенні ефективного механізму й умов для їх реалізації. З огляду на важливість якісного нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової діяльності, зважаючи на конституційний принцип верховенства права, необхідно враховувати специфіку правових відносин, що виникають у процесі оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів України [2, с. 3].

Сучасні науковці справедливо визначають правовідносини в ОРД, як такі, що мають комплексний, двосторонній, а в деяких випадках і, багатосторонній характер, при цьому їх доцільно поділити за призначенням на такі групи:

-перша – це правовідносини, що виникають між суб`єктами оперативно-розшукової діяльності, усередині між собою та серед різних оперативних підрозділів правоохоронних органів, яким надано право здійснювати оперативно-розшукову діяльність чи які виконують правоохоронні функції (внутрішні, системні правовідносини);

-друга – правовідносини, що виникають між суб`єктами оперативно-розшукової діяльності (оперативними підрозділами) та різними державними та недержавними установами, організаціями, підприємствами, засобами масової інформації і подібними структурами у зв`язку зі здійсненням оперативно-розшукової діяльності;

-третя – правовідносини, що виникають між суб`єктами оперативно-розшукової діяльності та особами, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності на конфіденційній та інших основах;

-четверта – правовідносини, що виникають між суб`єктами оперативно-розшукової діяльності та особами, які потрапили до поля зору оперативних підрозділів з інших причин, – задумують, готують чи вчиняють злочини, підозрюються у вчиненні злочинів, ухиляються від кримінального покарання, безвісно відсутні та інше;

-п`ята – правовідносини, які виникають між суб`єктами оперативно-розшукової діяльності та особами, які захищаються в процесі її здійснення;

-шоста – правовідносини, що виникають у процесі використання оперативно-розшукових сил, засобів, методів та способів вирішення оперативно-розшукових задач для боротьби зі злочинністю та документуванню злочинної діяльності;

-сьома – правовідносини, що виникають у процесі проведення спеціальних оперативно-розшукових заходів;

-восьма – правовідносини, що виникають у процесі переведення оперативно-розшукової інформації із площини конспіративного провадження в офіційне;

-дев`ята – правовідносини, що виникають у процесі прокурорського нагляду та судового контролю за здійсненням оперативно-розшукової діяльності [3, с. 46].

Враховуючи вказане розглянемо які нормативні акти регулюють окреслені правовідносини та які існують при цьому проблемні питання.Беззаперечно в першу чергу слід відзначити Конституцію України як основний акт регулювання оперативно-розшукової протидії кишеньковим крадіжкам. Аналізуючи положення Конституції України можна дійти висновку, що з досліджуваної точки зору становлять інтерес в таких площинах:

- положення, що безпосередньо визначають права та свободи особи (зокрема, положення розділу ІІ «Права та свободи та обов'язки людини та громадянина», в яких визначені основні права та свободи особи, які при здійсненні оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій можуть піддаватись тимчасовим обмеженням, наприклад хоча ст. 30 Конституції України й закріплено, що кожному гарантується недоторканність житла, однак при проведенні обстеження житла чи іншого володіння особи шляхом таємного проникнення в них вказане право підлягає обмеженню Аналогічно в ст. 32 визначено, що не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини, тобто законодавець одразу передбачає можливість обмеження вказаних прав [4];
- положення, що регулюють діяльність правоохоронних органів (не піддавати громадян катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, а також не піддавати медичним, науковим чи іншим дослідам; не піддавати арешту чи триманню вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду; «презумпція невинуватості» особи; тільки одне покарання за один вчинений злочин; одержання доказів тільки передбаченим законом способом; право особи відмовитись давати показання або пояснення щодо себе, членів сім`ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом) [4];
- положення, що регулюють право власності (в ст. 41 закріплено: право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; права приватної власності набувається в порядку, визначеному законом; ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності; право приватної власності є непорушним) [4].

Наступними слід розглянути нормативні акти на рівні Законів України, що визначають правові засади оперативно-розшукової протидії кишенькових крадіжок. Зокрема, слід відмітити:

1) Кримінальний процесуальний кодекс, який покликаний на захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура, тобто визначає порядок досудового та судового розслідування кримінальних правопорушень за фактом вчинення кишенькових крадіжок та організаційні засади проведення негласних слідчих (розшукових) дій при цьому [5];

2) Кримінальний кодекс України, що визначає як злочин кишенькові крадіжки та одночасно визначає відповідальність для працівників поліції за порушення прав та свобод людини під час здійснення заходів оперативно-розшукової протидії злочинності [6];

3) Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», який визначає основні принципи оперативно-розшукової діяльності, в тому числі організаційні засади здійснення оперативно-розшукових заходів, що обмежують права та свободи особи під час протидії кишеньковим крадіжкам [6];

4) інші Закони України.

Також становлять інтерес положення відомчих нормативних актів, які в першу чергу, покликані визначати організаційно-тактичні засади протидії злочинності, в тому числі кишеньковим крадіжкам. Так, наприклад Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі - Інструкція) визначає загальні засади та єдині вимоги до організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими органів досудового розслідування або за їх дорученням чи дорученням прокурора уповноваженими оперативними підрозділами, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні. Однак в той самий час у вказаному нормативному акті закріплюється, метою вказаного акту є врегулювання загальних процедур організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, що забезпечують додержання конституційних прав та законних інтересів учасників досудового розслідування, інших осіб, швидке, повне та неупереджене розслідування злочинів, захисту особи, суспільства і держави [8].

Відмітимо, що серед відомчих нормативних актів особливий інтерес становлять положення нормативних актів закритого характеру, оскільки в них визначаються положення забезпечення прав та свобод людини під час здійснення ОРЗ та НСРД. Слід відмітити, що результати проведеного нами аналізу свідчать про наявність неврегульованих питань щодо правового регулювання оперативно-розшукової протидії кишенькових крадіжок та зокрема забезпечення прав та свобод особи при цьому. Так, сучасними проблемами правового регулювання досліджуваного питання є:

1) неврегульованість можливості проведення заходів із використанням спеціальної техніки під час протидії кишеньковим крадіжкам;

2) відсутність нормативного визначення виду злочинів – «кишенькові крадіжки»;

3) недостатнє врегулювання питань використання конфідентів під час протидії кишеньковим крадіжкам.

Підсумовуючи наведене, необхідно зазначити, що сучасний стан правового регулювання оперативно-розшукової протидії кишеньковим крадіжкам характеризується наявністю проблемних аспектів, які потребують термінового пошуку теоретиками та практиками найбільш перспективних шляхів їх усунення.

Література

1. Шендрик В. В. Відомче нормативно-правове регулювання діяльності оперативних підрозділів ОВС України щодо попередження злочинів // *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2011. № 4 (55). С. 167–177.

2. Албул С. В. Забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності (Серія: Теорія і практика ОРД): збірник нормативно-правових актів / уклад. С. В. Албул. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 32 с.

3. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні: навчальний посібник / В.В. Аброськін, С.В. Албул, С.О. Єгоров, Є.В. Поляков, І.Л. Форнальчук, Т.Г. Щурат; За заг. ред. В.В. Аброськіна. Одеса : ОДУВС, 2020. 400 с. (Серія: Теорія і практика ОРД).

4. Конституція України : закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. URL:http://zakon1.rada.gov.ua (дата звернення 06.03.2020).

5. Кримінальний процес України : навчальний посібник / С. В. Албул, С. Л. Деревянкін, О. В. Поліщук. Одеса : ОДУВС, 2015. 476 с.

6. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III із змін. [Електронний ресурс]. URL: http://zakon1.rada.gov.ua (дата звернення 07.03.2020).

7. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: http: // zakon1.rada.gov.ua (дата звернення 07.03.2020).

8. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби, міністерств фінансів та юстиції України від 16.10.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.

Колісниченко М. В.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Проблеми у сфері забезпечення національної безпеки держави має важливе значення в контексті загального розвитку будь якої держави та реалізації її національних інтересів.

В останні роки ускладнюється та зростає непередбачуваність, нестабільність і динамічність процесів, що відбуваються у сфері безпеки на регіональному та національному рівнях. Загострюється міжнародна конкуренція; посилюється негативний комплексний вплив таких актуальних проблем людства, як забруднення навколишнього середовища, зростають загрози міжнародного тероризму, незаконної міграції, неконтрольованого розповсюдження зброї масового ураження, торгівлі наркотиками та людьми; поглиблюється розрив у розвитку країн «золотого мільярда» щодо інших країн тощо.

Україна не може залишатися осторонь цих процесів, які загрожують її національним інтересам. Крім того, оособливістю України є більш суттєвий вплив на національну безпеку внутрішніх загроз, ніж зовнішніх.

Дану проблематику розглядали низка відомих вчених, як українських, так і зарубіжних: Б.Литвак, А.Богданов, Г. Атамчук, М.Білинська, В.Кремень, М.Мескона, Н.Нижник, О.Суходол, А. Бетлер, Г.Райт, В. Богданович, О. Бодрук, С. Браун, О. Данільян, І.Грицяк, В.Ткаченко, Є.Смірнов, О.Лебединська, В.Щедровицький, І.Надольний, О. Дзьобань, М. Каплан, Г. Моргентау, М. Панов, С. Хоффман, А. Волферс, Д. Гадді, Г. Даєм, Дж. Джонсон, Д. Кауфман, Р. Коен.

В Основному Законі Україні, а саме в ст. 17 Конституції України зазначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1].

В ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» закріплено визначення поняття національної безпеки України - це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз[1].

Разом з тим, національну безпеку також розуміють як здатність нації задовольняти потреби, необхідні для її самозбереження, самовідтворення і самовдосконалення з мінімальним ризиком збитку для базових цінностей її нинішнього стану [2].

У 2014 році перед українським суспільством постало декілька питань щодо національної безпеки України. Одне з них, це втручання Росії у внутрішні справи України, вторгнення та напад на територію України, також напад збройними силами на суходільні, морські та повітряні шляхи, заслання державою чи від імені держави озброєних банд, котрі здійснювали акти застосування збройної сили. Дані події мали місце під час агресії на Кримському півострові.

Дії, які відбувалися з квітня 2014 р. на Донбасі визначають як «антитерористична операція». Слід зазначити, що в Україні до 2014 року майже не було терористичних актів.

На разі, актуальною для України залишається проблема підготовки фахівців з прикладного політичного аналізу та прогнозування, і на цій основі - формування професійного співтовариства аналітиків-фахівців у сфері національної безпеки [3].

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку науки безпекознавства виділяють основні елементи структури національної безпеки:

– державну безпеку – поняття, що характеризує рівень захищеності держави від зовнішніх і внутрішніх загроз;

– громадську безпеку – поняття, виражене у рівні захищеності особистості і суспільства, переважно, від внутрішніх загроз;

– техногенну безпеку – рівень захищеності від загроз техногенного характеру;

– екологічну безпеку і захист від загроз стихійних лих;

– економічну безпеку;

– енергетичну безпеку;

– інформаційну безпеку;

– безпеку особистості[4].

Забезпечення функціонування і розвитку системи національної безпеки України насамперед виконує глава держави. Забезпечення національної безпеки передбачає здійснення сукупності заходів політичного, економічного, правового та організаційного характеру.

Президент України, відповідно до ст. 106 Конституції України, а також ст. 9 Закону України "Про основи національної безпеки України" як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної

цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина та Верховний Головнокомандувач Збройних сил України і Голова Ради національної безпеки і оборони України:

– здійснює загальне керівництво у сферах національної безпеки та оборони України;

– забезпечує державну незалежність, здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони України, представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;

– вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та приймає рішення про використання Збройних сил України у разі збройної агресії проти України [2,3].

Аналізуючи закон України «Про оборону України» можна виділити такі функції Збройних сил у сфері національної безпеки:

–захист суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності;

– забезпечення воєнної безпеки;

–ліквідація збройного конфлікту;

–забезпечення готовності населення і території держави до оборони;

–забезпечення охорони державного кордону;

–здійснюють згідно із законодавством інші повноваження у сфері оборони України [5].

Необхідно зауважити, що на фоні подій останніх років щодо військового протистояння Росії, були внесені зміни до Закону України «Про оборону України», а саме доповнено статтею 4 Відсіч збройній агресії проти України.

В свою чергу, основними функціями Державної прикордонної служби України у сфері національної безпеки є:

– охорона державного кордону України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах з метою недопущення незаконної зміни проходження його лінії;

– здійснення в установленому порядку прикордонного контролю і пропуску через державний кордон України;

– охорона суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні та контроль за реалізацією прав і виконанням зобов'язань у цій зоні інших держав, українських та іноземних юридичних і фізичних осіб, міжнародних організацій;

– участь у боротьбі організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів;

– участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [6].

Вчений В.І. Шаку вважає, що головним недоліком існуючої системи забезпечення національної безпеки є дублювання ними певних повноважень. Наприклад, Збройними силами та Державною прикордонною службою України щодо участі у захисті територіальної цілісності держави, Службою Безпеки та Національною поліцією — щодо захисту прав, свобод та законних інтересів громадян від протиправних посягань та інших антигромадських дій тощо [7].

Але, з цією позицією вченого важко погодитись, так як кожний орган виконує свої повноваження в певній юрисдикції та в рамках чинного законодавства України. Так, у разі надзвичайних подій кожний з цих органів може сприяти забезпеченню національної безпеки. Їх спільна праця в цьому напрямку буде набагато ефективніша.

Отже, визначивши поняття, основні положення та чинники національної безпеки, важливо зазначити, що саме являє собою процес забезпечення національної безпеки. Забезпечення національної безпеки це − комплекс політичних, економічних, соціальних, з охорони здоров’я, військових і правових заходів, спрямованих на забезпечення нормальної життєдіяльності нації та усунення можливих загроз.

Література

1. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. с.141.

2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 // Відомості Верховної Ради України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19

3. Ситник Г.П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України. Національна академія державного управління, 2010. 208с.

4. Кондратьєв Я. Ю., Ліпкан. В. А.Концепція національної безпеки України: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 20 с.

5. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991. Відомості Верховної Ради України URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12

6. Закон України «Про Державну прикордонну службу України», 2003 Відомості Верховної Ради України URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15

7. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки: підручник. К.: КНТ, 2009. 631 с.

Кіріченко А. В.,
рядовий поліції, курсант Херсонського факультету ОДУВС
Науковий керівник: ***Кузьменко Ю. В.,*** *д. пед.. н., доцент, професор кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Херсонського факультету ОДУВС*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конституція України має найвищу юридичну силу на території України. Вона є законом прямої дії. Всі закони та нормативно-правові акти повинні обов'язково відповідати нормам Конституції, а в разі невідповідності їй вони вважаються не дійсними. Конституційно закріплені права і свободи людини, та передбачені конституціями засоби їх захисту, визнаються найважливішими принципами демократичної правової держави. Конституція України вибудована на основі Загальної декларації прав людини.

Конституційні положення регулюють усі сфери суспільних відносин, відповідно пряма дія конституційних норм має безпосереднє відношення і до здійснення оперативно-розшукової діяльності. Оперативні підрозділи повинні не тільки дотримуватися конституційних принципів, але й приймати відповідні рішення безпосередньо на їх основі та змісту. Виходячи з вищесказаного, слід наголосити на тому, що питання захисту прав і свобод громадян, розробки та впровадження єдиної державної системи гарантій прав людини в оперативно-розшуковій діяльності (ОРД) є актуальним на сьогодні.

Ми погоджуємося із думкою Мінченко С.І. про те, що останнім часом посилилась динаміка зростання кількості проведення оперативно-розшукових заходів, що тимчасово обмежують права та свободи громадян, під час здійснення яких існують випадки порушень прав і свобод громадян [2, с. 42]. Приведення національного законодавства у відповідність із міжнародними вимогами, проведення інформаційних заходів, роз'яснювальної роботи та різнорівневий контроль за діяльністю правоохоронних органів сприяють позитивним результатам у відтворенні ефективного механізму державної політики щодо забезпечення прав і свобод громадян.

Мета статті – висвітлити сутність та зміст забезпечення гарантій прав і свобод громадян під час проведення оперативно-розшукової діяльності.

Відповідно до ст. 3 Конституції людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність [1]. Забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Права людини, попри їх найвищу цінність у демократичній державі, не можуть бути абсолютно зведені та залишатися завжди недоторканними, адже в сучасних умовах розвитку будь-якої держави практична діяльність осіб і органів, які ведуть боротьбу зі злочинністю, неможлива без обмеження конституційних прав людини.

Положення щодо гарантій прав громадян містяться не тільки в національному законодавстві, а й в міжнародно-правових актах. Відповідно до Загальної декларації прав людини, кожна людина має обов'язки перед суспільством, у якому тільки й можливий вільний і повний розвиток її особи. При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам ООН (ст. 29). Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте і сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, тайну його кореспонденції або на його честь і репутацію. Кожна людина має право на захист закону від такого втручання або таких посягань (ст. 12) [3]. В Конституції України наголошено на тому, що конституційні права і свободи людини та громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (ч. 1 ст. 64) [1].

Беззаперечно, що у кримінальному провадженні обмеження прав людини є необхідною умовою для швидкого і повного розкриття злочинів, викриття винних у вчиненні злочину. Також, обмеження прав є необхідним для, правильного забезпечення застосування законів з тим, щоб жоден з невинних не був покараний, а кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності. Обмеження прав та свобод людини і громадянина відповідно до закону, допускається тільки в тій мірі, в якій це необхідно для захисту основ конституційного ладу, державного устрою, здоров'я, прав і законних інтересів других осіб, моралі, забезпечення оборони і безпеки держави. У свою чергу Конституція України гарантує судовий захист, кожному громадянину, права і свободи якого обмежуються на підставі закону України «Про оперативно-розшукові діяльність» та Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України.

Під час надання оперативним підрозділам дозволів на проведення оперативно-розшукових заходів, Верховний Суд України оприлюднив Постанову від 28.03.2008 «Про деякі питання застосування судами України законодавства при дачі дозволів на тимчасове обмеження окремих конституційних прав і свобод

людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства». В цій постанові зазначається, що Конституцією та законами України можливо тимчасово обмежити конституційні права і свободи людини і громадянина, під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового слідства та дізнання.

Проведення оперативно-розшукових заходів, часто пов'язуються з ризиком завдання шкоди особам, щодо яких вони здійснюються. Інколи виникають ситуації, коли є достатні підстави й дотримано всіх умов для проведення оперативно-розшукових заходів, проте після її виконання з'ясовується, що винність особи у вчиненні злочину не доведено; у порушенні кримінальної справи відмовлено або кримінальну справу припинено у зв'язку з відсутністю події злочину, за відсутності в діянні складу злочину та на інших підставах, передбачених ст. 6 Кримінального процесуального кодексу України. У такому випадку особа може стверджувати, що порушено її конституційні права, і вимагати відшкодування збитків, якщо вважає, що таких їй було завдано [7, с. 222].

Важливою гарантією законності й дотримання прав людини під час здійснення оперативно-розшукової діяльності є те, що підрозділи, які використовують автоматизовані інформаційні системи в оперативно-розшукової діяльності, повинні забезпечити можливість видавати дані про особу на запит органів розслідування, прокуратури, суду. У місцях зберігання інформації повинні гарантуватися і достовірність і надійність охорони. Здійснення оперативними підрозділами органів внутрішніх справ гласних і негласних оперативно-технічних заходів пов'язується з обмеженням прав людини й громадянина, одним із яких є збір конфіденційної інформації про особу, що є безпосереднім втручанням у приватне життя. Підставою для збору персональних даних про особу є дозвіл суду на проведення такого заходу. Нагляд за дотриманням законності під час збору конфіденційної інформації в ході оперативно-розшукових заходів покладається на прокуратуру й суд. Суди повинні вимагати, щоб у поданні про дозвіл на збирання конфіденційної інформації про особу наводилося обґрунтування необхідності проведення зазначеної дії, а також зазначалося, яке саме доказове значення матимуть ці документи або предмети та чи немає можливості отримати їх іншим шляхом. Суд, отримавши подання, вивчає матеріали справи, надані йому ініціатором подання, за необхідності вислуховує думку слідчого, прокурора, працівника підрозділу, який проводить оперативно-розшукову діяльність і виносить у мотивовану постанову про задоволення подання або відмову в такому задоволенні, якщо для цього немає підстав. Якщо надається не вся справа, а лише її частина, якщо надаються окремі копії процесуальних документів, суди можуть повертати такі подання без розгляду [8, с. 250].

Висновки. Важливими засадами забезпечення прав і свобод громадян під час проведення оперативно-розшукової діяльності мають бути норми визнані у Загальній декларації прав людини, Конституції України та інших законах, що закріплюють права людини та громадянина. Саме ці юридичні документи створюють правове поле для здійснення оперативно-розшукової діяльності в Україні.

Література

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Мінченко С.І. Теоретико-правові засади забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів МВС України: моногр. С.І. Мінченко. Київ: ТОВ «ІНТЕРСЕРВІС», 2012. 348 с.

3. Всеобщая декларация прав человека. Принята и провозглашена в резолюции 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

4. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина І: підручник. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 336 с.

5. Шапірко П.М. Права людини в оперативно-розшуковій діяльності: теоретичні проблеми. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 248–251.

Кісенко В. П.,
ад'юнкт денної форми навчання докторантури та аспірантури ОДУВС

ОПЕРАТИВНІ ПІДРОЗДІЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ЯК СТОРОНА ОБВИНУВАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначено суб'єкти ОРД, серед яких важливе місце займають підрозділи Національної поліції, а саме, оперативні підрозділи кримінальної поліції та оперативні підрозділи спеціальної поліції. [2, ст. 5]. До підрозділів кримінальної поліції належать карний розшук, Державна служба боротьби з економічною злочинністю, підрозділи бо-

ротьби з незаконним обігом наркотиків, боротьби з кіберзлочинністю, оперативної служби та оперативно-технічних заходів.

З набуттям чинності Кримінального процесуального кодексу України (надалі - КПК) значно змінилися повноваження оперативних підрозділів, що змістовно визначені у параграфі 2 Глави 3 (Сторона обвинувачення) та передбачають виконання цими підрозділами певних процесуальних функцій у досудовому розслідуванні. При цьому аналіз положень ст. 41 КПК дозволяє стверджувати, що вони не повністю відображають увесь спектр завдань оперативних підрозділів, що вирішуються ними під час кримінального провадження. Саме кримінальна процесуальна регламентація діяльності оперативних підрозділів в сучасних умовах протидії злочинності потребує окремої уваги та ґрунтовного дослідження.

Значний внесок у наукову розробку проблемних питань діяльності оперативних підрозділів у досудовому розслідуванні зробили К.В. Антонов, О.М. Бандурка, А.М. Волощук, І.О. Воронов, Е.О. Дідоренко, О.Ф. Долженков, Ю.Ф. Жаріков, В.П. Захаров, А.В. Іщенко, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв, Д.Й. Никифорчук, Ю.Ю. Орлов, В.Л. Ортинський, Б.Г. Розовський, М.Б. Саакян, В.Є. Тарасенко та інші вчені. Однак в умовах чинного КПК України безпосередньо цим проблемам гідної уваги приділялося недостатньо.

Аналіз положень чинного КПК дозволяє виділити декілька основних напрямів діяльності оперативних підрозділів у досудовому розслідуванні. Основним серед них можна вважати виконання оперативним підрозділом слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого. Слідчий органу досудового розслідування уповноважений доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій відповідним оперативним підрозділам [3, ч. 3 ст. 40]. Потрібно зазначити, що згідно КПК, у межах кримінального провадження практично всі оперативно-розшукові заходи, що передбачені законом «Про оперативно-розшукову діяльність» і пов’язані з обмеженням конституційних прав громадян [1, ч. 2 ст. 30, ч. 2 ст. 31, ч. 2 ст. 32; 2], здійснюються у формі негласних слідчих (розшукових) дій [3, гл. 21]. Доручення на їх проведення, як правило, надсилаються начальнику оперативного підрозділу у письмовій формі і є обов'язковими для виконання [3, ч. 3 ст. 41]. У дорученні повинно бути чітко сформульовано питання, що належить з'ясувати, і викладена інформація, необхідна для його виконання. Керівник оперативного підрозділу, що отримав доручення, за погодженням зі слідчим, який надав доручення, зобов’язаний в найкоротший строк організувати його виконання [3, ч. 6 ст. 232]. Під час виконання доручень слідчого працівник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого [3, ч. 2 ст. 41]. При цьому працівники оперативних підрозділів можуть приймати участь у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій, що проводить слідчий. У практичній діяльності слідчі Національної поліції найчастіше залучають працівників оперативних підрозділів при реагуванні на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення, зокрема, до проведення таких слідчих (розшукових) дій, як огляд місцевості, приміщення, речей, документів [3, ст. 237], огляд трупа [3, ст. 238, 239] тощо. У складі слідчо-оперативної групи працівники оперативних підрозділів проводять опитування громадян, які проживають неподалік від місця події, здійснюють обстеження прилеглої території, встановлюють осіб, причетних до вчинення злочинів, а також очевидців події, потерпілих тощо [5, ч. 2, п. 9]. Допомога оперативних працівників може бути використана слідчим і на подальшому етапі розслідування: під час обшуку [3, ст. 234] з метою забезпечення сприятливих умов для його проведення та забезпечення безпеки учасників обшуку, при затримання особи без ухвали слідчого судді, суду [3, ст. 207, 208] та тимчасовому вилученні майна [3, ст. 167, 168], при проведенні слідчого експерименту [3, ст. 240], коли потрібна допомога у відтворенні обстановки певної події та інших випадках. Участь оперативних працівників засвідчується відповідним записом у протоколі слідчої (розшукової) дії.

У чинному КПК передбачено можливість одержання інформації про кримінальне правопорушення не лише через надходження заяв чи повідомлень, а й шляхом самостійного виявлення слідчим, прокурором або іншою службовою особою з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про його вчинення. [3, ст. 214]. Одним з одним із найбільш поширених джерел, з яких слідчі, прокурори виявляють кримінальні правопорушення, є матеріали ОРД, оскільки головним завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України. З цією метою оперативні підрозділи наділені відповідними правами, що дозволяють їм здійснювати як гласно, так і негласно заходи оперативно-розшукової діяльності та накопичувати оперативні матеріали, які відповідно до статті 10 Закону «Про ОРД» та ст. 99 Кримінального процесуального Кодексу України можуть бути доказами у кримінальному провадженні [2, ст.. 10; 3, ч. 2 ст. 99]. Зазначені матеріали оперативні підрозділи передають органу досудового розслідування. Згідно вимог відомчих Інструкцій слідчі, прокурори з дотриманням режиму таємності ознайомлюються з матеріалами ОРД, оцінюють їх та надають рекомендацій щодо їх достатності, а можливо і фіксації додаткових фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб, які засвідчують наявність в їх діях ознак злочину з метою внесення отриманих відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку розслідування [3, ч. 1 ст. 214]. У матеріалах ОРД також можуть бути зафіксовані факти протиправної дія-

льності відносно учасників кримінального судочинства, оскільки серед підстав для заведення оперативно-розшукової справи передбачено наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членам їх сімей та близьким родичам [2, ст. 6, 9-1; 4, ч. 2 ст. 20].

Одним із важливих завдань оперативних підрозділів у досудовому розслідуванні є встановлення місця знаходження підозрюваної особи. У разі, коли підозрюваний переховується від органів слідства з метою ухилення від кримінальної відповідальності і його місцезнаходження невідоме, то досудове розслідування може бути зупинено, а слідчий оголошує його розшук [3, ч. 2, ст. 280]. Про оголошення розшуку виноситься окрема постанова, а здійснення розшуку підозрюваного доручається саме оперативним підрозділам [3, ст. 281].

На підставі вищевикладеного можна дійти висновку, що діяльність оперативних підрозділів Національної поліції України, як сторони обвинувачення, у кримінальному провадженні регламентовано чинними нормативно-правовими актами і полягає у виконанні оперативними підрозділами слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій за дорученням слідчого, прокурора; передачі органу досудового розслідування матеріалів оперативно-розшукової діяльності за фактами кримінальних правопорушень з метою початку досудового розслідування, використання їх як доказів у кримінальному провадженні, у тому числі, для забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; участь оперативних працівників у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій на початку досудового розслідування (під час реагування на заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення) та на наступному етапі розслідування; виконання постанов слідчого щодо встановлення місця знаходження підозрюваних осіб, щодо яких оголошений розшук.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : URL: http://zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

4. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: закон України від 23 грудня 1993 р. : URL: http://zakon1.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

5. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України № 575 від 07 серпня 2017 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 13.02.2020).

6. Тарасенко В.Є.,Тарасенко Р.В. Правові засади діяльності кримінальної поліції в інтересах кримінального судочинства : монографія. Одеса, 2018. 240 с.

Максимов С. М.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ

Кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності, яка полягає в ідентифікації та якомога більш точному визначенні внутрішніх зв'язків між інформацією (відомостями, даними), що стосується злочину, і будь-якими іншими даними, отриманими з різних джерел, їх використанням в інтересах ведення оперативно-розшукової та слідчої діяльності, їх аналітичної підтримки [1].

Системне дослідження кримінального аналізу як ефективного методу боротьби зі злочинністю в Україні майже не проводилося, однак в окремих публікаціях висвітлено окремі аспекти використання кримінального аналізу в оперативно-розшуковій діяльності оперативних підрозділів, а саме в працях О.В. Власюка, О.І. Дем'янченчука, О.М. Зайця, О.М. Ковбаси, Д.В. Козлова, А.В. Махнюка, М.І. Сідора, А.С. Треуса [2].

Історична концепція кримінального аналізу полягала у неформальному методі ідентифікації злочину із використанням патрульних поліцейських, детективів та адміністраторів поліції тощо. Неофіційним кримінальним аналізом у примітивному сенсі займалися всі офіцери поліції у більшості країн Європи, які при розслідуванні злочинів здійснювали їх порівняння з подібними злочинами, що вчинялися раніше. Якість розслідування при цьому ґрунтувалася на особистому досвіді поліцейського та досвіді інших співробітни-

ків. Однак цей неформальний аналіз злочинних проявів не було на належному рівні розроблено та систематизовано, а тому – потребував відповідного вдосконалення [3].

Використання окремих систематизованих методів розслідування злочинів відмічається вже в 1846 році детективами Лондонської поліції, в яких вбачається зародження основ класифікації злочинців та злочинів, а також концепції методики роботи аналітиків – основ сучасного кримінального аналізу. Це дало можливість підвищити ефективність діяльності поліції щодо розслідування злочинів, пов'язаних із вбивствами [3].

Якщо аналізувати діяльність поліції часів 19-20 століття, то досить помітним є те, що діяльність правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю була не досить ефективною. У зв'язку з цим у правоохоронних органів виникла нагальна потреба у реорганізації та вдосконаленні методів боротьби зі злочинністю.

Практичне застосування оперативно-розшуковими підрозділами органів Національної поліції України методу кримінального аналізу у протидії злочинності в цілому підтвердило його високу ефективність у багатоепізодних провадженнях, що охоплювали велику територію, включали значну кількість подій і суб'єктів злочинного угруповання зі складною структурною побудовою. Слід зауважити, що традиційні методи відстеження та асоціювання фактів у цих випадках були недостатньо ефективними.

Проте, вивчення різноманітних аспектів застосування кримінального аналізу в діяльності оперативних підрозділів Національної поліції, тобто сучасне застосування, дає підстави виділити низку таких проблемних питань щодо [4]:

– необхідності подальшої розбудови нормативно-правової бази у сфері використання кримінального аналізу в органах Національної поліції України;

– неналежного рівня використання можливостей кримінального аналізу в оперативних органах Національної поліції;

– недостатньої забезпеченості оперативних підрозділів сучасною оргтехнікою, комп'ютерним програмним забезпеченням та перш за все методами кримінального аналізу в протидії кіберзлочинам;

– формування відповідних інформаційних банків даних тощо.

Таким чином, для подальшого розвитку і впровадження кримінального аналізу в правоохоронну практику нашої держави доцільно проводити його розбудову за наступними напрямами [5]:

– забезпечення стабільного фінансування;

– постійне підвищення кваліфікації кримінальних аналітиків;

– необхідність постійної розробки нових та модернізації наявних технічних засобів, запровадження інноваційних технологій у практичну діяльність Національної поліції щодо протидії кіберзлочинам;

– розширення географії застосування кримінального аналізу як позитивного фактора у протидії кіберзлочинності тощо. Викладене не охоплює всіх проблемних аспектів створення та розвитку кримінального аналізу в національному правовому полі, однак дає підстави для здійснення подальших наукових розробок.

Одним із методів щодо застосування сучасних технологій у сфері розкриття, розслідування злочинів та прийняття при цьому найбільш оптимальних рішень став кримінальний аналіз, який на сьогодні ще не вичерпав свого потенціалу. Подальший розвиток кримінального аналізу та його адаптація до особливостей національних систем боротьби зі злочинністю забезпечує раціональний розподіл правоохоронних ресурсів і суттєво впливає на зниження рівня злочинності та її профілактику [3]. Але сучасні методи кримінального аналізу є не настільки ефективними як це хотілось би, адже є низка проблем, які необхідно терміново вирішувати аби забезпечити повне, всебічне та негайне розкриття злочинів.

Література

1. Основи кримінального аналізу.[Електронний ресурс]. Режим доступу до документу: http://oduvs.edu.ua/news/osnovi-kriminalnogo-analizu-trening-dlya-pravoohorontsiv. Дата доступу: 29.06.2018.

2. Власюк О.В. Роль і місце кримінального аналізу у розкритті та розслідуванні злочинів на державному кордоні України / О.В. Власюк // Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару. Х.: Інститут підготовки юрид. кадрів для СБУ Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2011. Вип. 3. Ч. 1. С.85.

3. Власюк О.В. Використання кримінального аналізу у боротьбі зі злочинністю: виникнення та становлення / О.В. Власюк // Університетські наукові записки. 2012. №4 (44). С.351-356.

4. Деревягін О.О. Перспективи застосування методики кримінального аналізу у протидії кіберзлочинам / О.О. Деревягін // Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 17 листопада 2017 р.). Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2017. С. 175-176.

5. Заєць О.М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку / Заєць О.М. // Вісник кримінального судочинства. 2016. №4. С. 24.

Матієнко Т. В.,
к. ю. н., доцент, професор кафедри криміналістики та психології ОДУВС,

КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАВООХОРОНЦІВ ЯК ЧИННИК ЇХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Процес формування професійно-психологічної та конфліктологічної культури працівників правоохоронної сфери супроводжується значними змінами в їх особистісних якостях – характері, спрямованості та здібностях. Зміни відбуваються в когнітивній, мотиваційній, комунікативній, емоційно-вольовий та поведінковий сферах.

Аналіз наукових публікацій з проблем професійної компетентності працівників правоохоронних органів дає підстави зробити висновок, що проблема конфліктологічної культури правоохоронців сьогодні залишається недостатньо розглянутою. Досить рідко зустрічаються дослідження педагогічних умов та технологій формування психологічної, конфліктологічної та педагогічної складової професійної культури у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ.

Теоретико-методологічні засади професійної культури фахівця у навчальному процесі, зміст та складові соціальної конфліктологічної компетентності особистості, методи та умови подолання, профілактики міжособистих протиріч визначаються у працях А.Анцупова, О.Бандурки, О.Бодальова, І.Ващенко, А.Деркач, Є.Зеєра, І.Зимньої, Е.Клімова, Н.Левітова, Л.Нечепоренко, І.Родигіної, Л.Петровської, М.Пірен, Н.Самсонової, В.Шадрікова та інших дослідників.

До шляхів підвищення психологічної безпеки особистості в конфліктних або складних ситуаціях міжособистісної взаємодії (конфліктологічний аспект) нами віднесені наступні:

1. Формування конфліктологічної культури особистості.

Необхідність формування конфліктологічної культури суб’єктів нашого суспільства зумовлена потребами суспільства в гармонізації відношень між окремими людьми, групами, об'єднаннями, державами і багатьма іншимирізноманітними структурними елементами, між якими можуть виникнути і виникають гострі розбіжності, суперечки, конфлікти і війни. Невирішені протиріччя загострюються, створюючи конфлікти, в яких страждають, або навіть гинуть люди. Жертвами світових конфліктів стали та продовжують ставати сотні мільйонів людей по всьому світу. Динаміка конфліктних стосунків на різних рівнях набирає обертів кожного року[2, с. 27].

Результати опитування курсантів свідчать про те, що близько 92% респондентів відносять майбутню професійну діяльність до «конфліктонебезпечної» за змістом. Причинами цього називаються: характер та специфіка професії (боротьба зі злочинністю), постійне психофізіологічне, емоційне та фізичне напруження, система статутних відносин та постійна відмова від реалізації особистих бажань заради служби, необхідність часто «тримати при собі» власну думку та точно виконувати накази керівництва та ін. Це свідчить про усвідомлення майбутніми правоохоронцями складностей майбутньої роботи, частину з яких вони переживають вже зараз[4, с. 39].

Конфлікти несуть небезпеку не тільки через протидію досягненню нами власної мети. Гострі протиріччя створюють обставини, за яких їх учасники відчувають деструктивні для власного психічного здоров`я емоційні стани та почуття, руйнують стосунки, довіру, а нерідко, кар’єру. Наслідком невирішених конфліктів є невротичні стани особистості, мотиваційні та ціннісні кризи.

Під **конфліктологічною культурою** *можна* розуміти динамічну сукупність стійких індивідуальних особистісних компонентів, які проявляються на фізіологічному, нервово-психічному, емоційно-вольовому, комунікативному, поведінковому рівнях; виражаються в ставленні до проблемних та важких ситуацій взаємодії особистості з іншими, організують її реакції та поведінку в конфліктах, і з рештою, спрямовані на їх розв’язання та попередження. Зазначені компоненти впливають на процес та наслідки міжособистісної взаємодії з близькими, колегами по роботі, керівництвом та підлеглими, формування та досягнення власних цілей, мотивацію, самооцінку. Забезпечуючи цілісність та послідовність формування людини у різні вікові періоди, конфліктологічна культура впливає на не тільки на комунікативні здібності, а й формує внутрішню здатність реагувати певним чином на конфлікти, що періодично виникають. Таким чином корегується готовність реагувати на конфліктні ситуації (фрустраційна установка), зокрема на професійну діяльність [3, с. 69].

На нашу думку, конфліктологічна культура містить в собі більше варіантів можливостей формування особистістю соціальних відносин (організаційних, сімейних, внутрішньогрупових), забезпечує поєднання конструктивної та раціональної поведінки суб’єктів в конфлікті, життєвого досвіду та особистої мотивації. Її формування базується на принципах всебічного розвитку особистості людини, гармонійних стосунків людини та суспільства, взаємоповаги та порозуміння – як необхідних умов для співпраці.

2. Підвищення рівня практичної професійної психологічної та конфліктологічної компетенції вже працюючих працівників поліції, а особливо – когнітивного, комунікативного, емоційно-вольового та діяльнісного (поведінкового) компонентів.

На нашу думку, основу для формування професійної компетентності працівників поліції становлять саме професійне та педагогічне середовище, в яких відбувається придбання та корекція психолого-педагогічних та конфліктологічних знань майбутніх та працюючих правоохоронців. Зміст освіти працівників поліції, повинен включати достатню кількість дисциплін психолого-педагогічного та конфліктологічного напрямів, які формують когнітивну основу фахової компетентності. В значній мірі саме від цієї компетентності залежить рівень психологічної безпеки людини в різних складних ситуаціях взаємодії, адже ситуативно специфіка роботи працівників міліції впевнено відноситься до стресо та конфліктонебезпечних. Як наслідок постійного психоемоційного напруження, невирішених внутрішніх та міжособистісних конфліктних ситуацій у значної кількості працівників згодом підвищується рівень особистісної тривожності, конфліктності, агресивності, з`являються неврози, бажання змінити роботу, змінюється мотивація до служби та виконання обов'язків. Але навчальні плани підготовки фахівців вищезазначених напрямів в більшості містять невелику кількість годин за дисциплінами психологічного та конфліктологічного напрямку[5, с. 54].

Згідно результатів дослідження, чинники, які впливають на рівень психологічної безпеки правоохоронців, умовно можна розділити на дві групи (особистісних та соціальних):

До особистісніх чинників належать:

- рівень конфліктостійкості (здатність стримувати безпосередні конфліктні імпульси, контролювати власний конфліктний стан в ситуації дестабілізації міжособистісних стосунків та внутрішньої кризи);
- самооцінка, самосприйняття;
- емоційний самоконтроль та відносна стабільність конфліктних ситуаціях;
- рівень особистісної конфліктності та агресивності;
- наявність читко виражених деструктивних установок у міжособистих стосунках, емоційні бар'єри у спілкуванні;
- досвід раціональної (конструктивної) поведінки в конфліктних ситуаціях;
- комунікативна та перцептивно-інтерактивна компетентність;
- толерантність-принциповість людини;
- гуманістична спрямованість та інвайроментальна культура;

До соціальних чинників (критеріїв) віднесені:

- рівень групової згуртованості колективу;
- показники групової конфліктності (умовно – це кількість конфліктів в групі за проміжок часу);
- наявність свідків та груп підтримки в конфліктних ситуаціях;
- групова думка щодо предмету конфлікту;
- наявністьдовготривалихневирішенихконфліктів та конфронтаціїміжокремими членами колективу.

Специфічність функціональних обов'язків і необхідність виконання конкретних службових завдань під час розв'язання конфлікту (кожному властиві певні ознаки) вимагають якісної професійної підготовки працівників ОВС. Однією із складових їх підготовки є застосування конфліктологічної підготовки, першочергова мета якої полягає у розвитку конфліктної компетентності та формуванні конфліктостійкості у працівників ОВС. Під конфліктною компетентністю працівника ОВС слід розуміти: а) знання про конфлікт як явище, що існують у сучасних науках; б) знання про себе і власні психологічні реакції у конфлікті; в) уміння застосовувати стратегії поведінки у конкретній життєвій ситуації, здійснювати прогноз і обирати спосіб розв'язання конфлікту [1, с. 200].

Аналіз психологічної характеристики кожного типу конфліктів, який попереджують і розв'язують працівники правоохоннихорагнів, залежно від кількості безпосередніх учасників конфлікту, дозволив розкрити типові помилки працівників і з'ясувати заходи щодо уникнення неадекватних дій у процесі розв'язання конфлікту. Так, під час розв'язання *побутових конфліктів,* інтенсивність виникнення яких збільшилася протягом останніх років, типовими помилками працівників правоохоронних органів є: неадекватна оцінка обставин ситуації, недостатня обізнаність щодо можливих варіантів поведінки конфліктуючих та її наслідків, які можна передбачити через експресію конфліктуючих, невміле застосування заходів спрямованого регулюючого впливу на поведінку учасників конфлікту, підвищення ступеню ризику при прийнятті рішення та дотриманні належної регламентації своїх дій.

У випадку *соціального конфлікту* (несанкціоновані мітинги, пікетування адміністративних будинків, довготривалі акції протесту, проходження вулицями міста) працівники ОВС дбають про таке: не стають об'єктом нападу учасників конфлікту (порушників громадського порядку), запобігають розвитку не прогнозованих і некерованих дій з їх боку, бо кількість порушників громадського порядку може швидко збільшитися, так що перетворюється на агресивний натовп. (Особливості агресивного натовпу та дії працівників ОВС щодо зменшення його негативних проявів розглянуті в працях І.Ю.Воробйової, Л.І. Казміренка.) Характер і спрямованість агресивних дій учасників соціального конфлікту бувають різними: від подання жорстких вимог, заподі-

яння шкоди державному та особистому майну, загрози насильства стосовно конкретних осіб до погромів, підпалів, збройного опору. Усе це вимагає адекватних дій від працівників правоохоронних органів.

Отже,під конфліктною компетентністю працівника правоохоронних органів слід розуміти: знання про конфлікт як явище, що існують у сучасних науках; знання про себе і власні психологічні реакції у конфлікті; уміння застосовувати стратегії поведінки у конкретній життєвій ситуації, здійснювати прогноз і обирати спосіб розв'язання конфлікту. Наявність високого рівня конфліктної компетентності у працівників правоохоронних органів позначається на ефективності застосування ними заходів щодо розв'язання конкретного конфлікту.

Література

1. Ващенко І.В. Особливості конфліктів під час взаємодії працівників органів внутрішніх справ // Вісник ХДПУ. - 2001. Вип. 5. С. 198-207.

2. Матяш-Заяц Л. П. Сучасні підходи до розуміння конфліктної компетентності у психологічній науці / Л. П. Матяш-Заяц // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12 : Психологічні науки. 2013. Вип. 42. С. 26-33.

3. Психологическое обеспечение формирования и развития культуры общения и коммуникативной компетентности у сотрудников органов внутренних дел. Учебно-методическое пособие / Под общей ред. В.Л. Кубышко. М., 2007. 280 с.

4. Самсонова Н. В. Конфликтологическаякомпетентностьспециалиста/ Н. В. Самсонова // Вуз-XXI и культура. - Казань, 2000. С. 37-40.

5. Фомина С. Н. Формирование конфликтологической компетентности студентов вузов социальногуманитарного профиля: Учеб. Пособие / С. Н. Фомина. М. : РГСУ, 2009. 124 с.

Мудрецька Г. В.,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СЛІДЧИМ СВОЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ НА ДОСУДОВОМУСЛІДСТВІ

Слідчийє головним суб'єктом досудового слідства, адже саме, від ефективності його діяльності залежить досягнення не тільки спеціальних завдань окремої стадії, а і загальних завдань кримінального провадження, передбачених ст. 2 КПК України.Саме на слідчого покладено обов'язок забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування злочину та виконання інших завдань кримінального провадження, що є неможливим без забезпечення його реальною, а не номінальною процесуальною самостійністю.

Відповідно до чинного законодавства, органами досудового розслідування (органами, що здійснюють дізнання та досудове слідство) є слідчі підрозділи органів Національної поліції; органів безпеки; органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства; органів ДБР; ДетективиНАБУ (ст. 216 КПК України). Особливості правового статусу різних категорій посадових осіб залежать від покладених на них обов'язків і характеру службових повноважень, специфіки діяльності органів, у яких вони служать. Тому, погоджуючись з думкоюЛисецького О. О., вважаємо найбільш слушною позицію тих авторів, які розглядають правовий статус суб'єктів права через їх правосуб'єктність, тобто враховують у правовому статусі призначення органів, їх завдання, функції, компетенцію та повноваження, форми, методи й цілі діяльності [1, с. 9].

Процесуальний статус слідчого визначений нормами кримінального процесуального права та змістовно містить сукупність таких елементів: функції (основні напрями кримінальної процесуальної діяльності); завдання; повноваження (права та обов'язки); процесуальна самостійність; гарантії законності та обґрунтованості діяльності; процесуально-правова відповідальність.

Як суб'єкт доказування слідчий (поряд із прокурором, захисником, підозрюваним (обвинуваченим), потерпілим та іншими суб'єктами) вивчає обставини кримінального правопорушення. Однак способи дослідження, його предмет, націленість, відповідні повноваження диференціюють учасників кримінального провадження на окремі групи. Тому дослідження, проведене слідчим, якісно відрізняється від дослідження, здійснюваного іншими суб'єктами кримінального процесу (захисником, прокурором, судом та ін.).

Законодавчо визначено, що слідчий, реалізуючи свої повноваження в межах вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, втручання в яку осіб, що не мають на те законних повноважень, заборонено. Органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого (ч. 5 ст. 40 КПК України)

Наведене вище робить вкрай актуальним вислів Л. Лобойка про те, що «використання посадовця такого рівня компетентності як виконавця волі прокурора (про схожість функцій слідчого і судді годі й говорити) є розкішшю для держави. Допитати свідка і провести очну ставку здатен і дільничний інспектор. Висококваліфікований юрист – слідчий – повинен мати повноваження приймати самостійно найважливіші

рішення у кримінальній справі» [2, с. 93]. Корякін Р. В. підтримує таку ж позицію і стверджує, що процесуальна незалежність і самостійність слідчого як найважливіші гарантії його об'єктивності фактично скасовуються (не зважаючи на формальний припис у ч. 5 ст. 40 КПК «…слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог цього Кодексу, є самостійним у своїй процесуальній діяльності...»), оскільки усі без винятку вказівки прокурора, під загрозою відповідальності, стають для нього обов'язковими для виконання, навіть якщо їх зміст суперечить його внутрішньому переконанню. Не виконати ці вказівки слідчий не зможе. Точніше може, але в єдиному випадку – коли напише рапорт на звільнення [3].

Завданням слідчого є розкриття кримінального правопорушення, встановлення злочинців, визначення ролі кожного з них у вчиненому, забезпечення прав і законних інтересів потерпілого та інших учасників кримінального провадження [4, с. 13]. Погоджуючись з Литвинчук О. І., який у своєму дисертаційному дослідженні пропонує на слідчого покласти виконання лише функції розслідування [5, с. 6], вважаємо, що слідчий є владним суб'єктом, який діє лише в єдиній стадії кримінального провадження – досудовому розслідуванні.

Переконані, для того, щоб досудове слідство в нашій країні було об'єктивним, справедливим та ефективним, діяльності слідчого потрібно приділити в першу чергу державну увагу, забезпечити їй конституційне законодавче регулювання, а статус слідчого, нарешті, визначити у спеціальному законі, передбачивши, що під час проведення досудового слідства, слідчий не повинен бути ні обвинувачем, ні захисником, а має бути процесуально незалежним шукачем істини [6, с. 7].

Література

1. Лисецький О. О. Слідчий як суб'єкткримінальногопровадження: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ 2018. 23 с.

2. Лобойко Л.М. Теоретична оцінкаосновнихположеньзагальноїчастини проекту КПК України.Питанняреформуваннякримінальногосудочинства : матеріалиміжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 2005). Донецьк : ДЮІ ЛДУВС, 2005. С. 8794

3. Корякін Р. В. МісцеслідчогоУ «реформованому» кримінальномусудочинствіURL: http://www.corp-lguvd.lg.ua/d120105.html

4. Соловйова Л. М. До питання про статус слідчого у сучасномукримінальномупроцесі. Впровадження нового Кримінальногопроцесуального кодексу України в правоохоронноїдіяльність та навчальнийпроцес: досвід та шляхи удосконалення : матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 5 квіт. 2013 р. / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х. : ХНУВС, 2013. 480 с.

5. Литвинчук О. І. Процесуальний статус слідчого в кримінальномупроцесіУкраїни: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09 К., 2007 URL: http://dis.podelise.ru/text/index-89136.html

6. Маляренко В. Т. Інформаційне повідомлення про спільне розширене засідання Президії Верховного суду України, президії Ради суддів та колегії державної судової адміністрації. Вісник Верховного Суду України. 2005. № 3 (55). С. 6-7.

Поляков Є. В.,
к.ю.н., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ОДУВС
Федоряєва К. О.,
слухач магістратури факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ОТРИМАНОЇ ВНАСЛІДОК КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Одним із напрямів проведення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) є використання оперативно-розшукового інституту як конфіденційне співробітництво.

Питання, які пов'язані із дослідженням окремих проблем використання конфіденційного співробітництва під час досудового розслідування, були предметом вивчення таких вчених, якС.Р. Тагієв, Ю.І. Гекова, М.В. Багрій, В.В. Луцик, В.Ф. Робозеров, М.І. Костін, Г.О. Душейко, П.В. Горбенко, Е.Ю. Павлов, В.О. Коновалова та ін.

Для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності оперативні підрозділи Національної поліції мають право мати гласних і негласних штатних та позаштатнихпрацівників [1]. Щоб співробітництво відбулось, обов'язковим є добровільна згода оперативного підрозділу, який буде здійснювати оперативно-розшукову діяльність та громадян, які беруть на себе виконання обов'язків гласних інегласних штатних працівників.

Виконувати конкретні завдання оперативно-розшукової діяльності будуть оперативні працівники, які наділені правом здійсненняоперативно-розшукових заходів. Крімоперативних працівників, які можуть вико-

нувати свої обов'язки гласно інегласно, до виконання оперативно-розшукової діяльності можутьзалучатися й конфіденти, тобто громадяни, які співпрацюють зоперативними підрозділами на конфіденційній основі.

Конфіденційне співробітництво використовується по-перше, длявирішення визначених законодавством завдань, по-друге, для виконанняобов'язків,покладених на органи, щоздійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Порушуючи це питання, перш за все, потрібно зазначити, що зміст та загальні засади конфіденційного співробітництва визначаютьсяположеннями ст. 275 КПК України[2]. Сама стаття складається із двох частин, а її основний зміст зводиться до такого положення: «під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право використовувати інформацію, отриману внаслідок конфіденційного співробітництва з іншими особами, або залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, передбачених цим Кодексом».

Однією з проблем використання результатів конфіденційногоспівробітництва під час кримінального провадження є допустимістьдоказової бази, тобто важливим є те, щоб фактичні дані про протиправну поведінку особи були отримані не лише з додержанням процесуальної форми, а і з дотриманням режиму законності.

Окрім цього, залучення особи до конфіденційного співробітництва повинне відбуватися на засадах добровільності. Доволі слушною є думка С.Р. Тагієва та Ю.І. Гекової, які зазначають, що згідно з положеннями п. 1, п. 6, п. 13 ч. 1 ст. 8 та ч. 2 ст. 11 Закону України «Про ОРД», на оперативних працівників покладається обов'язок дотримуватися умови добровільності у разі використання допомоги громадян [3, с. 361]. Окрім цього, на добровільність як засаду співробітництва із правоохоронними органами скерована і норма ч. 1 ст. 19 Конституції України, яка вказує, що правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством [4]. Тобто співпраця з правоохоронними органами є правом особи, а не її обов'язком. Іншими словами, для залучення особи до конфіденційного співробітництва для цілей досудового розслідування необхідна її згода. Згода громадян на встановленняспівробітництва з оперативними підрозділами Національної поліції їоформляється у письмовій формі й може носити постійний аботимчасовий характер.

Отже, можна сказати, що конфіденційне співробітництво – це таємні, негласнівідносини, що встановлюються детективами Національногоантикорупційного бюро України, оперативними підрозділами поліції, СБУУкраїни та іншими уповноваженими органами з громадянином України,іноземцем або особою без громадянства для отримання на засадахдобровільності та конспіративності доказової, розвідувальної,контррозвідувальної, орієнтовної та іншої інформації, що може бутивикористана для вирішення завдань кримінального провадження [5, с. 171].

На законодавчому рівні можнавиділити дві форми взаємодії з конфідентами в рамках кримінального провадження:

1) Використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва під час проведення НСРД;

2) Залучення конфідентів до проведення НСРД.

Крім того, особи, які залучаються до такої співпраці мають певні права та обов'язки. Наприклад, М.В. Багрій та В.В. Луцик виділяють такі права: одержувати від працівників правоохоронних органів роз'яснення про свої завдання, права та обов'язки, знати правові наслідки своїх дій під час виконання завдань, знати обставини, що виключають злочинний характер діяння; відмовитися від виконання завдань, які, на їх думку, суперечать закону або можуть нести загрозу для їх здоров'я чи життя; одержувати у встановленому порядку кошти на відшкодування матеріальних витрат, понесених ними під час виконання завдань. Серед основних обов'язків конфідентів вказані науковці виділяють такі: виконувати завдання правоохоронного органу щодо сприяння протидії злочинам; дотримуватися умов контракту або співпраці у разі безконтактної форми; не розголошуватиінформацію, що стала їм відома у процесі співпраці [9, с. 119-120].

Проте, звернемо увагу на практику Європейського суду, яка зазначає,що інформатор (в нашому випадку конфідент) виступає як особа, яказа власною ініціативою надає секретну інформацію, або як особа, якавиконує доручення як агент. У даному випадку важливе значеннямають отримані докази при розгляді справи в суді.

Проте, на сьогодні немає єдиної думки, щодо напрямів використання відомостей, отриманих в рамках конфіденційного співробітництва. Наприклад, В.Ф. Робозеров,вважає, що відомості, одержані з оперативного джерела йпредставлені слідчому можуть бути використані в таких цілях:

1) визначення конкретного напряму розслідування кримінального провадження;

2) установлення шляхів та визначення конкретних способів збирання та одержання доказів у справі;

3) висунення слідчих версій у справі, а також складення планурозслідування;

4) визначення більш доцільної тактики розслідування справи наконкретному його етапі;

5) розробки найбільш оптимальних тактичних прийомів провадженняокремих слідчих дій [6, с. 108].

М.І. Костін використання результатів оперативно-розшуковоїдіяльності отриманих під час конфіденційного співробітництва визначає затакими напрямами:

– для безпосереднього використання їх у доказуванні;

– для створення процесуальних умов доказування (як приводи йпідстави для порушення кримінальної справи, як підстави для проведенняокремих слідчих дій);

– для опосередкованого використання, тобто з метою забезпеченняпроцесу доказування [7, с. 69].

Г.О. Душейко, спираючись на узагальнення наукових досліджень,дійшов висновків, що основними напрямами реалізації оперативно-розшукової інформації, отриманої під час конфіденційногоспівробітництва, виступає її використання:

– для вирішення питання про порушення кримінальногопровадження за оперативними матеріалами;

– при прийнятті деяких процесуальних рішень, які не підлягаютьобґрунтуванню доказами (про затримання підозрюваних, проведенняобшуку, обрання запобіжного заходу);

– для вибору конкретних тактичних прийомів здійснення слідчих дій(тактика затримання на місці злочину, огляд, обшук, допитпідозрюваних і свідків);

– як джерела доказів (за наявності відповідних умов предмети йдокументи, отримані негласним шляхом, згодом набувають доказовогозначення) [8, с. 115].

Отже, якщо узагальнити наукові дослідження щодо реалізації результатів оперативно-розшуковоїдіяльності, у тому числі, здобутих під час конфіденційного співробітництва, можна виділити такі напрями їх використання.

1. Вирішення питання про порушення кримінального провадження.Стадія порушення кримінального провадження є специфічноюстадією кримінального процесу, сутність якої полягає в діяльності зприйняття, реєстрації, розгляду, перевірки заяв і повідомлень про злочин, прийняття рішень про відкриття кримінального провадження. Ця стадіязаймає особливе положення в рамках кримінального судочинства, оскількивона передує досудовому слідству й фактично визначає чи буде воноздійснюватися, чи ні [10, с. 75].

2. Використання відомостей ОРД, здобутих під час конфіденційногоспівробітництва при побудові та перевірки версій. Розкриття йрозслідування переважної більшості тяжких злочинів має свою специфіку,обумовлену ситуацією, що складається під час розслідування тахарактеризується крайньою невизначеністю [11, с. 72; 12, с. 52].

3. Використання результатів ОРД, здобутихпід час конфіденційногоспівробітництва, при організації та проведенні слідчих дій. Правомірністьвикористаннярезультатів ОРЗ дляорганізації та проведення слідчих дійгрунтується на положеннях ст.10 Закону України «Про оперативно-розшуковудіяльність»[1].

Отже, можна дійти висновку, що використаннярезультатів оперативно-розшукової діяльності, здобутих під часконфіденційного співробітництва в діяльності Національної поліції не обмежуються тими напрямами, які зазначені вище.Найважливіше функціональне призначеннярезультатів оперативно-розшукової діяльності є їх використання як доказів укримінальному судочинстві. А сам процес залучення конфідентів до співпраці доволі тяжкий і має багато спірних питань, які на законодавчому рівні не повною мірою розкриті.

Література

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого1992 року // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303: [Електронний ресурс] Режим доступу :https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2135-12

2. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) : [Електронний ресурс] Режим доступу : https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/4651-17

3. Тагієв С.Р., Гекова Ю.І. Особливості використання інформації, отриманої внаслідок конфіденційного співробітництва, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 18 листопада 2016 р.). Харків, 2016. С. 360-363.

4. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) : [Електронний ресурс] - Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

5. Горбенко П.В. Напрями використання відомостей, отриманих під час конфіденційного співробітництва. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2016. №4 (76). С. 170-177.

6. Робозеров В. Ф. Оперативно-розыскная информация в системесудебного доказывания / В. Ф. Робозеров// Правоведение. 1978. № 6. С. 108.

7. Костін М. І. Роль оперативно-розшукової діяльності в доказуванні /М. І. Костін // Часопис Київського університету права. 2003. № 4. С. 69.

8. Душейко Г. О. Організаційно-тактичні основи реалізації оперативно-розшукової інформації в стадії порушення кримінальної справи : автореф. дис. …канд. юр. наук / Г. О. Душейко . Х., 2001. 205 с.

9. Багрій М.В., Луцик В.В. Процесуальні аспекти негласного отримання інформації: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія. Харків: Право, 2017. 376 с.

10. Павлов Е. Ю. Проблемы доказывания в стадии возбуждения уголовногодела / Е. Ю. Павлов// Вестник криминалистики. Отв. ред. А.Г. Филиппов.Вып. 1(9) М.: Спарк, 2004. С. 75.

11. Коновалова В. О. Убивство: мистецтво розслідування: монографія /В. О. Коновалова. Х.: Факт, 2001. С.72.
12. Албул С. В. Роль оперуповноваженого карного розшуку в досудовому розслідуванні: навчальний посібник /С.В. Албул, Р.В. Мукоіда, Д.О. Ноздрін; За заг. ред. С.В. Албула. Одеса: ОДУВС, 2017. 130 с.

Проценко О. О.,
к.ю.н., доцент кафедри криміналістики та психології ОДУВС

ВЕРИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ З ДЖЕРЕЛ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ

На теперішній час розвиток сучасного суспільства в технологічних досягненнях відбувається досить активно та суперечливо. Інноваційний розвиток суспільства передбачає використання сучасних інформаційних технологій, проте, інформація та її поширення можуть бути використані зі злочинною метою або приховуванням істини в діях злочинця. Через засоби масової інформації (далі - ЗМІ) громадяни України отримують відомості, що мають протиріччя, багато з яких мають важливе криміногенне значення і стають предметом досліджень органів досудового розслідування. Майже кожна людина постійно перебуває в певних життєвих ситуаціях, які впливає на її стосунки з іншими людьми, при цьому не залишаються без уваги його інтереси, тим самим обумовлюється його поведінка в даний момент.

Відомо, що ЗМІ надаючи громадянам України інформацію, про факти життєвих ситуацій пов'язаних з кримінальними правопорушеннями, значно вливають на суспільну думку, масову свідомість, правову культуру. Соціальні мережі, Інтернет, ЗМІ є фундаментальними носіями інформаційних відносин, але останнім часом найчастіше є переконання, що інформація в ЗМІ та Інтернеті може бути не в певному обсязі достовірною та здійснити її верифікацію слідчому достатньо складно. Верифікуючи данні з матеріалів ЗМІ, які можуть містити ознаки небезпеки для невизначеного кола осіб, важливо вчасно звернутись до правоохоронних органів з повідомленням про злочин, одним з прикладів може бути повідомлення з телебачення, груп соціальних мереж, про наявність в торгівельної мережі отруєних продуктів харчування тощо.

Також під час досудового розслідування адвокати, захищаючи підозрюваного, обвинуваченого, як правило по економічних злочинах, вдаються до необхідності кардинальних мір для зустрічного відкриття кримінального провадження, що також дає змогу дізнатись про вчинення протиправних дій в засобах масової інформації. Необхідно зауважити, що в практичних підрозділах слідства, з кожним роком збільшується реєстрація інформації про кримінальне правопорушення з джерел ЗМІ та неможливість слідчому здійснити за короткий термін верифікацію інформації про злочин. Відбувається автоматичне внесення відомості про злочин в Єдиний реєстр досудового розслідування та проводиться досудове розслідування. Результат такого розслідування в більшій частині закінчується закриттям кримінального провадження, так як під час досудового розслідування слідчим встановлюється відсутність події кримінального правопорушення.

Фіксування правопорушення є ч. 1 ст. 214 КПК України « Слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин» [1], що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, слідчий зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань. Слідчий, який здійснюватиме досудове розслідування, визначається керівником органу досудового розслідування[1]. Щоб не виникало зайвих питань, щодо набутої інформації про злочин з джерел ЗМІ, законодавець в «Переліку інших джерел, з яких виявлені обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення» [1], який є доповненням до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, визначає, що підставами для внесення до ЄРДР відомостей про вчинення кримінального правопорушення є Повідомлення в засобах масової інформації (п. 5 довідника). Отже, повідомлення в ЗМІ є пусковим механізмом для початку досудового розслідування.

Таким чином, будь-яка форма публічного розповсюдження масової інформації підпадає будь-яке зафіксоване періодичне розповсюдження, тобто пости в соціальних мережах також можуть розглядатись як предмет масової інформації. Якщо зробити висновок, то правоохоронні органи зобов'язані внести до ЄРДР відповідні відомості про вчинення кримінального правопорушення на підставі повідомлення громадянина, який посилається на зміст певних ЗМІ, в тому числі інформації в мережі Інтернет. У разі ігнорування такого звернення слід оскаржувати відмову правоохоронців щодо невнесення відомостей до ЄРДР в судовому порядку у відповідності до статті 303 КПК України.

Для здійснення верифікації достовірності інформації з джерел ЗМІ слідчому необхідно визначити такі завдання:

- здійснити аналіз засобів масової інформації в мережі Internet для виділення засобів масової інформації, які у своїй діяльності приділяють увагу кримінальним правопорушенням.

- здійснити аналіз публікацій засобів масової інформації в мережі Internet щодо наявності в них інформації, яка містить ознаки злочину.

- звернутися до можливих джерел отримання такої інформації з запитом в електронному спілкуванні, для підтвердження чи скасування інформації про кримінальне правопорушення, що може спростити та заощадити на часі слідчому щодо верифікації інформації про злочин та злочинця, який скоїв кримінальне правопорушення. Однак останнім часом, як правило, на усі звернення слідчого з запитом в електронному спілкуванні, до підприємств та установ, залишаються без відповіді, тому що підприємства та установи не підтримують неофіційні зв'язки з представниками правоохоронних органів.

На вказані запити слідчого або оперативного підрозділу, що діють за дорученням слідчого, щодо надання інформації категорично відмовляють та рекомендують звернутись за інформацією під час процесуальної дії «Тимчасовий доступ до речей і документів», що значно ускладнює слідчому здійснити одразу при виявленні інформації з джерел ЗМІ про злочин її верифікацію. Виникає необхідність запровадити в слідчих підрозділах електронні бази запитів з зворотнім зв'язком на підприємства та установи для підтвердження певної інформації про злочин с джерел ЗМІ виключно в електронному спілкуванні через мережу Інтернет, що прискорить прийняття рішення про внесення достовірної та перевіреної інформації про злочин з ЗМІ. Така інформація надасть можливість слідчому та оперативному працівнику спланувати заходи направлені на виявлення та документування злочинних дій.

Таким чином, можна дійти висновку, що засоби масової інформації в мережі Internet є джерелом інформації під час виявлення злочинів. Аналіз публікацій засобів масової інформації надає слідчому та оперативним підрозділам можливість планувати свою діяльність, а також ефективно використовувати наявні оперативно-розшукові можливості. Однак виникає необхідність верифікувати достовірність отриманої інформації для внесення відомостей в Єдиний реєстр досудового розслідування та можливість викрити злочинця та в повному обсязі провести досудове розслідування.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року 4651-17 URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/

2. Воронов І. А. Теоретичні основи використання інформаційний та пошукових систем глобальної мережі Інтернет в оперативно розшуковій діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2009. № 2. С. 194-203.

3. Лозинська Ю.І. Засоби з'ясування достовірності показань свідка у кримінальному провадженні. *Часопис "Університетські наукові записки" Хмельницького університету управління та права.* 2017. № 1 (61). С. 101-112.

4. Мокряк М.О. Взаимодействие сети Интернет и преступности: криминологический аспект. Legea si Viata. 2017. №1. С. 112-115.

5. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань : Наказ Генеральної прокуратури України від 06.04.2016 № 139: URL: http://zakon2. rada.gov.ua/laws/show/z0680-16.

Романюк М. М.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Злочинність неповнолітніх була і завжди залишиться однією з найбільш актуальних соціальних і правових проблем сьогодення. Пов'язано це перш за все з тим, що саме неповнолітні у недалекому майбутньому будуть формувати і представляти образ нашої незалежної держави. Кримінальні навички, які особи набувають ще у неповнолітньому віці, нерідко супроводжують їх протягом тривалого часу і навіть протягом всього життя. Саме тому численні дослідження вказують на те, що значна частка злочинців-рецидивістів свою першу судимість отримали саме в неповнолітньому віці.

Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили такі науковці: Ю. А. Абросімова, В. С. Афанасьєв, О. М. Бандурка, В. В. Василевич, Д. Л. Виговський, В. В. Голіна, О. М. Джужа, Н. П. Дубініна, В.І.Женунтій, Р. І. Ісаков, Т. І. Шанскова.

На сьогоднішній день стан і тенденції злочинності неповнолітніх, на що вказує аналіз судової статистики, свідчить про нагальну потребу організації консолідованих і цілеспрямованих дій суспільства та держави, щодо попередження такої злочинності, запобігання її розвитку та зростанню.

Статистичні данні злочинності неповнолітніх мають таку структуру: злочини, пов'язані з наркотиками – 2,8 %; хуліганство – 6,2 %; крадіжки – 70,5 %; злочини проти життя та здоров'я – 2,1 %; інше – 9,4 %. Все більше групового характеру набуває злочинність серед молоді. Питома вага злочинів, учинених групами, становить понад 70 %. Кожного дня підлітками в Україні вчиняються понад 100 злочинів, з них одне вбивство або злочин із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень, одне зґвалтування, два-три розбійні напади, вісім пограбувань, сімдесят крадіжок приватного та державного майна [1]. Дана статистика свідчить про надзвичайно велику актуальність визначеної проблеми. Від того, як вона буде вирішуватися, буде залежати не лише стан і тенденції правопорушень у майбутньому, а й розвиток морального середовища у суспільстві в цілому.

Для того, щоб профілактика злочинів, що вчиняються неповнолітніми, була ефективна, потрібно враховувати чинники як спеціально-економічного, так і морально-психологічного характеру тощо. Така профілактика передбачає періодичний аналіз різних даних з метою з'ясування наявності підстав для провадження специфічних дій. При плануванні профілактичних дій щодо злочинності неповнолітніх потрібно враховувати й застосовувати нормативно-правову базу.

Під час досудового розслідування та судового розгляду кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми, крім обставин, передбачених ст. 91 КПК України [2], також з'ясовують обов'язковий перелік обставин, що підлягають установленню в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх (ст. 485):

1) повні і всебічні відомості про особу неповнолітнього: його вік (число, місяць, рік народження), стан здоров'я та рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси особи, що необхідно враховувати при індивідуалізації відповідальності чи обранні заходу виховного характеру. За наявності даних про розумову відсталість неповнолітнього, не пов'язану з психічною хворобою, повинно бути також з'ясовано, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і якою мірою міг керувати ними;

2) ставлення неповнолітнього до вчиненого ним діяння;

3) умови життя та виховання неповнолітнього;

4) наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення [2].

Серед суб'єктів, що займаються профілактикою злочинності та злочинів неповнолітніх, можна виділити наступних:

- органи державної влади й органи місцевого самоврядування, що забезпечують програмування, планування, правове регулювання та ресурси цієї діяльності, контроль за її здійсненням і результатами;
- інститути соціального виховання - родину, школу, трудовий колектив, установи культури та дозвілля, що здійснюють у взаємодії та в межах компетенції профілактику виникнення викривленої позиції дітей і підлітків, корекцію таких криміногенних чинників, якщо вони можуть бути нейтралізованими за допомогою педагогічних або інших виховних засобів;
- органи захисту й соціальної, психолого-педагогічної, медичної та правової допомоги дітям і підліткам, які перебувають у несприятливих життєвих умовах;
- правоохоронні органи загалом та їх спеціалізовані підрозділи й служби зокрема.

Профілактика злочинності неповнолітніх являє собою цілу систему, яка в свою чергу складається з таких етапів:

1) оздоровити середовище та допомогти неповнолітнім, які опинилися в несприятливих умовах життя та виховання, ще до того, як негативний уплив цих умов позначиться на їхній поведінці (етап ранньої профілактики);

2) не допустити переходу на злочинний шлях і забезпечити корекцію осіб зі значним ступенем дезадаптації, що вчиняють правопорушення незлочинного характеру (етап безпосередньої профілактики);

3) не допустити переходу на злочинний шлях та створити умови для корекції поведінки осіб, які систематично здійснюють правопорушення, характер й інтенсивність яких вказують на ймовірність учинення злочинів у найближчому майбутньому (етап профілактики дозлочинної поведінки);

4) запобігти рецидивові злочинів підліткам, які раніше вчиняли злочини (профілактика рецидиву) [3].

Отже, як ми бачимо сучасна практика може запропонувати і масу інших заходів, спрямованих на скорочення підліткової злочинності. Потрібно лише вміння виважено, точно, грамотно, майстерно комбінувати і безпосередньо реалізовувати їх на практиці, координувати діяльність різних суб'єктів профілактики, а найголовніше - завжди і скрізь при реалізації профілактичних програм щодо неповнолітніх правопорушників виходити з міркувань найкращого забезпечення прав та інтересів дитини.

Література

1. Шанскова Т.І. Аналіз причин правопорушень неповнолітніх як підґрунтя соціально-педагогічної роботи з молоддю щодо профілактики злочинності [Електронний ресурс] / Т.І.Шанскова. – Режим доступу: http://studentam.net.ua/content/view/7566/97/

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : [Електронний ресурс] - Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/4651-17

3. Запобігання злочинності неповнолітніх : [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://textbooks.net.ua/content/view/177/11/

Русавський В. О.,
слухач магістратури факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідуванняОДУВС
Науковий керівник: ***Поляков Є. В.,*** *к.ю.н., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ОДУВС*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Згідно до статті 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», одним із завдань оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, зокрема і у інформаційно-телекомунікаційних системах [1].

Сучасний стан розвитку телекомунікаційних, інформаційних і комп'ютерних технологій зумовлює появу і швидкий розвиток суспільних відносин у сфері їх використання. Більш того, інформаційні технології та комп'ютерні мережі сьогодні є важливою галуззю економіки, розвиток якої виходить за межі економіки однієї країни і характеризується наявністю стійких міжнародних зв'язків.

Разом з тим інформаційний простір став місцем та безпосередньоінструментом скоєння злочинів. Головним інструментом злочинця стає тільки комп'ютер і доступ до інформаційно-комунікаційних систем, де він за допомогою комп'ютерних вірусів і інших протизаконних технічних засобів отримує доступ до баз даних, банківських рахунків, автоматизованих систем управління.

При цьому,так звана «кіберзлочинність» набуває світового масштабу, новітні технології перетворюють реальних злочинців в анонімних, а легкість швидкого збагачення зваблює все більше людей приєднатися до цієї злочинної діяльності.

Корпорація Microsoft опублікувала в лютому 2019 року звіт про загрози інформаційної безпеки SecurityIntelligenceReport. Він базується на даних, отриманих захисними програмами і сервісами компанії. Інформація була надана корпоративними і приватними користувачами, які погодилися ділитися нею з прив'язкою до геолокації [2].

Звіт присвячений трьом темам: «ботнету», «популярним методамхакерських атак» і «вірусам-вимагателям». Метою публікації звіту є підвищення обізнаності корпоративних і приватних користувачів про існуючі загрози і методи протидії їм.

У 2017 р методи отримання легкої здобичі, такі як фішинг, використовувалися для того, щоб отримати реєстраційні дані та іншу конфіденційну інформацію від користувачів. Згідно з даними Microsoft AdvancedThreatProtection (ATP), фішинг був у числі найсерйозніших загроз в поштових скриньках користувачів Office 365 у другому півріччі 2018 року (53%), 180-200 млн фішингових листів виявлялися щомісяця. В Україні, зокрема, було виявлено 7,01 фішингових сайтів на кожну 1 000 хостів (в світі показник становить 5,85). Наступними за поширеністю погрозами стали завантажувачі шкідливого ПО (29%) і Java-бекдори (11%) [2].

Ще одна тенденція другої половини 2018 року –«кіберзлочинці» використовують вбудовані засоби системи, щоб поширити заражений документ (наприклад, документ Microsoft Office), що міститься в фішинговому листі, а також завантажити програму – вимагач. Кращим способом уникнути такого виду загрози є своєчасне оновлення операційної системи і програмного забезпечення.

Збитки від «кіберзлочинів»зростають з кожним роком. Так за підрахунками аналітиків JuniperResearch від 29 серпня 2019 року, у 2018 році компанії світу втратили близько 3 трильйонів доларів США. Що ж до України, то за підрахунками департаменту кіберполіції НПУ, то у 2019 році українці втратила 25,5 мільйонів гривень від дій кіберзлочинців [3].

Хвиля «кіберзлочинів», яка очікується в найближчі роки, може принести величезні збитки підприємствам по всьому світу. Глава і президент IBM Вірджинія Рометтівважає, що шахрайські дії в інтернеті є найбільшою загрозою для компаній по всьому світу [4].

В Україні для протидії кіберзлочинності створений Департамент кіберполіції Національної поліції України. За даними його Гринчака Олександра Васильовича, щорічно співробітники виявляють кіберзлочини, кількість яких збільшилася в середньому на 2500. У 2018 році Департаментом кіберполіції супроводжувалося близько 7 тис.кримінальних проваджень, з них 4,5 тис. винятково «кіберзлочини». За 11 місяців 2018 були спрямовані в суд обвинувальні акти щодо 726 осіб [4]. Аналізуючи зазначені статистичні дані, можемо зробити висновок, що стан протидії кібератакам в Україні на даний час нзадовільний.

Таким чином, поширеність і суспільна небезпека «кіберзлочинів» в останні роки набула загрозливих масштабів, що диктує необхідність формування адекватної відповіді з боку правоохоронних органів. Кіберзлочинність сьогодні становить загрозу не тільки національній безпеці окремої держави, а й загрожує людству в цілому, тому зазначеній проблемі приділяється велика увага в багатьох державах. З огляду на сучасну ситуацію в державі і світі, Україна повинна постійно вдосконалювати методи боротьби з кіберзлочинністю, удосконалюючи чинне законодавство, методи оперативних підрозділів, враховуючи досвід як окремих зарубіжних держав, так і міжнародного співтовариства в цілому.

Література

1. Закон України Про оперативно-розшукову діяльність № 2135-XII від 18 лютого 1992 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

2. Security Intelligence Report. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.microsoft.com/en-us/security/business/security-intelligence-report

3. Потери организаций от киберпреступности. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http:// www.tadviser.ru/index.php/Статья:Потери_организаций_от_киберпреступности.

4. Iscybercrimethegreatestthreattoeverycompanyintheworld?[Електронний ресурс]. Режим доступу: https: // www.csoonline.com/article/3210912/is-cybercrime-the-greatest-threat-to-every-company-in-the-world.html

Сільницький І. В.,
аспірант заочної форми навчання докторантури та аспірантури ОДУВС

ПОВНОВАЖЕННЯ СТОРОНИ ЗАХИСТУ ЩОДО ЗБИРАННЯ ТА ПОДАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до ст. 7 КПК зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження [2, ст. 7]. Засади кримінально-процесуального права – це закріплені в правових нормах вихідні положення, що відбивають панівні в державі політичні та правові ідеї і визначають сутність організації і діяльності компетентних державних органів щодо досудового розслідування і судового розгляду кримінальних справ. Важливе місце серед засад кримінального провадження займає змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Невипадково ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України визначає рівність прав сторін кримінального провадження на збирання та подання до суду речей, документів та інших доказів [2, ч. 2 ст. 22]. Тобто, захисник, здійснюючи функцію захисту, є учасником збирання і подання доказів.

Згідно з ч. 1 ст. 84 КПК доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [2, ст. 84]. Поняття доказу включає в себе також і джерела доказів, що являють собою певні носії доказової інформації, тобто відомості про факти, які підлягають доказуванню при здійсненні кримінального провадження. Носіями такої інформації можуть бути люди (свідки, потерпілі, підозрювані, обвинувачені та ін.) і предмети матеріального світу (предмети, які були знаряддям злочину, зберегли на собі сліди злочину, викрадені цінності тощо). Види джерел доказів суворо обмеженні законом, і перелік їх не може бути свавільно розширений. Вони перелічені у ч.2 ст. 84 КПК і є вичерпними. Це: показання, висновки експерта, речові докази, документи [2, ст. 84].

Такий аспект, як змагальність судочинства набув певного поширення у Кримінально-процесуальному кодексі України 1960 року. Якщо проаналізувати статтю 16-1 «Змагальність і диспозитивність», то з'ясуємо, що розгляд справ у судах відбувався на засадах змагальності. При цьому функції обвинувачення, захисту і вирішення справи не могли покладатися на один і той же орган, чи на одну і ту ж особу. Захист підсудного здійснвав сам підсудний, його захисник або законний представник [3, ст. 48]. Відповідно до статті 48 КПК 1960 року, захисник мав право тільки збирати відомості про факти, що можуть використовуватися як докази в справі, в тому числі запитувати і одержувати документи чи їх копії від громадян та юридичних осіб, знайомитися на підприємствах, в установах, організаціях, об'єднаннях громадян з необхідними документами, крім тих, таємниця яких охороняється законом, одержувати письмові висновки фахівців з питань, що вимагають спеціальних знань, опитувати громадян [3, ст. 48].

Сьогодні чинний Кримінальний процесуальний кодекс України суттєво змінив порядок здійснення кримінального судочинства, запровадилися низки змін, спрямованих на подальше утвердження засади змагальності сторін та свободи в збиранні та поданні ними доказів. Не стала винятком і діяльність захисника, який, здійснюючи функцію захисту, є учасником збирання і подання доказів. При цьому, ключовою фігурою з боку захисту є адвокат, який згідно ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» здійснює захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного,

засудженого, виправданого та інших осіб [4, п. 3 ст. 19]. Відповідно до ст. 20 зазначеного Закону він уповноважений збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою [4, п. 7 ст. 20]. Він також має право одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань [4, п. 10 ст. 20].

Питання збирання доказів у кримінальному провадженні є настільки важливим, що законодавець відвів для нього окрему статтю – ст. 93 КПК України, в якій окремо визначив шляхи збирання доказів стороною захисту [2, ст. 93]. Згідно до частини 3 цієї статті значно розширені права сторони захисту щодо збирання доказів, а саме щодо ініціювання проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.

До останніх дій, які є новими для діяльності захисника в кримінальному процесу України, слід віднести отримання захисником на підставі ухвали слідчого судді чи суду тимчасового доступу до речей і документів та проведення за необхідності їх вилучення, залучення стороною захисту експерта для проведення експертизи. Також чинним КПК розширилися права захисника на право мати конфіденційне побачення з підозрюваним без дозволу слідчого, а відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості конфіденційного спілкування [2, ч. 2 ст. 54]. Сприяє захисту і розширення змагальності під час досудового розслідування кримінальних правопорушень відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства України, так як більшість заходів забезпечення кримінального провадження обираються за рішенням слідчого судді із застосуванням змагальної процедури судового розгляду клопотання сторони кримінального провадження. Участь захисника в цьому судовому розгляді забезпечує захист законних інтересів підозрюваного. Відповідно до положень ч. 1 ст. 22 КПК України кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК, а також мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів та інших доказів.

Отже, вказане питання є складовою від проблематики участі захисника у кримінальному процесі, що на сьогоднішній день є надважливою з точки зору належної реалізації права громадян на професійну правову допомогу і без участі захисника виконання стороною захисту завдання щодо збирання і подання доказів є вкрай складним або, навіть, неможливим, що й потребує окремого дослідження.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР : за станом на 21.02.2014 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 13. 04. 2012 р. № 4651-VI : за станом на 16. 03. 2018 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

3. Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 28. 12. 1960 р. № 1001-05 : втратив чинність 19. 11. 2012 р. № 4651-17. URL: http://zakon3.rada.gov.ua. (дата звернення: 15. 01. 2020).

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 05.07. 2012 р. № 5076-VI : за станом на 21. 12. 2017 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua. (дата звернення: 13.02.2020).

5. Тертишник В.М. Кримінально-процесуальне право України : підручник. К. : АСК, 2003. 392 с.

6. Крушинський С.А. Подання доказів у кримінальних справах за Статутом кримінального судочинства 1864 року. Університетські наукові записки, 2011. № 3 (39). С. 324-329.

Славінська І. В.,
науковий співробітник відділу
організації наукової роботи ОДУВС

ПЕРЕВІРКА ВІДОМОСТЕЙ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ЧИННОГО КПК УКРАЇНИ

В умовах сьогодення питання, що пов’язані з процесуальним порядком початку досудового розслідування, викликають численні наукові дискусії. І це зрозуміло, оскільки з прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України стадія досудового розслідування зазнала суттєвих змін, а особливо її початковий етап.

Перевірка та вирішення заяв і повідомлень про злочини – це діяльність уповноважених кримінально-процесуальним законодавством органів і посадових осіб стосовно приймання, реєстрації та розгляду заяв чи повідомлень про злочин, спрямована на встановлення достовірності інформації, що міститься у відповідних матеріалах перевірки, а також збирання додаткових відомостей, що характеризують подію злочину і є достатніми для прийняття обґрунтованого рішення [1, с. 169].

Авторський колектив підручника Ю. М. Грошевий, О. В. Капліна та О. Г. Шило під перевіркою заяв (повідомлень) про злочини розуміють діяльність, спрямовану на встановлення джерел отримання відомостей, що містяться в заяві (повідомленні) про злочин, співставлення їх з іншими даними, що є в розпорядженні органів кримінального переслідування (або які ними отримуються з цією метою), та які підтверджують чи спростовують подану заяву [2, с. 193].

На думку В. М. Тертишника, перевірка заяв і повідомлень про злочини полягає у провадженні процесуальних та інших передбачених законом і підзаконними актами дій по збиранню, дослідженню, перевірці й оцінці доказів. В. М. Тертишник зробив акцент на тому, що основний зміст діяльності з перевірки заяв та повідомлень про злочини полягає у встановленні наявності або відсутності в події, що досліджується, ознак злочину. І така діяльність має пізнавальний характер. Пізнання у кримінальному процесі може здійснюватися не інакше як у формі доказування, а процес доказування буде найбільш результативним у разі максимального його наближення за часом до події злочину (отримання повідомлення про нього) [3, с. 416].

Предметом наукових дискусій між вченими-процесуалістами та криміналістами неодноразово ставали питання про правову природу перевірочних дій (процесуальний чи непроцесуальний її характер). Більшість науковців вважають, що ця діяльність, за своєю природою, все ж таки є процесуальною [4, с. 50-53]. Інші автори заперечують процесуальну сутність цієї діяльності на тій підставі, що про неї прямо не зазначено у кримінально-процесуальному законі [5, с. 34].

Згідно чинного законодавства початок досудового розслідування починається з моменту надходження до спеціально уповноважених законом органів або службових осіб інформації, що може свідчити про вчинення кримінального правопорушення. До прийняття чинного Кримінального процесуального кодексу досудове розслідування розпочиналося тільки після порушення кримінальної справи і ця стадія кримінального процесу у різні часи викликала дискусії серед науковців про відмову від інституту порушення кримінальної справи.

Однією з новел чинного кримінального процесуального законодавства є відмова від інституту порушення кримінальної справи.

Сред науковців виникли дискусії з низки питань, зокрема проблем початку досудового розслідування та проведення перевірочних дій. Такі вчені-процесуалісти як В. В. Вапнярчук, О. Ю. Татаров, В. І. Фаринник позитивно віднеслися до скасування у чинному КПК інституту порушення кримінальної справи. Але на противагу цьому, деякі науковці негативно поставилися до того, що в діючому законодавстві було ліквідовано стадію порушення кримінальної справи. Професор В. Г. Лукашевич, науковці О. В. Александренко, І. В. Сервецький, Т. В. Омельченко, В. П. Корж зазначали, що скасування стадії порушення кримінальної справи призводить до неможливості об’єктивно та правильно приймати рішення за заявами та повідомленнями про кримінальні правопорушення у невеликі терміни (24 години), які встановлені законодавством для перевірки заяв та повідомлень, унеможливлює оскарження в суді розпочате кримінальне провадження та обмежує права учасників кримінального провадження та не відповідає засаді законності.

У відповідності з п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК, досудове розслідування – це стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудового розслідування [6].

Згідно ч. 1 ст. 214 слідчий, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов’язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань та розпочати розслідування [6].

Однак, положення ст. 214 КПК України не передбачає проведення перевірочних дій на початку досудового розслідування, прийняття відповідного процесуального рішення у формі постанови, що унеможливлює оскарження рішення про внесення відомостей до ЄРДР.

Одним із характерних особливостей етапу перевірки заяв і повідомлень про вчиненні кримінальні правопорушення є здійснення перевірочних дій на початку досудового розслідування уповноваженими службовими особами.

У чинному кримінальному процесуальному законодавстві в наявності явно недостатня урегульованість порядку перевірки заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення і прийняття рішень по результатам цієї перевірки. КПК 2012 р. виключив з арсеналу перевірочних дій на початку досудового розслідування навіть такі апробовані практикою заходи, як отримання пояснень; витребування предметів і документів; проведення виїмки поштово-телеграфної кореспонденції; зняття інформації з каналів зв’язку та проведення оперативно-розшукових заходів. Прогалини законодавства у відміченому напрямі не можуть бути заповнені тільки відомчими нормативними актами і вимагають закріплення накопиченого прак-

тикою і науково обґрунтованого досвіду криміналістичного забезпечення діяльності правоохоронних органів як у стадії досудового розслідування в цілому, так і перевірки відомостей про кримінальні правопорушення у рамках цієї стадії.

Аналізуючи наукові дослідження та діюче кримінальне процесуальне законодавство можна дійти висновку, що питання моменту початку досудового розслідування та стадії досудового розслідування залишається дискусійним.

На сьогоднішній день в теорії кримінального процесу відсутнє комплексне дослідження перевірки відомостей про кримінальні правопорушення до початку досудового розслідування, системне викладення існуючих проблем та обґрунтування їхнього вирішення. Теорія та практика роботи органів досудового розслідування потребують наукової розробки наступних питань:

- особливостей перевірки заяв, повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення;
- урахування результатів попередньої перевірки при внесенні відомостей про кримінальні правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань;
- удосконалення організаційно-правових засад перевірки відомостей про кримінальні правопорушення до початку досудового розслідування.

Комплексне дослідження цих питань має позитивно вплинути на ефективність досудового розслідування з огляду на відповідні прогалини, що спостерігаються у діючому законодавстві та в організації роботи органів досудового розслідування. Тож з'ясування проблем, що виникають під час перевірки відомостей про кримінальні правопорушення та з'ясування при цьому існуючих закономірностей є однією з нагальних питань початку досудового розслідування. Таким чином, за змістом положень чинного КПК початок досудового розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей в ЄРДР. Проте, структурно початок досудового розслідування охоплює етап перевірки відомостей про кримінальні правопорушення, що триває з моменту надходження повідомлення до уповноважених органів і до моменту внесення відомостей до ЄРДР, та охоплює вжиття перевірочних заходів у формі огляду місця події, опитування громадян та ін. загальною тривалістю до 24 годин. Зазначений етап не урегульований положеннями чинного КПК, який не визначає альтернативи прийняття підсумкового процесуального рішення, а категорично зобов'язує внесення відомостей до ЄРДР, що створює значне навантаження на органи досудового розслідування.

Література

1. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України : теоретико правові та організаційні засади (за матеріалами МВС) [текст] : монографія / О.Ю. Татаров. – Донецьк : ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. – 640 с.

2. Кримінальний процес : підруч. / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шила. – Х. : Право, 2013. – 670 с.

3. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар до Кримінально-процесуального кодексу України. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. 1056 с.

4. Дубинский А.Я. Основания к отказу в возбуждении уголовного дела / А.Я. Дубинский // Проблемы правоведения. К., 1989. Вып. 50. С. 50-53.

5. Масленникова Л.А. Проверочные действия в стадии возбуждения уголовного дела / Л.А. Масленникова // Социалистическая законность. 1989. № 6. С. 34.

6. Маслій О. Філософія новелізації кримінального процесуального законодавства в Україні / О. Маслій // Вісник Національної академії прокуратури України. 2013. № 2. С. 121-125.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : від 13 квітня 2012 р. : за станом на 14.04.2017 р. // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua. – Назва з екрану.

Стерненко Я. М.,
ад'юнкт кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС
Науковий керівник: ***Албул С. В.,*** *к. ю. н., доцент,*
професор кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС

ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЩО ВЧИНЮЮТЬ ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Проблеми боротьби з організованими злочинними угрупованнями, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, постійно притягує увагу суспільства, засобів масової інформації, правоохоронних та інших державних інститутів, учених-правознавців. Існує багато точок зору

на визначення організованої злочинності, в яких нерідко змішуються поняття організованої злочинності, організованої злочинної діяльності та організованого злочинного формування. Узагальнення наявних в юридичній літературі знань із цієї проблеми дозволяє зробити висновок, що під організованою злочинністю в найбільш концентрованому сенсі розуміється сукупність організованих злочинних формувань, організаторів і учасників, а також учинених ними злочинних діянь у певний проміжок часу [1, с. 5]. Під організованою злочинною діяльністю слід розуміти систему умисних протиправних, учинених у вигляді постійного промислу дій учасників організованих злочинних формувань, спрямованих на готування, учинення і приховування слідів злочинних діянь, готовності учасників формування до злочинної діяльності, а також створення системи захисту від соціального контролю [2, с. 43]. Організоване злочинне формування – це стійке об'єднання групи осіб, які гуртуються на основі чіткого підпорядкування, розподілу ролей та конспірації, створене для вчинення злочинів у вигляді промислу з метою отримання прибутку, здебільшого з використанням насильства, погроз, усунення конкурентів, шахрайства і корупції [1, с. 6].

У системі характерологічних ознак, які розкривають оперативно-розшукову характеристику організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, слід виділити:

- структуру організованого злочинного угруповання як специфічного кримінального організму;
- тип організованих злочинних угруповань;
- рівень кримінального розвитку;
- особливості формування;
- систему функцій;
- сферу кримінальної активності;
- систему організації захисту від викриття;
- напрям використання грошових коштів;
- озброєність;
- корумпованість.

Важливим показником є внутрішня організація організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, що складається з розкриття основних її ланок. До інших показників належить ступінь складності внутрішньої структури, що виражається в характеристиці укрупнених ланок кримінального утворення і методах управління ними.

Рівень кримінального розвитку організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації складається з показників, що відображають колективність вирішення кримінальних завдань, якісний зміст кримінальних зв'язків, зумовленість реалізації цілей ОЗУ, їх фінансову спроможність і територіальну поширеність [3, с. 74].

При аналізі тенденцій і процесів, що характеризують систему та ієрархію організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, виділяються наступні моменти: активізація розпоряджання своїм капіталом з метою вдосконалення злочинної діяльності та організація легального бізнесу; динаміка перерахування грошових коштів з використанням системи розрахункових банківських операцій; переорієнтація в зонах кримінальної відповідальності на контроль за територіями і остаточне формування регіональної і галузевої їх компетенцій; розвиток ділових контактів з представниками фінансово-промислових груп, олігархами, великими бізнесменами і депутатами, активізація ОЗУ по виходу на міжнародний рівень.

До особливостей формування організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації належать: інформація про етап розвитку ОЗУ, система характеристик і показників, які розкривають корисливі цілі протиправної діяльності, її предметну і морально-психологічну основу і спосіб об'єднання.

Характеристика системи, функцій організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації включає сукупність засобів і способів інформаційного забезпечення, види злочинної діяльності, систему характеристик і показників, які розкривають механізм функціонування, ступінь легальності ОЗУ, рівень кримінальної мобільності [4, с. 64].

Система функцій організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації становить сукупність характеристик і показників, що відображають через її типологію і злочинну орієнтацію рівень функціональної активності організаторської ланки і групи безпеки, «елітарної групи», тобто осіб, які вирішують виключно управлінські завдання й не афішують свою причетність до злочинної діяльності. Зона кримінальної активності організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації утворюється за рахунок визначення сфери організованої злочинної діяльності, що є стрижневою ланкою функціонування формування, установлення окремих секторів, найбільш привабливих для ОЗУ.

Організація захисту організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації від викриття виступає в сучасних умовах розвитку організованої

злочинної діяльності ключовим чинником протидії правоохоронним органам. Тому визначення такої ознаки як відомості про систему, ієрархію організованих злочинних угруповань має важливе організаційне значення. Захист організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації від викриття складається з характеристик і показників, що відбивають форми її існування після викриття, ступінь доступності (відкритості) лідерів, конспіративності, методи обороту грошових коштів, заходи, що вживаються для безпосереднього захисту (ключовий момент), способи поведінки на досудовому слідстві, методи впливу на свідків і тиску на працівників правоохоронних органів. Організація може складатися з окремих блоків і ланок; лідери вживають заходів до конспірації та контррозвідувальної роботи серед своїх членів з метою недопущення в організацію осіб, пов'язаних з правоохоронними органами.

Інформація про озброєність організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації складається із сукупності відомостей про кількісно-якісні показники озброєння учасників і лідерів, офіційний допуск до озброєння осіб, які входять в конкретні формування [3, с. 106]. Ця ознака відображає ступінь активності злочинної діяльності і дозволяє здебільшого визначати кримінальну спрямованість організованих злочинних спільнот (організацій), їх можливості силової протидії правоохоронним органам.

Корумпованість організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації є досить відносною ознакою. В їх структурі нерідко є «блоки захисту», що складаються з корумпованих працівників державних та правоохоронних органів, які використовуються тільки тоді, коли злочинній організації загрожує небезпека викриття. Завдяки «блокам захисту» злочинні організації мають можливість тривалий час безкарно вчиняти злочини, зосередивши у своїх руках величезні кошти.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що врахування вищезгаданих характерологічних ознак є обов’язковим під час організації протидії діяльності організованих злочинних угруповань, що вчинюють злочини, пов'язані з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації.

Література

1. Албул С. В. Кримінально-правові та оперативно-розшукові ознаки організованої злочинної діяльності // *Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії злочинності*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 листопада 2017 р., м. Одеса). Одеса: ОДУВС, 2017. С. 5–7.

2. Вилкс А. Торговля людьми и их органами: криминологические, политические и социальные аспекты проблемы. Взгляд на криминальные реалии XXI века / пер. с англ. Л.Тэсс. Рига, 2005. 114 с.

3. Санакоєв Д. Б. Виявлення та розслідування торгівлі людьми підрозділами Національної поліції України : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 192 с.

4. Albul S. Conceptual basis of the operatively-search activities of the National Police of Ukraine // *Perspectives of science and education: The 12th International youth conference* (September 27, 2019) SLOVO\WORD, New York, USA. 2019. 650 p. P. 53-65.

Тарасенко В. Є.,
д. ю. н., професор, професор кафедри кримінального процесу ОДУВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОДЕРЖАННЯ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, В ЯКИХ ПРО ПІДОЗРУ НЕ ПОВІДОМЛЕНО

Досудове розслідування спрямоване на з’ясування обставин кримінального провадження, збирання і перевірку доказів, викриття винуватих осіб. Характер усіх процесуальних дій, їх послідовність залежить від обставин і особливостей конкретного кримінального правопорушення.

Після введення в дію окремих положень Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», більш відомого як Закон про судову реформу, внесено низку змін до КПК України, в тому числі щодо строків досудового розслідування у кримінальних провадженнях, в яких про підозру не повідомлялося. Вказані зміни стосуються справ, в яких відомості про кримінальні правопорушення внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань після 15.03.2018 р.

Законом змінено ст. 219 КПК України, відповідно до нової редакції якої строк досудового розслідування обчислюється з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до дня звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності або до дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження [3, ст.

219]. Передбачивши у «фактових» справах строки слідства, законодавець врегулював наслідки їх закінчення та порядок продовження. Згідно з ч. 1 ст. 294 КПК України, якщо досудове розслідування злочину або кримінального проступку до моменту повідомлення особі про підозру неможливо закінчити у відповідний строк, він може бути неодноразово продовжений слідчим суддею за клопотанням прокурора або слідчого, погодженого з прокурором, на строк, встановлений п. 1-3 ч. 2 ст. 219 цього Кодексу [3, ч. 1 ст. 294].

З одного боку, відповідно до абзацу другого п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України, яку викладено в новій редакції, слідчий, прокурор зобов'язані закрити провадження у разі, коли строк досудового розслідування, визначений ст. 219 цього Кодексу, закінчився, але жодній особі не було повідомлено про підозру, при цьому навіть не закінчилися строки давності притягнення до кримінальної відповідальності [3, п. 10 ч. 1 ст. 284].

З другого боку строк досудового розслідування може неодноразово продовжувати слідчий суддя за клопотанням прокурора або слідчого, при цьому за відсутності повідомлення про підозру – фактично безкінечно [3, ч. 1 ст. 294].

Це, в свою чергу, призводитиме до порушення розумних строків досудового розслідування і права на справедливий суд (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), або ж за бажанням слідчого чи прокурора – до закриття провадження у "необхідних" випадках на підставі абзацу другого п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України.

У будь-якому разі не слід забувати про ст. 28 КПК України, якою встановлено, що під час кримінального провадження кожна процесуальна дія або процесуальне рішення повинні бути виконані або прийняті в розумні строки. Розумними вважаються строки, що є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень [3, ст. 28].

Така ситуація призвела до неоднакового застосування відповідних положень у практичній діяльності, що створює реальні ризики *закриття кримінальних проваджень* з формальних підстав без встановлення всіх обставин вчинення злочину та виконання завдань кримінального провадження або до *біскінечного продовження досудового розслідування.*

При цьому внесені законодавцем зміни чітко не визначають механізм і порядок продовження строків, зокрема, критерії, за яких слідчий, прокурор приймають рішення щодо звернення, а особливо не звернення до слідчого судді з клопотанням про продовження строку досудового розслідування.

Звідси, проблема щодо додержання строків досудового розслідування у кримінальних провадженнях, в яких не повідомлено про підозру, потребує наукового дослідження з відповідним аналізом статистики, узагальненням практики за 2018-2020 рр., урахуванням думки респондентів та відпрацювання пропозицій щодо внесення змін та доповнень до ст.219 КПК України.

Література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародна конвенція від 04. 11. 1950 р. із змін., внес. згідно із Протоколами : за станом на 01. 06. 2010 р. URL: http:// zakon4.rada.gov.ua/ laws/show/995_004 (дата звернення: 27. 02. 2020).

2. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua (дата звернення: 27. 02. 2020).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : URL: http://zakon2.rada.gov.ua (дата звернення: 27. 02. 2020).

4. Кримінальний кодекс України: закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III : за станом на 07. 03. 2018 р. № 2292-19. URL: http://zakon2.rada.gov.ua. (дата звернення: 27. 02. 2020).

Теслюк І. О.,
к. ю. н.,т.в.о. завідувача докторантури та аспірантури ОДУВС

ФУНКЦІЇ МЕТОДУ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ

Проблема протидії злочинності завжди була і буде актуальною як в Україні так і поза її межами. Постійний пошук нових засобів та методів боротьби, у тому числі й попередження та запобігання кримінальним правопорушенням, зумовлений критично високим рівнем їх вчинення та, відповідно, низьким рівнем їх розслідування. Однак, удосконалення криміналістичного інструментарію на науковому рівні надасть можливість на практиці підвищити ефективність розслідування кримінальних правопорушень та запобігти поширенню нових видів злочинів.

Зокрема, одним із таких методів є криміналістичний моніторинг, який на нашу думку, дозволив би визначити основні проблемні питання низького рівня розслідування кримінальних правопорушень окремого типу чи специфічність вчинення типових злочинів у певному регіоні та у певний період часу. Криміналістичний моніторинг є допоміжним методом контролю за станом злочинності, який надає можливість вплинути

на його стан. Безпосередньо слідчому результати криміналістичного моніторингу надали б можливість сформувати інформаційну базу для подальшого швидкого розслідування кримінальних правопорушень.

Аналізуючи наукову літературу, помічаємо, що теоретичні дослідження методу криміналістичного моніторингу не досліджені на високому рівні, однак загальні аспекти висвітлено в наукових працях Цільмак О.М. [1], Комісарчука Р.В. [2] та інших.

Вважаємо, що *сутність методу криміналістичного моніторингу розкривається через основні його функції*, які мають різнобічний характер. Це допоможе слідчому спрямувати вектор пошуку нових способів розслідування злочинів, отже виділимо такі функції як:

аналітична – порівняння отриманої інформації з раніше отриманими даними відносно вчинених кримінальних правопорушень;

організаційна – визначення системи показників, встановлення періоду оцінювання об'єкта;

комунікаційна – передача інформації, яка відображає певний стан чи динаміку показників моніторингу, формування інформаційної бази;

діагностична – що полягає у скануванні та вивченні інформації у певному регіоні, протягом певного проміжку часу тощо;

експертна – яка виражається у здійсненні експертизи стану, форм та способів вчинення кримінальних правопорушень;

інформаційна – виявляється у систематичному отриманні зіставленої інформації щодо стану злочинності або даних, що необхідні для аналізу та прогнозування;

інтегративна – моніторинг є одним із системоутворюючих факторів, які забезпечують комплексну характеристику процесів;

пізнавальна – моніторингові дані визначають діагностичну ситуацію у тому випадку, коли не відомо які зміни відбулись;

функція підтримки дій – збір аргументів для визначення необхідності змін;

коригувальна – результати криміналістичного моніторингу дають змогу вносити зміни у подальшу діяльність;

конструктивна функція [2] – організоване і систематичне спостереження за об'єктом моніторингу в динаміці, спостереження за тим, як цей об'єкт трансформується в процесі його практичного втілення під впливом різних зовнішніх і внутрішніх чинників навколишньої дійсності. Результати цього спостереження, відповідно, й надають матеріал для подальшого аналізу та оцінки стану об'єкта моніторингу: наскільки він пристосований до практичної експлуатації, яких змін він зазнає під час такої експлуатації та чи необхідне його додаткове коригування [2].

Як зазначає Р.В. Комісарчук [2], функції аналізу, оцінки, прогнозування та корекції є вторинними щодо функції нагляду (спостереження), вони базуються на даних, отриманих в результаті нагляду (спостереження) об'єкта, і не завжди в повному наборі присутні у всіх видах моніторингу, в той час як спостереження за станом об'єкта під час його практичної експлуатації завжди входить в коло функцій моніторингу усіх видів.

Отже, цільовою функцією методу криміналістичного моніторингу є забезпечення його результативного функціонування за рахунок своєчасного виявлення та формування інформації для прийняття в подальшому рішень.

Таким чином, на основі аналізу функцій криміналістичного моніторингу зазначимо, що *особливостями криміналістичного моніторингу є:* динамічність об'єкта криміналістичного моніторингу (постійна зміна даних); реалізація криміналістичного моніторингу передбачає постійне спостереження за об'єктом, його вивчення, аналіз та оцінку стану; відбір за певними критеріями та показниками (параметрами); спрямованість системи криміналістичного моніторингу.

Метод криміналістичного моніторингу, як основа дослідження розвитку злочинних процесів і явищ є по суті важливим інструментом боротьби та потребує подальшого дослідження, розробки методик та конкретних практичних напрацювань. Важливо на науковому рівні розробити тактику його застосування під час попередження, запобігання та розслідування кримінальних правопорушень.

Література

1. Загальні положення методу криміналістичного моніторингу. Цільмак О.М. [Електронний ресурс]. Назва з екрана: https://www.academia.edu/.

2. Криміналістичний моніторинг в Україні: перспективи становлення та розвитку. Комісарчук Р.В. [Електронний ресурс]. Назва з екрана: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/tom_2/16.pdf.

Тимощук О. В.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ВСТАНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ІСТИНИ В ПРОЦЕСІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

У сучасних умовах реалізації в нашій державі правової реформи та запровадження передбачених цим високих правових стандартів, реформування кримінально-процесуального законодавства призвело до того, що кримінальний процес на нинішньому етапі суттєво відрізняється від попереднього порядку кримінального судочинства.

З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України принципово новим та прогресивним стало законодавче закріплення поняття "слідчі дії". Упродовж тривалого часу законодавство та наука кримінального процесу не містили однозначного визначення поняття "слідча дія", його змісту та різновидів слідчих дій.

Різні науковці по-різному тлумачили поняття "слідчі дії". Їх погляди стосовно цього поняття можна умовно поділити на дві групи: у широкому розумінні – це всі дії слідчого, які він здійснює під час розслідування у кримінальному провадженні; у вузькому, дії слідчого пізнавального характеру, спрямовані суто на всебічне та повне встановлення обставин кримінального правопорушення.

Відповідно до ст. 93 Кримінального процесуального кодексу України, сторона обвинувачення здійснює збирання доказів шляхом проведення слідчих (розшукових дій) та негласних слідчих (розшукових) дій, витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій, передбачених Кодексом[1].

Сутність процесу збирання доказів полягає у виконанні пошукових операцій, у відповідності з їх кримінально-процесуальною регламентацією, які спрямовані на виявлення слідів злочину, речових доказів тощо, що здійснюється на основі складної розумової діяльності з метою встановлення місць можливого знаходження доказів чи визначення кола осіб, у показаннях яких вони можуть міститися.

Слідчі (розшукові) дії, своєю метою мають не тільки отримання (збирання) доказів, а й перевірку вже отриманих, що полягає в детальному дослідженні зібраних доказів та їх процесуальних джерел з точки зору їх придатності (належності, достовірності й допустимості) для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, отриманні нових для підтвердження або спростування раніше зібраних доказів. Перевірка, як елемент процесу доказування має місце на всіх стадіях кримінального судочинства й тісно пов'язана зі збиранням і оцінкою доказів, їх процесуальних джерел. Вона здійснюється шляхом проведення нових чи додаткових слідчих (розшукових) дій за результатами логічного аналізу й дослідження змісту кожного доказу окремо та їх зіставлення з іншими доказами в кримінальному провадженні. Проте одна й та сама слідча (розшукова) дія за різних обставин кримінального правопорушення та на різних етапах досудового розслідування може бути спрямована, як на отримання нових доказів, так і на перевірку вже отриманих [2, с. 279].

Законодавче закріплення в Кримінальному процесуальному кодексі України визначення поняття слідчих (розшукових) дій унеможливило включення до його складу функції оцінки доказів. Перевірка та оцінка доказів тісно пов'язані між собою. Водночас перевірка здійснюється, як за допомогою логічних, розумових операцій, так і практичних дій, тоді як оцінка доказів є результатом виняткова розумової діяльності слідчого.

Однак, визначення поняття процесу отримання (збирання) та перевірки доказів у чинному кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє, внаслідок чого узагальнене поняття щодо сутності вказаних структурних елементів слідчих (розшукових) дій можливо отримати лише внаслідок загального аналізу норм кримінального процесуального законодавства щодо процесу доказування та мети проведення окремих слідчих (розшукових) дій [3, с. 430].

Важливо звернути увагу на дотримання вимог до процесуальної форми проведення слідчих (розшукових) дій, які спрямовані на встановлення об'єктивної істини. Тобто, будь-яке процесуальне порушення, яке було допущено під час збирання доказів, має бути оцінено з точки зору того, чи ставить воно під сумнів зібраний таким чином доказовий матеріал і висновки, що з нього випливають. Іншими словами, порушення процесуальної форми збирання доказів не завжди означає автоматичне виключення цих доказів зі сфери доказування, при цьому необхідно оцінити такі фактичні дані у сукупності з іншими доказами для вирішення питання про вплив наявного процесуального порушення на їх допустимість. Суттєвого значення при цьому набуває причина порушення. Безперечно, що доказ, отриманий незаконним шляхом, однозначно є недопустимим без подальшого обговорення питання щодо його достовірності.

Процедура встановлення об'єктивної істини здійснюється у формі процесу доказування, в порядку, встановленому доказовим правом та з використанням передбачених законом засобів. Оскільки подія злочину завжди належить до минулого, необхідно встановити її картину, реконструювати її шляхом знахо-

дження та використання доказів. Доказування, як зміст кримінально-процесуальної діяльності, має за мету пізнання істини, тобто встановлення фактів, що мають значення для правильного вирішення кримінального провадження.

Процес збирання і дослідження інформації під час перевірочних слідчих (розшукових) дій має специфіку, пов'язану зі спрямованістю на перевірку вже зібраної інформації. Процедура цих слідчих дій передбачає досить оригінальне сполучення методів пізнання з метою перевірки наявної інформації. Так, перевірка показань на місці передбачає можливість використання специфічного методу отримання інформації, що дозволяє виявляти і встановлювати дані, не доступні іншим процесуальним формам одержання доказів. Таким методом є зіставлення показань, що пов'язані з певним місцем обставини злочину з фактичною обстановкою на цьому місці, показаною слідчому особою, яка дала показання. Даний метод є різновидом методу порівняння. Останній же є основою для перевірочних слідчих дій [4, с. 250].

Таким чином, підтвердження процедури встановлення істини в процесі перевірки слідчих (розшукових) дій включає сукупність як розумових операцій (полягає у зіставленні доказів між собою, проведенні їх аналізу та виявленні між ними розбіжностей), так і практичних дій (полягає у проведенні слідчих (розшукових) дій, вжиття заходів забезпечення кримінального провадження на підтвердження або спростування вже існуючих доказів). Її результатом є оцінка доказів, яка ґрунтується на всебічному, повному та неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження та здійснюється через призму понять належності, допустимості, достовірності, а також достатності.

Література

1. Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua. Назва з екрана.

2. Кіпрач І. С. Визначення поняття слідчих (розшукових) дій / І. С. Кіпрач // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2013. № 2. С. 275-283.

3. Ряшко О.В. Деякі проблемні питання щодо значення та умов допустимості отримання доказів у кримінальному процесі / О. В. Ряшко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. 2013. Вип. 4. С. 428-436.

4. Негребецький В. Експериментальний метод під час проведення слідчих (розшукових) дій / В. Негребецький // Підприємництво, господарство і право. 2018. № 5. С. 248-252

Форнальчук І. Л.,
викладач кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Вживання наркотиків вже давно перетворилося на велику соціальну проблему – у першу чергу, через криміналізацію наркоспоживачів. Сучасне суспільство веде пошук найбільш ефективних засобів протидії цьому небезпечному соціальному явищу, але ще й досі немає ефективної стратегії, як саме подолати наркозлочинність.

Науковці стверджують, що протидія наркозлочинності є антиподом наркотизації і наркотизму в цілому. Вона складається із системи різноманітних заходів, спрямованих на подолання цих суспільних явищ та представляє собою цілісну систему [4, с. 37; 9, с. 21].

Окремі аспекти протидії наркозлочинності висвітлені у працях таких вітчизняних вчених, як: С.В. Албул, А.М. Бабенко, О.В. Білаш, Ю.Ю. Варга, А.М. Волощук, М.Л. Грібов, О.А. Гритенко, В.Я. Конопельський, В.О. Меркулова, Н.А. Мірошніченко, Д.Й. Никифорчук, А.В. Ступник, В.В. Шендрик та ін. Однак, на сьогоднішній день бракує робіт у яких би було запропоновано чітку стратегію протидії наркозлочинності.

Стратегія передбачає собою узгоджену, безперервну, постійно діючу на міжнародному, державному та інших рівнях організацію заходів щодо усунення проявів наркозлочинності, причин її існування та умов поширення [8, с. 50]. Ці дії зобов'язані виконувати всі служби, а також підрозділи правоохоронних органів, до компетенції яких входить безпосередній «вихід» на громадян, групи населення.

В даній доповіді ми розглянемо, як повинні діяти правоохоронні органи, а саме оперативні підрозділи Національної поліції, щоб запобігати будь-яким проявам наркозлочинності. Стаття 18 Закону України «Про Національну поліцію» передбачає основні обов`язки поліцейського, одним із пунктів є зобов`язання неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції [5].

Разом із тим, є потреба в подальшому поглибленому дослідженні злочинів, пов`язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, з метою підвищення ефективності оперативних підрозділів при розслідуванні та протидії наркозлочинів.

Перелік підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності визначено в ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [6]. Зокрема, такою підставою є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про: злочини, що готуються; осіб, які готують учинення злочину. У ст. 9 цього Закону, а саме у ч. 1 передбачено, що завжди в разі наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа [3, с. 19; 7, с. 15].

Відповідно до таких вимог, оперативний підрозділ у разі отримання достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про злочини, що готуються, або осіб, які готують учинення злочину, заводить оперативно-розшукову справу та проводить оперативно-розшукову діяльність.

Державна стратегія України щодо протидії наркозлочинності має передбачати:

- розробку комплексних заходів, що здійснюються правоохоронними органами для протидії незаконному обігу наркотиків: запобігання ввезенню наркотиків через державний кордон, перевезенню до цільових точок постачання, їх вирощуванню, виробництву, масовому незаконному розповсюдженню;
- посилення оперативного контролю за торгівлею обладнанням, хімічними речовинами, що використовуються у процесі виробництва наркотиків;
- впровадження новітніх технологій отримання інформації про факти не- законного обігу наркотиків, зокрема їх продаж через Інтернет, способи контрабандного перевезення, маскування, виробництва і створення нових видів психоактивних речовин та їх комбінацій.

Як свідчить світова практика, вирішення наведених завдань не можливо без створення гнучкої загальнодержавної системи наукового забезпечення всіх суб’єктів протидії наркозочинності [2, с. 86]. При цьому слід враховувати, що чинниками необхідності формування системи наукового забезпечення протидії злочинам у сфері обігу наркотиків є:

- протидія наркозлочинності в Україні має ненауковий, волюнтаристський характер як наслідок прогалин антинаркотичної політики;
- наявність економічної інфраструктури наркозлочинності, що інтегрується у сферу легальної та нелегальної економіки України;
- -поширення наркотичної субкультури в молодіжному середовищі, неефективність здійснюваних заходів протидії, що носять, як правило, реактивний характер;
- якісно новий характер наркозлочинності, що створює серйозну загрозу для національної безпеки України;
- сьогодні в Україні законодавчо не врегульовано механізм блокування чи обмеження доступу до Інтернет ресурсів, через які вчиняються кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

Створення ефективної системи координації і взаємодії правоохоронних органів України неможливе без проведення комплексних наукових досліджень і уніфікації підготовки кадрів для антинаркотичних підрозділів [1, с. 6].

Важливим завданням наукового забезпечення протидії наркозлочинності виступає розробка теоретичних, методологічних і науково-прикладних основ організації діяльності органів Національної поліції України з розкриття злочинів, пов'язаних з наркобізнесом, експертних установ МВС та Міністерства юстиції України [1, с. 7]. Вона включає формування цілісної системи наукових поглядів на діяльність правоохоронних органів України в цій сфері, і напрацювання пропозицій організаційно-правового характеру, формування принципово нових підходів, моделей і технологій раціоналізації і вдосконалення правоохоронної та експертної діяльності, які забезпечують практичне використання отриманих наукових результатів.

Література

1. Албул С. В. До питання актуалізації напрямів наукових досліджень оперативно-розшукової протидії наркозлочинності в Україні // *Актуальні проблеми оперативно-розшукової протидії наркозлочинності: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (27 квітня 2018 р., м. Одеса). Одеса: ОДУВС, 2018. С. 5–8.

2. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров’я населення: коментар до Розділу XIII Кримінального кодексу України / С.В. Албул, А.М. Бабенко, О.А. Гритенко, В.Я. Конопельський, І.М. Чекмарьова; за заг. ред. д.ю.н., генерала поліції третього рангу І.П. Катеринчука. Одеса: ОДУВС, 2018. 124 с.

3. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: тактика проведення окремих слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій: методичні рекомендації / С.В. Албул, С.В. Андрусенко. Одеса : ОДУВС, 2018. 92 с.

4. Наркозлочинність (кримінологічний аналіз та протидія): навчальний посібник / А.В. Ступник, О.В. Білаш, Ю.Ю. Варга та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 308 с.

5. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. URL: http: // zakon1.rada.gov.ua (дата звернення 10.03.2020).

6. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII із змін. [Електронний ресурс]. URL: http: // zakon1.rada.gov.ua (дата звернення 10.03.2020).

7. Протидія безконтактному способу розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів за допомогою мережі Інтернет: методичні рекомендації / С.В. Албул, Є.В. Поляков, Т.Г.Щурат. Одеса : ОДУВС, 2018. 21 с.

8. Albul S. V. Moderne Klassifizierung von Drogen in Polizeiaktivitäten // *Goal and role of world science in modernity. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference*. SH SCW «NEW ROUTE». Helsinki, Finland. 2020. Pp. 48–51.

9. Drogen und Drogenkriminalität / S. V. Albul, A. G. Botschewar. Odessa: Odessa Staatlicher Universität für Innere Angelegenheiten, 2018. 102 S.

Щирська В. С.,
к. ю. н., доцент кафедри кримінального права та кримінології,
Бондаренка О. І.,
курсанта 3-го курсу факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування

«ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ»

Поняття корупції в загальноприйнятому розумінні вперше було сформульовано у Кодексі поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку, прийнятому тридцять четвертою сесією Генеральної Асамблеї ООН в 1979 році, визначено корупцію як «...скоєння певних дій при виконанні обов'язків, або у зв'язку з цими обов'язками в результаті прийнятих подарунків, обіцянок чи стимулів, чи їх незаконне одержання всякий раз, коли має місце така дія або бездіяльність». Таке визначення включає не тільки одержання посадовою особою матеріальних цінностей, а й її службову поведінку [1].

Одним з поширених міфів в українському суспільстві є те, що масштаби корупції в Україні не зменшуються, з нею ніхто не бореться, бо немає політичної волі. Насправді, повністю подолати корупцію не змогли в жодній країні світу. Її вірус існує в самій системі функціонування держави. Де з'являються можливості ухвалення управлінських рішень, які стосуються розподілу матеріальних та нематеріальних благ в інтересах приватних осіб, там потенційно виникає ризик корупції. Чим менше таких можливостей, чим прозоріше відбувається ухвалення рішень, чим більше автоматизованих процедур, які виключають або максимально обмежують людський фактор, чим взагалі менше загальних обсягів та сфер, де державні інституції ухвалюють рішення з перерозподілу національного доходу, тим менше потенційних ризиків для корупції. Тому протидіяти їй доводиться постійно, навіть у найменш корумпованих з них [2].

Як свідчить європейський досвід, використання електронного декларування є ефективним засобом для контролю доходів та витрат посадовців, вагомим інструментом боротьби з поборами, позитивно впливає на ставлення громадян до влади та створює необхідні умови для виявлення інцидентів зловживання посадовим становищем.

Електронне декларування є одним із новітніх фінансових інструментів, призначених для протидії корупції державного управлінського апарату. У 2016 р. до законодавства України внесено зміни, що стосуються поширення корупції в нашій державі, що обумовлено однією з вимог Європейського Союзу, яка передбачена для встановлення безвізового режиму.

Д. Бугас, О. Лук'яненко зазначають, що з 01 вересня 2016 р. всі суб'єкти декларування зобов'язані щорічно в електронному вигляді декларувати своє майно, доходи та фінансові зобов'язання, а також активи членів сім'ї. Електронні декларації будуть розміщені у відкритому доступі на сайті Національного агентства з питань запобігання корупції [5].

Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до закону з урахуванням таких підстав:

1) виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя;

2) розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам;

3) шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес у її отриманні [3].

Нині діючі процедури декларування доходів поширюються на сотні тисяч державних службовців. Зібрані дані дуже часто лежать в архівах, оскільки їх обробка та аналіз пов'язані з істотними витратами. Ми пропонуємо сфокусувати новий механізм декларування на особах, що обіймають державні посади (включаючи вищих керівників держави, міністрів, членів Верховної Ради) і посади державної служби категорії «керівники» (від заступника директора департаменту до заступника міністра й аналогічні їм). Це призведе до скорочення числа суб'єктів декларування і дасть можливість проводити регулярний аналіз поданих ними даних.

За неподання або ж за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації передбачена адміністративна та кримінальна відповідальність [5]: адміністративна відповідальність, передбачена статтею 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а кримінальна відповідальність статтею 366-1 Кримінального кодексу України.

Щоб зменшити протидію реформі, ми пропонуємо не посилювати кримінальні санкції за невиконання посадовими особами антикорупційних заходів. В умовах масової корупції такі заходи не дадуть бажаного ефекту. Поки потрібно обмежитися дисциплінарними (звільнення без права займати державні посади в майбутньому) і цивільно-правовими санкціями. Ці санкції будуть поширюватися на посадових осіб, які залишаться на державній службі після введення нових правил, але вони не повинні торкатися тих, хто до того по своїй волі покине держслужбу. На нашу думку, такий крок забезпечить істотне поліпшення кадрового складу держслужби і спростить здійснення інших заходів із протидії корупції.

До 2017 р. діяв Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.» [4], який регламентував основні напрями та засади антикорупційної діяльності в нашій державі. У даному документі було визначено основні неподолані проблеми у цій сфері [4]:

- пасивне співробітництво України в напрямі налагодження ефективної скоординованої політики щодо протидії корупції серед держав-учас- ниць Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 р. (про це неодноразово зазначали експерти Transparency International - Україна);
- неналежне виконання Україною вимог міжнародно-правових інструментів щодо партнерства влади та громадянського суспільства у сфері антикорупційної політики (попри прийняття цілої низки нормативно-правових актів, у жодному з них не прописаний чіткий механізм взаємодії держави та громадських організацій у напрямі протидії корупції; не виконується або ж затягується виконання рекомендацій антикорупційних громадських організацій; відсутній акт Кабінету Міністрів України щодо схвалення загальнонаціональної методики оцінки рівня корупції відповідно до стандартів ООН, розробка якого чітко передбачена Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.»);
- корупціогенність виборчого законодавства, зокрема: недосконаліть законодавства щодо фінансування виборчих кампаній та політичних партій, відсутність належного правового регулювання щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності виборних осіб та прозорих засад лобіювання.

Відносно нещодавно була затверджена нова Стратегія розвитку національного агентства з питань запобігання корупції на 2017-2020 рр. та плани її реалізації. Відповідно до зазначеної Стратегії, Україна взяла на себе зобов'язання протидіяти корупції, приєднавшись до основних міжнародно- правових актів: Конвенції ООН проти корупції та антикорупційних конвенції! Ради Європи. Міжнародні механізми ангикорупційного моніторингу (GRECO, Антикорупційна мережа ОЕСР для країн Східної Європи та Центральної Азії, Механізм моніторингу виконання Конвенції ООН проти корупції) надали Україні рекомендації стосовно заходів із протидії корупції. Україна зобов'язалася регулярно оновлювати і впроваджувати національні плани дій у рамках Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд». Заходи щодо запобігання та протидії корупції є ключовими умовами для співпраці України з МВФ, ЄС (особливо в рамках

Плану дій щодо лібералізації візового режиму), США та іншими міжнародними партнерами [7].

Перехід до нової системи декларування повинен бути поетапним. Помітне скорочення числа суб'єктів декларування на початковому етапі дозволить із меншими витратами відпрацювати ефективні механізми та процедури збору й аналізу інформації. На наступному етапі слід зосередитися на виконанні поставлених стратегічних завдань. Відповідно до стратегії, довгостроковими цілями на період до 2020 р., які матимуть вплив на державу і суспільство, є [7]:

- впровадження ефективних законодавчих положень, механізмів та практики їх застосування з метою запобігання корупції в публічному та приватному секторах;
- зниження рівня сприйняття та досвіду корупції серед населення (за результатами щорічної оцінки рівня корупції в Україні відповідно до затвердженої методології);
- зменшення терпимості суспільства до корупції (за результатами щорічної оцінки рівня корупції в України відповідно до затвердженої методології);

- набуття НАЗК статусу ключового гравця єдиної команди в тісній співпраці з іншими антикорупційними органами України та національними і міжнародними зацікавленими сторонами;

- формування високого рівня довірив суспільстві до НАЗК як національної антикорупційної інституції.

Для досягнення цих цілей необхідно закріпити в законодавстві визначення «індикаторів корупції» (це відомості, що свідчать про можливе скоєння посадових особою корупційного правопорушення) і їх приблизний перелік. Вимоги щодо декларування повинні бути поширені на повнолітніх дітей посадової особи. Якщо подати відомості про родичів неможливо, посадова особа повинна пояснити факт відсутності необхідної інформації, уникнувши при цьому санкцій. Розгляд комісіями з урегулювання таких заяв має стати публічним, причому можливий різний режим публічного розкриття інформації про доходи та майно для посадових осіб і їх повнолітніх дітей. В останньому випадку важливим є публічне розкриття інформації про джерела доходів, що надалі дозволить виявляти потенційні конфлікти інтересів.

У разі встановленої судом невідповідності витрат (вартості придбаного майна, приросту заощаджень) законним доходам до посадових осіб необхідно застосовувати заходи дисциплінарної (звільнення у зв'язку з втратою довіри) і цивільно-правової відповідальності (звернення майна в дохід держави). Це більш м'який підхід, однак він дозволяє не робити винятків у кримінальних справах і дає можливість застосувати до посадових осіб досить чутливі санкції. Акцент на дисциплінарних та цивільно-правових санкціях може бути негативно сприйнятий суспільством, але він створює стимули до відносно мирного відходу з держслужби недобросовісних чиновників і заміні їх тими, хто готовий працювати за новими правилами.

Отже, корупція належить до числа найважливіших проблем, які перебувають у центрі суспільної уваги. Її вирішення означало б серйозні зміни у відносинах суспільства і влади. Однак дискусії про проблеми корупції занадто політизовані, що заважає знаходженню інструментальних, прикладних способів їх вирішення. Реальні результати у сфері протидії корупції можуть бути досягнуті тільки на основі аналізу антикорупційних інструментів, що застосовуються в інших країнах, і розуміння специфіки інституційного середовища, в якому треба буде реалізовувати вітчизняну антикорупційну програму. Подібний прагматичний підхід дозволить протистояти імітації антикорупційних реформ та популістським закликам, що зводить боротьбу з корупцією до посилення покарань. У цілому ми виходимо з необхідності боротьби з корупцією, а не з чиновниками.

Література

1. Кодекс поведінки посадових осіб по підтриманню правопорядку. Резолюція 34/169 Генеральной Ассамблеи ООН. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_282 . (Дата доступу – 03.11.2019).
2. Корупція є практично всюди. Головне питання - чи вона зменшується (ТОЧКА ЗОРУ). URL: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/90531/Korupcija_je_praktychno_vsudy_Golovne_pytanna_?a_offset= . (Дата доступу – 03.11.2019).
3. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/printl443726670080170 . (Дата доступу – 03.11.2019).
4. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 рр.: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1699-УП. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1699-18 . (Дата доступу – 03.11.2019).
5. Бугае Д., Лук'яненко О. Електронне декларування: що і про кого має бути оприлюднено у деклараціях чиновників. URL: http://vbpartners.ua/uk/analyticalmatenals/2016/item/1441elektronnedeklaruvanniashcho-i-pro-koho-maie-buty-opryliudneno-u-deklaratsiiakh-chynovnykiv . (Дата доступу – 03.11.2019).
6. Марченко В.Ю. Електронне декларування майнового стану чиновників в країнах Європи через призму типів інформаційного суспільства. Young Scientist. 2017. № 3 (43). С. 545-548.
7. Стратегія розвитку національного агентства з питань запобігання корупції на 2017-2020 рр. та плани з її реалізації. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: https://nazk.gov.ua (Дата доступу – 03.11.2019).

Щурат Т. Г.,
к. ю. н., доцент кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОДЕРЖАННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах здійснення реформ у правовій системі України важливе місце займає визначення пріоритетних напрямків, які відображають ключові позиції, які впливають на способи виконання правоохоронними органами своїх функцій і завдань.

Одним із способів забезпечення законності при проведенні оперативно-розшукової діяльності є прокурорський нагляд, який здійснюється відповіднодо ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», та ст. 25 Закону України «Про прокуратуру».

Прийняття Кримінального процесуального кодексу України [1] 13 квітня 2012 року стало новим поштовхом для наукового опрацювання низки проблемних питань, що стосуються використання оперативно-розшукової інформації в досудовому та судовому розслідуванні, взаємодії між слідчим й оперативним підрозділом, участі суду та прокурора у формуванні доказів на основі інформації, отриманої оперативним шляхом, тощо.

Оперативно-розшукова діяльність виступає однією з найбільш важливих сфер громадського життя, яка потребує суворого дотримання законності, оскільки безпосередньо стосується прав і свобод людини й громадянина. Діяльність оперативних підрозділів та їх посадови хосіб щодо виявлення, розкриття й розслідування злочинів та їх профілактики має нести відповідний, адекватний характер й ступінь суспільної небезпеки злочинного посягання, співвідношення законності й гласності, конспіративності й відкритості, тотальності оперативних заходів та індивідуальності підходу до тієї чи іншої оперативної ситуації. Оперативно-розшукова діяльність здійснюється через систему гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контр розвідувальних заходів, що здійснюються за допомогою оперативних та оперативно-технічних засобів [2].

Для проведення оперативно-розшукової діяльності повинна бути заведена конкретна оперативно-розшукова справа.

Оперативно-розшукова справа – це визначена форма оперативного обліку, накопичення й систематизації матеріалів, одержаних у результаті проведення оперативними підрозділами оперативно-розшукових заходів.

На особу, щопідозрюється в підготовцідо вчинення злочину, переховуєтьсяабо ухиляється від відбування кримінальногопокарання, зникла безвісти, ведеться тільки однаоперативно-розшукова справа. Без заведення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів, крім випадків, передбачених законом, забороняється. У Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» не визначеностроків, у які повинна бути заведена оперативно-розшукова справа, та вониврегульовані у відомчих нормативно-правових актах правовохороннихорганів[3].

Важливим, є визначення поняття «підстава» для заведення оперативно-розшукової справи.Поняття «достатніх підстав» не визначено, а тому потребує науково-методичного обгрунтування, оскільки закон пов'язує правильне визначення цього поняття з отриманням дозволу на проведення оперативно-розшукової діяльності, а керівник відповідного оперативного підрозділу, який дає дозвіл на заведення оперативно-розшукової справи, несе відповідальність за законність здійснюваних заходів відповідно до чинного законодавства.

Підстави для заведення оперативно-розшукової справи можна вважати достатніми, якщо їх характер свідчить про ті обставини, які визначено в ст. 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4].

Обов'язок керівника абойого заступника повідомитипрокурорапротягомдобипро заведення оперативно-розшукової справи визначено у цьому ж законі. Водночас зазначений нормативно-правовий акт не визначає конкретного терміну, протягом якого прокурор зобов'язаний перевірити законність заведення такої справи.

Для недопущення не обґрунтованого здійснення оперативно-розшукових заходів, у разі незаконного заведення оперативно-розшукової справи проведеннятакої перевірки повинно бути здійснено не пізніше 5 днів від часу отримання відповідного повідомлення, як це передбачено п. 7 Наказу Генерального прокурора України від 3 грудня 2012 року № 4/1 гн [5].

Слід зазначити, що внесеними до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» змінами обмежено підстави для заведення оперативно-розшукових справ. Тому необхідно ретельно вивчати матеріали, що є підставою для заведення оперативно-розшукових справ щодотого, чи містять вони інформацію проготування до вчинення злочину. В іншому випадку постанова про заведення такої справи підлягає скасуванню, а матеріали, за наявності усіх для цього підстав, - направленню дослідчого підрозділу для вирішення питання про початок та здійснення досудового розслідування.

Зважаючи на заборону заведення двох оперативно-розшукових справ стосовноособи, яка підозрюється в підготовцідо вчинення злочину, переховується або ухиляється від відбування кримінального покарання, зникла безвісти, необхідно звертати увагу на наявність перевірки особи за спеціалізованими обліками Національної поліції України та їх результатів.

У разі виявлення фактів проведенняоперативно-розшуковоїдіяльності без заведення оперативно-розшукової справи чи ведення стосовно однієї особи декількох справ невідкладно відповідно до вимог ст. 30 Закону України «Про прокуратуру» надавати доручення щодо проведення перевірки з метою усунення порушення закону керівникові відповідного оперативного підрозділу НПУ. За результатами перевірки вирішувати питання про відповідальність осіб, які допустили порушення вимог закону [6].

Офіційні документи службових осіб, використані як підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності, повинні бути оформлені згідно з вимогами закону (постанови, доручення, вказівки, ухвали, запити, довідки-меморандуми тощо повинні бути підписані та зареєстровані, у необхідних випадках - їх копії належним чином завірено тощо). В іншому випадку їх неможливо визнавати як достатню підставу для проведення оперативно- розшукової діяльності. Крім перевірки наявності реєстраційних номерів на повідомленнях осіб, які конфіденційно співпрацюють з оперативними підрозділами, необхідно перевіряти наявність даних про реєстрацію цих повідомлень у журналах обліку оперативної інформації [7].

Якщо достовірність вказаного документа або його зміст викликає сумніви (також у разі сумніву щодо затвердження постановипро заведення оперативно-розшукової справи уповноваженою службовою особою), відповіднодовимог ст. 30 Закону України «Пропрокуратуру» та п. 3 ст. 14 Закону України «Прооперативно-розшукову діяльність», керівництву підрозділу доручаєтьсяпровести перевірку з цих питань [8].

Література

1. Кримінальний процесуальнийкодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. URL:http://zakon1.rada.gov.ua/laws.

2. Бандурка О. М. Теорія і практика оперативно-розшуковоїдіяльності : монографія. Х. : Золота миля, 2012. 620 с.

3. Говда Р. М., Геселев О. В. Методичні рекомендації щодо проведення перевірок додержання законів органами внутрішніх справ при здійсненні оперативно-розшукової діяльності. К. : Генеральна прокуратура України ; Національна академія прокуратури України, 2016. 39 с.

4. Прооперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12.

5. Оперативно-розшукова діяльність : навч. посіб. / С. М. Моісеєв, О. М. Джужа, Д. Й. Никифорчук та ін.; за ред. проф. О. М. Джужи. К. : Правова єдність. 2009.310 с.

6. Пропрокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1697-18.

7. Слінько С.В. Теорія та практика реформування досудового розслідування: монографія. Х., 2011. 280 с.

8. Юхно О.О. Теорія і практика оперативно-розшукового запобігання злочинам органами внутрішніх справ: монографія.Одеса. Інтерпрінет. 2010. 368с.

9. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності: термінологічний словник. Одеса: Астропринт, 2017. 132 с.

СЕКЦІЯ 6.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ.

Албул С. В.,
к. ю. н., доцент, професор кафедри ОРД ФПФПКП ОДУВС

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОМУ ВПЛИВУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ

На сучасному етапі існування Української держави забезпечення політичної та економічної стабільності вимагає суттєвих змін у правоохоронній політиці щодо боротьби з організованою злочинністю,якастала однією із суттєвих загроз охоронюваним державою правам та інтересам громадян, сталому розвитку суспільства, а також національній і публічній безпеці України. Доводиться констатувати, що організована злочинність, а також особи, які здійснюють її організацію та керівництво – «злодії у законі», формують в Україні типове для держав колишнього СРСР злочинне середовище [2, с. 112]. При цьому, воно характеризується наявністю жорсткого кодексу поведінки, сталих кримінальних традицій, високим рівнем організованості, ієрархічності, закритості і конспіративності[1, с. 29]. Разом із тим, чинне кримінальне законодавство України не в повній мірі відповідає реаліям сьогодення та наявному міжнародному досвіду.

У Грузії в 2005 році прийнято спеціальні закони – у Кримінальному кодексі Грузії з'явилась окрема стаття 223-1 «Злодій у законі, належність (членство) до злодійського світу», а у Законі Грузії від 20.12.2005 «Про організовану злочинність та рекет» встановлено поняття "злодійський світ, член злодійського світу», «злодій у законі» тощо. У 2018 році у Кримінальному кодексі Грузії з'явились також статті 223-2 «Участь у «злодійському зборі», 223-3 «Підтримка діяльності злодійськоїспільноти», 223-4 «Звернення до члена злодійської спільноти або «злодія у законі», отримання матеріальної вигоди чи матеріальної переваги за результатом такого звернення». Це надало змогу притягнути до відповідальності близько 50 «злодіїв у законі», а також сприяло вигнанню із Грузії інших кримінальних «еліт».Створення таких юридичних конструкцій сприяло зменшенню тиску «кримінальних еліт» на економічні та політичні процеси та відтоку «злодіїв у законі» з Грузії до інших держав, де не встановлена подібна кримінальна відповідальність.

Суттєву активність у контексті протидії організованій злочинності демонструє ООН, яка прийняла цілий комплекс міжнародно-правових актів з цією метою: Неапольська політична декларація та Глобальний план дій проти організованої транснаціональної злочинності (затверджена на Генеральній Асамблеї ООН 23.12.1994), рекомендації Регіонального семінару на рівні міністрів щодо наступних заходів у зв'язку з Неапольською політичною декларацією та Глобальним планом дій проти організованої транснаціональної злочинності, Рамкова Конвенція ООН проти організованої злочинності (затверджені на Генеральній Асамблеї ООН 21.07.1997), Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (затверджена на Генеральній Асамблеї ООН 15.11.2000 та ратифікована Законом України від 04.02.2004 № 1433-IV) та інші. Подібну активність демонструє Європейський Союз в протидії організованій злочинності: план дій по боротьбі з організованою злочинністю (Європейська Рада, 17.06.1997), Стратегія Європейського Союзу на початок нового тисячоліття (2000/С 124/01) із запобігання та контролю організованої злочинності (01.01.2000) та інші.У цілому ООН, Рада Європи, органи Європейського Союзу демонструють значну активність у протидії організованій злочинності, що реалізовується у фіксації окремих форм організованої злочинності, виявленні кримінальних правопорушень та формулюванні рекомендацій щодо встановлення кримінальної відповідальності за їх вчинення, плануванні комплексу дій міжнародного співтовариства під час розслідування, здійсненні процесуальних дій на міждержавному рівні, прийнятті стратегій та програм, здійсненні заходів на міжнародному та національному рівнях. Така діяльність дозволила досягти значних успіхів у контексті узгодженості дій міжнародного співтовариства в протидії організованій злочинності.Разом із цим досягнутий успіх не вичерпується діяльністю ООН, Ради Європи та органів Європейського Союзу. В окремих державах підтримується поєднання комплексу міжнародно-правових заходів протидії організованій злочинності із їх реалізацією на національному рівні та формуванням особливих заходів, що дозволяють більш ефективно протидіяти організованій злочинності в країні. Такий підхід був обраний також законодавцем Італійської Республіки, який передбачив кримінальну відповідальність не тільки асоціацій (об'єднань) для вчинення злочинів (стаття 416 Кримінального кодексу Італії), але й асоціацій (об'єднань) мафіозного типу (стаття 416b Кримінального кодексу Італії). Запровадження в Кримінальному кодексі Італії нових норм для об'єднань мафіозного типу продиктовано необхідністю протидії історично сформованим об'єднанням, які діють на підставі спільності родинних зв'язків, пропагування злочинного способу життя, одержання доходу від наркотрафіку, відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, банди-

тизму, іншої злочинної діяльності. Важливою метою діяльності об'єднань мафіозного типу в Італії стало здійснення впливу на економічні та політичні процеси в державі, що надало можливість зафіксувати цю ознаку як обтяжуючу в статті 416b Кримінального кодексу Італії.Зокрема, стаття 416b Кримінального кодексу Італії сформульована таким чином: «Той, хто є членом асоціації мафіозного типу з трьох або більше осіб, –карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.Той, хто заохочує, спрямовує або організовує асоціацію, карається тільки з цієї причини позбавленням волі на строк від дванадцяти до вісімнадцяти років». При цьому, асоціація є мафіозною, коли ті, хто є її частиною, використовують силу залякування асоціативним зв'язком та умовами підпорядкування і мовчання, які випливають з неї, для вчинення злочинів, для отримання управління або контролю прямим або непрямим чином, економічної діяльності, концесій, дозволів, публічних контрактів або послуг або для отримання несправедливого прибутку, переваг для себе або інших, або для того, щоб перешкодити вільному голосуванню або для придбання голосів за себе або інших в разі передвиборних консультацій.Якщо асоціація є озброєною, покарання у вигляді позбавлення волі від дванадцяти до двадцяти років застосовується у випадках, передбачених в частині першій, і з п'ятнадцяти до двадцяти шести років у випадках, передбачених у частині другій.Асоціація вважається озброєною, коли учасники мають для досягнення мети асоціації зброю або вибухові матеріали, навіть якщо вони заховані або зберігаються в місці зберігання.

Схожий підхід зберігається в Кримінальному кодексі Китайської Народної Республіки, в якому зафіксовано покарання за «формування, керівництво та активну участь в організації мафіозного (нелегального) характеру, із застосуванням насильства, погроз або інших методів особами, що організовано займаються злочинною діяльністю з метою порушення законів, що встановили свою владу на місцях, які вчиняють злодіяння, утискають, ліквідують населення, серйозно порушують порядок економічного, громадського життя» (стаття 294).Подібні характеристики щодо відповідальності лідерів представників «злочинного світу» має «відкрито виокремлене об'єднання банд» як специфічної форми «злочинного об'єднання» за Карним кодексом Японії (стаття 4).

Саме для забезпечення ефективної боротьби з організованою злочинністю в Україні, враховуючи позитивний закордонний досвід стосовно боротьби зі злочинними спільнотами, за ініціативою Президента України розроблено та подано на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» [3]. Як зазначається у Пояснювальній записці до проекту, прийняття зазначеного Закону сприятиме збільшенню ефективності протидії правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю, зменшенню впливу на важливі суспільні та політичні процеси з боку «злодіїв у законі», зниженню соціальної напруги, зростанню довіри населення до правоохоронних органів та держави в цілому, стабілізації суспільно-політичної обстановки в державі, а також створить умови для сталого розвитку, впровадження ефективних реформ, економічного та соціального добробуту населення. Разом із тим, аналіз запропонованих норм дозволив нам виказати деякі пропозиції, які, на наш погляд, сприятимуть їх вдосконаленню. Враховуючи обмежений обсяг тези доповіді, ми не вказували початковий варіант норм, запропонованих у проекті Закону, з яким можна ознайомитися на офіційному сайті Верховної Ради України, а зупинилися лише на наших пропозиціях (*курсив наш – С.А.*):

Стаття 255. Створення злочинної організації або злочинної спільноти, керівництво, а також участь у них.

4. Створення злочинної спільноти, тобто об'єднання двох чи більше злочинних організацій, керівництво такою спільнотою, ***а також участь в ній*** - караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

Стаття 255^1. Дії, спрямовані на встановлення, підтримання та поширення злочинного впливу

Примітка. 1. Під злочинним впливом у цій статті та статтях 255, 255^2 цього Кодексу слід розуміти будь-які ***умисні дії особи, спрямовані на підтримання та забезпечення умов існування злочинної діяльності осіб та/чи груп осіб.***

2. Під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», у цій статті та статті 255 цього Кодексу слід розуміти особу, яка ***визнає себе такою та визнана такою у злочинному середовищі,дотримується притаманних злочинному середовищу традицій і правил поведінки,забезпечує їхпідтримання***, та яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям, координує злочинну діяльність осіб, які здійснюють злочинний вплив.

Стаття 255^3.Умисне використання злочинного впливу

1. ***Умисне використання злочинного впливу,*** тобто звернення до особи, яка завідомо для винного може здійснювати злочинний вплив, з метою застосування такого впливу -

карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з конфіскацією майна або без такої.

2. Звернення до особи, яка завідомо для винного перебуває у статусі суб’єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», з метою застосування злочинного впливу -

карається позбавленням волі на строк від п’яти до семи років з конфіскацією майна або без такої.

Література

1. Албул С.В. Злочинне середовище та його інфраструктура як об'єктиреалізації розвідувальної функції оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ // *Процесуальні, криміналістичні та психологічні аспекти досудового розслідування: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Одеса, 07 листопада 2014). Одеса: ОДУВС, 2014. С. 29-30.
2. Гуров А. И. Профессиональнаяпреступность: прошлое и современность. М.: Юрид. лит., 1990. 304 с.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: проект закону України від 16.01.2020 [Електронний ресурс]. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67506(дата звернення 24.02.2020).

Андрієшин В. В.,
аспірант кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС,
слідчий ГУНП в Одеській області
Науковий керівник: ***Меркулова В. О.,*** *д. ю. н., професор, Заслужений юрист України,професор кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС*

ЩОДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ, ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ

Зважаючи на змістовні сучасні дослідження сфери кримінальної відповідальності службових осіб, в тому числі надання визначення даному спеціальному суб'єкту, залишається ряд дискусійних питань щодо даної категорії, які актуалізуються у зв'язку з динамічним законодавчим процесом і потребою практики у розумінні та однаковості застосування норм права. В цьому контексті вважаємо за необхідне зупинитись на аналізі окремих аспектів функціональної складової визначення службової особи та запровадженні легального визначення службових повноважень.

Досліджуючи спеціальні ознаки службової особи в кримінальному праві України, слід зазначити, що вони відображені, у загальному визначенні службової особи, яке закріплене у ч. 3 ст. 18 КК України, у ч. 4 ст. 18 та у ч. 2 примітки до ст. 364 КК України щодо службових осіб іноземних держав, у ч. 1 примітці до ст. 364 КК України щодо злочинів публічно-правової сфери, передбачених статтями 364, 368, 368[5], 369 КК України, у примітці до ст. 425 КК України щодо військових злочинів.

Основою при тлумаченні поняття «службова особа» є правильне розуміння сутності організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, а також, функцій, які виконуються представниками влади чи місцевого самоврядування.

Законодавство та судова практика пов'язує представників влади з працівниками органів, які наділені правом ставити вимоги та приймати рішення, які є обов'язковими для виконання юридичними і фізичними особами незалежно від їх відомчої належності чи підлеглості. Отже, представник влади, як суб'єкт управління, є уповноваженою особою на здійснення правозастосовних актів, в тому числі зобов'язуючого волевиявлення, які пов'язані з вибором предмета та мети дії, а також способів та засобів її реалізації, що завжди несе за собою юридичні наслідки для осіб, які не перебувають у підпорядкуванні у такого суб'єкта управління. Аналіз положень Конституції України та інших актів переважно адміністративного законодавства, дозволяє зробити висновок щодо того, що представницьке здійснення влади в Україні реалізується у двох формах – через органи державної влади та через органи місцевого самоврядування.

Щодо системи державних органів влади та їх службових осіб, то державна влада в України ділиться на законодавчу, виконавчу та судову. Законодавчу гілку влади представляє – Верховна Рада України, а її представниками є 450 народних депутатів. Судову владу реалізовують судді та присяжні шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур. Структура виконавчої влади в Україні є більш складною та розгалуженою. Державні органи виконавчої влади побудовані на основі ієрархічності, спеціалізації, територіальності та підпорядкованості. Дану гілку влади складають Кабінет міністрів України, як вищий орган виконавчої влади, центральні та місцеві органи виконавчої влади.

Місцеве самоврядування в Україні є правом, яке гарантовано державою, та реальною здатністю територіальних громад самостійно або через відповідні органи та службових осіб вирішувати питання місцевого значення. Представницьким виборним органом місцевого самоврядування є відповідна рада, яка складається з депутатів, наділяється правом представляти інтереси громади та приймати від її імені управлінські рішення. А службовими особами місцевого самоврядування є депутати місцевих рад, як представники інтересів громади, а також особи, які працюють в органах місцевого самоврядування та виконують організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції.

Діюче законодавство прямого роз'яснення змісту «організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій» не надає, що не можна назвати прогалиною, тому що закріпити в одному визна-

ченні такі об'ємні та динамічно мінливі поняття фактично неможливо. Практично-орієнтуючим вирішенням даного питання є узагальнення судової правозастосовної діяльності, яке знайшло своє втілення у постанові Пленуму Верховного Суду України від 7 листопада 1994 року № 12 «Про судову практику в справах про хабарництво» [1]. Так, організаційно-розпорядчі функції полягають у здійсненні керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників, розстановці та підборі кадрів, підтриманні дисципліни та застосуванні дисциплінарних заходів впливу у юридичних особах незалежно від форми власності. В свою чергу, адміністративно-господарські функції пов'язані із управлінням або розпорядженням майном, установленням порядку його обліку, зберігання, переробки, реалізації, забезпеченням контролю за цими операціями тощо.

Розглядаючи структуру функціональної складової діяльності службової особи, змістом якої є вищезазначені функції, як загальні напрямки такої діяльності, слід охарактеризувати суміжні з ними поняття – «компетенція» та «повноваження», які підлягають обов'язковому встановленню та аналізу в ході кримінального провадження при кримінально-правовій кваліфікації суспільно небезпечних діянь службових осіб.

Термін «компетенція» походить від латинського «competentia» – сукупність (ведення, здатність, приналежність до права) – це сукупність предметів відання, функцій, повноважень, прав та обов'язків особи [2, с. 210]. Даний термін є найбільш широким і включає у себе поняття функції та повноваження. Під повноваженнями особи розуміють надані їй права (міра юридично можливої поведінки) [3, с. 214] та обов'язки (міра належної поведінки) [4, с. 99]. Відповідно до положень словника української мови «повноваженнями» є право, надане кому-небудь для здійснення чогось [5].

Отже, виконуючи певну функцію службова особа наділена конкретними повноваженнями, які розкривають дану функцію, як загальний напрям діяльності такої особи. Тому, слушною вважаємо позицію щодо того, що поняття «функції» є ширшим, ніж поняття «обов'язки» (яке ним охоплюється) [6, с. 28]. Повноваження особи можуть бути закріплені законодавчо, шляхом підзаконного нормативного регулювання, договірною процедурою, локальними актами, у посадових інструкціях, реєстраційно-статутних та інших документах. Дані повноваження підлягають обов'язковій фіксації у кримінально-процесуальних рішеннях суб'єктів кримінального провадження (повідомлення про підозру, обвинувальний акт, вирок тощо) в ході правозастосуванні.

Слід відмітити, що у Законі України «Про запобігання корупції» законодавець пов'язав визначення корупції з використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей, але прямого легального визначення поняттю службових повноважень не надається, що на наш погляд є прогалиною українського законодавства. Системний аналіз положень нормативно-правових актів, які регламентують повноваження окремих владних суб'єктів, таких, як наприклад, ст.ст. 85, 106, 116 Конституції України, ст.ст. 36,40 КПК України, ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію», ст. 8 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», розділ ІІІ Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та багатьох інших, дає підстави відносити до обсягу повноважень даних суб'єктів їх права та обов'язки. Права визначають міру можливої поведінки, а обов'язки, в свою чергу, визначають міру належної поведінки. Але і права, і обов'язки – визначають юридичні та фактичні можливості, які особа може реалізовувати в ході своєї службової діяльності.

Підставою для набуття та виконання службовою особою функціональної складової, незалежно від часових рамок їх виконання, є рішення уповноваженого органу влади, суб'єкта господарювання, їх службових осіб, суду або законодавче підґрунтя. Тобто, для реалізації своїх повноважень та виконання певних функцій службовою особою, її необхідно призначити на певну посаду та визначити коло її службових повноважень (межі функціональної складової), що, як правило, оформляється наказом, розпорядженням, дорученням, рішенням, протоколом тощо.

Таким чином, з метою подолання прогалин, з урахуванням необхідності повноти опису ознак складу злочину у поєднанні із стислістю та лаконічністю їх викладу, пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» наступним терміном: «службові повноваження – обсяг прав та обов'язків службової особи, якими вона наділяється, у зв'язку з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, а також організаційно-розпорядчих та/або адміністративно-господарських функцій в органах влади або у суб'єктів господарювання».

Література

1. Про судову практику в справах про хабарництво [Електронний ресурс]. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.10.1994 року № 12. Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/ show/v0005700-02.

2. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт.: В.К. Гіжевський, В.В. Гловченко, В.С. Ковальський (кер) та ін.– К.; Юрінком Інтер, 2002. 528 с.

3. Малько А.В. Теория государства и права: учебник / А.В. Малько. М.: Юристъ, 2001. 304 с.

4. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник / В.К. Колпаков. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 6. С. 684.

6. Андрушко П.П., Стрижевська А.А. Зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 Кримінального кодексу України): кримінально-правова характеристика // Вісник Верховного Суду України - 2005. № 2. 26-35 с.

Байдан О. В.,
завідувач навчальної лабораторії кафедри криміналістики та психології факультету підготовки фахівців органів досудового розслідування ОДУВС

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Під час розслідування певних кримінальних правопорушень виникають слідчі ситуації, коли, не дивлячись на всебічно проведене дослідження всіх обставин події, не вдається повністю розкрити механізм скоєного злочину, встановити мотиви, що підштовхнули людину до протиправної поведінки, пояснити зовнішньо незрозумілу поведінку потерпілого за умови, що немає ніяких сумнівів щодо психічної повноцінності цих осіб. У цих та подібних випадках можна припустити, що особа знаходилася в якомусь незвичайному психічному стані, оскільки діяла не зовсім логічно, скоювала дії, що явно суперечать ситуації, власним інтересам та здоровому глузду. З'ясування обставин такого діяння потребує використання спеціальних психологічних знань [1, с. 244].

Судово-психологічні знання в правоохоронній діяльності застосовуються по-різному, насамперед працівниками органів досудового розслідування, забезпечуючи правильну діагностику особистості та індивідуальний підхід до людини, вибір і застосування найбільш відповідних ситуаціям тактичних прийомів. Однак не у всіх випадках правоохоронні органи можуть використати напрацювання сучасної психологічної науки. Саме це здавна спонукало юристів залучати в якості експертів психологів та ставити перед ними запитання не лише з галузі психології, а й такі, що мають комплексний психолого-правовий характер.

Перша монографія, присвячена судово-психологічній експертизі, була підготовлена А.Є. Брусиловським і видана в Україні у 1929 році. В ній визначались основні напрями використання психологічних знань у ході розслідування кримінальних правопорушень про тяжкі злочини проти життя та здоров'я громадян, залізничні катастрофи та в провадженнях, де підозра базувалось на показаннях малолітніх свідків [2, с. 14].

Політичні зміни в житті суспільства негативно вплинули на розвиток судово-психологічної експертизи. Тоталітаризм, що звів людину до ролі «гвинтика», не мав потреби в психологічній науці. Відповідні установи з вивчення злочинності і злочинця ліквідовуються або реорганізовуються, різко скорочуються дослідження психології особистості і поведінки людини. В юриспруденції починає домінувати концепція А.Я. Вишинського: «Зізнання – цариця доказів», яка потім на довгі роки стала панівною у правозастосовній практиці [3, с. 98].

Не дивлячись на це, видатні науковці (А.В. Дулов, М.М. Коченов, О.Р. Ратінов та інші) продовжували проводити дослідження та експерименти в цій області, доводячи значимість та практичність застосування спеціальних психологічних знань в кримінальному процесі.

З огляду на викладене, в 1964 р. було введено викладання судової психології у вищих навчальних закладах, розгорнулися наукові дослідження, було опубліковано ряд праць з проблем судової психології. Це ще більше активізувало розробку проблем судово-психологічної експертизи.

У 1978 році за участю представників Верховного суду, вчених-юристів та фахівців-психологів відбулося засідання, присвячене використанню судово-психологічної експертизи. На цій нараді з одного боку підсумовувалася проведена робота в цьому напрямку, а з іншого – було відкрито ще більший простір для застосування спеціальних психологічних знань в кримінальному процесі у формі експертизи - прийнято рішення про подальше розширення дослідницьких робіт в області судово-психологічної експертизи, більш широке впровадження їх результатів у практику боротьби зі злочинністю.

На сьогодні існує багато наукових робіт видатних вчених з питань практичного використання здобутків юридичної психології працівниками правоохоронних органів. Відомі вітчизняні науковці В.Г. Андросюк, В.В. Бедь, Л.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьєв, М.В. Костицький, С.Д. Максименко, Т.М. Титаренко, О.М. Цільмак, С.І. Яковенко та інші значно збагатили своїми працями цю галузь юридичної науки, провівши в ній ряд науково обґрунтованих досліджень.

Підводячи підсумки, ми можемо зазначити, що за допомогою судово-психологічної експертизи (спеціальних психологічних знань) можна отримати дані, які дозволяють зрозуміти та правильно оцінити особливості психічної діяльності і проявів людини, котрі мають значення для висновків правового характеру.

Література

1. Криміналістика : підручник [Текст] / [В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв та ін.] ; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Х. : ХНУВС, 2011. 665 с.

2. Брусиловский А.Е. Судебно-психологическая экспертиза, её предмет, методика и пределы : монография [Текст] / А.Е. Брусиловский. Харьков : Юриздат Украины, 1929. 104 с.

3. Крылов И.Ф. В мире криминалистики [Текст] / И.Ф. Крылов. Л. : Изд-во Ленинградского госуниверситета, 1980. 244 с.

Бєну І. В.,
курсант факультету ПФППД ОДУВС
Науковий керівник: ***Плужнік О. І.,*** *к.ю.н., доцент,*
професор кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДИТИНСТВА В УКРАЇНІ

За час незалежності Українська держава постійно вживала заходи з метою формування, реалізації та зміцнення політики у сфері захисту прав і свобод дитини, що ґрунтується на системі міжнародно-правових принципів захисту прав дітей. Декларацією прав дитини (1959 р.) визначено, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження. Враховуючи те, що цей міжнародний документ ратифіковано, Українська держава повинна дотримуватись принципів цього акта. Зараз Україна переживає спалах кримінальної активності, тероризму, екстремізму, політичних конфліктів, наявних негативних соціальних явищ – безробіття, інфляції, зубожіння населення, зростання злочинності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання захисту прав і свобод дітей, а так само посилення захисту дитинства.

Кримінальне законодавство України охороняє суспільні відносини, які здійснюються за участі дітей або в їх інтересах, з метою забезпечення кримінально-правовими засобами умов для нормального фізичного, розумового і морально-духовного розвитку дитини. З іншого боку, варто зазначити, що проблема злочинів проти дітей, як і злочинності неповнолітніх, набагато ширша, адже сьогодні вона стала соціальним явищем, яке загрожує національній безпеці країни.[1]

Кримінально-правовий захист дитинства в Україні має здійснюватися в контексті всієї системи соціального захисту населення, й зокрема дитячого віку, і має бути зосереджений на протидії злочинним посяганням на життя, здоров'я, честь і гідність дитини, її недоторканність, власність, права, свободи та законні інтереси.

Статистичні показники соціального захисту дітей в Україні доводять, що питання забезпечення нормального розвитку дітей залишаються проблемними.

В Україні нараховується понад 8 мільйонів дітей віком до 17 років, зпоміж них майже 2,6% перебувають під диспансерним наглядом. Показник захворюваності дітей становить 144,0 на 1000 дітей до 17 років, зокрема захворюваність на хвороби кістковом'язової системи становить 31,07 на 1000 дітей вказаної категорії [2].

В Україні щорічно зростає кількість дітей з інвалідністю. За останні 10 років кількість дітей в Україні скоротилася на 20%, при цьому загальна чисельність дітей з інвалідністю щорічно зростає на 0,5%. Діти інваліди досить часто стають жертвами злочинців, їхні права в силу їхніх особливостей захищати складніше, ніж права звичайних дітей [3].

В Україні налічується 16,7 тисячі дошкільних навчальних закладів, де перебувають 1 мільйон 471 тисяча дітей, що становить 62% від загальної кількості дітей дошкільного віку [4].

Роль навчальних закладів у вихованні молоді має бути активнішою, а відповідальність за порушення неповнолітніми законів та причини й умови, які сприяють їхньому вчиненню, конкретизовані.

Кримінальне законодавство однаковою мірою захищає від злочинних посягань усіх дітей, але для повної й об'єктивної оцінки складу злочину правовий статус має важливе значення. Діти потребують особливого захисту ще й тому, що вони є майбутнім української держави [5].

Державна політика у сфері захисту дитинства має виходити з того, що в Україні найвища смертність у Європі (15,7 померлих на 1000 осіб), країна посідає друге місце у світі за рівнем смертності й перше – за рівнем природного скорочення населення (6,3%, або 6,3 осіб на 1000 жителів) [6].

Кримінально-правовий захист дитинства в Україні переслідує мету забезпечення всебічних комплексних цивілізованих та безпечних умов розвитку дитини. Безпека – багатозначне поняття, яке використовується в різних сферах життєдіяльності людини. Безпека людини – такий її стан, коли вплив зовнішніх і внутрішніх чинників не призводить до смерті, погіршення функціонування й розвитку організму, свідомості, психіки й людини в цілому та не заважає досягненню певних бажаних для людини цілей [7]. Кінцева мета безпеки людини – досягнення кожною людиною впевненого й стабільного стану свого існування, усвідомлення можливості задоволення своїх основних потреб і забезпечення власних прав і свобод у будь-яких ситуаціях на основі принципів законності, дотримання прав і свобод людини й громадянина, визнання пріоритету прав людини та вжиття державними органами системи заходів із забезпечення безпеки людини.

Література

1.Електронний ресурс. Режим доступу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/ 123456789/ 1685/ kriminal_no_pravoviy_zahist_ditinstva_v_.pdf?sequence=2&isAllowed=y

2. Повідомлення Міністерства охорони здоров'я України № 04.04.4217/454 від 26 квітня 2012 року.

3. В Украинеежегоднорастетколичествводетей с инвалидностью [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.unian.net/society/1017748vukraineejegodnorastetkolichestvodeteysinvalidnostyu.html

4. Дані Державної служби статистики України // Корреспондент. – 20 марта 2015 года. С. 19.

5.Електронний ресурс. Режим доступу: http://veche.kiev.ua/journal/4827/

6. НаселениеУкраины [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/ Население_Украины

7. Котелейчук С. П. Теоретикоправові проблеми правового статусу неповнолітніх в Україні та забезпечення його реалізації як один із основних напрямів діяльності міліції: автореф. на здоб. наук. спец.: 12.00.01 / С. П. Котелейчук // Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. К., 2004. 19 с.

Болтянська А. В.,
слухач ФПФОДР ст. лейтенант поліції
Плужник О. І.,
к.ю.н, доцент професор кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

ДЕТЕРМІНАНТИ КІБЕЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

З поширенням комп'ютерних технологій та інтернету багато громадян, підприємств, установ почали залежативід інноваційного зв'язку у повсякденному житті. Та, попри ряд переваг модернізованого суспільства, постає реальна проблема – використання інтернету для атак комп'ютерних систем. Ці атаки давно вийшли за межі однієї держави. Наразі, комп'ютерні технології використовуються у кібервійні, що завдає значну шкоду економіці держав, дезорганізовує роботу підприємств та організації, порушує права та свободи громадян та інших осіб.

Згідно з доповіддю про глобальні ризики Всесвітнього економічного форуму 2019 року, шахрайство з даними і кібератаки є четвертим і п'ятим глобальними ризиками, з якими стикається кожна організація. За своєю значимістю ці ризики прирівнюються до екологічних проблем.[1]

Актуальність даної теми не має сумнівів. Тому, необхідно з'ясувати концепти цієї глобальної проблеми. Які детермінанти кіберзлочинності у сучасному світі? Чому кібератаки за своєю значимістю не поступаються екологічним проблемам людства?

По-перше, існують соціальні детермінанти кіберзлочинності. Вони засновані на науково-технічному прогресі та комп'ютеризації усіх суспільних сфер. Це зумовило створення і розвиток нових суспільних відносин у сфері комп'ютерної інформації – поля для протиправної діяльності та нових можливостей для вчинення різноманітних злочинів за допомогою електронно-обчислюваної техніки. Отже, кіберзлочинність виступає продуктом так званої «техноревлюції»[1].

Також, одним із головних детермінантів є недосконалий механізм державної політики у сфері створення правової, організаційної, технічної бази інформаційної безпеки держави та захисту прав і свобод громадян в віртуальному просторі. Недостатня увага також приділяється правовому регулюванню комп'ютерної сфери, що на фоні її бурхливого неконтрольованого розвитку, призводить до відставання правових норм від потреб суспільства в кібер просторі.

Необхідно наголосити, що відставання прослідковується не тільки і нормотворчій, а й у правоохоронній діяльності. Наразі, існують проблеми: недостатньої забезпеченості правоохоронних органів спеціальними технічними засобами із виявлення та розслідування кіберзлочинів; технічної складності відслідковування інформа-

ційних загроз; відсутності належної взаємодії між правоохоронними органами та приватним бізнесом з питань захисту мереж ЕОМ; недостатній освітній рівень працівників підрозділів кібербезпеки тощо.

Окремо необхідно виділити складнощі налагодження міжнародного співробітництва з протидії кіберзлочинності. Оскільки, дані види злочинів давно вийшли за межі кордонів однієї держави і мають статус транснаціональних.[2]

Також, одними із умов кіберзлочинності є віктимна поведінка потерпілих. За словами начальника відділу центру скарг на інтернет-злочини ФБР, США, загальне число зареєстрованих кіберзлочинів становить всьоголише 10-12% від фактичного числа. Все тому, що постраждалі громадяни або організації, які зазнали з дирництва в мережі, бояться звертатися за професійною допомогою для вирішення питання через ризики допустити публікацію вкраденої інформації.[1] Тобто, ця віктимна поведінка у певній мірі сформована на низьким рівнем довіри правоохоронним органам.

На сьогоднішній день, кіберзлочинність набирає величезних обертів у світі, про що вказує невтішна статистика та прогнози експертів.Є необхідність навести деякі з них. Як ось, в офіційному щорічному звіті про кіберзлочинність (ACR) за 2019 рік, опублікованому CybersecurityVentures, повідомляється, що атаки хакерів в усьому світі відбуваються кожні 14 секунд, а до 2021 року їх частота зросте до кожної 11 секунди.[3]

Російські респонденти вказують, що у 2019 році число атак шкідливих програм на інфраструктуру і державні об'єкти збільшилось на 200%.[4] Враховуючи статистичні показники та дані експертів, потрібно не забувати, що кримінологи зараховують «комп'ютерну» злочинність до гіперлатентних. За різними оцінками, правоохоронцям стає відомо лише про 10–20% кіберзлочинів.[5]Тому, насправді, ми не можемо уявити масштабів цього протиправного явища.

Отже, необхідно підкреслити, що проблема кіберзлочинності в Україні, як і в сучасному світі, є однією з найпоширеніших. Всі причини та умови кіберзлочинності необхідно розглядати у сукупності із характеристикою особи кіберзлочинця, віктимною поведінкою тощо. Це дозволить на держаному рівні створити ефективну системи запобігання, вдосконалення кібербезпеки та захисту від нападників.

Література

1. Утечкиданных 2019: статистика, тенденциикибербезопасности и меры по снижению рисков взлома[Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://gorodfinansov.ru/utechki-dannyh-2019-statistika-tendentsii-kiberbezopasnosti-i-mery-po-snizheniyu-riskov-vzloma.html

2. Причини і умови кіберзлочинності [Електронний ресурс]. Режим доступу:http:// libnet.com/content/9685_Prichini_ta_ymovi_kiberzlochinnosti.html

3. General Data Protection Regulation, 'GDPR' [Електроннийресурс]. Режимдоступу: https://www.dlapiper.com/ru/russia/focus/eu-data-protection-regulation/home/

4. Хакери націлелись на инфраструктуру.Количество кібератак выросло в три раза[Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.kommersant.ru/doc/4053350

5. Кіберсвіт у новому тисячолітті. Хто вони: кіберзлочинці, кібершахраї, кібертерористи? [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/kibersvit-u-novomu-tysyacholitti-hto-vony-kiberzlochyntsi-kibershahrayi-kiberterorysty/

Витяганець О. І.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО

Тема домашнього насильства є актуальною для більшості країн світу. Однак як проблему це явище стали розглядати відносно недавно. Насильство належить до гострих соціальних проблем, які суттєво впливають на основні громадські інститути, в тому числі і на інститут сім'ї. Причини, що породжують домашнє насильство, можуть бути специфічні як в розрізі певної соціальної групи, так і в розрізі окремо взятої країни. Багатьма дослідниками виділяються загальні причини домашнього насильства, які характерні для більшості країн [1, с. 400].

Зокрема, серед причин домашнього насильства найбільш часто виділяються «низький рівень соціально-економічного розвитку, високий рівень бідності, низький рівень освіти і відсутність демократичної культури ... ». Домашнє насильство вперше було визнано як соціальна проблема в кінці 19-го століття. Однак до середини двадцятого століття серйозних і великих досліджень присвячених даній темі не було. Проведені в той час дослідження стосувалися в основному видів домашнього насильства.

Наприклад, в 60-х роках минулого століття проблемами дитячої бездоглядності та фізичного насильства над дітьми займався Генрі Кемпе, який в 1962 році вперше ввів у науковий обіг термін «синдром побитої дитини». В Україні лише в кінці 20 століття гостро постало питання про домашнє насильство, коли

воно стало досить поширеним явищем. На той час законодавство не мало ефективного механізму протидії такому насильству, що, безумовно, негативно позначається на стані справ в цій галузі [3, с. 46-48].

В даний час, у зв'язку з впливом ряду соціально-економічних чинників, «Домашнє насильство» в Україні набуло загрозливих розмірів, згідно з оцінками незалежних експертів, насильство має місце в кожній четвертій українській сім'ї. В Україні набув чинності закон №5294 "Про запобігання та протидію домашньому насильству". Верховна Рада прийняла цей закон у грудні 2017 року, а з 11 січня 2019 року він набув чинності [2].

Основний склад жертв сімейного (домашнього) насильства становлять жінки і діти. Степанян Ш. У. вказує, що «особливу тривогу викликає та обставина, що жінки і діти складають 70% жертв тяжких насильницьких посягань в сім'ї. Діти, люди похилого віку, інваліди, жінки, не здатні захистити себе внаслідок залежного становища в сім'ї, складають щорічно близько 38% всіх убитих в результаті сімейного насильства ».

Серед посягань на дітей найбільш поширеними є заподіяння шкоди здоров'ю дитини різного ступеня тяжкості, статеві злочини та ін. Насильство по відношенню до дітей здійснюють як чоловіки, так і жінки. Домашнє насильство має різні форми. Воно може виражатися в постійному образливому, загрозливому і агресивній поведінці, яке використовується одним партнером, щоб зберегти контроль над іншим партнером у відносинах. Кожна п'ята жінка зазнала насильство в сім'ї хоча б раз у своєму житті, і більше 15 мільйонів дітей стають свідками насильства щодо членів сім'ї щороку. Багатьма дослідниками відзначається, що насильство може надати глибоке згубний вплив на психіку дитини, бути причиною затримки пізнавального і емоційного розвитку, розвинути різні фобії і комплекси.

Точок зору стосовно поняття насильства досить багато, і підходи до такого визначення дуже різні. Більш того, насильство в сім'ї визначається через такі лексичні одиниці як сімейне, побутове (сімейно-побутове), домашнє та інші синоніми [4, с. 92-122].

Психологи такі поняття як «насильство в сім'ї» та «домашнє насильство» розглядають як синоніми. Наприклад, на думку Агапова Є. П. «насильство в сім'ї, або домашнє насильство, - це умисне нанесення фізичного та / або психічної шкоди та страждання членам сім'ї, включаючи погрози здійснення таких актів, примусу, позбавлення особистої свободи. Тобто насильство - це процедура, за допомогою якого домагаються необмеженої влади над людиною, повного контролю над поведінкою, думками, почуттями іншої людини » [5, с. 60-65].

На мою думку, під домашнім насильством слід розуміти протиправне,

суспільно небезпечне, що ображає людську гідність поводження винної особи, яке ставить жертву такого насильства в принизливе матеріальне, сексуальне, фізичне, емоційне і інше положення; а також застосування щодо потерпілого фізичного або інших видів впливу. Незважаючи на запеклі суперечки щодо законодавчого вирішення питання про запобігання домашнього насильства, на мою думку такі дії винного особи вимагають встановлення не тільки кримінальної відповідальності за такі діяння, а й певної психокорекції. Вважаю, що в процесі протидії домашньому насильству повинні бути задіяні правові та психологічні механізми.

Отже, вивчення проблеми сімейного (домашнього) насильства дозволяє зробити наступні **висновки:**

1. Проблема домашнього насильства відноситься до числа проблем трансдисциплінарності характеру;

2. При протидії домашньому насильству слід використовувати не тільки кримінально-правові, а й психологічні механізми;

3. Необхідно визначити правове поняття домашнього насильства, під

яким на мою думку слід розуміти протиправне, суспільно небезпечне, що ображає людську гідність поводження винної особи, яке ставить жертву такого насильства в принизливе матеріальне, сексуальне, фізичне, емоційне і інше положення; а також застосування щодо потерпілого фізичного або інших видів впливу;

4. Серед профілактичних заходів необхідно передбачити примусові психологоресоціалізуючі заходи, які слід розглядати в якості інших заходів кримінально-правова характеру;

5. Назріла необхідність в розробці єдиної програми протидії домашньому насильству, що включає, в тому числі, і заходи, спрямовані на реабілітацію жертв такого насильства.

Література

1. Агапов Є.П. Семьеведение. М .: Видавничо-торгова корпорація «Дашков і К°», 2012. 400 с.

2. Законопроект №5294 «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: URL: https://glavcom.ua/news/zakon-pro-protidiyu-domashnomu-nasilstvu-zavtra-nabude-chinnosti--560008.html

3. Пащенко А. С. Поняття домашнього насильства. Теорія і практика суспільного розвитку. 2005. №1. С. 46-48.

4. Синельников А. Вивчені уроки: підлітки і проблема насильства в сім'ї // Звичайне зло: дослідження насильства в сім'ї. М .: Едіторіал УРСС, 2003. С. 92-122.

5. Степанян Ш. У. Криміногенні чинники в родині – каталізатор жіночої злочинності. Громадянин і право. 2008. № 8. С.60-65.

Воронцов А. В.,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС

ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ

Майбутнє України як правової європейської інтегрованої держави залежить від реалій сьогодення. Радикальні перетворення в політичних, соціальних, економічних, ідеологічних умовах і в суспільній свідомості громадян України, які привнесли в суспільне життя чимало позитивного, призвели водночас і до загострення суперечностей у молодіжному середовищі. Уміння їх вичленовувати, розуміти детермінацію і взаємопов'язаність, передбачати шляхи їх розв'язання в інтересах молоді на державному (у загальній і молодіжній політиці держави), фаховому (зусиллями спеціалістів) та індивідуальному рівнях (зусиллями самих молодих людей) значною мірою могло б поліпшити їх становище в державі й можливості для її соціально-життєвого самовизначення, інтелектуального, морального й фізичного розвитку, реалізації творчого потенціалу в інтересах як власних, так і України загалом [9; 10].

Розкриваючи кримінологічну характеристику детермінації злочинності неповнолітніх, насамперед слід приділяти увагу тим негативним явищам та процесам (на мікро- рівні), які відбуваються у суспільстві з урахуванням спеціального соціального статусу неповнолітніх та їх соціально-психологічної характеристики [3, с. 212-214; 7, с. 253-254; 8, с. 106].

Злочинність неповнолітніх на сучасному етапі розвитку держави є проявом не тільки недоліків виховання на всіх рінях (родинного, шкільного, в трудових колективах тощо), а і однією з найгостріших проблем сьогодення, що впливає по суті на всі сторони суспільного життя й, зокрема, створює безпосередню загрозу проведенню економічних і політичних перетворень, глибинних морально-психологічних суперечностей тощо. Фактором ж соціальної дестабілізації в нашому суспільстві, є стійке зростання злочинності (з урахуванням латентності). Численні дослідження показали, що переважна більшість правопорушників стає на злочинний шлях саме в неповнолітньому віці. Викорінення причин цього значною мірою сприятиме зменшення рівня злочинів та його стану, вчинюваних не лише неповнолітніми, але й дорослими [6, с. 227-229].

Нажаль, подолання зазначених недоліків держава здійснює не у повному обсязі. Так, нормативно-правові акти, які розроблені на належному правотворчому рівні (слід відмітити позитивні результати такої законотворчої діяльності) щодо запобігання правопорушень серед неповнолітніх, зазвичай і залишаються на папері, а їх виконання належним чином не контролюється [6, с. 230-231]. Передусім запобіжні заходи не забезпечуються необхідним персоналом, матеріально-технічними та іншими необхідними ресурсами [2; 4, с. 259-260]. Одним з прикладів, є безконтрольність продажу неповнолітнім тютюнових та алкогольних виробів, доступність щодо придбання наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. Як відомо, стан сп'яніння (алкогольний чи наркотичний) є однією з причин вчинення злочину, здебільшого тяжкого або особливо тяжкого [1, с. 136]. Першочергової уваги потребує розробка і впровадження потужних національних програм антипропаганди тютюнопаління, вживання алкогольних напоїв, наркотиків, яких поки що немає в державі [9; 10]. Це ще раз доводить про певні припущення держави, щодо вирішення проблем неповнолітніх (освіта, виховання, соціальна зайнятість, організація дозвілля, професійна підготовка тощо). В цих умовах родина залишається майже єдиним суб'єктом профілактично-виховної роботи з підлітками.

Таким чином, загальною обставиною злочинності неповнолітніх є стійка антисоціальна спрямованість, яка у взаємозв'язку з психофізіологічними особливостями і соціально-економічними та іншими умовами життєдіяльності суспільства у певній конкретній життєвій ситуації зумовлюють їх поведінку на вчинення злочину [6, с. 227-229].

Під запобіганням правопорушень серед неповнолітніх слід розуміти діяльність відповідних освітніх установ, громадських організації, спеціальних служб та органів поліції, які спрямовані на виявлення і усунення причин та умов (детермінації) злочинності, які породжують та сприяють вчиненню неповнолітніми правопорушень, а також позитивний вплив на неповнолітніх, схильних до протиправної поведінки [6, с. 7, с. 253].

Зниження ефективності запобігання злочинності неповнолітніх в останні роки пов'язано з передчасною відмовою від старих форм роботи щодо створення нових.

На загально соціальному рівні запобігання злочинності неповнолітніх слід визначити комплекс організаційних заходів, які покращать можливості сімейного (родинного), шкільного, трудового виховання неповнолітніх, їх дозвілля, метою яких є орієнтація на пом'якшення, нейтралізацію або усунення тих недоліків і прогалин у загальній системі соціального виховання, умов життя неповнолітніх, тобто вирішення

гострих соціальних проблем, які найбільш часто провокують злочини у середовищі підростаючого покоління або сприяють їх вчиненню. Такі заходи є базовими для подальшого спеціально-кримінологічного та індивідуального запобігання [4, с. 259; 6, с. 229-231].

Основними і найважливішими заходами в залежності від об'єктів превентивного впливу є профілактична робота на індивідуальному рівні. Ці заходи надають можливість не допустити вчинення злочину саме з боку конкретної особи, від якої з великою ймовірністю слід очікувати його вчинення. Етапами такої діяльності є: рання, безпосередня, на стадії готування та замаху на злочин, а також рецидиву. Ці етапи спрямовані на те, щоб: 1) оздоровити середовище і надати допомогу неповнолітнім, які опинилися в несприятливих умовах життя та виховання, ще до того, як негативний вплив цих умов суттєво виявиться у поведінці цих осіб. Тобто, не допустити формування криміногенної спрямованості (рання профілактика); 2) не допустити переходу на злочинний шлях і забезпечити виправлення осіб із значним ступенем дезадаптації, які вчиняють правопорушення незлочинного характеру (безпосередня профілактика); 3) не допустити переходу на злочинний шлях і створити умови для виправлення (соціалізації) осіб, які систематично вчиняють такі правопорушення, характер і інтенсивність яких свідчать про вірогідність вчинення злочину у найближчому майбутньому (профілактичні заходи на стадії готування або замаху на злочин); 4) запобігання рецидиву, які вже вчинили злочин (рецидивна або посткримінальна профілактика); 5) послідовність та організованість реформування нової системи кримінальної (ювенальної) юстиції [3, с. 215; 5, с. 227-228; 6, с. 232-233; 8, с. 108-110; 9; 10].

Отже, за для успішної реалізації запобіжного впливу на злочинність неповнолітніх потрібна мобілізація усіх ресурсів – сім'ї, освітніх установ, громадських організації, спеціальних служб та органів поліції. Основною ж умовою діяльності вказаних суб'єктів повинна стати відмова від формального виконання покладених на них функцій із профілактики девіантної поведінки і фонових явищ серед підлітків та запобігання можливих правопорушень з баку неповнолітніх [6, с. 233; 9; 10].

Література

1. Бузало П. М., Денисов С. Ф., Кириченко О. В. Кримінологія : Навч. пос. К. : Центр учбової літератури, 2007. 192 с.

2. Дубчак Л. Злочинність неповнолітніх як віддзеркалення недоліків шкільного та вузівського виховання / Л. Дубчак // Підприємництво, господарство і право. 2006. № 7. С. 46-50.

3. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов, О. М. Джужа. 2-ге вид., доповн. та перероб. К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В. 2008. 292 с.

4. Кримінологія : Загальна та особлива частина [Підручник для студентів юрид. спец. вищ. навч. закладів] / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд; за ред. проф. І. М. Даньшина. Харків : Право, 2009. 288 с.

5. Кримінологія : Навчальний посібник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колоб та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О. М. Джужи. К. : Атіка, 2009. 312 с.

6. Кримінологія : підручник / А. М. Бабенко, О. Ю. Бусол, О. М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Нікітіна, С. Ф. Денисова, Є. Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.

7. Кримінологія (Особлива частина) : навчальний посібник / Кол. авторів : Блага А. Б., Васильєв А. А., Давиденко Л. М. та ін.; за заг. ред.О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. 347 с.

8. Курс кримінології : Особлива частина : Підручник : У 2 кн. / М. В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. К. : Юрінком Інтер, 2001. 480 с.

9. Злочинність неповнолітніх: причини та шляхи запобігання (за даними дослідження у м. Харків) [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://cyberleninka.ru/article/n/zlochinnist-nepovnolitnih-prichini-ta-shlyahi-zapobigannya-za-danimi-doslidzhennya-u-m-harkovi

10. Запобігання злочинності неповнолітніх [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB/3-%D0% B7% D0% B0%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B7% D0% BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0% BD% D0% B5%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%85

Говорова Г. В.,
курсант 2 курсу
ФПФПКП
Науковий керівник: ***Резніченко Г. С.,*** *к.ю.н,*
доцент кафедри кримінального права та кримінології ФПФОДР

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЕКОЛОГІЇ

Людське суспільство сформувалося й розвивається у постійному спілкуванні з навколишнім природним середовищем – природою. Природа – це об'єктивно існуюча реальність, яка існує поза свідомістю і незалежно від свідомості та волі як окремої людини, так і суспільства в цілому. Разом з тим вона є умовою, місцем і засобом праці та життя людини. Людина – продукт самої природи, закономірний результат її еволюційного розвитку. Навколишнє природне середовище, в якому існує людина, постійно розвивається та змінюється за об'єктивними законами.

Людина як біологічна істота складає частину природного середовища, взаємодіє з природою та впливає на неї, відчуває на собі дію її законів, використовує та споживає її ресурси. Між людиною і природою відбувається постійний взаємообмін речовин. Негативний вплив діяльності людини на об'єктивні закони природи тягне за собою настання часто невідворотних небезпечних наслідків як для самої людини так і для природи в цілому. Тому, держава взяла на себе обов'язок правової охорони навколишнього природного середовища від впливу усякого роду негативних чинників. Так, відповідно до ст. 5 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовувані в народному господарстві в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси [1].

Особливій державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, визначені відповідно до законодавства України. Державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки підлягають також здоров'я і життя людей. Зацікавленість суспільства у забезпеченні належної охорони навколишнього природного середовища, в тому числі й кримінально-правовими заходами, свідчить про глобальне значення проблеми взаємодії сучасного суспільства і природи. Людське суспільство сформувалося й розвивається у постійному спілкуванні з навколишнім природним середовищем – природою. Природа – це об'єктивно існуюча реальність, яка існує поза свідомістю і незалежно від свідомості та волі як окремої людини, так і суспільства в цілому. Разом з тим вона є умовою, місцем і засобом праці та життя людини [2].

Людина – продукт самої природи, закономірний результат її еволюційного розвитку. Навколишнє природне середовище, в якому снує людина, постійно розвивається та змінюється за об'єктивними законами.

Виходячи з безпосереднього об'єкта посягання, злочини проти довкілля класифікують на дві основні групи:

1) до першої групи необхідно віднести ст. 113 КК України «Диверсія», ст. 258 КК України «Терористичний акт», ст. 441 КК України «Екоцид» і ст. 439 КК України «Застосування зброї масового знищення», що відображають руйнівний характер екологічних злочинів, які посягають на компоненти довкілля і здатні спричинити екологічну катастрофу.

2) до другої групи ввійдуть еколого-господарські злочини, передбачені ст. 265 КК України «Незаконне поводження з радіоактивними матеріалами», ст. 265[1] КК України «Незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію», ст. 267 КК України «Порушення правил поводження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами», ст. 267[1] КК України «Порушення вимог режиму радіаційної безпеки», ст. 268 КК України «Незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини», ст. 269 КК України «Незаконне перевезення на повітряному судні вибухових або легкозаймистих речовин», ст. 270 КК України «Порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки», ст. 270[1] КК України «Умисне знищення або пошкодження об'єктів житлово-комунального господарства», ст. 273 КК України «Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах», ст. 274 КК України «Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки», ст. 292 КК України «Пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів», ст. 325 КК України «Порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним захворюванням та масовим отруєнням», ст. 326 КК України «Порушення правил поводження з мікробіологічними або іншими біологічними агентами чи токсинами» [3]. Ці злочини пов'язані з матеріальною діяльністю людей, але в кожному разі вони впливають на довкілля.

Отже, державна екологічна політика є комплексом засобів і заходів, спрямованих суспільством і державою на охорону та оздоровлення довкілля, ефективне поєднання природокористування і природоохорони та забезпечення нормальної життєдіяльності громадян, який має два виміри – нормативний і регулятивний. Перший – це система правил і норм, другий – це конкретні дії для охорони навколишнього середовища.

Ми в свою чергу маємо забезпечити умови для підтримки механізмів екологічного управління, аудиту та сертифікації виробництва, розвитку та впровадження механізмів активізації чистого виробництва, а також поширення інформації щодо впровадження ресурсо-, енергозберігаючих, безвідходних технологій, підготовки кадрів, створення державної інфраструктури та фінансування екологічно чистих технологій, участі у виконанні пілотних та міжнародних демонстраційних проектів. Треба пам'ятати, що неможливо нескінченно нарощувати виробничі потужності та підвищувати якість життя лише за рахунок природних ресурсів.

Література

1. Шульга А.М. «Злочини проти довкілля. Питання кваліфікації» URL :file:/// C:/Users/1/ Downloads/ 054YK3Fs1SvO873nGcyXcizxGkn8-eF_.pdf (дата звернення : 05.03.2020);

2. Тулова Ю.А. «Поняття «екологічні злочини»: до проблеми визначення» URL : file:///C:/Users/1/ Downloads/ Nvkhdu_jur_2015_6(3)__17.pdf (дата звернення : 07.03.2020);

3. Кернякевич-Танасфйчук Ю.В. « До питання класифікації злочинів проти довкілля» URL : file:///C:/Users/1/Downloads/eklprukr_2016_3-4_9.pdf (дата звернення : 07.03.2020);

Гритенко О. А.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри ОДУВС

ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ІНСТИТУТАХ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Реформування кримінально-виконавчої системи в межах кримінально-виконавчого законодавства передбачає удосконалення механізму виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі. Досягнення вказаної мети передбачає перегляд (аналіз) положень кримінально-виконавчого законодавства з точки зору відтворення основної сутності прогресивної системи виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі. Дослідження вказаної мети дозволить сформувати більш чітке уявлення про заходи виправного впливу на засуджених, диференціювати та індивідуалізувати умови відбування покарання в залежності від тієї чи іншої поведінки засуджених, збільшити роль заходів стимулювання правослухняної поведінки, а отже запропонувати певну правозастосовчу концепцію прогресивної системи.

Слід відзначити, що Кримінально-виконавчий кодекс України (далі - КВК України) містить ряд положень, які покращують правове становище засуджених у виді позбавлення волі, які безпосередньо направленні на досягнення вищевказаної мети. Найбільш цікавими на наш погляд є такі інститути КВК України як: Глава 2. «Правовий статус засуджених» (ст.7); «Виконання покарання у виді позбавлення волі» (Розділ III) Глава 15. «Загальні положення виконання покарання у виді позбавлення волі» (ст. 92, ст.ст. 94-101); Глава 16. «Режим у колоніях та засоби його забезпечення» (ст. 102)» «Умови відбування покарання в колоніях» (ст. ст. 108, 110, 111); «Права засуджених до позбавлення волі» (ст. 120); «Виховний вплив на засуджених до позбавлення волі» (ст.ст. 123, 126, 127, 130, 132, 133); «Особливості відбування покарання в колоніях різних видів» (ст.ст. 138-140, 143). Вищевказані інститути КВК України в певній частині відтворюють сутність прогресивної системи виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі, однак існують підстави стверджувати, що не досконалим та не чітким є визначення порядку та умов виконання та відбування покарання, їхнього безпосереднього впливу на процес виправлення засудженої особи забезпечення її безпеки. Саме кримінально-виконавче законодавство відіграє в цьому важливу роль, оскільки порядок та умови виконання покарання визначаються у цьому законі, а всі підзаконні акти мають не суперечити КВК України, а уточнювати його певні положення. Тому відкритим є питання щодо реального виконання такої мети, як те що виправлення та ресоціалізація мають визначати основний зміст та сутність діяльності держави у сфері виконання покарання. За змістом та сутністю ст. ст. 94-101 КВК України не мають міститися у главі під назвою «Загальні положення виконання покарання у виді позбавлення волі», оскільки їх головною сутністю є саме визначення прогресивної системи виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі. Враховуючи особливе значення та переважне спрямування установ на стимулювання правослухняної поведінки засуджених з перших днів перебування в установі, положення цих норм мають виокремлюватися в особливій главі з відповідною назвою. До того ж посилюватися додатко-

вими положеннями, які розкривають зміст кожного елементу цієї системи. Сьогодні ці положення розкидані по всьому кримінально-виконавчому законодавстві, оскільки на перше місце ставляться дещо інші пріоритети, а не механізм (засоби) досягнення мети виправлення та ресоціалізації засуджених під час відбування покарання. Крім того, доцільно присвятити окремі норми, в яких би визначалися чіткі як матеріальні, так і формальні підстави зміни умов тримання засуджених в межах однієї установи та зміни умов тримання засуджених шляхом переведення до іншої установи.

Виправлення є головною лінією кримінально-виконавчого законодавства, на зазначеному понятті базується більшість норм КВК України. Так, в свою чергу, глава 19 КВК України «Виховний вплив на засуджених до позбавлення волі» визначає наступні напрями виховного впливу: соціально-виховна робота із засудженими до позбавлення волі (ст. 123 КВК України); загальноосвітнє і професійно-технічне навчання засуджених до позбавлення волі (ст. 125 КВК України); богослужіння і релігійні обряди в колоніях (128 КВК України); заходи заохочення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі (ст.130 КВК України); заходи стягнення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі (ст. 132 КВК України)[1]. Незважаючи на те що кримінально-виконавчим законодавством в даний час в цілому вироблені основні напрямки (форми) виховного впливу на засуджених до позбавлення волі, однак їх зміст залишається дискусійним. Багато в чому це пов'язано з недоліками правового регулювання цієї сфери діяльності установ і органів кримінально-виконавчої системи, зокрема з нечіткістю та недосконалістю кримінально-виконавчого законодавства. Проведений нами аналіз окремих норм КВК України надав підстав стверджувати, про те, що КВК України містить достатню кількість норм, які визначають положення, щодо напрямків реалізації виховного впливу. Однак деякі з них мають низку не вирішених питань, які стосуються понятійного апарату; певні положення, взагалі не знаходять свого втілення у процесі встановлення критеріїв виправлення. А отже, все це позначається на процесі їх реалізації та потребує негайного втручання, у виді перегляду деяких норм та внесення змін відповідно окремих норм у КВК України.

Література

1. Кримінально-виконавчий кодекс України № 1129-IV: чинне законодавство із змінами та доповн. від 04.11.2018// https://zakon.rada.gov.ua
2. Кримінальний кодекс України № 2341-III: чинне законодавство із змінами та доповн. від 01.01.2020// https://zakon.rada.gov.ua

Даніч М. А.,
магістр 1-го курсу факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС
Плужнік О. І.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОЛИВОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ МАЄ СЕКСУАЛЬНІ ВІДХИЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ

Злочини у сфері статевої свободи та недоторканості являють собою невеликий відсоток від усіх злочинів, що вчиняються, проте мають самий високий показник за латентністю, через те що вони спричинюють не тільки глибокі фізичні травми, а й моральні та психологічні. Це відбувається через різні фактори, як приклад, через сором зі сторони жертви, побоювання погіршення соціального статусу або через погрози злочинця. Психологічний портрет злочинця є однією зі складових, яка допомагає знайти правопорушника якомога скоріше та виявити певні спільні ознаки всіх злочинів у сфері статевої свободи та недоторканості. Ці знання можуть бути використані для розробки типологій правопорушень або класифікаційних систем, які інформуватимуть рішення щодо розслідування, винесення вироку, лікування та нагляду.

Взагалі поняття сексуального насильства різноманітне, а тому воно стосується різних форм та умов статевих актів, що в свою чергу призводить до роз’яснення різних психологічних категорій злочинців у даній сфері. Так, є дуже актуальним питанням щодо педофілії. Це так зване сексуальне відхилення, яке виявляється у пристрасті вчинювати дії сексуального характеру з дітьми.

Даний діагноз вимагає від людини періодичних, інтенсивних і сексуально збуджуючих фантазій, закликів чи поведінки, спрямованих на дитину, що раніше народжується (як правило, віком 13 років або молодшою) протягом принаймні шести місяців [1].

В узагальненні ВСУ «Судова практика усправах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи» наголошується на суспільній небезпеці статевих злочинів проти неповнолітніх, якіпосягають на їх статеву недоторканність та нормальний статевий розвиток. Дані злочини часто призводять до невиправних душевних травм у потерпілих осіб, штовхаютьїх до аморального способу життя [2].

Стилі педофільної поведінки людей різняться. Одні вважають за краще одноразові контакти звипадково зустрінутими дітьми, що може так само пояснюватися страхом перед викриттям і подальшим покаранням. Інші – більш-менш тривалі зв'язки, треті – постійні, для чого можуть йти навіть на оформлення опіки чи піклування. Дані особи вміють здійснювати психологічний вплив, адже, вони намагаються завоювати глибоку прихильність, та навіть любов з боку дитини.

Даний вид сексуального насильства характеризується здійсненням даногоправопорушеннярізнимивіковими групами. Підлітки зазвичай використовують погрози, залякування своєї жертви, схильні завдавати жертві тілесні ушкодження. Проте, саме підлітки є найнебезпечнішим видом, адже, саме її представники продовжуючи цю діяльність на протязі всього життя стає хронічним педофілом. Зрілі педофіли чоловічої статі використовують масу різноманітних стратегій втягування дітей у сексуальне взаємодія: відпідкупу і умовлянь, до фізичного насильства. Літні педофіли знаходяться у віці біологічного старіння з притаманними цьому віковому періоду захворюваннями, в числі якихможе бути органічне ураження головного мозку.

Педофіли, зазвичай, є чоловіки з патологіями в сексуальному плані, закомплексовані, невпевнені в собі, виховані під материнської гіперопікою, нерідко позбавлені в дитячому та підлітковому віці достатнього взаємодії з однолітками. Для злочинців даної сексуальної категорії типова є аутоідентифікація з особистістю матері на тлівельми негативної оцінки особистості батька і відносин з ним [3].

Вчені намагалися систематизувати зовнішні ознаки педофілів, 66 аналізуючи типи тисяч виявлених педофілів і прийшли до висновку, що най частіше це особи невисокого росту, переважно шульга з не високим рівнем інтелектуального розвитку. Проте більшість вчених усе ж таки сходяться на думці, що зовнішні ознаки не відіграють суттєвої ролі при виявленні особи педофіла, вони можуть бути якими завгодно. Через це стає більш складним питанням щодо визначення злочинця через його психологічний портрет [4].

Останнім часом більшість держав намагається посилити покарання та контроль по відношенню до осіб, які скоїли злочини сексуальної направленості. 16 січня 2020 набувчинності Закон України «Про внесеннязмін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження Єдиного реєстру осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи, та посилення відповідальності за злочини, вчинені проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи».Даний реєстр буде закріплений за Міністерством юстиції, який буде відповідати за нього. Доступ до реєстру матимуть прокурори, слідчі, поліція і Госбюро розслідувань. У той же час, право на отримання інформації з реєстру буде у керівників установ освіти, охорони здоров'я або інших установ, що здійснюють нагляд за дітьми [5]. Даний проект, можна вважати вдачним, адже даний реєстр допоможе більш ефективно та швидко розслідувати злочини в даній сфері, а відкритість даного реєстру є обмежею, так як проглядати даний реєстр зможуть лише окремі особи.

Отже, можна вважати педофілом, особу, яка досягла 16 років, страждала не менше 6 місяців від систематичних незвичайних сексуальних спонукань, фантазій до малолітніх дітей. Хоча дана сфера не сильно досліджена, потрібно виявити той факт, що дані про злочинця мають важливе значення для розкриття та розслідування злочину. Це допомагає у плануванні слідчих версій, розслідування, а також у попередженні злочинів

Література

1. Dominique A. Simons Sex offender typologies / Electronic resource. Accessmode: www.smart.gov/SOMAPI/sec1/ch3_typology.html

2. Про судову практику у справах про злочинипротистатевоїсвободи та статевоїнедоторканості особи: Пленум Верховного Суду Українивід 30.05.2008 // ВідомостіВерховної Ради України. 2008. № 5.

3. Гутник А.Д. Социальные представления о сексуальном насилии над детьми / А.Д. Гутник // Психология и право. 2012. № 2. С. 4-5.

4. Арамаленко С.М. Розслідуваннярозбущуеннянеповнолітніх / С.М. Арамаленко. …дис. 12.00.09 кримінальнийпроцес та криміналістика. Київ, 2017. 242 с.

5. Про внесеннязмін до деякихзаконодавчихактівУкраїнищодовпровадженняЄдиногореєструосіб, засуджених за злочинипротистатевоїсвободи та статевоїнедоторканостімалолітньої особи, та посиленнявідповідальності за злочини, вчиненіпротистатевоїсвободи та статевоїнедоторканостімалолітньої особи: Закон України від 19.12.2019 \\ Відомості Верховної Ради України. 2019. № 409-IX.

Калаянова О. Д.,

к. ю. н., с. н. с., доцент кафедри криміналістики та психології ОДУВС

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ НАУКОВИХ ЗНАНЬ У ФОРМУВАННІ БЛОКУ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Практика розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, особливо неочевидних, у всі часи позначалась труднощами в частині пошуку, збирання, тлумачення інформації щодо події і прийняттям

обґрунтованих і об'єктивних рішень у кримінальному провадженні, їх узгодження зі сторонами обвинувачення і захисту, суддівським складом. Головна причина полягає, з одного боку, у нерозвинених здібностях переважного загалу людей безпосередньо сприймати інформацію про злочинну подію, з другого, недосконалості методологічних наукових розробок в криміналістиці щодо розкриття відповідного природного потенціалу шляхом впровадження системи креативних дій щодо підвищення рівня свідомості.

Зокрема, такий вид джерела інформації як сліди інтелектуального характеру, сліди пам'яті своєю природою посідають нематеріальну сферу, а тому потребують застосування для їх дослідження коректних методик і інструментарію, щодо якого в сучасній криміналістичній науці відведено хіба що гіпотетичне місце.Однак практика розкриття і розслідування кримінальних правопорушень більш впевнено і продуктивно реалізує новітні, поки що нетрадиційні спеціальні знання, що в останній час посилює свій вплив на традиційну, класичну методологію, формує умови щодо пошуку універсальних наукових положень.

Традиційні, на рівні академічної криміналістичної методології методи, засоби, прийоми не можуть повністю забезпечити юридичні провадження зрозумілим і плідним інструментарієм щодо пошуку і виявлення доказової інформації про події минулого, свідками яких певна категорія суб'єктів провадження не могли бути.

Значним, навіть визначальним фактором у ситуації виступає загальна матеріалістична орієнтація суспільства у світосприйнятті, акцент мислення спрямований на формально – логічні закономірності, низька обізнаність суспільства, що знайшло утілення у концептуально-методологічних наукових системах.

Вивчення загального стану інтелектуального розвитку людства, особливо тієї її частини, яка демонструє виключні здібності сканувати зі свідомості носіїв інформацію про події минулого і майбутнього часів, що знаходять об'єктивні і юридичні підтвердження, показує, що не втратили своєї актуальності питання щодо застосування науково обґрунтованих новітніх нетрадиційних методів і прийомів дослідження.

До питань розробки блоку нетрадиційних методів дослідження у своїх роботах звертались провідні вчені-юристи, серед них, зокрема, криміналісти: Т.В. Авер'янова, Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, А.Р. Белкін, В.І. Галаган, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, О.Р. Росинська, М.В. Салтевський, Ю.В. Шепітько, М.Г. Щербаковський, О. Лускатов, М. Селіванов та ін.

Дана тема досі є актуальною, тому що перед кожним, хто її розглядає, постає питання в необхідності розкриття значення та ролі нетрадиційних методів та спеціальних знань у криміналістиці, при цьому досі триває дискусія між наукою та практикою з даного питання: з одного боку науковці цілком доречно акцентують, що науково необґрунтовані методи не можна застосовувати у криміналістичних дослідженнях, а з іншого боку, коли всі «традиційні» методи криміналістики використані, а розслідування «стоїть на тому ж місці», слідчому нічого не залишається, як звернутися до нетрадиційних методів в розслідуванні. Такожв ході застосування нетрадиційних методів постає проблема обґрунтування висновків, але все ж таки, використання нетрадиційних методів дає змогу зрозуміти механізм кримінальної події.

На підтримку застосування нетрадиційнихметодів доказування висловлювалася О.Р. Росинська, яка нагадала, що початок використання практично будь-якого нового нетрадиційного методу в криміналістиці та судовій експертизі, як правило, викликає сумніви щодо його наукового обґрунтування, і противники будують свої заперечення на явних помилках його використання.

Проте в міру заглиблення та інтеграції знань у сферу розкриття та розслідування злочинів ці засоби і методи перетворюються, розробляються нові «власно криміналістичні» методики застосування, вивчаються їх можливості у сфері доказування. З плином часу вони перестають називатися нетрадиційними та стають невід'ємною частиною криміналістики. Наприклад, за з нетрадиційних у власнокриміналістичні перейшли такі методи, як дослідження речовин і матеріалів, криміналістична фоноскопія [1, с. 121].

Неможливо також не погодитись з точкою зору Л.Д. Удалової у тому, що традиційні прийомивиявлення інформаційного стану суб'єкта й викриття неправди можуть бути не завжди результативними. Наявний арсенал криміналістичних засобів та прийомів викриття винного певною мірою обмежений, а межі їх застосування здебільшого детермінуються обсягом зібраних у справі доказів і можливостями їх використання під час проведення слідчих дій [2, с. 3-4].

Є. Макаренко: визначає, що нетрадиційні методи – це «такі знання та методи, які ще не здобули достатнього визнання і поширення, їх не можна віднести до загальнонаукових у науці, усталених і впроваджуваних у практику… та акцентує увагу на наступному: «Якщо в основі наукових криміналістичних знань лежать філософські, то в основі нетрадиційних – звичайні, донаукові практичні знання. Це спеціалізовані форми людської практики пізнання світу, досвід, який має вплив на науку, а також інші форми знання» [3, с. 247, 248].

З вищесказаного, можна зробити висновок, що в процесі розслідування кримінальних правопорушень використовуються нетрадиційні методи, під якими розуміють знання й методи, які не набули достатнього визнання та поширення, їх не можна зарахувати до загальновідомих у науці та усталених і впроваджуваних у практику.

Виходячи з аналізу криміналістичної літератури, варто також зосередитися стосовно поглядів на класифікацію нетрадиційних знання та методів:

Клименко М. поділяє їх за подібною класифікацією на нетрадиційні криміналістичні знання, нетрадиційні спеціальні знання та психоенергетичні знання. Так, до першої групи відносять одорологію, фоноскопію, голографію та прогнозування; до другої – ергономіку, кінесику, генетику, нумерологію та гіпноз; до третьої – яснобачення, біоритмологію та біолокацію. [4].

Такі ж погляди стосовно класифікації нетрадиційних знань та методів спостерігаються у С. Г. Качуріна.Так, до них він відносить такі:

1. Нетрадиційні криміналістичні знання, тобто знання, які вже використовують в розслідуванні кримінальних правопорушень, але ще не набули достатнього розвитку та визнання в теорії криміналістики.

2. Нетрадиційні спеціальні знання, тобто знання та методи сучасних природничих, технічних і суспільних наук, які є перспективними для застосування та використання в практиці розслідування кримінальних правопорушень.

3. Нетрадиційні психоенергетичні знання – показують енерго-інформаційні особливості психічної діяльності людини і дають можливість дістати інформацію про минуле та майбутнє [5].Звичайно, даний перелік не є вичерпним.

Також він наголошує на тому, що сьогодні реально й ефективно можна розглядати та використовувати в криміналістиці лише дві перші групи знань, оскільки, на відміну від нетрадиційних психоенергетичних знань, вони є більш науково обґрунтованими, дослідженими та соціально адаптованими протягом певного часу.

Якщо говорити стосовно третьої групи, то в основному вона базується на парапсихології, тобто галузі досліджень, що вивчає незвичайні (паранормальні) явища людської психіки й концентрує в собі питання та проблеми психології, медицини, фізики, біології та філософії. До даної групи можна віднести телепатію, яснобачення, біолокацію, біоритмологію, тощо. Але на даний час на практиці дані методи ще не набули достовірного наукового пояснення та загального розуміння даних процесів спеціалістами, які могли б їх застосовувати.

Але все ж таки, не слід відкидати ті знання та методи, які на даний момент часу є незрозумілими. Тому, перш ніж повністю відкидати той чи інший спосіб виявлення правдивої інформації, потрібно проаналізувати статистичні дані розкриття правопорушень при застосуванні відповідного методу.Так, аналізуючи зародження деяких нетрадиційних методів дослідження, методи, які зараз визнані у криміналістичній науці, на початку свого розвитку піддавалися сумніву більшістю вчених-теоретиків, однак вже застосовувалися на практиці.

Підсумовуючи викладене, зазначаємо, що проблема застосування нетрадиційних знань та методів є досі актуальною та характерна для будь-якого юридичного провадження, в якому є ознаки дефіциту надійного, нескладного і ефективного методологічного і інструментального забезпечення практичних органів, інших суб'єктів щодо формування достатнього об'єму доказів.Тому дослідження в галузі криміналістики щодо забезпечення новітніми нетрадиційними методиками для отримання даних про обставини кримінального правопорушення є актуальним і вчасним.

Література

1. Борідько О.А., Оржинська Є.І. Перспективи розвитку нетрадиційних методів у криміналістиці. *Криміналістичний вісник.* Київ. 2013. № 2 (20). С. 119–122.

2. Удалова Л.Д. Теоретичні засади отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України: автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2006. 28 с.

3. Макаренко Є.І., Лиховицька Г.В. Використання в розслідуванні злочинів нетрадиційних методів і знаньприродознавчих наук. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.*2007. № 2(33). С. 246-255.

4. Клименко М.,Клевцов О. Можливості використання в розслідуванні злочинів деяких нетрадиційних криміналістичних та спеціальних знань і методів. *Право України*. 1998. № 1. С. 95–100.

5. Качурін С.Г. Нетрадиційні криміналістичні засоби і методи в розслідуванні злочинів: можливості використання. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 26. С.302–311.

Ковальова О.,
викладач кафедри криміналістики та психології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС
Усата Г.,
курсант 308-го взвода факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СУДОВО-БАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Останній час велика кількість кримінальних правопорушень вчиняються із використанням вогнепальної зброї. Це пов'язано з тим, що ринок вогнепальної зброї став ліберальнішим, а також існує більше мож-

ливостей для одержання зброї незаконним шляхом. Судово-балістична експертиза вирішує класифікаційні, діагностичні та ідентифікаційні завдання які виникають при розслідуванні кримінальних правопорушень пов'язаних з використанням вогнепальної зброї. Однак, в Україні на даний час відсутні єдині методики проведення судово-балістичних експертиз нових різновидів зброї (пневматичної, газової, травмуючої несмертельної дії) та конструктивно схожих пристроїв. Відсутня також методика дослідження нових видів боєприпасів та поняття зброї, її класифікації. З урахуванням тенденції щодо формування окремого розділу криміналістики з назвою «криміналістичне зброєзнавство», ці питання набувають великого значення для розробки методик експертного дослідження окремих різновидів зброї та інформаційно-довідкового забезпечення. Розвиток судової балістики як галузі науки дає шанс використовувати нові знання у процесі проведення судово-балістичної експертизи і розслідуванні кримінальних правопорушень. З цього виникає необхідність розвивати судову балістику, що приведе до швидкої і точної класифікації вогнепальної зброї. Судова балістика вивчає ознаки вогнепальної зброї та боєприпасів, закономірності виникнення слідів їх застосування, розробляє засоби та методи збирання й дослідження таких слідів. У судовій балістиці досліджується вогнепальна зброя і наслідки використання її зі злочинною ціллю. Дослідження зброї дає можливість винести обґрунтовані версії, виявити істотні обставини у кримінальному провадженні, встановити підозрювану особу [1].

У наукових дослідженнях приділялась певна увага як загальним питанням підготовки і проведення судово-балістичної експертизи, так і розробці методик проведення експертизи окремих різновидів зброї, інформаційного забезпечення експертних досліджень. Окремі аспекти цієї проблематики досліджувалися у працях П.Д. Біленчука, І.В. Горбачева, Б.М. Комаринця, А.В. Кофанова, М.П. Молибоги, О.Ф. Суляви та інших. Нормативною основою у цій сфері правового регулювання є положення Конституції України, КПК та КК України, Закони України «Про поліцію», «Про судову експертизу», «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», а також інші нормативно-правові акти, що стосуються діяльності експертних установ. На основі аналізу літератури, висновків судово-балістичних експертиз і враховуючи історичні особливості формування криміналістичного понятійного апарату обґрунтована думка, що найбільш точним є використання лише двох базових термінів: «ідентифікація» і «діагностика». З цих позицій завдання судово-балістичних експертиз відповідно розподіляються на ідентифікаційні та діагностичні [2].

Найбільш складним дослідженням є ідентифікація вогнепальної зброї за стріляними кулями і гільзами. Порівняльне дослідження слідів на кулі (гільзі), виявлених на місці події, та слідів на кулі (гільзі), отриманих експериментальним шляхом, провадиться шляхом співставлення за допомогою порівняльного мікроскопа та за збільшеними фотознімками. Під час проведення експертизи внутрішнє переконання експерта виступає як суб'єктивний результат його психічної діяльності щодо оцінки об'єктивних ознак. Вплив суб'єктивних чинників на висновки експерта погоджується з поглядами матеріалістичної діалектики на природу пізнання [3].

Відзначається, що на даний час існує значна кількість методичних розробок у галузі судово-балістичних досліджень. Проблема полягає у тому, що зразки зброї постійно оновлюються, з'являються нові екземпляри, які потребують відповідного оновлення методик криміналістичного дослідження. Таке оновлення повинно здійснюватися за двома напрямками: - удосконалення загальної методики експертного дослідження зброї; - розробка та удосконалення методик експертного дослідження окремих різновидів зброї (у тому числі новітніх). Термінологія, що використовується при судово-балістичних дослідженнях зброї несмертельної дії вимагає суттєвого удосконалення, багато визначень («газова зброя», «газовий набій», «безствольна зброя») мають умовний характер і не відображають конструктивних особливостей і принципу дії, а тому не можуть претендувати на наукову точність.

Зброя повинна класифікуватися за аналогією в залежності від її спрямованості на певний результат: - приголомшуюча зброя (газова зброя, електрошокові та світлозвукові устрої, ін.); - убивчо-травматична зброя (газові пістолети і револьвери, споряджені спеціальними шротовими набоями або отруйними речовинами несмертельної дії); - смертельна зброя, призначена для заподіяння смерті або шкоди здоров'ю, небезпечної для життя (стандартна вогнепальна, спеціальна газова зброя, споряджена смертельними отруйними речовинами, газова зброя, перероблена на вогнепальну та інше) [4].

У судово-балістичній експертизі донині не існує систематизованих на наукових засадах довідково-інформаційних фондів, які б містили необхідні дані про найбільш розповсюджені об'єкти також не існує остаточно сформованих інформаційно-пошукових баз і систем для оперативного надання експертам даних, що забезпечували б успішне виконання досліджень.

Робота зі створення довідково-інформаційного фонду полягає у проведенні інвентаризації та систематизації вже накопичених окремими експертними установами та оброблених відомостей (створення натурних колекцій зброї, набоїв, їх елементів, слідів пострілів).

Забезпечення експертних підрозділів довідковою та іншою інформацією щодо окремих категорій зброї, буде сприяти суттєвому підвищенню ефективності роботи правоохоронних органів у боротьбі з різними видами кримінальних правопорушень.

Звертаючись до міжнародного досвіду слід зазначити, що у багатьох європейських країнах, таких як Латвія, Норвегія, Фінляндія, Данія, Ісландія та інші діє інститут приватної експертизи. Впровадження інноваційного досвіду зарубіжних країн з приводу проведення приватних експертиз, є досить перспективним питанням з точки зору підходу до принципів проведення судових експертиз взагалі. Інститут приватної експертизи є наслідком вдосконалення в зарубіжних країнах принципу змагальності сторін, що надає право призначати експертизу не тільки суддям, а й учасникам кримінального провадження, що забезпечує неупередженість їх рішень, заснованих на підставах реальної дійсності [5].

На даний момент існує практика, коли за відсутності чітко врегульованої нормативної бази й наявності особливих підходів при встановленні цільового призначення об'єктів, деякі зразки вогнепальної зброї та стріляючих пристроїв нелегальної дії спочатку офіційно потрапляють у володіння громадян, а потім виникає необхідність в їх вилученні. Урегулювання правових та інших питань заднім числом, що характерно, не шляхом прийняття законодавчих актів, а з допомогою знову ж таки експертного дослідження, у методику якого поспішно вводяться окремі надумані позиції, є неправомірним.

Реалії експертної, слідчої та судової практики сьогодення зумовлюють необхідність серйозного наукового розроблення правових, організаційних і криміналістичних засад, пов'язаних з проведенням балістичних експертиз. Наявна методична база не відповідає сучасним вимогам і потребує серйозних змін. Необхідно узагальнити та впорядкувати позиції різних суб'єктів правовідносин із зброєю щодо її класифікації, на основі прикладів порівняльних досліджень, окремих розрахунків параметрів та оцінювання їх співвідношень, розробити науково обґрунтовані критерії, що дозволять однозначно підходити до визначення цільового призначення зброї та боєприпасів [5].

Узагальнюючи вищевикладене, можна дійти висновку про те, дослідження вогнепальної зброї, боєприпасів та слідів пострілу здійснюється за допомогою судово-балістичної експертизи, яка є різновидом криміналістичної експертизи. Проведення судово-балістичної експертизи потребує значного обсягу довідкової та методичної літератури, відомостей про різні зразки зброї та набоїв до неї. Результативність судово-балістичної експертизи значною мірою обумовлюється кваліфікацією експерта, володіння ним апробованою методикою проведення експертного дослідження, а також наявністю і доступністю інформаційного матеріалу довідкового характеру щодо конструкції та характеристик застосування сучасних зразків зброї.

Література

1. Біленчука П. Д. Балістика: криміналістичне вогнестрільне зброєзнавство. К.: Міжнародна агенція «Веегопе», 2003. 384 с.
2. Егорова А. Г. Судебная баллистика и судебно-баллистическая экспертиза / Под ред. А. Г. Егорова. Саратов, 2002. 176 с.
3. Шевченко Б. И. Идентификация огнестрельного оружия по пуле в судебной баллистике. М, 2003. 243 с.
4. Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: организация и проведение. М, 2006. 168 с.
5. Салтевський М.В. Криміналістика: Підручник. К.: Кондор, 2005. 268 с.

Козловский В.Г.,
курсант 2 курса факультета милиции Могилевского института Министерства внутренних дел Республики Беларусь, г. Могилев
Науч. руководитель: ***Нагорная Н. А.,*** *ст. преподаватель кафедры правовых дисциплин Могилевского института Министерства внутренних дел Республики Беларусь, магистр юридических наук, г. Могилев*

ОПРЕДЕЛЕНИЕ КРИТЕРИЕВ РАЗГРАНИЧЕНИЯ НАХОДКИ ОТ КРАЖИ И ПРИСВОЕНИЯ НАЙДЕННОЙ ВЕЩИ

Собственность всегда была и является экономической основой функционирования любого общества, что предполагает необходимость ее охраны. Выбранная тема актуальна в науке и правоприменительной практике, поскольку имеется ряд сложных, дискуссионных вопросов, например, о критериях разграничения отношений, возникающих в связи с находкой вещи от кражи и присвоения найденного.В практической деятельности сотрудников органов внутренних дел (далее – ОВД) часто возникают вопросы разграничения отношений по возникновению права собственности на находку, регулируемых гражданским законодательством, от отношений по возникновению обязательств вследствие причинения вреда имуществу потерпевшего. Возникает необходимость в определении критериев разграничения преступления и гражданско-правового поступка.

Изучение научной литературы также показывает на актуальность темы. Так, М.Д. Веремеенко полагает необходимым при разграничении вышеуказанных отношений учитывать не только признаки отдельного взятого правоотношения, возникающего по поводу найденного имущества, а «…учитывать в комплексе все ограничительные признаки, а затем только путем их анализа, сопоставления и сравнения делать окончательный вывод…» о существе правоотношений [1,с.15]. Другие исследователи, В. В. Хилюта [2], А. М. Лазарев [3], справедливо отмечают, что основная проблема заключается в различном понимании сущностных признаков находки, кражи и присвоения найденного, способе действия при присвоении находки и иных содержательных аспектах.

Законодательством определено, что найденным имуществом признается такая вещь, которая выбыла из обладания собственника или иного законного владельца и на момент ее присвоения виновным находится в безнадзорном состоянии. Правила, как гражданин должен поступить с найденной вещью указаны в ст. 228 Гражданского кодекса Республики Беларусь (далее – ГК). Согласно правилам п.п. 1, 2 ст. 228ГК нашедший обязан заявить о находке в ОВД или орган местного управления и самоуправления, либо, если вещь найдена в помещении или на транспорте, сдать лицу, представляющему владельца этого помещения или средства транспорта [4].

С целью определения критериев разграничения отношений, возникающих в связи с находкой вещи от кражи и присвоения найденного приведем примеры ситуаций, с которыми могут столкнуться на практике сотрудники ОВД.

Ситуация первая:гражданин А. обналичивал деньги в банкомате, находящемся в отделении банка. При этом обронил тамденежную купюру на крупную сумму. Через некоторое время к банкомату подошла гражданка К., заметивна полу купюру, наступила на нее ногой и убедившись, что находящиеся рядом люди не обращают на нее внимания, забрала деньги и ушла.Вскоре к банкомату вернулся гражданин А., в надежде найти там утерянную купюру. Не обнаружив пропажи, гражданин обратился с заявлением в милицию. Найти гражданку оказалось несложно: камеры видеонаблюдения запечатлели все ее действия. Кроме того, она снимала деньги со своей карты, поэтомуустановить личность гражданки К. сотрудникам ОВД не составило труда. Впоследствии в отношении нее возбудили уголовное дело, квалифицировав действия по ч. 1 ст. 205 Уголовного кодекса Республики Беларусь (далее - УК)[5].

Проанализируем данную ситуацию:

- Купюра была найдена в отделении банка, где имеется служба охраны и администрация;
- Отделение банка является общественным местом;
- Гражданка не предприняла никаких действий по поиску владельца данной купюры, не передала купюру лицу, представителю банка.
- Совершила преступление – кражу – обязательными признаками субъективной стороны которого является прямой умысел и корыстная цель, то есть стремление извлечь в результате обращения похищенного имущества в свою пользу материальную выгоду [6, с. 136 –137].

Ситуация вторая: Гражданину П.органами уголовного преследования предъявлено обвинение в совершении преступления по ч. 2 ст. 205 УК за кражу матерчатой сумки и пакета с деньгами. Приговором суда Цветковского района, оставленным без изменения судом апелляционной инстанции, гражданин П. признан невиновным и оправдан по ч. 2 ст. 205 УК за отсутствием в его деянии состава преступления[7, с. 16–17].

Из материалов уголовного дела следует, что гражданин П., проезжая на велосипеде по грунтовой дороге, расположенной между сельскими населенными пунктами, увидел пакет и матерчатую сумку. Он пнул пакет ногой – оттуда выпали денежные купюры. Поблизости никого не было. Обнаруженными деньгами П. в тот же день распорядился, потратил на собственные нужды. Впоследствии, узнав от сотрудников ОВД, что деньги были утеряны гражданином М. и, вспомнив, что у того была похожая матерчатая сумка, гражданин П. признался, что нашел на дороге деньги и истратил их.

Анализ даннойситуации позволил прийти к выводу о том, что: а) деньги был найдены в безлюдном месте, на грунтовой дороге, расположенной между населенными пунктами; б) деньги и пакет, в котором они были обнаружены, не обладали индивидуально-определенными признаками, позволяющими их выделить из других вещей по присущим только им признакам, а значит нашедший действительно сразу мог и не догадаться о том, кому эти деньги принадлежат; в) гражданин П. не имел умысла и корыстной цели, для извлечения выгоды от найденного. По материалам дела не имелось доказательств, свидетельствующих о том. что на момент завладения деньгами П. знал, кому они принадлежат.

Действия гражданина П. были обоснованно квалифицированы, как невыполнение им требований гражданского законодательства, регламентирующих действия лиц, нашедших потерянную вещь.

Ситуация третья: гражданин А. случайно увидел, что у шедшего впереди в нескольких метрах от него гражданина Д. из кармана куртки выпал кошелек. Подойдя к кошельку, гражданин А. не посчитал должным догнать гражданина и сообщить ему о находке, азабрал кошелек себе. При рассмотрении данного дела в суде встал вопрос о квалификации содеянного, т.е. совершил ли гражданин А. кражу (ст. 205 УК) или его деяние

следует квалифицировать как присвоение найденного либо по ст. 10.6 Кодекса Республики Беларусь об административных правонарушениях, либо если присвоение в особо крупном размере, то по ст. 216 УК?

Рассматривать данный пример можно с различных позиций, и все зависит от того, какой главный признак в разрешении приведенного примера ляжет в основу решения. В проанализированной ситуации внешне отсутствуют такие признаки, как:а) признак завладения чужим имуществом, т.е. непосредственного изъятия кошелькаиз владения гражданина Д. не произошло;б) утраченное владельцем имущество вышло из его владения без всякого участия виновного, т.е. без целенаправленных (активных) действий со стороны гражданина А.;в) у виновного лица умысел на присвоение утраченного имущества возникает в момент, когда оно вышло из владения собственника, а в случае хищения умысел на завладение имуществом у виновного должен возникать еще до его выхода из владения собственника.

Таким образом, последний пример как нельзя лучше указывает то, что в одной и той же ситуации правоохранительными органами и судом действия лица, нашедшего вещь, могут квалифицироваться поразному. При наличии всех признаков, составляющих объективную и субъективную сторону преступления могут быть квалифицированы как кража либо как присвоение найденного, либо при отсутствие таковых как несоблюдение гражданско-правовых правил о находке. А значит при решении вопроса об отграничении находки от кражи и присвоения найденного должны учитываться:1) обстоятельства утраты имущества собственником;2) место обнаружения имущества;3) данные, подтверждающие наличие у лица, нашедшего вещь, умысла на ее незаконное обращением в свою собственность.

Литература

1. Веремеенко, М. Д. Отграничение присвоения и растраты чужого имущества от кражи / М. Д. Веремеенко // Борьба с преступностью: теория и практика : Тезисы докладов V Международной научно-практической конференции, посвященной 100-летию образования милиции Беларуси (Могилев, 31 марта 2017 г.). Могилев : Могилевский институт МВД, 2017. С. 14–17.

2. Хилюта, В. В. Забытое имущество и его характеристика в контекстеустановления признаков кражи и присвоениянайденного / В. В. Хилюта // Синергия. 2018. №2. С. 74–84.

3. Лазарев, А. М. Вопросы разграничения кражи и присвоения найденного чужого имущества/ А.М. Лазарев //Вестник ВГАВТ. 2017. № 53 С. 227–233.

4. Гражданский кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 7 дек. 1998 г., № 218-З : принят Палатой представителей 28 окт. 1998 г. : одобр. Советом Респ. 19 нояб. 1998 г. : в ред. Закона Респ. Беларусь от 01.02.2019 г. // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. Минск, 2019.

5. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 9июля 1999 г., № 275-З : принят Палатой представителей 02 июня 1999 г. : одобр. Советом Респ. 24июня 1999 г. : в ред. Закона Респ. Беларусь от 18.07.2019 г. // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. Минск, 2019.

6. Комментарий к уголовному кодексу республики Беларусь / Н. Ф. Ахраменка, Н. А. Бабий, А. В. Барков [и др.]; по общ. Ред. А. В. Баркова. Минск : Тесей, 2003. 1200 с.

7. Игликова, А Правоприменительный акспект разграничения кражи и присвоения найденного / А. Игликова // Законность и правопорядок. 2019. № 3. С.16–19.

Конопельський В. Я.,
д. ю. н., доцент, завідувач кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

ОКРЕМІ ПИТАННЯЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІД ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Сучасне кримінальне законодавство України постійно і доволі інтенсивно реформується. Нові закони, обумовлені змінами в усіх сферах життєдіяльності суспільства, необхідністю більш глибинного тлумачення конституційних положень щодо гарантованого забезпечення та дотримання прав і свобод людини у сфері кримінального правосуддя, актуальністю приведення чинного законодавства у відповідність до міжнародно-правових стандартів тощо, після набрання ними чинності включаються до змісту Кримінального кодексу України і можуть бути реалізовані на практиці.

Актуальним на сьогоднішній день є вирішення питання щодо подальшого реформування чинного кримінальногозаконодавства в частині механізму реалізаціїнай суворішого покарання у виді довічного позбавленняволі. Дискусії, які тривають з приводу своєчасності, доцільності та порядку заміни довічного позбавлення волі на більш м’яке покарання, підстав та термінів розгляду питання щодо дострокового звільнення довічно засуджених, свідчать про складність та необхідність поглибленого вивчення зарубіжного досвіду в цьомупитанні, системного підходу у тлумаченні змісту відповідних положень міжнародно-

правових стандартів, врахування національних традицій та особливостей. Зміст проектів Законів України «Про внесення мін до деякихз законодавчих актів України щодо заміни довічного позбавлення волі більш м'яким покаранням» (№ 2292, 2015 р.) та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо адаптації порядку застосування окремих інститутів кримінального права до європейських стандартів» (№ 6344, 2017 р.) свідчить про доволі різні підходи щодо подальшої гуманізації виконання покарання у виді довічного ув'язнення. Проте посилення актуальності цього питання обумовлено чи малою кількістю чинників як об'єктивного так і суб'єктивного характеру: недостатня кількість спеціальних установ для утримання засуджених довічно; значні матеріальні витрати на їхнє утримання; відсутність дієвих стимулюючих заходів щодо дострокового виправлення засуджених та втрати ними суспільної небезпеки; негативний вплив на психофізичний стан довічно засудженого факту відсутності перспектив звільнення тощо.

Засуджені до довічного позбавлення волі – це єдина категорія, яка не підлягає умовно-достроковому звільненню, хоча така практика актуальна у багатьох країнах світу. Крім умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, досить часто застосовується практика перегляду вироку після відбуття мінімального встановленого законом строку. Для кожної держави він індивідуально визначений конкретним законодавством. В середньому мінімальний відбутий строк дорівнює 20 рокам відбування покарання у місцях позбавлення волі. Крім того, кожна держава встановила власний механізм призначення та відбування покарання у виді довічного позбавлення волі. Виходячи із норм чинного українського кримінального законодавства, слід зазначити, що в Україні мінімальний строк відбутого покарання, який дає право засудженому звернення до Президента, становить 20 років, після чого Президент Актом про помилування може замінити довічне позбавлення волі на певний строк тривалістю не менше 25 років [1].

У Пояснювальній записці до проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заміни довічного позбавлення волі більш м'яким покаранням зазначено, що одним із найбільш важливих кроків при визначенні ефективної політики в області довічного позбавлення волі є розробка справедливої, добре обміркованої та гуманної процедури, щоб оцінити готовність того чи іншого ув'язненого до виходу на свободу [2].

Окремої уваги заслуговує той факт, що світова спільнота не вбачає проблеми у питанні можливості умовно-дострокового звільнення від відбування покарання. Європейський суд з прав людини відстоює позицію, що коли механізм призначення та відбування покарання у виді довічного позбавлення волі не передбачає дострокового звільнення або перегляду вироку засудженого, у такому випадку система кримінального права в аспекті призначення покарання не відповідає вимогам ст. 3 Конвенції [3, с. 197-200].

Відповідно чинному кримінальному законодавству України довічне позбавлення волі до неповнолітніх не застосовується, що робить його більш гнучким і модернізованим, а також узгоджує із міжнародним законодавством. Відповідно до Пленуму ВСУ «Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх» від 16.04.2004 року зазначено: «При призначенні покарання неповнолітньому за сукупністю злочинів або вироків остаточне покарання у виді позбавлення волі не може перевищувати 15 років (ч. 2 ст. 103 КК)» [4, с. 123-127].

На думку Г.В. Плахотник, також особливої уваги заслуговують жінки, які завагітніли або народили дитину під час відбування покарання у виді довічного позбавлення волі. Науковець вважає, що такий юридичний факт має стати підставою для обов'язкової заміни довічного позбавлення волі максимальним розміром (15 років) позбавлення волі на певний строк. Між іншим, у науковій праці правника пропонується ст. 64 ККУ доповнити частиною 3 такого змісту: «3. Жінці, яка стала вагітною або народила дитину під час відбування довічного позбавлення волі, суд замінює це покарання позбавлення волі строком на п'ятнадцять років» [5, с. 16]. Проте, дана пропозиція автора виглядає дискусійною.У разі прийняття такої законодавчої новели буде створено підставу певній частині жінок, засуджених до довічного позбавлення волі, уникати справедливого покарання за вчинений злочин. Тому, можливо, таку умову слід віднести до диспозитивних повноважень суду.

Дослідивши законодавчий проект стосовно заміни невідбутої частини покарання більш м'яким, можна дійти висновку, що його реалізація сприятиме захисту прав і законних інтересів осіб, яких довічно позбавлено волі, з одночасним скороченням чисельності осіб, які відбувають такий вид покарання, проте із врахуванням і підтриманням належного рівня безпеки у суспільстві та державі. Створення механізму заміни покарання у виді довічного позбавлення волі більш м'яким формує перспективу для засуджених. Проте, незважаючи на це, дана перспектива звільнення у будь-якому випадку вміщує ряд вимог і умов, за яких у засудженого з'являється можливість пом'якшення санкції. Сьогодні у системі покарань кримінального права найбільш актуальними є питання звільнення від кримінальної відповідальності або заміни покарання більш м'яким, зокрема вони стосуються і довічного позбавлення волі. Особи, які відбувають такий вид покарання, прагнуть до пом'якшення покарання, використовуючи юридичні засоби захисту, передбачені законодавством. У більшості світових держав існує даний механізм, який вирішує ряд організаційних питань, пов'язаних із забезпеченням установ виконання покарань, а також пришвидшує процеси виправлення та ресоціалізації особи, мотивуючи її до повернення до нормального суспільного життя. Проте умовно-

дострокове звільнення від відбування даного виду покарання має ґрунтуватися на підставах, які нададуть можливість виправданого умовно-дострокового звільнення. А саме строк, який буде взято за основу для вирахування обсягу відбутого покарання повинен становити 20 років, тому що саме він вказаний у кримінальному законодавстві щодо довічного позбавлення волі та є середнім показником серед сукупності держав, де застосовується мінімальна межа для амністії або строк, який використовується в умовно-достроковому звільненні.

Крім того, у випадку запровадження механізму умовно-дострокового звільнення законодавцю слід звернути увагу на ризики, які можуть мати місце під час прийняття суддею рішення стосовно умовно-дострокового звільнення від довічного позбавлення волі. Зокрема, таке рішення має прийматися колегією у складі не менше трьох суддів апеляційного суду з метою запобігти протиправному впливу на суддів зі сторони зацікавлених суб'єктів, переважно з боку засудженого. У випадку запровадження механізму умовно-дострокового звільнення подальшої розробки потребують забезпечувальні норми, які передбачають можливі ризики під час прийняття суддею такого рішення.

В Україні сьогодні є значна кількість засуджених, які мають бажання звернутися із клопотанням до Президента про помилування, до наукових юридичних установ, де працюють кваліфіковані фахівці у галузі кримінального права, інших різного роду правових установ із запитами про надання правової допомоги, щоб захистити свої права та свободи. Зокрема, не поодинокі випадки звернень і до Одеського державного університету внутрішніх справ: і безпосередньо звернень громадян, і звернень установ з приводу надання експертної оцінки стосовно звернень до Конституційного суду України. Так, до Одеського державного університету внутрішніх справ надходив лист від засудженого до довічного позбавлення волі громадянина Крупко Д.В., який вказав на те, що Апеляційний суд Хмельницької області своєю ухвалою від 24.04.2018 відмовився застосувати міжнародне право та статтю 28 Конституції України щодо дострокового звільнення чи заміни більш м'яким покаранням довічного позбавлення волі.У скарзі пропонується відсутність у чинному кримінальному законодавстві України (у положеннях приписів ч.1 статті 81, ч.1 статті 82 Кримінального кодексу України) підстав та умов умовно-дострокового звільнення довічно засуджених, заміни довічного позбавлення волі на більш м'яке покарання розглядати як неконституційність даних положень, відсутність гарантій, встановлених ст. 3 Європейської Конвенції та ст. 28 Конституції України. Стверджується, щозменшенняпокарання та наступнезвільнення на підставі Акта про помилування (ст. 87 КК) не є реальною перспективою звільнення.

Якщо аналізувати чинне кримінальне та кримінально-виконавче законодавство з точки зору гарантій, встановлених ст. 3 Конвенції та ст. 28 Конституції України, слід зазначити, що опосередковане відтворення положень ст. 28 Конституції України здійснюється у змістірізних статей кримінального та кримінально-виконавчого законодавства. Системно-правове тлумачення та зіставлення змісту відповідних кримінально-правових та кримінально-виконавчих норм свідчить про наявність суттєвої гуманізації законодавства України, що і є гарантією реалізації положень ст. 28 КонституціїУкраїни (а відповідно і ст. 3 Європейської Конвенції). Безпосередньо або опосередковано гуманізація торкнулася і такого покарання як довічне позбавлення волі.

Проте сучасна вітчизняна спільнота та міжнародне товариство схиляються до модернізації чинного законодавства шляхом побудови механізму умовно-дострокового звільнення за певних обставин і умов. Це не означає, що ув'язнені із запровадженням такого механізму мають бути масово звільнені. Власне дострокове звільнення і має назву умовного, тому що відбувається лише за певної умови та передбачає її виконання.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/go/2341-14 (дата звернення: 20.08.2019).

2. Про внесеннязмін додеякихзаконодавчихактівУкраїнищодоадаптації порядку застосуванняокремихінститутівкримінального права до європейськихстандартів» (№ 6344, 2017 р.)

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ від 04.11.1950 № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004(дата звернення: 27.09.2019).

4. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини неповнолітніх: постанова Пленуму ВСУ від 16.04.2004 року № va005700-04. URL: https:// zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/va005700-04 (дата звернення: 27.09.2019).

5. Плахотник Г.В. Звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. 12.00.08:автореф. дис. … канд. юрид. наук. Х., 2019. 20 с.

6. Рец В.В. Формування реальних перспектив для звільнення від відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Актуальні проблеми забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний та міжнародний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 25 жовтня 2019 р.). Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. С. 197-200.

Кулик Л. М.,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС
Ребрик О. О.,
курсант 308-го навчального взводу ФПФОДР ОДУВС

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ВЧИНЮЄ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ

Будь-який злочин як суспільно небезпечне діяння, його види можна охарактеризувати з різних сторін. Одним з найважливіших структурних елементів злочину є суб'єкт злочину. Кримінологія розглядає суб'єкт злочину через призму ознак, рис та інших характеристик особи злочинця.

Актуальність розглядуваної проблеми полягає у тому, щоб під час виявлення чи розслідуванні злочинів, працівник органів Національної поліції мав уявлення, щодо особи, яка причетна до даного кримінального правопорушення. Крім цього, щоб, зокрема слідчі підрозділи, мали змогу відповісти на низку запитань. Наприклад, чи дійсно ця особа вчинила насильницький злочин чи вона взагалі не здатна на його вчинення, чи могла ця особа перебувати під впливом когось чи ні та інші питання, які є доцільними під час розслідування злочинів, зокрема насильницьких. Серед наукових проблем, що викликають значний інтерес у представників правової науки, питанню вивчення особи злочинця належить одне із центральних місць. Вивченню особи, яка вчинила злочин, приділяють увагу науковці різних галузей знань: філософи, соціологи, кримінологи, криміналісти, спеціалісти у сфері кримінального права та кримінального процесу. Актуальним питанням залишається кримінологічна характеристика особи злочинця, який вчиняє насильницькі злочини.

Особа злочинця є одним із основоположних елементів кримінологічної характеристики будь-якого злочину. Ґрунтовне дослідження цього елемента дає можливість встановити психологічні особливості вчинення конкретного злочину, що, своєю чергою, забезпечує формування ефективної методики його розслідування.

Проблематикою особи злочинця як елемента криміналістичної характеристики злочинів займалися такі вчені як: Ю. М. Антонян, Л. В. Багрій-Шахматов, М. І. Бажанов, В. С. Батиргареєва, Ю. В. Баулін, О.І. Бойцов, В. І. Борисов, В. О. Владимиров, В. В. Василевич, М. А. Гельфер, В. В. Голіна, Б. М. Головкін, І.М. Даньшин, О. М. Джужа, В. М. Дрьомін, В. П. Ємельянов, А. П. Закалюк, А. Ф. Зелінський та інші вчені[1].

Насильство проти людини, як негативне соціальне явище, є не лише кримінально-правовою проблемою, а й, значною мірою, – філософською та соціокультурною. Прояви насильницької поведінки особи є предметом вивчення психології, соціології, конфліктології, кримінології, педагогіки, медичних та інших наук. Адже дослідження особи людини – одна з найскладніших проблем філософії, антропології, психології та інших наук гуманітарного напряму.

Вивчення системи насильницької злочинності має вагоме значення, враховуючи рівень статистики злочинності. Зокрема, що стосується аналізу стану злочинності за 2019 рік, то загалом обліковано 101722 кримінальних правопорушень (зокрема: особливо тяжких –16357, злочинів проти життя та здоров'я –9220, проти статевої свободи та статевої недоторканості –75), з яких лише 1037 особам вручено повідомлення про підозру, а по 99310 кримінальних правопорушеннях на кінець звітного періоду рішення не прийнято [2].

Зокрема, що стосується аналізу стану злочинності за 2018 рік, то загалом обліковано 100155 кримінальних правопорушень (зокрема: особливо тяжких –16113, злочинів проти життя та здоров'я –9340, проти статевої свободи та статевої недоторканості –71), з яких лише 1026 особам вручено повідомлення про підозру, а по 101806 кримінальних правопорушеннях на кінець звітного періоду рішення не прийнято [3].

Досліджуючи кримінологічні показники насильницьких злочинців, слід, у першу чергу, зупинитися на таких критеріях, як вік, статева приналежність, соціально-освітній показник, характеристика особи, вчинення злочину вперше чи це вже рецидивіст тощо.

Структура особи злочинця передбачає наявність трьох груп ознак (властивостей, якостей): 1) соціально-демографічні (стать, вік, соціальне становище, рівень освіти, сімейний стан, рід занять тощо); 2) кримінально-правові (зміст і мотивація, одноосібний чи груповий характер злочинної діяльності, тривалість та інтенсивність злочинної діяльності, наявність чи відсутність судимості тощо); 3) соціально-психологічні властивості та якості осіб, які вчинили злочин (світогляд, інтереси та життєві установки). Такі ознаки структури особи злочинця виокремлюють українські кримінологи О. М. Джужа, В. М. Гринчак, А. Й. Міллер та ін. Однак нам більше імпонує позиція А. Б. Благи, згідно з якою основними елементами структури особи злочинця зазначеної категорії є такі: 1) соціально-демографічні; 2) кримінально-правові; 3) соціально-рольові; 4) морально-психологічні [4]. У межах нашого дослідження вважаємо за доцільне послуговуватися саме такою структурою, адже вона є більш ґрунтовною, а отже, здатна повною мірою схарактеризувати особу, розкрити природу, причини та закономірності її злочинної поведінки.

Дослідження даних кримінологічних ознак особи насильницького злочинця має вагоме значення при розслідуванні такої категорії злочинців словесний та психологічний портрет, складених по наявних в матеріалах кримінального провадження відомостях.

При вивченні окремих категорій злочинців істотне місце відводиться насильницькому типу злочинця (хуліган, гвалтівник, вбивця). У літературних джерелах робилися спроби встановити найбільш загальні риси насильницьких злочинців: 1) егоїзм, що нерідко переходить в егоцентризм, при якому вся поведінка особи підкоряється лише її інтересам, бажанням і потягам; примітивно-анархічна позиція: «що хочу, те й роблю»; 2) тісно пов'язана з егоїзмом (а нерідко і прямо визначена ним) зневага до інтересів і думки окремих членів суспільства, зокрема навіть найближчих цій людині людей; 3) відсутність здатності, а часто і бажання поставити себе на місце потерпілого; звідси – відсутність співчуття до потерпілого, більша чи менша жорстокість; 4) переважно афектований характер поведінки, при якій бажання, потреби і потяги, які виникають у особистості, відразу ж реалізуються, у тому числі і злочинним шляхом. Скоєння насильницьких злочинів пов'язане з агресією. У психології агресія розглядається як поведінка або дія, спрямована на завдання фізичної або психічної шкоди або на знищення іншої людини. Готовність окремої особистості до агресії виявляється як негативна межа – агресивність. Необхідно зазначити, що термін «агресія» означає напад. Агресивні злочини мають злісний, деструктивний характер і переслідують мету заподіяти потерпілому шкоду. В основі кримінальної агресії – ворожнеча і жага руйнування. Вона посягає на найважливіші людські блага – життя, здоров'я, честь, гідність, права людини. Агресія спрямована на завдання людині страждань і перешкоджає здійсненню її намірів. Об'єктами агресивних дій бувають також речі і природа – місце існування людей [5].

Окремо слід звернути увагу на вбивства, вчинені серійними маньяками, які займають значне місце в загальній структурі умисних вбивств, і з кожним роком їх кількість незмінно зростає. Злочини цієї категорії викликають велику складність при їх розслідуванні та розкритті, встановленні особи винного та його притягненні до кримінальної відповідальності. Крім цього, кожен випадок таких вбивств викликає обґрунтований страх у населення тих місць, де вчинені такі злочини та й загалом держави. Складність розкриття даних злочинів пов'язана з комплексом причин, у числі яких можна назвати віддаленість місця вчинення злочину, ретельне приховування трупа(розчленування, спалення, утоплення, поховання в землі і т. д.). Крім того, через тривалий період проведеної злочинної діяльності в особи злочинця виробляється свій ефективний спосіб приховування слідів злочину, тобто виробляється певний професіоналізм. Саме тому, дослідження особливостей розслідування серійних умисних вбивств є нагальною як теоретичною, так і практичною проблемою та потребує ретельного вивчення, дослідження та ґрунтовних результатів, які дозволять покращити процес розслідування цієї категорії злочинів та покаранні винних осіб[6].

Також слід виокремити осіб злочинців, які вчиняють домашнє насильство. Особу злочинця, який вдається до насильства в сім'ї, визначають як особу, яка вчиняє умисні насильницькі дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного характеру відносно члена (членів) своєї сім'ї. Відповідно, кримінологічна характеристика такої особи – це кримінологічний опис комплексу соціально значущих ознак особи, наділеної такими якостями з огляду на її взаємодію із зовнішніми умовами й обставинами, що зрештою призводить до вчинення нею актів насильства відносно члена (членів) сім'ї.

Отже, створення і функціонування системи науково-методичного забезпечення службової діяльності правоохоронних органів неможливе без відповідних фахівців, які володіють комплексом знань, методів і технологій в області поведінкової психології, основу яких складуть сучасні наукові знання в галузі кримінології, криміналістики, психіатрії, психології, що необхідно з метою підвищення ефективності вирішення професійних завдань при дослідженні особи насильницького злочинця. Використання вищеописаного напрямку на рівні професійної компетенції в процесі виявлення, розкриття і розслідування насильницьких злочинів зробить свій внесок у підвищення ефективності професійної діяльності працівників правоохоронних органів та зменшення рівня насильницької злочинності загалом.

Література

1. Колодяжний Максим Геннадійович. Кримінологічна характеристика та запобігання вимаганням, поєднаним із насильством: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юр. наук : спец. 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право/ Колодяжний Максим Геннадійович. Харків, 2010. 22 с.

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2019 року / Звітність // Офіційний державнийвеб-портал відкритих даних. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://data.gov.ua/dataset/4d8e1ba8-f036-4fbd-827c-fc3282fd0258

3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2018 року / Звітність // Офіційний державний веб-портал відкритих даних. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://data.gov.ua/dataset/4d8e1ba8-f036-4fbd-827c-fc3282fd0258

4. Блага А. Б. Насильство в сім'ї (кримінологічний аналіз і запобігання) : монографія / А. Б. Блага. Харків : Макаренко, 2014. 360 с

5. Топчій В. В. Кримінологічна характеристика особи насильницького злочинця / В. В. Топчій // Європейські перспективи. 2015. № 5. С. 85–91.
6. Іванов Ю. Ф. , Джужа О.М. Кримінологія: Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. К.: Вид. ПАЛИВОДА А. В., 2006. 264 с.

Кулик Л. М.,
к. ю. н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС
Шульгіна М. А.,
курсант 308-го навчального взводу ФПФОДР ОДУВС

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЧИНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ

Взаємне існування людей в суспільстві, їх спілкування та буденність – все це повинно бути побудовано на певних морально-етичних принципах та нормах співжиття. Моральні принципи – це найголовніші елементи уявлення про загальну поведінку людини, на ґрунті яких базуються основні, найголовніші моральні норми. Крім цього, моральні принципи є основними засобами регулювання й нормування поведінки людини, що дає підстави говорити про них як про певну єдність, тобто морально-етичну базу цієї інституції. Деякі норми моралі з плином часу закріпилися в формі законів і передбачають певну відповідальність та наслідки за їх порушення.

Сучасне українське кримінальне законодавство визначає коло злочинів проти моральності, які відображені в статтях 297-304 КК України. Серед таких злочинів: наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого; незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини; знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду; жорстоке поводження з тваринами; ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію; ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів; створення або утримання місць розпусти і звідництво; сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією; втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. [1]

Відповідно до статті 1 Конвенції «Про права дитини» дитиною є кожна людська істота до досягнення нею 18-річного віку, якщо за законом, що застосовується до цієї особи, вона не досягне повноліття раніше. [2] Український Кримінальний процесуальний кодекс дає більш детальне тлумачення поняття неповнолітньої особи: неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років; малолітня особа – це дитина до досягнення нею чотирнадцяти років [3].

Моральне формування особи триває до досягнення нею повноліття, в цей час формується особистість, життєві принципи та погляди. Різні соціальні умови впливають на характер формування особи. Тому детермінанти злочинності неповнолітньої особи треба шукати саме серед цих аспектів.

Детермінанти злочинності неповнолітніх слід поділити на 3 групи:

1. Фактори, які підштовхують неповнолітнього до обрання кримінального шляху – антисуспільна спрямованість конкретної особистості.

До цих факторів відносяться:

-негативний вплив родини (незабезпечення мінімальних потреб дитини, бездоглядність, пияцтво або наркоманія батьків, грубість або насильство з боку батьків);

-негативний вплив найближчого оточення, в тому числі втягнення у неформальні групи або анти суспільну діяльність;

-негативні фактори державного масштабу (погіршення економіки та загальна соціальна криза, збройний конфлікт на Сході країни, відсутність достатньої кількості фінансово доступних установ молодіжного дозвілля, розповсюдження через ЗМІ культу насилля, жорстокості, наркотиків, проституції, кримінальної субкультури) [4, с.227-229].

2. Сприятливі умови для скоєння злочину – група, яка вступає в дію після впливу факторів злочинної діяльності. Це можуть бути недоліки організаційного характеру, які допомагають особам з вже сформованою анти суспільною орієнтацією «технічно» здійснити злочинні наміри, або конкретні життєві ситуації, які у взаємодії з внутрішніми якостями особистості сприяли вчиненню злочину.

3. Поведінка жертв злочинності – дуже часто вона може бути делінквентною, тобто соціально неприйнятною поведінкою, котра включає у себе типи відхилень від норми: асоціальність та анти соціальність. Делінквентна поведінка може бути не лише асоціальною, а й протиправною поведінкою людини, що проявляється у вчинках (діях або бездіяльності), що завдають шкоди як окремим людям, так і суспільству в цілому.

Що ж стосується злочинів проти моральності, в цьому випадку основними факторами, що впливають на їх вчинення неповнолітніми, є вплив сім'ї та невисокий рівень громадянської культури і правової свідомості.

На жаль, мало хто з молоді замислюється над тим, що діюче в Україні право – закон, указ, повноваження, обов'язок, заборона – не може жити і діяти без масової правосвідомості. Відповідно до статистичних даних 3% усіх злочинів проти моральності були скоєні неповнолітніми. Але більш цікавим результатом статистичного дослідження є те, що 70% осіб, які скоїли злочин проти моральності не мали сімей [5,с.88-93]. Цей факт виявлений у процесі дослідження ще раз підтверджує, що в процесі формування особистості неповнолітнього як правопорушника найбільш значну роль відіграє родина.

Під час вивчення питання становлення особистості неповнолітньої людини, ми розглядали значний вплив родини, але треба зауважити, що особа до 18 років значну кількість часу проводить у навчальних закладах. На нашу думку, більшість сучасних навчальних закладів приділяє дуже мало уваги вихованню особистості дітей. У цьому аспекті слід згадати сучасну поширену проблему серед школярів і підлітків – боулінг, який набув значного поширення і має досить небезпечні форми прояву.

Вважаємо, що якщо приділяти більше уваги саме вихованню в школах: проводити уроки етики та толерантності, виховувати у школярів гуманність та любов до оточуючого світу, проводити уроки правознавства не лише для старшої коли, а й для молодших та середніх класів, тоді підвищиться рівень моральної свідомості, правової свідомості та громадської культури.

Дитина з неблагополучної родини, яка увесь день належно спілкувалась з оточуючими у навчальному закладі, прийде додому і, можливо, не захоче піддаватися негативному впливу з боку батьків, або цей вплив буде значно меншим. У цьому аспекті постає ще одна сучасна проблема – відвідування школи дітьми з неблагополучних сімей.

Таким чином, зробимо висновок, що під час формування особистості неповнолітньої особи, вона піддається впливу багатьох факторів, визначними з яких є: родина, оточення, суспільство та навколишнє середовище як стан держави та оточення взагалі. На злочини проти моральності неповнолітніх осіб підштовхує їх низький рівень культури та правосвідомості, необізнаність у праві та занедбані моральні цінності. Для значного зниження злочинів проти моральності серед неповнолітніх треба підвищити їх суспільні та особистісні навички комунікації, приділити більше уваги етичному вихованню та дисципліні.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України - електронний ресурс з режимом доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

2. Конвенція про права дитини від 0 листопада 1989 р. електронний ресурс з режимом доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України - електронний ресурс з режимом доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

4. Кримінологія: підручник/ А.М. Бабенко, О.Ю. Бусол, О.М. Костенко та ін. ; за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. - 2-ге вид., перероб. та допов. Харків : Право, 2018. 416 с.

5. Кулик С.Г. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності: дис... к.ю.н. :12.00.08 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2016. С. 88-93.

Марченко О. А.,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального процесу ФПФОДР ОДУВС

РОЛЬ СЛІДЧОГО У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЗАКОНОДАВЧІ ПРОГАЛИНИ.

Досить важливим при звільненні від кримінальної відповідальності є те, що особа, яка вчинила суспільно небезпечне діяння має розуміти сутність звільнення за нереабілітуючими підставами – підставами, які базуються насамперед на визнанні нею своєї винуватості. Цей факт набуває особливого значення на тлі проведення досудового розслідування не в повному обсязі. Тож, звільнення від кримінальної відповідальності завжди є компромісом між органами досудового слідства, судом та особою, яка вчинила правопорушення, оскільки базується на визнанні винуватості особи без постановлення вироку суду. А відповідно, необхідною передумовою звільнення особи від кримінальної відповідальності в порядку, передбаченому сучасним кримінально-процесуальним законом (через винесення судом ухвали про закриття справи), є згода особи на закриття справи за нереабілітуючими підставами. Закриття справи за нереабілітуючими підставами, за умови проведення досудового слідства не в повному обсязі (ч. 2 ст. 286 КПК) тим не менш передбачає виконання певного обсягу слідчої діяльності, яка надасть можливість встановити: всі обставини вчиненого діяння, а отже наявність в діянні ознак певного виду складу злочину; наявність обставин, необхідних для звільнення від кримінальної відповідальності.

Саме слідчий має безпосереднє відношення до встановлення фактичних обставин справи, надання правової кваліфікації вчиненого, збору та узагальнення інформації (як позитивного, так і негативного значення) щодо особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння. Саме слідчий, який здійснює досудове розслідування, має можливості у належному обсязі виявити кримінально-правові підстави та умови звільнення підозрюваного (обвинуваченого) від кримінальної відповідальності, серед яких особливе значення мають тяжкість та повторність вчинення злочину (для загальних видів звільнення), ознаки позитивної посткримінальної поведінки особи (для загальних та спеціальних видів звільнення). Тож об'єктивність та точність проведення слідчим досудового розслідування, кваліфікації злочинних дій у кримінальному провадженні спроможні стати основою для прийняття обґрунтованого рішення щодо можливості застосування звільнення від кримінальної відповідальності підозрюваного та обвинуваченого.

А відповідно сприяти більш інтенсивному визнанню цими особами та потерпілим законності та доцільності застосування звільнення від відповідальності.

Слід зазначити, що у науково-практичних коментарях до ст. 285 КПК «Загальні положення кримінального провадження під час звільнення особи від кримінальної відповідальності» наголошується саме на тому, що не лише прокурор, але й слідчий також своєю роз'яснювальною діяльністю має заохочувати підозрюваного, обвинуваченого до реалізації права на звільнення від кримінальної відповідальності [2, С. 708-709]. Підкреслюється особлива роль слідчого під час прийняття рішення щодо підстав про закриття кримінального провадження тощо [4, С. 430].

Якщо поглибити вивчення проблеми неузгодженості чинного кримінально-процесуального законодавства в частині правового статусу слідчого щодо реалізації інституту звільнення від кримінальної відповідальності, доцільним є співставлення за змістом та сутністю зазначених вище положень та ст. 40 КПК. В цій правовій нормі, по-перше, наголошується на відповідальності слідчого за законність та своєчасність здійснення процесуальних дій. По-друге, у п. 7 ч. 2 ст. 40 КПК йдеться про право слідчого за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру та подавати їх на затвердження прокурору [3, С. 24].

До того ж, у спеціальних дослідженнях звертається увага ще на одне протиріччя, яке виникає якщо звернутися до змісту даної статті. Маємо погодитися із думкою зазначених вище вчених (О. Дудоров, О В. Лобач, В. Півненко), які доводять те, що поза процесуальний статус слідчого не узгоджується із тими можливостями, як надаються йому ч. 3 ст. 40 КПК: слідчий має право у випадках відмови прокурора у погодженні його клопотань звернутися до керівника органу досудового розслідування. Після вивчення клопотання керівник за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні [1, С. 33; 122, С. 18; 190, С. 33].

Розглядувані протиріччя посилюються і іншими положеннями чинного законодавства, зокрема тими, що визначають особливості кримінально-процесуального порядку звільнення від кримінальної відповідальності на стадії судового провадження після отримання судом обвинувального акту, а отже стосуються обвинуваченої особи. Комплексний аналіз чинних кримінально-процесуальних положень доводить те, що на цій стадії вирішення питання щодо звільнення обвинуваченої особи від кримінальної відповідальності значення слідчого посилюється. В даному випадку маємо підкреслити той факт, що складання обвинувального акту першочергово покладаються на слідчого (ст. 291КПК). Прокурор має лише його затверджувати.

Особливістю цієї стадії кримінального провадження є те, що законодавець визначаючи коло осіб, які можуть звернутися до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності обвинуваченого, значно його розширює, використовуючи словосполучення «сторона кримінального провадження» (ч. 4 ст. 286 КПК). Відповідно до положень п. 19 ч. 1 ст. 3 «Визначення основних термінів Кодексу» та сутності відповідних положень статей, які містяться у Главі 3 «Суд, сторони та інші учасники кримінального провадження», маємо розуміти що звернутися з клопотанням під час судового провадження може (крім інших суб'єктів кримінального провадження: прокурора, керівника органу досудового розслідування, потерпілого та його законного представника, підозрюваного, обвинуваченого тощо) і слідчий [3, С. 6, 15-34]. Адже саме вони є сторонами кримінального провадження. Тож законодавець значно розширює коло суб'єктів, які наділяються правом ініціювати таке клопотання.

За чинним законодавством цей порядок є лише складовою загального процесуального порядку звільнення від кримінальної відповідальності як такого, що стосується як підозрюваного, так і обвинуваченого. Якщо виходити із того, що ініціювати клопотання про застосування як загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності (ст. 45-49 КК), так і спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності (ст. 97 КК) є можливим на будь-якій стадії кримінального провадження до постановки вироку (ч. 2, 4 ст. 286 КПК), - маємо визнати, що в чинному законі як безпосередньо, так і опосередковано відтворюється право слідчого не лише ініціювати, але й оформлювати відповідні матеріали та за умови згоди прокурора направляти їх до суду. Що не узгоджується із змістом та сутністю ст.ст. 286-288 КПК, в яких згадується лише прокурор, який складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності,

знайомить з ним потерпілу особу, з'ясовує його думку, надсилає клопотання до суду. І ні слова про слідчого як одного із суб'єктів реалізації кримінально-процесуального порядку звільнення від кримінальної відповідальності. Тоді як зміст ст. 40 КПК свідчить про інше.

Зазначене доводить, що в процесі розслідування (навіть якщо воно проводиться не в повному обсязі) та встановлення підстав для звільнення від відповідальності вплив слідчого на хід та результати вирішення питання щодо звільнення від кримінальної відповідальності є доволі важливим. Значення цього впливу обумовлюється тією роллю, яку відіграє слідчий у процесі підготовки, опрацювання матеріалів щодо звільнення від кримінальної відповідальності; у роз'яснювальній діяльності щодо прав та обов'язків підозрюваної, обвинуваченої та потерпілої особи у сфері застосування звільнення від кримінальної відповідальності; у набутті інститутом звільнення від кримінальної відповідальності головних стимулюючих та заохочувальних властивостей з точки зору спрямування післязлочинної (посткримінальної) поведінки винної особи до право слухняного способу життя тощо. І даний факт має знайти належне відтворення у чинному кримінально-процесуальному законодавстві.

Література

1. Дудоров О.О. Про конституційність інституту звільнення від кримінальної відповідальності [Текст] / О.О Дудоров // Вісник Національної академії прокуратури України. 2009. № 1. С. 40–48.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, С.М. Блаживський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. 768 с.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповн. на 01 червня 2018 року: : Офіц. текст. К.: Алерта, 2018. 318 с.

4. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. К.: Алерта, 2014. 768 с.

Меркулова В.О.

д. ю. н., професор, професор кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗМІСТУ ТА СУТНОСТІ СИСТЕМНОГО МЕТОДУ ТАКОГО СТИМУЛЮЮЧОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ІНСТИТУТУ, ЯК ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Інтенсивне реформування кримінального та кримінально-процесуального законодавства України посилює актуальність формування дієвої системи методів вирішення наукових завдань як такої сукупності прийомів (способів) наукового дослідження, що дозволяє об'єктивно та ефективно здійснити практичне та теоретичне засвоєння доволі складної дійсності. В доктрині кримінального права подовжується дискусія щодо того, чи має дослідник дотримуватися якоїсь певної системи методів, яка є більш типовою для досліджень кримінально-правового характеру, чи наука кримінального права має поступово напрацьовувати свою власну методологію дослідження. Тож існують як прибічники дотримання певного переліку власних самодостатніх методів дослідження кримінально-правових проблем, доцільність використання яких базується на типовості та поширеній практиці застосування, так і прибічники творчого, не обмеженого використання методів дослідження різних рівнів (філософського, загальнонаукового, конкретно-наукового тощо).

Не менш важливою є методика дослідження правової складової розглядуваного інституту. Саме належна система методів наукового дослідження чинного законодавства у сфері застосування звільнення від кримінальної відповідальності має сприяти виявленню в ньому певних прогалин, колізій, наданню певних пропозицій щодо вдосконалення змісту чинних правових норм, формулюванню нових законодавчих дефініцій, відповідних понять (категорій), засад кримінального правосуддя.

Недосконаліть законодавства, в свою чергу відтворюється у проблемах правозастосовної практики (на стадії досудового розслідування, під час судового розгляду справи та ухвалення рішення щодо звільнення від кримінальної відповідальності). Вивчення статистичних даних правозастосовної практики як по Україні в цілому, так і по окремим її регіонам (щодо кількісних та якісних показників застосування звільнення від кримінальної відповідальності, особливостей досудового розслідування, кількості та особливостей змісту складання прокурором клопотання про застосування звільнення від кримінальної відповідальності та направлення їх до суду, конкретного змісту ухвал суду про застосування звільнення від кримінальної відповідальності щодо неповнолітніх, зокрема в частині застосування примусових заходів виховного характері до неповнолітньої особи як невід'ємної складової звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності) , - вимагають певного методологічного підходу, який став би основою для отримання інформації щодо якісних та кількісних характеристик в даному питанні, надав би можливість визначитися із тенденціями в сфері реалізації міжгалузевого інституту звільнення від кримінальної відповідальності.

Отже, визначення особливостей змісту та сутності системного методу такого стимулюючого міждисциплінарного інституту, як звільнення від кримінальної відповідальності є актуальним та важливим.

Звернення до енциклопедичних словників, які суттєво різняться за характером тлумачення та спрямуванням, надає підстави для узагальненого розуміння змісту та сутності такої категорії як «система». Тлумачення цього слова, виходячи з сфери його застосування, граматичної та стилістичної характеристики, фразеологічного зв'язку із іншими словами, виходячи з тривалості шляху його становлення та розвитку як певної категорії тощо, свідчать про певну єдність розуміння того, що система - це певний порядок у розташуванні чогось (у зв'язку із чимось); форма організації будь-чого, що дозволяє поєднати певне розмаїття у щось єдине, чітко структуроване ціле, елементи якого по відношенню до цілого та інших частин займають відповідне для них місце.

У сучасній правовій науці та практиці слово «система» використовують вже в певних словосполученнях - «система права» та «система законодавства», які є відносно самостійними поняттями, що виступають як зміст і форма з різними первинними елементами (норма права, в першому випадку, нормативний правовий акт, - у другому). Проте як і система права, так і система законодавства уособлюють у собі певну єдність структурованих за певним критерієм первісних елементів (правовий акт, інститут права, норма права, частина норми тощо), які є внутрішньо логічно узгодженими та взаємопов'язаними, побудованими переважно за галузевою належністю (або ж у субординаційному порядку).

Загальновизнаним є те, що системність є невід'ємною властивістю кримінального права, принципом побудови кримінального законодавства, одним із основних способів дослідження та тлумачення сенсу, змісту та взаємообумовленості кримінально-правових норм, інститутів, частин кримінального законодавства, галузей права кримінально-правового блоку. Системоутворююче значення, залежно від рівня узагальнення, можуть відігравати поняття, терміни, ознаки складу злочину; зміст, сутність кримінально-правових норм, інститутів та завдання (спрямування), які постоять перед ними тощо. У разі наявності системоутворюючих зв'язків у приписах кримінального закону, слід звертати увагу саме на ці зв'язки, враховувати їх сутність під час системного тлумачення кримінального законодавства. Той факт, що значна кількість кримінально-правових норм є новими для правозастосувача, або ж набула іншого змісту, інколи навіть сутності, - посилює значення саме системного способу тлумачення положень кримінального законодавства.

В спеціальних дослідженнях з питань застосування системного методу під час дослідження будь-якої проблеми кримінального права та законодавства формулюються власні бачення науковців (І.В. Борщевський, В.І. Борисов, Т.С. Коханюк, О.К. Марін, Є.С. Назимко, С.Д. Шапченко, В.Г. Яворська) щодо підвищення дієвості цього інструментарію. Зокрема, йдеться: про необхідність дотримання принципів системного аналізу (динамічності, взаємодії, взаємозалежності елементів, комплексності, цілісності, ієрархічності); про те, що першим кроком у вирішенні будь-якої проблеми системного дослідження є представлення об'єкта, що вивчається як певної системи; про необхідність дотримуватися позиції, що системність виступає не лише у якості основних вимог до кримінального права, але й у якості принципу побудови кримінального законодавства; що саме системний підхід є найбільш ефективним способом розв'язання сенсу та змісту кримінально-правової норми шляхом зіставлення із іншими нормами як кримінального права, так і нормами інших галузей права; що системний підхід – це завжди, з одного боку, спрямування до виявлення певної внутрішньої структури об'єкта на підставі аналізу та вивчення окремих елементів (інституту, норми), - з іншого, намагання розкрити цілісність та властивості всієї системи (на підставі використання методу синтезу); що у межах системи кримінального права усі її елементи поєднані специфічними зв'язками; кожний елемент кримінального права (інститут, норма) мають відповідати ознакам системи кримінального права, в той же час може бути підсистемою системи більш високого порядку; що цілі окремих елементів кримінального права (законодавства) не мають суперечити цілям цілої системи; враховувати, що системність кримінального права не позбавлена і суто суб'єктивних властивостей з огляду на суб'єктивний аналіз, оцінку та сприйняття її елементів під час їхнього дослідження тощо [2, С. 19-24; 1, С. 261-265; 3, С. 264; 4; 5, С. 297-303; 6, С. 19-20; 7].

Підсумовуючи зазначене маємо дійти наступних висновків. Ефективність та дієвість застосування міжгалузевого інституту звільнення від кримінальної відповідальності багато в чому залежатиме від співвідношення змісту, сутності, узгодженості норм кримінального та кримінально-процесуального права в частині ознак різних видів звільнення від кримінальної відповідальності, підстав, умов та порядку їхнього застосування. І навпаки, недосконалість та суперечливість окремих кримінально-правових та кримінально-процесуальних положень негативно впливатиме на розуміння соціально-правового змісту розглядуваного інституту, ускладнюватиме практику його застосування.

Системний метод допомагає розкрити зміст та сутність інституту звільнення від кримінальної відповідальності як певної системи (підсистеми) елементів. З одного боку, цей інститут є одним із елементів заохочувальної системи заходів кримінально-правового та кримінально-процесуального характеру, є відтворенням прогресивної системи кримінального правосуддя в цілому, має сприяти виправленню та ре соціалізації правопорушників в більш оптимальні терміни за умови економії карної репресії. Проте з іншого боку, повне уявлення про

сутність та значення, характерні особливості цього інституту можемо отримати лише на підставі дослідження та співставлення правових ознак різних видів звільнення (як з точки зору їхньої типовості, так і специфічності).

Література

1. Борисов В.І. Питання систематизації Особливої частини кримінального права / В.І. Борисов // Вісник Асоціації кримінального права України, 2013. № 1 (1). С. 261-265.
2. Борщевський І.В. Теоретичні засади систематизації законодавства / І.В. Борщевський //Часопис Київського університету права. 2007. № 3. С. 19-24.
3. Задоя К.П. Типи зв'язків норм кримінально-виконавчого права з нормами кримінального права та процесу / К.П Задоя, О.В. Ільїна // Часопис Київського університету права. № 2, 2010. С. 264-266.
4. Коханюк Т.С. Системне тлумачення кримінального закону: Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право. Львів: ЛДУВС, 2010. 319 с.
5. Марін О.К. Структура статей Особливої частини КК України та проблема коментування їх змісту / О.К. Марін // науковий вісник ЛЮІ МВС України. 2004. № 2 (2), додаток 2. С. 297-303.
6. Шапченко С.Д. Системне узгодження положень Загальної та Особливої частин Кримінального кодексу України як один з напрямів його комплексного вдосконалення / С.Д. Шапченко // Кримінальне право України. 2006. № 5. С. 19-20.
7. Яворська В.Г. Забезпечення єдності застосування кримінального законодавства України актами судового тлумачення: Дисертація на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук за спеціальністю: 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право. Львів: ЛДУВС, 2012. 221с.

Поліщук Д.Г.
курсант факультет підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності,ОДУВС.
Науковий керівник: ***Плужнік О. І.,*** *к. ю. н., доцент,*
професор кафедри кримінального права та криміналогії

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ФАЛЬСИФІКАЦІЮ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

На сьогодення існує вкрай актуальна і дуже необхідна для обговорення проблема, як фальсифікація лікарських засобів, яка виступає однією з найсерйозніших проблем охорони здоров'я людей як на національному, так і на міжнародному рівні, яка пов'язана іззагрозуюжиттю та здоров'ю людини,внутрішній безпеці країни та системі охорони здоров'я.

З урахуванням суспільної небезпеки, притаманній цьому явищу, питання протидії обігу фальсифікованих лікарських засобів відобразилася не тільки в нормативних актах, а й в міжнародних документах. Так, у Конвенції Ради Європи «Про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я», підкреслюється, що для ефективної боротьби з глобальною загрозою, яку може нести підробка медичної продукції, необхідно забезпечити криміналізацію діянь у цій сфері[1]. В Україні засобом охорони суспільства від злочинних посягань яке тягне за собою покарання зазначається в Законодавстві України про кримінальну відповідальність.

Виходячи з низки документів як і міжнародного рівня, протидія виробництва та обігу фальсифікованих лікарських засобів має стати предметом постійної уваги з боку державних органів України, оскільки підробка ліків загрожує внутрішній безпеці країни. Основним та одним із самих дієвих кримінально-правових заходів у протидії поширенню фальсифікації лікарських засобів є покарання. По своїй правовій природі даний захід є необхідним засобом охорони суспільства від злочинних посягань. Такий спосіб охорони реалізується через погрозу самим покаранням, яке закріплено санкцією відповідної кримінально-правової норми та його подальшим відбуванням, тобто безпосередньою реалізацією.

Під метою покарання, ґрунтуючись на законі, а саме частині 2 статті 50 КК України, слід розуміти бажаний, оптимальний результат діяльності законодавця, який полягає в позбавленні або обмеженні прав і свобод особи, що вчинила злочин і визнана винною обвинувальним вироком суду,який набрав законної сили. Визнана винною судом особа, може бути піддана цілій низці кримінальних покарань від штрафу і закінчуючи довічним позбавленням волі [2, с. 236].

У Кримінальному кодексі України встановлена вельми сувора кримінальна відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів. Ст. 321-1. До прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів» чинним законодавством було передбачено лише адміністративну відповідальність затакого роду протиправну поведінку. Згідно Статті 44-2, суб'єкт такого правопорушення підлягав штрафу за адміністративне правопорушення у розмірі від двадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

На разі, санкція статті 321-1 КК України передбачає такі покарання: – основні, як позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі та додаткові як конфіскація майна. Однак, такий вид покарання не відповідав рівню шкоди, яка могла бути завдана або створена, не співвідносився з можливим наслідками тощо, а сума не співвідносилася зі шкодою, яку могло бути завдано застосуванням фальсифікованих лікарських засобів. Кримінального кодексу України за вчинення цього злочину передбачене покарання у вигляді позбавлення волі, при цьому у випадках, коли такі дії спричинили смерть особи, особливо тяжкі наслідки або вчинені в особливо великих розмірах, то встановлено можливість застосування найсуворішого покарання - довічного позбавлення волі.

Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або у великих розмірах, або якщо вони спричинили тривалий розлад здоров'я особи, а також виробництво фальсифікованих лікарських засобів караються позбавленням волі на строк від восьми до 10 років (раніше – від п’яти до восьми років) з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна" [4].

У якості додаткового покарання стаття 321-1 КК України передбачає конфіскацію майна. Згідно статті 59 КК України покарання у виді конфіскації майна полягає в примусовому безоплатному вилученні у власність держави всього або частини майна, яке є власністю засудженого. Разом з тим, конфіскація майна встановлюється за тяжкі та особливо тяжкі корисливі злочини, а також за злочини проти основ національної безпеки України та громадської безпеки незалежно від ступеня їх тяжкості і може бути призначена лише у випадках, спеціально передбачених в Особливій частині КК України [5, с. 186].

Водночас, варто відмітити, що у відповідності до положень ст. 65 КК України суд призначає покарання: у межах, установлених у санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини цього Кодексу, що передбачає відповідальність за вчинений злочин. Відповідно до положень Загальної частини КК України; враховуючи ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом’якшують та обтяжують покарання. Окрім того, особі, яка вчинила злочин, має бути призначено покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Більш суворий вид покарання із числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатнім для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів.

Підсумовуючи можемо сказати, що на сьогоднішній день на рівні державного регулювання і державного контролю у сфері фармацевтичної діяльності в Україні створено певний механізм запобігання і поширенню фальсифікованих лікарських засобів разом із нормативною базою та зміною відповідальності за вчинений такий злочин. Після внесення змін до КК України, щодо ефективності призначених покарань - то,незважаючи на надзвичайну суворість санкцій ст. 321-1 КК України, жодна із засуджених за цей злочин осіб після набрання чинності обвинувальним вироком жодного дня не перебувала у місцях позбавлення волі – всі, без винятку, були звільнені від відбування покарання.

Література

1. Косенко В.В., Быков А.В., Мешковский А.П. Фальсифицированныелекарства – глобальная проблема [Електронний ресурс] Режим доступу: http://cyberleninka.ru/article/n/falsifitsirovannye-lekarstva-globalnaya-problema.

2. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник. НазимкоЄ.С., Лосич С.В., Данилевська Ю.О. та ін. За заг. ред. проф. БесчастногоВ.М. та Джужи О.М. Київ.: ВД «Дакор», 2018. 386 с.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). 1984. Додаток до № 51. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http:\\www.rada.gov.ua3.

4. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 № 2341-ІІ. Верховна Рада України. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

5. Горбачова І.М. Розмежування конфіскації і спеціальної конфіскації. Актуальні проблеми держави і права. №32. 2007. С. 186.

Резніченко Г. С.,

к. ю. н., доцент, доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДО ЖІНОК, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, МОЖЛИВОСТІ ПРОЖИВАННЯ ЗА МЕЖАМИ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ

Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі вагітними жінками та жінками, які мають при собі малолітніх дітей зумовлені соціально-демографічними, психофізичними властивостями жінок, особливим станом, у якому вони знаходяться – станом вагітності та наявності дитини у віці до трьох років.

Материнство – це основна соціальна функція жінки. Саме зі станом вагітності та наявністю дитини, при умові що вона не досягла три річного віку, законодавець пов'язує більш пільгові умови утримання засуджених жінок, які визначені главою 21 відповідного розділу: "Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками і неповнолітніми". Глава 21 містить у собі лише дві норми, які визначають порядок та умови утримання у виправних установах засуджених жінок поряд із малолітніми дітьми (ст. 141 КВК) та порядок і умови надання права засудженій жінці, - на час звільнення від роботи у зв'язку з вагітністю і пологами, а також до досягнення дитиною трирічного віку, - проживати за межами виправної установи (ст.142 КВК України)[1, с. 460,462].

Окремого розгляду заслуговує застосування ст. 142 КВК України.

Дозвіл на проживання за межами установи надається начальником закладу, погоджується із спостережною комісією. Жінки оселяються поблизу виправної колонії і знаходяться під наглядом її адміністрації. Вони можуть носити одяг, прийнятий у цивільному вжитку, мати при собі гроші та цінні речі, без обмеження листуватися з рідними і іншими особами, одержувати грошові перекази, посилки, бандеролі, витрачати кошти, мати побачення. Ці жінки користуються правом вільного пересування по території, межі якої визначаються начальником виправної колонії. Після закінчення періоду звільнення від роботи у зв'язку з вагітністю та пологами виконують роботу за вказівкою адміністрації виправної колонії. Заробіток нараховується на загальних підставах з іншими засудженими, які відбувають покарання у виправній колонії даного виду. Харчуванням, одягом, комунально-побутовими послугами вони забезпечуються за нормами, установленими для засуджених. У випадку злісного порушення встановлених правил поведінки засуджені жінки повертаються в колонію для подальшого відбування покарання.

В аналогічному варіанті за змістом це положення визначалося у попередньому Виправно-трудовому кодексі (ст. 35) Однак дана норма практично не застосовувалася у зв'язку зі складністю розв'язання питань режимного, організаційно-побутового характеру. Тим більше, вона не застосовується зараз, коли діє кримінально-правовий інститут звільнення від відбування покарання (ст. 83 КК) вагітних жінок і жінок, що мають малолітніх дітей. На думку окремих фахівців, це питання заслуговує спеціального вирішення.

Так Е.В. Стругова (Росія) взагалі вважає не можливим використовувати у правозастосуванні цей інститут, який довгі роки є визначеним у законі, проте ніколи на застосованим у практиці. Дійсно, реалізація цих можливостей на практиці зіштовхується з великою кількістю проблем. Складність організації житлово-побутових умов, харчування, надання лікарської допомоги, здійснення контролю за поведінкою засуджених, той факт, що все більш дорогими є усі ці послуги, у підсумку надають підстави твердженню про недоцільність взагалі існування цього кримінально-виконавчого інституту.[2, с.36] На думку В.О. Меркулової, вивчення практики реалізації кримінально-правового та кримінально-виконавчого інституту звільнення від відбування покарання вагітних жінок та жінок, що мають малолітніх дітей (ст. 83 КК; п.10 ст. 154 КВК) доводить, що за характером вчиненого злочину, терміном призначеного покарання, лише незначна частина цих засуджених жінок може сподіватися на дострокове звільнення. Питома вага засуджених, які за формальними підставами підпадають під дію ст. 83 КК, не може скористатися наданим законом правом з причин соціального характеру. Тому, застосування ст. 142 КВК, яка визначає право засуджених жінок на проживання за межами установи, є доцільним щодо двох категорій засуджених жінок, які мають при собі малолітніх дітей. Перша - це жінки, які за відсутністю соціальних, матеріальних умов не можуть скористатися можливістю звільнення від покарання на підставі статті 83 КК. Друга - жінки, які за характером злочину не підпадають під дію цієї кримінально-правової норми [3, с. 211]. До речі, застосування ст. 142 ВТК не передбачає ніяких обмежень щодо характеру вчиненого злочину, терміну призначеного покарання. Надання можливості цим жінкам проживати за межами колонії, але під контролем адміністрації закладу, дозволить певною мірою нейтралізувати негативний вплив позбавлення волі на розглянуту категорію засуджених жінок, а надалі (після їхнього звільнення) уникнути ряду проблем соціально-економічного порядку.

На підставі розглянутих положень доцільно сформувати окремі пропозиції щодо удосконалення кримінально-виконавчого законодавства у частині регламентації порядку та умов виконання позбавлення волі стосовно вагітних жінок та жінок, які мають при собі малолітніх дітей. Так зокрема, на нашу думку, назва глави 21 КВК не відповідає змісту статей, які в ній містяться. По-перше, якщо керуватися назвою статті "Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі засудженими жінками...", маємо зафіксувати усі відмінності, які характеризують порядок виконання позбавлення волі стосовно засуджених жінок, без відносно до їхнього соціально-демографічного стану. Якщо ж залишити цю главу за змістом ст.ст. 141, 142, назва глави має бути змінено на наступну "Особливості відбування покарання у виді позбавлення волі вагітними жінками та жінками, які мають дітей віком до трьох років". Проте доцільним є додатково сформулювати статті, які б визначали усі відмінності порядку та умов виконання та відбування покарання у виді позбавлення волі у будь-якій сфері діяльності виправної установи, стосовно усіх заходів виправлення по відношенню до розглядуваної категорії засуджених.

Література

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : науково-практичний коментар / за заг. ред. Степанка А. Х. Харків : ТОВ „Одіссей”, 2005. 560 с.
2. Стругова Е. В. Правовые основы дифференциации женщин, осужденных к лишению свободы : Правовое и методическое обеспечение исполнения уголовных наказаний. М., 1994. С. 36.
3. Меркулова В. О. Жінка як суб’єкт кримінальної відповідальності : монографія. Одеса, 2003. 280 с.

Романюк М. М.,
слухач магістратури «ПД» ОДУВС

ТИПОЛОГІЯ ОСОБИ, ЗДАТНОЇ ВЧИНЯТИ СЕРІЙНІ ВБИВСТВА

На сьогоднішній день в суспільстві доволі часто зустрічаються випадки серійних вбивств, що є актуальною проблемою. Вивчення осіб, які здатні вбивати незліченну кількість людей з особливою жорстокістю дає нам змогу попереджати вчинення даного виду злочину та допомагає при розслідуванні і встановленні злочинця, тому займає важливе місце в кримінальній характеристиці злочинів даної категорії.

Слід відмітити, що вивчення особи злочинця являє собою складну комплексну проблему, яка вимагає різнобічного підходу. Аналіз юридичної літератури показав декілька напрямків дослідження даного об’єкта: кримінологічне, кримінально-правове, кримінально-процесуальне, судово-психологічне, виправно-трудове та криміналістичне. Усі вони становлять єдине ціле – правове дослідження особи і вимагають єдиного підходу.

Вважаємо справедливим зауваження М.Т. Ведерникова, що в розробці криміналістичної характеристики злочинів даного виду досить важко виділити інформацію щодо особи злочинця, яка має суто криміналістичне значення, оскільки особа – єдине цілісне явище, всі сторони якого взаємопов’язані і взаємообумовлені [1, с. 76].

Ця обставина визначає міжнауковий взаємозв’язок правових наук, оскільки криміналістика черпає дані про особу злочинця головним чином з кримінології, кримінального права, психології, фізіології та у зворотному порядку постачає суміжні галузі знань своїми науковими рекомендаціями, що відбивають специфіку деяких сторін особи злочинця в механізмі вчинення злочину, способі слідоутворення тощо.

Низку важливих питань цієї проблематики висвітлили у своїх публікаціях психіатри, кримінологи та психологи, зокрема, Ю.М. Антонян, С.А. Афанасьєв, С.Н. Богомолова, Джон Дуглас, А.О. Бухановський, А.Р. Павлов, Є.Г. Самовичев та ін. У подальшому дослідження, спрямовані на створення відповідної криміналістичної методики, проводили науковці-криміналісти: В.Д. Берназ, М.П. Водько, В.М. Ісаєнко, М.М. Китаєв, А.А. Масалов, В.О. Образцов, А.А. Протасевич, А.Л. Протопопов, Л.А. Соя-Сєрко, О.Б. Соловйов, В.Ю. Шепітько, А.В. Хамуков та ін.

Серійні вбивства являють собою сукупність злочинів, які різняться часом, простором і діями однієї особи або групи осіб. Дослідження окремих елементів, складання психологічного портрету, пошук певної інформації, яка буде вказувати на певну типологію злочинця має вплив на вибір напрямів розслідування з метою встановлення особи серійного вбивці та припинення вбивств. Як справедливо зазначається у відповідній криміналістичній літературі, психологічний портрет (профіль) злочинця являє собою різновид розумової моделі, заснованої на вивченні матеріалів кримінального провадження, результатів окремих слідчих (розшукових) дій, висновків судових експертиз, а також застосування спеціальних методів дослідження [2, с. 529].

Злочини, вчинені серійними вбивцями, дійсно наганяють відчуття страху і тривоги, але можливо, найбільше лякає те, що зовні вони є цілком звичайними людьми. Що змушує цих людей вбивати? В основному серійні вбивства скоюють через сексуальні збочення та маніакальні прояви в поведінці. Під поняттям «сексуальні убивства» в криміналістиці слід розуміти групу вбивств, що мають подібні (схожі) криміналістичні ознаки і безпосередньо поєднані із задоволенням статевої пристрасті [3, с. 302].

Враховуючи ту обставину, що серійні вбивства не завжди носять сексуальний характер, окремо виділяють ще декілька груп таких убивств. Наприклад, вбивства, які здійснюються під час учинення розбійних нападів з метою заволодіння матеріальними цінностями (як приклад, вбивства водіїв з метою заволодіння їх транспортними засобами). Також серійні вбивства, що вчиняються на замовлення, тобто найманими особами – «кіллерами», мотивом яких є отримання грошової винагороди за вбивство. Також слід враховувати ті серійні вбивства, які вчиняються на ґрунті психічних розладів та не мають на меті задоволення сексуальних потреб, а є виконанням «наказів голосів» або уявних осіб з метою, так званого, очищення суспільства від «непотрібних людей» чи з іншими нелюдськими цілями (приклад, серія вбивств, учинених Анатолієм Онопрієнком).

Звичайно, всі ці види серійних вбивств вчиняються різними способами, в різних місцях, за різних обставин, мають неоднакову кількість жертв, різну періодичність вчинення, що може залежати як від особистісних якостей злочинців, так і мети, яку вони переслідують.

Одним з важливих завдань криміналістики є створення типологічних моделей злочинця щодо різних видів злочинів, зокрема серійного вбивства. У цьому плані криміналістами розроблено чимало різних класифікацій ознак злочинців. Серед них найбільш прийнятною для практики, на наш погляд, є класифікація, запропонована М.О. Селівановим. Він вважає доцільним поділити всі властивості злочинця на його власні та відносини з оточуючими [4, с. 132]. Із власних ознак злочинця в криміналістичних характеристиках в основному відбиваються такі, як стать, вік, інтелектуальний та фізичний розвиток, морально-психологічний образ, володіння певними професійними навичками, злочинним досвідом і т.д. Криміналістичний інтерес мають і різноманітні прояви відносин злочинця з оточуючими. Серед них – спосіб життя злочинця, прояв особистості в основних сферах діяльності, співвідношення місця проживання, роботи злочинця з місцем вчинення злочину, особливості правового, пільгового стану особи (посада, дипломатичний імунітет) тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що характеристика особи злочинця включає такі дані: а) *соціальні* – соціальний стан, освіта, національність, сімейний стан, професія і т.д.; б) *психологічні* – світогляд (світосприйняття), переконання, знання, навички, звички, емоції, почуття, темперамент і т.д.; в) *біологічні* – стать, вік, особливі прикмети, фізичні дані: сила, зріст, вага та деякі інші.

Враховуючи складність і багатогранність проблеми даного дослідження, розкриємо на прикладі основні риси особистості злочинців, які скоюють серійні вбивства.

Серійний вбивця заздалегідь планує злочин, обмірковує всі деталі, зокрема, місце вчинення вбивства, зброю, засоби вбивства, дії за допомогою яких буде приховувати докази тощо. Може розчленувати труп та позбавитись від нього частинами, приховати тіло жертви в малодоступному місці. Здатен навіть надати тілу визначену позу як знак, якщо він хоче сказати що-небудь цим убивством. Може повертатись на місце злочину для поновлення спогадів, інколи навіть для того, щоб вчинити наругу на залишками жертви. Може вступати в контакт з поліцією, співпрацювати. Вдосконалюється протягом всього періоду вчинення вбивств, що ускладнює його затримання, причому здатен настільки себе контролювати, що може взагалі припинити вбивати, щоб залишитися не встановленим. Злочинець під час допитів зосереджений, обмірковує лінію захисту. Може вести «гру» зі слідчим, якщо бачить в ньому досвідченість і компетентність, тим самим заводити в оману.

Криміналістичне значення для організації розслідування та попередження серійних сексуальних вбивств має класифікація серійних сексуальних вбивць за способом учинення вбивств: «душителі» (душать потерпілих) та «потрошителі» (наносять потерпілим ушкодження колючо-ріжучими предметами, частіше за все ножами).

Характеризуючи серійних сексуальних убивць, можна виділити наступні їх риси. Частіше за все це одружені чоловіки, які проживають в містах, мають сім'ю, а саме дружину і дітей, а також відповідний освітній рівень. Відсутність у них сили та влади загострює відчуття власної неспроможності. Шляхом фізичного насилля та приниження інших людей злочинець доводить своє домінування. Зазвичай це пригнічені особи з негарною, відштовхуючою зовнішністю, агресія яких направлена на оточуючих.

Серед «душителів» можна виділити три групи вбивць, які вчиняють наступні дії: удушення без нанесення тілесних ушкоджень; удушення із нанесенням тілесних ушкоджень в область статевих органів; удушення із нанесенням тілесних ушкоджень не в область статевих органів.

Для «душителів» не є характерним прагнення до домінування, чого не скажеш про «потрошителів». Колючо-ріжучі предмети (ніж) – доповнення невистачаючої мужності, впевненості. Саме тому прагнення до домінування – це одна з причин, що зумовлюють вбивства та характер тілесних ушкоджень.

Серед «потрошителів» можна виділити дві групи вбивць: які вчиняють злочини із нанесенням жертві тілесних ушкоджень в область статевих органів; які вчиняють злочини із нанесенням жертві тілесних ушкоджень не в область статевих органів.

Отже, підводячи підсумки, слід зазначити, що нині, на жаль, відсутні наукові дослідження стосовно розгорнутої характеристики особи серійного вбивці. Відомі лише досить розрізнені факти з цього приводу, які в свою чергу мають велике значення для розуміння саме мотивації такої злочинної поведінки. Особистість серійного вбивці обов'язково є індивідуальною і, описуючи та оцінюючи характеристики злочинця (стать, вікові рамки; наявність (відсутність) родини; рід занять та рівень освіти; реакція на ситуацію розслідування та допиту; рівень сексуальної зрілості, чи може вчинити знову аналогічний злочин та інше), можна приблизно віднести його до конкретної класифікаційної групи та на цій підставі скласти портрет злочинця і розробити певну методику його встановлення.

Література

1. Ведерников Н.Т. Личность преступника как элемент криминалистической характеристики преступления [Текст] / Н.Т. Ведерников // Криминалистическая характеристика преступлений : сб. науч. тр. М. : Всесоюзн. ин-т по изучен. причин и разраб. мер предупреждения преступности, 1985. С. 76-79.

2. Криміналістика : підручник [Текст] / [В.Д. Берназ, В.В. Бірюков, А.Ф. Волобуєв та ін.] ; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва. Х. : ХНУВС, 2011. 665 с.
3. Пясковський В., Чорноус Ю. Криміналістика : навч. підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2017. 348 с.
4. Селиванов Н.А. Криминалистика : система понятий [Текст] / Н.А. Селиванов. М. : Юрид. лит., 1992. 152 с.

Русавський В. О.,
слухач магістратури факультету факультету підготовки
фахівців для органів досудового розслідування
Науковий керівник: ***Кулик Л. М.,*** *к. ю. н.,*
доцент кафедри Кримінального права і кримінології ОДУВС

ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НАКЛЕПУ

Честь та гідність – це одні з основоположних і ключових понять Основного Закону держави. Так, у статті 3 Конституції України вказано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; у статті 21 задекларовано, що усі люди вільні і рівні у своїй гідності та правах; у статті 28 підкреслюється, що кожен має право на повагу до його гідності; у статті 68 наголошується, що кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [1].

Статтею 10 Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод закріплено право людини одержувати й передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади й незалежно від кордонів [2].

Охороняти честь та гідність особи повинні закони України, у тому числі кримінальне законодавство. Разом із тим у юридичній літературі нерідко констатується брак кримінально-правових засобів, спрямованих на захист розглядуваних цінностей.

Наклеп - повідомлення винним невизначеній кількості осіб або хоча б одній людині завідомо неправдивих вигадок про начебто вчинений потерпілим протиправний чи аморальний вчинок або інших відомостей, що ганьблять потерпілого [3].

Дискусії вчених у галузі кримінального права із приводу доцільності введення до Кримінального кодексу України відповідальності за наклеп ведуться з 2008 року [4].

Положеннями Закону № 721-VII від 16.01.2014 р. «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян» було внесено до чинного Кримінального кодексу України статтю 151-1, яка передбачала кримінальну відповідальність за наклеп [5].

Це вже не перша спроба повернути владі механізм тиску на свободу слова. З моменту прийняття нового Кримінального кодексу на розгляд Верховної Ради неодноразово вносилися законопроекти, спрямовані на криміналізацію наклепу. Свого часу відповідні законопроекти реєстрували Леонід Черновецький (2004 рік), Володимир Аніщук (2005 рік), Василь Кисельов (2006 рік та 2010 рік), Антон Яценко (2008 рік), Віталій Журавський (2012 рік).

Кожного разу подібні законодавчі ініціативи викликали широкий осуд не лише українських та міжнародних правозахисних і медійних організацій, але й таких міжнародних інституцій як ОБСЄ, Рада Європи, Комітет ООН з прав людини.

Так іЗакон України № 721-VII від 16.01.2014 р. було різко засуджено з боку суспільства, зазначені закони ЗМІ охрестило «Диктаторськими законами 16 січня», і вже Законом № 732-VII від 28.01.2014 р. відповідне положення було визнано таким, що втратило чинність [6].

Станом на 02.07.2019 законодавство України не визначає наклеп як злочин. Проте дискусії щодо криміналізації даного діяння актуальні й досі.

Так, як повідомляє Центр демократії та верховенства права» народний депутат Євгеній Мураєв 19 серпня 2016 року вніс до Верховної Ради законопроект №5034 «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України (щодо уточнення відповідальності за вчинення злочинів проти волі, честі та гідності особи)». Цей документ пропонує доповнити Кримінальний кодекс України новими статтями 151-1та 151-2, що встановлять кримінальну відповідальність за наклеп та образу відповідно.

Наклепом, за законопроектом вважатиметься умисне або через несумлінне ставлення до перевірки інформації поширення завідомо неправдивих відомостей, що принижують честь і гідність іншої фізичної особи або ділову репутацію фізичної чи юридичної особи, або наклеп на публічну особу, тобто умисне поширення завідомо неправдивих відомостей, що принижують честь і гідність або ділову репутацію публічної особи, а образою – приниження честі та гідності іншої особи, виражене в непристойній формі. За

обидва діяння пропонується карати винних штрафами, виправними та громадськими роботами, арештом та, навіть, обмеженням волі на строк до трьох і двох років відповідно.

Кожного разу подібні законодавчі ініціативи викликали широкий осуд не лише українських та міжнародних правозахисних і медійних організацій, але й таких міжнародних інституцій як ОБСЄ, Рада Європи, Комітет ООН з прав людини.

Запровадження кримінальної відповідальності за «наклеп» чи «образу», як передбачено законопроектом, автоматично ставить під загрозу будь-яке журналістське розслідування і створює презумпцію імунітету чиновників від публічної критики. Подібні ініціативи, особливо в країнах з дуже низькою довірою суспільства до судових та правоохоронних органів, ризикують створити серйозний «охолоджувальний ефект» для ЗМІ і розвитку демократії в цілому, адже остання неможлива без вільної політичної дискусії [7].

З огляду на вищевикладене, ми вважаємо, що проблема наклепів існує в Україні, але для того, щоб уникнути суспільної небезпечності даного діяння, потрібно, щоб політика була прозорою, щоб працювали політичні інститути, і що головне – щоб суд був незалежною гілкою влади. Ми переконані, що кримінальне переслідування неклепу суперечить Конституції України, Європейській конвенції з прав людини, Міжнародному пакту про громадянські та політичні права, обмежує свободу слова, нехтує демократією, шкодить міжнародному іміджу української держави та ставить остаточну крапку на шляху євроінтеграції.

Література

1. Конституція України URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (Дата доступу 02.07.2019).

2. Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004(Дата доступу 02.07.2019).

3. Термін «Наклеп»URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/16452(Дата доступу 02.07.2019).

4. Правовий та кримінально-правовий вплив за наклеп: різні грані та питання удосконалення URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6639/Pidgorodinsky%20Pravoviy.pdf?sequence=1&isAllowed=y(Дата доступу 02.07.2019).

5. Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та процесуальних законів щодо додаткових заходів захисту безпеки громадян (Втрата чинності від 02.02.2014) URL:https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/721-18(Дата доступу 02.07.2019).

6. Диктаторські закони 16 січняURL:https://uk.wikipedia.org/wiki/ Диктаторські _закони_ 16_ січня #Скасування(Дата доступу 02.07.2019).

7. «Наклеп» та «образу» знову намагаються повернути в Кримінальний кодексURL: https://cedem.org.ua/news/naklep-ta-obrazu-znovu-namagayutsya-povernuty-v-kryminalnyj-kodeks/(Дата доступу 02.07.2019).

Скиба В. Ю.,
аспірант кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Термін «ресоціалізація» означає повторну спробу людини стати повноправним членом правового суспільства, так як перша спроба (позначається терміном «соціалізація») виявилася невдалою по ряду суб'єктивних і об'єктивних причин в тому сенсі, що злочин - це конфлікт з суспільством.

Відносно засуджених цей процес починається не з моменту їх звільнення з місць позбавлення волі, а набагато раніше - з моменту їх потрапляння в виправні установи, і являє собою складний процес, який стосується когнітивної, емоційної та поведінкової сфери їх особистості.

Причини, що заважають успішній ресоціалізації засуджених, можна розділити на дві групи - зовнішні (об'єктивні) і внутрішні (особистісні).

До зовнішніх причин можна віднести:

- відсутність житла і реєстрації місця проживання;
- проблеми з працевлаштуванням (недостатній вибір робочих місць і небажання роботодавців приймати на роботу людей, які мають судимість);
- відсутність коштів для існування (низька оплата праці за низько кваліфіковану працю);
- вплив представників кримінального співтовариства на засудженого і прагнення зберегти цей вплив після звільнення [1].

До групи факторів, що ускладнюють ресоціалізацію засуджених, можна віднести і те, що адміністративний нагляд за засудженими після звільнення здійснюється тільки за умови умовно-дострокового звільнення, а за засудженими, які повністю відбули призначений ним судом термін, які, як правило, мають низький рівень правової свідомості, нагляду немає, що створює додатковий ризик рецидиву.

До особистісних причин відносяться:

- відсутність спеціальності і рівня освіти, необхідних, відповідно до вимог сучасного суспільства, для отримання високооплачуваної роботи;
- відсутність досвіду законного працевлаштування або невдачі при спробах влаштуватися на роботу;
- проблеми зі здоров'ям, включаючи різні види залежностей і психічних відхилень (майже третина засуджених потребує не тільки допомоги психолога, частині з них необхідна психіатрична допомога);
- розрив соціальних зв'язків засудженого із зовнішнім світом (відсутність сім'ї, друзів, родичів або їх втрата);
- втрата умінь і навичок орієнтуватися в світі;
- зміна мотиваційно-ціннісної сфери особистості засудженого під впливом кримінальної субкультури;
- негативний досвід, пов'язаний з насильством або соціальною ізоляцією.

Цікава практика іноземних держав, яка пов'язана з нейтралізацією чинників, що перешкоджають успішній ресоціалізації засуджених[2].

Аналіз програм ресоціалізації засуджених, розроблених в Німеччині, Норвегії та Нідерландах [3], дозволив зробити висновок про те, що ефективність цього процесу багато в чому залежить від того, чи надається допомога засудженим протягом перших років життя після їх звільнення з місць позбавлення волі.

Як показує сучасна практика, процес ресоціалізації, в основу якого покладено тільки нагляд за засудженими, контроль за їх поведінкою, а надання будь-якої дієвої допомоги не передбачається, приречений на невдачу. Підтвердженням даного висновку є той факт, що понад 50% засуджених у виправних установах вже були раніше судимі (і цей показник зростає). У той же час для більшості зарубіжних країн характерна порівняно постійнакількість засуджених рецидивістів (приблизно 30%) [1].

Важливо зазначити, що найкращі результати були отримані із застосуванням довгострокових програм, в рамках яких засуджені отримували реальну і адресну допомогу, причому не тільки після звільнення, але і під час відбування ними покарання. Програма повинна бути орієнтована на існуючу проблему засудженого, тому повинен бути різний підхід для ресоціалізації певних груп засуджених.

Наприклад, ефективність процесу ресоціалізації у Федеративній Республіці Німеччини пояснюється наступними його особливостями [4]:

1. Акцент робиться на соціальній роботі, яка спрямована на вирішення зовнішніх причин рецидиву злочинів. Соціальна допомога полягає в наданні цілеспрямованої допомоги особам, які мають проблеми з житлом, освітою, роботою, залежністю.

2. Соціальна допомога носить комплексний (наявність розгалуженої мережі соціальних установ) і безперервний характер, в ній беруть участь як державні (фінансуються Міністерством юстиції), так і недержавні (фінансуються шляхом благодійних внесків) організації, до яких відносяться: соціальні служби кримінально-виконавчих установ ; спеціальні організації, які надають допомогу злочинцям, які засуджені умовно; освітні установи, в яких засуджені отримують загальну та професійну підготовку; консультаційні пункти, в яких надають допомогу засудженим, які мають залежність від наркотичних та інших психоактивних речовин; різні громадські організації, утворені релігійними конфесіями (римська католицька церква (міжнародний союз Каритас - німецьке відділення), політичними партіями (наприклад, соціал-демократи створили благодійну організацію з праці) та іншими громадськими організаціями (Німецький паритетний благодійний союз і ін.).

3. Комплекс заходів, метою яких є допомога умовно засудженим: юридичного характеру (консультації); психологічної спрямованості (допомога психолога, групова робота, тренінги); соціального характеру (працевлаштування, забезпечення житлом, перекваліфікація, допомога і навчання плануванню і веденню господарства, формування умінь і навичок, що дозволяють успішно адаптуватися до соціуму); виховна робота, яка стимулює злочинця на співпрацю з судом, примирення з потерпілим, дотримання закону.

4. Соціальна допомога підозрюваним і обвинуваченим на етапі судового розгляду, мета якої - з'ясування обставин вчинення злочину і участь в ухваленні рішення про можливість застосування альтернативних заходів покарання.

5. Соціальна робота в установах виконання покарань у вигляді позбавлення волі, виконується штатом соціальних працівників. Крім того, співробітники установи в процесі своєї підготовки в обов'язковому порядку отримують вміння та навички організації соціальної роботи з засудженими. Громадські організації також надають засудженим соціальну допомогу. Мета соціальної допомоги полягає в підтримці зв'язку засудженого із зовнішнім світом, вона різниться на різних етапах відбування засудженим свого покарання. При цьому державні та громадські організації не дублюють, а доповнюють один одного. Контроль за цим здійснюють співробітники Міністерства юстиції.

А.Д.Денісов вважає, що успішність ресоціалізації багато в чому залежить від того, наскільки у засудженого під час відбування покарання зберігається зв'язок із зовнішнім світом [5]. У своїй роботі він посилається на наступний досвід зарубіжних країн:

- для засуджених, які позитивно зарекомендували себе існує можливість при певних умовах залишати виправні установи. В Англії це робиться з метою здійснення певної діяльності, яку неможливо здійснити в

місці відбування покарання («звільнення з тимчасовою ліцензією»), крім того, існує ще одна можливість: якщо засуджений не використовував велику кількість побачень, то він може подати прохання на проведення побачення, тривалістю рівного всьому заощадженому часу, на свободі;

- в Фінляндії засудженим також дозволені виїзди (відпустки), під час яких вони залишають місце, де відбувають покарання, а побачення з родичами дозволені завжди.

У Франції проблемою ресоціалізаціїзасуджених після звільнення за державної підтримки займаються численні громадські організації.

Основні фактори, від яких залежить успіх процесу ресоціалізації - це забезпеченість житлом, працевлаштування та мотивація засуджених до змін в своєму житті.

Проблема житла в зарубіжних країнах вирішується по-різному. У деяких країнах муніципальна влада надаєзасудженим після звільнення з місць позбавлення волі тимчасове житло.

У ФРН у засуджених, які не мають власного житла, після звільнення з місць позбавлення волі є можливість жити в перехідному будинку (термін проживання не перевищує 18 місяців). Для жінок, а також чоловіків, яким не вистачило місця в перехідному будинку, знімаються квартири.

В Японії також законом закріплено функціонування гуртожитків, в яких засудженим надається можливість тимчасового проживання.

Вирішення питання з працевлаштуванням також має свої особливості.

У Швейцарії, щоб підвищити шанси засудженого на ринку праці після звільнення, в установах створюються невеликі виробничі підприємства, які податком частково не обкладаються [6].

Сприяння в працевлаштуванні засудженим після звільнення здійснюється в багатьох країнах. Значення допомоги в працевлаштуванні важко переоцінити. Від неї залежить можливість формування у засудженого після звільнення законослухняної поведінки (законне отримання коштів для існування; підвищення самооцінки, зниження рівня тривоги і невизначеності в життя).

Узагальнюючи досвід успішної ресоціалізаціїзасуджених в зарубіжних країнах, можна зробити наступні висновки, які можуть бути застосовані в нашій країні:

1. Виправлення засуджених можливо шляхом їх залучення в такі види діяльності, як трудова, навчальна, ігрова діяльність і спілкування. Засуджений повинен бути максимально зайнятий. З метою залучення в трудову діяльність у виправних установах можна створювати невеликі виробничі підприємства з пільговим оподаткуванням або збільшити державне замовлення, яке забезпечить зайнятість засудженим, дозволить їм заробляти кошти, необхідні їм після звільнення, і буде сприяти розвитку економіки країни.

2. За півроку до звільнення потрібно здійснювати навчання засуджених, роблячи акцент на формуванні у них соціальних навичок і фінансовій грамотності.

3. На законодавчому рівні слід закріпити функціонування гуртожитків, в яких засудженим після звільнення з місць позбавлення волі надаватиметься можливість тимчасового проживання протягом 6 місяців за умови, що засуджений здійснює спроби працевлаштуватися.

6. Комерційним організаціям, які готові працевлаштувати звільнених з місць позбавлення волі, необхідно надавати певні пільги.

Однак слід враховувати той факт, що не можна людину насильно зробити щасливим, а також не можна змусити людину стати повноправним членом соціуму, дотримуватися законів, чесно працювати, якщо він цього не захоче. У зв'язку з цим не варто переоцінювати можливості заходів, спрямованих на ресоціалізацію засудженого, так як відповідальність за своє життя може прийняти тільки сам засуджений. Без його участі всі зусилля держави і суспільства будуть марні. Людина прагне адаптуватися саме до середовища, соціальні позиції якого збігаються з його власним. Тому для успішної ресоціалізації важливо, щоб засуджений побачив для себе переваги законослухняної поведінки.

Література

1. Василенко К. І. Теоретико-прикладні засади соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізація засудженихну виправних колоніях. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2016. Вип. 1. С. 54-61.

2. Царькова О. В. Ресоціалізація засуджених як один з важливих напрямків профілактик кирецидивної злочинності. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Психологія. 2012. Вип. 43(2). С. 235-242.

3. Пенітенціарні системи і пенітенціарні реформи в зарубіжних країнах: аналітичний огляд / уклад. А. Овсянникова, Е. Россман. М .: Центр стратегічних розробок, 2017. 42 с.

4. Андреев Н. А., Морозов В. М., Ковалев О. Г., Дебольский М. Г., Морозов А. М. Ресоциализация осужденных в пенитенциарных учреждениях ФРГ (социально-психологический аспект): учеб. пособие. М.: Права человека, 2001. 182 с.

5. Денисов А. Д. Досвід деяких зарубіжних країн в ре соціалізації осіб, які звільняються з місць позбавлення волі. Вісник Університету. 2014. № 12. С. 253-256.

6. Латышева Л. А. Проблемы ресоциализации осужденных к лишению свободы: уголовно-исполнительный и криминологический аспекты: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2015. 29 с.

Старинець Є.А.
аспірант кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС
Науковий керівник: ***Гритенко О. А.,*** *к. ю. н., доцент,*
професор кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ): ДЕЯКІ ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ

В даний час в наукових колах активно обговорюється тема гуманізації кримінального законодавства в області податкових злочинів. За деякі податкові злочини можна уникнути кримінальної відповідальності шляхом відшкодування збитків державі. Так, зокрема в ч. 4 ст. 212 КК України передбачено, те, що особа, яка вчинила діяння, передбачені частинами першою, другою, або діяння, передбачені частиною третьою (якщо вони призвели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів в особливо великих розмірах) цієї статті, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона до притягнення до кримінальної відповідальності сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду, завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня). З цього приводу вчасною є твердження О. О. Дудорова, який зазначає, що вказана норма покликана не лише виконувати цілком прагматичні завдання наповнення державної скарбниці коштами, розвантаження правоохоронних ресурсів держави, продовження нормальної фінансово-господарської діяльності платників податків і зборів, вирішення проблеми «рентабельності» кримінального переслідування злочинних порушень податкового законодавства, а й також виконувати у сфері оподаткування профілактичну функцію [1, С. 65].

Відповідно до пункту 12 постанови ПВСУ від 23 грудня 2005 року № 12 «Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності» звільнення особи від кримінальної відповідальності за спеціальними підставами є безумовним і підлягає обов'язковому застосуванню за умови наявності таких обов'язкових елементів:

- вчинене діяння охоплюється диспозиціями ч. 1, ч. 2, ч. 3 (окрім кваліфікуючої ознаки – особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)) ст. 212 КК;
- сплата податків, зборів (обов'язкових платежів) до притягнення особи до кримінальної відповідальності. Необхідно зазначити, що згідно п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК 2012 року притягнення до кримінальної відповідальності – це законодавчо закріплена стадія кримінального провадження, яка починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення;
- відшкодування особою шкоди, завданої державі несвоєчасною сплатою податків та зборів, що полягає у фінансових санкціях, пені. Час виконання даного елементу особою не визначений законодавцем. Тому із логіки норми ч. 4 ст. 212 КК України, а також судової практики, дія із сплати податків та штрафних санкцій має бути здійснена до розгляду судом клопотання сторони обвинувачення чи підозрюваного про звільнення від кримінальної відповідальності.

Однак відповідно розглядаємої норми існує низька проблемних питань, щодо доцільності та відповідності застосування звільнення від кримінальної відповідальності. Як вже зазначалося вище, умовами для звільнення від кримінальної відповідальності за ч. 4 ст. 212 КК України, зокрема є вчинене діяння, яке охоплюється диспозиціями ч. 1, ч. 2, ч. 3 (окрім кваліфікуючої ознаки – особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)) ст. 212 КК України. Вказана умова, на наш погляд є не зовсім доречною, в частині застосування інституту звільнення до ч. 3 ст. 212 КК. Навіть враховуючи те виключення, яке передбачено у ч. 4 ст. 212 КК України, а саме окрім кваліфікуючої ознаки – особою, раніше судимою за ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). Слід вказати на те, що інститут звільнення від кримінальної відповідальності за загальними підставами застосовується, як правило до злочинів невеликого або середнього ступеню тяжкості, а отже вивчення санкції розглядаємої статті вказує на те, що за санкція ч. 3 ст. 212 КК України передбачає позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майн, а отже за ст. 12 КК України вказана норма є тяжким злочином. Тим самим порушує загальні положення можливостей застосування звільнення від кримінальної відповідальності та надає підстав для застосування неправомірних заходів кримінального впливу. Тому, на нашу думку є необхідним перегляд можливостей застосування ч. 4 ст. 212 КК України із виключенням з його диспозиції ч. 3 ст. 212 КК України.

Література

1. Дудоров О. О. Проблеми застосування і вдосконалення кримінально-правового компромісу у сфері оподаткування / О. О. Дудоров // Прокуратура. Людина. Держава. 2004. №12. С. 64–75.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 01. 10. 2019 р. № 10-рп/2019 (v010p710-12). Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua. – Назва з екрана.

Топали Ю. В.,
курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів превентивної діяльності, ОДУВС.
Науковий керівник: ***Плужнік О.І.,*** *к. ю. н., доцент,*
професор кафедри кримінального права та кримінології

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Державні заходи реагування, передбачені кримінальним законодавством щодо осіб, які вчинили злочин, умовно можна поділити на дві групи: перша охоплює форму реагування на вчинений злочин звільненням від кримінальної відповідальності, друга – реалізацією кримінальної відповідальності. У Кримінальному кодексі часто застосовується термін «кримінальна відповідальність, але при цьому КК ніде не розкриває її поняття, хоча проводить відмінність кримінальної відповідальності від покарання. У науці кримінального права спостерігається достатньо широкий діапазон позицій поняття кримінальної відповідальності через відсутність законодавчого визначення кримінальної відповідальності, що зумовлює існування багатьох думок з цього приводу: одні автори ототожнюють її з кримінальним покаранням; другі характеризують кримінальну відповідальність як певного роду обов’язок особи, що вчинила злочин; треті розглядають її як конкретні кримінально-правові відносини; четверті розуміють кримінальну відповідальність як реалізацію санкції кримінально-правової норми; п’яті — вважають кримінальну відповідальність осудом винного обвинувальним вироком суду за вчинений злочин із призначенням покарання або без нього тощо [1, с. 27-28].

Це поняття продовжує залишатися джерелом жвавої дискусії науковців. Найбільш поширеним серед вчених є визначення кримінальної відповідальності як певного обов’язку особи, що вчинила злочин; як вид юридичної відповідальності, у межах якого здійснюється реагування держави на вчинений злочин що полягає у здійсненому судом в обвинувальному вироку осуді порушника кримінально-правової заборони та застосуванні до нього заходів кримінально-правового впливу.

При розкритті поняття кримінальної відповідальності основна увага звертається на її юридичну природу та основний зміст. Водночас зазначалося, що конкретний зміст кримінальної відповідальності, а відповідно, і її обсяг може бути різним залежно від того, чи поєднується державний осуд особи, яка вчинила злочин, з конкретним заходом кримінально-правового впливу, а якщо поєднується, то з яким саме заходом. Конкретний зміст кримінальної відповідальності, зумовлений зазначеними обставинами, є підставою виділення окремих її форм.

Форми кримінальної відповідальності - це передбачені кримінальним законом можливі варіанти поєднання елементів кримінальної відповідальності, застосування яких об'єднане єдиною метою[2, с.112].

Кримінальна відповідальність як одна з форм юридичної відповідальності1, є двох видів - позитивна і негативна.

Кримінальна відповідальність виникає і до моменту вчинення злочину, тобто є позитивною, чи перспективною, слугує засобом, завдяки якому забезпечується невчинення посягання будь-якою особою. Під позитивною кримінальною відповідальністю прихильники її виокремлення (В.К. Грищук, В.І. Осадчий, П.В. Хряпінський та ін.) розуміють усвідомлення особою необхідності дотримання кримінально-правових заборон, закріпленої у кримінальному законі міри належної поведінки індивіда, правомірної (такої, що відповідає інтересам суспільства) поведінки як результату виконання нею обов'язку не вчиняти заборонених кримінальним законом діянь. Наведене тлумачення кримінальної відповідальності ґрунтується на етимологічному розумінні поняття відповідальності як обов'язку (покладеного на когось або взятого на себе) відповідати за певні справи, вчинки, слова тощо. Береться до уваги і філософсько-соціологічне розуміння відповідальності - поняття, що відображає об'єктивний, історично конкретний характер взаємовідносин між особою, колективом і суспільством з точки зору усвідомленого виконання взаємних вимог, що ставляться до них. Позитивну кримінальну відповідальність визначають як вид кримінальної відповідальності, який реалізується в рамках регулятивних кримінально-правових відносин і становить собою форму реалізації приписів кримінального закону. Цей вид кримінальної відповідальності ще називають перспективною з тієї причини, що вона виникає із юридичного обов'язку відповідних суб'єктів здійснювати позитив-

ні, корисні для суспільства функції й реалізується у регулятивних правовідносинах^ З моменту досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, суб'єкт потрапляє до сфери дії кримінально-правових норм. Обов'язку суб'єкта не порушувати ці норми кореспондує право держави вимагати їх дотримання, заохочувати активність суб'єкта і констатувати його позитивну відповідальність [3].

Позитивна відповідальність регулюється в основному нормами моралі. Лише окремі вчинки, що слугують прикладами позитивної відповідальності та водночас пов'язані з кримінальною відповідальністю фактом вчинення злочину (явка з повинною, добровільне відшкодування заподіяної шкоди, добровільна відмова при незакінченому злочині тощо), врегульовані нормами права. Вона допомагає у з'ясуванні ступеня впливу кримінально-правових заборон на правомірну поведінку особи.

З приводу визначення форм реалізації цього віщу кримінальної відповідальності думки вчених співпадають. їх виділяють три:

1. дотримання суб'єктом кримінально-правової заборони (пасивна поведінка, що полягає у не вчиненні дій, за які передбачена кримінальна відповідальність, що передбачено більшістю норм Особливої частини);

2. виконання суб'єктом покладеного на нього кримінально-правовою нормою обов'язку (активна поведінка, яка полягає у виконанні певних обов'язків, наприклад, медичними працівниками, невиконання яких тягне кримінальну відповідальність за статтями Особливої частини);

3. використання суб'єктом свого права, передбаченого кримінально-правовою нормою кримінального закону (використання своїх законних прав, наприклад, на необхідну оборону або на дійове каяття чи інші добровільні дії, які сприяють попередженню злочинної діяльності, що передбачено нормами Загальної та Особливої частин) [2, с.113-114].

Стосовно негативної кримінальної відповідальності, то її визначають як вид юридичної відповідальності, що полягає у передбачених кримінальним законодавством наслідках, які мають настати для особи після вчинення нею злочину. В.К. Грищук уточнює, що кримінальна відповідальність становить собою процес реалізації приписів норм кримінального закону. її ще називають ретроспективною, тому що кримінальна відповідальність, в першу чергу, є відповідною реакцією держави на вчинений в минулому злочин[4].

Розрізняють три основних. Першою з них є вимушене перетерпіння винним державного засудження (покарання), що виражено в обвинувальному вироку суду, який, однак, не пов'язаний з призначенням йому кримінального покарання.

Покарання є основною формою кримінальної відповідальності. Конкретний зміст її включає: а) державний осуд особи, що вчинила злочин, - визнання особи винною у вчиненні конкретного злочину судом в обвинувальному вироку; б) призначення їй судом конкретної міри покарання; в) рішення суду про реальне відбування покарання особою; г) реальне (повне чи часткове) відбування особою призначеною судом міри покарання; д) перебування особи в особливому правовому становищу - стані судимості.

Другою формою реалізації кримінальної відповідальності є перетерпіння винним державного засудження, яке поєднано з призначенням йому конкретної міри покарання, від реального відбування котрого, однак, засуджений звільняється (звільнення від покарання).

Звільнення від покарання є найбільш «м'якою» формою кримінальної відповідальності, оскільки вона включає, по суті, лише один елемент - державний осуд особи, що вчинила злочин.

Третьою, найбільш типовою формою реалізації кримінальної відповідальності є умовне незастосування покарання. Конкретний зміст кримінальної відповідальності в цій формі передбачає:

а) державний осуд особи, що вчинила злочин, - визнання особи винною у вчиненні конкретного злочину судом в обвинувальному вироку;

б) призначення їй судом конкретної міри покарання;

в) рішення суду про незастосування причиненого основного покарання за певною умовою (воно може бути доповнене рішенням про незастосування і призначеного судом додаткового покарання); Цей варіант передбачений, зокрема, в ст. 48, ч. 1 ст. 54 КК.

г) виконання особою протягом встановленого строку обов'язків, що випливають із визнаної судом умові незастосування покарання;

г) перебування особи протягом певного строку в особливому правовому становищу - стані судимості. В КК України зазначена форма кримінальної відповідальності передбачена статтями 45, 46, 46-1.

Розгляд форм реалізації кримінальної відповідальності дає змогу відмежувати її від покарання. Передусім поняття кримінальної відповідальності відбиває факт реального перетерпіння винним негативних наслідків вчиненого злочину, в першу чергу державного засудження. В той же час поняття покарання відбиває лише вид і міру тих позбавлень та обмежень прав і свобод засудженого, котрі визначаються йому судом. Далі, кримінальна відповідальність знаходить свою реалізацію в декількох формах, де реальне відбування винним призначеного йому покарання є лише однією з них. Нарешті, підставою кримінальної відповідальності є вчинений злочин, а підставою покарання - переконання суду в доцільності призначення засудженому покарання, а також у необхідності його реального відбування[4].

Література

1. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. 456 с.
2. Ландина А.В. Кримінальна відповідальність: форми реалізації // А.В. Ландина //Вісник Луганського державного університету внутрішніх справімені Е.О. Дідоренка: наук.-теорет. журн. Режим доступу:file:///C:/Users/totoy/Downloads/Vlduvs_2011_4_15%20(4).pdf
3. Позитивна кримінальна відповідальність. Електронний ресурс. Режим доступу:https:// pidruchniki.com/ 1765012056189/pravo/pozitivna_kriminalna_vidpovidalnist
4. Формиреалізаціїкримінальноївідповідальності. Електронний ресурс. Режим доступу: https:// studfile.net/ preview/5535705/page:3/

Фархадов Р. В.,
Факультет підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності ОДУВС
Науковий керівник: ***Плужнік О. І.,*** *к.ю.н., доцент,*
професор кафедри кримінального права та кримінології

ЗЛОЧИННІСТЬ 90-Х РОКІВ XX СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ

Багатьом українцям період 90-х років запам’ятався на довго не в позитивних барвах. У більшості він асоціюється з повним економічним крахом, стрімким падінням економіки після розвалу СРСР та намаганнями її стабілізувати. Також цей період увійшов в історію України, як «криваві бандитські 90-ті». Але така картина звісно ж була не тільки в Україні. Значна тенденція злочинності поширювалась на всіх просторах колишнього СРСР, зокрема і в Росії та країнах Кавказу.

За цей період правоохоронці та законодавці України шукали детермінанти, які призводили до появи злочинних груп та злочинних організацій. Причини були очевидні, але більшість проблем того періоду просто не могли усунути через великий вплив злочинності навіть в колах влади. Так вчені вважають такі найсуттєвіші причини появи масової організованої злочинності в Україні, як «масове зубожіння населення, втрата заощаджень в Ощадбанку СРСР, злочинна приватизація, зрощування бізнесу, криміналітету та влади в умовах олігархічного напівавторитарного режиму Л.Кучми, які створили надзвичайно сприятливе підґрунтя для зростання злочинності в усіх її формах та проявах» [1, с. 11]. Також окремо можна виділити причину, яка пов’язана з неготовністю населення країн колишнього СРСР до різкої зміни вектору в усіх сферах суспільного життя та розірвання усіх економічних зв’язків з іншими республіками.

До вчинення злочинів того періоду залучалися не тільки вже укоріненні в кримінальній справі особи, але й звичайні громадяни, державні службовці та навіть співробітники правоохоронних органів і військові. Проблеми з заробітною платою, зростання безробіття, спричиняло до вчинення мародерства на підприємствах починаючи з низів закінчуючи керівництвом. Люди грабували та виносили усю продукцію та обладнання, а керівництво через несприятливі економічні умови робило все, щоб виручити з активів підприємства останні гроші, з метою задоволення своїх матеріальних потреб. Мародерство доходило навіть до силових структур. Так через наявність в Україні могутніх чисельних збройних сил та великої кількості арсеналу, який залишився у спадок від СРСР, призвів до неможливості утримувати Україні таку могутню армію. Це призвело до масштабного продажу, як законним так і незаконним шляхом зброї на міжнародний ринок. Найпершими це почала робити «українська мафія». Так «у період з 1992 по 1998 роки з військових складів в Україні зникло озброєнь на суму близько 32 млрд. доларів США, які після того поступали на службу в країнах Західної Африки й Центральної Азії. Імовірно, українські злочинні організації також займалися контрабандою зброї в постраждалі від воєн країни, такі як Афганістан» [2]. Тоді українська мафія посідала одне з лідируючих місць в продажі зброї. Але розкраданням війська відмітилися не тільки злочинні організації, а й українська влада. І досі в політиці йдуть суперечки про притягнення до відповідальності більшості посадовців того часу, які були причетні до розкрадання військового арсеналу.

Одними з розповсюджених злочинів того періоду були крадіжки та грабіжництва, особливо квартирні крадіжки. Дане розповсюдження цих злочинів було пов’язано з поширенням наркоманії серед тодішньої молоді. Через нестачу грошей на придбання наркотичних засобів, люди вдавалися до протиправних дій. А через бездіяльність і в більшості випадках участі самих правоохоронців у розповсюдженні наркотичних засобів та їх «кришевання», процес боротьби з даним видом злочинів та з наркотиками навіть не зрушувався з місця.

З часом розповсюдились злочини проти бізнесменів, які на той час намагалися заробляти не малі гроші. Будь-який чесний бізнес, одразу закривався або переходив під бік впливових в вузьких колах осіб, так званих «кримінальних авторитетів». Негативний вплив банд на тодішній бізнес та великі підприємства був

дуже суттєвим для економіки країни і в деяких випадках слугував важелем тиску на владні органи. Поява великої кількості банд, призводило до поділу території впливу, через що траплялися збройні сутички між авторитетними колами кримінального світу.

Поступова стабілізація економіки та повного становища в країні і запобігання дефолту у кінці 90-х на початку 2000-х врятувало країну від повного краху та анархії. З часом почалась масштабна боротьба зі злочинними організаціями та групами, почав суттєво знижуватися вплив на бізнес з боку криміналітету. Таке зниження злочинності пов'язують з відходом більшості кримінальних авторитетів від злочинної діяльності. Але навіть зараз ми відчуваємо наслідки того періоду, як у політиці так і в інших сферах суспільного життя. Звісно ж злочинність вона нікуди не зникла, але різниця між злочинністю 90-х та теперішнього періоду є доволі суттєва, і заклечається вже у менших масштабах прояву активності і впливу на органи державної влади, хоча такий вплив не виключається та він присутній і досі

Більшість сучасних подій в нашій країні дуже сильно лякають людей, адже в них наявний страх на психологічному рівні повернення 90-х. З метою запобіганню подій того часу потрібна загальна гармонія та стабільність між усіма сферами суспільного життя держави, сприяння їхньому вдосконаленню та проведення активної боротьби з кримінальними та адміністративними правопорушеннями й попереднім їх запобіганням.

Література

1. Медицький І.Б. Вплив соціальних факторів на злочинність в умовах становлення незалежної Української держави: автореф. дис. На здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право/ І.Медицький; Київ. нац. Ун-т внутр. справ.-К., 2007.-20 с.
2. OrganizedCrime. Books. Google.be. Процитовано 17 January 2015.

Чекмарьова І. М.,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права та кримінології ОДУВС

СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

На відмінну від загально-соціальних, спеціально-кримінологічні заходи становлять окремий – суто спеціальний комплекс заходів запобігання злочинності. Загальносоціальне і спеціальне запобігання злочинності є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими один одного видами діяльності.

На відміну від загальносоціального, спеціально-кримінологічне запобігання злочинності являє собою цілеспрямований комплекс заходів, змістом яких є різноманітна робота державних органів, громадських організацій, соціальних груп і громадян, спрямована на усунення причин та умов, що породжують і сприяють злочинності, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки [1, с. 96]. Органи, які розробляють спеціальні заходи запобігання злочинності, зобов'язані на основі аналізу соціальної і кримінальної ситуації враховувати основні тенденції кримінологічної ситуації і планувати запобігання злочинності, ґрунтуючись на заходах загальносоціального рівня [2, с. 112].

За висловленням кримінологів, спеціально-кримінологічне запобігання злочинності не лише доповнює та конкретизує загальносоціальне запобігання, одночасно виступає фактором підвищення його ефективності [3,с.329]. Загальносоціальні заходи запобігання злочинності являють собою основу, фундамент для спеціально-кримінологічного запобігання. Останні заходи здійснюються цілеспрямовано в інтересах недопущення злочинів шляхом усунення, нейтралізації, обмеження сфери дії криміногенних факторів, які провокують злочинність [4, с. 80].

На регіональному рівні метою спеціально-кримінологічного запобігання є істотне зниження кількісних і позитивні зміни якісних показників злочинності в регіонах і, як наслідок, в країні [3, с. 329]. У загальному сенсі, завдання спеціально-кримінологічного запобігання полягає не в допущенні здійснення реально можливих злочинів, а якщо вони почали відбуватися, то зупинити їх на ранній стадії. Важливою ділянкою запобіжної діяльності є виявлення та усунення, так званих, криміногенних факторів. При цьому, зазвичай, використовуються не тільки організаційні, правові й оперативно-розшукові заходи, але й економічні, педагогічні та медичні тощо [5, с. 169]. Перелік і кількість спеціально-кримінологічних заходів у регіонах України має розроблятися в залежності від конкретної криміногенної обстановки прикордонної території області, здійснюватися конкретними суб'єктами, в тому числі і правоохоронної діяльності в межах їх компетенції. Ефективність запобігання злочинності в регіонах залежить від оптимального поєднання різнорівневих заходів впливу на суспільство, соціальні групи, а через них і на конкретну особу-злочинця.

В юридичній літературі справедливо стверджується, що розроблення (дієвої ефективної системи) заходів спеціально-кримінологічного запобігання злочинності та окремим видам злочинів є кінцевим результатом і показником ефективності будь-яких регіональних кримінологічних досліджень [6, с. 112], на під-

ставі цього в кримінологічній теорії одним із головних питань є проблема спеціально-кримінологічного запобігання злочинності.

Спеціально-кримінологічне запобігання злочинності у регіонах України має будуватися на чіткій законодавчій базі. Правова основа запобігання злочинності має багаторівневу структуру та умовно складається якнайменш з трьох рівнів законодавчих актів, а саме: міждержавні (міжнародно-правові угоди і договори) загальнодержавної дії (Конституція України; Закони України; загальнодержавні комплексні програми); обласної або місцевої дії (регіональні програми, плани протидії злочинності). Правова основа запобіжної діяльності розглядається як сукупність законодавчих та інших нормативно-правових актів, у рамках яких вона починається, розвивається та припиняється, й, відповідно, у рамках яких можуть і повинні діяти всі суб'єкти протидії злочинності та інші суб'єкти, які потрапляють або залучаються до цієї сфери. Під час запобігання злочинності в регіонахУкраїни, суб'єкти такої діяльності керуються відповідними положеннями Конституції України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», Кримінальним, Кримінально-процесуальним, Кримінально-виконавчим, Податковим та Митним кодексами України, Законами України «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Державну прикордонну службу України», «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», Закону України «Про статус суддів», Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та інші. Важливу роль відіграють державні та регіональні програми запобігання злочинності, інші законодавчі акти та міжнародно-правові угоди і договори, учасником яких є Україна.

Аналіз відповідного законодавства і кримінологічної літератури дозволяє узагальнити ряд організаційних моментів їх діяльності у забезпеченні правопорядку в регионахУкраїні. До їх числа відносяться: інформаційне забезпечення (тут є доцільним запровадити якісно нову модель єдиної інформаційно-аналітичної системи забезпечення діяльності правоохоронних органів на основі використання новітніх інформаційних технологій); кримінологічне прогнозування; кримінологічне планування; координація, взаємодія та контроль. У своїй сукупності ці елементи складають основу ефективної діяльності спеціальних суб'єктів щодо запобігання злочинності у досліджуваних регіонах України.

Регіональна система суб'єктів запобігання злочинності (Національна поліція, СБУ, суд, Прокуратура, митні органи, прикордонна служба тощо) функціонує на загальнодержавному та регіональному рівні. Вона має законодавчо визначену ієрархічну систему підпорядкування і складається з окремих взаємопов'язаних підсистем – суб'єктів державних і правоохоронних органів в областях та містах. Ця система об'єднує різноманітні соціальні та державно-правові системні утворення, що здійснюють функції протидії злочинності. Вони являють собою складний організм загальнодержавних і регіональних адміністративних, правоохоронних і судових установ, об'єднаних спільною метою запобігання злочинності. Діяльність цих суб'єктів має бути узгодженою в часі й просторі [3, с. 330].

Центральна роль у забезпеченні кримінологічної безпеки у прикордонних регіонах Півдня України відводиться органам Національної поліції України. Відповідно до чинного законодавства, загальна система Національної поліції [7] складається із центральних органів управління поліцією та територіальних органів поліції (далі - ТОП). До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань. У складі поліції функціонують: 1) кримінальна поліція; 2) патрульна поліція; 3) органи досудового розслідування; 4) поліція охорони; 5) спеціальна поліція; 6) поліція особливого призначення. У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення [7]. Відповідно до статті 1 положення про Національну поліцію, національна поліція є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, і який реалізує державну політику у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [8]. Статтею 3 цього ж положення та ст.2 ЗУ «Про Національну поліцію» визначаються основні завдання Національної поліції, якими є: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидія злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [7; 8].

Використовуючи класифікацію С.В.Албула [9, с. 79-80], зазначимо, що важливу роль у забезпеченні кримінологічної безпеки у прикордонних регіонах Півдня України, в залежності від спеціалізації їх діяльності, відводиться територіальним підрозділам Національної поліції(далі ТПНП), а саме: підрозділам карного розшуку; підрозділам кримінальної розвідки; підрозділам у боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми; підрозділам протидії наркозлочинам; підрозділам внутрішньої безпеки; підрозділам кіберполіції; підрозділам захисту економіки; підрозділам оперативної служби; підрозділам оперативно-технічних заходів; підрозділам з виявлення небезпечних матеріалів та екологічних злочинів.

Отже, ефективна система спеціально-кримінологічного запобігання злочинності у регіонах України передбачає злагоджену роботу всіх спеціальних територіальних суб'єктів запобігання злочинності. Вона складається із інформаційного забезпечення; кримінологічного прогнозування; програмування та плану-

вання запобіжних заходів. Важлива роль відводиться міжрегіональному та прикордонному співробітництву у протидії злочинності, а також координації та контролю за такою діяльністю.

Література

1. Кримінологія : Загальна та Особлива частини [Текст] : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів / [І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман, О. В. Лисодєд] ; за ред. І. М. Даньшина. Харьків : Право, 2003. 352 с.
2. Тамаев Р. Проблемы предупреждения преступлений в сфере международного сотрудничества государств в борьбе с преступностью [Текст] / Р. Тамаев // Уголовное право. 2006. № 2. С. 107–114.
3. Бабенко А. М. Регіональна злочинність в Україні: закономірності, детермінація та запобігання [Текст] : дис. … д-ра юрид наук : 12. 00. 08 / А. М. Бабенко. Запоріжжя, 2015. 515 с.
4. Абызов К. Р. Криминологическое прогнозирование и предупреждение региональной преступности [Текст] : [монография] / К. Р. Абызов. 2-е изд. Барнаул : Барнаульск. юрид. ин-т МВД России, 2010. 152 с.
5. Иншаков С. М. Зарубежная криминология [Текст] : учеб. пособ. / С. М. Иншаков. М. : ИНФРА-М : НОРМА, 1997. 383 с.
6. Бородин С. В. Борьба с преступностью: теоретическая модель комплексной программы [Текст] / С.В. Бородин ; [отв. ред. В. Н. Кудрявцев]. М. : Юрид. лит., 1990. 271 с.
7. Про Національну поліцію [Електронний ресурс] : закон України від 02. 07. 2015 р. № 580-VIII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 01. 01. 2017 р. № 1774-19 ; 1801-19. Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page. Назва з екрана.
8. Про затвердження Положення про Національну поліцію [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 28. 10. 2015 р. № 877. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF. Назва з екрана.
9. Албул С. В. Основи оперативно-розшукової діяльності [Текст] : навч. посіб. / С. В. Албул, С. В. Андрусенко, Р. В. Мукоіда, Д. О. Ноздрін ; за заг. ред. С. В. Албула. Одеса : ОДУВС, 2016. 270 с. : іл.

Чорна Д. Р.,
курсант 2-го курсу ФПФПКП
Науковий керівник: ***Резніченко Г. С.,*** *к.ю.н.,*
доцент кафедри кримінального права та кримінології ФПФОДР

ПРОБЛЕМИ НЕОСУДНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Виходячи з визначення, які надають науковці щодо суб'єкта злочину то можна сказати, що суб'єктом злочину є особа, яка здатна нести кримінальну відповідальність у випадку вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом. У більш вузькому значенні це особа, що вчинила злочин.

В кримінальному праві існує декілька критеріїв осудності, а саме особа може бути осудна, неосудна та обмежено осудна. В даному випадку хочу розглянути саме неосудність.

В Кримінальному кодексі України, не зазначено терміну «неосудність», а лише визначення та причини чому особа є неосудною.

Стаття 19 частина 2. Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого цим Кодексом, перебувала в стані неосудності, тобто не могла усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства або іншого хворобливого стану психіки. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примусові заходи медичного характеру. [1]

Медичний критерій неосудності визначений у вище вказаній статті Кримінального кодексу України. Законодавець указав на чотири групи психічних розладів, а саме: хронічне психічне захворювання, тимчасовий розлад психічної діяльності, недоумство або інший хворобливий стан психіки.

Перше, на що необхідно вказати, це відсутність поняття «психічне захворювання», яке використовується законодавцем у статті 19 Кримінального кодексу України. З точки зору законодавчої техніки термін «психічний розлад» що використаний у МКХ-10 та Законі України «Про психіатричну допомогу», є більш прийнятним.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про психіатричну допомогу» психічні розлади - розлади психічної діяльності, визнані такими згідно з чинною в Україні Міжнародною статистичною класифікацією хвороб, травм і причин смерті.[2]

Поняття «психічний розлад» не виділяє конкретні види захворювань, охоплюючи всі види можливої психічної патології загалом.

По-друге, очевидною є невідповідність найменувань психічних розладів у частині 2 статті 19 КК та МКХ-10. Необґрунтованим видається використання терміну «недоумство» внаслідок його відсутності в МКХ-10, де визначено окремою групою такий розлад психіки, як «розумова відсталість».

Ще одним проблемним питанням при аналізі медичного критерію не-осудності є її співвідношення з обмеженою осудністю. Законодавець у статті 20 Кримінального кодексу України використав термін «психічний розлад». Отже, медичний критерій обмеженої осудності і неосудності фактично однаковий ним виступає тільки психічний розлад. Поділ у частині 2 статті 19 Кримінального кодексу України психічних розладів на 4 групи не дозволяє відмежувати їх від тих, що характеризують обмежену осудність. Це підтверджують результати проведення судово-психіатричних експертиз, які ілюструють, що більшість психічних розладів, котрі були виявлені в осіб, визнаних судом неосудними, були встановлені й у тих, хто визнавався обмежено осудними. Це, наприклад, органічні розлади психіки, шизофренія, шизотопові розлади, розумова відсталість [3, С.118]

Фахівці відзначають, що процес формування психіки в так званому перехідному віці відрізняється значними особливостями і нерідко відбувається з відхиленнями від загальної закономірності, коли особа, яка формально досягла віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, не досягає необхідного ступеня інтелектуального і морального розвитку. При цьому відмінності у ступені соціальної зрілості підлітків, як вказують науковці, можуть бути обумовлені індивідуальними особливостями (в межах норми) біологічного розвитку організму, наявністю соматичної і психічної патології, соціальними факторами.

Відповідно до статті 22 Кримінального кодексу України особи, які вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за окремі злочини.

Неосудність, як і осудність, визначається судом тільки щодо часу вчинення особою суспільно небезпечного діяння і тільки у зв'язку з ним. Неприпустимо за межами такого діяння порушувати питання про осудність чи неосудність особи, за винятком випадків, передбачених частині 3 статті 19 Кримінальним кодексом України, де вказується таке: «Не підлягає покаранню особа, яка вчинила злочин у стані осудності, але до постановлення вироку суду захворіла на психічну хворобу, що позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними. До такої особи за рішенням суду можуть застосовуватися примусові за-ходи медичного характеру, а після одужання така особа може підлягати покаранню».[4, С.111]

Отже, проблема осудності і неосудності – одна з найбільш складних і малодосліджених у кримінально-правовій науці.

Література

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від від 05.04.2001 № 2341-III. Дата оновлення 16.01.2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 08.03.2020).

2. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 № 1489-III. Дата оновлення 20.12.2018. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14 (дата звернення: 08.03.2020).

3. Зайцев О. В. Деякі проблеми визначення формули неосудності у кримінальному праві України. *Вісник Асоціації кримінального права України.* Право, 2015. С.118-123 с.

4. Ємельянов В. П. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.- практ. посіб. Харків : Право, 2018. 142 с.

Шульгіна М. А.,
курсантка 308-го взводу, ОДУВС
Томіна В.Ю.,
к.ю.н., доцент кафедри адміністративного права та адміністративного процесу

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

Хоча принцип рівності широко визнається в конституціях і законах, існує безліч прикладів тлумачення рівності, які не призводять до досягнення дійсної рівності людини. Рівність часто трактують як однакове ставлення до всіх людей. За формального підходу рівності чоловіків і жінок розглядають як рівноцінних, тому ставлення до них однакове. Соціальне сприйняття жінок як фінансово несамостійних домогосподарок, стереотипи мужності і жіночності, «чоловічі» і «жіночі» професії впливають на те що права жінок ігноруються задля їхньої безпеки. Замість того, щоб створити безпечне середовище для жінок і чоловіків, а також сприяти руху до рівності, протекціоністський підхід наголошує на неповноцінності жінок. Отже, не забезпечує дійсної рівності.

Слід зазначити, що гендерна рівність перед законом є надзвичайно важливою складовою як для чоловіків та і для жінок. Зараз ми живемо в світі де майже всі права, свободи і можливості є вже узагальненими і саме

наша держава як правова також забезпечує рівність. Найпростішим прикладом цього є Конституція України, так стаття 21, яка є першою з Розділу ІІ «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», наголошує: «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними»[1,с.1]. Зверніть увагу, що в статті зазначаються всі людини, а не люди певної статті.

Насильницькі злочини – це злочини, спрямовані на заподіяння шкоди певній особі чи суспільству шляхом застосування фізичного чи психічного насильства щодо неї безпосередньо чи щодо інших осіб або речей, які мають для неї значення[2, с.81].

Насильницькі злочини можна поділити на наступні групи:

1. Злочини проти життя, здоров'я, статевої свободи, честі, гідності, волі, що вчиняються шляхом фізичного чи психічного насильства: вбивства, доведення до самогубства, тілесні ушкодження, побої і мордування, погроза вбивством, згвалтування, незаконне позбавлення свободи, захват заложників, наклеп, образа та інші злочини.

2. Корисливі насильницькі злочини: бандитизм, розбій, грабіж, вимагання.

3. Насильницькі посягання на державу, громадську безпеку, громадський порядок і порядок управління: терористичні акти і диверсії, пов'язані з загибеллю людей чи спричиненням шкоди здоров'ю, хуліганство, посягання на життя посадових осіб, опір представникам влади, а також інші насильницькі дії і погрози щодо посадових осіб. [3,с.105]

Існує низка насильницьких злочинів, яка пов'язана саме з дискримінацією за ознакою статті та приниженням честі та гідності жінок або чоловіків. Причиною насильницької злочинності, – згідно з культуроцентричною концепцією злочинності, – є відсутність у особи належного рівня культури відносин з іншими людьми, що проявляється у вигляді неповаги до фізичної і психічної недоторканості людини[4,с.6]. Тому дуже важливим аспектом у зменшенні кількості насильницьких злочинів є саме запобігання їх вчиненню. Втручання у кризові ситуації припускає нейтралізацію і розв’язання міжособистісних напружених конфліктів за допомогою набору спеціальних засобів діяльності суб’єктів запобігання насильницьким злочинам. Цей набір складається з таких заходів:

1. Необхідно і надалі вдосконалювати законодавство і його реалізацію на практиці;
2. Створення централізованої системи збору даних;
3. Забезпечення притулками для осіб які опинилися в складних життєвих обставинах або належать до групи ризику;
4. Підвищення кваліфікації поліцейських які проводять профілактичну роботу з кривдниками, які вчиняють домашнє насильство, та насильство за ознакою статі;
5. Профілактично – просвітницька робота з молоддю;
6. Збір даних і проведення заходів щодо підвищення рівня поінформованості для державних діячів, громадських організацій і міжнародних організацій;
7. Підвищення рівня боротьби з пияцтвом, наркоманією, що є надійним способом запобігання злочинам проти життя і здоров’я особи;
8. Систематичне оновлення паспортизації вулиць, майданів, парків, транспортних магістралей та інших місць масового перебування і відпочинку людей у містах, інших населених пунктах з метою виявлення і усунення несприятливих для охорони громадського порядку факторів;
9. Підвищення рівня уваги до поведінки осіб з психічними аномаліями та ін.[5, с.96]

Поряд з цим зменшення практичних можливостей вчинення насильницьких злочинів — це аспект кримінологічної профілактики, який передбачає вжиття заходів, що максимально ускладнювали б вчинення насильницьких злочинів у громадських місцях, на вулицях, у гуртожитках, домоволодіннях тощо. [6, с.14]

Враховуючи вищезазначене можна зробити висновок, що наявність гендерної рівності в суспільстві та державі вказує на високий рівень культурного розвитку. Гендерна рівність перед законом є необхідним механізмом регуляції злочинів. Україна як правова держава має узагальненні права, свободи і можливості для жінок та чоловіків, таким чином забезпечує рівність. Але деякі люди, маючи низький культурний розвиток та низьку правову свідомість вчиняють насильницькі злочини, пов'язані із дискримінацією певної статті. Таким чином, необхідно ще раз наголосити на дуже важливій ролі гендерної рівності як на механізмі протидії та зменшенні кількості насильницьких злочинів.

Література

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

2. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – к.: Каннон, А.С.К., 2001. – 1104с.

3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-го вид., переробл. та доп. / Відп. ред. С.С. Яценко. – К.: А.С.К., 2002. – 968 с. – (Нормативні документи та коментарі).

4. Аніук Н. В. Правові засоби викоринення гендерного насильства в Україні: історико - теоритичний аналіз.- Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук за спеціальністю 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень. - Одеса, 2008. - 36с.

5. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х.: Право, 2009. – 288 с

6. Кримінологія. Особлива частина: Навчальний посібник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / І. М. Даньшин, В. В. Голіна, О. Г. Кальман; За редакцією І. М. Даньшина. — Харків: Право, 1999. 232 с.

Щирська В. С.,
к. ю. н., доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування ОДУВС

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Розвиток України як правової держави європейського зразка не можливий без застосування серйозних заходів щодо протидії корупції. У цьому контексті важливе місце відведено положенням КК України, який містить сучасні дієві інструменти протидії корупції. Серед них можна виокремити криміналізацію декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК України).

Зазначений кримінально-правовий інструмент разом зі ст. 368-2 КК України протягом тривалого часу застосовувався для впливу на службових осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, з метою недопущення вчинення ними корупційних злочинів та використання інших форм незаконного збагачення. Однак рішенням Конституційного суду України від 26 лютого 2019 року незаконне збагачення декриміналізовано. У зв‟язку з цим, як слушно зауважують учені, відбулася «амністія» високопосадовців, підозрюваних чи обвинувачених у незаконному збагаченні, а з другого боку на вчинення такого суспільно небезпечного діяння їм надано «індульгенцію», яка буде діяти до нової його криміналізації. У такій ситуації важливим інструментом стримування осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, від учинення корупційних правопорушень, пов’язаних із незаконним збагаченням, залишається декларування недостовірної інформації (ст. 366-1 КК України). Водночас криміналізація декларування недостовірної інформації в Україні передусім необхідна для посилення протидії злочинам у сфері службової та професійної діяльності, пов’язаної з наданням публічних послуг. У більшості європейських країн декларацію про доходи й витрати розглядають як механізм ефективного фінансового контролю та засіб запобігання корупційним діям. Крім того, вичерпне надання інформації в декларації полягає у зміцненні довіри громадян до свого уряду шляхом демонстрації того, що більшість державних службовців живе в межах своїх можливостей.

Проблеми кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації досліджували такі науковці: В.В.Андрієшин, А.А. Вознюк, Г.М. Зеленов, К.К. Полькін, А.В. Титко, К.О.Торгашова, С.С.Чернявський та ін. Їхні праці є підґрунтям для вдосконалення заборонної кримінально-правової норми, передбаченої ст. 366-1 КК України, однак чимало проблемних питань на цьому шляху залишилося не вирішено, а отже існує потреба в подальших наукових розвідках.

Декларування недостовірної інформації правоохоронці – насамперед слідчі Національної поліції України та детективи Національного антикорупційного бюро України – мали розв‟язати низку проблем, серед яких є підстави для кримінальної відповідальності за цей злочин. Тому слід акцентувати на проблемних питаннях кримінальної відповідальності за декларування недостовірної інформації. Згідно з положеннями примітки до ст.45 КК України, упродовж тривалого часу не належало до корупційних кримінальних правопорушень. Дослідники слушно зазначають, що, формуючи підслідність Національного антикорупційного бюро України, законодавець у ч.5 ст.216 КПК України відніс до неї, зокрема, злочини, передбачені ст. 206-2, 209, 211, 366-1 КК України, однак вони, згідно з приміткою до ст.45 КК України, не належать до корупційних. І лише Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» від 2 жовтня 2019 року внесено відповідні зміни до ст.45 КК України та включено злочин, передбачений ст. 366-1 КК України, до корупційних злочинів.

Аналіз кримінально-правової норми, передбаченої ст.366-1 КК України, засвідчує те, що зміст положень примітки до цієї статті не відповідає положенням її ч. 1. Слушною є думка вчених, що після прийняття Закону від 15 березня 2016 року перелік приміток особливої дії доповнила примітка до ст.366-1 КК України. Абзац 2 цієї примітки звужує об‟єктивну сторону складу злочину, передбаченого ст. 366-1 КК України, оскільки в диспозиції цієї статті йдеться про подання суб’єктом декларування будь-яких завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функ-

цій держави або місцевого самоврядування, а в примітці йдеться про те, що такі відомості мають відрізнятися від достовірних на суму понад 250 мінімальних заробітних плат. Стосовно вдосконалення ст. 366-1 КК України вчені слушно пропонують законодавчу інформацію або її частину перемістити з абз. 2 примітки до диспозиції цієї статті.

Для з'ясування кримінально - правової природи злочину, передбаченого ст. 366-1 КК України, а також підвищення рівня ефективності застосування відповідної заборонної кримінально - правової норми необхідно вжити таких заходів: криміналізацію декларування недостовірної інформації в Україні слід визнати обґрунтованою. Водночас у контексті реформування кримінального законодавства, пов'язаного саме із запровадженням кримінальних проступків, слід розглянути можливість диференціації кримінальної відповідальності за декларування недостовірно інформації, зокрема шляхом віднесення певних виявів цього злочину до категорії кримінальних проступків.

Декларування недостовірної інформації слушно віднесено до корупційних злочинів на підставі відповідних змін до примітки до ст. 45 КК України. З метою чіткого відмежування злочину, передбаченого ст. 366-1 КК України, від адміністративного правопорушення, передбаченого ч.4 ст. 172-6 КУпАП, слід підтримати пропозицію вчених про визначення чітких меж настання адміністративної та кримінальної відповідальності за ці діяння. Потребують узгодження положення ч. 1 ст. 366-1 КК України з абз. 2 примітки до цієї статті. Також необхідно замінити категорію «мінімальна заробітна плата», що вжито у цій статті, на «неоподатковуваний мінімум доходів громадян». У зв'язку з цим слушною видається пропозиція вчених стосовн о уточнення змісту ч. 1 ст. 366-1 КК України вказівкою на те, що зазначені там відомості мають відрізнятися від достовірних на суму понад 250 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Для підвищення рівня ефективності протидії корупції загалом і застосування кримінально - правової норми, передбаченої ст. 366-1 КК України, зокрема, слід закріпити механізм протидії незаконному збагаченню шляхом нової криміна - лізації відповідних суспільно небезпечних діянь та/або механізм конфіскації нез‟ясованих активів шляхом цивільної конфіскації.

Література

1. Андрієшин В. В. Кримінально-правова кваліфікація декларування не достовірної інформації (ст. 366-1КК України).Вісник асоціації кримінального права України. 2018. No. 11. Т. 2. С. 127–137.

2.Чернявський С., Вознюк А. Зарубіжний досвід правової протидії незаконному збагаченню. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2019. No 17(1). С.79-89. doi: https: //doi.org/10.33270/04191701.79.

3. Колотило О. О. Конфіскація поза межами кримінального переслідування (цивільна конфіскація): міжнародно - правовий аспект.

Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. 2019. №3. С.81–88. doi: https://doi.org/10.32886/instzak.2019.03.08.

4. Киричко В. М. Законодавчий вірус у системі КК України: визначення і актуалізація проблеми на прикладі ст. 368-2 КК «Незаконне збагачення». Проблеми законності. 2016. Вип. 133. С. 142–151. doi: 10.21564/2414-990x.133.70893.

5. Вознюк А.А. Актуальні проблеми на шляху побудови ефективної системи кримінальноправової протидії корупції в Україні. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали III Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 7 груд. 2018 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Чернєй, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. ч. 1. с. 33–38. URL: http:// elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/12146.

6. Зеленов Г.М. Диференціація юридичної відповідальності за декларування недостовірної інформації. Протидія злочинності в Україні: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: матеріали Всеукр. наук.-практ.семінару (Миколаїв, 26 трав. 2016 р.)/упоряд. Є.О. Письменський. Миколаїв: Луган. держ. унт внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка, 2016. С. 61–65.

Янковий М.О.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри криміналістики та психології факультету підготовки фахівців органів досудового розслідування ОДУВС

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТАКТИКИ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПО «ГАРЯЧИХ СЛІДАХ»

Розбудова в Україні правової демократичної держави висуває на перший план завдання створення ефективного механізму протидії злочинності. Лише швидке та повне розкриття й розслідування кримінальних правопорушень, ужиття заходів по усуненню причин та умов, що сприяють їхньому вчиненню, забезпе-

чить реалізацію принципів законності та невідворотності кримінальної відповідальності й одночасно неухильне дотримання прав та законних інтересів особи, адже в нашій країні людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1].

При розслідуванні кримінальних правопорушень особливе місце займає *допит*, що дозволяє слідчому одержати найбільш повне уявлення про усе, що трапилося [2, с. 319]. Допит можна уявити як процесуальну форму спілкування, змістом якої є одержання інформації, що має відношення до розслідуваної події. Допит є найбільш поширеним способом одержання доказів. У той же час допит, як справедливо зазначається у криміналістичній літературі, – найскладніша слідча (розшукова) дія, що потребує від слідчого високої загальної і фахової культури, глибокого знання психології людини [3, с. 3].

Загалом тактика допиту досить детально розроблена вченими-криміналістами та практиками. Розглянемо особливості, властиві допиту під час розслідування кримінальних правопорушень по «гарячих слідах».

Допит потерпілого в ситуації розслідування по «гарячих слідах» повинен провадитися невідкладно - як тільки буде виявлена особа, яка постраждала від злочину. Найчастіше цей перший допит буває коротким, розрахованим на одержання найбільш істотних відомостей про злочин і злочинця. При першому допиті потерпілого, як і при огляді місця події, ставиться завдання - у максимально стислий час одержати експрес-інформацію, необхідну для пошуку злочинця по «гарячих слідах» і його затримання. Такий допит припускає надалі, по закінченні роботи на місці пригоди, проведення повторного, детального допиту потерпілого.

Тактичні особливості допиту потерпілого багато в чому залежать від вихідної слідчої ситуації і, насамперед, від ступеня поінформованості допитуваного про злочинця й зайнятої потерпілим позиції (ступеня його готовності дати повні й правдиві показання).

За цим критерієм можна виділити п'ять типових ситуацій допиту потерпілого по «гарячих слідах»:

1) коли потерпілий знає злочинця й може повідомити його установчі дані, необхідні й достатні для його затримання або хоча б виклику на допит;

2) коли потерпілий не знає злочинця, але бачив його й може описати за зовнішніми ознаками, повідомити деякі інші відомості, що дозволяють цілеспрямовано й істотно обмежити коло осіб, серед яких необхідно шукати злочинця;

3) коли потерпілий на основі власного сприйняття або зі слів інших осіб повідомляє тільки деякі прикмети злочинця чи інші уривчасті відомості про нього, що не дозволяють істотно звузити сферу пошуку;

4) коли потерпілий не бачив злочинця й не має про нього конкретної інформації від інших осіб, але припускає про можливу причетність до злочину певної особи;

5) коли потерпілий нічого не може повідомити про злочинця (навіть приблизно).

Ступінь поінформованості потерпілого і його позиція стосовно головного завдання допиту - одержання від нього повних і правдивих показань - орієнтовно визначається слідчим вже в попередній бесіді перед початком допиту.

У першій ситуації (коли потерпілий знайомий зі злочинцем), допит буває коротким. При цьому головна увага звертається на характер дій злочинця, фіксуються всі відомі потерпілому його так звані установчі або демографічні дані, з'ясовуються наміри злочинця й наявність або відсутність у нього зброї. Ознаки зовнішності з'ясовуються лише в тій мірі, наскільки це необхідно для затримання. У цьому зв'язку можна запитати про наявність у потерпілого фотографії названої ним особи.

У другій і третій ситуаціях (коли потерпілий бачив злочинця, але не знайомий з ним), крім обставин злочину, головна увага при допиті приділяється максимально повному й точному відтворенню словесного портрета злочинця. При цьому можуть бути використані альбоми «Типи й елементи зовнішності» і стандартизовані бланки із зображеннями силуетів з найменуваннями основних ознак людини по системі словесного портрета. З допитом по «гарячих» слідах доцільно поєднати й складання композиційного портрета злочинця із застосуванням ідентифікаційного комплекту малюнків

Надзвичайно важливо також невідкладно з'ясувати, чи не сприйняв потерпілий (свідок, очевидець) імена, клички, особливості мови злочинців; що він може повідомити про ознаки речей злочинців, викрадених речей і інших предметів, що мають значення для переслідування й розшуку.

У ході допиту потерпілих можуть бути використані колекції зразків тканин, що дозволяють більш точно визначити тканину одягу, що була на злочинцеві або яку він викрав. При необхідності розшуку по «гарячих слідах» автотранспортного засобу, що зник з місця події, допитуваним свідкам і потерпілим пред'являють спеціально розроблені набори-визначники кольору автомашини.

У другій і третій ситуації надзвичайно важливо також поставити потерпілому питання про те, хто ще крім нього, бачив злочинця й може описати його зовнішність. Таких осіб потім допитують як першочергових свідків, а отриману від них інформацію порівнюють із відомостями, повідомленими на допиті потерпілим.

У четвертій із названих вище ситуацій особлива увага звертається на з'ясування в потерпілого підстав, за яких у нього виникла підозра відносно певної особи. За допомогою конкретизуючих і деталізуючих за-

питань установлюються конкретні фактичні дані, що лежать в основі припущень потерпілого і підлягають перевірці.

У п'ятій ситуації, найбільш складній для розкриття злочину, при допиті потерпілого центр уваги переноситься на встановлення з максимальною повнотою ознак викрадених речей; документів, використаних злочинцем; зброї, інших знарядь злочину й слідів їхнього застосування; можливих мотивів злочину; слідів, які могли залишитися на злочинцеві в результаті його перебування й дій на місці злочину, будь-яких інших ознак суб'єкта, які можуть бути використані у віднесенні його до певної групи людей, а надалі - у виділенні із цієї групи конкретного запідозреного, у проведенні слідчої або експертної ідентифікації злочинця.

Підсумовуючи, слід зазначити, що допит у другій-п'ятій ситуаціях варто використовувати й для встановлення з потерпілим надійного психологічного контакту на наступний період розслідування. Уживаючись із позицій потерпілого у кримінальну й вихідну слідчу ситуації, слідчий може вірніше визначити міру й характер можливої його допомоги розслідуванню. Крім правдивих і максимально повних показань, це може бути допомога в слідчому огляді, у складанні суб'єктивного композиційного портрета злочинця, у його пошуку й упізнанні, в ідентифікації викраденого майна й т.п. Наприкінці допиту необхідно домовитися про форму зв'язку з потерпілим на найближчі години й дні, щоб у випадку несподівано виниклої необхідності мати можливість швидко скористатися його допомогою.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28. 06. 1996 р. № 2952-VI із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 21. 02. 2019 р. № 2650-VIII Електрон. дан. (1 файл). Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua. Назва з екрану.

2. Криміналістика : підручник [Текст] / Р.І. Благута, О.І. Герасимів, О.М. Дуфенюк та ін. ; за заг. ред. Є.В. Пряхіна. 3-тє вид., переробл. та допов. Львів : ЛьвДУВС, 2016. 948 с.

3. Шепітько В.Ю. Допит [наук. -практ. посібник] / В.Ю. Шепітько. Х. : КримАрт, 2008. 36 с.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.

Алєєв О. О.
ПРОТИДІЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ..... 4
Андрієнко І. С.
ЩОДО СУТНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРАВІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ…….. 5
Антоненко О. А.
НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ПОСТАВКИ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ…….. 7
Афанасенко С. І.
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У РОЗБУДОВІ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ: РОЛЬ ТА МІСЦЕ……... 9
Балтовский О. А., Сіфоров О. І.
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ……..……10
Баськов В. В.
СИСТЕМА ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ЩОДО ПРИПИНЕННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ В УМОВАХ МІСТА…….. 13
Будяченко О. М.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ КВАЛІФІКАЦІЇ НЕЗАКОННОЇ ПОРУБКИ ЛІСУ……14
Бурангулов А. В.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ПЕРЕМОЖНИКІВ У РОЗВИНЕНИХ КРАЇНАХ СВІТУ ТА ЙОГО ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ……..……..16
Вайда Т. С., Кузнєцов О. І.,
МІКРОТАРГЕТИНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ ЗА ЗАЛИШЕНИМИ КОРИСТУВАЧЕМ «ЦИФРОВИМИ СЛІДАМИ» У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ (ІНШИХ КОМП'ЮТЕРНИХ РЕСУРСАХ) ДЛЯ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБУ……. 17
Великий В. М.
РИЗИКИ ВІДНОШЕННЯ ДО ЗМІН, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРОЦЕСОМ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ……..……..……21
Войтов Г. В., Бааджи Н. А.
ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ: ПРОБЛЕМИ ДИСКРЕЦІЇ У ПРАВОЗАСТОСУВАННІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ…… 22
Геращенко О. С., Конєв О. Ю.
ЛІКВІДАЦІЯ БІОЛОГІЧНИХ НЕБЕЗПЕК……. 24
Головко В. М.
ВПЛИВ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ТА РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ НА ЗДОРОВ'Я ПОЛІЦЕЙСЬКОГО……25
Гомон Д. О.
ПРОФІЛАКТИЧНА МЕДИЦИНА ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЦІЛІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ…… 26
Гоштинар С. Л.
ДОСВІД ІСПАНІЇ ТА ФРАНЦІЇ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РИНКУ ЗЕМЛІ……. 27
Григорецька І. І.
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ УКРАЇНИ……. 29
Дрішлюк В. І.
УНІФІКАЦІЯ ПРОЦЕДУРИ ПОДАЧІ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЗАЯВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ТА ІНШИХ ВИДАХ СУДОЧИНСТВА……. 31
Дужак О. В., Скуменко А. О., Шаповалов Д. О., Булгакова С. В.
ПРОФІЛАКТИКА БЕЗВІСНОГО ЗНИКНЕННЯ ДІТЕЙ – ОДИН З ПРІОРИТЕТІВ ДІЯЛЬНОСТІ «МОЛОДІЖНОЇ ЛІГИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ»…….. 32
Дулгер В. В.
ГЕНЕЗА ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ……..…….. 34

Евдохова Л. Н.
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТОВАРОВЕДНЫХ ТЕРМИНОВ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СУДЕБНОЙ ТОВАРОВЕДЧЕСКОЙ ИДЕНТИФИКАЦИИ ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ…… 36
Жогов В. С.
ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ…… 37
Журавель А. В.
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕХНОПАРКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ……39
Ісмайлов К. Ю., Яцковина В. В.
ДЕЯКІ ПИТАННЯ СТРОКОВОСТІ ЗБЕРІГАННЯ ПЕРСОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЛІЦЕЙСЬКИХ БАЗАХ ДАНИХ: МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ……..…….. 42
Калаянов Д. П., Іванова М. М.
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ НАГЛЯДУ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ УСИНОВЛЕНИХ ДІТЕЙ…….. 44
Карагіоз Р. С.
ПОЛІТИЧНИЙ РИЗИК ЯК КЛЮЧОВЕ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОГО ПРОЦЕСУ……. 45
Колесник С. П.
УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ……...46
Коломієць Ю. М., Зазеріна М. С.
ПРОБЛЕМИ ПАРТНЕРСТВА ТА ВЗАЄМОДІЇ НАСЕЛЕННЯ З ОРГАНАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ……48
Косаревська О. В.
ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СФЕРІ УПРАВЛІННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЮ РОБОТОЮ КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ОСОБЛИВИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ……..…….. 49
Кузніченко О.В., Панченко К.Ю.
ДОБРОВІЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП МЕДІАЦІЇ ПРИ ВИРІШЕННІ ТРУДОВИХ СПОРІВ…… 51
Кузніченко С. О., Стариченко А. О., Шильник І. І.
ДО ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ
В УМОВАХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ, НАПРАВЛЕНИХ НА ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ
ВІД ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ……..……53
Маковій В. П., Москалюк Х. І.
ВПОРЯДКУВАННЯ РОБОТИ СУДІВ ЦИВІЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ У КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ……... 56
Маркіна Т. Г.
ТРУДОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ЩОДО ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ……..…… 58
Медведенко Н. В., Медведенко С. В.,
ДОСВІД ДАНІЇ ЩОДО СПІВПРАЦІ ПОЛІЦІЇ З ГРОМАДСЬКІСТЮ…….. 60
Меркулова Ю. В.
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ УСУНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ФАКТОРІВ РИЗИКУ ВИНИКНЕННЯ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У КЕРІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ……..…….…… 61
Мирза С. С.
ПОСЛУГА З УПРАВЛІННЯ БАГАТОКВАРТИРНИМ БУДИНКОМ ЯК РІЗНОВИД ЖИТЛОВОЇ ПОСЛУГИ ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ……..……64
Моісеєнко О. Г.
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА, ЯК ВАЖЛИВУ СКЛАДОВУ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ……..…… 66
Мосузено В. Ю.
КЛАСИФІКАЦІЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В УКРАЇНІ…….. 68
Мох Т. П.
ПРАВОВА ДЕРЖАВА В УКРАЇНІ……. 70
Надибська О. Я., Пальшков К. Є.
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ ПОЛІЦІЇ У СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ…….. 71
Нівня Г. О.
ІНІЦІАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОЦЕДУРИ ПРИСЯГИ ПРАЦІВНИКІВ ОВС…… 73

Павлютін Ю. М.
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ…… 74
Пальшков К. Є.
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ НА ПЕРЕХІДНОМУ ЕТАПІ……. 75
Пащенко О. М.
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ……77
Проскурня Є. Є., Ком`яга А. В.
ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ГИРЬОВИМ ФІТНЕСОМ СЛУХАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІЗОЛЯЦІЇ……... 78
Прудка Л. М.
ФЕЙК ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬНУ СВІДОМІСТЬ…… 80
Ростомова Л. М.
ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ЕТИКЕТУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ……...82
Ситько О. М.
ДО ПИТАННЯ ПРО СКЛАДОВІ ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРНОЇ БЕЗПЕКИ……..…….. 83
Солопова І. В.
ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ І ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ…… 85
Тарасенко Л. Б.
НАЦІОНАЛІЗМ І ДЕРЖАВНА САМОСТІЙНІСТЬ У РОЗУМІННІ М. МІХНОВСЬКОГО……87
Ташматов В. А.
АЛГОРИТМ ДІЙ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПОЖЕЖІ……89
Тягнирядно Є. В.
ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ…… 91
Удренас Г. І.
БІОЛОГІЧНІ НЕБЕЗПЕКИ…….. 93
Ульянов О. І.
ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ…….. 95
Федоряєва К. О., Коломієць Ю. М.
КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ…… 97
Церковна О. В.
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ БАТЬКІВ, ЯК УЧАСНИКІВ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН…… 98
Шаповаленко Н. М.
ГЕНЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ……100
Шмаленко Ю. І.
ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ КЛІНІК…… 101
Юрченко М. М.
РОЛЬ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ…. 103
Ясинська А. В.
УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ……..…….. 104

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.

Бабчук А. Д.
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ СУДОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ……106
Баранов С. О.
ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПРИВАТНІЙ СФЕРІ В УКРАЇНІ…… 108
Берендєєва А. І.
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ КАРАНТИНУ……110

Буров Д. В.
ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ..... 112
Вдовиченко О. М.
ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИОРІТЕТНИЙ НАПРЯМ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ…..… 114
Веселова Л. Ю.
ЩОДО ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КІБЕРНЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ……...…… 116
Денисова А. В., Слаблюк Н. С.
ЗУСТРІЧНА ЗВІРКА ЯК СПОСІБ ОТРИМАННЯ ПОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ…….. 117
Десятник А. А.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АРЕШТУ ПО ЗАКОНОДАВСТВУ УКРАЇНИ……118
Домброван Н. В.
ВПРОВАДЖЕННЯ СКАНДИНАВСЬКОЇ МОДЕЛІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВИХ ЗАХОДІВ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ…… 119
Ізбаш К. С.
ДОКАЗИ В СПРАВІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ…..... 121
Ковальова О. В.
ДИТИНА-СВІДОК ЯК ПОСТРАЖДАЛА ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ОСОБА…….……122
Кондатюк А. П.
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКАМИ..... 124
Корнієнко М. В.
ВИЗНАЧЕННЯ НАСИЛЬСТВА СТОСОВНО МАЛОЛІТНІХ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ….. 125
Кубаєнко А. В.
УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У РОЗГЛЯДІ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ……. 129
Москалюк Х.
ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ……131
Мукоіда Р. В.
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ…….. 133
Пишна А. Г.
ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС СТОСОВНО КРИВДНИКА ЯК СПЕЦІАЛЬНА ФОРМА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА……..…….. 135
Позігун І. О.
ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ПРИНЦИП АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ: СТАН СУЧАСНОГО НАУКОВОГО РОЗКРИТТЯ ПРОБЛЕМАТИКИ……..…… 137
Сірко В.
ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ……...139
Сорокін С. В.
ДО ПИТАННЯ ПРО ОБОВ'ЯЗКИ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ПАСПОРТНО-РЕЄСТРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ…….. 140
Франковський А. Л.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД В ЗАПОБІГАННІ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ..…. 143
Ярмакі Х. П.
АДМІНІСТРАТИВНИЙ РОЗСУД ЯК ЕЛЕМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ……. 144

СЕКЦІЯ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.

Бабійчук О. О.
ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ…….…… 147
Браду Я. І.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ….. 148

Іщенко І. В.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ У СФЕРІ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ…… 149
Колдорарь О. І.
ПОЛІЦІЯ І НАСЕЛЕННЯ: ПСИХОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВПРАЦІ……. 150
Коропатов О. М., Медведенко С. В.,
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……..……..…… 151
Крижановська О. В.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ…….…….. 154
Нагорная Н. А.
РОЛЬ ПРЕЗУМПЦИИ НЕВИНОВНОСТИ В ПРОЦЕССЕ ДОКАЗЫВАНИЯ……... 156
Твердохліб А. С.
ОСОБЛИВОСТІ КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ..... 158

СЕКЦІЯ 4. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.

Варинський В. О.
ПРОБЛЕМИ НАРКОМАНІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ……. 160
Гросу О. В.
ПРОТИДІЯ НЕЗАКОНОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН..... 161
Косарвська О. В., Велетнюк Н. С.
ОКРЕМІ СОЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ…… 162
Пашаєв А. З.
ПРОТИДІЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ ШЛЯХОМ НЕГЛАСНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА……164
Ярмакі В. Х.
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В СФЕРІ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ…… 165

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

Бляшенко О. О.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ОСІБ ДО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ……..……..167
Болтянська А. В.
ПРОБЛЕМИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ СТАТУСУ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ……..……. 168
Гриньова К. Г.
ОСОБЛИВОСТІ ПОРЯДКУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ…….…….. 170
Дьоров С. Л.
ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ» В ОПЕРАТИВНОМУ ПОШУКУ ЗЛОЧИННО-АКТИВНИХ ОСІБ…….. 171
Єгоров С. О.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ КИШЕНЬКОВИМ КРАДІЖКАМ…… 173
Колісниченко М. В.
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ..... 176
Кіріченко А. В.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯН ПРИ ПРОВЕДЕННІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ……. 178
Кісенко В. П.
ОПЕРАТИВНІ ПІДРОЗДІЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ, ЯК СТОРОНА ОБВИНУВАЧЕННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ…….…... 179

Максимов С. М.
ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НПУ..... 181
Матієнко Т. В.
КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРАВООХОРОНЦІВ ЯК ЧИННИК ЇХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ…… 183
Мудрецька Г. В.
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СЛІДЧИМ СВОЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ НА ДОСУДОВОМУ СЛІДСТВІ……..…….. 185
Поляков Є. В., Федоряєва К. О.
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ОТРИМАНОЇ ВНАСЛІДОК КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА…….…….. 186
Проценко О. О.
ВЕРИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ З ДЖЕРЕЛ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ…….…….. 189
Романюк М. М.
ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ..... 190
Русавський В. О.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ…… 192
Сільницький І. В.
ПОВНОВАЖЕННЯ СТОРОНИ ЗАХИСТУ ЩОДО ЗБИРАННЯ ТА ПОДАННЯ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ…….…….. 193
Славінська І. В.
ПЕРЕВІРКА ВІДОМОСТЕЙ ПРО КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ ЧИННОГО КПК УКРАЇНИ……..…… 194
Стерненко Я. М.
ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ УГРУПОВАНЬ, ЩО ВЧИНЮЮТЬ ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ З МЕТОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ…….…. 196
Тарасенко В. Є.
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДОДЕРЖАННЯ СТРОКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ, В ЯКИХ ПРО ПІДОЗРУ НЕ ПОВІДОМЛЕНО..…….…….. 198
Теслюк І. О.
ФУНКЦІЇ МЕТОДУ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО МОНІТОРИНГУ……... 199
Тимощук О. В.
ВСТАНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ ІСТИНИ В ПРОЦЕСІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ..... 201
Форнальчук І. Л.
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ…….……202
Щирська В. С., Бондаренка О. І.
ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ……. 204
Щурат Т. Г.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ДОДЕРЖАННЯ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ…….…… 206

СЕКЦІЯ 6. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

Албул С. В.
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОМУ ВПЛИВУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ВІТЧИЗНЯНІ РЕАЛІЇ…….208
Андрієшин В. В.
ЩОДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ, ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ЗЛОЧИНУ……211
Байдан О. В.
ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ……... 213

Бєну І. В.
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДИТИНСТВА В УКРАЇНІ…… 214
Болтянська А. В., Плужник О. І.
ДЕТЕРМІНАНТИ КІБЕЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ……215
Витяганець О. І.
ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО..... 216
Воронцов А. В.
ЗЛОЧИННІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ: ОСНОВНІ ШЛЯХИ ТА ЗАСОБИ ЗАПОБІГАННЯ…….…. 218
Говорова Г. В.
ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЕКОЛОГІЇ……... 220
Гритенко О. А.
ДЕЯКІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРЕСИВНОЇ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ ТА ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В ІНСТИТУТАХ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ……221
Даніч М. А., Плужнік О. І.
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОЛИВОСТІ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ МАЄ СЕКСУАЛЬНІ ВІДХИЛЕННЯ ДО ДІТЕЙ…….. 222
Калаянова О. Д.
ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ НАУКОВИХ ЗНАНЬ У ФОРМУВАННІ БЛОКУ ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.. 223
Ковальова О., Усата Г.
ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ СУДОВО-БАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ…….. 225
Козловский В. Г.
ОПРЕДЕЛЕНИЕ КРИТЕРИЕВ РАЗГРАНИЧЕНИЯ НАХОДКИ ОТ КРАЖИ И ПРИСВОЕНИЯ НАЙДЕННОЙ ВЕЩИ……... 227
Конопельський В. Я.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ВІД ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ….. 229
Кулик Л. М., ***Ребрик О. О.***
КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ, ЯКИЙ ВЧИНЮЄ НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ…….. 232
Кулик Л. М., ***Шульгіна М. А.***
ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЧИНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІМИ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ……234
Марченко О. А.
РОЛЬ СЛІДЧОГО У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ЗАКОНОДАВЧІ ПРОГАЛИНИ…… 235
Меркулова В. О.
ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗМІСТУ ТА СУТНОСТІ СИСТЕМНОГО МЕТОДУ ТАКОГО СТИМУЛЮЮЧОГО МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ІНСТИТУТУ, ЯК ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ…….. 237
Поліщук Д. Г.
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ФАЛЬСИФІКАЦІЮ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ…….. 239
Резніченко Г. С.
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ДО ЖІНОК, ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, МОЖЛИВОСТІ ПРОЖИВАННЯ ЗА МЕЖАМИ ВИПРАВНОЇ КОЛОНІЇ…… 240
Романюк М. М.
ТИПОЛОГІЯ ОСОБИ, ЗДАТНОЇ ВЧИНЯТИ СЕРІЙНІ ВБИВСТВА..... 242
Русавський В. О.
ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ НАКЛЕПУ…… 244
Скиба В. Ю.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ……...245
Старинець Є. А.
ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ, ЗБОРІВ (ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ): ДЕЯКІ ЗАКОНОДАВЧІ ПРОБЛЕМИ……248
Топали Ю. В.
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:ФОРМИ РЕАЛІЗАЦІЇ…… 249
Фархадов Р. В.
ЗЛОЧИННІСТЬ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ В УКРАЇНІ……251

Чекмарьова І. М.
СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ…….. 252
Чорна Д. Р.
ПРОБЛЕМИ НЕОСУДНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ…… 254
Шульгіна М. А., Томіна В. Ю.
ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ……. 255
Щирська В. С.
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДЕКЛАРУВАННЯ НЕДОСТОВІРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.. 257
Янковий М. О.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТАКТИКИ ДОПИТУ ПОТЕРПІЛИХ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПО «ГАРЯЧИХ СЛІДАХ»…… 258